Σειρά: Πολιτική σκέψη

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΑΛΑ

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΩΝ

ΣΜΥΡΝΙΩΤΑΚΗΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ Α.Ε.
ΣΟΛΩΝΟΣ 86 106 81 ΑΘΗΝΑ
☎ 36.13.009–36.46.170

© 1988 ΣΜΥΡΝΙΩΤΑΚΗΣ ΕΚΔΟΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ Α.Ε.
για 7.000 αντίτυπα

«Εάν μη οι φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ή οι
βασιλείς τε φιλοσοφήσωσι γνησίως τε και
ικανώς... ούκ έστι κακών παύλα
ταις πόλεσι, δικώ δ' ουδέ τω ανθρωπίνω γένει».

Πλάτων
(«Πολιτεία» 473 D)

Έργα του ίδιου συγγραφέα

ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ Μεθοδική και Τεχνική της και Αγωγής των Μαζών
ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ Θεωρία – Πράξη – Ιστορία – Κριτική
Η ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΕΙΡΗΝΗ
Η ΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ Φιλοσοφικοί – Κοινωνιολογικοί – Ιδεολογικοί – Πολιτικοί
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΚΑΙ Η ΛΥΣΙΣ ΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΑΝΙΦΕΣΤΟ
ΛΑΪΚΕΣ ΕΞΕΓΕΡΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ
Η ΑΝΟΔΟΣ ΚΑΙ Η ΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΑΣΤΩΝ
ΤΑ ΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΑ
ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΙΧΟΣ ΠΟΥ ΦΡΑΖΕΙ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟ (μυθιστ.)

Στην κόρη μου Εύα-Χριστίνα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελ.

Σ' εσένα που με διαβάζεις 11
ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ 13
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΥΤΟΠΙΑ 17
α) Η Αμφισβήτηση 17
β) Η σημασία της Ουτοπίας 21
γ) Το οδοιπορικό των ουτοπιστών 24
δ) Γνώση και Δύναμη 29
ε) Ο Εκλεκτός 31
στ) Για την Ευτοπία 34

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΩΝ 37

I. **Οι Δημιουργοί** 37
II. **Η Ιεραρχία** 41
α) Το κριτήριο 41
β) Δημοκρατία και Ιεραρχία 45
γ) Η Ιεραρχία προϋπόθεση ακμής 47
III. **Η Αξιοκρατία** 50
IV. **Το Πρόβλημα** 53
V. **Η Αποστολή** 53

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΣΤΕΝΗ ΠΥΛΗ 63

I. **Ο Ελευθερωτής** 63
II. **Άριστος και Βία** (Ερωταποκρίσεις) 67
III. **Ιστορία και Βία** (Ερωταποκρίσεις) 72
IV. **Περί Νομιμότητας** (Ερωταποκρίσεις) 75
V. **Δημοκρατία και Νομιμότητα** (Ερωταποκρίσεις) 83
VI. **Περί Δικτατορίας** (Ερωταποκρίσεις) 88

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ 91

I. **Επανάσταση ή Μεταρρύθμιση;** 91

II. **Τι είδους Επανάσταση;** 95
III. **Οι φορείς της** 99
IV. **Η πορεία της** 103
α) Η γέννηση του επαναστάτη 103
β) Οι συμβιβασμένοι 105
γ) Όχι στα στερεότυπα 107
V. **Είναι πραγματώσιμη;** 110
V. **Επανάσταση και υπο-επανάσταση** 114
VI. **Επανάσταση: Πού;** 117
α) Στις αναπτυγμένες ή στις υπανάπτυκτες; 117
β) Μήπως στις ΗΠΑ; 121
i) «Η β΄ Αμερικανική Επανάσταση» 121
ii) «Η Νέα Αμερικανική Επανάσταση» 124
(iii) Συμπεράσματα 127
γ) Μήπως στην Ευρώπη; 129
δ) Από τη «δημοκρατία» ή από τον ολοκληρωτισμό; 131
ε) Η Επανάσταση έχει πατρίδα; 133
στ) Πού λοιπόν; 134
Γενικά Συμπεράσματα 136
VII. **Πότε και πώς;** 138
α) Πότε; 138
β) Πώς; 139
γ) Προς Εξανιστώμενον 142

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ: Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ 147

I. **Σκοπός: η από-αστοποίηση** 147
II. **Κάθαρση – Προπαρασκευή – Εγκαθίδρυση** 157
III. **Το Μεταβατικό Κράτος** 160
α) Οικονομία 160
β) Πολιτισμός 162
γ) Εξωτερική πολιτική 162
δ) Άμυνα 163

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ: Ο ΑΡΙΣΤΟΣ 165

I. **Ποιος είναι;** 166
II. **Η «Βασιλική Τέχνη»** 173
III. **Η Σκέψη του** 177

IV. **Η Ηθική του** 181
α)Η Αρετή του προσφέρειν 181
β) Η Πολιτική Αρετή 185
γ) Η Αρετή της Αγάπης 189
V. **Η Βιοθεωρία του** 192
VI. **Οι εχθροί του** 195
VII. **Οι κίνδυνοι** 198
VIII **Ο νόθος «Άριστος»** 200
IX. **Ο αρμονικός άνθρωπος** 204
X. **Η νέα Αριστοκρατία** 207

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ: Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ 213

Το ιδεατό πρότυπο 213
I. **Οι Αρχές της** 214
α) Ο Γόρδιος Δεσμός 214
β) Ο Άνθρωπος 218
γ) Ο Πολίτης 220
δ) Η Ελευθερία 224
ε) Η Δημοκρατία 228
στ) Η Αρμονία 231
II **Τα θεμέλιά της** 233
III **Τα Χαρακτηριστικά της** 239
IV. **Η Παιδεία** 244
α) Φύση και Παιδεία 244
β) Παιδεία και Πολίτης 246
γ) Τι είδους Παιδεία; 251
δ) Σκοπός της Παιδείας 253
V. **Η Επιλογή** 256
VI. **Η πολιτική της απο-αστοποιήσεως** 262
α) Απελευθέρωση από την Οικονομία 262
β) Ένας άλλος προγραμματισμός 264
γ) Νέα κοινωνική πολιτική 271
δ) Η ζωή είναι ωραία 273
VII. **Η Απομαζοποίηση** 275
α) Μάζα και Εκλεκτοί 275
β) Οι μάζες κυριαρχούν; 276
γ) Πόλεμος κατά της μάζας 277
VIII **Ο Παγκοσμισμός της** 279

α) Η Ομόνοια 279
β) Η Οικουμένη της Πολλαπλότητας 283
IX. **Αναφορά στον Πλάτωνα** 286
α) Γενικά 286
β) Ομοιότητες 287
γ) Διαφορές 287

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟ: ΟΙ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΙΣ 295

I. **Το Ανεφάρμοστο** 295
α) «Πρακτικά» επιχειρήματα 295
β) Θεωρητικά επιχειρήματα 297
γ) Ιστορικά επιχειρήματα 299
δ) «Μεταφυσικά» επιχειρήματα 300
II. **Η Καστοποίηση** 302
III. **Η Ταξική Καταπίεση** 305
IV. **Η Τυραννία** 309
V. **Η Στατικότητα** 313
α) Αστική και Αριστοκρατική αντίληψη για την Πρόοδο ... 313
β) Ποιος απαντά στην Πρόκληση; 319
VI. **Ή Φιλόσοφος ή Βασιλεύς** 323
α) Περί Φιλοσόφου 324
β) Περί Βασιλέως 325
ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ 327
I. **Πρόβλεψη** 327
α) Τα δεδομένα 329
β) Προοπτικές 331
II. **Γενικό συμπέρασμα** 333
III. **Εξομολόγηση** 334

Υστερόγραφο 337

Βιβλιογραφία 341

Σ' εσένα που με διαβάζεις:

Τούτο το βιβλίο είναι μια πρόταση. Μια πρόταση, που μπορεί να σε εκπλήξει, ακόμη και να σε προκαλέσει. Διότι:

- Γκρεμίζει ένα πλήθος από κατεστημένες αντιλήψεις, που σου έμαθαν να τις θεωρείς για αξιωματικές «αλήθειες».
- Σχεδιάζει μια Νέα Πολιτεία, με τρόπους «ανορθόδοξους».

Γράφει ο Ορτέγκα-υ-Γκασσέτ[1]:

«Ο άνθρωπος που ανακάλυψε μια νέα... αλήθεια, όφειλε προηγουμένως να κατασυντρίψει σχεδόν οτιδήποτε έμαθε. Και έτσι φθάνει στη νέα αλήθεια με χέρια καταματωμένα από τη σφαγή αμέτρητων κοινοτοπιών».

Το ομολογώ: η πρότασή μου είναι ανορθόδοξη.

Σε καλώ όμως να τη σκεφθείς, αντί ν' αντιδράσεις ανακλαστικά. Εξέτασέ την. Αν δε σε πείσει, μείνε στις ιδέες σου. Αλλά:

- Μην την απορρίψεις από τρόμο μπροστά στο διαφορετικό.
- Μην τη δεχθείς από άκριτο ενθουσιασμό για το διαφορετικό.

Εκείνο που σου ζητώ είναι να σχηματίσεις **γνώμη**, επάνω στην πρότασή μου, ύστερα από **ανεξάρτητη**, καθαρά **δική σου** διανοητική διαδικασία. Και για να είναι αυτή η διαδικασία τέτοια, οφείλεις ν' απαλλαγείς από τις προδεσμεύσεις που σου επέβαλαν.

Το χρώμα των μαλλιών ή των ματιών σου δεν το διάλεξες. Τις ιδεολογικές σου πεποιθήσεις όμως οφείλεις να τις διαλέξεις.

Πιθανότατα η πρότασή μου θα σου φανεί «εξωπραγματική», πολύπολύ «φανταστική». Είναι. Όμως κάθε νέο επίτευγμα αρχίζει σαν έργο της φαντασίας. Αυτό ισχύει, ίσως ακόμη περισσότερο, για τις νέες Πολιτείες. Η πραγμάτωσή τους είναι αδύνατη αν δεν προηγηθεί η διανοητική αποκόλληση από τις ισχύουσες πολιτειακές δομές και η διανοητική κατασκευή μιας νέας μορφής πολιτειακής οργανώσεως, που ως εκείνη τη στιγμή δεν υπήρχε. Δηλαδή, το πρώτο στάδιο ανήκει στη φαντασία, σ' αυτήν την τεράστια απολυτρωτική δύναμη του ανθρώπου. Τα Κατεστημένα έχουν ένα θανάσιμο εχθρό: τη φαντασία. Γι' αυτό σε υποβάλλουν σε φαντασιοεκτομή. Μην τους αφήσεις. Ξέρε: **Όταν φανταστούμε κάτι, σημαίνει ότι μπορούμε και να το κάνουμε «πράγμα»** – αν όχι στο παρόν, οπωσδήποτε στο μέλλον.

---

1. «Η Εξέγερση των Μαζών». Όλες οι χωρίς άλλην ένδειξη αναφορές σ' αυτόν το συγγραφέα είναι από το ίδιο έργο του.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

«Όποιος δεν ξέρει να ονειρεύεται δεν είναι πραγματιστής».

Μπεν – Γκουριόν

Έχει ζωτική σημασία να κατανοήσουμε τέσσερις θεμελιώδεις αλήθειες:

α) Ο κόσμος μας είναι ένας κόσμος **αστικός.**

β) Η ουσία του, ο **Αστισμός,** παρουσιάζεται με ποικίλες μορφές, από τις οποίες δύο είναι οι κυριότατες: η «φιλελεύθερη» δημοκρατία και ο «κομμουνιστικός» ολοκληρωτισμός. Η πρώτη, δεν είναι ούτε φιλελεύθερη ούτε δημοκρατία, είναι απλώς το καθεστώς του ιδιώτη Αστού. Ο δεύτερος, είναι ολοκληρωτισμός, αλλά διόλου «κομμουνιστικός», είναι απλώς το καθεστώς του συλλογικώς οργανωμένου γραφειοκράτη Αστού[2].

γ) Η μεταξύ τους αντίθεση, στο βαθμό που είναι πραγματική, είναι σύγκρουση συμφερόντων, όχι ιδεολογιών. Στον υπόλοιπο βαθμό είναι σκόπιμη, υπηρετεί τις επιδιώξεις του Αστισμού και πρωτίστως των δύο μεγάλων κέντρων του: των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ[3].

δ) Ο Αστισμός, μπαίνει σε έκδηλη, γενική κρίση από το 1914. Παρά ταύτα, επεκτείνεται με την εφεύρεση της συλλογικής μορφής του στη Ρωσία (1917) και στην Κίνα (1949). Όμως η κρίση συνεχίζεται, οξύνεται και περιπλέκεται, όπως δείχνουν:

- Η αποτυχία του συλλογικού αστισμού ακόμη και στις πλέον καθαρώς αστικές επιδιώξεις (αφθονία, υλική ευημερία, κατανάλωση).
- Η διαπάλη ανάμεσα στις δύο μορφές του Αστισμού τη δυτική – «δημοκρατική» και την ανατολική – ολοκληρωτική.
- Ο β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και τα όσα επακολούθησαν (απώλεια

2. Για πλήρη ανάλυση βλέπε: Γ. Γεωργαλά: «Κατεστημένα: Δημοκρατία-Ολοκληρωτισμός», εκδ. Σμυρνιωτάκη 1988.

3. Για πλήρη ανάπτυξη βλέπε: Γ. Γεωργαλά: «Η άνοδος και η πτώση των Αστών», εκδ. Σμυρνιωτάκη 1988.

της ηγεμονίας του κόσμου από την Ευρώπη και ουσιαστική εκμηδένισή της, «ψυχρός πόλεμος», θερμοί πόλεμοι, κλπ.).

• Η ανάληψη της ηγεσίας του (αστοποιημένου) κόσμου από τις ΗΠΑ, που είναι η πιο αστοποιημένη και συνεπώς η πιο απολιτική αντιπνευματική, αλλά ταυτόχρονα και η πιο ανώριμη, η πιο άπειρη, η πιο «παιδική» κοινωνία. Η υπο-ηγέτιδα Δύναμη (ένα είδος υπαρχηγού) η ΕΣΣΔ, είναι βάρβαρη, καθυστερημένη και επίσης «παιδική».

• Τα πολλαπλά αδιέξοδα, στα οποία οδηγήθηκε ο κόσμος και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει, για τα οποία ο Αστισμός δεν προσφέρει ούτε διέξοδο ούτε λύση.

Η κατοχή αυτών των αληθειών μάς επιτρέπει να προχωρήσουμε πέρα από τις τεχνητές προφάνειες και να φθάσουμε ως τις κρυμμένες πραγματικότητες. Οπότε, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι μια μόνον οδός σωτηρίας υπάρχει για την ανθρωπότητα: η απο-Αστοποίησή της.

Αυτό ακριβώς είναι το θέμα τούτου του βιβλίου.

Μια πρόταση για την απο-αστοποίηση της ανθρωπότητας.

1. Η αστοποιημένη ανθρωπότητα κυριαρχείται από την **Αναξιοκρατία**. Η Αναξιοκρατία είναι πολυπρόσωπη. Προσλαμβάνει μορφές ποικίλες – «δημοκρατικές» και ολοκληρωτικές. Όμως **παντού** έχει το ίδιο αποτέλεσμα: την Παρακμή.

2. Το ερώτημα που τίθεται είναι: υπάρχει πνεύμα αρκετά **διεισδυτικό**, ώστε, διαπερνώντας τις απατηλές προφάνειες και τα σκόπιμα τεχνητά διλήμματα, να συλλάβει αυτήν την ενιαία για ολόκληρη την κυριαρχούμενη από την παρακμιακή αναξιοκρατία ανθρωπότητα, πραγματικότητα; Υπάρχει νόηση αρκετά φωτεινή, ώστε να κατανοεί την ανάγκη για μια ποιοτικά νέα πορεία; Υπάρχει ψυχή αρκετά **θαρραλέα**, ώστε να διακηρύξει αυτές τις αλήθειες στην αποβλακωμένη από τον ευδαιμονισμό ή την τυραννία ανθρωπότητα; Υπάρχει νους αρκετά **δημιουργικός**, ώστε να επεξεργασθεί τις επιβαλλόμενες λύσεις; Υπάρχει συνείδηση αρκετά **καθαρή**, ώστε να τις ενστερνισθεί; Υπάρχει άνθρωπος αρκετά **γενναίος**, ώστε ν' αγωνισθεί για την έλευσή τους; Μ'ένα λόγο: Υπάρχει εκείνος που θα γίνει Προφήτης και Σταυροφόρος **της μόνης αληθινής Επαναστάσεως** – αυτής που θα καταλύσει μια για πάντα την Αναξιοκρατία σ' όλες τις μορφές της;

Η απάντησή μου: Ναι, υπάρχει! Είναι ο Άριστος!

3. Ο Άριστος ανακαλύπτει την πραγματική πραγματικότητα· κατανοεί την αναγκαιότητα· τολμά να διακηρύττει την αλήθεια· επεξεργάζεται τη Λύση· την ενστερνίζεται· αγωνίζεται γι' αυτήν. Είναι ο προφήτης – σταυροφόρος της αληθινής **Επαναστάσεως**, αυτής που έρχεται.

• Προφήτης επαναστάσεως, επειδή οι απαντήσεις του στα ερωτήματα των καιρών και οι προτάσεις του για την παραπέρα πορεία του ανθρώπου είναι **επαναστατικές.**

• Και σταυροφόρος επαναστάσεως, επειδή πιστεύει στην κατίσχυση της βουλήσεως εναντίον του εγκαθιδρυμένου, το οποίο προσποιείται το «τετελεσμένο» και ισχυρίζεται ότι κάθε αλλαγή πορείας αντιπροσωπεύει το «αδύνατο».

4. Ο Άριστος είναι **ελεύθερος.** Άρα αρνείται στους εξωτερικούς παράγοντες τη δυνατότητα να τον προσδιορίζουν. Απορρίπτει τις «νομοτέλειες», που τάχα βρίσκονται έξω μας και μας κατευθύνουν. Ελεύθερος είναι εκείνος που προδιορίζει τους παράγοντες και δημιουργεί τις «νομοτέλειες». Είναι αυτός που **επανατοποθετεί** τα πάντα. Αυτό είναι το έργο του – το **επαναστατικότερο** όλων των εποχών.

5. Η «Πολιτεία των Αρίστων» μου είναι πλήρης πρόταση για μια ποιοτικά και επαναστατικά νέα επιλογή. Το γενικό σχεδίασμά της που παρουσιάζω εδώ είναι **αντισυμμορφωτικό** προς όλα τα ισχύοντα. Διότι είναι παιδί ενός γνήσιου επαναστικώς σκέπτεσθαι.

6. Οι απολογητές των εγκαθιδρυμένων (δημοκρατικών, δικτατορικών, ολοκληρωτικών) θα πουν για τούτο το έργο μου.

• Οι προτάσεις του είναι – «εμπρηστικές».
• Οι λύσεις του – «ανατρεπτικές».
• Οι θέσεις του – «υπονομευτικές».
• Οι θεσμοί του – «ουτοπικοί».
• Τα μέτρα του – «ανεφάρμοστα».
• Το όλον – «ανέφικτο».

7. Απαντώ: Πράγματι:

• Οι προτάσεις μου είναι «εμπρηστικές» – για τα εγκαθιδριμένα
• Οι λύσεις μου είναι «ανατρεπτικές» – για την αναξιοκρατία.
• Οι θέσεις μου είναι «υπονομευτικές» –για τους υλιστικώς σκεπτόμενους.
• Οι θεσμοί μου είναι «ουτοπικοί» – για τους δίχως ανάταση Μέτριους.
• Τα μέτρα μου είναι «ανεφάρμοστα» – για όσους δε διαθέτουν τόλμη επαναστατική.
• Το όλο σχέδιό μου είναι «ανέφικτο» – χωρίς τον αγώνα των Άξιων, που οφείλουν να ενωθούν κατά των κυριαρχούντων πάσης φύσεως Αναξίων.

8. Να ενωθούν για ποιο σκοπό; Μα για να πραγματώσουν τη Μεγάλη Επανάσταση: αυτήν που θα συγκροτήσει νέες κοινωνίες, προσα-

νατολισμένες προς τον **άνθρωπο** – όχι προς την οικονομία, εμπνεόμενες από **αξίες** – όχι από τον υλισμό, στοχεύουσες στον **Πολίτη** – όχι στο ιδιοτελές Άτομο.

9. Δεν έχω αυταπάτες για την εποχή μου. Τελώ μέσα της. Αλλά διόλου δε δεσμεύομαι απ' αυτή στις φιλοσοφικές μου ενατενίσεις. Αυτό δεν είναι φυγή από την εποχή. **Είναι ξεπέρασμά της.** Κανείς μας δεν μπορεί να ξεπεράσει υλικά την εποχή του. Ο φιλοσοφών όμως το κάνει πνευματικά. Γιατί, αν υλικά τελώ μέσα σε δεδομένο χώρο και χρόνο, το πνεύμα μου είναι ελεύθερο *«Για να είμαστε αυτό που μπορούμε, δεν πρέπει να αποφύγουμε την εποχή μας ούτε να την υποταχθούμε, αλλά μάλλον να προσπαθήσουμε, μέσω του φωτισμού της, να φθάσουμε σ' εκείνο το σημείο, όπου από το βάθος του μπορούμε να ζήσουμε*[4]*»*. Έτσι, φωτίζοντας την εποχή μου και φωτιζόμενος από αυτήν και από τις εποχές που πέρασαν, έφθασα πιο πέρα της, σε κάποιο σημείο που μου επιτρέπει να ζω: στη Δημοκρατία των Αρίστων.

10. Το επιδιωκόμενο δεν είναι μία βελτίωση, μία τροποποίηση, μία παραλλαγή των εγκαθιδρυμένων. Είναι μία **αναστροφή**. Καθολική. Άρα δυσεφάρμοστη. Όχι όμως ανέφικτη. Το πρώτο βήμα προς την πραγμάτωσή της είναι η επισήμανση της ανάγκης της. Το δεύτερο βήμα είναι η συνειδητοποίηση του περιεχομένου της. Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας είναι αυτά τα πρώτα βήματα.

4. Κ. Γιάσπερς: «Εισαγωγή στη Φιλοσοφία».

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΥΤΟΠΙΑ

«Οι ουτοπίες του σήμερα, είναι οι πραγματικότητες του αύριο».
Έρμπερτ Βέχνερ

α) Η Αμφισβήτηση.

«Κανένα πολιτικό καθεστώς από τα ισχύοντα δεν είναι αντάξιο προς τη φύση του φιλόσοφου».
Πλάτων

Η Παρακμή είναι καθολική. Πλήττει όλα, χωρίς καμιάν εξαίρεση, τα σύγχρονα Εγκαθιδρυμένα «δημοκρατικά», δικτατορικά, ολοκληρωτικά.

Τα πλήττει σε όλους τους χώρους: στη «δημοκρατική» Δύση, στην ολοκληρωτική Ανατολή, στο δικτατορικό Τρίτο Κόσμο, στον «πλούσιο» Βορρά και στο φτωχό Νότο.

Τα πλήττει σε όλα τα πεδία: στο πολιτικό, στο ηθικό, στο πνευματικό, στο πολιτισμικό, αισθητικό, κλπ.

Άλλοτε η παρακμή έπληττε μια χώρα ή μιαν αυτοκρατορία, μια κάστα ή μια τάξη, ένα καθεστώς ή ένα σύστημα. Τώρα, για πρώτη φορά στην Ιστορία, αγκαλιάζει τα πάντα:

Μεγάλες και μικρές χώρες, ιθύνουσες και κατώτερες τάξεις, κυβερνώντες και αντιπολιτευόμενους, κυρίαρχους και κυριαρχούμενους, εξουσιαστές και εξουσιαζόμενους. Έτσι η Ιστορία μοιάζει να έφθασε στο τέρμα της. Διότι πουθενά δε φαίνεται κάποια δύναμη ανανεωτική, πουθενά δε διασώζονται κάποιοι φορείς αναγεννήσεως. Απ' αυτό το αδιέξοδο αναπηδούν ποικίλα κινήματα αντιστάσεως, διαμαρτυρίας και αμφισβητήσεως. Ας τα εξετάσουμε.

1. **Εθνικά** κινήματα: Ο Αστισμός είναι ομοιομορφοποιητικός. Στοχεύει στην εξάλειψη των ποικίλων συλλογικών ταυτοτήτων. Καταστρέφει τις ιδιαιτερότητες. Επιδιώκει τη μονομορφοποιήση εθνών, λαών, φυλών, φύλων, πολιτισμών, τρόπων ζωής. Διότι αυτό εξυπηρετεί τα συμφέροντά του. Η ομοιομορφοποίηση εξασφαλίζει τη λειτουργία και την αναπαραγωγή του Αστισμού («φιλελεύθερου και κομμουνιστικού). Για να την επιτύχει διαθέτει δύο κύριες μονάδες εφόδου, δύο τρομερές ισοπεδωτικές μηχανές: την αμερικανική και τη ρωσική. Η πρώτη, χρησιμοποιεί το μαλακό τρόπο (όχι αποκλειστικώς, αλλά κατά προτίμηση), η δεύτερη το σκληρό. Όπλο της πρώτης, ο ελκυστικός για τον υλικόβιολογικό άνθρωπο των υλικών αναγκών, *«αμερικανικός τρόπος ζωής»*. Η δεύτερη μηχανή, η ρωσική, χρησιμοποιεί (κυρίως) τα τανκς. Αυτή η ισοπεδωτική προσπάθεια έχει και τα κατά τόπους όργανά της:

Είναι οι αμερικανίζουσες –δυτικίζουσες ή ρωσίζουσες– κομμουνίζουσες ιθύνουσες τάξεις των διάφορων χωρών[5].

Εναντίον του ομοιομορφοποιητικού ισοπεδωτισμού ξεσηκώνονται τα εθνικά κινήματα. Αυτά, σε ορισμένες περιπτώσεις αγωνίζονται για εθνική απελευθέρωση ή αυτονομία. Και σε άλλες, για τη διάσωση και διαφύλαξη της γλώσσας, της θρησκείας, του τρόπου ζωής και γενικώς των χαρακτηριστικών, που συγκροτούν τη συλλογική ταυτότητα ενός λαού.

2. **Ουδετερόφιλα** κινήματα: Όταν είναι ανειλικρινή, αποβλέπουν στην απόσπαση μιας χώρας από την επικυριαρχία της μιας Υπερ-δυνάμεως, για να τη θέσουν βαθμιαία κάτω από εκείνην της άλλης. Όταν όμως είναι ειλικρινή, εκφράζουν την προσπάθεια για διαφύλαξη της εθνικής ανεξαρτησίας, δηλαδή συγγενεύουν πολύ και κάποτε συμπίπτουν με τα εθνικά κινήματα. Το είδαμε με την περίπτωση των τριτοκοσμικών εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων. Σχεδόν όλα τα γνήσια εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα, όχι τα υποκινούμενα απ' έξω, από άλλους υποψήφιους αποικιοκράτες, ήσαν και ουδετερόφιλα. Και τα τριτοκοσμικά καθεστώτα, όπως και μερικά άλλα που ήθελαν να αποφύγουν την υποδούλωση (λ.χ Γιουγκοσλαβία), προσπάθησαν να ακολουθήσουν τη γραμμή της «μη-δεσμεύσεως», (ανεπιτυχώς).

3. **Ειρηνιστικά** κινήματα: Κατά κανόνα είναι υποκινούμενα, για να εξυπηρετούν τους σκοπούς του ενός ή του άλλου ιμπεριαλισμού, κυρίως

5. Βλέπε ανάπτυξη του θέματος: Γ. Γεωργαλά «Η άνοδος και η πτώση των Αστών», εκδ. Σμυρνιωτάκη, 1988.

του ρωσικού, αφοπλίζοντας τους λαούς ψυχολογικώς-ιδεολογικώς και υλικώς. Όταν (και για όσους) δε συμβαίνει αυτό, αποτελούν έκφραση της αγωνίας, που γεννά ο επικίνδυνος για την επιβίωση της ανθρωπότητας ανταγωνισμός των δύο Υπερδυνάμεων.

4. **Θρησκευτικά** κινήματα: Η Παρακμή και η Απόγνωση γεννούν την ανάγκη για παρηγοριά και ελπίδα. Αυτή τροφοδοτεί μιαν αναγέννηση του θρησκευτικού αισθήματος. Αποτέλεσμα, η επανισχυροποίηση των εγκαθιδρυμένων θρησκειών και η εμφάνιση ποικίλων νέων αιρέσεων, με ειλικρινείς ή απατεώνες προφήτες και μεσσίες.

5. **Οικολογικά** κινήματα: Αγωνίζονται εναντίον της καταστροφής του περιβάλλοντος από το έξαλλο κυνηγητό του κέρδους και της τεχνολογικής-οικονομικής «αναπτύξεως», που χαρακτηρίζει τον Αστισμό.

6. **Αντικαθεστωτικά** Όπως των «αντιφρονούντων» στην ΕΣΣΔ και των υποδουλωμένων στον κομμουνιστικό ολοκληρωτισμό ή σε ποικίλες τριτοκοσμικές τυραννίες λαών. Επιζητούν την ανατροπή του εγκαθιδρυμένου κακού, πολιτικού ή και κοινωνικού συστήματος (Ουγγαρία 1956, Τσεχοσλοβακία 1968, Πολωνία 1970, Θιβέτ, Αφγανιστάν, Περσία).

7. **Αντιφυλετικά** κινήματα: Αυτά εκδηλώνονται σε πλήθος χωρών (και όχι μόνο στη Ν. Αφρική) συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ, της ΕΣΣΔ (Τάταροι, Κοζάκοι, Αρμένιοι, Βάλτες) της Ινδίας (Σιχ) και πολλών αφροασιατικών και λατινοαμερικανικών χωρών (Ινδιάνοι Μοσκίτος της Νικαράγουα, Μπιάφρα, Ερυθραία, κλπ.). Η φυλετική γενοκτονία σημάδεψε την κατάργηση της αποικιοκρατίας και συνεχίζεται.

8. **Ποικίλα** κινήματα: όπως φεμινιστικά, αντιπυρηνικά και διαφόρων ιδιορρυθμιών και ιδιαιτεροτήτων.

9. Τέλος υπάρχει και η **τρομοκρατία.** Αυτή δεν αποτελεί μαζικό κίνημα, αλλά οπωσδήποτε έχει προσλάβει αξιοσημείωτες διαστάσεις. Όταν αφαιρέσουμε το παιχνίδι που παίζουν διά της τρομοκρατίας τα διάφορα εγκαθιδρυμένα (με τις μυστικές τους υπηρεσίες) απομένει ένας κεντρικός πυρήνας: Το μίσος προς την εξουσία και προς τους εκπρόσωπους ή κατόχους της – τους εξουσιαστές. Η αποτυχία και οι καταχρήσεις των τελευταίων είναι η βαθύτερη πηγή αναζωπυρώσεως της **αναρχικής** διαθέσεως, από την οποία αναβλύζει η τρομοκρατία.

10. Όλα αυτά τα κινήματα έχουν ένα κοινό γνώρισμα: στρέφονται **μόνον εναντίον μιας πλευράς** (έστω μερικών πλευρών) των εγκαθιδρυμένων. Δηλαδή, εναντίον της εθνικής ή φυλετιστικής καταπιέσεως, της καταστροφής των συλλογικών ταυτοτήτων ή του περιβάλλοντος, κοκ. Αυτές οι πλευρές όμως δεν είναι παρά απλές **εκδηλώσεις της βαθύτερης νόσου. Αποτελούν συμπτώματα.** Τα προαναφερθέντα κινήματα (προσ-

παθούν να) μάχονται εναντίον τους – και έτσι αφήνουν άτρωτα τα **γενεσιουργά αίτιά** τους.

11. Με αυτήν την τακτική τους, τα παραπάνω κινήματα παραμένουν απλές εξεγέρσεις, από τις οποίες:

• Ορισμένες αντιτίθενται στο **σύγχρονο,** που τουλάχιστον, όπως τους εμφανίζεται, το θεωρούν καταστρεπτικό. Σ' αυτήν την κατηγορία ανήκουν τα κινήματα για την υπεράσπιση των συλλογικών ταυτοτήτων. Οι Πέρσες δε θέλουν να «δυτικοποιηθούν», οι Ινδοί να «εξευρωπαϊσθούν», οι Θιβετιανοί να «κινεζοποιηθούν», οι Ούγγροι να εκρωσισθούν, οι δυτικοευρωπαίοι να αμερικανοποιηθούν.

• Άλλες εξεγέρσεις, όπως το φεμινιστικό κίνημα, δεν αντιτίθενται στο σύγχρονο, αντιθέτως το επιζητούν, αλλά δίνοντάς του το δικό τους περιεχόμενο.

• Μερικές εξεγέρσεις πάλι εκφράζουν νεορομαντικές προκαπιταλιστικές συντηρητικές νοσταλγίες, για έναν κόσμο που καταστράφηκε κάτω από την αστική λαίλαπα και που ήταν ηθικώς, πνευματικώς, περιβαλλοντολογικώς, αισθητικώς καλύτερος. Εδώ εντάσσονται τα θρησκευτικά κινήματα, αλλά και τα οικολογικά και τα φολκλορικά-λαϊκιστικά.

• Τέλος, η αναρχία και η συναφής προς αυτήν τρομοκρατία (στο βαθμό που δεν αποτελεί όργανο διάφορων κατεστημένων συμφερόντων) είναι εξέγερση **μηδενιστική**, αφού δεν προσφέρει τίποτα πέρα από την άρνηση και την καταστροφή. Αυτές, παύουν να επιτελούν θετικό ρόλο, όταν:

• Η άρνηση προσλαβάνει καθολική μορφή επεκτεινόμενη σε κάθε αξία.

• Η καταστροφή, πλήττει αδιακρίτως και στοχεύει σε μεμονωμένα άτομα.

12. Τελικώς, οι παραπάνω διαμαρτυρίες – αμφισβητήσεις – εξεγέρσεις, **λειτουργούν υπέρ των εγκαθιδρυμένων**.

Διότι:

• Με τις μάχες τους εναντίον των απλών **συμπτωμάτων** συμβάλλουν στην απόκρυψη των αιτίων του κακού. Με την καταδίκη των **επιμέρους** κακών διασώζουν το ίδιο το Κακό.

• Παίζουν το ρόλο **ασφαλιστικών δικλείδων,** που εκτονώνουν την πίεση με ανώδυνες για το κατεστημένο γραφικότητες (χίππυς, αιρέσεις, φεμινισμός, πολιτιστικοί λαϊκισμοί τύπου φολκλόρ) ή έστω με κάποιους ανεκτούς κινδύνους γι' αυτό (τρομοκρατία), αποτρέποντας έτσι τη μεγάλη έκρηξη.

• **Αποπροσανατολίζουν** την Επανάσταση προς επιμέρους στόχους ή τη μετασχηματίζουν σε μυστικισμό (τα θρησκευτικά κινήματα), σε συνωμοσία (η τρομοκρατία), σε φολκλόρ (τα λαϊκιστικά), σε συντηρητική νοσταλγία (τα οικολογικά), σε αμφίβολες προτάσεις (το φεμινιστικό).

13. Τι χρειάζεται, λοιπόν; Δύο πράγματα:

• Η βαθιά, θεμελιωμένη, ολική άρνηση – απόρριψη των εγκαθιδρυμένων αναξιοκρατικών συστημάτων και των φορέων του.

• Η θετική, θεμελιωμένη, ολοκληρωμένη πρόταση για το Νέο.

Αυτό ακριβώς επιχειρώ: Με τα έργα μου «Κατεστημένα Δημοκρατία – Ολοκληρωτισμός» και «Η άνοδος και η πτώση των Αστών»[5] πρόβαλα τη βαθιά, θεμελιωμένη, ολική άρνηση – απόρριψη των εγκαθιδρυμένων αναξιοκρατικών συστημάτων, δηλαδή **όλων**.

Με το παρόν έργο μου, διατυπώνω τη θετική, θεμελιωμένη, ολοκληρωμένη πρότασή μου για το Νέο.

β) Η σημασία της Ουτοπίας

«Ο κόσμος ανήκει στους λαούς που έχουν φαντασία».

Ζόρντις φον Λοχάουζεν
(«Αυτοκρατορίες και Ισχύς»)

1. Οι προτάσεις των φιλοσοφούντων κρίνονται από τους άλλους σαν «ανεδαφικές». Φυσικό, αφού οι φιλοσοφούντες κατατείνουν προς το Τέλειο. Ζούν τεταμένοι προς σκοπούς μεγάλους και «ανέφικτους», προς οράματα θαυμαστά και «ουτοπιστικά». Σαν ελεύθεροι, τα θέλουν όλα ή τίποτα. Οι συμβιβασμοί δεν είναι δική τους υπόθεση. Όταν κάνουν πολιτική, αυτή **παύει να είναι η τέχνη του εφικτού** και εξυψώνεται σε κυνηγητό του Ακατόρθωτου. Ας απορρίπτουν οι πολλοί τις προτάσεις τους. Οι φιλοσοφούντες ξέρουν ότι *«αρκεί μονάχα ένας, για να κατορθώσει όλα όσα τώρα φαίνονται απίστευτα, αν διαθέτει πόλη πειθαρχική[6]».*

2. Ο Τ. Ντ. Ουέλντον[7] συμβουλεύει να μην αποτεινόμεθα στους (πολιτικούς) φιλοσόφους, αλλά στους (πρακτικούς) πολιτικούς. Επει-

---

6. Πλάτων «Πολιτεία» - όλες οι παραπομπές στο μεγάλο φιλόσοφο αναφέρονται σ' αυτό το έργο του, εκτός αν ονομάζω άλλο.

7. «Το Λεξικό της Πολιτικής» (1953).

δή, κατά τη χαρακτηριστικά αμερικανική άποψή του, *«οι δεύτεροι είναι σε θέση να χειρίζονται τις εμπειρικές δυσχέρειες, που οι πρώτοι απλώς εκφράζουν, με συγκεχυμένες διατυπώσεις, θέτοντας ερωτήματα δίχως δυνατή απάντηση»*.

Αν όμως ακολουθούσαμε τη συμβουλή του, θα ανακαλύπταμε μιαν Ιστορία γεμάτη από την αθλιότητα της μικροπολιτικής, ξεχειλισμένη από φρικαλέα εγκλήματα, δίχως έξαρση, ανάταση, όραμα, ιδανικό, σκοπό. Μια τέτοια Ιστορία θα την κατοικούσαν πλήθη δημοκόπων, απατεώνων, αμοραλιστών και στην καλύτερη περίπτωση, ασημαντοποιών. Δε θα υπήρχε στο τοπίο της ούτε μία μορφή Προφήτη, Οραματιστή, Ανανεωτή, Ελευθερωτή – ούτε ένας Ήρωας. Θα είχαμε μία Ιστορία άθλιων Θερσιτών και πονηρών Οδυσσέων – χωρίς Προμηθείς.

Αυτή η Ιστορία θα αποτελούσε τη χειρότερη συνηγορία για την ύπαρξη της ανθρωπότητας. Τότε θα ίσχυε πραγματικά το *«οι ευτυχισμένες κοινωνίες δεν έχουν ιστορία»*.

3. **Τα σπουδαιότερα για την εξέλιξη του ανθρώπου ερωτήματα είναι εκείνα που δεν έχουν απάντηση.** Η αξία τους έγκειται ακριβώς στο ότι τίθενται. Πολλές φορές, αυτό και μόνο φθάνει, για να εξανθρωπίζεται ο άνθρωπος. Οι ευτυχισμένες κοινωνίες έχουν ουτοπιστές. Αυτοί συντηρούν το όνειρο. Και **όσο ζει το όνειρο, υπάρχει ελπίδα.**

Ολοκληρωτική πραγμάτωση του Σκοπού δεν υπάρχει. Δεν είναι δυνατή. Αν κάποτε κάποιοι νομίζουν ότι τον πέτυχαν, σημαίνει ότι απέτυχαν. Διότι παραιτήθηκαν από το παραπέρα. Δεν έφθασαν αυτοί στο Σκοπό. Έφεραν εκείνο στα μέτρα τους.

4. **Χωρίς την πολιτική, η φιλοσοφία μένει άγονη. Και η πολιτική χωρίς τη φιλοσοφία είναι τυφλή,** δεν είναι παρά μικροπολιτική. Η αληθινή, η μεγάλη Πολιτική έχει ζωτική ανάγκη από Φιλοσοφία. Διότι οφείλει να ξεκινά από το Λόγο. Τότε παύει να είναι τακτική πονηρών ελιγμών και τέχνη ευτελών τεχνασμάτων. Και γίνεται ορατή οδός σωτηρίας. Έτσι, σε τούτο το έργο, όπου γράφω «φιλόσοφος», εννοώ ο πολιτικός φιλόσοφος και όπου κάνω λόγο για φιλοσοφία, εννοώ την πολιτική φιλοσοφία.

5. Η «Ουτοπία» εκλείπει στις μέρες μας. Και αυτό συνιστά τη μεγαλύτερη καταδίκη των καιρών μας. Διότι δείχνει ότι οι αναζητητές του καλύτερου απελπίστηκαν. Νιώθουν τους εαυτούς τους αδύναμους. Δε βλέπουν για ποιο λόγο να σχεδιάζουν ιδανικές Πολιτείες, αφού οι ιδέες τους δεν πρόκειται να έχουν καμιά πρόσβαση προς τους συνανθρώπους τους. Έτσι, ο χώρος της πολιτικής παραδόθηκε ολοκληρωτικά στους τυχοδιώκτες, στους ματαιόδοξους, στους συμφεροντολόγους, στους πονηρούς, στους εγωπαθείς, στα μειονεκτικά, διψασμένα για εξουσία άτομα, στους ανιδεολόγους υλιστές, στους Μέτριους[8].

Ο Αμερικανός βιοφυσικός Τζων Ραίηντερ Πλατ, γράφει:

«Η παρούσα γενεά βρίσκεται σε κρίσιμο σημείο της Ιστορίας... Ο πυρηνικός κόσμος έχει καταστεί τόσο επικινδυνος, ώστε να μην μπορούμε να ικανοποιηθούμε με οτιδήποτε άλλο εκτός από την Ουτοπία».

Καιρός, λοιπόν, να στραφούμε ξανά προς τη ζωοδότρα Ουτοπία.

6. Ας αναζητήσουμε το καλύτερο. Ας το κάνουμε, χωρίς να επηρεασθούμε ούτε από τα **ισχύοντα** ούτε από τα προβλεπόμενα. Και ας προτείνουμε τα σχέδιά μας ακόμη και ξέροντας ότι καμιά δεν υπάρχει ελπίδα να υιοθετηθούν σε καιρούς ορατούς. Αδιάφοροι για τα κρατούντα ας επεξεργαζόμαστε με ακούραστη επιμονή τα οράματά μας. Η επίγνωση του γεγονότος ότι δεν υπάρχει άμεση δυνατότητα να γονιμοποιήσουμε με τη σκέψη μας την καθημερινότητα, ας μην αναστέλλει τους οραματισμούς μας. Και απελπισμένοι από το συνδυασμό της γνώσεως για το δέον και της επιγνώσεως για το ότι αυτό κατακρατείται έγκλειστο στα κατάβαθα του σκότους, ας βρούμε την ατομική μας λύτρωση, σχεδιάζοντας τη συνολική σωτηρία[9].

7. Για να φθάσουμε στη σωτηρία, οφείλουμε να έχουμε το τετραπλό θάρρος:

- Να συνειδητοποιήσουμε το **Κενό** των Πολιτειών, που υπήρξαν και υπάρχουν δίχως νόημα και όραμα.
- Να παραδεχτούμε την πλήρη **Αποτυχία** του ανθρώπου ως πολιτικού όντος.
- Να εμβαθύνουμε στην αιτία των παραπάνω διαπιστώσεων, φθάνοντας στην **Απελπισία**.
- Μετά, οφείλουμε να έχουμε τη δύναμη όχι μόνο να σηκώσουμε

---

8. Βλέπε το κεφάλαιο: «Η κυριαρχία των Μετρίων» και γενικώς περί Μετρίου στο: Γ. Γεωργαλά «Η άνοδος και η πτώση των Αστών», εκδ. Σμυρνιωτάκη 1988.

9. Ο Επίκουρος συμβουλεύει την αποχή από τη δημόσια ζωή σαν μέσο για να αποφύγει κανείς το φθόνο και την απόκτηση εχθρών και για να κερδίσει τη γαλήνη της ψυχής του. Όμως και ο ίδιος δεν ακολούθησε τη συμβουλή του, αφού δίδαξε και προκάλεσε εχθρότητα τεράστια. Επειδή ο φιλοσοφών, που θα επιχειρήσει να εφαρμόσει το «λάθε βιώσας», αποκλείεται να κερδίσει «γαλήνην ψυχής». Διότι, όπως έλεγε ο Επίκτητος, κάθε άνθρωπος είναι ηθοποιός σε ένα έργο όπου ο Θεός διένειμε τους ρόλους και καθήκον του καθενός μας είναι να παίζει επάξια εκείνον που του έλαχε. Στο φιλοσοφούντα έλαχε ο ρόλος του κατασκευαστή «ουτοπιών». Και δεν μπορεί να τον αρνηθεί χωρίς να αρνηθεί τον εαυτό του.

στους ώμους μας το Κενό, την Αποτυχία, την Απελπισία, αλλά και ιδίως να βαδίσουμε πιο πέρα προς τη **Λύση**. Όποιος περάσει απ' αυτό το τριπλό καμίνι (Κενό-Αποτυχία-Απελπισία) και βαδίσει πέρα απ' αυτό, προς τη Λύση, γίνεται Πρόσωπο – δηλαδή, άτομο που πραγματώνει την εν δυνάμει ανθρώπινη ουσία. Το Πρόσωπο όχι μόνον κατακτά αυτόνομη ύπαρξη, ελεύθερη από εξωτερικούς προσδιορισμούς, αλλά και τη νοηματοδοτεί. Οπότε μπορεί να νοηματοδοτήσει και την Πολιτεία. Ας προχωρήσουμε, λοιπόν, με το Τετραπλό Θάρρος – προς την Ουτοπία.

γ) Το Οδοιπορικό των Ουτοπιστών

«Ο στρατιώτης ορκίζεται να μην τιμά κανέναν πάνω από τον Καίσαρα· εμείς όμως ορκιζόμαστε να τιμάμε πρώτιστα τους εαυτούς μας».

Επίκτητος
Διατρ.1, 14, 15-17

Οι φιλοσοφούντες προσπάθησαν να δώσουν σάρκα στα οράματά τους με διάφορους τρόπους. Σε λίγες περιπτώσεις το επιχείρησαν άμεσα, οι ίδιοι.

Σε πολύ περισσότερες δοκίμασαν να το επιτύχουν σαν σύμβουλοι ή αξιωματούχοι ισχυρών. Σε μερικές, σαν δάσκαλοι ηγεμόνων. Και σε άλλες, με το να εμπνεύσουν αναπλαστικά κινήματα. Απέτυχαν:

- **Οι ίδιοι: Δεν μπόρεσαν να υλοποιήσουν τα σχέδιά τους.**
- **Οι συμβουλές τους: Δεν εισακούσθηκαν.**
- **Σαν αξιωματούχοι: Στην καλύτερη περίπτωση εκδιώχθηκαν, ενώ κατά κανόνα πλήρωσαν με τη ζωή τους.**
- **Σαν δάσκαλοι: Κατά κανόνα παρανοήθηκαν και συχνά παρήγαγαν τέρατα.**
- **Τα ποικίλα αναπλαστικά κινήματα: Διαστρέβλωσαν τις διδασκαλίες τους.**

Το ναυάγιο φαίνεται πλήρες. Η τραγική εικόνα αξίζει μιαν αναλυτικότερη ματιά.

1. Οικοδόμοι

Ο Πυθαγόρας: Επιχείρησε να πραγματώσει ο ίδιος τα πολιτικά του οράματα. Κυνηγήθηκε σαν «επικίνδυνος», που αναστάτωνε νόμους προγονικούς και συνήθειες καθιερωμένες. Οι οπαδοί του εξοντώθηκαν.

Ο Πλωτίνος: Θέλησε να οικοδομήσει την Πλατωνόπολη στην Καμπανία, αλλά οι αυλικοί έπεισαν τον αυτοκράτορα Γαληνό να αποσύρει τη συγκατάθεσή του και να ματαιώσει το σχέδιο.

Οι Ιησουίτες: Αποπειράθηκαν ανεπιτυχώς να συγκροτήσουν το «Κράτος του Θεού» (GIVITAS DEI), που σχεδίασε ο Άγιος Αυγουστίνος.

Οι Οικοδόμοι απέτυχαν

2. Σύμβουλοι

Ο Σωκράτης: Επιχείρησε την πραγμάτωση των οραμάτων του με το μαθητή του Κριτία. Τελικά, ήρθε σε σύγκρουση μαζί του και κινδύνευσε.

Ο Πλάτων: Προσπάθησε με τους Διονύσιους Α΄ και Β΄ και το Δίωνα των Συρακουσών, καθώς και με το Φίλιππο της Μακεδονίας. Απέτυχε οικτρά[11]

Οι μαθητές του Πλάτωνα συνέχισαν την προσπάθεια. Ο Ευφραίος: Έγινε σύμβουλος του Περδίκα, βασιλιά της Μακεδονίας, αλλά συγκρούσθηκε με το Φίλιππο και αναγκάσθηκε ν' αυτοκτονήσει. Ο Χίων ο Πόντιος: Σκοτώθηκε. Ο Αριστώνυμος, ο Ενάγων, ο Πύθων, ο Τίμαιος, ο Λεωνίδας, ο Ηρακλείδης, (σκοτώθηκε), ο Κάλλιπος (σκότωσε το Δίωνα), ο Δημοχάρης, ο Φορμίων, ο Μενέδημος, κυνήγησαν το Όραμα. Απέτυχαν.

Οι στωικοί Περσεύς, Σφαίρος ο Βορυσθενίτης και Βλόσσιος ο Κυμαίος: Προσπάθησαν με τον Αντίγονο Ε΄, ο πρώτος, τον Άγι Δ΄ και Κλεομένη Γ΄, ο δεύτερος, τον Τιβέριο Γράκχο και τον Αριστόνικο της Περγάμου, ο τρίτος. Απέτυχαν και ο τρίτος αυτοκτόνησε.

Ο Αυγουστίνος: Δοκίμασε με τον Πάπα Γρηγόριο τον Α΄, ιδρυτή του παπικού κράτους. Απέτυχε.

Ο Μακιαβέλι: Έλπισε στον Καίσαρα Βοργία. Και απογοητεύθηκε.

Ο Βολταίρος: Απέβλεψε ακάρπως στην Αικατερίνη Β΄.

Οι Σύμβουλοι απέτυχαν[10]

10. Όταν γράφω «απέτυχαν», το εννοώ σε σχέση με τον Απόλυτο Σκοπό. Διότι, ασφαλώς και σαν σύμβουλοι, αλλά και με άλλες ιδιότητες, οι Άριστοι πρόσφεραν

3. Δάσκαλοι:

Ο Σωκράτης: Δεν μπόρεσε να επηρεάσει σωστά τον Αλκιβιάδη.

Ο Αριστοτέλης: Δεν άσκησε καμιάν επίδραση στον Αλέξανδρο.

Ο Σενέκας: Παρήγαγε το Νέρωνα, που τον ανάγκασε ν' αυτοκτονήσει.

Ο Μάρκος Αυρήλιος: Γέννησε τον Κόμμοδο.

Ο Βοήθιος: Έγινε ύπατος του Θεοδώρυχου, αλλά τελικά εκτελέσθηκε.

Ο Τόμας Μορ: Έγινε καγκελάριος του Ερρίκου Η΄, αλλά, παρόλο που παραιτήθηκε, κατατομήθηκε.

Ο Φράνσις Μπέηκον: Έγινε καγκελάριος του βασιλιά Ιακώβου, αλλά μετά από δύο χρόνια καταδικάσθηκε σε πολιτικό θάνατο.

Ο Χομπς: Υπήρξε δάσκαλος του Κάρολου Β΄, αλλά αναγκάσθηκε να φύγει κρυφά από την Αγγλία και μετά από τη Γαλλία, ξαναδιώχθηκε από την Παλινόρθωση και τα έργα του απαγορεύθηκαν.

Οι Δάσκαλοι απετυχαν.

4. Σχεδιαστές:

Κανείς δεν υλοποίησε την «Πολιτεία» ή τους «Νόμους» του **Πλάτωνα.** Ούτε την «Ουτοπία» του **Ευήμερου.** Κανείς δεν έφθασε στα «Νησιά του Ήλιου» του **Ιάμβλιχου.** Και φυσικά, κανένας ηγεμόνας δεν εφάρμοσε τις οδηγίες που έδωσε ο **Αναξιμένης** με τη «Ρητορική προς Αλέξανδρον».

Σχέδια έμειναν η «Διός Πόλις» του **Μάρκου Αυρήλιου,** η «Ουτοπία» του **Τόμας Μορ,** το «για τους Κανίβαλους» του **Montaigne**, η «πολιτεία του Ήλιου» (CIVITAS SOLIS) του **Τομάζο Καμπανέλλα,** η «Νέα Ατλαντίδα» του **Φράνσις Μπέηκον,** η «OCEANA» του **Ζαν Μεσλιέ, η** «Χώρα Μπρομπντινγκνάγκ» του **Σουίφτ,** «Το Κράτος των Παραγωγών» του **Σάρλ Φουριέ.**

Κανένας βασιλιάς δεν εμπνεύσθηκε από το «Λεβιάθαν» του **Χομπς,**

πολλά στην ανθρωπότητα. Παράδειγμα ο Κινέζος σοφός Γιε-Λιου-Τσουτσάι, που από αιχμάλωτος του Τζέγκις-Χαν έγινε πολιτικός σύμβουλός του. Δεν έκανε, βέβαια, το κράτος των Μογγόλων Πολιτεία Αρίστων, έσωσε όμως τη ζωή εκατομμυρίων ανθρώπινων υπάρξεων, ίδρυσε σχολεία, οργάνωσε το φορολογικό σύστημα και θεμελίωσε τη μετέπειτα ακμή της Κίνας.

όπως ευχόταν ο συγγραφέας του.

Ο Κομφούκιος: με τη διδασκαλία του επιδίωξε να εγκαθιδρύσει μια δικαιοκρατούμενη κοινωνία, που να είναι θεμελιωμένη στον υγιή νου του ανώτερου ανθρώπου. Σε ηλικία 50 ετών (501 π.Χ.) ο πρίγκιπας Λου τον διόρισε κυβερνήτη μιας επαρχίας, την οποία, όπως ήταν επόμενο, διοίκησε δραστήρια, με πνεύμα δικαιοσύνης και αγνότητας. Τελικώς όμως, απογοητεύθηκε και μην μπορώντας (αφού δεν είχε την αναγκαία δύναμη στα χέρια του) παραιτήθηκε.

Ο Μωάμεθ: θέλησε να επιβάλει μια θεοκρατική κοινωνία, που θα πραγμάτωνε επίγεια τη Θεία θέληση, αλλά τα αποτελέσματα, αν και αξιόλογα, δεν ήσαν πάντως προς αυτήν την κατεύθυνση.

Ο Νικηφόρος Βλεμύδης: (13ος αι.), έγραψε το «Λόγος οποίον δει είναι τον Βασιλέα» και την περίληψή του, «Βασιλικός ανδριάς» για το μαθητή του αυτοκράτορα Θεόδωρο Β΄ (Λάσκαρι) της Νίκαιας. Το έργο διακρίνεται για το υψηλό ηθικό του επίπεδο. Θέλει το βασιλέα *«του λαού στηριγμόν αμετακίνητον» «και αυτού του Χριστού μιμητήν»*. Ο μαθητής ήταν έξοχος, αλλά βασίλευσε μόνον τέσσερα χρόνια.

Ο Θεόδωρος Μετοχίτης: (13ος-14ος αι.), στις «Σκέψεις» του μάταια οραματίσθηκε ένα νέο πολίτευμα ανάμεσα στην απόλυτη μοναρχία και τη δημοκρατία.

Ο Ιωάννης του Σώλσμπερυ: στο έργο του «POLICRATICUS» έκανε καυστική κριτική των πολιτικών πραγμάτων και σχεδίασε μια τέλεια Πολιτεία με κεφαλή τον ηγεμόνα, που παραλαμβάνει το «υλικό ξίφος» από τον κλήρο-ψυχή του πολιτικού οργανισμού.

Ο Δάντης: (1ος αι.), στο «Περί μοναρχίας» «(DE MONARCHIA») προσπαθεί να συνδυάσει τη μοναρχία με την ελεύθερη θέληση λαών και πόλεων και την ηθική εξουσία του Πάπα. Οραματίζεται έτσι μια «Ευρώπη των πόλεων – Πατρίδων» με έναν Αυτοκράτορα και έναν Πάπα, που και οι δύο θα ήταν «ελέω Θεού» διορισμένοι και ανεξάρτητοι.

Ακόμη και ο **Σαίξπηρ,** στην «Τρικυμία» του, με το στόμα του γερο-Γκονζάλου, επαναλαμβάνει τα σχέδια του Montaigne για μια κοινωνία χωρίς χρήμα, πλούτο, φτώχεια, κλπ.

Όλοι αυτοί έβλεπαν την πολιτική όπως θα έπρεπε να είναι.

Μόνον ένας την είδε όπως είναι: **Ο Μακιαβέλι.**

Οι Σχεδιαστές απέτυχαν.

5. Εμπνευστές:

- Οι «Τριάκοντα» ισχυρίσθηκαν ότι εμπνέονταν από το Σωκράτη.
- Οι αποστεωμένοι μανδαρίνοι από τον Κομφούκιο.
- Η Γαλλική Επανάσταση ανακήρυξε το **Ζ.Ζ. Ρουσσώ** «πρόδρομό» της και του φόρτωσε την ηθική ευθύνη για τα εγκλήματα και τους πολέμους της.
- Ο Ροβιεσπιέρος αυτοαποκλήθηκε μαθητής του Ρουσσώ και τον κατέστησε συνένοχο της Τρομοκρατίας του.
- Ο Μουσολίνι επικαλέσθηκε το **Σορέλ**.
- Ο Χίτλερ το **Νίτσε**.
- Ο Λένιν το **Μάρξ**.
- Ο Ρούζβελτ τη «δημοκρατία».

Οι Εμπνευστές απέτυχαν.

6. Αποτυχία;

Η Ιστορία δείχνει, λοιπόν, ν' αγνόησε τους οδοδείκτες-οράματα, που μένουν παράμερα, μισοθαμένοι μέσα στη σκόνη των καιρών, αφημένοι στη φθορά του χρόνου, να σημαδεύουν μάταια προς ιδανικές κατευθύνσεις, προς τις οποίες κανείς δε βάδισε ποτέ.

Όμως η αποτυχία είναι μόνο **φαινομενική**. Μέσα από όλα τα ναυάγιά της, *«η φιλοσοφία είναι η πύρινη στήλη, που πάει μπροστά, οδηγώντας τους λιγοστούς άτρομους ζητητές της αλήθειας»*[11]. Η φιλοσοφία κράτησε τη δάδα αναμμένη. Και ο Μεσαίωνας άρχισε, όταν ο Ιουστινιανός (529 μ.Χ.) διάταξε *«μηδείς διδακέτω εν Αθήναις φιλοσοφίαν»*.

Χαμένοι οδοδείκτες; Όχι! Διότι χάρη σ' αυτούς η Ιστορία είναι το χρονικό, όχι μόνο της αποτυχίας του ανθρώπου, αλλά και **της δυνατότητάς του να συλλαμβάνει το Καλό και να επιχειρεί την πραγμάτωσή του.** Και μόνο αυτό δικαιώνει τελικά την ύπαρξη του είδους του.

«Ζήτω σ' αυτούς που απότυχαν και σ' αυτούς που τα καράβια τους βούλιαξαν στη θάλασσα και σ' εκείνους που πνίγηκαν στη θάλασσα – Και σ' όλους τους στρατηγούς που χάσαν μάχες και σ' όλους τους νικημένους ήρωες – Και στους αναρίθμητους άγνωστους ήρωες τους ισάξιους με τους μεγαλύτερους ήρωες».

(Ουώλτερ Ουίτμαν)

11. Μπ. Ράσσελ «Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας». Όλες οι αναφορές στο συγγραφέα είναι απ' αυτό το έργο του.

δ) Γνώση και Δύναμη

«Οι ιδέες δεν μπορούν ποτέ να οδηγήσουν πέρα από μια παλαιά κατάσταση πραγμάτων, δεν μπορούν να οδηγήσουν παρά μόνο πέρα από την παλαιά κατάσταση ιδεών. Οι ιδέες άλλωστε δεν μπορούν να πραγματώσουν τίποτα. Για την πραγμάτωση των ιδεών χρειάζονται άνθρωποι που θέτουν σε λειτουργία μια πρακτική δύναμη».

Κ. Μαρξ - Φ. Έγκελς
(Η Αγία Οικογένεια» 1845)

1. Γιατί δεν μπόρεσαν οι Άριστοι να φέρουν την Ορθή Πολιτεία;

Η εύκολη απάντηση: Διότι οι φιλόσοφοι ζητούν το Ακατόρθωτο; Ίσως. Προσωπικά όμως πιστεύω ότι η αιτία είναι άλλη. Βρίσκεται στο ότι **κανένα μεγάλο σχέδιο δεν μπορεί να εφαρμοσθεί χωρίς τη Δύναμη.** Και ποτέ, πουθενά η Γνώση και η Δύναμη δε συνέπεσαν στον ίδιο φορέα. Οι φιλόσοφοι διέθεταν την πρώτη. Οι «βασιλείς» τη δεύτερη. Ο Πυθαγόρας δεν έγινε ποτέ τύραννος. Ο Πλάτων δεν ήταν βασιλιάς ούτε ο Νίτσε καγκελάριος. Οι περισσότερες ιδανικές Πολιτείες σχεδιάστηκαν από κυνηγημένους, αγνοημένους, φυγάδες και εξόριστους, σαν τον Πλάτωνα, τον Γκρότιους, το Φορτέσκ, το Χόμπς, το Λοκ, κ.ά.

Υπήρξαν κάποιες ευτυχείς εξαιρέσεις (Άγις Δ΄ και Κλεομένης Γ΄ της Σπάρτης, Τιβέριος Γράκχος, Μάρκος Αυρήλιος, Αλέξανδρος Σεβήρος, Ιουλιανός, Ασόκα, Άκμπαρ, Φρειδερίκος Β΄ Χαουστάουφεν), που συνδύασαν τη Γνώση με τη Δύναμη, αλλά στάθηκαν ανεπαρκείς και εφήμερες. Κάποτε θα πρέπει να βρεθεί εκείνος που θα συνδυάζει και τις δύο ιδιότητες: του καλού Αρχιτέκτονα και του ικανού Οικοδόμου. Και που ακόμη θα διαθέτει για αρκετό χρόνο όλη τη Δύναμη, που είναι αναγκαία για την εκπλήρωση του Μεγάλου Σκοπού.

2. Πού οφείλεται η έλλειψη συμπτώσεως Γνώσεως και Δυνάμεως στον ίδιο φορέα;

Για να κινηθεί η Ιστορία προς τα εμπρός, απαιτούνται δύο πράγματα:

- Η δημιουργική Ιδέα.
- Η αποδοχή (εκούσια ή όχι) αυτής της Ιδέας.

Το πρώτο είναι σχετικά εύκολο. Διότι πάντα υπάρχουν ανώτερα πνεύματα, που συλλαμβάνουν ιδέες δημιουργικές.

Το δεύτερο, είναι εξαιρετικά δύσκολο. **Η ανθρώπινη αγέλη είναι αντιδραστική.** Απεχθάνεται τις Ιδέες. Μισεί τους φορείς τους. Γι' αυτό, το ποσοστό από τις δημιουργικές Ιδέες, που τελικά υιοθετήθηκαν από κοινωνίες, είναι ελάχιστο. Οι συντριπτικά περισσότερες χάθηκαν. Και

όχι σπάνια, παρασύρουν στον αφανισμό και τους φορείς των. Διότι δεν αρκεί να αναζητεί η Σκέψη την πραγμάτωσή της. Πρέπει και η πραγματικότητα ν' αναζητεί τη Σκέψη. Κι αυτό δε συμβαίνει τόσο συχνά.

3. Υπάρχει και άλλη αιτία για τη μη σύμπτωση Γνώσεως και Δυνάμεως στον ίδιο φορέα. Η μη ανάμιξη των Αρίστων με την τρέχουσα πολιτική. Διότι:

Οι Άριστοι εύκολα δέχονται να γίνουν φιλόσοφοι. Σπάνια όμως (και αυτό άσχετα από το θεωρητικό ενδιαφέρον τους για την πολιτική) αποφασίζουν να προσπαθήσουν να γίνουν και «βασιλείς». Γι' αυτούς, από τον καιρό του Πυθαγόρα, η ζωή της θεωρίας (ενατενίσεως) τοποθετείται ψηλότερα από τη ζωή της πρακτικής δράσεως. Έτσι οι φιλόσοφοι, όπως διαπιστώνει ο Τόυνμπη[12], δεν προσήλθαν στο προσκλητήριο του Πλάτωνα. Δεν επιχείρησαν, στη μεγάλη πλειοψηφία τους, να γίνουν «βασιλείς».

4. Ακόμη, οι περισσότεροι από τους Αρίστους, που επιχείρησαν να αναμιχθούν στην ενεργό πολιτική, απογοητεύθηκαν και αποσύρθηκαν. Τους υπόλοιπους τους απέβαλε η ίδια η πολιτική, ακόμη και θανατώνοντάς τους. Και αυτό ενίσχυσε ακόμη περισσότερο την τάση προς τον εσωτερικισμό, που ενυπάρχει σε κάθε εκλεκτό άνθρωπο.

5. Η φυγή των Αρίστων από την Πολιτική, αλλά και από το δημόσιο βίο γενικότερα, ενισχύθηκε πολύ περισσότερο με την έλευση της Αστοκρατίας, ιδίως κατά τον περασμένο και ακόμη περισσότερο στον 20ο αιώνα. Διότι η Αστοκρατία, αναπτύσσοντας σε ιλιγγιώδη έκταση τον τομέα της οικονομικής δραστηριότητας (σε βάρος των άλλων) και ιδίως στην ιδιωτική της μορφή και καλλιεργώντας παράλληλα τη δίψα για υλικά αγαθά, πλουτισμό και επίδειξη, προσελκύει και απορροφά στις οικονομικές επιχειρήσεις πάμπολλες αξίες. Ένας ευφυής, δραστήριος, ικανός και φιλόδοξος νέος, τελειώνοντας τις σπουδές του, προτιμά να στραφεί προς τις επιχειρήσεις, αντί προς το δημόσιο βίο, αφού οι πρώτες τού υπόσχονται πολύ μεγαλύτερες υλικές απολαβές, αλλά και περισσότερη δύναμη, αφού ο πλούσιος επιχειρηματίας ή ο επικεφαλής μιας μεγάλης πολυεθνικής έχουν την πραγματική δύναμη και ελέγχουν πολιτικούς, δημοσιογράφους, πνευματικά ιδρύματα, κοκ. Φυσικά, αυτοί που υποκύπτουν στον πειρασμό του υλισμού, δείχνουν αδυναμία, αλλά ας μην ξεχνούμε ότι ένας Αστός, δηλαδή ένας υλιστής, μια υλιστική ρο-

12. «Σπουδές της Ιστορίας». Όλες οι αναφορές στον Τόυνμπη είναι απ' αυτό το έργο του.

πή, ενυπάρχει στον καθένα μας.

6. Κατά κάποιον τρόπο «φιλόσοφος» (άνθρωπος της σκέψεως και «βασιλεύς» (άνθρωπος της πράξεως-εξουσίας) είναι έννοιες αντίθετες. Όχι όμως και αλληλοαποκλειόμενες. **Ο «βασιλεύς»**, από αδυναμία υποκειμενική, είναι **εξαιρετικά δύσκολο να γίνει «φιλόσοφος».** Γι' αυτό και οι σχετικές απόπειρες, ελάχιστες άλλωστε, υπήρξαν κατά κανόνα αποτυχίες. **Ο «φιλόσοφος» όμως μπορεί να γίνει «βασιλεύς».** Αρκεί να είναι «γνήσιος» ή όπως τον ονόμαζε ο Πλάτων «πολεμικός φιλόσοφος».

Η δυσκολία σ' αυτήν την περίπτωση είναι *αντικειμενική*. **Συνίσταται στο δυσχερές της υπερνικήσεως του κατεστημένου και της ανόδου του φιλόσοφου στην εξουσία. Αυτή η δυσχέρεια ώθησε τους φιλόσοφους να επιχειρήσουν να επιτύχουν την ορθή Πολιτεία μέσω άλλων, που διέθεταν τη «βασιλεία». Έτσι όμως παγιδεύθηκαν. Διότι, ενώ οι ίδιοι υποκειμενικά μπορούσαν να γίνουν «βασιλείς», οι τελευταίοι αδυνατούσαν να «φιλοσοφήσουν».**

7. Η λύση βρίσκεται όχι στο να «φιλοσοφούν» οι «βασιλείς», αλλά στο να «βασιλεύουν» οι «φιλόσοφοι».

Διότι ανάμεσα στους δεύτερους είναι και εκείνοι που η φύση προόρισε για «βασιλείς», αλλά επειδή η αντικειμενική πραγματικότητα τούς αρνήθηκε τη «βασιλεία», στράφηκαν προς τη «φιλοσοφία»[13]. Η ρήση του Πλάτωνα είναι, λοιπόν, ορθή μόνο κατά το ήμισι. Οι βασιλείς δεν πρόκειται να φιλοσοφήσουν[14].

ε) Ο Εκλεκτός

«Ο Δημιουργός είναι μια μαγιά στή μάζα της κοινής ανθρωπότητας».

Αρν. Τόυνμπη

1. Ποιος θα πραγματώσει κάποτε τη σύμπτωση Γνώσεως και Δυνάμεως; Ποιος θα ανατρέψει τα αναξιοκρατικά κατεστημένα; Ποιος θα

13. Αντίθετα, νομίζω, ο στωικός Μάρκος Αυρήλιος και ο νεοπλατωνικός Ιουλιανός είχαν γεννηθεί για φιλόσοφοι και απλώς συνέπεσε να γίνουν βασιλείς. Ο Ασόκα ήταν γεννημένος βασιλιάς που θέλησε να γίνει φιλόσοφος του Χιναγιανικού Βουδισμού. Και ο Φρειδερίκος Β΄ Χοχενστάουφεν ήταν βασιλιάς, που σε κάποιο βαθμό φιλοσόφησε.

14. Φυσικά, εδώ «βασιλεύς» σημαίνει εξουσιαστής, δεν έχει την έννοια που δίνει ο Δίων ο Προυσσαεύς ορίζοντας ότι «βασιλεύς» είναι ο ωφελών τους υπηκόους του («Διογένης»).

ανεγείρει την Ορθή Πολιτεία; Ποιος θα είναι ο κοινός φορέας Φιλοσοφίας και Πολιτικής, που θα συνδυάζει τις ιδιότητες του Σχεδιαστή, του Οικοδόμου και του Βασιλέα; Ποιος θα είναι ο Δημιουργός;

2. Όλοι οι άνθρωποι μετέχουν στο Λόγο, διότι μέσα σε κάθε ανθρώπινο ον ενυπάρχει η σπίθα του Θεού. Όμως **όχι εξίσου.** Γι' αυτό ο δρόμος προς το Καλό περνά αναγκαστικά από τα πιο προικισμένα άτομα. Αυτά είναι πάντοτε μονάδες μεμονωμένες και από τη φύση τους μοναχικές, αποξενωμένες από τις μεγάλες μάζες, παρόλο που αντικειμενικά γι' αυτές νοιάζονται, ενεργούν και θυσιάζονται[15]. Είναι δύσκολο στον άνθρωπο, που αφιερώνεται σε ανώτερες ενασχολήσεις, να αγαπηθεί από τους συνηθισμένους ανθρώπους. Το ίδιο δύσκολο για ένα τέτοιο άτομο είναι να πετύχει στην πολιτική και μάλιστα στο βαθμό που είναι απαραίτητος, για να συγκεντρώσει όλη την εξουσία που απαιτείται, ώστε να μπορέσει να αναγκάσει την πολιτική να φιλοσοφήσει. Ακόμη πιο δύσκολα είναι τα πράγματα γι' αυτόν που είναι κάτι παραπάνω από Άριστος – για τον Εκλεκτό. Δύσκολο; Ναι. Αλλά όχι και αδύνατο.

3. Ο Δημιουργός, ανήκει ουσιαστικά σε ένα άλλο είδος, διαφορετικό απο εκείνο των κοινών ανθρώπων.

Οι μύστες, κατά τον Μπερξόν, είναι οι κατεξοχήν υπεράνθρωποι δημιουργοί. Αυτοί διαθέτουν τη *«ζωτική ορμή»* σε έκταση, που τους καθιστά *«προνομιούχα ανθρώπινα όντα»*. Επιχειρούν το Αδύνατο: *«να μεταμορφώσουν ένα είδος (το ανθρώπινο), που είναι δημιούργημα, σε δημιουργική προσπάθεια· να παράγουν κίνηση από κάτι, που εξ ορισμού είναι στάση»*[16].

Και ο Ορτέγκα -υ- Γκασσέτ, στην *«Εξέγερση των Μαζών»*, εξηγεί το γιατί: *«Η φιλοσοφία δε χρειάζεται ούτε την προστασία ούτε την προσοχή, αλλά ούτε και τη συμπάθεια των μαζών. Διατηρεί το χαρακτήρα της πλήρους αχρησιμοθηρίας της και συνεπώς, είναι ελεύθερη από κάθε υποδούλωση στο μέσο άνθρωπο. Αναγνωρίζει πως στην ουσία της είναι προβληματική και ευχαρίστως δέχεται το ελεύθερο πεπρωμένο της... το πρόβλημα της φιλοσοφίας αποτελεί περιπέτεια άλλης τάξεως»*.

4. Ο δημιουργός, αναπόφευκτα συγκρούεται με τους αδρανείς, που θέλει να κινήσει, με τα δημιουργήματα, που θέλει να αναβαθμίσει σε δημιουργούς. Όπως διαπιστώνει ο Τόυνμπη, η *«αναστατωτική ώθηση*

15. «Ο αληθινός φιλόσοφος θα είναι πάντοτε ένας που δεν κατανοήθηκε», γράφει ο Τ.Α. Σίνκλαιρ στην «Ιστορία της Ελληνικής Πολιτικής Σκέψεως».

16. «Οι δύο πηγές της θρησκείας και της ηθικής».

της μεγαλοφυίας διαταράσσει την κοινωνική ισορροπία. Και αυτό αποβαίνει συχνά μοιραίο γι' αυτήν».

Παρά ταύτα, ο Δημιουργός **μπορεί** να πετύχει. Άρα πρέπει να πιστεύουμε ότι κάποτε θα επιτύχει.

5. Πεπρωμένο του Εκλεκτού είναι να επιχειρεί την Αδύνατη Νίκη. Πέφτει στην αναπόφευκτη ήττα[17]. Αλλά μέσα από αυτήν πραγματώνει τη νίκη του. Διότι, δίχως το δικό του εγχείρημα, η ζωή, ολόκληρη η ανθρωπότητα και η ιστορία της δεν έχουν νόημα. Έτσι για τον Άξιο δεν υπάρχει ήττα, αφού και η ήττα γι' αυτόν είναι νίκη.

6. Ο Εκλεκτός ξέρει τι τον περιμένει. Όμως αδιαφορεί για το άτομό του. Θυσιάζεται για τη συλλογική σωτηρία[18].

Δεν το κάνει επειδή είναι μη νοήμον ον, όπως η μέλισσα ή το μυρμήγκι. Ούτε επειδή υπακούει σε πειθαρχία τυφλή, όπως οι οπαδοί του ολοκληρωτισμού. Ούτε επειδή προσδοκά μεταθανάτια ανταμοιβή, όπως οι πιστοί διάφορων θρησκειών. Το κάνει, ενεργώντας από δική του, προσωπική, εσωτερική, πνευματική νομοτέλεια. Διότι, όπως είπε ο Απολλώνιος ο Τυανεύς, *«αδύνατον ως φιλόσοφοι να μισούμε και να μη βοηθούμε το συνάνθρωπό μας»*. Ο εκλεκτός πάσχει για τους μη εκλεκτούς. Γι' αυτούς υποφέρει και αγωνίζεται, οραματίζεται ή θυσιάζεται. Είναι ο προορισμός του. Και κάποτε θα τους σώσει.

7. Ως τότε πρέπει να συνεχίσουμε την παράδοση των φιλοσοφούντων. Να σχεδιάζουμε την ιδανική Πολιτεία. Να πιστεύουμε. Να ελπίζουμε. Να αγωνιζόμαστε. Σε πείσμα των συνθηκών. Εναντίον όλων. Και ένας μόνο αν μένει σε κάθε γενιά, είναι αρκετός, να κρατά τη δάδα αναμμένη, ώσπου να έρθει το πλήρωμα του χρόνου – αύριο, τον επόμε-

17. Είναι χαρακτηριστικό ότι σχεδόν όλοι οι μεγάλοι ήρωες της Ελληνικής μυθολογίας είχαν τραγικό τέλος. Ειδικότερα αυτό ισχύει για όσους πρόσφεραν πολλά στους ανθρώπους: Προμηθέας, Ηρακλής, Μίνωας, Θησέας, Βελλερεφόντης, Ορφέας, Οιδίπους, Μελέαγρος. Το ίδιο ισχύει και για πολλούς ήρωες της «Ιλιάδας»: Αχιλλέας, Αίας, Αγαμέμνων, Έκτορας. Τραγικό ήταν και το τέλος του Κρίσνα, του Μωυσή, του Ζωροάστρη, του Ιησού, του Μανού.

18. Ο Σωκράτης, παρατηρώντας την πολιτική με ματιά που περνούσε πέρα από τις προφάνειες, διαπίστωσε ότι κάθε απόπειρα για άμεση προσωπική και πρακτική παρέμβαση στην πολιτική είναι ματαιοπονία, φθορά και αλλοτρίωση. Κρατήθηκε, λοιπόν, μακριά από την πρακτική πολιτική όχι όμως και από την πολιτική γενικά. Αλλά δε γλίτωσε.

Ο Πλάτων έκανε το αντίθετο. Διότι έκρινε ότι «το μεγαλύτερο κακό είναι να εξουσιάζεται κανείς από το χειρότερό του». Προσπάθησε, λοιπόν, να παρέμβει έμπρακτα στην πολιτική.

νο αιώνα, την άλλη χιλιετία. Ανέκαθεν, αλλά ειδικότερα σήμερα, την εποχή του μαζοποιητικού ολοκληρωτισμού και της εξίσου μαζοποιητικής «δημοκρατίας», που ισοπεδώνουν και αμορφοποιούν, το παν εξαρτάται από το Πρόσωπο. Μόνο το σπάνιο ον με την αυτοσυνείδηση και την αυθύπαρκτη ελευθερία υπολογίζεται. Όλοι οι άλλοι δεν είναι παρά οι κομπάρσοι της ανθρώπινης περιπέτειας.

στ) Για την Ευτοπία

«Ο κόσμος είναι ακόμη υπερβολικά νέος,για να μπορούμε να συναγάγουμε πολλές γενικές αλήθειες σχετικά με την πολιτική».

Χιουμ

1. Κάποτε, μέσα στη ροή της Ιστορίας, υπήρξαν και σχετικές **Ευτοπίες**. Ο Αστισμός, επικρατώντας μετά την Αναγέννηση, με τη σειρά των μεγάλων επαναστάσεών του (Αγγλική 1688, Αμερικανική 1776, Γαλλική 1789, Ρωσική 1917, Κινεζική 1949)[19] έφερε τη σημερινή οικουμενικών διαστάσεων **Δυστοπία**. Απ' αυτή θα βγούμε μόνο με την **Ουτοπία**, που θα μας οδηγήσει σε μία νέα, ασυγκρίτως καλύτερη απ' οποιαδήποτε του παρελθόντος, Ευτοπία.

2. Είναι δυνατόν αυτό, αφού όλες οι ως τώρα απόπειρες για την κατάκτηση της πλήρους Ευτοπίας αποδείχθηκαν ουτοπικές; Απάντηση:

Στα ανθρώπινα και ειδικότερα στην Ιστορία, δεν ισχύει η αρχή των φυσικών επιστημών ότι οι ίδιες αιτίες παράγουν τα ίδια αποτελέσματα. Διότι ποτέ οι συνθήκες δεν είναι οι ίδιες. Οι όμοιες απόπειρες δεν έχουν αναγκαστικά την ίδια τύχη. Διότι πέρα από τις συνθήκες, διαφέρουν και ο άνθρωποι. Άρα, εκεί όπου τόσοι απέτυχαν, κάποιος μπορεί να πετύχει.

3. Η Ιστορία είναι ο χώρος του απρόβλεπτου. Σ' αυτό δεν υπάρχουν «σταθερές». Λειτουργούν μόνον αναρίθμητες «μεταβλητές». Και το απροσδόκητο πρέπει να προσδοκάται περισσότερο από ο,τιδήποτε άλλο. Ποιος δικαιούται ν' αποκλείσει την πραγμάτωση της Αξιοκρατικής Πολιτείας μόνο και μόνο επειδή αυτή σήμερα φαντάζει τόσο ουτοπική;

4. Η σωτηρία υπάρχει. Αρκεί κάποτε να βρεθεί στην εξουσία η Γνώση. Το ότι ως τώρα αυτό δε συνέβη, δε σημαίνει ότι δεν μπορεί να

19. Βλέπε: Γ. Γεωργαλά «Η άνοδος και η πτώση των Αστών», εκδ. Σμυρνιωτάκη 1988.

συμβεί. Η Ιστορία είναι τόσο νέα! Ποιος είναι σε θέση να μας προεξοφλήσει τι μας επιφυλάσσει;

5. Στην *«Οκτάνα»*[20] του, ο Α. Εμπειρίκος περιγράφει μια φανταστική πόλη - πρωτεύουσα της ενωμένης πια Οικουμένης. Τότε, *«οι πόλεις του σήμερα ίσως διατηρηθούν ως δείγματα μιας ελεεινής, μιας αποφράδας εποχής ή ως θλιβερά μουσεία, πλήρη παραδειγμάτων προς αποφυγήν»*. Πού βρίσκεται η Οκτάνα; *«Εις την καρδιά του μέλλοντος και των ανθρώπων, μετά από χρόνια πολλά, οδυνηρά, βλακώδη και ανιαρά»*. Θα ανεγερθεί *«απ' όλους τους ανθρώπους, όταν... παύσουν στα αίματα και στα βαριά αμαρτήματα χέρια και πόδια να βυθίζουν και αφήνουν μέσα στις ψυχές τους, με οίστρο καταφάσεως, όλα τα δένδρα της Εδέμ και με πλήρεις καρπούς... τελείως ελεύθερα ν' ανθίσουν»*.

20. Από την Οκτάβα της μουσικής, που στους μυημένους της μουσικής γνώσεως ταυτίζεται με την Αρμονία του Σύμπαντος και γι' αυτό κατά τους Πυθαγόρειους το 8 συμβολίζει την ισορροπία του Κόσμου και τη Δικαιοσύνη, ενώ κατά τους Γνωστικούς τη Σοφία.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΩΝ

«Ωφελιμοτάτη αναδεικνύεται πάντοτε η αρχή του καλλιτέρου όστις ανεφάνη ανήρ υπέροχος κατ' αρετήν».

Αριστοτέλης («Πολιτικά»)

Ι. Οι Δημιουργοί

«Οι υψηλές πραγματοποιήσεις είναι, βεβαίως, πάντοτε, έργο των μεμονωμένων ατόμων, των ολίγων, έργο της αυτοπαιδευμένης πνευματικής αριστοκρατίας».

Κ. Γιάσπερς
(«Εισαγωγή στη Φιλοσοφία»)

1. Την Ιστορία τη δημιουργούν οι **ανεξάρτητες** μορφές. Αυτές δε στηρίζονται στην εγκαθιδρυμένη κοινότητα. Αντίθετα, συγκρούονται μαζί της. Και γίνονται οι ίδιοι θεμέλιοι λίθοι για κάποια καινούργια κοινότητα: εθνική, πολιτική ή θρησκευτική. Είναι οι Δημιουργοί[21].

2. Ο Δημιουργός είναι η **Εξαίρεση.** Αυτή πρέπει να προσανατολίζει ολόκληρη την ανθρωπότητα. Το Άξιο, το Εξαιρετικό, το Δημιουργικό, το Μοναδικό, το Αναντικατάστατο έχει τα δικαιώματά του. Η καταπάτησή τους δεν αδικεί μόνο τους φορείς τους. Ζημιώνει **ολόκληρη** την ανθρωπότητα.

3. Παντού και πάντοτε, τα πάντα τα έκαναν οι Προμηθείς. Και φυσικά, όλοι τους σταυρώθηκαν. Είναι η αναπότρεπτη μοίρα του Άρι-

---

21. Γράφει ο Χέγκελ: «Η θέληση του Παγκοσμίου Πνεύματος πραγματοποιείται από κοσμοϊστορικά άτομα. Αυτά μπορούν ν' αποκληθούν **Ήρωες**, εφόσον οι σκοποί και η κλήση τους προέρχονται όχι από την κανονική ροή των πραγμάτων, επικυρούμενη από το κατεστημένο, αλλά από μια κρυφή πηγή, από το εσωτερικό Πνεύμα, που κρύβεται κάτω από την επιφάνεια και το οποίο προσκρούει στον εξωτερικό κόσμο σαν πάνω σε κέλυφος και το κατασυντρίβει».

στου. Το μεγαλείο του έγκειται στην υποταγή του σ' αυτήν τη μοίρα.

4. Ο Δημιουργός είναι Πρότυπο. Διότι **ο νους είναι πάντοτε ατομικός,** ποτέ συλλογικός. Υπάρχει συλλογικό υποσυνείδητο, συλλογικό ένστικτο, συλλογικό συναίσθημα – **συλλογικος νους δεν υπάρχει.** Για να είναι ο νους δημιουργικός, δεν αρκεί να υπάρχει ούτε να είναι ευφυής. Πρέπει να είναι και **ανεξάρτητος.** Να υφίσταται αυτοτελώς. Να είναι αδέσμευτος, απροκατάληπτος, ασύμβατος – δηλαδή, ελεύθερος, άρα στον υπέρτατο βαθμό ατομικός.

5. Ο Δημιουργός, με τον τελείως ατομικό ανεξάρτητο – προσωπικό νου, δημιουργεί για τον εαυτό του, όχι με την έννοια της ιδιοτέλειας, αλλά με την έννοια ότι **υπακούει στο πεπρωμένο του,** ενεργεί κατά το χαρακτήρα του, δρα σύμφωνα προς την ατομικότητά του. Βεβαίως, οι άλλοι είναι που ωφελούνται. Όμως ο Δημιουργός δεν ενεργεί μ' αυτόν το σκοπό, δεν έχει αυτήν την αφετηρία. Ο Δημιουργός ενεργεί διότι **δεν μπορεί να κάνει διαφορετικά. Σκοπός του είναι η Δημιουργία και η Αλήθεια.** Η ωφέλεια, που προκύπτει για τους άλλους, είναι υποπροϊόν της Δημιουργικότητάς του, που αποτελεί τη μοίρα του.

6. Όταν μιλάμε για τις κατακτήσεις του ανθρώπου, στην πραγματικότητα εννοούμε τα επιτεύγματα λίγων μόνο εξαιρετικών πνευμάτων[22]. Λέμε:

— Ο «άνθρωπος» δημιούργησε αθάνατα έργα τέχνης.
— Συνέλαβε και διατύπωσε υψηλές φιλοσοφικές έννοιες.
— Ανακάλυψε τη θεωρία της σχετικότητας.
— Δημιούργησε θρησκεία και ηθική.
— Κατόρθωσε να διασπάσει το άτομο.
— Υπέταξε τη φύση.
— Πήγε στη Σελήνη.

Όμως εκείνοι που τα έκαναν αυτά, είχαν κάποια **ονόματα**.

Ο Χέρμαν Βέυλ, ένας από τους μεγαλύτερους φυσικούς του 20ου αιώνα, έλεγε πως αν πέθαιναν ξαφνικά δέκα ως δώδεκα μεγάλοι φυσικοί της εποχής του, τα θαύματα της σύγχρονης φυσικής θα χάνονταν

22. Γράφει ο Ε. Μπερξόν. «Τα άτομα που θέτουν σε κίνηση την ενέργεια της αναπτύξεως στις κοινωνίες, στις οποίες ανήκουν, είναι κάτι περισσότερο από απλοί άνθρωποι. Μπορούν να πραγματοποιήσουν εκείνα που στους ανθρώπους φαίνονται θαύματα, επειδή αυτοί είναι **υπεράνθρωποι** με κυριολεκτική και όχι απλά με μεταφορική έννοια... Η εμφάνιση καθεμιάς από αυτές τις ψυχές υπήρξε σαν δημιουργία ενός νέου είδους, αποτελούμενου από ένα μόνον άτομο». («Οι δύο πηγές της ηθικής και της θρησκείας».)

για την ανθρωπότητα. Διότι τόσοι ήσαν αυτοί, στους οποίους συνέπεσαν το ενδιαφέρον, η ευκαιρία και ιδίως η ιλιγγιώδης και άκρως εξειδικευμένη διανοητική ικανότητα, που συνιστούσαν τις προϋποθέσεις για την κατάκτηση της αφηρημένης περιπλοκής της φυσικής θεωρίας. Εμείς μιλούμε για τη σύγχρονη φυσική σαν «κατάκτηση του ανθρώπου». Ποιου ανθρώπου όμως; Μόνον εκείνου του συγκεκριμένου ατόμου, που διέθετε το κατάλληλα αναπτυγμένο διανοητικό όργανο, για να διεισδύσει σ' αυτόν τον απρόσιτο για τα δισεκατομμύρια των σύγχρονων συνανθρώπων του χώρο. Τι θα γινόταν αν εφαρμόζαμε στη φυσική την αρχή της ισότητας και λύναμε τα θέματα επιλογής ανθρώπων και θεωριών με καθολική ψηφοφορία;

7. Ο,τι πέτυχε ο άνθρωπος οφείλεται σ' έναν **ελάχιστο αριθμό** μεγάλων, εξοπλισμένων με ισχυρή θέληση. Αυτοί ξεχώρισαν από την άμορφη μάζα. Και δημιούργησαν το νέο με τόλμη και ανεξαρτησία. Είναι εκείνοι που πραγμάτωσαν την Ελευθερία. Δηλαδή:

— Η Συνείδησή τους δεν τελούσε υπό τους όρους του καθιερωμένου.
— Σκέφθηκαν και έδρασαν ανεξάρτητα και εναντίον των όρων των εγκαθιδρυμένων.

8. Αυτοί, οι ελάχιστοι:

— Ίδρυσαν τις θρησκείες.
— Διατύπωσαν τις φιλοσοφικές σκέψεις.
— Σχεδίασαν τις ουτοπίες.
— Δημιούργησαν την Τέχνη.
— Πραγματοποίησαν τις εφευρέσεις και τις ανακαλύψεις.

Φυσικά:

— Εξοστρακίστηκαν.
— Προπηλακίστηκαν.
— Σταυρώθηκαν.
— Έγιναν αθύρματα των ισχυρών ανέμων, που τους τσάκισαν. Και μέσα από την πτώση και την ήττα τους, οδήγησαν τον άνθρωπο, σαν σύνολο, στα πεπρωμένα του.

9. Σύμβολα αυτών των εξαιρέσεων:

— Η ανυπάκουη Εύα.
— Ο εξανεστημένος και δεσμώτης Προμηθέας.
— Ο τολμηρός και κεραυνόπληκτος Φαέθων.
— Ο ονειροπόλος και συντριμμένος Ίκαρος.
— Ο ανήσυχος και καταδιωκόμενος Αργοναύτης.
— Ο ερευνητής και εξόριστος Πυθαγόρας.
— Ο σοφός και θανατοποινίτης Σωκράτης.

— Ο εξεγερμένος και «αποτυχημένος» Πλάτωνας.
— Ο ανακαινιστής και εσταυρωμένος Ιησούς.
— Ο ασύμβατος και αλυσόδετος Κολόμβος.
— Ο ουτοπιστής και καταγέλαστος Δον Κιχώτης.

10. Ό,τι κατακτήσαμε σαν ανθρώπινο γένος, το οφείλουμε:
— Στους Αιγύπτιους ιερείς.
— Στους Κινέζους σοφούς.
— Στους Ινδούς μυστικιστές.
— Στους Έλληνες φιλόσοφους.
— Στους Ρωμαίους πατρίκιους.

12. Όλες οι αξίες μάς δόθηκαν από μερικά προικισμένα και αυτοθυσιασμένα άτομα. Και για να περιοριστώ στην αναγνωρισμένη Ιστορία, αναφέρω ενδεικτικά:
— Κομφούκιος και Λάο-Τσε.
— Πυθαγόρας και Ηράκλειτος.
— Βούδας και Ζωροάστρης.
— Σωκράτης και Πλάτων.
— Τσουάγκ-Τσε και Λιάο-Σι.
— Παρμενίδης και Λυκούργος.
— Μπετόβεν και Ρέμπραντ.

Και άλλοι ανάλογοι – να η «Φυλή των Αρίστων», που διέπλασε, στο βαθμό που μπόρεσε, την ανθρωπότητα.

13. Οι Άριστοι όλων των εθνών είναι ο πραγματικός περιούσιος λαός, που σφυρηλάτησε τον πολιτισμό. Σ' αυτήν τη Φυλή των Δημιουργών τα οφείλουμε όλα[23].

Μόνο όταν αυτή η «Φυλή» αναλάβει τη διαχείριση των πεπρωμένων του ανθρώπου, μπορεί ο τελευταίος να βγει από τα αδιέξοδά του. Μόνο τότε θα μπορέσει να πορευτεί προς καλύτερη μοίρα. Μόνον οι Άριστοι, αν και όταν φθάσουν στην εξουσία, θα συνενώσουν τους λαούς σε μια πανανθρώπινη κοινωνία ειρήνης, δικαιοσύνης, σταθερότητας και προόδου.

14. Για να φθάσουμε εκεί, πρέπει κάποιοι απο τους εξαιρετικούς να υψώσουν τα κεφάλια τους, να ανατρέψουν τα υφιστάμενα, να τα κατεδαφίσουν και να ανακατασκευάσουν τον κόσμο. Πάντα έτσι γίνεται. Κάποιοι εξαιρετικοί εισορμούν στη σκηνή της Ιστορίας, σπάζουν το

23. Ο Κ. Γιάσπερς διαπιστώνει: «Η δημιουργική πηγαιότητα, στην οποία οφείλουμε τις μεγάλες φιλοσοφικές σκέψεις, δε βρίσκεται παρά σε ένα μικρό αριθμό μεγάλων πνευμάτων, που πρόβαλαν μέσα στις χιλιετίες με αυθορμησία».

νήμα της συνέχειάς της και την οδηγούν σε κοίτη άλλη[24].

15. Ο Ζ. Ζ. Σ. Σρεμπέρ, γράφει[25]:

«Τα κοιτάσματα απ' όπου θα πρέπει ν' αντλήσουμε δε βρίσκονται πια ούτε στη γη ούτε στον αριθμό ούτε στις μηχανές, αλλά στο πνεύμα. Ακριβέστερα, στην ικανότητα του ανθρώπου να σκέπτεται και να δημιουργεί».

Αυτό ακριβώς επιδιώκω με τη Δημοκρατία των Αρίστων: την πληρέστερη δυνατή αξιοποίηση της ικανότητας του ανθρώπου να σκέπτεται και να δημιουργεί. Και για να επιτευχθεί αυτή η αξιοποίηση, χρειάζεται να καθιερωθεί μια νέα ιεραρχία, στην οποία οι άνθρωποι θα διαβαθμίζονται ανάλογα μ' αυτήν τους την ικανότητα. Η «αριστοκρατικότητα» της Πολιτείας μου δεν είναι ταξική, φυλετική, θρησκευτική ή Πολιτική: Είναι Πνευματική.

ΙΙ Η Ιεραρχία

«Ένας άνθρωπος που ξεχωρίζει πολύ απο τους άλλους στην αρετή και στην πολιτική δύναμη, θα ήταν άδικο να αξιώναμε να είναι ίσος με τους άλλους, γιατί ένας τέτοιος άνθρωπος είναι σαν Θεός ανάμεσα στους ανθρώπους».

Αριστοτέλης

α) Το κριτήριο

«Η Ιεραρχία είναι η σκάλα προς όλους τους ανώτερους σκοπούς. Όταν πέσει, γκρεμιζόμαστε στο χάος».

Σαίξπηρ
(«Τρωίλος και Χρυσηίς»)

1. Ας υποθέσουμε ότι σε μια χώρα, με πληθυσμό 10 εκατομμύρια, ζητάμε κάποιον για κάποια σημαντική θέση. Αρχίζουμε, λοιπόν, θέτοντας τα προσόντα του. Λέμε:

α. Να είναι ενήλικος. Και αμέσως τα 10 εκατομμύρια έγιναν 6.

24. Γράφει ο Κούρτσιο Μαλαπάρτε: «Ισχυροί νηφάλιοι άνδρες υψώνουν τα κεφάλια τους ύστερα από μακρύ ύπνο και δίνουν τα χέρια για την ανακατασκευή του κόσμου. Είναι πάντοτε οι ίδιοι, έχουν πάντοτε τον ίδιο στόχο, μόνον τα ονόματά τους αλλάζουν».

25. «Η Αμερικανική Πρόκληση».

β. Να έχει πανεπιστημιακό πτυχίο. Και τα 6 εκατομμύρια έγιναν 300.000.

γ. Να ενδιαφέρεται για τα κοινά. Και οι 300.000 έγιναν 150.000.

δ. Να έχει διοικητική πείρα. Και οι 150.000 έγιναν 80.000.

ε. Να είναι καλός γιος-σύζυγος και πατέρας και κατεβήκαμε στις 40.000.

στ. Να είναι ευφυής πάνω από το μέτριο. Εργατικός. Έντιμος. Με αναπτυγμένο αίσθημα ευθύνης. Να έχει την ικανότητα της προβλέψεως, που συνάγεται από την ορθή εκτίμηση των δεδομένων. Να ξέρει να διαλέγει άξιους συνεργάτες και να τους αξιοποιεί. Να απεχθάνεται την κολακεία. Να είναι αδιάφθορος. Να μπορεί να συνεργάζεται. Να είναι γενναίος. Συνετός. Τολμηρός. Μεγαλόψυχος. Ανιδιοτελής.

Πόσοι απομένουν τελικά; Ας πούμε μερικές εκατοντάδες. Άρα ανάμεσα σ' αυτούς θα αναζητήσουμε τον κατάλληλο.

Όπως βλέπουμε, όσο αυξάνουν τα προσόντα, που απαιτούνται για μια θέση, τόσο λιγοστεύουν οι υποψήφιοι γι' αυτήν. **Προσόντα (= αξία) και αριθμός (= πλήθος) είναι αντιστρόφως ανάλογα.**

2. Ισότητα προσόντων δεν υπάρχει. Άρα, **η Ιεραρχία είναι αναπόφευκτη και απαραίτητη.** Διότι οι λιγότερο προσοντούχοι πρέπει, για το ίδιο τους το συμφέρον, να καθοδηγούνται από τους διαθέτοντες περισσότερα προσόντα. Μόνον η ισοπέδωση των προσόντων θα επέφερε την ισότητα. Κάτι τέτοιο όμως είναι ανέφικτο και αντιδραστικό – θα απέβαινε σε βάρος όλων.

3. Ο Αριστοτέλης, στα *«Πολιτικά»* του, παρατηρεί ότι σε κάθε μορφή κοινωνίας (οικογένεια, επιχείρηση, πόλη, κράτος) υπάρχει *«το άρχον»* και το *«αρχόμενο»*. Το πρώτο είναι εκείνο που από τη φύση του μπορεί να αντιλαμβάνεται, να προβλέπει και να κατευθύνει. Το δεύτερο, εκείνο που από τη φύση του μπορεί μόνο να εκτελεί.

Γι' αυτό υπάρχει το ένστικτο της υποταγής, που κυριαρχεί στα περισσότερα αγελαία ζώα. Το ίδιο ισχύει και στον άνθρωπο, που επίσης είναι ον αγελαίο. Και ακόμη περισσότερο ισχύει στις περιπτώσεις που δεν έχουμε να κάνουμε με άτομα, αλλά με μάζες[26].

4. Το ζήτημα δεν είναι αν θα υπάρχει ιεραρχία, αλλά με **ποιο κριτήριο** θα διαμορφωθεί. Το θέμα δεν είναι αν θα υπάρχει υπακοή, αλλά σε ποια βάση θα στηριχτεί.

- Σε χρόνια πανάρχαια, κριτήριο ήταν η Γνώση – και είχαμε την ολιγοκρατία των ιερέων.
- Μετά, κριτήριο για τη διαμόρφωση ιεραρχίας, έγινε η καταγωγή και είχαμε την ολιγαρχία των ευγενών.
- Ύστερα, έγινε ο πλούτος – και γεννήθηκε η λεγόμενη «δημοκρατία». Στην πραγματικότητα, στη θέση της ολιγαρχίας των ευγενών ήρθε η πλουτο-κρατική ολιγαρχία.

5. Το κακό άρχισε με το Σόλωνα, που χώρισε τους Αθηναίους σε τέσσερις τάξεις ανάλογα με τα εισοδήματά τους, χτυπώντας έτσι τη διάκριση ανάλογα με την καταγωγή. Φυσικά, και το κριτήριο της καταγωγής έχει πολλά μειονεκτήματα, από τα οποία το κυριότερο είναι ότι η άρχουσα τάξη μετατρέπεται σε κλειστή κάστα και εκφυλίζεται, αλλά οπωσδήποτε είναι λιγότερο κακό από το κριτήριο του πλούτου, που ευνοεί τους χωρίς παράδοση, καλλιέργεια και αγωγή τυχάρπαστους.

6. Στο κριτήριο του πλούτου αντιτάχθηκε το της εντάξεως στην οργανωμένη δυναμική και ομόφωνη ομάδα – και γεννήθηκε ο ολοκληρωτισμός.

Ο ολοκληρωτισμός (κομμουνιστικός, φασιστικός, εθνικοσοσιαλιστικός) απορρίπτει στην πράξη την πολιτική ισότητα, πρεσβεύοντας ορθά ότι η ποσότητα (πλήθος, αριθμός) δε δημιουργεί τις προϋποθέσεις για διακυβέρνηση και ότι αυτή ανήκει στην ποιότητα (στους Άριστους). **Η αφετήρια αρχή είναι ορθή. Εφαρμόζεται όμως εσφαλμένα.** Διότι στον ολοκληρωτισμό η εξουσία παραδίδεται στους ηγέτες του μοναδικού κόμματος, που την ασκούν ολοκληρωτικά. Ενώ στην Πολιτεία μου η εξουσία ούτε παραδίδεται ούτε εκχωρείται, αλλά απλώς ανατίθεται σε ειδικά άτομα (τους Άριστους), που δεν ανήκουν σε κάποιο μοναδικό κόμμα και που την ασκούν με περιορισμούς χρόνου (θητεία), νόμου, ελέγχου και ευθύνης (λογοδοσία).

7. Το ιδανικό κριτήριο της Ιεραρχίας είναι η **Αξία**. Και όταν επιτέλους επικρατήσει, θα γεννηθεί η Πολιτεία των Αρίστων.

8. Ο Πλάτων ήδη παρατήρησε ότι, γενικώς, οι άνθρωποι **δεν** έχουν μέσα τους το χάρισμα της πολιτικής αρετής. Αυτό ενυπάρχει μόνο σε ελάχιστους. Γι' αυτό ο άνθρωπος πέτυχε σαν παραγωγικό, τεχνολογικό και επιστημονικό, αλλά απέτυχε σαν πολιτικό ον. Αυτή του η αποτυχία απειλεί να εκμηδενίσει όλες του τις επιτυχίες. Γι' αυτό ή ασκηση της πολιτικής πρέπει να είναι υπόθεση ολίγων. Η εξουσία δεν μπορεί παρά να ασκείται από **ελάχιστους. Ποτέ,** σε κανένα καθεστώς, δεν ίσχυσε κάτι

26. Ο Χ. Ουέλς γράφει: «Όλα τα ζώα και ο άνθρωπος δεν αποτελεί εξαίρεση, αρχίζουν τη ζωή τους σαν υποτελή. Οι περισσότεροι από τους ανθρώπους ποτέ δεν απαλλάσσονται από την επιθυμία να έχουν ένα αρχηγό ή κάποια προστασία. Δέχονται τις συνθήκες κάτω από τις οποίες γεννήθηκαν χωρίς παραπέρα συζήτηση».

διαφορετικό. Και δεν είναι δυνατόν να ισχύσει ούτε και στο μέλλον. Διότι η ανθρώπινη φύση **δε** μεταβάλλεται.

9. Το πραγματικό θέμα δεν είναι πώς θα εκφρασθούν πολιτικώς οι εσαεί ανώριμες μάζες, αλλά ένα και μόνο:

Ποιοι θα είναι οι λίγοι εξουσιαστές. Δηλαδή, με ποιο **κριτήριο** θα επιλέγονται:

— Θα είναι οι ελεύθεροι (= οι μη δούλοι); (Αρχαιότητα).
— Οι ευγενείς από καταγωγή; (Ρώμη-Μεσαίωνας).
— Οι πλούσιοι; (Αστοκρατία).
— Οι επιτήδειοι; («Δημοκρατία»).
— Τα μέλη μιας ομόφωνης δυναμικής ομάδας; (Ολοκληρωτισμός).
— Ή εκείνοι που στ' αλήθεια διαθέτουν την αρετή γενικώς και την πολιτική αρετή ειδικότερα; (Αριστοκρατία).

10. Εάν επιλέξουμε την τελευταία πρόταση, πρέπει να ξέρουμε τι είναι «πολιτική αρετή». Διευκρινίζω: είναι **η κατοχή της επιστήμης τού κυβερνάν** (=άσκηση της εξουσίας) **και η ικανότητα εφαρμογής της προς όφελος των πολλών.**

11. Εκεί εντοπίζεται, λοιπόν, το πανανθρώπινο πολιτικό πρόβλημα: στην ανεύρεση του **ορθού κριτήριου** για την επιλογή των κυβερνώντων.

Πρώτοι αντιλήφθηκαν ότι αυτή είναι η ουσία του πολιτικού προβλήματος, ο Πλάτων και ο Κομφούκιος. Ο πρώτος, μεγαλοφάνταστος, σχεδίασε την *«Πολιτεία»* του, που την κυβερνούν οι **Άριστοι**. Ο δεύτερος, πρακτικότερος, συνέλαβε την ιδέα της προσλήψεως των κρατικών λειτουργών με εξετάσεις, ώστε να προωθούνται οι **ικανότεροι**. Οι προτάσεις του συνέβαλαν αποφασιστικώς στη διαμόρφωση του κινέζικου πολιτισμού, που απέβλεπε στην ειρήνη, όπου ο πολεμιστής δεν έπαιζε σπουδαίο ρόλο και την άρχουσα τάξη την αποτελούσαν οι λόγιοι.

12. Ανάλογος ήταν ο πολιτισμός στην Ινδία. Εκεί όμως οι βραχμάνες αποτελούσαν τάξη κλειστή, μη ανανεούμενη, με μοιραίο αποτέλεσμα τον εκφυλισμό του όλου συστήματος. Ο Βουδισμός ήρθε σαν αντίδραση στην κατάσταση του αυστηρού διαχωρισμού σε κλειστές κληρονομικές τάξεις. Αντιθέτως προς τους βραχμάνες της Ινδίας, οι μανδαρίνοι της Κίνας ήσαν τάξη ανοιχτή. Σ' αυτήν μπορούσε να ενταχθεί ο καθένας που πετύχαινε στις εξετάσεις, στις οποίες είχε δικαίωμα να προσέλθει ο οιοσδήποτε. Η μόρφωση όμως των μανδαρίνων ήταν σχολαστική και συντηρητική. Αυτό μακροπρόθεσμα είχε τις αρνητικές του επιπτώσεις, στο σύστημα και στην πορεία της Κίνας. Ούτε οι βραχμάνες ούτε οι μανδαρίνοι ήσαν οι Άριστοι. Διότι αυτοί δεν ορίζονται από την καταγωγή, όπως οι βραχμάνες. Και σε αντίθεση προς τους μανδαρίνους είναι πνεύματα ελεύθερα, ερευνητικά, άτρωτα στον κονφορμισμό και στη νεοφοβία, τα δύο κακά που έπληξαν το κινέζικο σύστημα. Παρά ταύτα, αυτά τα ατελώς αριστοκρατικά καθεστώτα θαυματούργησαν.

12. Ο Ρ. Λενόμπλ[27] υπογραμμίζει ότι η Ελληνική Πολιτεία ήταν δίκαιη, επειδή ήταν οικοδομημένη κατ' εικόνα της Φύσεως, η οποία, βεβαίως, αγνοεί το ανθρώπινο κατασκεύασμα της ισότητας[28]. Αυτό εξηγεί γιατί ο Αριστοτέλης προσπάθησε να κατανοήσει τη Φύση, τακτοποιώντας την κατ' εικόνα της Πόλεως. Και επίσης, γιατί ο Πλάτων δικαίωνε την αριστοκρατική αρχή στο όνομα της τελειοποιήσεως της αρμονικής σχέσεως της Πολιτείας προς τον Παγκόσμιο Νόμο, που απορρίπτει την ισότητα.

6. Δημοκρατία και Ιεραρχία

«Η αριστοκρατία δεν αποτελεί αντίθεση προς τη συνταγματική Πολιτεία».

Γ. Μπέηκερ
(«Αννίβας»)

1. Οφείλουμε να ξεπεράσουμε το τεχνητό δίλημμα ολιγαρχία (= ιεραρχία) ή δημοκρατία (= μη ιεραρχία). Τότε θα αντιληφθούμε ότι το θέμα περιορίζεται απλώς **στην επιλογή του είδους της ολιγαρχίας.** Οπότε γίνεται αυτονόητο ότι το προτιμότερο για όλους καθεστώς είναι η εξουσία των Αρίστων. Διότι, αν όροι αντικειμενικοί και ανυπέρβλητοι, αφού τους θέτει η ίδια η ανθρώπινη φύση, επιβάλλουν να κυβερνούν οι λίγοι, τότε, τουλάχιστον, ας φροντίσουμε ώστε αυτοί να είναι οι **καλύτεροι**.

2. Προσοχή! «Οι» καλύτεροι – όχι «ο» καλύτερος. Διότι δημοκρατία πρέπει να υπάρχει, αλλά ο «δήμος» να αποτελείται από τους πραγματικά δυνάμενους να μετέχουν στα κοινά. Δε συμφωνώ με την άποψη ότι *«η καλύτερη διακυβέρνηση είναι εκείνη όπου **μόνος** κυβερνά ο καλύτερος άνθρωπος»* (κατά τον Ηρόδοτο το υποστήριξε ο Δαρείος στη συζήτηση με τον Οτάνη και το Μεγάβυζο), διότι αυτή αναπότρεπτα εκφυλίζεται σε δικτατορία ή και σε ολοκληρωτισμό.

3. Δημοκρατία, με την έννοια της άνευ ιεραρχίας διακυβερνήσεως

27. Encyclopédie de la Pleiade.

28. Βλέπε «Το ψεύδος της Ισότητας» στο βιβλίο μου «Κατεστημένα: Δημοκρατία-Ολοκληρωτισμός».

από το λαό, ούτε υπήρξε ούτε μπορεί να υπάρξει. Αν κυβερνούσαν στ' αλήθεια οι μάζες (και όχι οι αόρατοι ή ορατοί, που τις άγουν και τις φέρουν), τότε κυβερνήτης θα ήταν το **ένστικτο.** Διότι οι μάζες **δε** διαθέτουν λογική. Η καθολική ψήφος, αν ήταν ουσιαστική και όχι τυπική, θα αποτελούσε επιλογή της **μη-νοημοσύνης.** Οπότε, χωρίς ιεραρχία το κράτος, θα καταντούσε συνονθύλευμα από πάθη και επιθυμίες, δίχως λογικό έλεγχο και ενσυνείδητο προορισμό. Φυσικά, κάτι τέτοιο θα επέφερε την πλήρη διάλυση και του κράτους και της κοινωνίας. Μια μόνο δημοκρατία μπορεί να υπάρξει και αυτή είναι η ιεραρχική διακυβέρνηση όχι **από,** αλλά **για** το λαό.

4. Μα μια τέτοια εξουσία είναι δημοκρατία;

Ο Γ. Μπέηκερ γράφει[29]:

«Πολλοί νομίζουν ότι υπάρχει απόλυτη αντίθεση μεταξύ της συζητήσεως και των αμοιβαίων υποχωρήσεων αφ' ενός και της αριστοκρατικής ιδέας αφ' ετέρου. Και ότι ενώ η πρώτη είναι καθαρώς «δημοκρατική», η δεύτερη, βασίζεται στη δουλική υπακοή. Η αριστοκρατία μάς φαίνεται η ίδια η αντίθεση της συνταγματικής Πολιτείας. Η άποψη όμως αυτή καθόλου δε δικαιολογείται από τα πράγματα, γιατί η συζήτηση και η αμοιβαία συνεννόηση είναι τα τελευταία πράγματα που ζητεί κανείς από το πλήθος, που κάτω από την επίδραση ενός συλλογικού συναισθήματος δρα συχνά με ομοφωνία, αλλά αυτό βρίσκεται τόσο μακριά από τη συζήτηση και την αμοιβαία συνεννόηση, ώστε μπορεί κανείς να πει ότι βρίσκεται στους αντίποδές του. Ένα από τα πιο τρομερά πράγματα στον κόσμο είναι το πλήθος, που διακατέχεται από συλλογικό συναίσθημα, από το οποίο αποκλείεται η λογική»[30].

5. Διακυβέρνηση **από το λαό** ούτε υπήρξε ούτε θα υπάρξει ποτέ. Μπορεί όμως και πρέπει να υπάρξει διακυβέρνηση **για το λαό**. Αυτήν την εξασφαλίζει ο Άριστος. Διότι είναι ο Ανιδιοτελής. Και διαφέρει από το «δημοκρατικό» πλουτοκράτη, τον ολοκληρωτικό και τον τύραννο στο ότι:

29. «Αννίβας».

30. Η οικονομική ανισότητα του Αστισμού καθιστά αυταπόδεικτο ψεύδος όλες τις διακηρύξεις του για ισότητα στους άλλους τομείς. Γράφει ο Τζ. Γκαλλμπραίηθ: «Καμιά φεουδαρχική εισφορά δεν μπόρεσε ποτέ να συναγωνισθεί από την άποψη της άνετης εισπράξεως, το εισόδημα που ένα άτομο μπορεί ν' αντλήσει από μετοχές κάποιας εταιρίας, που ενδέχεται ν' αγόρασε στο χρηματιστήριο ο παππούς του... Η προβλεπτικότητα ενός προγόνου αρκεί, για να ζήσουν άνετα και μάλιστα πλούσια, άνθρωποι που δεν καταβάλλουν καμιάν απολύτως προσπάθεια προς καμιά κατεύθυνση». («Το Νέο Βιομηχανικό Κράτος»).

• Διεκδικεί θέση υπεροχής όχι έναντι **όλων** των άλλων, παρά μόνον έναντι των **λιγότερο** άξιών του.

•Τη θέση αυτή, που τη δικαιούται, τη χρησιμοποιεί όχι για ίδιο όφελος, αλλά για το καλό όλων.

γ) Η Ιεραρχία προϋπόθεση ακμής

«Η παραγνώριση της αρχής της αξιοκρατίας οδηγεί στην παρακμή των Πολιτειών».

Πλάτων
(«Πολιτεία»)

1. Πραγματική Πολιτεία των Αρίστων δεν υπήρξε μέχρι σήμερα. Υπήρξαν όμως κάποιες ατελείς αποκλίσεις προς τα εκεί. Και τότε η Ιστορία φωτίστηκε από εξαιρετική λάμψη.

Αυτό συνέβη με το καθεστώς των ιερέων στην Αίγυπτο και στην Ινδία και με το καθεστώς των λογίων στην Κίνα.

2. Η Ρώμη, επίσης, οφείλει τα πάντα στο αριστοκρατικό στοιχείο του πολιτεύματός της (Σύγκλητος). Απ' αυτό ξεπήδησαν σχεδόν όλοι οι μεγάλοι πολιτικοί και στρατηγοί. Αυτοί οι «αριστοκράτες» έπειθαν, καθοδηγούσαν, ξεγελούσαν, υπέτασσαν ή ξεσήκωναν το λαό για το καλό της Ρώμης. Η Σύγκλητος είχε έναν προορισμό: Να αφαιρεί προβλήματα από τις συζητήσεις του πλήθους. Για να τα αναλύει η ίδια, μακριά από το «δήμο», με τα δεδομένα της καθαρής και ψυχρής λογικής[31]. Έτσι δημιούργησε το μεγαλείο της Ρώμης. Διότι οι «αριστοκράτες» αν, σε αντίθεση προς τους πλουτοκράτες, είχαν άγνοια στο χειρισμό του πλούτου, διέθεταν παράδοση ηγεσίας, γνώση της κυβερνητικής και διοικητικής τέχνης, έντονη αίσθηση αποστολής, πνεύμα διεισδυτικό, ενδιαφέρον για τους πληβείους και ακόμη ήσαν ασκητικοί και πουριτανοί, εχθροί της πολυτέλειας και της ανηθικότητας.

3. Σε κάθε πολιτισμο όμως έρχεται η ώρα που το θέμα της χρησιμοποιήσεως του πλούτου γίνεται κεντρικό πρόβλημα. Αυτή η ώρα ήρθε και για τη Ρώμη. Τότε, όπως και πιο πριν στην Αθήνα και σήμερα στη Δύση, η πολιτική υποτάχθηκε στον πλούτο. Έτσι ήρθε η παρακμή. Γιατί, όπως ήδη διαπίστωσε ο Πλάτων, η παραγνώριση της αρχής της αξιοκρατίας οδηγεί στην παρακμή των Πολιτειών.

4. Ιδιότυπα στοιχεία «εξουσίας Αρίστων» αποτέλεσαν το μυστικό της επιτυχίας της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Αυλικοί, υπουργοί,

31. Ανάλογος ήταν ο ρόλος του Ανώτατου Δικαστηρίου στην Καρχηδόνα.

πρωθυπουργοί, όλοι οι κρατικοί λειτουργοί, εκτός από τους δικαστικούς, ήσαν «δούλοι». Προέρχονταν από το παιδομάζωμα ή την αιχμαλωσία. Και ανήκαν στο «βασιλικό δουλικό οίκο». Αποκτούσαν αξιώματα, θέσεις, πλούτο, ισχύ, δόξα. Παρέμεναν όμως πάντοτε «δούλοι» του μονάρχη, που και ο ίδιος ήταν γιος δούλας. Οι γεννημένοι ελεύθεροι μουσουλμάνοι δεν είχαν πρόσβαση στην εξουσία. Το σώμα που την ασκούσε ήταν **ειδικό.** Προερχόταν από χριστιανούς ορθόδοξους, που γίνονταν μουσουλμάνοι και ανήκαν προσωπικά στο σουλτάνο, ο οποίος προσωποποιούσε την αυτοκρατορία. Αυτοί:

— Εκπαιδεύονταν κατάλληλα, για να αναλάβουν τη διακυβέρνηση της αυτοκρατορίας ή να αποτελέσουν τα επίλεκτα στρατιωτικά της τμήματα.

— Δεν ασκούσαν βιοποριστικά επαγγέλματα.

— Δεν είχαν πραγματικά δική τους ιδιοκτησία.

— Δεν είχαν καν σταθερή δική τους οικογένεια.

— Δε μεταβίβαζαν κληρονομικά στα παιδιά τους τίτλους, αξιώματα, θέσεις ή περιουσία.

— Η ανάδειξή τους γινόταν χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η αρχαιότητα, η καταγωγή, κλπ., με μοναδικό κριτήριο την απόδοσή τους. Το ίδιο και η πτώση τους.

Ο θεσμός είχε πολλά τρωτά:

— **Το περιορισμένο της επιλογής** – αφού αυτή γινόταν μόνο από τους φτωχούς ορθόδοξους χριστιανούς των ορεινών ή των κατακτημένων περιοχών. Παιδιά Μουσουλμάνων, Εβραίων, Καθολικών, αποκλείονταν. Και από τους Ορθόδοξους αποκλείονταν τα παιδιά των αστών, των εμπόρων, των μαστόρων, τα μοναχοπαίδια και τα ορφανά.

— **Την ανεπάρκεια των κριτηρίων της επιλογής** – αφού επρόκειτο κυρίως για παιδιά 8-14 ετών. Αυτά έπρεπε να είναι υγιή και ηθικά, αλλά φυσικά, ήταν πολύ νωρίς για οριστική επιλογή.

— **Την εξάρτηση από τις ιδιοτροπίες του μονάρχη.**

Παρά ταύτα, το σύστημα απέδωσε θαύματα. Διότι, έστω και ατελώς και ανεπαρκώς, στηριζόταν σε δύο ορθές αρχές:

— Ότι οι πολλοί πρέπει να **αποκλείονται** από τα κοινά.

— Και ότι η διαχείριση των κοινών πρέπει να γίνεται από ένα **ειδικό σώμα,** που τα μέλη του επιλέγονται, εκπαιδεύονται και ασχολούνται αποκλειστικά γι' αυτόν το σκοπό. Η Οθωμανική αυτοκρατορία οφείλει την επέκταση, στερέωση και ακμή της, στο θεσμό του βασιλικού δουλικού οίκου. Ένα θεσμό που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε **πρωτόγονο** πολιτικό «πλατωνισμό».

6. Ο Τόυνμπη υποστηρίζει ότι *«ο οθωμανικός θεσμός επλησίασε στην πραγματική ζωή όσο γίνεται περισσότερο προς την πραγματοποίηση του ιδεώδους του Πλάτωνος στην Πολιτεία του»*. Πιστεύω ότι πρόκειται για παρανόηση της Πλατωνικής πολιτικής θεωρίας. Διότι το κύριο χαρακτηριστικό του Οθωμανικού θεσμού ήταν ότι οι κυβερνώντες ήσαν «δούλοι» του σουλτάνου, του ανήκαν και η μοίρα τους βρισκόταν ολοκληρωτικά στα χέρια του – κάτι που, ασφαλώς, ο Πλάτων θα απέρριπτε με φρίκη. Ο ίδιος ο Τόυνμπη άλλωστε προσθέτει ότι ο Πλάτων, όταν συνέλαβε την Ουτοπία του, «είχε υπόψη του τους θεσμούς που υπήρχαν στη Σπάρτη», επιμένει όμως ότι *«παρά τη διαφορά σε κλίμακα, ανάμεσα στις οθωμανικές και στις σπαρτιατικές επιχειρήσεις, υπάρχει μεγάλη ομοιότητα στους «ιδιότυπους θεσμούς», με τους οποίους καθένας απ' αυτούς τους λαούς εφοδιάστηκε για την εκτέλεση του κατορθώματός του»*. Όμως την Οθωμανική Πολιτεία την κυβερνούσαν οι «δούλοι» (ιδιότυποι, αλλά πάντως δούλοι) του σουλτάνου, ενώ τη σπαρτιατική **ελεύθεροι και υπερήφανοι** άνθρωποι.

Αυτοί, αφηγείται ο Ηρόδοτος, όταν ο Πέρσης απεσταλμένος Υδάρνης τούς ζήτησε να συνδιαλλαγούν με τον κύριό του, απάντησαν: *«Δεν μπορεί να υπάρξει σημείο επαφής ανάμεσα σ' εμάς, που είμαστε ερωτευμένοι με την ελευθερία και σ' εσάς, που αγνοείτε το καθετί που την αφορά, αφού όλοι σας, από την κορυφή ως τη βάση της κοινωνικής πυραμίδος, είστε δούλοι ενός κυρίου»*.

Η παραβίαση και εγκατάλειψη αυτού του συστήματος επέφερε την παρακμή και κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Φυσικά, η κυριότερη αντίρρηση στο σύστημα αυτό είναι ότι είχε σαν προσανατολισμό τον πόλεμο. Το γεγονός όμως είναι ότι υπήρξε εξαιρετικά *αποτελεσματικό*. Και δημιούργησε την τρομερότερη για αρκετούς αιώνες πολεμική μηχανή του κόσμου.

7. Το βασικό θέμα για κάθε κοινωνία δεν είναι, λοιπόν, αν υπάρχουν διατάσσοντες και υπακούοντες, αλλά ποιοι είναι οι πρώτοι και ποιοι οι δεύτεροι. Στον Αστισμό διατάσσοντες είναι οι στερούμενοι ήθους χυδαίοι. Και οι υπακούοντες βρίσκονται σε κατάσταση όχι ενσυνείδητης πειθαρχίας προς τους καλύτερους, αλλά απλώς υποταγής στους (οικονομικώς) ισχυρότερους ή στους (πολιτικώς) επιτηδειότερους.

Στη Δημοκρατία των Αρίστων που προτείνω, διατάσσοντες είναι οι Άριστοι. Και οι άλλοι υπακούουν, επειδή αναγνωρίζουν τους κυβερνώντες για καλύτερους, τους εκτιμούν, τους σέβονται και παραδέχονται την ηγεσία τους.

8. Γράφει ο Ορτέγκα-υ-Γκασσέτ[32]:

«Η μάζα δεν ενεργεί αφ' εαυτής...

Ήρθε στον κόσμο για να κατευθύνεται...

Χρειάζεται να υποβάλει τη ζωή της σε μιαν υψηλότερη αρχή, που τη σχηματίζουν οι ανώτερες μειοψηφίες...

Πρόκειται... για το νόμο της κοινωνικής «φυσικής», πολύ πιο αμετακίνητο και από τους νόμους της Νευτώνειας φυσικής».

Οι μάζες είναι, λοιπόν, από τη φύση τους αναγκασμένες να ταχθούν κάτω από την εξουσία μιας μειοψηφίας. Ποτέ δε συνέβη και ποτέ δε θα συμβεί διαφορετικά. Το μόνο πρόβλημα που μπορούμε να λύσουμε είναι η μειοψηφία που εξουσιάζει να αποτελείται από τους πραγματικά καλύτερους.

III. Η Αξιοκρατία

«Λέμε ότι είμαστε λίγοι. Αλλά πότε επάνω σ' αυτή τη Γη η Αρετή δεν ήταν με τους λίγους»;

Ροβεσπιέρος

1. Όλες οι εξουσίες είναι εξουσίες των **ολίγων**. Η Πολιτεία των Αρίστων όμως είναι η εξουσία των **ενάρετων ολίγων**. Βασική αρχή, θεμέλιο της Πολιτείας είναι η Αρετή – δηλαδή το σύνολο των ιδιοτήτων που συνιστούν τον αληθινό άνθρωπο και η ικανότητα τού πράττειν το καλό. Από αυτήν απορρέουν φυσιολογικά η δικαιοσύνη, η ειρήνη, η ελευθερία, η ευημερία και η ευτυχία των πολιτών.

Ο Ρ. Μωλλ γράφει[33]: *«Το πιο σημαντικό σημείο υπεροχής, που οποιαδήποτε μορφή κυβερνήσεως μπορεί να διαθέτει, είναι να προωθήσει την αρετή και την ευφυία του λαού».* Και ποιος μπορεί να το κάνει αυτό έξω από τον ενάρετο ευφυή;

Γιατί χωρίς την Αρετή, όλα βαδίζουν στην οδό του κακού.

2. Ο κομμουνισμός άρχισε (θεωρητικά) σαν εξέγερση δούλων μειωμένης αξίας (= των «προλετάριων»). Και κατέληξε σ' ένα σύστημα οπισθοδρομικού ολοκληρωτισμού. Ήταν επόμενο. Γιατί η σωτηρία μπορεί να προέλθει μόνο από την εξέγερση των μεγαλύτερης αξίας ανθρώπων (= των Αρίστων).

32. «Η Εξέγερση των Μαζών».

33. Ροβέρτος φον Μωλ, γερμανός πολιτικός και πολιτικός συγγραφέας (1799-1875).

3. Μόνο κάτω από την ηγεσία των εκλεκτών μπορεί να ανθίσει νέα περίοδος στην Ιστορία, που να αντανακλά την Αρμονική Τάξη, η οποία διέπει το σύμπαν. Διότι οι Εκλεκτοί ενσαρκώνουν αυτήν την Τάξη.

4. Ο Φ. Γκιζό[34], είπε:

«Η κοινωνία χρειάζεται να βρει στα πρότυπα των ηγετών της τις υψηλότερες αρετές, συνδυασμένες με τα μεγαλύτερα ταλέντα. Πού και πώς έχει αποδειχθεί ότι και τα μεν και τα δε είναι δυνατόν να βρεθούν μέσα από το πλήθος; Πού είναι η απόδειξη ότι το πλήθος αποδέχεται τις πιο φωτισμένες απόψεις»;.

5. Ο Αλέξις ντε Τοκεβίλ[35] παρατηρούσε ότι η γαλλική επανάσταση έδινε το βάρος στην ελευθερία, ενώ η αμερικανική στην ισότητα. Και στην «ισότητα» ο αμερικανισμός, σαν κορυφαία έκφραση του Αστισμού, δίνει κυρίως την έννοια των ίσων δυνατοτήτων στην επιδίωξη της ευτυχίας, ταυτίζοντας, βέβαια, την τελευταία με την υλική ευημερία. Υπάρχει όμως αυτή η ισότητα στις ΗΠΑ; Μαύροι, λατινοαμερικάνοι, κίτρινοι, ινδιάνοι, λατίνοι μετανάστες, έχουν πραγματικά ίσες δυνατότητες με τους λευκούς αγγλοσάξονες προτεστάντες τους (WASP) γνήσιους Αμερικανούς στην επιδίωξη της ευτυχίας; Αλλά μήπως και για τους τελευταίους έχει πραγματωθεί το αμερικανικό όνειρο της ισότητας και της ευτυχίας για όλους; Πόσες δεκάδες εκατομμύρια Αμερικανών έχουν αποκλεισθεί απ' αυτό το όνειρο;

Τα πράγματα γίνονται ακόμη χειρότερα, όταν στραφούμε προς τα έξω. Τότε διαπιστώνουμε ότι η αμερικανική ευημερία είναι σε μεγάλο βαθμό θεμελιωμένη στην εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του Τρίτου Κόσμου, στην αρπαγή με χαμηλές τιμές των πρώτων υλών του, στη λεηλασία των εγκέφαλων των άλλων κοινωνιών, στη διατήρησή τους σε κατάσταση εξαρτήσεως από την αμερικανική οικονομία, τεχνολογία, πολιτική επιρροή και στρατιωτική ισχύ.

6. Σκοπός του ανθρώπου πρέπει να είναι η **ολοκλήρωση** της αυτόνομης προσωπικότητάς του. Αυτή η ολοκλήρωση είναι κάτι που κανείς δεν μπορεί να του τη χαρίσει. Οφείλει να την **κατακτήσει** μόνος του. Μοναδική δικαίωση όμως για την ύπαρξη της Πολιτείας είναι να παρέχει στον άνθρωπο όλες τις δυνατότητες και ευκαιρίες γι' αυτήν την κα-

34. Φρανγκίσκος Γκιζό (1787-1874), Γάλλος ιστορικός και πολιτικός, αντίπαλος της μοναρχίας, οπαδός της συνταγματικής βασιλείας, εκφραστής της αστικής τάξεως. Έργα του: «Ιστορία της Αγγλικής επαναστάσεως», «Ιστορία του Γαλλικού πολιτισμού» και «Αναμνήσεις».

35. «Η Δημοκρατία στην Αμερική».

τάκτηση. Οι Πολιτείες, που τον εμποδίζουν σε τούτη την προσπάθεια ή εφαρμόζουν την ανισότητα στην παροχή των σχετικών ευκαιριών, πρέπει να καταδικάζονται σε θάνατο.

7. • Η Πολιτεία του ολοκληρωτισμού υποβαθμίζει τον άνθρωπο σε αγελαίο. Και έτσι τον **εκμηδενίζει.**

• Η Πολιτεία της «δημοκρατίας», οργανωμένη γύρω από την επιδίωξη του υλικού κέρδους, τον κολοβώνει σε μεμονωμένο ιδιοτελές άτομο, ανταγωνιστικό προς όλα τα άλλα.

Και έτσι τον **περιορίζει** σε μερική ύπαρξη.

• Η Πολιτεία των Αρίστων παρέχει κάθε ελευθερία και ίσες ευκαιρίες σε **όλους** τους ανθρώπους, για να αναδειχθούν σε Πρόσωπα. Και έτσι τους εξασφαλίζει τη δυνατότητα να υπάρξουν σαν όντα ολοκληρωμένα, που συμβιώνουν αρμονικά με τον εαυτό τους και με τους συνανθρώπους τους.

8. Αποστολή της ορθής Πολιτείας είναι να παρέχει σε όλους **ίσες** ευκαιρίες και **πλήρη** ελευθερία. Αποστολή του ατόμου είναι να **αξιοποιεί** αυτές τις ευκαιρίες, για να προσεγγίζει διαρκώς την ιδανική προσωπικότητα και ελευθερία.

9. Αληθινή δημοκρατία είναι μόνον η Πολιτεία που καταργεί κάθε ανισότητα στις ευκαιρίες και κάθε περιορισμό στην ελευθερία για αξιοποίησή τους. Και αληθινός άνθρωπος είναι μόνον εκείνος που αξιοποιεί αυτές τις δυνατότητες.

10. Αυτήν την αληθινά δημοκρατική Πολιτεία μπορεί να τη φέρει μόνον ο Άριστος. Διότι γι' αυτόν ισχύουν αυτά που γράφει ο Τόυνμπη: *«Ο ξεχωριστός χαρακτήρας αυτών των σπάνιων και υπεράνθρωπων ψυχών, που διασπούν το φαύλο κύκλο της πρωτόγονης ανθρώπινης κοινωνικής ζωής και αναλαμβάνουν το έργο της δημιουργίας, μπορεί να ονομασθεί Προσωπικότητα. Με την προς τα έσω ανάπτυξη της προσωπικότητας αυτά τα ιδιαίτερα ανθρώπινα όντα κατορθώνουν να πραγματώσουν στο εξωτερικό πεδίο δράσεως εκείνες τις δημιουργικές πράξεις, που προκαλούν τις αναπτύξεις των ανθρώπινων κοινωνιών».*

11. Αληθινή δημοκρατία μ' ένα λόγο είναι η ενθρόνιση της Αξίας. Διότι αντιπαραθέτει την ιδέα της προσωπικής αξίας τόσο στην ιδέα του κληρονομικού και της κάστας προνομίου, όσο και στην ιδέα της ποσοτικής ισοπεδώσεως.

• Οι μάζες ενδιαφέρονται μόνο για καλύτερες συνθήκες διαβιώσεως.

• Οι πλουτοκράτες για το κέρδος.

• Οι μικροπολιτικοί για τις εξωτερικές εκδηλώσεις της εξουσίας.

• Οι Άριστοι για την εξουσία σαν **μέσον** για την περάτωση μιας αποστολής.

12. Σκοπός του Αρίστου είναι η εκπλήρωση της επιθυμιας, όχι να εξουσιάσει, αλλά να δικαιώσει το πέρασμά του από τη ζωή με το να αναδειχθεί αντάξιος των Μεγάλων Αξιών. Η εξουσία γι' αυτόν δεν είναι αυτοσκοπός. Είναι μέσο για να εξυπηρετήσει το γενικό συμφέρον, να προωθήσει τον αληθινό πολιτισμό και να διαμορφώσει μιαν ανώτερη ποιότητα ζωής.

IV. Το πρόβλημα

«Το κατεξοχήν θέμα του καιρού μας και η αποστολή των σύγχρονων γενεών συνίσταται στο να κάμουν μια ευεργετική προσπάθεια, για να ταξιθετήσουν τον κόσμο από την άποψη της ζωής».

Ορτέγκα-υ-Γκασσέτ
(«Το Θέμα του Καιρού μας»).

1. Η **μονομορφοποίηση** του κόσμου ταυτίζεται με την αστοποίησή του[36]. Η ανθρωπότητα ολόκληρη γίνεται «αστική». Αυτό αφορά στις αντιλήψεις περί ζωής, στους τρόπους συμπεριφοράς, μετακινήσεως, διασκεδάσεως, ντυσίματος, στην ηθική (δηλαδή, απο-ηθικοποιείται), στη θρησκεία (δηλαδή, γίνεται ουσιαστικά άθρησκη), στην εθνική συνείδηση (δηλαδή, απεθνοποιείται).

2. Πίσω όμως από την πρόσοψη της μονομορφοποιήσεως βρίσκεται μια **ιλιγγιώδης ανισότητα**, που όλο και διευρύνεται. Διότι η μονομορφοποίηση συνδυάζεται με την ανισοποίηση του κόσμου στους τομείς της οικονομίας, της τεχνολογίας, της επιστήμης, της μορφώσεως.

3. Ο εξωτερικώς όλο και πιο ομοιόμορφος κόσμος, γίνεται εσωτερικώς όλο και πιο άνισος. Στην πραγματικότητα στον πλανήτη μας συνηπάρχουν κοινωνίες σε πολυ διαφορετικά ιστορικά στάδια. Υπάρχουν κοινωνίες:

• Τεχνοτροπικές (μεταβιομηχανικές).
• Βιομηχανικές.
• Ημιβιομηχανικές.
• Προβιομηχανικές.

Αυτό στην ουσία σημαίνει ότι υπάρχουν κοινωνίες

36. Βλέπε σχετικά στο βιβλίο μου «Η Άνοδος και η Πτώση των Αστών».

- Υπεραστοποιημένες.
- Αστικές.
- Ημιαστοποιημένες.
- Προαστικές.

Και το σπουδαιότερο: Στην τελευταία κατηγορία ανήκει η πλειονότητα των ανθρώπων. Διότι οι κοινωνίες, που έχουν αστοποιηθεί μόνον στα εξωτερικά τους γνωρίσματα, χωρίς τον προϋποτιθέμενο οικονομικό εξαστισμό, περικλείουν τις τεράστιες μάζες των δήθεν «εν αναπτύξει» χωρών.

4. Απ' αυτό το γεγονός προκύπτει σειρά αντιφάσεων και αντιθέσεων τόσο στο εσωτερικό των περισσότερων κοινωνιών, όσο και στις διεθνείς σχέσεις. Οι αντιφάσεις και αντιθέσεις επιφέρουν καθολική ανισορροπία. Η τελευταία είναι πρόξενος διαρκούς αναταραχής στις ημιβιομηχανικές και προβιομηχανικές κοινωνίες, καθώς και στις σχέσεις μεταξύ των διάφορων χωρών και ομάδων χωρών. **Ο Αστισμός έχει προκαλέσει τη μεγαλύτερη διάσπαση στην ανθρώπινη ιστορία.** Και αδυνατεί να την ξεπεράσει. Διότι, για να ξεπεραστεί η διάσπαση, πρέπει να εκλείψει ο Αστός, αφού αυτός ενσαρκώνει τον απόλυτο εγωισμό, τον στενό ατομικισμό, τον άκρατο ωφελιμισμό, το αδίστακτο κυνηγητό του κέρδους, την απεριόριστη εκμετάλλευση, την έλλειψη ηθικής και την ανικανότητα για κάθε προοπτική.

5. Η αντίθεση ανάμεσα στις προαστικές και στις υπεραστοποιημένες κοινωνίες είναι τόσο ιλιγγιώδης, ώστε είναι σαν στον πλανήτη μας να συνυπάρχουν διαφορετικοί πλανήτες. Η αντίθεση αυτή επιτείνεται από το γεγονός ότι οι πρώτες κοινωνίες εξαναγκάζουν τις δεύτερες να αστοποιούνται εξωτερικώς, υιοθετώντας τρόπους ζωής επιφανειακώς ομοιόμορφους με τους δικούς τους. Αποτέλεσμα: μια κατάσταση, που οδηγεί τον πλανήτη ή σε έκρηξη ή σε αποσυνθετική διάλυση.

6. Η υπόγεια αποικιοποίηση συντελείται παντού με την εξαγωγή, μίμηση και επιβολή του αμερικανικού πρότυπου. Αυτό το πρότυπο προσπαθούν ή εξαναγκάζονται να εφαρμόσουν σε μικρογραφία όλες οι κοινωνίες. Ο ντεγκωλισμός και ο μαοϊσμός ήταν απόπειρες αντιστάσεως σ' αυτήν την αποικιοποίηση.

7. Οι θαυμαστές και οι έμποροι αυτού του πρότυπου καλλιεργούν την άποψη ότι η εμμονή ενός λαού στην ιδιαίτερη συλλογική ταυτότητά του, η προσπάθεια ενός έθνους να διαφυλάξει την ανεξαρτησία του, η πίστη στις παραδόσεις, στους τρόπους ζωής και σε ό,τι άλλο διακρίνει τον ένα λαό από τον άλλο, συνιστούν *«ολέθρια μυθολογία»*. Όμως αυτή η *«μυθολογία»* αποβαίνει ολέθρια μόνον όταν στην ουσία της συνίσταται σε μίμηση του πρότυπου, στο οποίο δε θέλει να υποδουλωθεί. Όταν λ.χ. μια μικρή ή μέτρια χώρα προσπαθεί στο όνομα της εθνικής ανεξαρτησίας της να διακριθεί στα υπερσύγχρονα όπλα και στους τομείς βιομηχανικής αιχμής, αντί να στηριχθεί στις ιδιαιτερότητές της, στα δικά της ταλέντα, στις δικές της δυνατότητες και αυτές να αξιοποιήσει.

Η πράξη έδειξε ότι μια κοινωνία δεν αναπτύσσεται πραγματικά, αντιγράφοντας πρότυπα, που μπορεί να πέτυχαν αλλού, αλλά ανταποκρίνονται σε άλλες συνθήκες, καταστάσεις, παραδόσεις και ψυχολογίες.

8. Ο καθηγητής Ρόμπερτ Σόλοου (Robert Solow)[37] διαπίστωσε ότι οικονομίες που διαθέτουν την ίδια υποδομή σε τεχνολογία, κεφάλαια και άλλους συντελεστές της παραγωγής και ακολουθούν το ίδιο αναπτυξιακό πρότυπο, φθάνουν σε διαφορετικά αποτελέσματα.

Γιατί; Διότι διαφέρουν οι άνθρωποι, οι πολιτιστικές εμπειρίες τους, οι επιδιώξεις τους, η νοοτροπία τους.

9. Οι Ρωμαίοι, κατακτώντας τον κόσμο, αντιμετώπισαν το πρόβλημα πώς θα τον διατηρούσαν υπόδουλο. Θα ήταν αδύνατο να το κάνουν με διαρκή χρήση της στρατιωτικής τους ισχύος. Γι' αυτό εφάρμοσαν το σύστημα της ανεξαρτητοποιήσεως των διάφορων πόλεων και περιοχών και της χορηγήσεως «δημοκρατίας». Με την ανεξαρτητοποίηση διασπούσαν τους αντιπάλους τους σε αναρίθμητα αντίζηλα και αδύναμα μικροκρατίδια. Με τη δημοκρατία διαιρούσαν εσωτερικά κάθε «ανεξάρτητη» πόλη και υποστηρίζοντας πότε τη μια και πότε την άλλη μερίδα, έπαιζαν το παιχνίδι τους. Ακριβώς την ίδια τακτική ακολούθησαν και ακολουθούν οι σύγχρονοι ιμπεριαλισμοί:

- Η ΕΣΣΔ, αντιτάχθηκε έντονα στην απόπειρα Τίτο-Δημητρώφ για συγκρότηση Βαλκανικής Ομοσπονδίας, στρέφει τους Ούγγρους και τους Ρουμάνους εναντίον αλλήλων, όπως και τους Πολωνούς με τους Ανατολικογερμανούς, τους Κινέζους με τους Βιετναμέζους, κοκ.
- Οι ΗΠΑ, αφού επέβαλαν την κατάργηση της κλασικής αποικιοκρατίας, εγκαθιδρύουν παντού κοινοβουλευτικά καθεστώτα, υπονομεύοντας και ανατρέποντας κάθε ισχυρή εξουσία (Φιλιππίνες, Αργεντινή, Βραζιλία, Χιλή, Ιράν, Νικαράγουα, Παναμάς, κλπ.).

10. Η προσπάθεια του δυτικού Αστισμού να μεταφυτεύσει τη «δημοκρατία» στις Κοινωνίες του Τρίτου Κόσμου περικλείει μιαν αντίφαση. Διότι η προσπάθεια για αστοποίηση (= «εκσυγχρονισμός») δεν ευδοκιμεί με «δημοκρατία», όπως άλλωστε πιστοποίησε από το 1917 η περίπτωση της Ρωσίας. Σχεδόν όλες οι κοινωνίες, που επιχείρησαν να α-

37. Βραβείο Νόμπελ Οικονομικής 1987.

στοποιηθούν (ή να «εκσυγχρονισθούν»), διατηρώντας ή εισάγοντας ταυτόχρονα και τον κοινοβουλευτισμό, απέτυχαν. Η ανάπλαση μιας παραδοσιακής κοινωνίας αφρικανικού ή ασιατικού τύπου απαιτεί πειθαρχία και θυσίες, που δεν είναι εφικτές με «δημοκρατία». Γι' αυτό σχεδόν παντού, η προσπάθεια για «εκσυγχρονισμό» οδήγησε σε δικτατορίες ή οδηγείται από αυτές. Ο δυτικός Αστισμός απαιτεί «εκσυγχρονισμό» (= οικονομική αστοποίηση) και «δημοκρατία (= πολιτική αστοποίηση). Όμως η επιδίωξη και των δύο είναι αντιφατική και τελικά, ο «εκσυγχρονισμός» εκτοπίζει τη «δημοκρατία».

11. Η Ευρώπη είχε δημιουργήσει ένα σύνολο κανόνων, από τους οποίους οι Αστοί διατήρησαν ένα μέρος – το «πρακτικότερο». Μ' αυτούς τους κανόνες γινόταν η διακυβέρνηση του κόσμου. Φυσικά, αυτοί οι κανόνες είχαν πάμπολλα ελαττώματα, ιδίως μετά από το αμείλικτο κουτσούρεμα που υπέστησαν από τους Αστούς, κατά τους αιώνες που άρχισαν με την Αναγέννηση. Όμως εξασφάλιζαν ένα είδος τάξεως, που οπωσδήποτε δεν ήταν η καλύτερη δυνατή, αλλά ήταν τέλος πάντων μια τάξη με κάποιους κανόνες. Αυτή η τάξη δέχθηκε τα τρομακτικά πλήγματα των δύο ενδοαστικών παγκόσμιων πολέμων. Οπότε, ο νέος ισχυρός Αστός, ο Αμερικανός, επωφελήθηκε για να την καταστρέψει τελείως. Αφού δεν του επέτρεπε τη δίχως όρια και κανόνες επεκτατική δραστηριότητα, κατάργησε τους κανόνες της.

12. Ο Αμερικανός Αστός είναι, βέβαια, αντιπνευματικός και πρακτικός, όπως κάθε Αστός. Σε σύγκριση όμως προς τους παλαιότερους Ευρωπαίους συναδέλφους του, είναι και ανώριμος και περισσότερο ανιδεολογικός. Διότι ο λαός των ΗΠΑ είναι λαός που βρίσκεται ακόμη σε κατάσταση ζυμώσεως, λαός-παιδί. Τα παιδιά δεν έχουν πραγματικές ιδέες. Και ιδίως, δεν αναγνωρίζουν κανόνες περιοριστικούς της θελήσεώς τους. Έτσι ο Αστός κυρίαρχος, ο Αμερικανός Αστός, δεν έφερε κάποια Νέα Τάξη, όπως αποπειράθηκε ο Γερμανός εθνικοσοσιαλιστής συνάδελφός του, ούτε νέους κανόνες. Ο πλανήτης μετατράπηκε σε πεδίο μιας δίχως κανόνες συγκρούσεως συμφερόντων. Αποτέλεσμα το παγκόσμιο κενό. Έτσι η Ιστορία κατρακυλά πίσω: στο χάος.

13. Χάνοντας τη διακυβέρνηση του πλανήτη, ο Ευρωπαίος περιέπεσε στην ηθική αδράνεια και στην πνευματική στειρότητα. Έχασε την ένταση, την αγωνιστικότητα, την αυτοπεποίθησή του. Απορρυμθμίστηκε. Έγινε ένας άνθρωπος που φροντίζει μόνο για την εν ευημερία ησυχία του. Ένας σύγχρονος Έλληνας της παρακμής. Εθίστηκε σ' ένα χαμηλότερο τόνο υπάρξεως. Δεν κυβερνά πια όχι τους άλλους, αλλά ούτε τον ίδιο τον εαυτό του. Υποτάχτηκε στους Αμερικανούς ή στους Ρώσους, δηλαδή, σε δύο λαούς πρωτόγονους, σε δύο λαούς-παιδιά. Και διάγει τον αναξιοπρεπή βίο του μακάριος για την υλική του άνεση, αλλά και για το γεγονός ότι απαλλάχτηκε από κάθε ευθύνη, ακόμη και για εκείνη της άμυνάς του και της τύχης του.

14. Βρισκόμαστε στην κρίση. Όμως αυτό ακριβώς το γεγονός παρέχει την ευκαιρία στον άνθρωπο να συνειδητοποιήσει τις ευθύνες του και να τις αναλάβει. Η κρίση γεννά τις ιδέες της σωτηρίας. Απ' αυτήν προκύπτει η ανάγκη για έξοδο προς άλλον, διαφορετικό τρόπο ζωής, προς άλλον ιστορικό χώρο. Αυτή είναι η αποστολή που έχει να επιτελέσει ο Άριστος.

V. Η Αποστολή

«Οι άνθρωποι είναι όλοι ίσοι. Όχι η γενιά,
αλλά μονάχα η αρετή τούς κάνει να διαφέρουν.
Υπάρχουν μερικοί θνητοί που οι θεοί ευνοούν.
Αυτοί κατορθώνουν τα πάντα με την αξία τους
και τίποτα δε χρωστούν στους προγόνους τους.
Τέτοιος είναι εκείνος που διάλεξα για
αφέντη. Μονάχα αυτός σ' όλη τη γη κατέχει
δίκαια το αξίωμά του».

Βολταίρος.

1. Η χρεοκοπία της δίμορφης Αστοκρατίας («δημοκρατίας» και ολοκληρωτισμού) θέτει μπροστά στην ανθρωπότητα την ανάγκη για νέα ιδεώδη και για νέες μορφές Πολιτείας.

2. Η κοινωνία έχει ανάγκη από ενότητα και αρμονία, ενώ η δημοκρατία φέρνει τη διαλυτική **διάσπαση** και ο ολοκληρωτισμός τη διαλυτική **πόλωση.**

3. Οι προκλήσεις της εποχής μας θ' απαντηθούν αν εφαρμοστεί το κριτήριο της **Αξίας.** Ενώ:

- Η «δημοκρατία» διακηρύσσει το κριτήριο του αριθμού.
- Ο ολοκληρωτισμός επιβάλλει το κριτήριο της ομοφροσύνης.

Έτσι απολήγουν και η μια και ο άλλος στο κριτήριο της μη-αξίας.

4. Η ανθρωπότητα χρειάζεται φωτισμένη, συνειδητή και υπεύθυνη ηγεσία. Ενώ:

- Η «δημοκρατία» προωθεί τους ανεύθυνους δήθεν εκπροσώπους μιας απατηλής και ευκαιριακής αριθμητικής πλειοψηφίας.
- Ο ολοκληρωτισμός επιβάλλει τους ασυνείδητους αυτοχειροτονη-

μένους αρχηγούς-εκπρόσωπους των εθελόδουλων[38].

5. Η πρόοδος θα επιτελεσθεί μόνον αν το **Πρόσωπο** περισωθεί σαν αναγκαία και ουσιώδης μονάδα και αναδειχθεί σε βάση της πολιτικής ζωής. Ενώ «δημοκρατία» και ολοκληρωτισμός επιδιώκουν τη δημιουργία πολιτικώς αποπροσωποποιημένων μαζών.

6. Προϋπόθεση για την επιβίωση και εξυγίανση του πολιτισμού είναι η **ελευθερία** της Προσωπικότητας. Ενώ η λεγόμενη «δημοκρατία» και ο ολοκληρωτισμός επιζητούν την καταστροφή της. Διαφέρουν μόνο στα μέσα που χρησιμοποιούν – ο σκοπός τους είναι ο ίδιος.

7. Η Πολιτεία έχει ανάγκη από τη διαρκή και ενσυνείδητη μετοχή του Πολίτη στην όλη λειτουργία της. Γι' αυτό ο Πολίτης πρέπει να καταρτίζεται στις υποθέσεις της και να ασκείται σ' αυτές με τη συνεχή δραστηριότητά του. Ενώ η αυτοκαλούμενη «δημοκρατία» με την τεχνητή πλειοψηφία των κατασκευασμένων αριθμών και ο ολοκληρωτισμός με την κάστα των αυτόδουλων σκοταδιστών, απομακρύνουν τον πολίτη από τη λειτουργία της Πολιτείας. Και υποβιβάζουν τη δραστηριότητά του στη συμμετοχή σε δίχως ουσιαστικό περιεχόμενο τελετές, όπως οι δήθεν «εκλογές».

8. Η ατομική και συλλογική (οικονομική, κοινωνική, πνευματική και πολιτική) ελευθερία (συμμετοχική και αυτονομική) είναι απαραίτητο στοιχείο για την ύπαρξη πραγματικών ανθρώπων. Ενώ η «δημοκρατία» και ο ολοκληρωτισμός φέρνουν την **τυραννία** από τα κάτω (δήθεν) η πρώτη και από τα πάνω ο δεύτερος.

9. Η σωστή πορεία της ανθρωπότητας θα εξασφαλιστεί αν εκτοπιστεί η αντιηρωική-ηδονιστική-ποταπή αντίληψη της ζωής, που διαμορφώνει ο Αστισμός. Διότι τότε θα αποκατασταθούν οι πνευματικές και ηθικές αξίες, τις οποίες **αρνούνται** τόσο η «δημοκρατία», όσο και ο ολοκληρωτισμός.

10. Σαν οπαδός της Πολιτείας των Αρίστων πιστεύω στην ανάγκη μιας ομάδας εκλεκτών, φωτισμένων ατόμων, που βρίσκονται υπεράνω υλικών συμφερόντων και αφοσιώνονται στην εξυπηρέτηση των πολλών.

11. Νόμος της φύσεως είναι η ανισότητα. Αυτή υπάρχει σε όλα τα όντα και στους ανθρώπους. Η διαπίστωση, εφαρμοζόμενη στον πολιτικό τομέα, πρέπει να μας οδηγήσει στην αποδοχή της εξουσίας των Αρίστων. Αυτοί, σαν πιο ικανοί, δραστήριοι και ανιδιοτελείς θα εξυπηρετήσουν καλύτερα τους άλλους, τους πολλούς.

38. Ιδέ πλήρη ανάπτυξη στο: Γ. Γεωργαλά «Τα Κατεστημένα: «Δημοκρατία - Ολοκληρωτισμός», εκδ. Σμυρνιωτάκη 1988.

12. **Άριστος κατεξοχήν είναι ο γνήσιος και πολεμικός (= αγωνιστικός) φιλόσοφος.** Αυτός που συνδυάζει την Ιδέα με την Πραγμάτωσή της, τη Σοφία με τη Δράση.

13. **Το πάθος για ισότητα καταστρέφει την ελευθερία.** Η κυριαρχία των πολλών θα οδηγούσε στη μαζοποιητική ομοιομορφία. Θα εξαφάνιζε ισοπεδωτικά την ατομικότητα. Και θα επέβαλε τις μετριότητες σε βάρος των Αρίστων. Θα έφερνε την επικράτηση της ύλης, που ενδιαφέρει τους πολλούς έναντι του πνεύματος που ενδιαφέρει τους ολίγους. Με αυτήν την έννοια, η (μη αριστοκρατική) «δημοκρατία» μπορεί να είναι δεσποτικότερη από την τυραννία των ολίγων.

14. **Η λύση είναι μια Αριστοκρατία όχι του αίματος ή του πλούτου, αλλά του πνεύματος, του ήθους και των ικανοτήτων.** Αυτή η Αριστοκρατία δεν επιτρέπεται να είναι κάστα κλειστή και κληρονομική. Αντίθετα, οφείλεται να είναι ομάδα **ανοικτή,** συνεχώς ανανεούμενη, αναδαρθρούμενη και τελειοποιούμενη.

15. Η λεγόμενη *«ιστορική νομοτέλεια»*, που αποδίδει τα πάντα σε απρόσωπους νόμους και σε αίτια με αναπότρεπτα αποτελέσματα, δεν υπάρχει. Ο άνθρωπος έχει την ευκαιρία της εκλογής μεταξύ πολλών δυνατοτήτων. Και για να επιλέξει και να αξιοποιήσει τις καλύτερες, πρέπει να διαθέτει πείρα, σοφία, θάρρος, ικανότητα. Μόνον άνθρωποι μ' αυτά τα προσόντα μπορούν να κυβερνήσουν σωστά. Διότι μόνον αυτοί μπορούν μέσα στο περίπλοκο των ιστορικών παραγόντων να βρίσκουν και να επιβάλουν τον ορθότερο δρόμο. Άρα η **εξουσία πρέπει να είναι των Αρίστων.** Διαφορετικά, η Πολιτεία μαστίζεται από τα ένστικτα των μαζών, την άγνοια των πολλών, την τυραννία των ολίγων, τις αντιθέσεις συμφερόντων και παθών. Οπότε οδεύει στο χάος και στην έκπτωση του πολιτισμού.

16. Οι Άριστοι θα υπηρετούν τις μάζες με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Ταυτόχρονα, θα προστατεύουν τον πολιτισμό απ' αυτές. Διότι οι μάζες αδιαφορούν για τις πνευματικές αξίες και απεχθάνονται την ευθύνη της αληθινής ελευθερίας. Οι ακαθοδήγητες μάζες είναι καταστροφείς και του πολιτισμού και της ελευθερίας.

17. Δεν είναι καθόλου απαραίτητο οι Άριστοι να συμφωνούν μεταξύ τους. Άρα Άριστοι δεν είναι όσοι έχουν μια δεδομένη ιδεολογία (= ολοκληρωτισμός). Ούτε όσοι ανήκουν σε ένα ορισμένο κόμμα, σε μια συγκεκριμένη οργάνωση, σε μια θρησκεία, σε μια φυλή ή σε μια κλειστή κοινωνική τάξη. Οι Άριστοι μπορεί να έχουν διαφορετικές ιδέες, ν' ανήκουν σε διαφορετικά κόμματα, να υποστηρίζουν διαφορετικά προγράμματα και να προέρχονται από διαφορετικές κοινωνικές τάξεις, φυ-

λές ή θρησκείες. Πρέπει, λοιπόν, μεταξύ τους να υπάρχει ελευθερία διαλόγου και διαπάλης ιδεών, που άλλωστε είναι **προϋπόθεση της εξελίξεως** και στοιχείο συστατικό του πολιτισμού. Η Δημοκρατία των Αρίστων είναι η μόνη δυνατή, αλλά και αληθινή Δημοκρατία. Η ελεύθερη διαπάλη ιδεών μεταξύ Αρίστων, είναι πορεία για την προσέγγιση της αλήθειας σε κάθε ζήτημα, μια πορεία που συντελείται με τη διαλεκτική αντιπαράθεση και αλληλοσυμπλήρωση των επιμέρους ιδεών.

18. Η Πολιτεία (κράτος) δεν είναι ένας απλός οικονομικός συνεταιρισμός, όπως τη θέλουν οι «φιλελεύθεροι» αστοί «δημοκράτες» ούτε ένας ολοκληρωτικός τύραννος, αλλά μια **ηθική πραγματικότητα.** Αυτό ανέκαθεν υποστήριξαν όλα τα μεγάλα πνεύματα. Συνεπώς, δεν μπορεί να αρκείται στη ρύθμιση των οικονομικών συναλλαγών και των άλλων θεμάτων της καθημερινής συμβιώσεως και επιβιώσεως, αλλά έχει ευρύτερη και υψηλότερη αποστολή:

- Να πραγματώνει τη δικαιοσύνη (= **αναλογική ισότητα** = αξιοκρατία).
- Να εκπαιδεύει.
- Να προάγει την πνευματική ζωή.
- Να διαφυλάσσει την παράδοση.
- Να καλλιεργεί τις αξίες.

Αυτήν την αποστολή μπορούν να προσδώσουν στην Πολιτεία μόνον οι Άριστοι. Προσοχή όμως: Αυτή η σωστή αντίληψη, περί ηθικής αποστολής της Πολιτείας, μπορεί να οδηγήσει σε εσφαλμένα συμπεράσματα, όταν ωθηθεί στα άκρα. Αυτό συνέβη με τον Πλάτωνα, που αναγνώρισε στην Πολιτεία το απόλυτο δικαίωμα να ελέγχει, να καθοδηγεί και να λογοκρίνει κάθε πνευματική και καλλιτεχνική δραστηριότητα. Και πραγματοποιήθηκε με τον ολοκληρωτισμό, που θεοποίησε το Κράτος, ζητώντας γι' αυτό «απεριόριστη και ανεξέλεγκτη δύναμη».

19. Αποτέλεσμα της εφαρμογής των παραπάνω αντιλήψεών μου είναι μια εξουσία:

— Υπεύθυνη.
— Ελεγχόμενη από σοβαρή, εποικοδομητική κριτική.
— Περιοριζόμενη από το νόμο.
— Ασκούμενη από εναλλασσόμενους φορείς, που λογοδοτούν απερχόμενοι.

20. Όπως παρατηρούσε ο Τζιοβάννι Τζεντίλε, *«φιλελευθερισμός είναι η ελευθερία μέσα στα πλαίσια του νόμου»*. Η τήρηση όμως αυτών των πλαισίων προϋποθέτει κράτος ισχυρό. Και ισχυρό είναι μόνο το κράτος που έχει ηθική αποστολή και γι' αυτό *«υλοποιείται μέσα από*

μιαν ηθική πραγματικότητα». Άρα η πραγματική ελευθεροφιλία δεν εκφράζεται από τους λεγόμενους «φιλελεύθερους», οι οποίοι θέλουν ένα κράτος δίχως ηθική αποστολή, αδύναμο. Ούτε, βεβαίως, από τους ολοκληρωτικούς- καταργητές κάθε ελευθερίας και αδίστακτους βιαστές κάθε ηθικής έννοιας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΣΤΕΝΗ ΠΥΛΗ

«Μια τολμηρή και κυριαρχική φυλή διαμορφώνεται. Ο σκοπός θα έπρεπε να είναι η προπαρασκευή για μια ανακατάταξη των αξιών, για ένα ιδιαίτερα ισχυρό είδος ανθρώπου, εξαιρετικά προικισμένου με διάνοια και θέληση».

Φ. Νίτσε

«(Τάδε έφη Ζαρατούστρας»).

Ι. Ο Ελευθερωτής

«Περίζωσον την ρομφαίαν σου Δυνατέ, τη ωραιότητί σου και τω κάλλει σου. Και έντεινον και κατευοδού και βασίλευε ένεκεν αληθείας και δικαιοσύνης...»

(Βίβλος)

1. Όπως στον καιρό του Πλάτωνα, έτσι και τώρα, οι Πολιτείες είναι **όλες** διεφθαρμένες. Οι πολίτες τους βρίσκονται παραδομένοι στο ψεύδος, στην απάτη και στην ανελευθερία, σαν τους αλυσόδετους δεσμώτες του πλατωνικού σπηλαίου. Για να βρουν το φως, πρέπει να απελευθερωθούν από τον κόσμο των σκιών. Χρειάζονται τον Ελευθερωτή τους. Αυτός θα τους εξαγάγει από το σκοτεινό σύμπαν των ηδονιστικών ψευδαισθήσεων της «δημοκρατίας» ή των σκοτεινών ενορμήσεων του ολοκληρωτισμού. Και θα τους οδηγήσει έξω στο συγκλονιστικό και αρχικά τρομακτικό φως της αλήθειας.

2. Κάθε απόπειρα να χαραχθεί μια συνεχής γραμμή, που να σημαδεύει την ενότητα της Ιστορίας, ανατινάζεται από το θαύμα του Μεγάλου. Αυτός μπερδεύει τους βαθυστόχαστους ερμηνευτές της «γραμμικής» αντίληψης για την Ιστορία. Διακόπτει τις καλοσχεδιασμένες πάνω σε ανύπαρκτες «σταθερές» υποθετικές ροές της. Και της ανοίγει κανούργιες κοίτες, για να πορευθεί. Ο Μεγάλος **δημιουργεί**, χωρίς να υποτάσσεται στους όρους της υποτιθέμενης «ιστορικής νομοτέλειας». Ο άνθρωπος έχει μέσα του τη δυνατότητα της ελευθερίας. Γι' αυτό μπορεί

να κάνει πάντοτε κάτι διαφορετικό ή μεγαλύτερο από εκείνο που του ορίζουν τα δεδομένα μιας ιστορικής στιγμής.

3. Μεγάλοι είναι εκείνοι που αξιοποιούν αυτήν τη δυνατότητα. Και ο πιο μεγάλος από τους μεγάλους είναι ο Ελευθερωτής:

Ο Φιλόσοφος που θα μπορέσει να γίνει Βασιλεύς, για να οδηγήσει την ανθρωπότητα στην έξοδο από το σπήλαιο.

Ο Ελευθερωτής θ' ανταποκριθεί σ' αυτό που ζητά ο Ορτέγκα-υ-Γκασσέτ, όταν γράφει:

«Εγώ πάντως, θα κρατήσω τον τίτλο του «μεγαλοφυούς», για να τον απονείμω στον πολιτικό, που μόλις αρχίσει το εγχείρημά του, οι καθηγητές της ιστορίας στα κολλέγιά μας θ' αρχίσουν να παλαβώνουν, καθώς θα βλέπουν όλους τους «νόμους» της επιστήμης τους να διακόπτονται στη μέση της δράσης τους, να κατασυντρίβονται, να γίνονται σκόνη».

4. Σπάζοντας τη «συνέχεια» της Ιστορίας, ο Ελευθερωτής θα εγκαθιδρύσει νέα Πολιτεία. Γι' αυτό πρέπει να είναι μέγας **οργανωτής.**

5. Ελευθερωτής είναι:

- **Μυαλό διεισδυτικό:** που δε σκοντάφτει στα επιφαινόμενα, αλλά τα διαπερνά και ανακαλύπτει τα πίσω τους κρυπτόμενα, φθάνοντας ως τις ρίζες τους.
- **Μυαλό καθαρό:** που βρίσκει το δρόμο του μέσα στην περιπλοκότητα του βίου. Και τον χαράσσει με σαφήνεια έτσι, ώστε ν' αντιστοιχεί στην ιστορική κίνηση και να την εκφράζει.
- **Ισχυρή βούληση:** που βαδίζει σταθερά στο δρόμο του τεταμένος προς το σκοπό, ως το τέλος, αρνούμενος να παρασυρθεί από τους ανέμους τής εποχής και να συμβιβαστεί με τις πραγματικότητες των προφανειών.
- **Αμφισβητίας:** διότι απορρίπτει το παρόν. Όμως δεν πέφτει στο μηδενισμό. Δέχεται τα θετικά στοιχεία, που περικλείει η Παράδοση. Και τα εντάσσει στο μέλλον.
- **Ασυμβίβαστος:** διότι αρνείται να συμβιβαστεί με τα εγκαθιδρυμένα. Δεν αποβλέπει στην «εκλογίκευσή» τους.
- **Προφήτης:** διότι με λόγο και πειθώ προτείνει το λαμπρό μέλλον. Και μαρτυρεί για τις ιδέες του.
- **Ήρωας:** διότι και με το ξίφος μάχεται για την εκ βάθρων μεταβολή του κόσμου.
- **Φιλόσοφος:** διότι οραματίζεται εκτός των πραγμάτων την Ουτοπία του.
- **Βασιλεύς:** διότι οικοδομεί εντός των πραγμάτων, τη Νέα Πολιτεία του.

6. Ο Ελευθερωτής θα αναδυθεί μέσα από εκείνους που τα εγκαθιδρυμένα του δίμορφου Αστισμού («δημοκρατία» και ολοκληρωτισμός) δεν τους επιτρέπουν να κάνουν τα μεγάλα, που θα μπορούσαν. Η σύγχρονη κοινωνία δεν απαντά πια στις προκλήσεις. Έτσι ανακόπτει την αληθινή πρόοδο. Και καταπνίγει τη δημιουργικότητα (στο μη τεχνολογικό τομέα). Οι φύσει δημιουργοί αναγκάζονται να προσπαθούν έξω απ' αυτήν την κοινωνία. Και να ενεργούν εναντίον της. Γι' αυτό ονειρεύονται τη σωτηρία. Ο καλύτερος και τυχερότερός τους θα την πραγματώσει.

7. Ο Ελευθερωτής αντλεί το Σκοπό του από το Όραμα. Μόνον όταν το αντιληφθούμε αυτό μπορούμε να κατανοήσουμε, αν όχι τον ίδιο, τουλάχιστον τις πράξεις του. Δοσμένος σ' αυτόν το Σκοπό κόβει τους δεσμούς με τα περασμένα, τα συνηθισμένα, τα περιορισμένα, τα γνωστά, τα κανονικά, τα ασφαλή, τα νόμιμα. Αποδεσμεύεται από κάθε σύμβαση. Νιώθει **υπεύθυνος μόνον απέναντι στον εαυτό του,** δηλαδή στην Αποστολή του, αφού ο ίδιος είναι ταυτισμένος μ' αυτήν, έχει γίνει ένα μαζί της. Απ' αυτήν πηγάζουν όλες οι σκέψεις και πράξεις του. Είναι η πίστη του, η θρησκεία του, η πατρίδα του, η τιμή του. Έτσι γίνεται κύριος του δρόμου του και της μοίρας του. Δεν υποκύπτει στην οσοδήποτε ισχυρή πίεση του περιβάλλοντός του. Μ' αυτόν τον τρόπο φθάνει στην ύψιστη πνευματική ευτυχία: είναι ο εαυτός του.

8. Η ταύτιση με την Αποστολή απομονώνει. Η ψυχική ένταση του Ελευθερωτή τρομάζει τους ανθρώπους. Τους σπρώχνει μακριά του. Δεν τον καταλαβαίνουν – πώς θα μπορούσαν; Και δεν τον αγαπούν παρά λίγοι και εξαιρετικοί άνθρωποι. Ζει στη μοναξιά. Αλλά η μοναξιά του είναι δημιουργική.

9. Ο Ελευθερωτής διακατέχεται απ' αυτό που ο Γ. Βάσσερμαν χαρακτηρίζει *«αλαζονεία του προορισμού»*[39]. Αυτή τον καθιστά απρόσιτο. Διότι τον κάνει να φαντάζει σαν ενσάρκωση κάποιου στοιχείου μυστηριακού – και πραγματικά τέτοιο στοιχείο είναι η μεγαλοφυία. Με το έργο του, σέρνει τους άλλους στο άγνωστο, που φοβίζει. Και αυτό επιτείνει την απομάκρυνση των πολλών. Ο ίδιος όμως πραγματώνει τον εαυτό του και το έργο του, αδιάφορος για το φθόνο, που κυνηγάει πάντα όποιον παραβαίνει τα συνηθισμένα μέτρα.

10. Ενώ όμως κυριαρχείται από την αίσθηση του προορισμού του, ο Ελευθερωτής δεν τυφλώνεται απ' αυτήν. Έχει συναίσθηση της μοναδικότητάς του – αλλά δεν υποκύπτει στη μέθη της. Η επίγνωση της «επι-

39. «Χρ. Κολόμβος».

λογής» του δεν επιφέρει την απώλεια της κρίσεως, της συγκριτικής ικανότητας και του μέτρου. Διότι τότε δε θα ήταν ο Άριστος-Ελευθερωτής, αλλά ο μεγαλομανής-υποδουλωτής. Αυτή είναι η διαφορά του από έναν Αλέξανδρο, Καίσαρα, Ναπολέοντα. Πολύ συχνά ένας αρχικός καθαρός χαρακτήρας μολύνεται με την εμπλοκή του στην πολιτική και εκφυλίζεται. Αυτό όμως δεν μπορεί να συμβεί στον Άριστο, εφόσον είναι πράγματι τέτοιος.

11. Αν οι άλλοι δεν τον καταλαβαίνουν, ο Ελευθερωτής τους καταλαβαίνει. **Είναι βαθύς γνώστης του ανθρώπου.** Αυτό, μαζί με τη λογική και την ψυχραιμία, που τον χαρακτηρίζουν, σε συνδυασμό και με τα αξιοκρατικά κριτήρια που εφαρμόζει, του επιτρέπει:

- Να χρησιμοποιεί τους καλύτερους.
- Να χρησιμοποιεί τον καθένα στον τομέα του.
- Να βρίσκει άξιους συνεργάτες.
- Να αποσπά το σεβασμό.
- Να επιβάλλεται.

Στο τελευταίο συμβάλλει και η ηθική αφοβία του.

12. Ο Ελευθερωτής πρέπει να είναι κατεξοχήν «βασιλικός άνδρας» από τη φύση του και κάτοχος της «βασιλικής επιστήμης» που είναι η επιστήμη της διακυβερνήσεως των ανθρώπων.

Αληθινοί «βασιλείς» είναι μόνον εκείνοι που την κατέχουν.

13. Με τη φιλοσοφική έννοια, **η «βασιλεία» δεν είναι αξίωμα. Είναι γνώση και ικανότητα.** Γι' αυτό έχουμε «βασιλείς» χωρίς θρόνο, ακόμη και δίχως καμιά εξουσία. Και έχουμε εξουσιαστές (με θρόνους ή χωρίς τέτοιους), που δεν είναι διόλου βασιλείς. Ο Ξενοφών έγραψε τα θαυμάσια λόγια: *«Βασιλείς και ηγέτες δεν είναι εκείνοι που κρατούν το σκήπτρο ή που εκλέχθηκαν από κάποιο λαϊκό σώμα ή που χάραξαν το δρόμο τους με τη βία ή με την απάτη. Βασιλείς και ηγέτες είναι εκείνοι που ξέρουν να κυβερνούν»*[40]. Και υπογραμμίζει ότι ο «βασιλεύς» πρέπει να υπερέχει απέναντι όλων σε Αρετή, αποτελώντας το καλύτερο πρότυπο για μίμηση. Τέτοιος είναι ο Ελευθερωτής.

14. Αν πετύχει στο έργο του, που είναι η επιβολή της Δημοκρατίας των Αρίστων, τότε, ο Ελευθερωτής, μέσα στη διάρκεια του εφήμερου υλικού βίου του, θα έχει πραγματώσει εκείνο που για εκατοντάδες γενεές εκλεκτών πνευμάτων δεν ήταν παρά Ουτοπία.

40. «Απομνημονεύματα» III, 9, 10.

II. Άριστος και Βία (Ερωταποκρίσεις)

«Είναι μάταιο να επιδιώκει κανείς έναν πολιτικό σκοπό με μεθόδους που είναι καταδικασμένες σ' αποτυχία».

Ν. Μακιαβέλλι

1. — Αυτός που αποκαλείς «Ελευθερωτή» μπορεί ν' ανεβεί ομαλά στην εξουσία;

— Δεν είναι επιτρεπτό ν' αποκλείουμε ποτέ τίποτα εκ των προτέρων. Πάντως η καταρχήν απάντηση στο ερώτημά σου είναι όχι.

— Γιατί;

— Διότι εκείνοι, που κρατούν τους δεσμώτες στο σπήλαιο, επαγρυπνούν εναντίον όποιου επιχειρήσει να τους αποσπάσει τη λεία τους. Αλλά και οι ίδιοι οι δεσμώτες είναι συνηθισμένοι στο σκοτάδι. Νιώθουν βολεμένοι με τις αλυσίδες τους. Φοβούνται το φως. Εξωθούνται έντεχνα από τους τυράννους τους, εναντίον των ελευθερωτών τους. Έτσι, κατασπαράσσουν εκείνους που επιμένουν να τους βγάλουν από το γνώριμο και για τούτο καθησυχαστικό σπήλαιό τους.

2. — Δηλαδή, δεν μπορεί ο φιλόσοφος να πείσει το πλήθος να του δώσει την εξουσία και μάλιστα την αναμορφωτική;

— **Όχι.** Αυτό το διαπίστωσε ήδη ο Πλάτων[41]. Η διαπίστωση ισχύει σήμερα στο πολλαπλάσιο.

— Για ποιο λόγο;

— Διότι στο μεταξύ επήλθε μεγέθυνση και ισχυροποίηση του κατε-

41. Ανέπτυξε μεγάλη και συνεχή πρακτική πολιτική δραστηριότητα. Νέος, συνεργάσθηκε με το καθεστώς των «Τριάκοντα», από τους οποίους δύο (ο Κριτίας, που ήταν και ο κυριότερος τους και ο Χαρμίδης) ήσαν θείοι του. Το καθεστώς εκείνο όμως και εξετράπει και κατέρρευσε. Μετά ίδρυσε την «Ακαδημία» του, η οποία δεν ήταν καθαρά επιστημονικό ίδρυμα, αλλά οργανισμός, που μετείχε ενεργά στον πολιτικό βίο. Ο ίδιος ταξίδεψε δύο φορές στη Σικελία, για να συμβιβάσει το Δίωνα και το Διονύσιο το νεότερο, ελπίζοντας ότι μ' αυτούς θα πραγμάτωνε την ένωση, μεταρρύθμιση και ακμή της Μ. Ελλάδας. Ο Διονύσιος έδειξε αρχικά μεταρρυθμιστική διάθεση, αλλά τελικά, παράδωσε τον ενοχλητικό Πλάτωνα στους Αιγηνίτες, εχθρούς των Αθηναίων, που τον πούλησαν για δούλο. Όταν ο Περδίκκας, ο βασιλιάς της Μακεδονίας, του ζήτησε ένα σύμβουλο, ο Πλάτων του έστειλε τον Ακαδημαϊκό Ευφραίο. Οι μαθητές του Πλάτωνα, Κορίσκος και Έραστος, εισήγαγαν μεταρρυθμίσεις στη Σκήψη της Αιολίας και προσηλύτισαν στις ιδέες της «Ακαδημίας» τον Ερμία, τύραννο του Αταρνέως.

στημένου που διαθέτει περισσότερα μέσα και μηχανισμούς, για να εμποδίσει το πλήθος να φωτισθεί. Άλλωστε και το ίδιο το πλήθος δεν το θέλει, αφού κάθε θεραπεία είναι **επώδυνη**.

Και περισσότερο επώδυνη είναι η θεραπεία-έξοδος από ωραίες ψευδαισθήσεις και καθησυχαστικές αυταπάτες[42]. Είναι αδύνατον να φωτίσεις ανθρώπους που τρέμουν το φως.

3. — Πώς θα φτάσει, λοιπόν, ο Ελευθερωτής στην εξουσία;

— Ο Πλάτων απάντησε, ο Άριστος δεν ενδιαφέρεται *«σχετικά με τον τρόπο που θα κατακτήσει το αξίωμα του κυβερνήτη είτε γίνει με είτε παρά τη θέληση μερικών»*.

Συμφωνώ.

— Μπορείς να μου δικαιολογήσεις αυτή τη συμφωνία σου;

— Οι λόγοι είναι δύο:

Πρώτον, ο Ανώτερος αδιαφορεί για τη γνώμη των πολλών.

Και δεύτερον είναι περίπου **αδύνατον** να φθάσει στην εξουσία με εκλογές, (οι οποίες άλλωστε δε διεξάγονται στο 80% του πλανήτη).

Και τούτο επειδή, όπως αναφέρει και ο Πλάτων, με το παράδειγμα του πιλότου, οι πολλοί *«ούτε να υποψιαστούν μπορούν»* τις ιδιότητες του καλού κυβερνήτη. Παράλληλα, *«είναι αφύσικο ο κυβερνήτης να παρακαλεί τους ναύτες να τον κάνουν αρχηγό τους»*. Κάτι τέτοιο δεν ταιριάζει στη φύση του Άριστου, που αποκλείεται να ξεπέφτει στα μασκαραλίκια του «κοινοβουλευτικού ανδρός».

4. — Αν όμως ο Ελευθερωτής δεν μπορεί να φθάσει στην εξουσία με τα νόμιμα μέσα της τυπικής «δημοκρατίας», πολύ περισσότερο δε θα μπορεί και να την κρατήσει με τέτοια μέσα και ταυτόχρονα να τη χρησιμοποιεί σαν εργαλείο για την επίτευξη του Σκοπού του. Έτσι δεν είναι;

— Ακριβώς. Διότι ο Σκοπός προϋποθέτει:

- Αλλαγές θεμελιακές.

Ο Ερμίας ομως εκτελέστηκε από τους Πέρσες στα Σούσα, με σταυρικό θάνατο. Τέλος, ο Πλάτων έστειλε μαθητές - αποστόλους του και στην Κύπρο, ελπίζοντας ότι θα μπορούσαν να στήσουν εκεί την «Πολιτεία» του.

42. Γράφει ο Πλάτων:

«Το Γιατρό που τους λέει να μη μεθούν, να μη τρώνε πολύ, να μην επιδίδονται σε ακολασίες, τον θεωρούν εχθρό τους. Το ίδιο κάνουν και τα καθεστώτα, που απαγορεύουν την αλλαγή τους και θεσπίζουν ποινή θανάτου για όσους την επιχειρούν. (Ενώ) όποιος τους λέει ευχάριστα και τους εξυπηρετεί, θεωρείται ηθικός και σοφός και τον τιμούν με μεγάλες τιμές. (Και αυτοί) φαντάζονται ότι είναι στ' αλήθεια πολιτικοί επειδή αρέσουν στο πλήθος».

- Παραμερισμό της άρχουσας τάξης.
- Ένταξη της κοινωνίας σε καινούργια κοίτη προς διαφορετικά πεπρωμένα.

Και όλ' αυτά προκαλούν **αντιδράσεις**, που είναι αδύνατον να αντιμετωπισθούν με τις τυπικές διαδικασίες της «δημοκρατίας». Άλλωστε, ποτέ, κανένα σοβαρό πρόβλημα της Ιστορίας δεν υπήρξε πρόβλημα αριθμητικής ούτε λύθηκε με νομότυπες διαδικασίες.

Απ' όλα τα ευρωπαϊκά έθνη, που διεκδίκησαν την ανεξαρτησία τους, μόνον ένα πραγματοποίησε το όνειρό του ειρηνικά: το Νορβηγικό, που χωρίστηκε από τη Σουηδία χωρίς επανάσταση, εμφύλιο πόλεμο ή εξωτερική εισβολή, το 1905. Οι Ιταλοί, οι Γερμανοί, οι Ούγγροι, οι Έλληνες, οι Πολωνοί, οι Ισπανοί, οι Σέρβοι, οι Πορτογάλοι, οι Ιρλανδοί –πήραν τα όπλα, συχνά πολλές φορές έχυσαν και άφθονο αίμα.

5. — Είναι επιτρεπτή ηθικώς η χρησιμοποίηση τέτοιων μέσων από κάποιον που χαρακτηρίζεται Άριστος και Ελευθερωτής;

— Ο Σκοπός καθορίζει τα μέσα και όχι αντίστροφα. Δεν έχει κανένα νόημα να επιδιώκουμε το Σκοπό με μέσα που δεν οδηγούν στην επίτευξή του. Αν ο Σκοπός είναι καλός, αν πιστεύουμε πραγματικά σ' αυτόν, τότε οφείλουμε να επιλέγουμε τα προσφορότερα για την πραγμάτωσή του μέσα. Μήπως ο αποκαλούμενος «Ελευθερωτής» της Λατινικής Αμερικής, ο Σιμόν Μπολιβάρ, δε μεταχειρίσθηκε την ένοπλη βία εναντίον της νόμιμης εξουσίας των Ισπανών μοναρχών;

6. — Ίσως η χρησιμοποίηση οποιουδήποτε μέσου να είναι επιτρεπτή, όταν πρόκειται να κερδηθεί η εθνική ανεξαρτησία. Στην περίπτωση του Ελευθερωτή όμως δεν ισχύει το ίδιο, αφού υποθέτουμε ότι η εθνική ανεξαρτησία υφίσταται.

— Το θέμα είναι αν ο Σκοπός είναι ορθός. Η εθνική ανεξαρτησία είναι. Το ίδιο όμως είναι και η Ορθή Πολιτεία.

Σκοπός του Ελευθερωτή είναι η Πολιτεία των Αρίστων – δηλαδή της αξιοκρατίας και της δικαιοσύνης. Είναι ένας Σκοπός που αξίζει. Και ο Ελευθερωτής θ' αναζητήσει την πραγμάτωσή του **με κάθε δυνατό μέσον**, αδιαφορώντας για τα «νόμιμα» πλαίσια, που επιβάλλουν τα κάθε λογής εγκαθιδρυμένα.

7. — Ο Ελευθερωτής είναι, λοιπόν, πιθανόν να μη φτάσει στην εξουσία δίχως βία;

— Ναι. Και επίσης ότι δε θα την κρατήσει χωρίς αυτήν. Γιατί, για την εκτός του σπηλαίου οδήγηση, η εξουσία του πρέπει να είναι απεριόριστη.

8. — Η χρήση βίας δεν αντιβαίνει στην ηθική;

— Όχι. Διότι, μαζί με τον Αβελάρδο, πιστεύω ότι κριτήριο της ηθικής διαγωγής δεν είναι η πράξη. Είναι η ατομική πρόθεση, σε συνάρτηση με την εποχή, τις ιστορικές συνθήκες και τις σκοπιμότητες, που την προσδιορίζουν[42α].

9. — Δηλαδή, μπορεί ένας Άριστος να μη νιώθει απέχθεια για τη βία;

— Η βία σαν τέτοια τού είναι απεχθής. Κατανοεί όμως την, σε ορισμένες περιπτώσεις, αναγκαιότητά της. Όταν όλοι οι δρόμοι είναι κλειστοί, καθίσταται αναγκαίο να δημιουργηθεί ένα πέρασμα, έστω και με τη βία.

10. — Υπάρχει προηγούμενο Άριστου, που να δέχθηκε τη βία;

— Ο Σωκράτης δίδαξε ότι:

«μέλημα του καλού άρχοντα πρέπει να είναι η ευδαιμονία όλων, με τη δημιουργία από τους πολίτες, με την πειθώ και με τη βία, ενός αρμονικού συνόλου»[43].

Και ο Τόυνμπη παρατηρεί:

«Τα βαρήκοα αυτιά, που κωφεύουν στην υπερκόσμια μουσική της λύρας του Ορφέα, είναι καλά συντονισμένα προς τα παραγγέλματα του λοχία-εκπαιδευτή».

Ο ίδιος δέχεται ότι *«η δικτατορία αποδείχτηκε απαραίτητο στάδιο στην ενέργεια της προσαρμογής»* μιας κοινωνίας στις νέες απαιτήσεις. (Αθήνα, Ρώμη, κλπ.).

Εκτός από το Σωκράτη και τον Πλάτωνα και ο Ιησούς δέχτηκε αυτήν την αλήθεια:

«Μη νομίσητε ότι ήλθον βαλείν ειρήνην, αλλά μάχαιραν, ήλθον γαρ διχάσαι άνθρωπον κατά του πατρός αυτού και θυγατέρα κατά της μητρός αυτής και νύμφην κατά της πενθεράς αυτής»[44].

Στην αρχαία Αίγυπτο, στους μυούμενους, που προορίζονταν για ανώτατα εγκόσμια αξιώματα, οι ιερείς έδιναν, συμβολικώς, το «κλαδί της ειρήνης» και το «μαστίγιο του πολέμου». Με τη σοφία που διέθεταν

42α. Ο Μακιαβέλι γράφει στον «Ηγενόνα» του: «...Οι προφήτες θριαμβεύουν, όταν είναι οπλισμένοι και υποκύπτουν, όταν είναι άοπλοι... Ο Μωυσής, ο Κύρος, ο Θησέας και ο Ρωμύλος, δε θα είχαν μπορέσει να επιβάλουν για καιρό την τήρηση των νόμων τους, αν ήσαν άοπλοι». Είναι γνωστό ότι ακόμη και πράοι ανθρωπιστές φιλόσοφοι, όπως ο στωικός Μάρκος Αυρήλιος και ο νεοπλατωνικός Ιουλιανός, αναγκάστηκαν να προσφύγουν στη βία (εναντίον των χριστιανών).

43. Πλάτων.

44. Ματθ. 10, 34, Λουκ. 10, 49.

θα έπρεπε να χρησιμοποιούν, αναλόγως προς τις περιστάσεις, πότε το ένα και πότε το άλλο.

11. — Η βία δεν πρέπει να είναι καταδικαστέα πάντοτε, ανεξάρτητα από το ποιος την ασκεί;

— Σου είπα: Η Ιστορία έχει εντάξει τη βία στα εργαλεία της. Η διαφορά βρίσκεται ανάμεσα στη βία ενός Καλλιγούλα και ενός Μάρκου Αυρήλιου.

12. — Πιστεύει, συνεπώς, ο Άριστος ότι ο σκοπός αγιάζει τα μέσα;

— Ναι! Αρκεί ο Σκοπός:

α. Να είναι σωστός.

β. Να μην ξεχαστεί ποτέ.

γ. Να μην αλλοιωθεί από συγχώνευση των μέσων με τα αποτελέσματα.

13. — Υπάρχει ο αντίλογος: Ότι η βία, που ασκείται για την ανατροπή των παλαιών οχημάτων, αποτελεί θητεία στο βαρβαρισμό και ότι άρα, με τη χρήση της, μεγαλώνει ακόμη περισσότερο η απόσταση τού είναι από το δέον. Απόδειξη η συχνή μετεξέλιξη του επαναστάτη σε δήμιο.

— Η απόλυτη άρνηση της βίας μπορεί να είναι επιταγή ορισμένων θρησκειών, αλλά δεν έχει σχέση με την Ιστορία και με την Πολιτική. Η βία αποτελεί στοιχείο της ανθρώπινης πραγματικότητας, που η ύπαρξή του δεν μπορεί ν' αγνοηθεί. Και πιστεύω ότι η μονομερής παραίτηση του Καλού από την προσφυγή σ' αυτή θα είχε σαν μοναδικό αποτέλεσμα την ενδυνάμωση του Κακού. Για τη μετατροπή του επαναστάτη σε δήμιο πιστεύω ότι δεν υπάρχει **«μετεξέλιξη»**. Απλώς υπάρχει **αποκάλυψη**. Διότι «αρχή άνδρα δείκνυσι». Ο Άριστος δε θα μετεξελιχθεί ποτέ σε δήμιο.

III. Ιστορία και Βία (Ερωταποκρίσεις)

«Η ιστορία είναι ένα κατακόκκινο κείμενο, με τα χοντρά και ψιλά της γράμματα, γραμμένα όλα με ανθρώπινο αίμα».

Έλντριζ Κλήβερ
(«Ψυχή στον Πάγο»)

«Μήπως η ιστορία ολόκληρη, ως ένα βαθμό, δεν είναι αποκλειστικώς τυραννία και αιματοχυσία»;

Ν. Μπερντιάγιεφ
(«Οι πηγές και το νόημα του ρωσικού κομμουνισμού»)

1. — Απορώ πώς ένας οπαδός του ηθικού και πνευματικού πολιτισμού, υπερασπιστής των αξιών και των Αρίστων, υποστηρίζει τη βία.

— Μήπως ο Μωυσής επέβαλε το νόμο του ειρηνικώς; Ο Χριστιανισμός δεν έκανε σταυροφορίες, ιερούς και θρησκευτικούς πολέμους και Ιερές Εξετάσεις; Με τη βία ο Ρισελιέ δεν έκανε τη Γαλλία ισχυρή; Και ο Πέτρος δεν επέβαλε τις μεταρρυθμίσεις του στη Ρωσία με την τρομοκρατία, με αποτέλεσμα να την κάνει Μεγάλη Δύναμη και ν' αποκληθεί «Μέγας»; Το βρετανικό «μεγαλείο» δεν το θεμελίωσαν πειρατές; Με τη βία δεν ιδρύθηκαν οι μεγάλες αυτοκρατορίες; Με τη βία (τις «αστικές» επαναστάσεις) δεν επέβαλε ο Αστός τα πολιτεύματά του; Και μ' αυτή δεν άπλωσε μετά την «πρόοδό» του στον πλανήτη, συντρίβοντας τους παλαιούς πολιτισμούς και αποικιοποιώντας τους; Δεν προσέφυγαν στην πιο ολοκληρωτική βία οι «δημοκρατίες», για να εκμηδενίσουν τους αντιπάλους τους; Για χάρη της «δημοκρατίας» δεν έβαλε ο Ουίλσον τις ΗΠΑ στον α΄ παγκόσμιο πόλεμο με το στρατόπεδο των «δημοκρατικών» Αγγλογάλλων, αλλά και της ...τσαρικής Ρωσίας; Και στο όνομα της «δημοκρατίας» και της «ελευθερίας» ο Ρούζβελτ δεν έγινε σύμμαχος της φιλελεύθερης Βρετανίας και της ...σταλινικής Ρωσίας και εξόντωσε μεθοδικά τους «μη-δημοκρατικούς» Γερμανούς; Γι' αυτήν ο διάδοχός του Τρούμαν δεν έριξε τις ατομικές βόμβες εναντίον των αμάχων, αλλά «μη-δημοκρατικών» και άρα εξοντωτέων Ιαπώνων;

2. — Υποστηρίζεις, λοιπόν, τη βία επειδή τη χρησιμοποίησαν όσοι ανάφερες; Είναι αυτό δικαιολογία;

— Δεν υποστηρίζω τη βία. Απλώς διαπιστώνω ένα πραγματικό γεγονός. Ότι η Ιστορία την έχει περιλάβει στα βασικά «εργαλεία» της.

3. — Μην πας να ξεφύγεις. Το ερώτημα είναι αν **εσύ** την αποδέχεσαι.

— Δεν είμαι εκτός της Ιστορίας. Ούτε, βεβαίως, ο Ελευθερωτής θα δράσει εκτός αυτής. Αν θέλει να επιτύχει δε θα αρκεσθεί στο να είναι Προφήτης. Θα φροντίσει να είναι ένοπλος Προφήτης.

Φυσικά, αυτά δε σημαίνουν ότι η Επανάσταση των Αρίστων πρέπει σώνει και καλά να προσφύγει στη βία. Υπάρχουν αλλαγές, αν και πολύ σπάνιες, που επήλθαν με σχετικά λίγη βία και υπάρχουν τρομακτικές χρήσεις βίας, που τελικώς δεν επέφεραν καμιά αλλαγή.

Όμως πρέπει να παρατηρήσω ότι η ουσιαστική μεταβολή, χωρίς τη χρήση βίας, σπανίως παρατηρείται στην Ιστορία. Η Αγγλία και μερικές άλλες χώρες πέρασαν σχετικά ειρηνικά από τη μοναρχία στον κοινοβουλευτισμό ή από τη φεουδαρχία στον αστισμό. Όμως οι πολύ περισσότερες το έκαναν με τη βία (Γαλλία, Ιταλία, Γερμανία, Ρωσία, Κίνα).

4. — Ίσως αυτά να ίσχυαν παλαιότερα. Με την εγκαθίδρυση όμως της δημοκρατίας τα πράγματα άλλαξαν.

— Όταν λες «δημοκρατία», εννοείς, βέβαια, τη σύγχρονη μορφή της, το συντεταγμένο κοινοβουλευτισμό που εκφράζει σε πολιτικό επίπεδο τον αστικό φιλελευθερισμό.

Θεμελιωτής όμως του αστικού κράτους υπήρξε ο αιμοσταγής Ναπολέων. Αυτός, αφού άρπαξε βιαίως την εξουσία και επέβαλε τη δικτατορία του, εξαπέλυσε μια λαίλαπα συνεχών πολέμων, που ρήμαξαν την Ευρώπη, κατέλυσε ή αποπειράθηκε να καταλύσει σχεδόν όλα τα «νόμιμα» καθεστώτα της και επέβαλε σε πλήθος χωρών τη δική του αυθαίρετη «νομιμότητα». Ταυτόχρονα, διαμόρφωσε το σύγχρονο αστικό κράτος – χωρίς φεουδαρχικούς φραγμούς, με κωδικοποιημένη ενιαία νομοθεσία, χωρίς προνόμια καταγωγής, με σύγχρονη διοίκηση, με οργάνωση υπουργείων, με δημοσιοϋπαλληλία, με ενιαίο νόμισμα, ενιαία μέτρα, ενιαίο δικαστικό σύστημα, εθνικό στρατό, κλπ. Έτσι το αστικό κράτος είναι γέννημα δύο μεγάλων εκρήξεων βίας: της γαλλικής επαναστάσεως και των ναπολεόντειων πολέμων, δημιούργημα δύο μανιακών της βίας, του Ροβεσπιέρου και του Ναπολέοντα.

5. — Αυτά αποτέλεσαν τους πόνους του τοκετού. Μετά όμως η πορεία της Ιστορίας μπήκε σε δρόμο ειρηνικό, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά στις εσωτερικές σχέσεις ενός ανεξάρτητου αστικού-δημοκρατικού έθνους.

— Αντίθετα, εγώ δέχομαι ότι σ' όλες τις κοινωνίες (και στις δημοκρατικές) οι σχέσεις ανάμεσα στις κοινωνικές, φυλετικές, εθνικές, κ.ά. ομάδες είναι στην ουσία τους σχέσεις βίας, φανερής ή κρυφής, έκδηλης ή λανθάνουσας.

Βία δεν είναι μόνον η «παράνομη». Υπάρχει και η έννομη, η θεσμοθετημένη βία των Κατεστημένων.
Βία είναι η τρομοκρατία, αλλά και η κρατική ή εργοδοτική αυθαιρεσία.
Βία είναι η εξέγερση, αλλά και η «νόμιμη» καταπίεση.
Βία είναι το αντάρτικο, αλλά και ο αποκλεισμός από κάθε δημόσιο βήμα.

Ο κανόνας λέει ότι ποτέ, πουθενά, καμιά κυριαρχία, καμία εξουσία δεν παραχωρεί, δεν υποχωρεί και δεν εκχωρεί ο,τιδήποτε, αν δεν υποστεί πίεση οποιασδήποτε μορφής (απεργίες, διαδηλώσεις, πορείες στάσεις, παθητική ή ενεργητική αντίσταση, κλπ).

— Απ' όσα λες συμπεραίνω ότι η βία είναι όργανο κάποιων μειοψηφιών, που διεκδικούν ή που κατέχουν την εξουσία.

— Όχι μόνον αυτών. Διότι, σε ό,τι αφορά στις μάζες, δεν επιτρέπεται να λησμονούμε ότι η βία ήταν παντού και πάντοτε ο φυσικός τρόπος ενέργειάς τους. Ο Ορτέγκα-υ-Γκασσέτ γράφει:
«Όταν η μάζα ενεργεί για λογαριασμό της, το κάνει μόνο με έναν τρόπο, διότι δεν έχει άλλον: λιντσάρει. Δεν είναι εντελώς τυχαίο που ο νόμος του Λιντς έρχεται από την Αμερική, διότι η Αμερική είναι, κατά ένα τρόπο, ο παράδεισος των μαζών».
Θρίαμβος των μαζών σημαίνει θρίαμβος της βίας.

7. — Μπορεί να συμφωνήσω με τις επικρίσεις σου στα Εγκαθιδρυμένα. Αλλά αρνούμαι την προσφυγή σε «αντιδημοκρατικές» μεθόδους για την ανατροπή τους. **Αντιδημοκρατική μεθοδική για την ευόδωση της δημοκρατίας συνιστά αντίφαση**.

— Αυτό θα ήταν σωστό, αν το αυτοκαλούμενο «δημοκρατικό» Κατεστημένο ήταν πράγματι τέτοιο. Είναι;[45]

8. — **Μπορείς να διαμαρτύρεσαι, να διαδηλώνεις, να απεργείς, όπως το Σύνταγμα στο αναγνωρίζει**.

— Σ' αυτό το «όπως» βρίσκεται το κλειδί. Διότι το (δημοκρατικό) Σύνταγμα σού αναγνωρίζει τέτοια δικαιώματα, αλλά με την προϋπόθεση ότι θα τα ασκείς **με τον τρόπο που αυτό ορίζει,** δηλαδή μ' έναν τρόπο που τα καθιστά ατελέσφορα για σένα, ακίνδυνα και εξυπηρετικά για το Κατεστημένο, που τα χρησιμοποιεί σαν δικλείδες εκτονώσεως, που αποσοβούν την έκρηξη. Δικαιούσαι, λοιπόν, να διαμαρτύρεσαι, κλπ., αλλά σου απαγορεύεται «η άσκηση βίας». Διότι αυτή, όταν βέβαια χρησιμοποιηθεί σωστά (όχι η ατομική τρομοκρατία ούτε η τυφλή βία του

45. Για το ότι οι δήθεν «δημοκρατίες» δεν είναι διόλου τέτοιες, βλέπε: Γ. Γεωργαλά: «Κατεστημένα: Δημοκρατία Ολοκληρωτισμός», εκδ. Σμυρνιωτάκη, 1988.

όχλου) και στην κατάλληλη στιγμή, μπορεί ν' αποβεί θανάσιμη για το Κατεστημένο.

9. — Επιμένω ότι η βία είναι ανήθικη.

— Εξαιρείς όμως την πολύμορφη, συνεχή βία των Εγκαθιδρυμένων; Η βία αυτή επιβάλλει τη σιωπή. Και όποιος υποκύπτει και σιωπά, μοιάζει να συναινεί.

10. — Δε θα γλιτώσουμε, λοιπόν, ποτέ από τη βία;

— Ο Ορτέγκα-υ-Γκασσέτ δέχεται ότι:
«ο άνθρωπος πάντοτε κατέφευγε στη βία».

Και προσθέτει ότι ορισμένες φορές αυτή η προσφυγή:
«προϋποθέτει τη μέγιστη εκτίμηση προς τη λογική και τη δικαιοσύνη. Διότι αυτή η μορφή βίας (= που αποβλέπει στη δικαιοσύνη) δεν είναι τίποτε άλλο από τη λογική, που έφτασε στο όριο της απελπισίας. Η βία ήταν, πράγματι, η ultima ratio».

Διευκρινίζει ότι υπάρχει θεμελιώδης διαφορά ανάμεσα στην προσφυγή στη βία σαν ultima ratio και στην αναγωγή της σε prima ratio ή ακόμη και σε unica ratio. Ακριβώς αυτή είναι η ειδοποιός διαφορά ανάμεσα στον Άριστο, που βλέπει τη βία μόνο σαν ultima ratio και στον καταπιεστή, που τη βλέπει σαν prima ratio και στον τρομοκράτη, που τη βλέπει σαν unica ratio. Και μόνο η αντίληψη του Άριστου παρέχει την ελπίδα να γλιτώσουμε κάποτε από τη βία.

IV. Περί Νομιμότητας (Ερωταποκρίσεις)

«Το δ' άριστον ου τους νόμους εστίν ισχύειν, αλλ' άνδρα τον μετά φρονήσεως βασιλικόν».

Πλάτων

1. — Θα ανατρέψει, δηλαδή, ο Άριστος το νόμιμο καθεστώς;

— Το ερώτημα είναι αβάσιμο. Διότι **όλα τα ισχύοντα καθεστώτα είναι προϊόντα ενός συνδυασμού απάτης και βίας** (τα «δημοκρατικά δίνουν το προβάδισμα στην πρώτη, τα δικτατορικά και ολοκληρωτικά στη δεύτερη). Η αληθινή νομιμότητα, αυτή που ανταποκρίνεται τόσο στους φυσικούς νόμους, όσο και στη δικαιοσύνη, είναι ανύπαρκτη. Όταν η Αρετή είναι εκτός Νόμου, τότε μπορεί οι εκτός Νόμου να είναι οι υπερασπιστές της Αρετής.

2. — Θα παραβιάσει, λοιπόν, τους νόμους ο Άριστος, για να πάρει την εξουσία, αν κρίνει ότι αυτό είναι απαραίτητο;

— Ναι. Διότι, όπως είπε ο Θρασύμαχος στην *«Πολιτεία»* του Πλάτωνα, ο νόμος δεν είναι παρά *«το του κρείττονος συμφέρον»*. Τα καθεστώτα είναι «νόμιμα» απλώς επειδή μπορούν και μεταμορφώνουν τη θέλησή τους σε νόμο.

Ο νόμος δεν είναι τίποτα άλλο παρά η νομική έκφραση της εγκαθιδρυμένης καταστάσεως, την οποία και περιφρουρεί. Είναι το στήριγμα του Κατεστημένου. Συνεπώς, Επανάσταση χωρίς σύγκρουση με το νόμο δεν είναι νοητή. Το Κατεστημένο είναι πάντοτε υπέρ του νόμου. Η Επανάσταση, εναντίον του. Είναι δυνατόν ο άνθρωπος, που βλέπει τα παιδιά του να πεθαίνουν από την πείνα, να αρνηθεί να τα ταΐσει με τρόπο «παράνομο»; Πώς, λοιπόν, να αρνηθεί κανείς να εγκαθιδρύσει την Αξιοκρατία, απλώς και μόνο επειδή αυτό το απαγορεύει ο «νόμος» της αναξιοκρατίας, που την καθιστά «έννομη»;

3. — Δηλαδή, το έννομο καθεστώς δεν είναι και νόμιμο.

— Αν οι δύο έννοιες ταυτίζονται, τότε **όλα** τα καθεστώτα είναι νόμιμα. Διότι όλα, δημοκρατικά, δικτατορικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα, θεσπίζουν νόμους, λειτουργούν και αμύνονται μ' αυτούς. Ενώ όμως όλα είναι «έννομα», **κανένα δεν είναι στ' αλήθεια «νόμιμο»**.

4. — Μήπως το κριτήριο θα έπρεπε ν' αναζητηθεί στη νόμιμη ή μη νόμιμη **καταγωγή** των καθεστώτων;

— Αν το εφαρμόσουμε διαπιστώνουμε ότι όλα γεννήθηκαν «παράνομα». Γενεσιουργές τους αιτίες είναι πόλεμοι, επαναστάσεις, εμφύλιοι σπαραγμοί, πραξικοπήματα, αντάρτικα κινήματα, δικτατορίες, ακόμη και η τρομοκρατία.

Φυλλομέτρησε την Ιστορία και ψάξε να βρεις πόσες «δημοκρατίες» γεννήθηκαν «δημοκρατικά». Μήπως η Γαλλική δε γεννήθηκε από την επανάσταση και την τρομοκρατία; Η Αμερικανική από την παράνομη εξέγερση εναντίον της μητροπόλεως και του νόμιμου (= εννόμου) βασιλέως; Η Αγγλική με την «παράνομη» εξέγερση των ευγενών κατά του «νόμιμου» βασιλέως, που έδωσε τη «Μάγκνα Κάρτα», το 1215, μετά την επανάσταση και τη σιδερένια δικτατορία του Κρόμβελ, που καρατόμησε το «νόμιμο» μονάρχη και τέλος με το κοινοβουλευτικό πραξικόπημα του 1688, που αντικατάστησε αυθαιρέτως το νόμιμο βασιλέα με έναν ξένο; Το σοβιετικό καθεστώς δεν προέκυψε από πραξικόπημα ελάχιστων καλά οργανωμένων φανατικών εναντίον της «δημοκρατίας»; Το κινεζικό δεν επιβλήθηκε με εμφύλιο πόλεμο;

5. — Δηλαδή, θέλεις να πεις ότι δεν είναι η με νόμιμες διαδικασίες άνοδος στην εξουσία, που παρέχει τη νομιμότητα;

• Ο Καίσαρας, περνώντας το Ρουβίκωνα (49 π.Χ.) και εισβάλλοντας στη Ρώμη, διέπραξε **ταυτόχρονα παρανομία και ιεροσυλία**. Όμως έτσι εγκαθίδρυσε τη «νόμιμη» εξουσία του.

• Ο Οκτάβιος, με **μέσα ανήθικα και παράνομα**, απαλλάχθηκε από τους δύο συγκυρίαρχούς του, το Λέπιδο και τον Αντώνιο, κατάργησε τη «δημοκρατία», διατηρώντας τους τύπους της και σφετερίσθηκε όλες τις εξουσίες. Έτσι η Σύγκλητος τον ανακήρυξε «Αύγουστο» και «νομιμοποίησε» την ήδη εγκαθιδρυμένη εξουσία του. Και αυτός εξασφάλισε στον κόσμο 40 χρόνια ειρήνης. Ο Οράτιος, ο Βιργίλιος, ο Τίτος Λίβιος εξύμνησαν αυτόν τον πανούργο καταλυτή της «δημοκρατίας», που της αφαίρεσε κάθε περιεχόμενο, αλλά διατήρησε τους τύπους της.

• Ο Κωνσταντίνος **άρπαξε** τον αυτοκρατορικό θρόνο από το Μαξέντιο («νόμιμο» διάδοχο του Διοκλητιανού και τον **σκότωσε,** 324 μ.Χ.) όπως σκότωσε και τον ίδιο του το γιο, το Φρίξο! Έτσι έγινε «Μέγας» και «Άγιος»!

• Θεμελιωτής της Αγγλίας είναι ένας **εισβολέας κατακτητής**, ο Νορμανδός Γουλιέλμος ο Νόθος, που νίκησε και σκότωσε το νόμιμο βασιλιά της χώρας, Χάρολντ (1066).

• Ξέρεις πώς άρχισε μία από τις πιο λαμπρές δυναστείες – η των Αββασιδών; Ο Αμπούλ-Αμπάς κάλεσε σε «συμπόσιο συμφιλιώσεως» 90 ηγέτες της αντίπαλής του φατρίας, δηλαδή της νόμιμης δυναστείας των Ομμεϊαδών και στο τέλος του δείπνου τούς **κατέσφαξε**! Έτσι η Βαγδάτη έγινε η πρωτεύουσα των παραμυθιών και η αιματοθεμελιωμένη, αλλά «νόμιμη» πλέον δυναστεία, ανάδειξε το Χαρούν-αλ-Ρασίντ και το Μαμούν, το μαικήνα των γραμμάτων και των τεχνών. Οι Αββασίδες διεύθυναν για τρεις-τέσσερις αιώνες έναν από τους λαμπρότερους πολιτισμούς.

• Ο Ασόκα, άρχισε τη σταδιοδρομία του, **σκοτώνοντας τον αδελφό του**, για να πάρει το θρόνο. Μετά αναδείχθηκε σε αληθινό βασιλέα-φιλόσοφο.

• Η δυναστεία των Χαν, που κυβέρνησε την Κίνα περισσότερο από τέσσερις αιώνες (2 π.Χ. και 2 μ.Χ.), ιδρύθηκε από έναν τυχοδιώκτη, το Λιέου-Πανγκ, που **ανέτρεψε** το νόμιμο αυτοκράτορα της δυναστείας Τσιν. Και πρέπει να πούμε ότι οι Χαν κυβέρνησαν θαυμάσια και ανθρωπιστικά και ότι αυτοί, εφαρμόζοντας τη διδασκαλία του Κομφούκιου, θέσπισαν την ανάδειξη των «μανδαρίνων» με εξετάσεις, παρέχοντας έτσι σε όλους ισότητα ευκαιριών και καθιστώντας εφικτή τη συγκρότηση ενός αποδοτικού κρατικού μηχανισμού.

• Ο «νόμος» διαδοχής στην Οθωμανική αυτοκρατορία επέτρεπε στον καινούριο σουλτάνο **να εξοντώνει** με στραγγαλισμό τους αδελφούς

του *«για τη γαλήνη του κόσμου»*! – μπορούσε μάλιστα, για καλύτερη εδραιώση της «νομιμότητας», να περιλαμβάνει και τους θείους, τους εξάδελφους και τους ανεψιούς του.

• Ένας από τους πιο άξιους σάχες της Περσίας, ο Ναντίφ, (1736-1747) ήταν πρώην **αρχιληστής.** Όμως έγινε «νόμιμος» βασιλιάς και ξανάδωσε στη χώρα του, για ένα διάστημα, το μεγαλείο της.

• Ο Κάρολος Μαρτέλος εκτόπισε το νόμιμο βασιλιά, ενώ ο γιος του Πεπίνος ο Κοντός, έκλεισε τον τελευταίο απ' αυτούς σε μοναστήρι και άρπαξε το θρόνο του, ιδρύοντας τη δυναστεία των Καρολιδών. Διάδοχος του **άρπαγα** ήταν ο Κάρολος ο Μέγας, ο Καρλομάγνος, **«νόμιμος»** αυτοκράτορας της Δύσης, στεμμένος από τον ίδιο τον Πάπα.

• Ιδρυτής της λαμπρής μακεδονικής δυναστείας στο Βυζάντιο ήταν ένας **άρπαγας-δολοφόνος**, ο Βασίλειος Α΄ (867-886μ.Χ.). Αυτός από ιπποκόμος, χάρη στην εύνοια του αυτοκράτορα Μιχαήλ Γ΄, ανέβηκε σε ανώτερα αξιώματα. Και σε ένδειξη ευγνωμοσύνης δολοφόνησε τον ευεργέτη του και άρπαξε το θρόνο του μιμούμενος σ' αυτό το Δαυίδ της Παλαιάς Διαθήκης.

Παράνομοι «σφετεριστές» υπήρξαν πάμπολλοι «μεγάλοι» (πραγματικοί ή κίβδηλοι) από τον ιδρυτή της Ρώμης, Ρωμύλο, που σκότωσε τον αδελφό του, ως τον Ναπολέοντα.

Συμπέρασμα: **πηγή της έννομης εξουσίας δεν είναι ούτε η με νόμιμες διαδικασίες κατάληψή της.**

6. — Τα παραδείγματα σου προέρχονται όλα από τη σφαίρα της πολιτικής. Όμως η νομιμότητα είναι έννοια ευρύτερη, που πάει πέρα από την εκάστοτε κυβέρνηση.

— Σωστό. Όμως η ίδια «νομιμότητα» ισχύει σε όλους τους τομείς των εγκαθιδρυμένων. Ας πάρουμε, λ.χ. τις εκκλησίες.

• Το αγγλικανικό δόγμα γεννήθηκε από τις **παρανομίες** ενός έκδοτου βασιλιά, του Ερρίκου Η΄ (του Κυανοπώγωνα) της Αγγλίας, που εξαιτίας της ανηθικότητάς του συγκρούσθηκε με την Εκκλησία, που αρνήθηκε να ακυρώσει το γάμο του με την Αικατερίνη της Αραγωνίας. Για ν' απαλλαγεί απ' αυτήν αυτοανακηρύχθηκε... *«προστάτης και υπέρτατη κεφαλή»* της εκκλησίας στη χώρα του! Έτσι γεννήθηκε το «νόμιμο» θρήσκευμα των Άγγλων, θεμελιωμένο στη **δολοφονία** του Θωμά Μορ και άλλων ηθικών προσωπικοτήτων, που δεν υπέκυψαν στις αυθαιρεσίες του μονάρχη. Όμως οι διάδοχοι του τελευταίου παραμένουν νόμιμες κεφαλές της εθνικής εκκλησίας της Αγγλίας!

• Ο Προτεσταντισμός διαδόθηκε με θρησκευτικούς **πολέμους**, όπως ο Εκατονταετής, (1550-1648), που ρήμαξε τη Γαλλία, τη Γερμανία, το Βέλγιο και την Ολλανδία.

• Αλλά και ο Καθολικισμός διασώθηκε στη Γαλλία, κατασφάζοντας τους αντιπάλους του, με κορύφωση τη νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου, (1572).

7. — Ας πάρουμε τότε για κριτήριο **τη λειτουργία** του καθεστώτος. Αν, δηλαδή, λειτουργεί κατά ή παρά τους νόμους.

— Όλα τα καθεστώτα ισχυρίζονται ότι λειτουργούν «κατά νόμον» και άρα είναι «νόμιμα». Το νόμο όμως τον φτιάχνει η εξουσία-δηλαδή η ίδια «νομιμοποιεί» τον εαυτό της.

Το σύγχρονο Κράτος, δημοκρατικό ή ολοκληρωτικό, δεν είναι παρά ένας μηχανισμός, που λειτουργεί με σκοπό τη διατήρηση του Αστισμού και του εαυτού του, δηλαδή τη διατήρηση του Συστήματος. Αν αναγνωρίσουμε αυτήν την αλήθεια, παύει να μας εξαπατά η προέλευση (από εκλογές, πραξικόπημα, «επανάσταση») και η εξωτερική μορφή λειτουργίας της κρατικής εξουσίας (κοινοβουλευτική, δικτατορική, ολοκληρωτική). Διότι συνειδητοποιούμε ότι το Κράτος του Αστισμού, είτε έτσι είτε αλλιώς, είναι καταπιεστικό, ανελεύθερο και αντιδραστικό.

8. — Εγώ θα έθετα σαν κριτήριο της νομιμότητας ενός καθεστώτος το **σκοπό** του. Πιστεύω ότι αν ένα καθεστώς αποβλέπει στο «γενικό καλό», αυτό και μόνο το γεγονός το «νομιμοποιεί».

— Όμως αυτό δεν είναι παρά ένας υποκειμενικός ισχυρισμός, τον οποίο χρησιμοποιούν καθεστώτα τελείως διαφορετικά μεταξύ τους, καθώς και οπαδοί αντίθετων συστημάτων διακυβερνήσεως στο εσωτερικό της ίδιας χώρας–το καθεστώς της προτιμήσεώς τους υπηρετεί το «γενικό καλό», ενώ το άλλο το βλάπτει.

9. — Απομένει η ιδεολογία της κάθε συγκεκριμένης εξουσίας. Εάν η πρώτη είναι ορθή, δε νομιμοποιεί τη δεύτερη;

— **Όλες οι αστοκρατίες είναι ανιδεολογικές**. Ο Αστός πιστεύει στην ύλη και στοχεύει στο χρήμα. Αυτά δε συγκροτούν ιδεολογία, αφού δεν είναι ιδέες. Για τούτο η ίδια η φύση της αστικής εξουσίας βρίσκεται εκτός ιδεολογίας. Κάτι περισσότερο: τοποθετείται εναντίον της ιδεολογίας[46]. Οι αστικές εξουσίες δεν ιδεολογούν.

— Μα όλες αναφέρονται σε κάποια ιδεολογία: φιλελεύθερη, δημοκρατική, σοσιαλιστική, κομμουνιστική.

— Απλώς δανείζονται κάποια ιδεολογία και τη χρησιμοποιούν σαν **εργαλείο**, για να κάνουν τη δουλειά τους. Μ' αυτή δικαιώνουν την ύπαρξή τους, δικαιολογούν τις ενέργειές τους, αποκτούν «άλλοθι» για

---

46. Βλέπε το κεφ. «Η Απολιτική Πολιτεία» στο Γ. Γεωργαλά «Η άνοδος και η πτώση των Αστών», εκδ. Σμυρνιωτάκη 1988.

τις πράξεις τους και διαμορφώνουν πεδία ομοψυχίας για την ανετότερη δραστηριότητά τους. Οι «ιδεολογίες» αυτές, αν τις ξεψαχνίσεις, δεν είναι παρά σκέτα σήματα, ιδεοφωνήματα, σύμβολα και ιαχές. Αυτά έχουν αντικαταστήσει, αντιστοίχως, τις σημασίες, τις ιδέες, τις ουσίες και τα νοήματα. Οι εξουσίες, μέσω της «ιδεολογίας», επικοινωνούν με τα πλήθη ,χωρίς ουσιαστικές έννοιες –με απλά σήματα. Συνθήματα, αντί για διάλογο. Κραυγές, αντί για συζήτηση. Πλασματική επαφή, αντί για επικοινωνία. Κενότητα, αντί για βάθος. Οι «ιδεολογίες» των αστικών εξουσιών είναι περιτυλίγματα του τίποτα.

10. — Πού καταλήγουμε τότε; Δεν υπάρχουν νόμιμες εξουσίες;

— **Όλες οι εξουσίες είναι «έννομες», αλλά καμιά δεν είναι «νόμιμη»**. Διότι ούτε η καταγωγή ούτε η προέλευση ούτε η λειτουργία ούτε ο σκοπός ούτε η «ιδεολογία» τους τις νομιμοποιούν.

Οι «δημοκρατικές» εξουσίες αναδεικνύονται και όλες οι εξουσίες (δημοκρατικές, δικτατορικές, ολοκληρωτικές) λειτουργούν σύμφωνα με το νόμο. Αλλά ο νόμος κάλλιστα μπορεί να είναι «μη νόμιμος».

11. — Ποιος είναι, λοιπόν, ο καθοριστικός παράγοντας των εξουσιών, αν δεν είναι τίποτα απ' όσα προαναφέραμε σαν πηγή νομιμότητας;

— Όλες οι εξουσίες είναι προϊόντα διάφορων διαδικασιών, που σε τελευταία ανάλυση ανάγονται σ' έναν παράγοντα: **το συσχετισμό των δυνάμεων**. Όπως είπε ο πάπας Ζαχαρίας, αναγνωρίζοντας τον Πεπίνο τον Κοντό, που άρπαξε το θρόνο από το νόμιμο βασιλιά των Φράγκων (751 μ.Χ.)

«είναι καλύτερο ν' αποκαλείς βασιλιά αυτόν που διαθέτει τη βασιλική δύναμη»

12. — Από όσα λες όμως προκύπτει ένα παράδοξο συμπέρασμα ότι κάθε άνθρωπος έχει το δικαίωμα της ανυπακοής σ' αυτές τις κατά τη γνώμη σου έννομες, αλλά διόλου νόμιμες εξουσίες.

— Σωστά.

«Αυτό που ονομάζουμε κυβέρνηση, έγραφε ο Χέγκελ, είναι μόνο η νικήτρια φατρία. Και ακριβώς στο γεγονός ότι πρόκειται για φατρία έγκειται η αναγκαιότητα της παρακμής της» και της ανατροπής της θα πρόσθετα.

13. — Τα σοφίσματά σου μπορεί, τελικώς, να δικαιώνουν τη βία.

— Οι εξουσίες καταγγέλλουν την ανυπακοή σ' αυτές και ακόμη εντονότερα τη βία, που στοχεύει στην ανατροπή τους. Την ίδια στιγμή, οι ίδιες (δημοκρατικές, δικτατορικές και ολοκληρωτικές) δεν έχουν παραλείψει καμία πράξη βίας, παραβιάζοντας ακόμη και τους νόμους, που

οι ίδιες θέσπισαν. Αλήθεια, υπάρχει πράξη βίας ωμής, αιματηρής, τυφλής, που να μη διαπράχθηκε από κρατική εξουσία ασχέτως καθεστώτος;

— Σε ποιες πράξεις, αναφέρεσαι;

— Πρώτα-πρώτα στους πολέμους.

Συχνά μάλιστα, αυτοί διεξάγονται χωρίς να κηρυχθούν, δηλαδή είναι ακόμη και τυπικά παράνομοι. Άλλωστε, ο νέος πόλεμος, που έφερε η εποχή των Αστών, έχει προσλάβει τη μορφή αδίστακτης, τυφλής και γενικευμένης τρομοκρατίας («ολοκληρωτικός πόλεμος», αδιάκριτοι βομβαρδισμοί, γενοκτονίες, Χιροσίμα-Ναγκασάκι, αντίποινα, κλπ.)[47]. Μήπως μία υπερδύναμη, η ΕΣΣΔ, δε συμπεριφέρθηκε χειρότερα από τρομοκράτη, απαγάγοντας και δολοφονώντας τους ηγέτες της Ουγγαρίας το 1956;

14. — Θα έλεγε κανείς ότι παρομοιάζεις τις κρατικές εξουσίες με τρομοκρατικές οργανώσεις!

— Τι άλλο είναι **οι μυστικές υπηρεσίες**, οι οποίες δρουν κατά συνεχή παραβίαση της «εννόμου τάξεως», διαπράττοντας δολοφονίες, απαγωγές, σαμποτάζ, πραξικοπήματα, κλπ.;

Και **η πυρηνική αποτροπή**, η οποία συνίσταται στην απειλή ότι αν ο αντίπαλος επιτεθεί αιφνιδιαστικά («το πρώτο χτύπημα») θα πληγεί μαζικά με πυραυλοπυρηνικά όπλα (= πυρηνικά αντίποινα), δεν είναι μία επίσημη τεράστιας εκτάσεως ομηρία; Οι πληθυσμοί που στοχεύονται, δεν αποτελούν ένα είδος «ομήρων», που θα εξοντωθούν αν ο αντίπαλος τολμήσει να επιτεθεί;

Ο αιώνας μας ειδικά, μαζί με την οικουμενική αστοποίηση και σαν επακόλουθό της, είδε και την προϊούσα αποκανονοποίηση των διεθνών συρράξεων, που μετατράπηκαν σε ακήρυκτους πολέμους με κύρια μέσα τα «παράνομα».

15. — Πού καταλήγουμε λοιπόν;

— Όλες τις πράξεις τους βίας οι εξουσίες τις «νομιμοποιούν», απλώς και μόνον επειδή προέρχονται από τις ίδιες, είναι δικές τους πράξεις και αυτές φτιάχνουν τους νόμους.

Γιατί ο Άριστος να μη «νομιμοποιήσει» τη δική του αντίθεση προς την όποια εξουσία;

16. — Τελικά, ο Άριστος θεωρεί όλες τις υπαρκτές εξουσίες παράνομες;

---

47. Βλέπε κεφ.: «Ο Νέος Πόλεμος» στο Γ. Γεωργαλά «Η άνοδος και η πτώση των Αστών», εκδ. Σμυρνιωτάκη 1988.

— Για τον Άριστο **όλες** οι εξουσίες είναι **παράνομες**.
Όχι λόγω καταγωγής, προελεύσεως, λειτουργία ιδεολογίας, σκοπού, κλπ., αλλά επειδή είναι θεμελιωμένες στην **Αναξιοκρατία**. Μ' αυτήν παραβιάζουν τη φυσική και Θεία Δικαιοσύνη, που ορίζει την «**κατ' αναλογίαν ισότητα**». Όλα τα ισχύοντα καθεστώτα είναι αναξιοκρατικά, άρα άδικα=παράνομα.

17. — Ποια είναι κατά τη γνώμη σου η αιτία του φαινομένου;

— Αιτία του είναι πως τα ισχύοντα καθεστώτα δεν καθοδηγούνται από τη Διάνοια, αλλά από την ύλη. Ο Πασκάλ έλεγε ότι *«κάθε εξουσία που δεν επηρεάζεται από τη Διάνοια είναι κίβδηλη»*. Σε τι συνίσταται η εξουσία του Βασιλέως και του Δικαστή; αναρωτήθηκε. Και απάντησε:
«Στο γεγονός ότι έχουν με το μέρος τους τις στρατιωτικές δυνάμεις της χώρας, μαζί με τη δύναμη της συνήθειας. Το «ελέω Θεού» δικαίωμα του βασιλέως εξαρτάται από το μήκος των λογχών των Ελβετών μισθοφόρων του και την ευπιστία του λαού. Το ίδιο ισχύει και για το Δικαστή.... Όλες οι αναφορές σε ποικίλες πηγές εξουσίας είναι απάτη. Δεν υπάρχει άλλη εξουσία από εκείνην που απορρέει από τη συνήθεια. Και επομένως, η μόνη αρετή του βασιλέως ή της δημοκρατίας είναι ότι υπάρχουν. Το ν' αλλάξει κανείς το ένα καθεστώς για το άλλο (βασιλεία-δημοκρατία) είναι και πάλι απάτη. Μόνη αξία και των δύο είναι ότι δεν έχουν καμία αξία»[48].

18. — Εγώ, απ' όσα είπες, συγκρατώ ένα: ότι ο Άριστός σου δεν αποκλείει τη χρήση της βίας.

— Εκείνος που δεν αποκλείει (δεν απέκλεισε ποτέ) τη χρήση βίας είναι η ίδια η Ιστορία. Αυτή δε ρωτά κανέναν για την επιλογή των μέσων της, ούτε ζητεί την έγκριση οιουδήποτε για τη χρησιμοποίησή τους. Όταν φθάνει σε αδιέξοδο, μια λύση ξέρει, τη βία.

Πέρα όμως απ' αυτό, μήπως και οι «δημοκράτες» δε διακηρύσσουν ότι είναι, όχι απλώς επιτρεπτή, αλλά και επιβεβλημένη η χρήση βίας για την ανατροπή ενός δικτατορικού ή ολοκληρωτικού καθεστώτος; Γιατί με την ίδια λογική ένας αντιδημοκράτης να μη θεωρεί επιτρεπτή τη χρήση της βίας για την ανατροπή της «δημοκρατίας», που γι' αυτόν αποτελεί κακό καθεστώς; Και γιατί ο Άριστος να μη θεωρεί επιτρεπτή την ίδια μέθοδο για την ανατροπή κάθε **αναξιοκρατικού** συστήματος, ανεξαρτήτως του ονόματος, με το οποίο εμφανίζεται αυτό; Μήπως τα λεγόμενα «δημοκρατικά» καθεστώτα δεν αντιμετώπισαν με τη βία τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα των αποικιακών λαών; Ή μήπως δε χρησιμοποιούν τη βία, για να πνίξουν τις διεκδικήσεις διάφορων μειονοτήτων; (Βάσκοι, Β. Ιρλανδία, κλπ.).

48. Jean Maquet: «Ο Πασκάλ».

19. — Δεν είναι λοιπόν καταδικαστέα η βία;

— Ο Κλωντ Ζυλιέν απαντά: *«Η βία είναι καταδικαστέα, κυρίως όταν αποτυγχάνει»*[49].

20. — Εσύ συμφωνείς μ' αυτήν την κυνική ρήση;

— Αναφέρεται στην αμερικανική αντίληψη περί βίας, αλλά νομίζω ότι ισχύει για την αντίληψη όλων των εγκαθιδρυμένων αναξιοκρατιών. Γι' αυτό:
«Σ' ορισμένες περιπτώσεις πρέπει να εφαρμοσθεί ως νόμος κάτι που φαίνεται αντίθετο προς τον κανονικό νόμο. Και ομοίως, κάτι που αποτελεί τον κανονικό νόμο, πρέπει να θεωρηθεί σαν αντίθετο στο νόμο. Να, τι πρέπει να καταλαβαίνει ο σοφός»[50].

V. Δημοκρατία και Νομιμότητα

«Η νομιμότητα του σύγχρονου φιλελεύθερου κράτους ισοδυναμεί προς την κατάργηση κάθε νομιμότητας, αφού αυτό αδειάζει από πολιτικό περιεχόμενο».

Κ. Σμιτ
(«Θεωρία του Αντάρτη»)

1. — Τα όσα διατύπωσες περί νομιμότητας, μπορεί να ίσχυαν κάποτε. Σήμερα όμως, γιατί να προσφύγεις στην εκτός νόμου δράση, όταν νομίμως μπορείς να εκφρασθείς και να δραστηριοποιηθείς; Μιλώ, βέβαια, για τις χώρες εκείνες όπου ισχύει η πολλαπλότητα, δηλαδή η πολυφωνία, ο πολυκομματισμός, κλπ.

— Η πολλαπλότητα των «δημοκρατιών» υπάρχει μόνο στην επιφάνεια. Στις ΗΠΑ λ.χ., δεν υπάρχει το αντίστοιχο του ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΣΕ, που με επικεφαλής το γεν. γραμματέα αποτελεί την υπέρτατη και στην ουσία τη μοναδική πηγή κάθε εξουσίας και αποφάσεως στο σοβιετικό κόσμο. Ο Λευκός Οίκος δεν έχει ούτε ένα ποσοστό της δυνάμεως του Κρεμλίνου. Στο αμερικανικό σύστημα οι πηγές εξουσίας είναι πράγματι πολλές: παράλληλες, επάλληλες, διασταυρωνόμενες, κάποτε και συγκρουόμενες. Το σύστημα δε λειτουργεί μονολιθικά, αλλά μέσα από πλήθος αποφάσεων, που λαμβάνονται σε ποικίλα πεδία. **Όλες ό-**

49. «Η Αμερικανική Αυτοκρατορία».
50. Μαχαμπαράτα.

μως οι πηγές εξουσίας, όλες οι αποφάσεις και ιδίως όλες οι βουλήσεις συγκλίνουν προς τον ίδιο σκοπό. Διότι στα ουσιώδη υπάρχει συμφωνία. Αυτή συνενώνει κεφαλαιοκράτες, πολιτικούς, στρατιωτικούς, κλπ. Και όποιος εκδηλώνει ασυμφωνία στα ουσιώδη, τίθεται αμέσως εκτός Συστήματος. Στο θέμα αυτό, όλοι όσοι αποτελούν το Σύστημα, είναι ομόγνωμοι, ομόβουλοι, ομόφωνοι. Και η συνοχή τους είναι άρρηκτη. Οι αλλαγές κυβερνήσεων, στη σύνθεση των κοινοβουλίων, στα πρόσωπα που ασκούν τα διάφορα λειτουργήματα, δε μεταβάλλουν τίποτε, εκτός από το «ύφος», με το οποίο επιδιώκονται οι ίδιοι, πάντοτε, αμετακίνητοι σκοποί.

Οι χαρακτήρες, οι ιδιοσυγκρασίες, τα άτομα, παίζουν το ρόλο τους. Το στυλ, τα μέσα, οι μέθοδοι ποικίλλουν. Όμως πίσω απ' αυτήν την πρόσοψη της πολλαπλότητας υπάρχει η μεγάλη συνέχεια, που βρίσκεται πάνω και πέρα από εκλογικά αποτελέσματα, κομματικές αντιθέσεις και εναλλαγές κυβερνήσεων. Ο «κυρίαρχος» λαός μπορεί να έχει τη γνώμη του για τους διάφορους πολιτικούς, να κάνει τις εκτιμήσεις του, να μεταβάλει τις προτιμήσεις του. Αλλά δεν έχει κανένα μέσο στη διάθεσή του, αντικειμενικό (πληροφόρηση) ή υποκειμενικό (μόρφωση, κριτήρια διεισδυτική σκέψη), για να περάσει πίσω από τις προφάνειες, ν' ανακαλύψει την αλήθεια και ν' αμφισβητήσει και ακόμη λιγότερο να μεταβάλει το Σύστημα, του οποίου όλοι αυτοί οι ψηφιζόμενοι και καταψηφιζόμενοι, ανερχόμενοι και απερχόμενοι, δεν είναι παρά ενσαρκωτές, εκφραστές, όργανα και υπηρέτες.

— Μα το δημοκρατικό σύστημα, σε αντίθεση προς το σοβιετικό δεν απαγορεύει την κριτική. Μάλιστα, δεν αρκείται καν να την επιτρέπει και να την ανέχεται. Προχωρεί περισσότερο. Την ενθαρρύνει. Διότι την αποζητά.

— Σωστά. Αλλά το κάνει μόνο στον βαθμό που αυτό επιβεβαιώνει το φιλελευθερισμό του, αποδείχνει τη «δημοκρατικότητα» του και συμβάλλει στη λειτουργία του. Την κριτική-κριτική ούτε την αποζητά ούτε την ενθαρρύνει ούτε την ανέχεται.

Έτσι όχι μόνον οι εξουσιαστές και τα όργανά τους έχουν αδιάσπαστη συνοχή, αλλά και επιτυγχάνουν την προσχώρηση της μεγάλης πλειονότητας του λαού στο σύστημα «*Και ο μεταλλωρύχος, όπως και ο αγρότης, ο εργάτης και ο τραπεζίτης, έχουν την ίδια προσήλωση στο πιστεύω του αμερικανισμού*»[51].

2. — Όμως, ακόμη κι αν είναι έτσι, η ανάδειξη από το λαό θέτει

51. Κλωντ Ζυλιέν «Η Αμερικανική Αυτοκρατορία».

τη σφραγίδα της νομιμότητας. Μια εκλεγμένη κυβέρνηση δεν είναι και νόμιμη;

— Έχω εξηγήσει με ποιους μηχανισμούς «*εκλέγει*» ο δήθεν «*κυρίαρχος λαός*»[52]. Πώς εξαπατάται. Πώς δεν τηρούν οι κυβερνήτες τις υποσχέσεις τους. Πώς οι εξουσιαστές εφαρμόζουν πάντα την πολιτική που το Κατεστημένο έχει προκρίνει. Μπορεί λ.χ. ο λαός να θέλει ειρήνη και το Κατεστημένο να θέλει πόλεμο. Οι πολιτικοί θα υποσχεθούν ειρήνη. Και όταν εκλεγούν θα κάνουν πόλεμο. Συνέβη δυο φορές στον αιώνα μας στις ΗΠΑ με το Γ. Ουίλσον και το Φρ. Ρούζβελτ. Αν ο λαός κατορθώσει να αγανακτήσει, τότε μεθοδεύεται μια «*αλλαγή*», που φυσικά δεν αλλάζει τίποτα εκτός από τη μετατροπή της αγανακτήσεώς του σε ενθουσιασμό και επιδοκιμασία.

Ο Γούντροου Ουίλσον επανεκλέχθηκε το 1916 πανηγυρικά πρόεδρος των ΗΠΑ με το 49,2% των ψήφων, (δηλαδή, ακόμη κι έτσι, ήταν μειοψηφία). Το 1912 είχε πάρει το 42%. Η αύξηση των ψήφων του και η επανεκλογή του επιτεύχθηκαν με το σύνθημα: «*μας κράτησε μακριά από τον πόλεμο*» και με την υπόσχεση ότι θα συνεχίσει την πολιτική της ειρήνης και της ουδετερότητας. Έξι μήνες αργότερα έμπαινε στον πόλεμο! Είναι μια τέτοια κυβέρνηση στ' αλήθεια νόμιμη; Η ανάδειξη κυβερνήσεων από την ελεύθερη άσκηση του κυριαρχικού δικαιώματος του λαού είναι απάτη.

Οι εκλογές και λοιπές δημοκρατικές διαδικασίες των καθεστώτων του συντεταγμένου κοινοβουλευτισμού είναι μια απλή πρόσοψη, πίσω από την οποία λειτουργούν άλλες διαδικασίες, μυστικές και άσχετες προς «*κυριαρχικά δικαιώματα*» και «*ελευθερίες*», που καθορίζουν ποιοι, πώς και για πόσο θα «*κυβερνήσουν*».

Η τυπική λειτουργία των νόμων της αριθμητικής δε συνιστά την ουσιαστική δημοκρατία. Διότι συγκαλύπτει ανώνυμους καταναγκασμούς και πολλαπλές αλλοτριώσεις σε βάρος της ίδιας της «πλειοψηφίας».

3. — Αν υποθέσουμε ότι δεν ήταν έτσι, τότε οι εκλεγόμενες από την πλειοψηφία κυβερνήσεις δε θα ήσαν νόμιμες;

— Στη Γερμανία και στην Ιταλία, ο Χίτλερ και ο Μουσολίνι επικράτησαν νομίμως – με τις νόμιμες διαδικασίες της δημοκρατίας. Όμως οι δημοκράτες, παρά τη διακηρυττόμενη προσήλωσή τους στη «*νομιμότητα*», δεν αναγνωρίζουν αυτά τα καθεστώτα σαν νόμιμα. Αντιθέτως, θεωρούν «*νόμιμα*» τα δημοκρατικά καθεστώτα που οι νικητές επέβαλαν

52. Γ. Γεωργαλά: «Κατεστημένα: Δημοκρατία-Ολοκληρωτισμός» Μέρος Α! Η Κριτική της Δημοκρατίας.

σ' αυτές τις χώρες, καθώς και στην Ιαπωνία, με τη δύναμη των όπλων τους. Στην τελευταία, μάλιστα, η «*δημοκρατική νομιμότητα*» έστειλε για προπομπούς δύο ατομικές βόμβες και μετά κατέφθασε σαν επιβάτης των πολεμικών πλοίων του αμερικανού εισβολέα.

4. — Όπως και να είναι, οι αιρετές κυβερνήσεις δεσμεύονται να τηρούν κάποιες νόμιμες διαδικασίες, ενώ ο Χίτλερ και ο Μουσολίνι τις ποδοπάτησαν.

— Μην το πιστεύεις. Οι ΗΠΑ είναι η «*δημοκρατικότερη*» χώρα του κόσμου. Όμως το «*δόγμα Μονρόε*» (1823), το *συμπλήρωμα* Θ. Ρούζβελτ σ' αυτό το «*δόγμα*», η επέμβαση των ΗΠΑ για την απόσπαση του Παναμά από την Κολομβία (1903), η επέμβαση στο Βιετνάμ (1961-1975) και πλήθος άλλων ενεργειών με τεράστιες επιπτώσεις, ουδέποτε υποβλήθηκαν για επικύρωση στον αμερικανικό λαό ή έστω στους «*εκπροσώπους*» του. Και φυσικά, ακόμη περισσότερο δε ζητήθηκε ποτέ η γνώμη των λαών, στους οποίους αφορούσαν αυτές οι μονομερείς αποφάσεις ενός ανθρώπου – του προέδρου των ΗΠΑ. (λ.χ. των λαών της Αμερικανικής Ηπείρου για το «*δόγμα Μονρόε*»). Ο Θ. Ρούζβελτ, μιλώντας για τον τρόπο με τον οποίο απέσπασε τον Παναμά από την Κολομβία, καυχήθηκε:

«Αν είχα ακολουθήσει την παραδοσιακή (εννοεί τη δημοκρατική) μέθοδο, θα έπρεπε να καταθέσω στο Κογκρέσο μιαν έκθεση γεμάτη αξιοπρέπεια, γύρω στις διακόσιες σελίδες και η συζήτηση ακόμη θα συνεχιζόταν. Εγώ όμως κατέλαβα τη ζώνη και άφησα το Κογκρέσο να συζητά. Και ενώ η συζήτηση συνεχιζόταν, η διώρυγα προχωρούσε».

Μέγιστος εφαρμοστής αυτής της μεθόδου υπήρξε ο μεγαλύτερος απ' όλους τους «*δημοκράτες*», ο Φ. Ρούζβελτ.

Ένα παράδειγμα:

Το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ ακύρωσε (1935-1936) τα μέτρα που πρόβλεπε το «*Νιου Ντηλ*» για την έξοδο από την οικονομική κρίση του 1929. Όμως ο Ρούζβελτ αδιαφόρησε για τη «*νομιμότητα*» της προσπάθειάς του και τη συνέχισε. Αποτέλεσμα: επανεκλέχθηκε στην προεδρία το 1936. Με τον ίδιο τρόπο έστειλε το 1940 50 αντιτορπιλικά στην Αγγλία, χωρίς να ρωτήσει τη βουλή και τσαλαπατώντας τους νόμους της για «*ουδετερότητα*» των ΗΠΑ.

Ο Τρούμαν (Κορέα) και ο Τζόνσον (Βιετνάμ) διεξήγαγαν πολέμους, χωρίς να σκεφθούν να ζητήσουν την άδεια αντιπροσώπων του λαού. Ο πρώτος μάλιστα αποφάσισε, χωρίς κανένα νόμιμο έρεισμα, τη ρίψη των ατομικών βομβών.

Ο Αϊζενχάουερ, στα απομνημονεύματά του και οι συνεργάτες του

Τζ. Φ. Κέννεντυ, σε διάφορα κείμενά τους, ομολογούν ότι οι επιχειρήσεις που αυτοί οι δύο πρόεδροι πραγματοποίησαν στη Γουατεμάλα (ανατροπή του Άρμπεν), στο Ιράν (ανατροπή του Μωσσαντέκ) και στην Κούβα («*Κόλπος των Χοίρων*») αποφασίσθηκαν με τη συμφωνία Λευκού Οίκου, Πενταγώνου, Σταίητ Ντιπάρτμεντ και CIA. Το Κογκρέσο ούτε ρωτήθηκε ούτε καν ενημερώθηκε. Καμιά νομιμότητα δεν κάλυπτε τις αποφάσεις τους.

5. — Παραδέξου, τουλάχιστον, ότι η «*δημοκρατική νομιμότητα*» παρέχει εγγύησεις στο άτομο, που έτσι είναι ασφαλές.

— Αν νιώθει ασφαλές, πρόκειται για ψευδαίσθηση. Διότι δεν είναι.

Ο Μίτσελ Πάλμερ, υπουργός Δικαιοσύνης του Γ. Ουίλσον, ανέλαβε το 1917 την εκποίηση των περιουσιών των υπηκόων της Γερμανίας και Αυστροουγγαρίας, συνολικής αξίας 600 εκ. δολαρίων, οπότε φρόντισε να πλουτίσουν οι φίλοι του και ο ίδιος. Αυτός, με το τέλος του πολέμου, οργάνωσε τις «επιδρομές Πάλμερ» – σε μία μόνο νύχτα έγιναν επιδρομές σε 33 πόλεις και συνελήφθησαν 4.000 άτομα. Στην Ν. Υόρκη, πέντε εκλεγμένα μέλη της τοπικής βουλής διώχτηκαν σαν «*σοσιαλιστές*», 5.000 μετανάστες εκτοπίστηκαν. Αυτά στη «*μεγάλη δημοκρατία*» όπου οι Σάκκο και Βαντσέτι δεν αποκαταστάθηκαν ποτέ, με το επιχείρημα ότι δεν πρέπει να κλονισθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών προς τη δικαιοσύνη.

6. — Δικαιούται κανείς σε μια δημοκρατία να εξεγερθεί ή έστω ν' αντισταθεί κατά της εξουσίας; Από πού ν' αντλήσει το δικαίωμα της τυραννοκτονίας, όταν δεν υπάρχει τύραννος;

— Ας υποθέσουμε ότι υπάρχει, πράγματι, γνήσια πλειοψηφία. Ας υποθέσουμε κάτι ακόμη πιο φανταστικό: ότι αυτή η πραγματική και γνήσια πλειοψηφία «*κυριαρχεί*» Τούτο σημαίνει πως ό,τι αυτή αποφασίζει και πράττει, μεταμορφώνεται αυτομάτως σε δίκαιο; Η Ιστορία το διαψεύδει. Διότι συχνά οι χειρότερες τυραννίες είχαν τη φανατική μάλιστα υποστήριξη της πλειοψηφίας. Και διέπραξαν τα μεγαλύτερα εγκλήματά τους εναντίον μειοψηφιών, πολιτικών – εθνικών – θρησκευτικών – φυλετικών. Τι λες; Ήταν «*δίκαιη*» η βούληση της πλειοψηφίας των Αμερικανών ν' αφανίσουν τους Ινδιάνους ή των Γερμανών «*ν' απαλλαγούν*» από τους Εβραίους και τους Τσιγγάνους;

Κανείς άνθρωπος με κρίση δεν μπορεί να δεχθεί ότι η πλειοψηφία, ακόμη και αν δεν ήταν όπως είναι προϊόν ανώνυμων καταναγκασμών και πολλαπλών αλλοτριώσεων, διαθέτει τη μαγική ιδιότητα να μεταμορφώνει σε δίκαιο οτιδήποτε πράξει. Πλειοψηφίες δολοφόνησαν το Σωκράτη και τον Ιησού, ανέβασαν στην εξουσία το Μουσσολίνι και το Χίτλερ.

7. — Δηλαδή, η μειοψηφία δικαιούται ν' αντιταχθεί στην πλειοψηφία;

— Καμιά λογική και καμιά δικαιοσύνη δεν μπορεί να αρνηθεί το δικαίωμα που έχει, ακόμη και ΕΝΑΣ αναλλοτρίωτος άνθρωπος, ν' αντισταθεί και να εξεγερθεί εναντίον της πλειοψηφίας, όταν αυτή αποφασίζει να τον υποτάξει, να τον αποπροσανατολίσει και να τον εξοντώσει «*νομίμως*» (αφού είναι πλειοψηφία). **Το δίκαιο και το άδικο δεν είναι θέμα αριθμητικής. Είναι θέμα ουσίας.** Και κριτήριό τους είναι αρχές πολύ υψηλότερες από το σύστημα, που μετρά πόσα «*ναι*» καταδικάζουν το Δίκαιο.

VI. Περί Δικτατορίας (Ερωταποκρίσεις)

«Αν ένας άνθρωπος υπερβαίνει κατά τρόπο απαράβλητο όλους τους άλλους σε δύναμη και πολιτική δεξιότητα, αυτός θα είναι σαν Θεός ανάμεσα στους ανθρώπους. Εναντίον τέτοιων ανθρώπων δεν μπορεί να γίνει επίκληση του νόμου, διότι οι ίδιοι είναι ο νόμος».

Αριστοτέλης
(«Πολιτικά»)

1. — Αναγνωρίζοντας στον κυβερνώντα το δικαίωμα της βίας, δε θα φθάσουμε στην πιο απόλυτη τυραννία;

— Όχι, αν αυτός είναι Φιλόσοφος.

2. — Ποια εγγύηση ότι ο Άριστος δε θα καταχραστεί την εξουσία του;

— Η ιδιότητά του σαν Φιλόσοφου. Δεν υπάρχει εγγύηση θετικότερη από αυτή. Διότι δεν έγκειται σε νομικιστικά σοφίσματα και κενές διακηρύξεις, αλλά σε ουσία = ανθρώπινη ποιότητα.

3. — Και όμως. Η απόλυτη εξουσία διαφθείρει.

— Λάθος. Αυτό ισχύει μόνο για τους «*βασιλείς*» που δεν είναι «*φιλόσοφοι*». Ο Λουδοβίκος Θ' ο Άγιος ήταν ελέω Θεού βασιλιάς. Και δε διαφθάρθηκε. Η Ιστορία γνωρίζει απόλυτους άρχοντες, που στάθηκαν τίμιοι, γενναιόψυχοι, ευσεβείς «*βασιλείς*».

4. — Να δεχθούμε, λοιπόν, την απεριόριστη δύναμη του Ελευθερωτή;

— Ναι. Αλλά μόνον αφού πεισθούμε ότι ανήκει στη Φυλή των Αρίστων. Διότι μόνον τότε θα χρησιμοποιήσει την εξουσία του για το Καλό, που στην προκειμένη περίπτωση είναι η μετάβαση στη Δημοκρατία των Αρίστων. Και μόνον τότε θα την καταθέσει, μόλις πραγματωθεί ο Σκοπός.

5. — Και αν κάνουμε λάθος και δεχθούμε την απόλυτη εξουσία ενός ψευτο-Άριστου;

— Είναι ένας κίνδυνος που αξίζει να διατρέξουμε. Άλλωστε, απέναντι σ' αυτόν τον κίνδυνο έχουμε τη βεβαιότητα της αναξιοκρατίας των εγκαθιδρυμένων καθεστώτων.

6. — Απ' όσα είπες προηγουμένως, συνάγω ότι δέχεσαι τη δικτατορική εξουσία εκείνου που αποκαλείς «*Ελευθερωτή*».

— Αν με τον όρο «δικτατορική εξουσία» εννοείς τη μη δεσμευόμενη από τον προϋπάρχοντα νόμο, τότε ναι.

7. — Πώς μπορείς να δικαιολογήσεις μιαν εξουσία αδέσμευτη από το Νόμο;

— Ο Θουκυδίδης πίστευε ότι η μέγιστη πολιτική αρετή είναι η **πρόνοια,** η οποία αποτελεί βασικό στοιχείο της «βασιλικής επιστήμης», δηλαδή της επιστήμης τού κυβερνάν. Αυτή η πρόνοια είναι η δικαίωση που ζητάς.

— Τι ακριβώς εννοείς με τον όρο «πρόνοια»;

— Εννοώ την ικανότητα τού προβλέπειν τις επερχόμενες καταστάσεις και του γνωρίζειν από πριν τους τρόπους, με τους οποίους θα τις χειριστείς και τα μέσα, που θα χρησιμοποιήσεις, για να τις αντιμετωπίσεις. Όπως είπε ο Σαιν-Σιμόν, «*ο πολιτικός πρέπει να βλέπει και να προβλέπει, για να προλαβαίνει*».

Η «πρόνοια» είναι ιδιαίτερα αναγκαίο προσόν για τον Ελευθερωτή. Διότι αυτός θα ασκήσει την κυρίαρχη εξουσία ως την εγκαθίδρυση του νέου συστήματος. Στη μεταβατική περίοδο ο παλαιός νόμος δε θα ισχύει, ενώ ο νέος δε θα έχει διαμορφωθεί και επιβληθεί, αφού είναι ανίκανος να προβλέψει τις καταστάσεις, που θα ανακύπτουν ως την αποκρυστάλλωση του νέου συστήματος.

8. — Ο Ελευθερωτής σου θα πρέπει, λοιπόν, να γίνει ο ίδιος νόμος;

— Ναι, ώστε να μπορεί να αναπτύσσει τη δράση του αδέσμευτα. Σαν δημιουργός νέου συστήματος δεν μπορεί να αλυσοδεθεί με απαραβίαστους νόμους και κανονισμούς. Θα είναι ο ίδιος «*ζων νόμος*», ενεργώντας, όπως λέει ο Θέογνις και επαναλαμβάνει ο Αριστοτέλης, σαν «*θεός εν ανθρώποις*»[53]. Οι οπαδοί της νομιμότητας θα «φρίξουν» με τα παρα-

53. Θέογνις 339. Αριστοτέλης «Πολιτικά», III, 1284.

πάνω. Οι περισσότεροι από υποκρισία, οι υπόλοιποι από αφέλεια. Όμως είναι οπωσδήποτε προτιμότερο να κυβερνά ένας αληθινά Άριστος άνθρωπος, αδέσμευτος από νόμους, παρά να κυβερνούν απατεώνες, υποκριτές, φαύλοι και ηλίθιοι, προσηλωμένοι σε νόμους, που φτιάχτηκαν όχι από τη σοφία, αλλά από την άγνοια ή την ιδιοτελή σκοπιμότητα.

9. — Ο *«Ελευθερωτής»* σου θα είναι, απ' όσο καταλαβαίνω, δικτάτορας.

— Θα κυβερνά με χέρι στιβαρό. Νομικώς, ίσως, να μπορεί να θεωρηθεί δικτάτορας. Στην πράξη όμως δε θα έχει καμιά σχέση με τον τυραννικό άνθρωπο. Διότι θα αυτοκυριαρχείται, διευθύνοντας το ίδιο του το πνεύμα. Και θα υπηρετεί το Σύνολο και το Σκοπό – όχι τον εαυτό του και τους δικούς του.

10. — Και αν ο *«Ελευθερωτής»* σου διαψεύσει τις ελπίδες; Αν τελικά, αποδειχθεί κοινός δικατάτορας ή εκπέσει σε τέτοιον;

— Και τότε πάλι είναι πιο εύκολο ν' απαλλαγεί κανείς απο έναν τύραννο, παρά από μια συγκροτημένη ολιγοκρατία (του πλούτου στις *«δημοκρατίες»*, του μοναδικού κόμματος στον ολοκληρωτισμό). Διότι η τελευταία είναι στέρεα εδραιωμένη σε μηχανισμούς, συστήματα, θεσμούς και παραδόσεις.

Και μην ξεχνάς ότι ακόμη και ο Ν. Μπερντιάγιεφ, χριστιανός φιλόσοφος, δέχεται ότι υπάρχουν περιπτώσεις που η δικτατορία είναι η μόνη λύση. Αναφερόμενος στην επιβολή της μπολσεβίκικης δικτατορίας στη Ρωσία, γράφει:

«Μόνο μια δικτατορία μπορούσε να ανακόψει τη διεργασία προς την τελειωτική αποσύνθεση, την επικράτηση του χάους και της αναρχίας»[54].

54. «Οι πηγές και το νόημα του ρωσικού κομμουνισμού». Όλες οι αναφορές στο Μπερντιάγιεφ από το ίδιο.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

«Η δειλή και ανελεύθερη φύση δεν μπορεί να έχει κανένα δικαίωμα επάνω στην αληθινή φιλοσοφία».

Πλάτων

I. Επανάσταση ή Μεταρρύθμιση;

«Το πεπρωμένο της γενιάς μας δε συνίσταται στο να είναι φιλελεύθερη ή αντιδραστική, παρά ακριβώς στο να αδιαφορήσει γι' αυτό το δίλημμα».

Ορτέγκα-υ-Γκασσέτ
(«Το θέμα του Καιρού μας»)

1. Η Ιστορία μοιάζει να έχει σκοντάψει σε τείχος. Κανείς δεν πιστεύει ότι τα ισχύοντα πολιτικά συστήματα είναι ικανοποιητικά. Όμως αυτά επιζούν. Βασίζονται στη συνήθεια και στην υποταγή των μαζών. Και θα επιζούν, όσο θα αδρανούν οι Άριστοι.

2. Τα ισχύοντα συστήματα αδυνατούν να επιλύσουν προβλήματα θεμελιώδη για την επιβίωση της ανθρωπότητας, όπως:

— Της ειρήνης.
— Της ισόμετρης αναπτύξεως των περιοχών του πλανήτη.
— Της δικαιότερης κατανομής του παγκόσμιου εισοδήματος.
— Της αξιοποιήσεως και της μη σπατάλης των πλουτοπαραγωγικών πηγών της υδρογείου.
— Της προστασίας του πλανητικού περιβάλλοντος.
— Της συντονισμένης εξερευνήσεως του διαστήματος.
— Του πιο ισορροπημένου τρόπου ζωής.
— Της διασώσεως αξιών και παραδόσεων.
— Της παιδείας.
— Της αρμονικής συνυπάρξεως των γενεών.

3. Η αδυναμία αντιμετωπίσεως των πιο πάνω προβλημάτων εκτρέ-

φει ποικίλα κινήματα: φοιτητικό, φεμινιστικό, φυλετικό, οικολογικό, ειρηνιστικό, αναρχικό. Κανένα από αυτά δε συλλαμβάνει το **Συνολικό Πρόβλημα.** Το καθένα τους αντιπαλεύει με κάποια πλευρά του και αγνοεί τις υπόλοιπες. Και όλα μαζί πασχίζουν με **τα** προβλήματα. Το θέμα όμως είναι **το** πρόβλημα: η καθολική αναποτελεσματικότητα όλων των εγκαθιδρυμένων συστημάτων. **Λύση: η κατάλυσή τους· και η οικοδόμηση νέας Πολιτείας.**

4. Το αναρχικό κίνημα προχωρεί περισσότερο από τα άλλα. Φθάνει ως τη συνειδητοποίηση της ανάγκης για καταστροφή **όλων** των ισχυόντων. Δεν προχωρεί όμως και στην ανέγερση της άλλης Πολιτείας. Εξάλλου, αρνείται την Ιεραρχία, χωρίς την οποία όμως δεν υπάρχουν κοινωνία και πολιτισμός. Το θέμα είναι όχι η κατάργησή της, αλλά η τοποθέτησή της σε βάση αξιοκρατική. Το αναρχικό κίνημα αποβλέπει επίσης στην κατάργηση του Κράτους, ενώ το ορθό είναι ν' αλλάξει η ποιότητα του και ο ρόλος του. Διότι χωρίς Κράτος δεν μπορεί να υπάρξει κοινωνία.

5. Από τα παραπάνω συνάγεται η **αναγκαιότητα της Επαναστάσεως.** Διότι μόνο μ' αυτήν μπορεί να καταλυθούν τα Κατεστημένα και να οικοδομηθεί η Ορθή Πολιτεία.

6. Μπορεί κανείς να με ρωτήσει:

— Υποστηρίζεις ότι υπάρχει μια Παγκόσμια Τάξη. Πώς συμβιβάζεται αυτή με την Επανάσταση;

Απαντώ:

— Η Επανάσταση είναι στοιχείο του Παγκόσμιου Νόμου. Τα πάντα προέκυψαν από την πρωταρχική **έκρηξη** (= επανάσταση), από την οποία προήλθε ολόκληρο το Σύμπαν. Όλες οι αρχαίες κοσμολογίες, θρησκείες, μυήσεις, δέχονται την περιοδική καταστροφή και αναγέννηση του Κόσμου – αυτό που οι Πυθαγόρειοι έλεγαν Μετακόσμιση. Η καταστροφή του κόσμου με κατακλυσμό, φωτιά, σεισμό ή οτιδήποτε άλλο, είναι η Επανάσταση, που φέρνει την ανανέωση – αναγέννησή του.

7. Στην παραπάνω άποψη, μπορεί κάποιος να μου αντιτείνει.

— Ο Χριστιανισμός όμως δε δέχεται αυτήν την κυκλική διαδοχή κοσμικών καταστροφών – αναγεννήσεων.

Απαντώ:

— Η εσχατολογία του δέχεται τη Δευτέρα Παρουσία, την Τελική Κρίση, που θα οδηγήσει στην ανάσταση και ανανέωση. Και ο θάνατος – ανάσταση του Ιησού συμβολίζει αυτή τη διαδικασία.

8. Οπότε ο συνομιλητής μου δικαιούται να παρατηρήσει:

— Τελική κρίση όμως είναι **έξοδος** από την Ιστορία. Πιστεύω ότι η

χριστιανική ηθική απορρίπτει την επανάσταση **μέσα** στην Ιστορία.

Απαντώ:

— Εξαρτάται από το πώς αντιλαμβάνεται κανείς αυτήν την ηθική!

Ο βαθύτατα χριστιανός φιλόσοφος Ν. Μπερντιάγιεφ δικαιολογεί απολύτως την Επανάσταση, με χριστιανικά επιχειρήματα. Γράφει:

«Πώς να φανταστείς μια συνεχή πρόοδο στον κόσμο μας, τον κακό και διεφθαρμένο, όπου συσσωρεύονται τόσα δεινά και τόσα δηλητήρια και που εμπεριέχει την πιθανότητα της αποσυνθέσεως;...

Το σημάδι της αναπότρεπτης επανάστασης είναι γραμμένο στους ουρανούς· το βάραθρο θ' ανοίγει στους καιρούς, η διάρκεια ανακόπτεται, παριστάμεθα στην εισβολή δυνάμεων, επιφανειακώς παράλογων, αλλά που, θεώμενες από μια ανώτερη σκοπιά, αναγγέλλουν την κρίση εκείνου που είναι λογικό, εναντίον εκείνου που έπαψε να είναι, το θρίαμβο της Λογικής επάνω στα σκότη... Η επανάσταση έχει μιαν οντολογική σημασία. Η ουσία της είναι απαισιόδοξη και όχι αισιόδοξη, κατευθύνεται εναντίον εκείνων που καυχώνται ότι η κοινωνία μπορεί ν' απολαμβάνει μια διαρκή ηρεμία, ενώ το δηλητήριο σωρεύεται μέσα της, το κακό και η αδικία βασιλεύουν, επιφανειακώς καλυπτόμενα από τις μορφές, τις ιδεαλιστικές εικόνες του παρελθόντος... Η επανάσταση είναι μια αποκάλυψη σε μικρογραφία. Είναι το δικαστήριο, που είναι εγκατεστημένο στο εσωτερικό της ιστορίας, για να τις καταλογίσει τα άδικά της... Αν πρόκειται να επέλθει το τέλος της ιστορίας, αν ο κόσμος πέρα από το θάνατο πρόκειται να βαδίσει προς την ανάσταση, κατά τον ίδιο τρόπο, μέσα στην ιστορία, μέσα στον ατομικό βίο του ανθρώπου, περιοδικώς, πρέπει να προκύπτει μία διέξοδος, ένα τέρμα, πέρα από το οποίο ξαναγεννιόμαστε σε μια καινούργια ζωή...

Όπως ο πόλεμος (η επανάσταση) είναι ταυτόχρονα το αμάρτημα και ο μάρτυρας του αμαρτήματος, η ετυμηγορία εναντίον του αμαρτήματος είναι το μοιραίο της ιστορίας και το αναπότρεπτο πεπρωμένο της. Φέρνει μια ετυμηγορία, που καταδικάζει τις δυνάμεις του κακού, που επί τόσον καιρό γεννούν την αδικία».

9. Ο συνομιλητής μου θα μπορούσε να επιμένει.

— Είναι δυνατόν ένας χριστιανός να βρίσκει νόημα στην επανάσταση;

— Ο ίδιος ο χριστιανός φιλόσοφος υποστηρίζει ότι η επανάσταση έχει νόημα ειδικώς για τους χριστιανούς. Διότι είναι μια κλήση προς τη δικαιοσύνη, που αυτοί δεν κατόρθωσαν να πραγματώσουν. Και προσθέτει:

«Αφομοίωση της ιστορίας, είναι επίσης αφομοίωση της επαναστά-

σεως, του νοήματός της, που συνίσταται στο καταστρεπτικό ξέσκισμα των πεπρωμένων αυτού του ένοχου κόσμου. Άρνηση κάθε νοήματος στην επανάσταση, σημαίνει άρνηση ενός νοήματος στην ιστορία».

10. — Δεν είναι οδηνηρή η Επανάσταση;

Ο Μπερντιάγιεφ απαντά:

«Αναμφιβόλως, η επανάσταση είναι οδυνηρή, φρικτή, τερατώδης, καταπιεστική, κατά τον ίδιο τρόπο που είναι τερατώδεις και συντριπτικοί οι πόνοι της μητέρας, που είναι τερατώδης ο τοκετός».

11. — Δεν είναι η επαναστατική πράξη ανήθικη;

— Θα επικαλεστώ και πάλι τον Μπερντιάγιεφ: *«είναι παράλογο να κρίνεις τους επαναστάστες από τη σκοπιά της ατομικής ηθικής».*

12. Η Μεταρρύθμιση δεν είναι Επανάσταση. Η πρώτη είναι εκσυγχρονισμός, ανακαίνιση και άρα αναπαραγωγή και ισχυροποίηση του Κατεστημένου. Η επανάσταση είναι ο θάνατος του Κατεστημένου. Η μεταρρύθμιση είναι υπηρέτριά του.

13. Το ρόλο που ο Αστισμός αναθέτει στους καλούμενους *«μεταρρυθμιστές»*, περιγράφει ο Τ. Γκαλμπραίηθ.

«Το μόνο που ζητείται από τους μεταρρυθμιστές, είναι να στέκονται μετριοφρόνως σε στάση προσοχής και να ζητωκραυγάζουν, κάθε φορά που αναγγέλλεται νέα, ίσως η μεγαλύτερη, αύξηση του εθνικού εισοδήματος»[55].

Ενσάρκωση αυτού του *«μεταρρυθμιστή»* είναι οι δήθεν *«ανανεωτές»* στον κομμουνιστικό κόσμο. Όλοι τους στοχεύουν στην αύξηση του εθνικού εισοδήματος και όλες οι μεταρρυθμιστικές απόπειρές τους σ' αυτό αποβλέπουν. Κανείς *«ανανεωτής»* ηγέτης της ΕΣΣΔ (Μαλένκωφ, Χρουστσώφ, Γκορμπατσώφ) δεν έθεσε ποτέ θέμα αλλαγής Συστήματος. Όλοι τους έθεσαν απλώς θέμα μετατροπής της αναποτελεσματικότητάς του σε αποτελεσματικότητα.

Στο δημοκρατικό κόσμο, αντίστοιχο ρόλο διαδραματίζουν οι διάφοροι *«σοσιαλιστές»* όλων των αποχρώσεων. Προσφέρουν στο Κατεστημένο, από καιρό σε καιρό, την αναγκαία ανακούφισή του, με εκτόνωση των πιέσεων που δέχεται.

14. Η Πραγματική Επανάσταση συνίσταται στην αλλαγή όχι της μορφής της εξουσίας, αλλά του **περιεχομένου** της, στην αλλαγή όχι των εξουσιαστών, αλλά της **ταυτότητάς** τους, στην αλλαγή όχι του κοινωνικού συστήματος, αλλά της κοινωνικής **συνειδήσεως**.

15. Φυσικά, ένα τέτοιο εγχείρημα είναι εξαιρετικά δύσκολο. Πρέπει να υπάρχουν όλες οι απαραίτητες υποκειμενικές και αντικειμενικές προϋποθέσεις και επιπλέον να συμπέσει και η ευνοϊκή, σε μια δεδομένη χρονική στιγμή, συγκυρία όλων των περιστάσεων, για να αποτολμηθεί.

Γι' αυτό ο Ελευθερωτής πρέπει να διαθέτει το προσόν των σοφών: **να ξέρει να περιμένει.** Ταυτόχρονα, να είναι έτοιμος να χρησιμοποιήσει την ευκαιρία, που, αν και όταν παρουσιαστεί, φεύγει σαν αστραπή. Όταν κρίνει ότι η Επανάσταση μπορεί να γίνει **με αξιόλογες πιθανότητες επιτυχίας**, οφείλει να την επιχειρήσει. Τότε θα πάρει τη μοιραία για κάθε Δημιουργό εσωτερική απόφαση. Και θα ενεργήσει.

ΙΙ. Τι είδους Επανάσταση;

«Σκοπός της Επαναστάσεως είναι η ανοικοδόμηση του φυσικού και ιστορικού πολιτισμού, που εκφυλίσθηκε από τη θριαμβική είσοδο του βαρβαρισμού στη σύγχρονη ζωή».

Κ. Μαλαπάρτε

1. Η Επανάσταση μπορεί να προσανατολιστεί προς την **ολοκλήρωση του υφιστάμενου**, δηλαδή προς την ολοκληρωτική αστοποίηση του πλανήτη επάνω στη βάση ενός υποχρεωτικού προτύπου. Τα υποψήφια πρότυπα είναι δύο: του ιδιωτικού και του συλλογικού αστισμού.

Το πρώτο έχει σαν κέντρο στηρίξεως και αφετηρία του επεκτατισμού του τις ΗΠΑ, είναι το αμερικανικό πρότυπο.

Το δεύτερο, έχει βάθρο και ορμητήριό του την ΕΣΣΔ, είναι το σοβιετικό πρότυπο.

Έτσι προκύπτουν δύο *«επαναστάσεις»*, που είναι ανταγωνιστικές μεταξύ τους, αλλά αποβλέπουν στον ίδιο ουσιαστικά σκοπό: η *«νέα παγκόσμια αμερικανική επανάσταση»* και η συνέχιση της *«μεγάλης ρωσικής επανάστασης»*.

Και η μία και η άλλη είναι ψευδεπίγραφες επαναστάσεις, που αποσκοπούν μεταξύ άλλων και στον αποπροσανατολισμό των επαναστατικών δυνάμεων, στη στράτευσή τους για λογαριασμό του Αστισμού.

2. Επανάσταση όμως δεν είναι η ολοκλήρωση του έργου των παλαιών αστικών επαναστάσεων με μια νέα παγκόσμια αστοποιητική *«επανάσταση»*, αλλά, αντιθέτως, το πέρασμα από τα Κατεστημένα, που γεννήθηκαν από εκείνες τις επαναστάσεις, **σε μια πραγματικά ποιοτικώς νέα κατάσταση.** Δηλαδή, η αληθινή Επανάσταση του 21ου αιώνα δεν μπορεί παρά να έχει χαρακτήρα **αποαστοποιήσεως,** χωρίς τούτο να

55. «Το Νέο Βιομηχανικό Κράτος».

σημαίνει την απόρριψη και των όσων θετικών προέκυψαν από την αστοποίηση.

3. Από την «*επαναστατική*» αντίληψη για ολοκλήρωση του υφιστάμενου, δηλαδή του Αστισμού, προκύπτουν οι «*εκσυγχρονιστικές*» επαναστάσεις.

Ο Αστικός ωφελιμισμός γέννησε και τις «*επαναστάσεις*» του. Άλλοτε, οι επαναστάσεις επικαλούνταν ιδέες, όπως εθνική ανεξαρτησία, ελευθερία, ισότητα, δικαιοσύνη. Με την ανάπτυξη του Αστισμού οι επαναστάσεις δεν αποβλέπουν πλέον στην υπηρεσία ιδανικών, αλλά πρακτικών στόχων. Ο κυριότερος απ' αυτούς είναι ο «*εκσυγχρονισμός*».

Οι επαναστάσεις της Αμερικής και της Γαλλίας, αν και απέβλεπαν στην πραγμάτωση του Αστισμού, διακήρυξαν ιδέες. Οι επαναστάσεις της Ρωσίας και της Κίνας τις μιμήθηκαν, αλλά το χάσμα ανάμεσα στις ιδέες, που διακήρυτταν και στους σκοπούς, που πράγματι επεδίωκαν, ήταν πολύ πιο διευρυμένο. Ακολούθησαν άλλες επαναστάσεις, τριτοκοσμικές κατά κανόνα, που έθεσαν ανοιχτά ωφελιμιστικούς στόχους: εκσυγχρονισμός, οικονομική ανάπτυξη, εκβιομηχάνιση, άνοδος του βιοτικού επιπέδου. Τα πολιτικά ιδεώδη τα χρησιμοποιούν ολοένα και πιο ανοιχτά μόνο σαν εργαλεία γι' αυτούς τους σκοπούς. Και φυσικά, τα προβάλλουν όλο και λιγότερο, αφού τελικά αυτά αναστέλλουν τις καθαρά ωφελιμιστικές προσπάθειες. Έτσι γίνεται όλο και πιο αποδεκτό ότι κριτήριο για την αξία ενός καθεστώτος δεν είναι η ιδεολογία του και ο βαθμός, στον οποίο κατορθώνει να την πραγματώνει, αλλά τα υλικά του επιτεύγματα. Ακόμη και οι μαζικές ανθρωποθυσίες βρίσκουν τη «*δικαίωσή*» τους, αν τα καθεστώτα που τις κάνουν έχουν να παρουσιάσουν τέτοια επιτεύγματα. Στην εποχή μας θεωρείται «*ανόητο*» να σκοτώνονται άνθρωποι για ιδέες. Θεωρείται όμως «*δικαιολογημένο*» να θυσιάζονται για αναπτυξιακούς σκοπούς. Και ο δυτικός Αστισμός δέχεται τον ολοκληρωτισμό του ανατολικού (= κομμουνιστικού) Αστισμού με τη δικαιολογία ότι έτσι προωθείται ο υλικός εκσυγχρονισμός, όπως λ.χ. η εκβιομηχάνιση.

4. Εκείνο όμως που έχει σημασία δεν είναι τα άμεσα, βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα μια επαναστατικής πράξεως, αλλά τα μακροπρόθεσμα. Οι μόνιμοι καρποί είναι το ορθό ιστορικό κριτήριο. Εφαρμόζοντάς το, βλέπουμε ότι οι αστικές και οι θυγατρικές τους «*εκσυγχρονιστικές*» επαναστάσεις οδήγησαν την ανθρωπότητα σε αδιέξοδο. Οι αληθινές επαναστάσεις δε γίνονται, για ν' αντιμετωπίσουν τρέχοντα ζητήματα – για να φτιάξουν εργοστάσια, δρόμους, βιομηχανίες, εξοπλισμούς. Οι επαναστάσεις - τομές του ανθρώπινου πεπρωμένου γίνονται, **για να προσδιορίσουν τους τρόπους της πορείας μας επάνω στη βάση διαχρονικών αρχών και υπερχρονικών αξιών.** Αυτό θα κάνει η Επανάσταση των Αρίστων, θεσπίζοντας την αρχή της εξουσίας των καλύτερων. Η εφαρμογή αυτής της αρχής θα έχει αποτελέσματα διαρκείας, που θα σφραγίσουν το πέρασμα από μια φάση της Ιστορίας σε άλλην, απο έναν πολιτισμό σε άλλον – αυτό είναι Επανάσταση.

5. Ένα άλλο είδος επαναστάσεως προκύπτει από την ***«αρνητική άρνηση» του υφιστάμενου***. Δηλαδή άρνηση χωρίς πρόταση. Καταστροφή χωρίς οικοδόμηση.

Δύο μορφές προσλαμβάνει αυτή η άρνηση:

- Της περιθωριακής «*επαναστάσεως*», που ακμάζει ιδίως στις ΗΠΑ.
- Και της αναρχικής «*επαναστάσεως*», που πλήττει κυρίως τις δυτικοευρωπαϊκές αστικές κοινωνίες.

Και της αναρχικής «*επαναστάσεως*», που πλήττει κυρίως τις δυτικοευρωπαϊκές αστικές κοινωνίες.

Και οι δύο δεν οδηγούν πουθενά. Απλώς λειτουργούν σαν ασφαλιστικές δικλείδες, που εκτονώνουν ένα μέρος εκρηκτικής ύλης από τα θεμέλια του Αστισμού.

6. Οι περιθωριακές «*αμφισβητήσεις*» και οι αναρχικές ενέργειες αποσκοπούν στην καταστροφή (ασχέτως αν πετυχαίνουν το αντίθετο). Όμως η Επανάσταση συνίσταται στην καταστροφή όχι των πάντων, αλλά **μόνον εκείνων που πρέπει να καταστραφούν**.

Είναι γεγονός ότι

- Ο μονομερής προσανατολισμός των ατόμων και των κοινωνιών προς αποκλειστικώς οικονομικούς και τεχνολογικούς στόχους είναι απορριπτέος. Οι «*υπο-επαναστάτες*» όμως δεν απορρίπτουν τη μονομέρεια του προσανατολισμού, αλλά τους ίδιους τους στόχους. Απορρίπτεται κάθε στόχος γενικά. Ο μη μηδενιστής επαναστάτης διατηρεί οικονομικούς και τεχνολογικούς στόχους, στο μέτρο που χρειάζονται και τους εντάσσει σε μια σειρά προτεραιοτήτων, όπου άλλοι στόχοι υπερτερούν.

Επίσης:

- Η αστική κουλτούρα είναι απορριπτέα. Ο υπο-επαναστάτης όμως απορρίπτει την ίδια την (κάθε) κουλτούρα. Έτσι ξεπέφτει στην υποκουλτούρα. Ο επαναστάτης απορρίπτει όχι την ίδια την κουλτούρα, αλλά το χαρακτήρα, που της προσέδωσε ο Αστός. Εξεγείρεται, όχι για να καταστρέψει την κουλτούρα, αλλά για να την κάνει ν' ανθίσει.

7. Το είδος της Επαναστάσεως που οραματίζομαι, πηγάζει από τη **θετική άρνηση του υφιστάμενου.** Δηλαδή, προς την απόρριψη του Αστισμού στο όνομα όχι του μηδενός αλλά ενός άλλου Οράματος. Μια

μορφή αυτής της Επαναστάσεως μπορεί να προκύψει από το όραμα της Δημοκρατίας των Αρίστων. Δεν αποκλείεται όμως να προκύψουν και άλλες μορφές, που εγώ δεν κατόρθωσα να διακρίνω.

8. Επανάσταση δεν είναι τόσο η ανατροπή του υφιστάμενου, όσο η εγκαθίδρυση του νέου. Το πρώτο έργο μπορούν να το κάνουν πολλοί. Το δεύτερο, λίγοι. Διότι η δημιουργία ενός νέου κόσμου προϋποθέτει πάντοτε ν' αφοσιωθούν και να θυσιαστούν σ' αυτό το έργο πρόσωπα προικισμένα με σπάνιες αρετές.

9. Τι είδους θα είναι αυτή η Επανάσταση;

Σίγουρα, όχι ταξική! Διότι η σύγχρονη Αμφισβήτηση είναι γενική-**διαταξική** κριτική στάση έναντι των εγκαθιδρυμένων. Τα ταξικά κινήματα απέδειξαν τη μονομέρεια και αναποτελεσματικότητά τους. Οι επαναστάσεις τους (Ρωσική, Κινεζική) οδήγησαν στην τερατογονία του «*υπαρκτού σοσιαλισμού*», που δεν είναι παρά Αστισμός με άλλη μορφή και οπωσδήποτε πλήρης αναξιοκρατία.

10. Τι είδους επανάσταση; Σίγουρα όχι απομίμηση κάποιας του παρελθόντος. Διότι καμιά τους δεν μπόρεσε να μεταβάλει την κοινωνία σε δικαιοκρατική = αξιοκρατική.

Αυτή θα είναι η Μεγάλη, η κατεξοχήν Επανάσταση. Διότι θα πραγματώσει το στόχο που θέτει ο Μαλαπάρτε, από του οποίου το κείμενο διέγραψα το επίθετο «*φασιστική*», που της έδινε.

11. Φασιστική ή κομμουνιστική επανάσταση; Ούτε το ένα ούτε το άλλο. Διότι ούτε ο φασισμός ούτε ο κομμουνισμός είναι πραγματικές επαναστάσεις – είναι τυπικά κινήματα μαζανθρώπων. Επικεφαλής τους είχαν και έχουν ολοένα και περισσότερους Μέτριους, που ο Ορτέγκα-υ-Γκασσέτ χαρακτηρίζει: «*άδειους από μακρά μνήμη και ιστορική συνείδηση*».

Είναι «*επαναστάσεις*» των Μέτριων. Γι' αυτό δε θίγουν την ουσία του Αστισμού. Αντίθετα, εντάσσονται σ' αυτόν. Δεν εξαλείφουν τα ελαττώματά του (υλισμός, ωφελισμός, καταπίεση, απάτη, κλπ.). Τα ανάγουν σε αρετές. Δε συνιστούν αφετηρίες για νέο στάδιο στην ανθρώπινη ιστορία, αλλά τέρματα του Αστισμού. Όπως διαπιστώνει ο ίδιος φιλόσοφος, που ανάφερα πιο πάνω:

«*Τόσο ο μπολσεβικισμός όσο και ο φασισμός είναι δύο ψεύτικες αυγές· δε φέρνουν το πρωινό μιας νέας ημέρας, αλλά κάποιος αρχαϊκής ημέρας, που είχε επανειλημμένως ανατείλει: είναι απλοί πρωτογονισμοί*».

12. Η Επανάσταση, που θα αναμορφώσει τον κόσμο, θα είναι **νέου τύπου**. Διότι δε θα καταπολεμήσει μεμονωμένες πτυχές κάποιου από τα

ισχύοντα, αλλά **όλα και ολόκληρα τα Συστήματα.** Θα πλήξει το βαθύ αφανές κοινό θεμέλιο τους: την αναξιοκρατία. Θα το καταστρέψει. Και θα το αντικαταστήσει με θεμέλιο ολότελα νέο: της Αξιοκρατίας. Έτσι θα μεταβάλλει το ίδιο το βάθρο της ανθρώπινης κοινωνίας. Συνεπώς, θα αλλάξει ολόκληρο τον τρόπο λειτουργίας της. Και θα προσδώσει διαφορετική ποιότητα στο συνολικό πλέγμα των διανθρώπινων σχέσεων.

13. Η Επανάσταση των Αρίστων, εμπνεόμενη από μια Ιδεολογία και επιδιώκοντας την πραγμάτωση μιας πολιτικής φιλοσοφίας, σπάζει τη σειρά των ωφελιμιστικών επαναστάσεων του Αστισμού και επανασυνδέει την επαναστατική διεργασία με τις Ιδέες.

14. Όμως η ανέγερση Πολιτείας αξιοκρατικής δεν μπορεί να καταστεί ιδεολογία μαζικών οργανώσεων. Διότι οι μάζες είναι ενστικτωδώς εχθρικές προς κάθε αριστοκρατία. Γι' αυτό η νέα Επανάσταση είναι υπόθεση των Αρίστων. Αυτό ισχύει ειδικά τώρα. Διότι για πρώτη ίσως φορά στην Ιστορία η ιδέα μια Πολιτείας των Αρίστων μπορεί να αναδειχθεί σε προοπτική **πραγματοποιήσιμη**.

15. Η Επανάσταση μπορεί να υπάρξει μόνο σαν έργο των Αρίστων. Αυτοί όμως παντού είναι:

— Λίγοι.
— Σκόρπιοι.
— Ασύνδετοι.
— Ανοργάνωτοι.
— Παραμερισμένοι.

Άρα και ανίσχυροι; Όχι! Πώς μπορεί ο ανώτερος να είναι ανίσχυρος; Το θέμα είναι ν' αποφασίσουν να αναλάβουν δράση προς την κατεύθυνση της πραγμάτωσης της Πολιτείας τους.

III. Οι φορείς της

«Το να πας με τους αριστερούς ή με τους δεξιούς, είναι μόνο ένας από τους αναρίθμητους δρόμους τους ανοιχτούς στον άνθρωπο, για να γίνει ηλίθιος».

Ορτέγκα-υ-Γκασσέτ
(«Ενότητα και διαφοροποίηση στην Ευρώπη»).

1. **Η Επανάσταση των Αρίστων έχει για σκοπό της την κατάλυση του Αστισμού.** Δηλαδή, την κατάλυση ενός τρόπου ζωής και ενός «*πολιτισμού*», που συνδέεται μ' αυτόν. Στρέφεται, λοιπόν, όχι μόνον εναντίον μιας εξουσίας, ενός πολιτικού συστήματος και ορισμένων τύπων

κοινωνικής οργανώσεως, αλλά και εναντίον μιας «*κουλτούρας*», μιας αντιλήψεως για την επιστήμη, των τρόπων χρήσεως της τεχνολογίας, μιας «*ηθικής*» – ενός «*πολιτισμού*».

2. Η κριτική όμως εναντίον αυτού του «*πολιτισμού*» και η θεωρητική διαμόρφωση εκείνου που θα τον διαδεχθεί, είναι έργο που προϋποθέτει μόρφωση, κατάρτιση, γνώσεις, πνευματικές ικανότητες. Δεν μπορούν, λοιπόν, να προέλθουν παρά μέσα από τους κόλπους της ίδιας της ιθύνουσας τάξης. Ένα τμήμα αυτής της τάξης διατηρεί την ευσυνειδησία του και την κριτική και προοπτική ικανότητά του. Αυτό συνειδητοποιεί την αποτυχία του δίμορφου (= δημοκρατικού – ολοκληρωτικού) Αστισμού και τα αδιέξοδά του. Και ένα υποτμήμα αυτού του τμήματος διαθέτει και το θάρρος να επιχειρήσει την αναγκαία Μεταβολή.

- Μόνον ένας «*θέσει*», αλλά όχι «*φύσει*» Αστός μπορεί να αντιληφθεί σε βάθος τα κακά του Αστισμού, όχι ο χωρικός.
- Μόνον αυτός μπορεί να προβεί στην ανατομία του Αστισμού – όχι ο εργάτης.
- Μόνον αυτός μπορεί να επεξεργασθεί το σχέδιο για μια νέα Πολιτεία – όχι ο επαγγελματοβιοτέχνης.

3. Συχνά κατηγορούν τους αμφισβητίες ότι είναι (θέσει) «*αστοί*». Πράγματι είναι. Αλλά τι άλλο θα μπορούσαν να είναι; Αυτοί έχουν τη μόρφωση, την καλλιέργεια, τις ιδιότητες, γενικά, που τους επιτρέπουν να επισημαίνουν την κρίση του Συστήματος. Και αυτοί επιπλέον είναι σε θέση να διαπιστώσουν «*από μέσα*» την εσωτερική κατάρρευσή του, λ.χ. στο επίπεδο των αξιών. Το Σύστημα απέξω μπορεί να φαίνεται θαυμάσιο. Από μέσα όμως είναι σάπιο. Όποιος βρίσκεται σ' αυτό το «*μέσα*», μπορεί να το αντιληφθεί με πολλαπλάσια ευχέρεια και ένταση. Γι' αυτό και στις «*δημοκρατίες*» και στον «*κομμουνισμό*», δηλαδή και στις δύο εκδοχές του Αστισμού, αυτοί που εξεγείρονται εναντίον του προέρχονται από τους κόλπους της ιθύνουσας τάξης – είναι διανοούμενοι, πανεπιστημιακοί, φοιτητές, συγγραφείς, φιλόσοφοι.

4. **Η Επανάσταση θα οικοδομήσει ένα πρότυπο νέου πολιτισμού.** Το σχέδιο για κάτι τέτοιο μπορούν να το συλλάβουν μόνον άτομα που βρίσκονται στο ανώτερο επίπεδο εξελίξεως. Και φυσικά, σε κάθε Σύστημα, σ' αυτό το επίπεδο βρίσκονται άτομα που «*θέσει*» ανήκουν στην ιθύνουσα τάξη του.

5. Χαρακτηριστική είναι η αυξανόμενη αντίθεση ανάμεσα στον Αστισμό και στους διανοούμενους. Η αντίθεση αυτή είναι γενική· εκδηλώνεται σε όλες τις χώρες. Όμως πιο έντονη, πιο δραματική και κυρίως πιο ριζική είναι στις «*σοβιετικού*» τύπου κοινωνίες. Πρόκειται για αντίθεση ανάμεσα στο Σύστημα που στηρίζεται στον υλισμό, στον ωφελιμισμό, στον οικονομισμό και στο κέρδος και σ' εκείνους που πιστεύουν σε ιδέες, στην ηθική, στον ανθρωπισμό και γενικά στις μη-υλιστικές (δηλαδή, στις πραγματικές) αξίες. Αυτοί διεκδικούν την ελευθερία του ανθρώπου, την αποδέσμευσή του από τις ανάγκες του Αστισμού. Ο τελευταίος τούς την αρνείται. Και επειδή αυτή η άρνηση είναι πιο ωμή, πιο κτηνώδης στον ανατολικού τύπου Αστισμό, εκεί η αντίθεση είναι οξύτερη. Πρόκειται για μια σοβαρή συνιστώσα στη διαμόρφωση του μέλλοντος.

6. Ο Αστισμός, για να λειτουργήσει, έχει ανάγκη από επιστήμονες, τεχνοκράτες, ειδικούς, καταρτισμένα στελέχη. Έτσι υποχρεώνεται να παρέχει παιδεία. Φυσικά, την προσανατολίζει προς τις ανάγκες του. Όμως τίποτε στα ανθρώπινα δε λειτουργεί κατά τρόπο μονοδιάστατο, μηχανικό και αυτόματο. Ακόμα και αυτή, η ανάπηρη, η αποπνευματοποιημένη παιδεία, παράγει και έναν αριθμό πράγματι σκεπτόμενων ανθρώπων. Και έτσι, τελικά, **ο Αστισμός, γεννά τους νεκροθάφτες του.**

7. Ενώ στην ΕΣΣΔ έχουμε αντίθεση καθεστώτος (δηλαδή, της νομενκλατούρας) – διανοούμενων, στις ΗΠΑ έχουμε αντίθεση δύο κόσμων: του των επιχειρήσεων και του των πανεπιστήμιων. Ο δεύτερος αγωνίζεται να αποτινάξει την επικυριαρχία (και τον έλεγχο) του πρώτου και, ταυτόχρονα, αρνείται τις αξίες του και τους τρόπους ζωής και συμπεριφοράς του.

8. Για να παίξει κάποιος ενεργό-συνειδητό ρόλο στην Αξιοκρατική Επανάσταση, πρέπει να έχει:

— Συνειδητοποιήσει τη χρεοκοπία όλων των σύγχρονων αστοκρατούμενων κοινωνιών και των πολιτικών αναξιοκρατικών συστημάτων τους.

— Εμβαθύνει στα αίτια αυτής της χρεοκοπίας, που είναι η Αστική υλοκρατία, η κυριαρχία των Μετρίων και η Αναξιοκρατία.

— Εξεγερθεί ηθικώς.

— Προσχωρήσει στην αντίληψη για την ανάγκη καταστροφής της αναξιοκρατίας.

Ακόμη:

— Να πάσχει για τη θεμελίωση της Αξιοκρατίας.

— Να μπορεί να δράσει ιδεολογικά ή πρακτικά προς τις σωστές κατευθύνσεις.

9. Ο επαναστάτης της Αξιοκρατίας δε θα ανήκει ούτε στη μάζα των υποταγμένων πολλών ούτε στην κάστα των ολίγων εκμεταλλευτών[56].

56. Ο Πλάτων είπε ότι ο φιλόσοφος-πολιτικός θα βρίσκεται έξω από τη μάζα των

Βεβαίως, αν και μη εξαθλιωμένος, θα αναδυθεί από το «*προλεταριάτο*». Αυτό όμως πρέπει να το προσδιορίσουμε με κριτήρια όχι οικονομικά (όπως ο μαρξισμός), αλλά ευρύτερα. «*Προλεταριάτο*» είναι το σύνολο των ψυχικώς, ιδεολογικώς αποξενωμένων από την κοινωνία, στην οποία ζούν και της οποίας απορρίπτουν το όλο σύστημα ιδεών, θεσμών και αξιών. Από τους κόλπους αυτού του «*προλεταριάτου*» θα προβάλλουν εκείνοι που θα **αναπροσανατολίσουν** την ανθρωπότητα προς έναν άλλο τρόπο ζωής.

10. Ο Έρικ Χόφερ[57] λέει πως οι επαναστάσεις:

• Ετοιμάζονται από «*ανθρώπους των λόγων*» (Ρουσσώ, Ματσίνι, Μαρξ).

• Πραγματοποιούνται από «*φανατικούς*» (Ροβεσπιέρος, Λένιν, Τρότσκυ).

• «Προσγειώνονται» ή κατασταλάζουν και εδραιώνονται από «*πρακτικούς της δράσεως*» (Κρόμβελ, Βοναπάρτης, Στάλιν).

Εγώ είμαι «*άνθρωπος των λόγων*». Αν μετά από εμένα βρεθεί ο «*φανατικός*», η Επανάσταση των Αρίστων θα γίνει πράξη.

11. Οι Άριστοι δεν μπορούν να οργανωθούν σε κόμμα, αφού είναι λίγοι και Πρόσωπα. Ούτε συνεπώς, να διεκδικήσουν σαν ομάδα την ψήφο των εκλογέων, κάτι που άλλωστε σκοντάφτει και στην αξιοπρέπειά τους. Ούτε μπορούν να καταλάβουν την εξουσία με τα όπλα που δεν έχουν. Μπορούν όμως να ενεργήσουν με δύο άλλους τρόπους: Τον προπαρασκευαστικό-ιδεολογικό και το δυναμικό.

12. Αρχικώς, οι Άριστοι πρέπει να αναπτύξουν δραστηριότητα ιδεολογική. Μ' αυτήν:

— Θ' αποκαλύψουν την αναξιοκρατία όλων των ισχυόντων καθεστώτων.

— Θα ορθώσουν το όραμα της αξιοκρατικής Πολιτείας.

Με την εργασία αυτήν μπορούν να κερδίζουν στις ιδέες τους την **πλειοψηφία** όχι του λαού, αλλά **των εκλεκτών**. Και να κλονίσουν τα εγκαθιδρυμένα στις συνειδήσεις των μαζών.

13. Στη συνέχεια ή και ταυτόχρονα, θα πρέπει να μπουν επικεφαλής των δυνάμεων, που θα χρησιμοποιήσουν σε διπλό ρόλο:

— Σαν μοχλούς για την ανατροπή της αναξιοκρατίας.

— Σαν εργαλεία για την οικοδόμηση της αξιοκρατίας.

14. Οι δυνάμεις αυτές είναι:

φτωχών και από την κάστα των πλουσίων. Ο Αριστοτέλης ότι οι Άριστοι έχουν συνήθως μέτριο πλούτο. Και ο Θαλής: «κρατίστην είναι δημοκρατίαν την μήτε πλουσίους άγαν μήτε πένηπτας έχουσαν».

• Στον ολοκληρωτισμό: Όσοι αμφισβητούν το καθεστώς, δηλαδή οι διανοούμενοι και οι νέοι και όσοι το μισούν, δηλαδή όλος ο λαός.

Εξαιρούνται όσοι επανδρώνουν τους μηχανισμούς του κόμματος, του κράτους και της καταστολής, δηλαδή η «νομενκλατούρα» των γραφειοκρατικοποιημένων αστών εξουσιαστών - εκμεταλλευτών.

• Στις *δημοκρατίες*»: Όλοι οι ηθικά εξανιστάμενοι και ιδίως η νεολαία, με πρώτη τη φοιτητική.

Και επίσης οι ένοπλες δυνάμεις, που από τη φύση τους αντιδρούν πιο έντονα στην παρακμή και στη σήψη, αλλά και στην αυτοκτονία της Δύσεως[58]

IV. Η πορεία της

«Η εγκυμοσύνη της Ιστορίας για τα ανθρώπινα μέτρα είναι πάντοτε μακρόχρονη. Και η γέννα επίπονη».
(Από το παρόν)

α) Η γέννηση του Επαναστάτη

«Αν όλοι οι άνεργοι ακολουθούσαν το παράδειγμα των μπήτνικς, ο Μολώχ θα νομιμοποιούσε ευχαρίστως τη χρήση ευφορικών φαρμάκων και μαριχουάνας και θα μοίραζε δωρεάν δίσκους της τζάζ και υπνοσάκους σε όλους εκείνους που θα δέχονταν να υπογράψουν δήλωση ότι θα παρέμεναν μπήτνικς».
Έλντριζ Κλήβερ
(«Ψυχή στον Πάγο»)

1. Την Επανάσταση την κάνουν οι επαναστάτες. Άρα η δική τους εμφάνιση προηγείται της Επαναστάσεως και την προαναγγέλλει. Γι' αυτό πρώτα πρέπει να παρακολουθήσουμε τα στάδια που οδηγούν ένα Πρόσωπο στην επαναστικοποίηση.

2. Πρώτο στάδιο είναι η υιοθέτηση αρνητικής στάσεως απέναντι στο Κατεστημένο, δηλαδή η απόρριψη του δίμορφου (δημοκρατικού-ολοκληρωτικού) Αστισμού. Η άρνηση συνήθως αρχίζει με τη στάση της

58. Βλέπε το κεφάλαιο μ' αυτόν τον τίτλο στο Γ. Γεωργαλά «Η άνοδος και η πτώση των Αστών», εκδ. Σμυρνιωτάκη 1988.

αναδιπλώσεως και ολοκληρώνεται σταδιακά με διαδοχικές φάσεις επαναστατικής ωριμάνσεως.

3. Με την **αναδίπλωση,** αυτός που απορρίπτει το Κατεστημένο, αρνείται να ενταχθεί σ' αυτό. Αναδιπλώνεται στον εαυτό του. Αποσύρεται από τον «*ενεργό*» βίο με τις κατεστημένες μορφές του στην οικονομία, στην τέχνη, στην επιστήμη ή στην πολιτική. Η αποχώρηση αυτή έχει θετική σημασία, ακόμη και όταν εμφανίζεται σαν απλή άρνηση. Διότι το κατεστημένο ζει, τρέφεται και αναπαράγεται με την ένταξη. Η άρνηση τού προκαλεί προβλήματα, φέρνει εμπλοκές στους μηχανισμούς του, όπως λ.χ., η αποχή ή η λευκή ψήφος στις εκλογές του «*δημοκρατικού*» ή η μη εγγραφή στο κόμμα του ολοκληρωτικού Αστισμού.

4. Όμως η στάση αυτή είναι πραγματικά θετική, μόνον αν αποτελέσει το πρώτο βήμα προς τη δεύτερη: Της **μαχητικής απορρίψεως.**

Διότι χωρίς αυτή δημιουργούνται απλώς σκόρπιες, ασύνδετες νησίδες παθητικής αμφισβητήσεως, μικρές, απομονωμένες και ιδίως απολιτικές. Σ' αυτήν την περίπτωση, το Δημοκρατικό Κατεστημένο τις αποδέχεται σαν «*γραφικές*» απόψεις της «*ελευθερίας*», που παρέχει στον καθένα να... περιθωριοποιείται.

Αν κάνεις το δεύτερο βήμα, από την απλή στη μαχητική αμφισβήτηση απορρίψεως, δεν αρκείσαι πλέον στη διαπίστωση ότι ο κόσμος είναι απαράδεκτος στην παρούσα μορφή του. Προχωρείς παραπέρα: τον καταγγέλλεις. Η εσωτερική εξανάσταση πολιτικοποιείται. Και έτσι μετασχηματίζεται σε εξέγερση.

5. Αναπόφευκτη συνέπεια της εξεγέρσεως, όταν αυτή είναι τέκνο μιας γνήσιας εξαναστάσεως, είναι η τρίτη φάση: η **αναζήτηση μιας νέας μορφής για τον κόσμο**.

6. Ακολουθεί το επόμενο βήμα: **Ο προσδιορισμός του ρόλου**, που εσύ μπορείς να διαδραματίσεις στη μεταβολή της κοινωνίας προς αυτό το ιδανικό πρότυπο.

7. Τότε δεν απομένει πια παρά το πέμπτο και ύστατο βήμα. Αυτόν το ρόλο, να τον αναλάβεις και να τον πραγματώσεις με όλο σου το βίο. Έτσι έγινες επαναστάτης – πραγματικός πολέμιος του Κατεστημένου, οικοδόμος του νέου πρότυπου.

Το τέταρτο και το πέμπτο είναι τα κρισιμότερα στάδια στην πορεία του Αμφισβητία. Ιδίως το πέμπτο. Και είναι άπειροι εκείνοι που αρνήθηκαν το Κατεστημένο, το απέρριψαν μαχητικά, βρήκαν μια νέα μορφή για τον κόσμο, προσδιόρισαν το ρόλο τους στην προσπάθεια για πραγμάτωση αυτής της μορφής, αλλά, όταν άρχισαν να τον διαδραματίζουν, τα παράτησαν και συμβιβάστηκαν.

β) Οι Συμβιβασμένοι

«Το να είσαι άνδρας είναι
η αδιάκοπη μάχη για τη ζωή σου·
και χάνεις κάτι από τον ανδρισμό σου
σε κάθε συμβιβασμό που κάνεις
με την εξουσία οποιασδήποτε
δυνάμεως, στην οποία δεν πιστεύεις».
Νόρμαν Μαίηλερ

1. Ο Αστισμός (ιδιωτικός-δημοκρατικός ή κρατικός-ολοκληρωτικός) είναι ζούγκλα. Και στη ζούγκλα δεν υπάρχει δίκαιο και άδικο. Πρόκειται για Σύστημα που γεννήθηκε από την απληστία, στηρίζεται στην εκμετάλλευση και διαιωνίζεται με ένα συνδυασμό απάτης και καταπιέσεως σε εναλασσόμενες αναλογίες.

2. Το Σύστημα διαθέτει περίτεχνους μηχανισμούς υποβολής, καθοδηγήσεως, απαγορεύσεων, ανταμοιβών, κυρώσεων και αφομοιωτικών «*προωθήσεων*», με τους οποίους επισημαίνεται και εξουδετερώνεται η αμφισβήτηση του Αστισμού. Η εξουδετέρωση γίνεται είτε με την έμμεση ή άμεση καταστολή είτε με την επιφανειακή υιοθέτηση των νέων τάσεων. Επιτυγχάνεται με την καταδίκη των φορέων της αμφισβητήσεως στην αφάνεια και στην απομόνωση ή με την εκφαυλιστική «*αναγνώριση*», που επιφέρει την ένταξή τους στο Κατεστημένο. Ο αληθινός αμφισβητίας, ο πράγματι εξανεστημένος, καταντά ξένος μέσα στο λαό του, «*εμιγκρές*» μέσα στην πατρίδα του. Μποϋκοτάρεται η δημοσιότητά του. Και αν αυτό δεν αρκεί, καταρρακώνεται η προσωπικότητά του από τα ελεγχόμενα (κρατικά ή ιδιωτικά) μέσα δημοσιότητας.

3. Το Κατεστημένο συντρίβει τους επικίνδυνους. Ταυτόχρονα, προβάλλει και δοξάζει τους «*κατά παραγγελίαν ή με άδεια αντιπολιτευόμενους*», τους αμφισβητίες της επιφάνειας, τις απολιτικές ή ακίνδυνα πολιτικοποιημένες προσωπικότητες των θεαμάτων, του αθλητισμού και του ευνουχισμένου πνεύματος.

4. Έτσι ο Αστισμός ακρωτηριάζει τα όνειρα των νέων, ελέγχει τις τάσεις των μαζών, ποδηγετεί και εκφυλίζει τις ανανεωτικές κινήσεις. Το πρόβλημα της Μεγάλης Αλλαγής αποσπάται από τη φιλοσοφική, ιδεολογική και πολιτική βάση του. Και εντάσσεται στην ελεγχόμενη ή κατευθυνόμενη περιοχή των «*δημοκρατικών διαδικασιών*» ή της ««*καλής θελήσεως*» του α ή β΄ «*ανανεωτικού*» ηγέτη, που πραγματοποιεί «*αποσταλινισμούς*», «*απομαοϊσμούς*», «*περεστρόικες*», κλπ. Επιβάλλουν έτσι τους αστικούς κανόνες του παιχνιδιού. Αυτοί πρέπει, υποτίθεται,

να εναρμονίζονται με τις «*δημοκρατικές*» ή με τις μονοκομματικές αρχές «*καλής διαγωγής*».

5. Ο λαός μαθαίνει να λατρεύει τους ψυχαγωγούς, τους αθλητές ή τους δημοκόπους. Και κάθε φορά που ο Αστισμός, δυτικός ή ανατολικός, σκοντάφτει σε κρίση, όπου διακυβεύεται το υπόβαθρό του, ανασύρει κάποιον απ' αυτούς και τον προβάλλει, για να δώσει τη δική του ερμηνεία και «*λύση*». Οι τύποι αυτοί είναι μαριονέτες, που ο Αστισμός κινεί με νήματα που κρατά γερά. Μόνο που αυτά τα νήματα, για να επισημανθούν, θέλουν μάτι εξασκημένο, έμπειρο, διεισδυτικό. Γι' αυτό στους πολλούς οι μαριονέτες φαντάζουν σαν αυτόνομες.

6. Συχνά στο ρόλο αυτόν καταντούν άνθρωποι που υπόσχονται πολλά και που πολέμησαν το κατεστημένο. Γιατί; Διότι:

«συχνά είναι πιο εύκολο να πολεμάς για ορισμένες αρχές, παρά να ζεις σύμφωνα μ' αυτές»[59].

Πολεμώντας, δοξάζεσαι. Όταν όμως το Κατεστημένο σού στερεί τη δυνατότητα να το πολεμάς δημοσίως, δηλαδή «*ενδόξως*», τότε οφείλεις «*να ζήσεις*» σύμφωνα με τις αρχές σου. Να ζήσεις στη σιωπή, στην αφάνεια, στην απομόνωση. Χωρίς «*δόξα*». Χωρίς βραβεία Νόμπελ και Λένιν, χωρίς τίτλους «*ακαδημαϊκού*» ή «*προοδευτικού*», χωρίς να μοιράζεις αυτόγραφα, ακόμη και χωρίς φυλακή ή εξορία, που θα σε έκαναν «*μάρτυρα*». Και τότε, ο αδύναμος υποκύπτει. Πολλές φορές συνεχίζει να «*διαφωνεί*», άλλωστε έτσι είναι απείρως πιο χρήσιμος στο Κατεστημένο. Όμως πίσω από τις θορυβώδεις «*διαφωνίες*» του υπάρχει κατά κανόνα η αποδοχή των θεμελιωδών «*αξιών*» του Συστήματος («δημοκρατία» εδώ, «σοσιαλισμός» εκεί). Και κυρίως, γίνεται για να πιστοποιήσει πως τάχα «*η διαφωνία επιτρέπεται*» και άρα... «*ιδού είστε ελεύθεροι*»!

7. Βέβαια, στις «*δημοκρατίες*» κανείς ποτέ δεν επικρίνει το θεωρητικό «*δικαίωμα της διαφωνίας*». **Εκείνος που εξοντώνεται είναι ο πράγματι διαφωνών.** Αυτήν την εξόντωση, συχνότατα κανείς δεν την πληροφορείται και οι ανυποψίαστοι απορούν γιατί τάχα δεν εκδίδει πια ο ά συγγραφέας ή γιατί έπαψε να δημοσιογραφεί ο β΄ δημοσιογράφος ή τι απέγινε ο γ΄ πολιτικός. Όσοι δεν αντέχουν αυτού του είδους την εξόντωση (ενώ μπορεί ν' αντέχουν ακόμη και τον τουφεκισμό), παραδίδονται. Δηλαδή συμβιβάζονται και γίνονται οι μαριονέτες του Κατεστημένου.

59. Αντλάι Στήβενσον: Λόγος 27 Αυγ. 1952.

8. Ο Τζ. Φαλμπράιτ διαπιστώνει:

«... Όλο και περισσότεροι Αμερικανοί αντιμετωπίζουν το δίλημμα πώς ένα άτομο μπορεί ατιμώρητα να εκφράζει με ειλικρίνεια τη σκέψη του ή ακόμη και να διατηρεί την ικανότητα για ανεξάρτητη σκέψη, σ' ένα περιβάλλον όπου ο ασφαλέστερος τρόπος για επαγγελματική προώθηση είναι η συμμόρφωση σε μια άγονη και καταπιεστική ορθοδοξία»[60].

Ο ίδιος γράφει ότι στο Στέητ-Ντηπάρτμεντ λ.χ. κυριαρχούν «*οι δουλοπρεπείς κόλακες και κονφορμιστές, άνθρωποι που στη σκέψη τους η διάκριση ανάμεσα στην επίσημη πολιτική και στην προσωπική τους γνώμη έχει εξαφανιστεί*».

9. Και ορθώς, διαπιστώνει:

«Το χειρότερο απ' όλα είναι ότι δε χρειάζεται πια να επιβληθεί «άνωθεν» καμιά λογοκρισία στις ιδέες· έχει ήδη επιβληθεί «εκ τα των έσω».

Πράγματι, ο «*συμβιβασμένος*»,

«*γίνεται ο ίδιος λογοκριτής του εαυτού του, διώχνοντας απ' το μυαλό του «επικίνδυνες» ιδέες, πριν ακόμη τις σκεφτεί*».

Έτσι μεταβάλλεται «*από ιδεολόγος σε κηφήνα*».

10. Φυσικά, ο Φ. δεν προχωρεί σε βάθος, που θα τον ανάγκαζε ν' αντιμετωπίσει την ουσία του ζητήματος. Ασχολείται με τα συμπτώματα όχι με τις αιτίες, όπως ακριβώς και οι διάφοροι κατά καιρούς «*ανανεωτές*» του ανατολικού κόσμου. Γι' αυτό και είναι υπέρ της συμφωνίας στους στόχους και στις αξίες του Συστήματος. Τη διαφωνία την επιτρέπει μόνο στα μέσα! Διότι αυτή, περιοριζόμενη «*στα πλαίσια κοινών αξιών και γενικά αποδεκτών θεσμών*», απολήγει σε... «*πραγματική ομοφωνία πολιτικής*»!. Αυτός ακριβώς είναι ο ρόλος των συμβιβασμένων: «*διαφωνούν*» προς όφελος της ομοφωνίας.

γ) Όχι στα στερεότυπα

«Η Επανάσταση πρέπει
ν' απαλλαγεί από παλαιά πρότυπα
και στερεότυπα».
(Από το παρόν κείμενο)

1. Η Επανάσταση των Αρίστων είναι μια ενέργεια χωρίς ιστορικό προηγούμενο. Γι' αυτό πρέπει ν' απαλλαγεί από τα **πρότυπα** των επαναστάσεων του παρελθόντος ή και από **στερεότυπα** στοιχεία, που προέ-

60. «Η Αλαζονεία της Δυνάμεως».

κυψαν απ' αυτές και επιβιώνουν στην εποχή μας, όπως είναι λ.χ., η τρομοκρατία (στερεότυπο από την αναρχία), η προλεταριακή εξέγερση (από την Παρισινή Κομούνα), τα οδοφράγματα (από το 1848), η οχλοκρατία (από τη γαλλική επανάσταση), το αγροτικό αντάρτικο (από την κινεζική επανάσταση), το αντάρτικο των πόλεων (από τους παλαιούς λαϊκούς κλεφτοπόλεμους, όπως των Ισπανών κατά του Ναπολέοντα).

Η Επανάσταση των Αρίστων πρέπει ν' απαλλαγεί από παλαιά πρότυπα και στερεότυπα. Οφείλει **να εφεύρει** η ίδια το δρόμο της, να χαράξει την πορεία της και να κατασκευάσει τα μέσα της.

Η Επανάσταση των Αρίστων, διαφέροντας ριζικά από τις προγενέστερες επαναστάσεις, **δε δεσμεύεται** από τα πρότυπα και στερεότυπά τους. Δεν αντιγράφει-εφευρίσκει.

2. Οι πιθανότητες που μπορώ να επισημάνω είναι

i) Οι Άριστοι συγκροτούν ένα είδος μυστικής Εταιρίας, διεισδύουν στους πολιτικούς οργανισμούς του Κατεστημένου και μέσα απ' αυτούς φθάνουν στην εξουσία.

ii) Οι Άριστοι κατορθώνουν να εμπνεύσουν και να καθοδηγήσουν μια στρατιωτική επέμβαση και να την αξιοποιήσουν για την οικοδόμηση της Δημοκρατίας τους.

iii) Οι Άριστοι μπαίνουν επικεφαλής μιας λαϊκής ή εθνολαϊκής εξεγέρσεως, την ποδηγετούν και στη θέση του ανατραπέντος Κατεστημένου στήνουν τη Νέα Πολιτεία.

Αυτή η περίπτωση ισχύει για τις χώρες του συλλογικού Αστισμού (δηλαδή, τις κομμουνιστικές) και περισσότερο στις ρωσοκρατούμενες, παρά στην ίδια την ΕΣΣΔ.

iv) Οι Άριστοι επωφελούνται από μια μεταρρυθμιστική προσπάθεια σε ολοκληρωτική χώρα και τη διοχετεύουν προς την επιθυμητή κατεύθυνση.

3. Οπωσδήποτε μέσα, όπως η αναρχικού τύπου ατομική τρομοκρατία (τυφλή ή όχι) είτε τα αντάρτικα (αγροτικά ή των πόλεων) δεν εξυπηρετούν. Ο Άριστος δε γίνεται τρομοκράτης, δολοφόνος ή βομβιστής, ούτε παίρνει τα όπλα, για να κρυφτεί σε βουνά και σε ζούγκλες και από τα λημέρια του να εξορμά, καταστρέφοντας και σκοτώνοντας. Αυτά τα μέσα είναι απορριπτέα και καταδικαστέα.

Οι Άριστοι θα πρέπει με ευρηματικότητα να εφευρίσκουν τις πιο κατάλληλες για κάθε κατάσταση μορφές ενέργειας. Η επαναστατική έμπνευση δεν μπορεί να προδεσμευτεί με αξιώματα.

4. Μια λαϊκή εξέγερση στον ανατολικό ή μια στρατιωτική επέμβαση στο δυτικό κόσμο, ασφαλώς, κάθε άλλο παρά οδηγούν αυτομάτως ή έ-

στω αναγκαίως και τελικώς στη Νέα Πολιτεία. Απεναντίας: η τάση τους είναι να διαμορφώσουν ένα νέο σύστημα αναξιοκρατίας, όπως έκαναν ως τώρα όλες οι επαναστάσεις. Γι' αυτό ο κύριος ρόλος πέφτει στον Ελευθερωτή. Αυτός θα χρησιμοποιήσει τη λαϊκή εξέγερση ή τη στρατιωτική επέμβαση ή όποιαν άλλην ευκαιρία τού δοθεί για την ανατροπή των υφιστάμενων. Αλλά το θετικό έργο που θ' ακολουθήσει, δηλαδή η θεμελίωση της Αξιοκρατίας, είναι υπόθεση του ίδιου και των Αρίστων, που θα τον ακολουθήσουν και θα συνεργασθούν μαζί του.

5. Ο Κρέιν Μπρίντον[61] παρατηρεί:

- Στα πρώτα τους βήματα, οι επαναστάσεις ελέγχονται από *«μετριοπαθείς»*.
- Στη συνέχεια, περιέρχονται κάτω από τον έλεγχο των *«εξτρεμιστών»*, που φέρνουν την τρομοκρατία.
- Τέλος, αναλαμβάνουν οι *«πρακτικοί»*, που αποκαθιστούν την ομαλότητα («Θερμιδόρ»).

Οι Άριστοι θα πρέπει να προσέξουν ν' αποφύγουν την παρέκκλιση προς την τρομοκρατία. Διότι η βία έχει τα όρια της.

Η τρομοκρατία είναι μια υπέρβαση των επαναστατικών στόχων, μια μάταιη προσπάθεια να ξεπεραστεί το χάσμα ανάμεσα στο Επιδιωκόμενο και στο Εφικτό. Το πρώτο προσδιορίζεται από το Ιδανικό. Το δεύτερο, από τις αντικειμενικές συνθήκες και τις υποκειμενικές (= ανθρώπινες) δυνατότητες.

Η απόπειρα για βίαιο (με την τρομοκρατία) παραμερισμό των αντικειμενικών συνθηκών και των υποκειμενικών δυνατοτήτων, έχει τελικά το αντίθετο αποτέλεσμα. Αποπροσανατολίζει την Επανάσταση (*«σταλινισμός»*), την αποτελματώνει (*«μπρεζνιεφισμός»*) και έτσι γεννά ή ένα ιστορικό τέρας (*«υπαρκτός σοσιαλισμός»*) ή την παλινόρθωση του παλαιού, έστω και με νέο ρούχο (*«βουρβωνισμός»*).

6. Φυσικά, η επίγνωση των παραπάνω δεν επιτρέπεται να οδηγήσει στο συμβιβασμό με το Κακό, που στην προκειμένη περίπτωση είναι η αναξιοκρατική Αστοκρατία. **Ο συμβιβασμός προϋποθέτει τη δυνατότητα συμφιλιώσεως αντίθετων ή διαφορετικών επιδιώξεων, ιδεών και συμφερόντων.** Αλλά τι συμφιλίωση μπορεί να υπάρξει ανάμεσα στην Αναξιοκρατία και στην Αξιοκρατία, ανάμεσα στον υλισμό και στον ιδεαλισμό;

7. Εγγύηση ότι η λαϊκή ή η φοιτητική εξέγερση ή νίκη στις εκλογές ή η στρατιωτική επέμβαση θα οδηγήσουν τελικά στην οικοδόμηση αξιο-

61. «Η Ανατομία της Επαναστάσεως», 1965.

κρατικής κοινωνίας **δεν υπάρχει**. Θα χρειαστεί το εγχείρημα να γίνει ξανά και ξανά, ώσπου να αποδώσει. Ο Άριστος οφείλει να εργάζεται, για να επιτύχει, κατά την κρίσιμη στιγμή, ένα συσχετισμό δυνάμεων, που να εξασφαλίζει τη μετατροπή της λαϊκής εξεγέρσεως ή της στρατιωτικής επεμβάσεως ή της όποιας άλλης ευκαιρίας σε **αξιοκρατικές επαναστάσεις**.

V. Είναι πραγματώσιμη;

«Οι επαναστάσεις που επιτυγχάνουν
είναι εξαιρετικά σπάνιες».

Ζ. Ζ. Ρεβέλ
(«Ούτε Μάρξ ούτε Ιησούς»)

1. Είναι άραγε πραγματιστική η προοπτική μιας τέτοιας Επαναστάσεως;

Πιστεύω ναι. Διότι τα προβλήματα, που συσσώρευσε η υλιστική κοινωνία της αναξιοκρατίας, επιβάλλουν νέα θεώρηση των πραγμάτων. Και η Ιστορία ψάχνει να τη βρει. Αποδείξεις:

— Ουγγαρία: 1956.
— Τσεχοσλοβακία: 1968.
— Φοιτητικό – νεανικό κίνημα: 1968.
— Ιράν: 1979.
— Πολωνία: 1980.

Στις χώρες αυτές οι εξεγερμένοι συγκρούσθηκαν με το τοπικό και διεθνές κατεστημένο στο όνομα όχι κάποιου από τα ισχύοντα, αλλά του καινούργιου. Δεν πέτυχαν να το πραγματώσουν. Με τις απόπειρές τους όμως η Ιστορία έθεσε στην ημερήσια διάταξή της το θέμα του *«άλλου»*, του διαφορετικού συστήματος. Η εγκυμοσύνη της για τα ανθρώπινα μέτρα είναι πάντοτε μακρόχρονη. Και η γέννα επίπονη. Αποτυχίες, παλινδρομήσεις, μεταλλάξεις, αποτελούν στοιχεία της διεργασίας για την επιβολή του καινούργιου. Όμως **η διεργασία άρχισε.**

2. Φυσικά, η πραγμάτωση της Επαναστάσεως είναι εφικτή κάτω από ορισμένες συνθήκες και εφόσον οι επαναστάτες φροντίσουν να εξασφαλίσουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις.

Η Επανάσταση είναι γεγονός «ολικό». Δεν περιορίζεται σ' έναν τομέα οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό ή πνευματικό. Αν είναι πραγματική, απλώνεται σε όλα τα πεδία και παντού αντικαθιστά τα ισχύοντα με λύσεις καινούργιες. Κάθε προσπάθεια εντοπισμού της σ' ένα μόνο χώρο υπονομεύει την Επανάσταση, τη διαστρέφει και την εκφυλίζει. Γι' αυτό

η Λύση πρέπει να είναι γενική, ν' αφορά όλες τις σφαίρες των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Χρειάζεται, λοιπόν, για να φθάσουμε στην Επανάσταση, έργο προπαρασκευαστικό: μέγα, συστηματικό, επίμονο και καθολικό, που έχει δύο σκέλη:

α) Την κριτική των κάθε είδους Κατεστημένων.

β) Την επεξεργασία – παρουσίαση λύσεων για όλα τα προβλήματα της εποχής.

3. Η επαναστατική κριτική πρέπει να στραφεί εναντίον τόσο των θεωρητικών θεμελίων των κατεστημένων, όσο και της πράξεώς τους. Και πρέπει να γίνεται όχι από τη σκοπιά κάποιου από τα ισχύοντα, λ.χ. της *«δημοκρατίας»* από τον ολοκληρωτισμό ή αντιστρόφως, αλλά στο όνομα μιας άλλης, μιας νέας Λύσεως[62].

4. Η κριτική αυτή οφείλει να καταδείξει με μεθοδικές αναλύσεις, και ισχυρή επιχειρηματολογία ότι τα σύγχρονα Κατεστημένα, δηλαδή η δημοκρατία και ο κομμουνισμός:

- Είναι θεμελιωμένα σε αρχές ψεύτικες και σαθρές (= μύθους) στη θεωρία και μη εφαρμοζόμενες στην πράξη (ισότητα, ενιαίο, κλπ.).
- Παρά τις διαφορές τους, η ουσία τους είναι κοινή: ο Αστισμός.
- Περιεχόμενό τους είναι η πολύμορφη αδικία και η ακόμη πιο πολύμορφη εκμετάλλευση – ιδίως η εκμετάλλευση σε βάρος των καλύτερων, που κυβερνώνται από τους κατώτερους, αλλά και των μαζών, που *«οδηγούνται»* από ακατάλληλους.
- Αποδείχθηκαν καταστρεπτικά για την ανθρωπότητα και την οδήγησαν σε τρομακτικά αδιέξοδα.
- Σαν διαχείριση, είναι αναποτελεσματικά.
- Σαν εξουσίες, είναι αναξιοκρατίες.
- Σαν πολιτισμός, είναι ο κατώτερος της όλης Ιστορίας.

5. **Η Επανάσταση είναι εφεύρεση,** αλλά δεν επιτρέπεται να εκπίπτει σε αυτοσχεδιασμό. Πρέπει να προϋπάρχουν: η θεωρία της, η ιδεολογία της, ο σκοπός και το πρόγραμμά της. Γι' αυτό πρώτη φάση της είναι η θεωρητική-ιδεολογική επεξεργασία της, η κατάστρωση του σχεδίου δράσεώς της, ο καθορισμός του σκοπού, των στόχων, των μέσων και των μεθόδων της.

6. **Η αληθινή Επανάσταση δεν προκύπτει από Δόγμα.** Διότι Επανάσταση σημαίνει α-δογματισμός, ελεύθερο πνεύμα, ανοιχτό μυαλό, αδέσμευτη δημιουργικότητα. Γι' αυτό στην επεξεργασία της θεωρίας και

62. Βλέπε τα έργα μου «Κατεστημένα: Δημοκρατία-Ολοκληρωτισμός» και «Η άνοδος και η πτώση των Αστών», εκδ. Σμυρνιωτάκη 1988.

του σχεδίου δράσεως της Επαναστάσεως πρέπει ν' αποφευχθεί η δογματική αυστηρότητα. Η Επανάσταση δεν ακολουθεί κανόνες. Τους φτιάχνει. Δε μιμείται κάποια ιστορικά προηγούμενα. Δημιουργεί προηγούμενο. Ο σωστός, λοιπόν, δρόμος δεν είναι ούτε ο απρογραμμάτιστος αυτοσχεδιασμός ούτε η δογματική προσήλωση σε προκατασκευασμένους κανόνες. Επαναστατικός δρόμος είναι ο της **«προετοιμασμένης εφευρετικότητας»**[63]. Η θεωρία, η ιδεολογία, ο σκοπός, το πρόγραμμα, υπάρχουν αλλά σε διατύπωση γενική, ανοιχτή σε κάθε πρωτοβουλία για βελτιώσεις, προσαρμογές και αναπροσαρμογές, νέες θεωρήσεις και αναθεωρήσεις. Το *«αυθόρμητο των μαζών»* δεν μπορεί να γεννήσει τις μεγάλες ιδέες. Μπορεί όμως να τις μεταμορφώσει σε πρακτική δύναμη μεταβολής, που θα εμπνέεται απ' αυτές και θα καθοδηγείται από το πρόγραμμα που αντιστοιχεί σ' αυτές.

7. Το μόνο, σχεδόν, ταλέντο, που διαθέτει ο Αστός, είναι το πρακτικό-ωφελιμιστικό. Δηλαδή, το ταλέντο να αντλεί ωφέλεια = κέρδος, για τον εαυτό του. Δε διαθέτει κανένα από τα προσόντα των παλαιών ηγετικών τάξεων: διανοητικότητα, επιστημοσύνη, θάρρος, παράδοση, αίσθημα τιμής και ευθύνης, καλαισθησία. Το πρακτικό ταλέντο του όμως τον εξοπλίζει με ικανότητα τεχνική, οργανωτική, γραφειοκρατική, που δε διέθεταν οι προαστικές ηγέτιδες τάξεις. Συγκρίνετε λ.χ. το κράτος της Ρωσίας των ευγενών, με το σοβιετικό (= αστικό). Το πρώτο καταντά αστείο μπροστά στο δεύτερο. Η περίφημη τσαρική «τυραννία» και «καταπίεση» είναι ασημαντότητες σε σύγκριση με τη σοβιετική τυραννία και καταπίεση. Οι μηχανισμοί παρακολουθήσεως, προλήψεως, καταστολής της προ-σοβιετικής Ρωσίας σε σχέση με της σοβιετικής είναι ό,τι το νηπιαγωγείο με το πανεπιστήμιο. Η τεχνική, η οργάνωση, η γραφειοκρατία της τσαρικής Ρωσίας είναι έμβρυα σε σύγκριση με τους κύκλωπες της σοβιετικής. Αλλά και το κράτος της προεπαναστατικής Γαλλίας του βασιλιά και των ευγενών ήταν παιχνιδάκι σε σύγκριση με το μετεπαναστατικό –αστικό– το ίδιο και η τρομοκρατία. Οι προαστικές ηγέτιδες τάξεις δημιούργησαν κράτη χαλαρά, αδύναμα, «πατρικά», που ήταν εύκολο να ανατραπούν. Και οι Αστοί τα ανέτρεψαν με μεγάλην ευχέρεια. Τα αστικά κράτη όμως (δημοκρατικά και ολοκληρωτικά) είναι μηχανισμοί τρομακτικοί, πανίσχυροι, καταπιεστικοί, που δεν ανατρέπονται εύκολα.

«Κανένας θεσμός στην Ιστορία, γράφει ο Ορτέγκα-υ-Γκασσέτ, δε δημιούργησε πιο τρομερό και πιο αποτελεσματικό Κράτος από τα κοινοβούλια του 19ου αιώνα».

8. Ξεκινώντας απ' αυτές τις διαπιστώσεις, που φαντάζουν «παράξενες» μόνο σ' εκείνους που δεν περνούν πίσω από τα επιφαινόμενα, ο ίδιος επισημαίνει κάτι εξόχως ενδιαφέρον. Ότι η αστική τάξη (εκεί βέβαια όπου κυριάρχησε),

«εδημιούργησε ένα πανίσχυρο Κράτος, που έφερε το τέλος των επαναστάσεων. Αντίο για πάντα Επαναστάσεις!»

9. Νομίζω ότι ο Γκασσέτ μοιάζει να έχει δίκιο, μόνον εφόσον αναφέρεται στη δημοκρατική μορφή του Αστισμού. Πράγματι, φαίνεται, από τα ως σήμερα δεδομένα, ότι το αστικό-δημοκρατικό Κράτος αποτρέπει-εκτρέπει-προλαμβάνει-καταστέλλει την Επανάσταση με τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα της Ιστορίας. **Τα αίτια όμως για την Επανάσταση υπάρχουν.** Και παραμένουν. Γι' αυτό και η ίδια αναζητά τρόπους να εκδηλωθεί.

10. Ο τρόπος που φαίνεται να υπάρχει, για να εκδηλωθεί η Επανάσταση στις μη-κομμουνιστικές χώρες, είναι το πραξικόπημα. Αυτό παραμένει πραγματοποιήσιμο. Είναι, λοιπόν, πολύ πιθανόν ότι η αντιαστική Επανάσταση, όπως η των Αρίστων, θ' αναγκαστεί να προσφύγει σ' αυτήν τη μορφή. Τούτο όμως δεν αναιρεί τον επαναστατικό χαρακτήρα της, αφού, άσχετα από τον τρόπο καταλήψεως της εξουσίας, αυτή θα χρησιμοποιηθεί για τη βαθύτερη μεταβολή της Ιστορίας.

11. Πιστεύω όμως ότι η Επανάσταση μπορεί να διατηρήσει την «καθαρή» μορφή της στο χώρο του ολοκληρωτικού (=κομμουνιστικού) Αστισμού. Το ολοκληρωτικό κράτος δεν προσφέρει τις δυνατότητες αποτροπής-εκτροπής-εκτονώσεως=προλήψεως της επαναστατικής διεργασίας, που προσφέρει το δημοκρατικό. Η μονολιθική δυσκινησία του, η ωμότητα των μεθόδων του, η έλλειψη αυταπατών και ασφαλιστικών δικλείδων καθιστούν πραγματοποιήσιμη την Επανάσταση με την παραδοσιακή μορφή της, ενώ εδώ, αντίθετα, ο μονοκομματισμός καθιστά σχεδόν αδύνατο το πραξικόπημα. Έτσι οι μόνες μετα-αστικές επαναστάσεις εκδηλώθηκαν στο χώρο του ολοκληρωτισμού: Ουγγαρία, Πολωνία.

12. Ο Αστισμός και με τις δύο μορφές του, τη δημοκρατική στη Δύση, την ολοκληρωτική στην Ανατολή, επιχειρεί να σταματήσει για πάντα την κίνηση της Ιστορίας προς νέες ποιότητες. Επιχειρεί να μετατρέψει αυτήν την κίνηση σε απλή αυξητική πορεία - αυξητική των ποσοτήτων ευημερίας, «δικαιωμάτων», «ελευθεριών», κοκ. Έτσι ο Αστισμός θα διαιωνίζεται, αναπαραγόμενος στο διηνεκές, με αυξομειούμε-

63. Ζ.Φ. Ρεβέλ: «Ούτε Μαρξ ούτε Ιησούς» Όλες οι αναφορές στο συγγραφέα από το ίδιο.

νες τις αναλογίες των συστατικών του. Τέτοιου είδους «επαναστάσεις» είναι η κατάργηση των φυλετικών διακρίσεων, η εγκαθίδρυση κοινοβουλευτικών καθεστώτων, οι «περεστρόικες», τα «γκλάσνοστ» και τα τούτων όμοια = αλλαγές για ν' αποφευχθεί η Αλλαγή, «επαναστάσεις» για να μη γίνει η Επανάσταση.

Εκτιμώ ότι στο μάκρος του χρόνου το εγχείρημα θα αποτύχει. Και ότι η Ιστορία θα βρει έξοδο, για να βαδίσει προς νέες ποιότητες - μη αστικές.

VI. Επανάσταση και Υπο-Επανάσταση

«Η Αμφισβήτηση έχει δύο εξόδους: Την υπό-Επανάσταση και την Επανάσταση».
(Από το παρόν)

1. Η αμφισβήτηση του Κατεστημένου διατρέχει τον κίνδυνο να υποπέσει σε διανοητική πενία, όπως έγινε με τα «κινήματα» των χίππυς, μπήτνικς, πανκ και άλλα παρόμοια. Τότε, αντί να τείνει προς την πραγματική Μεταβολή, αυτοπεριορίζεται στο περιθώριο του Συστήματος και καταντά γραφικό συμπλήρωμά του. Η Αμφισβήτηση έχει δύο εξόδους: η μία είναι στενή και βγάζει στην ανηφορική και τεθλιμμένη οδό της Επαναστάσεως. Η άλλη είναι φαρδιά και βγάζει σ' ένα συντηρούμενο από το Σύστημα άσυλο απροσαρμόστων – την υπο-Επανάσταση.

2. Η υπο-επανάσταση διακηρύσσει σαν βασική της αρχή *«το θάρρος της αυτοβεβαίωσης»*. Και αποδεικνύει ότι έχει αυτό το «θάρρος» βάζοντας τους εκπροσώπους της να υπερηφανεύονται ότι είναι κίναιδοι, λεσβίες, ναρκομανείς, αλκοολικοί, τεμπέληδες, κοκ. Αποτέλεσμα: πρόκληση μαζικής αποστροφής προς το αντι-κατεστημένο και ενίσχυση του Κατεστημένου.

3. Σε όσους δε λειτουργήσει η αποστροφή και πιάσει το σύνθημα της *«αυτοβεβαίωσης»*, έχουμε ένα νοσηρό ατομικισμό, που καταστρέφει την αρετή να είσαι ο εαυτός σου. Διότι υποβιβάζει τον «εαυτό» στο επίπεδο των παθών και των ενστίκτων. Έτσι ο αντι-κατεστημένος αυτοκαταστρέφεται, προσφέροντας μεγάλη υπηρεσία στο Κατεστημένο. Τελικά, το Σύστημα είναι «σοφό».

4. Η αρχή της δήθεν «αυτοβεβαίωσης» συμπληρώνεται με το σύνθημα *«η απελευθέρωση είναι πλήρης ή διόλου»*. Άρα «απελευθέρωση» θα πει αποχαλίνωση, που οδηγεί στην υπο-κουλτούρα. Η υπο-κουλτούρα εκθειάζει ό,τι νοσηρό, έκφυλο και καταστρεπτικό. Γυρίζει ταινίες, που παρουσιάζουν ομαδικά όργια παιδεραστίας· ανεβάζει θεατρικά έργα,

όπου εκτελούνται επάνω στη σκηνή πλήρεις συνουσίες· οργανώνει φεστιβάλ για *«προσωπική και σεξουαλική έκρηξη, με απελευθερωτική μουσική»*· κατασκευάζει τραγούδια ύμνους για τα ναρκωτικά· εκδίδει βιβλία, που σ' ερωτούν *«γιατί δεν είσαι χίππι»*[64], κοκ.

5. Όλα αυτά παραπάνω όχι απλώς επιτρέπονται, αλλά και προβάλλονται, γίνονται επιτυχίες, χρυσοί δίσκοι, μπεστ-σέλλερ, παίρνουν βραβεία. Πώς αυτό; Μα απλούστατα: Το Κατεστημένο κερδίζει τριπλά:

α) Εισπράττοντας εκείνους, που απεχθάνονται την υπο-κουλτούρα.

β) Διοχετεύοντας τους αντιπάλους του σ' αυτές τις αυτοκαταστροφικές εκδηλώσεις.

γ) Διαδίδοντας την υπο-κουλτούρα σε παγκόσμια κλίμακα σαν εξόχως υποβοηθητική στη διάδοση του επίσημου Αμερικανικού Τρόπου Ζωής.

6. **Η υπο-επανάσταση εκφυλίζει την Επανάσταση.** Αυτός είναι ο ρόλος που της ανάθεσε το Κατεστημένο. Η Επανάσταση καταντά λ.χ. «αγώνας ενάντια στη σεξουαλική καταπίεση». Ο αγώνας αυτός στρέφεται κατά της οικογένειας, της θρησκείας, των καθιερωμένων ρόλων και σχέσεων των φύλων, διότι υποτίθεται ότι από εκεί προέρχεται η «σεξουαλική καταπίεση», της οποίας μια μορφή είναι η απαγόρευση της αιμομιξίας, άλλη η καταδίκη της αποπλανήσεως ανηλίκων, κλπ. Ωραία Επανάσταση με υψηλά ιδανικά! Αλήθεια πόσοι είναι έτοιμοι να θυσιαστούν για το δικαίωμα των ηλικιωμένων να βιάζουν παιδάκια;

7. Και όμως: αυτή η υπό- ή αντί- κουλτούρα, μιας υπό- ή αντί- κοινωνίας εκθειάζεται από μερικούς[65] σαν... Επανάσταση, ενώ φυσικά είναι υπό- ή αντ- επανάσταση.

8. Ερωτισμός, ναρκωτικά, μακριά μαλλιά, άπλυτα σώματα, κοινόβια, δε μετατρέπονται σ' επανάσταση, απλώς και μόνον επειδή κάπουκάπου συνδυάζονται και με κανένα κοκτέιλ Μολότωφ, κάποιο λιθοβολισμό αστυνομικών ή κάποια λεηλασία υπεραγοράς. Αυτές οι θεατρινίστικες «επαναστατικότητες» δεν είναι παρά εκφυλισμός, που κάποιοι μπορεί να βρίσκουν γραφικό.

9. «Ιδεολογία» του Αστισμού είναι η οικονομική αποτελεσματικότητα, η παραγωγική απόδοση, η οργάνωση, η ταύτιση της τεχνολογικής προόδου με την πρόοδο γενικά. Αυτό ώθησε πολλούς αρνητές του Αστισμού, ιδίως στις ΗΠΑ, όπου αυτή η «ιδεολογία» έφθασε στην κορύφωσή της, στην ολοκληρωτική άρνηση κάθε οικονομικής αποτελεσματικό-

64. Μπερνάρ Πλοσσού «Γιατί δεν είστε χίππι;» 1970.

65. Λ.χ. από τον αμερικανόπληκτο Ζ.Φ. Ρεβέλ.

τητας, κάθε οργανωτικότητας, κάθε αυξήσεως της παραγωγής, ακόμη και στην άρνηση της ίδιας της τεχνολογίας, αλλά και της επιστήμης και ακόμη και της πολιτικής. Απ' αυτόν τον **αρνητισμό** μπορούν να προκύψουν κινήματα περιθωριακά (μπήτνικς) ή μερικά (οικολογικό) ή πρόσκαιρα (φυλετικό), όχι όμως και η Επανάσταση. **Το δυτικό Κατεστημένο επιθυμεί τέτοιου είδους κινήματα**. Διότι υπογραμμίζουν την υποτιθέμενη πολλαπλότητά του, προβάλλουν τη «δημοκρατική ανεκτικότητά» του και ταυτόχρονα πείθουν τους πολλούς ότι αυτό είναι καλύτερο από τέτοιου είδους προτεινόμενες «λύσεις». Τα κινήματα αυτά είναι ακίνδυνα για το Κατεστημένο, όπως ακίνδυνα αποδείχθηκαν στο παρελθόν και άλλα δήθεν επαναστατικά ρεύματα, σαν το μαρξισμό, τον αναρχισμό, το σουρεαλισμό, κοκ. Τελικά **η υπο-επανάσταση και η υπο-κουλτούρα της είναι η άλλη όψη του Κατεστημένου**, ένας μηχανισμός στα χέρια του για την αποτροπή της Επαναστάσεως.

10. Με την παραπάνω θέση μου δεν υπονοώ ότι όποιος εντάσσεται στην υπο-επανάσταση είναι συνειδητός υπηρέτης του Κατεστημένου. Βασικά ο κόσμος της αποτελείται από ανθρώπους, που αηδίασαν μία κοινωνία, που κυριαρχείται από το πάθος του κέρδους, όπου ο άνθρωπος έχει καταντήσει «παραγωγική δύναμη», όπου ο ανταγωνισμός δεν αφήνει περιθώρια ευαισθησίας και ανθρωπισμού. Οι άνθρωποι αυτοί δεν υποφέρουν αυτόν τον τρόπο ζωής, δεν τον αντέχουν. Αλλά και δεν έχουν την πνευματική και ηθική δύναμη να τον πολεμήσουν. Γι' αυτό δραπετεύουν. Η δήθεν «επανάστασή» τους είναι φυγή – και αυτή δεν είναι ποτέ επανάσταση. Η φυγή οδηγεί σε **απολιτικά περιθώρια,** που το Κατεστημένο τα χρειάζεται, όπως οι τυπωμένες σελίδες χρειάζονται τα δικά τους.

11. Τι θα γινόταν αν η υπο-επανάσταση πετύχαινε; Θα είχαμε ηθική, πολιτική ή οποιαδήποτε άλλη αναβάθμιση της κοινωνίας; Ή θα είχαμε τις τώρα αναπτυγμένες χώρες κατοικούμενες από ψευτομυστικοπαθείς τεμπέληδες, που θα ονειρεύονταν διαρκώς μέσα σε καπνούς μαριχουάνας; Ασφαλώς, το δεύτερο. Οι κοινωνίες δε θα βελτιώνονταν, δε θα εξευγενίζονταν, δε θα προσέδιδαν στην ισχύ τους ανθρώπινο πρόσωπο. Θα κατέρρεαν. Τεχνολογία, παραγωγή, επιστήμη, οικονομία, βιοτικό επίπεδο, θα βούλιαζαν, για ν' αντικατασταθούν όχι από ηθικές και πνευματικές αξίες, αλλά από το μηδέν. Στην ηθικοπνευματική ερημιά θα ερχόταν να προστεθεί και η υλική. Τελικό αποτέλεσμα: η επικράτηση της σοβιετικής εκδοχής του Αστισμού. Συνεπώς, πρόκειται για κίνημα όχι επαναστατικό, αλλά **διαλυτικό**.

12. Φυσικά, κίνδυνος να επικρατήσει η αντι-κοινωνία δεν υπάρχει.

Γι' αυτό και είναι ανεκτή από το Κατεστημένο, σαν υποπροϊόν του, ένα είδος χαϊδεμένου νόθου τέκνου του. Αν ποτέ διαγραφόταν απειλή επικρατήσεώς του, το Κατεστημένο θα συνέτριβε την αντι-κοινωνία μέσα σε λίγες ώρες.

VII. Επανάσταση: Πού;

Η ανάληψη της επαναστατικής ενέργειας δεν έχει νόημα, παρά μόνον όταν υπάρχουν σοβαρές πιθανότητες επιτυχίας. Διαφορετικά απλώς σωρεύει δυστυχίες. Γι' αυτό ο Άριστος αντιτίθεται σε μορφές επαναστατικής δράσεως, όπως το αντάρτικο, η τρομοκρατία, ο εμφύλιος πόλεμος, καθώς και στην εξαπόλυση επαναστατικής δράσεως για την ίδια τη δράση. Τέτοιες μορφές και τέτοιες αντιλήψεις περί επαναστατικής δράσεως δεν κάνουν τίποτε άλλο, ανεξαρτήτως από τη θέληση των ατομικών φορέων της, από το να ενισχύουν τελικώς το Κατεστημένο. Γι' αυτό και συχνά αυτό τις προκαλεί, τις υποκινεί ή τις ενθαρρύνει. Διότι έτσι συσπειρώνει γύρω του την πλειονότητα, νομιμοποιεί τη βία του, εξωραΐζει τις πράξεις του και βρίσκει την ευκαιρία να εξοντώνει τους εχθρούς του.

Πρέπει, λοιπόν, να μελετηθεί σοβαρά και υπεύθυνα το θέμα ΠΟΥ έχει πιθανότητες να εκδηλωθεί με επιτυχία η Επανάσταση. Και φυσικά και ΠΟΤΕ και ΠΩΣ.

α) Στις αναπτυγμένες ή στις υπανάπτυκτες;

> *«Οι επαναστάσεις δε βγαίνουν από τα πτωχοκομεία. Βγαίνουν από τις συνειδήσεις».*
>
> *Μπ. Β. Σαβίνκωφ*

1. Ο Μαρξ περίμενε την επανάστασή του (των προλετάριων) στις πιο αναπτυγμένες από αστική (=βιομηχανική και δημοκρατική) άποψη χώρες. Η επανάσταση αυτή δεν ήρθε ποτέ. Όμως η μαρξιστική αντίληψή επιβιώνει και μάλιστα σε μη μαρξιστικούς κύκλους. Αυτοί προβλέπουν μιαν επανάσταση, (όχι βέβαια των προλετάριων πλέον) στις πιο εξελιγμένες τεχνολογικώς κοινωνίες. Η επιβιώση της αντιλήψεως οφείλεται στο γνήσιο Αστισμό της. Αυτός ταυτίζει την πρόοδο και την επανάσταση με την οικονομική-τεχνολογική-παραγωγική εξέλιξη. Ένας Αστός πιστεύει ότι σκοπός της Επαναστάσεως δεν μπορεί να είναι παρά η παραπέρα προώθηση αυτής της εξελίξεως. Άρα περιμένει την επανάσταση στις τεχνολογικά αναπτυγμένες κοινωνίες. Διότι αυτές επι-

διώκουν την ακατάπαυστη, όλο ταχύτερη, όλο εντατικότερη τεχνολογική εξέλιξη, που τους έχει καταστεί μονομανία.

2. Είναι χαρακτηριστικό του Αστισμού του Μαρξ, το ότι επικρίνει τη σκληρότητα, που δείχνουν οι Ευρωπαίοι κατά την επέκτασή τους στην Ασία και ιδίως οι Άγγλοι στην Ινδία, αλλά εκτιμά την ίδια την αποικιοποίηση σαν πρόοδο του πολιτισμού, που έχει σαν συνέπεια την απόσπαση των ασιατικών λαών από τη νάρκη τους και την είσοδό τους *«στο κύριο ρεύμα της ιστορικής εξελίξεως»*[66]. Σύμφωνα μ' αυτήν την καθαρώς αστική αντίληψη, *«χωρίς την τεχνολογία η επανάσταση δεν μπορεί να εφαρμόσεις τις λύσεις της»*[67]. Αυτό, βέβαια, είναι ορθό αν οι *«λύσεις της»* αφορούν στην αύξηση των οικονομικών μεγεθών. Αν όμως σκοπός της είναι η δικαιοσύνη, η αξιοκρατία, η παλινόρθωση των αξιών, τι σχέση έχει η τεχνολογία; Και αυτοί ακριβώς είναι οι σκοποί της Επαναστάσεως των Αρίστων. Γι' αυτό **το κριτήριο της τεχνολογίας, χωρίς να αγνοείται εντελώς, είναι τριτεύον**.

3. Το κριτήριο της τεχνολογικής αναπτύξεως δεν πρέπει ν' αγνοείται, στο βαθμό που αυτή είναι απαραίτητη **για την επιβίωση της χώρας όπου θα επικρατήσει η Επανάσταση.** Διότι, όπως είναι επόμενο, η χώρα αυτή θ' αντιμετωπίσει εξωτερικές πιέσεις, όπως λ.χ. ο οικονομικός αποκλεισμός. Όμως τίποτα δε μας υποχρεώνει να πούμε ότι η Επανάσταση θα γίνει ή πρέπει να γίνει, σε κάποια από τις κοινωνίες με την πιο προωθημένη τεχνολογία.

4. Αντιθέτως, υπάρχουν λόγοι, για να υποθέσουμε ότι η πραγμάτωση της Μεγάλης Αλλαγής σε μία τεχνολογικώς πολύ αναπτυγμένη κοινωνία είναι δυσκολότερη. Ποιοι λόγοι;

- Η ικανότητα αντιστάσεως του Κατεστημένου είναι μεγαλύτερη. Διότι αυτό είναι «σύγχρονο», «προοδευτικό», «αποδοτικό». Παρέχει υλικά αγαθά και ανέσεις. Διαθέτει πολλαπλότητα και μέσα επηρεασμού. Μπορεί ν' απορροφά τις διαφωνίες, τις αντιρρήσεις, τις αμφισβητήσεις και ν' αφομοιώνει τα επικίνδυνα στοιχεία ή να τ' απομονώνει, στερώντας τους τη δημοσιότητα. Μ' ένα λόγο: το Κατεστημένο στις τεχνολογικώς αναπτυγμένες χώρες είναι ισχυρότερο και η αστοποίηση της κοινωνίας βαθύτερη.
- Στις τεχνολογικώς αναπτυγμένες και άρα υλικώς ευημερούσες κοινωνίες, είναι ελαχιστοποιημένη η ικανότητα εφευρέσεως νέων προτύπων πολιτικής, οικονομικής, κοινωνικής και πολιτισμικής οργανώσεως. Διότι επιφανειακώς δεν υπάρχει ανάγκη για νέα πρότυπα, αφού «όλα πάνε καλά» και επίσης επειδή τα εφευρετικότερα μυαλά βολεύονται ευκολότερα απ' ό,τι σε μία πασιδήλως πάσχουσα κοινωνία. Στις αστοποιημένες, τεχνοτροπικές κοινωνίες οι άνθρωποι δε δοκιμάζονται πλέον. Και επίσης, δεν αναζητούν. Έξω από τον τεχνολογικό τομέα όλα είναι επανάληψη, μίμηση, επανέκδοση, επάνοδος. Έτσι οι λέξεις αντικαθιστούν τις ιδέες, οι φράσεις τις πράξεις, οι λόγοι τη σκέψη. Η κριτική νόηση δε βρίσκει γόνιμο έδαφος και ατροφεί, πιεζόμενη ανάμεσα στις δύο Συμπληγάδες του δίμορφου Αστισμού - το «φιλελευθερισμό» και τον «κομμουνισμό».

Για τους παραπάνω λόγους, μου φαίνεται απίθανη η προοπτική μιας Επανασταάσεως, λ.χ. στις ΗΠΑ, όπου άλλωστε δεν υπάρχει μια από τις απαραίτητες συνιστώσες της Επαναστάσεως: η αδέσμευτη πολιτική έρευνα και πληροφόρηση.

5. Όσοι υποστηρίζουν την (μαρξικής προελεύσεως, αλλά αστική) άποψη ότι επαναστάσεις γίνονται μόνον στις αναπτυγμένες χώρες, προβάλλουν και το επιχείρημα ότι μία υπανάπτυκτη κοινωνία αδυνατεί να παράσχει στις αναπτυγμένες κονωνίες ένα πρότυπο επαναστάσεως. Αυτό είναι ορθό, αν πρόκειται για επανάσταση με οικονομικούς, βιοτικούς, τεχνολογικούς στόχους. Όμως η Επανάσταση των Αρίστων στοχεύει στην αξιοκρατία, στη δικαιοκρατία, στην ηθικοποίηση της Πολιτείας. Και το πρότυπο για μία τέτοια Επανάσταση μπορεί να προέλθει και από μία υλικώς όχι και τόσο αναπτυγμένη κοινωνία. Αν η Κίνα λ.χ. κατόρθωνε να πραγματώσει μία Δημοκρατία Αρίστων, γιατί αυτή δε θ' αποτελούσε πρότυπο και για τις ΗΠΑ;

6. Λένε ακόμη, οι υποστηρικτές της απόψεως ότι οι επαναστάσεις προϋποθέτουν το ύψιστο επίπεδο προηγούμενης αναπτύξεως, ότι μια επανάσταση και αν ακόμη επιτύχει αρχικώς, εφόσον πραγματοποιήθηκε σε μια λιγότερο σύνθετη κοινωνία (λ.χ. στη Ρωσία του 1917), δεν μπορεί να επιτύχει το πέρασμα σε πιο σύνθετη κοινωνία. Ίσως. Όμως ποιος τους λέει ότι η Επανάσταση πρέπει να έχει πάντοτε για σκοπό της την πορεία προς το συνθετότερο; **Γιατί να μη σκοπεύει προς το απλούστερο;** Γιατί μια περίπλοκη κοινωνική οργάνωση πρέπει να είναι ανώτερη από μιαν απλούστερη;

7. Λένε ακόμη: *«Αλίμονο ο σκληρός νόμος της υπαναπτύξεως είναι ότι και οι επαναστάσεις της είναι υπανάπτυκτες»*[68]. «Υπανάπτυκτες» ως

---

66. Σχετικές αναφορές στο «Μαρξισμό, εκατό χρόνια ζωής μιας θεωρίας», του Μπ. Ντ. Ουόλφ, αγγ. εκδ. 1965.

67. Ζ.Ζ. Ρεβέλ.

68. Ζ.Ζ. Ρεβέλ.

προς τι; Ως προς την τεχνολογία; Μα μόνο η αστική *διαστρέβλωση* μπορεί να θεωρεί σαν αποστολή της Επαναστατικής διεργασίας την τεχνολογική, οικονομική, παραγωγική μεγέθυνση[69]. Αυτή η μεγέθυνση μπορεί, ασφαλώς, να προκύψει από μιαν Επανάσταση. Δεν είναι όμως ποτέ ο σκοπός της. Ο Σαβίνκωφ πριν τον σκοτώσουν οι μπολσεβίκοι, που τον κατηγόρησαν για την ευγενή καταγωγή του, είπε: *«Οι επαναστάσεις δε βγαίνουν από τα πτωχοκομεία. Βγαίνουν από τις συνειδήσεις!»*[70].

8. Ασφαλώς, οι υπανάπτυκτες κοινωνίες δε διαθέτουν τους διοικητικούς μηχανισμούς, τα ειδικευμένα στελέχη και την εμπειρία, που χρειάζονται για την ταχεία και αποδοτική αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων τους. Μπορούν όμως να διαθέτουν τους διανοητές, τους επαναστάτες και την ιστορική παράδοση, που χρειάζονται για τη διαμόρφωση μιας ορθής Πολιτείας, όχι του πλούτου, αλλά της δικαιοσύνης. Η Επανάσταση μου είναι στην ουσία της δημιουργία ενός **νέου πολιτισμού**, θεμελιωμένου σε αξίες **ηθικές**. Και υποψήφιες με περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας για ένα τέτοιο έργο είναι οι κοινωνίες όχι με τις περισσότερες ηλεκτρονικές συσκευές, αλλά με την πλουσιότερη πνευματική κληρονομιά.

9. Υπάρχει και η εντελώς αντίθετη από την προηγούμενη άποψη: ότι στις αναπτυγμένες (οικονομικώς πάντοτε) κοινωνίες δεν μπορεί πλέον να γίνει επανάσταση. Διότι η ευημερία (έστω και σχετική) αμβλύνει την ανάγκη της, αλλοτριώνει τους εργαζόμενους και επιτρέπει στα καθεστώτα τους να εξουδετερώνουν με ποικίλους τρόπους τις επαναστατικές τάσεις. Η άποψη είναι ορθή, προκειμένου για κοινωνική ταξική επανάσταση του είδους που προφήτευσε ο Μαρξ. Όμως η Επανάσταση των Αρίστων δεν έχει τέτοιο χαρακτήρα , παρόλο που τελικώς θ' αναπλάσει την κοινωνία. **Ξεκινά από αίτια όχι οικονομικά-κοινωνικά, αλλά ηθικά-δικαιοκρατικά**. Είναι πρωτίστως Επανάσταση **πολιτική**. Φέρνει την **αξιοκρατία**. Και δι' αυτής λύνονται, βεβαίως, και τα προβλήματα κοινωνικής φύσεως.

10. Οι προλετάριοι δε θα εξεγερθούν. Διότι στις προηγμένες χώρες

69. Ζ.Ζ. Ρεβέλ.

70. Μπόρις Βικτόροβιτς Σαβίνκωφ (Ρόσπιν 1877-1925). Ρώσος επαναστάτης, πήρε μέρος σε αναρχικές ενέργειες (δολοφονία του Μεγάλου Δούκα Σέργιου). Εξορίστηκε στη Σιβηρία. Διέφυγε στην Ελβετία. Το 1917 έγινε υφυπουργός Στρατιωτικών στη δημοκρατική κυβέρνηση. Αντιτάχθηκε στους μπολσεβίκους. Διέφυγε στο εξωτερικό. Γύρισε στη Ρωσία (1924), συνελήφθη, καταδικάστηκε σε θάνατο και αυτοκτόνησε στις φυλακές. Έγραψε τα πολιτικά μυθιστορήματα «Ο άσπρος καβαλάρης» και «Ο μαύρος καβαλάρης».

δεν υπάρχουν. Αλλά και όπου υπάρχουν δεν αποτελούν, δεν αποτέλεσαν ποτέ στην Ιστορία, φορείς Επαναστάσεως. Εξανίστανται όμως οι Άξιοι. Και αυτοί μπορεί να εξεγερθούν. Δεν αποκλείεται, λοιπόν, να εκδηλωθεί η Επανάσταση των Αρίστων σε μια σχετικώς προηγμένη, από οικονομική άποψη, χώρα.

Συμπέρασμα: η Επανάσταση έχει πολύ περισσότερες πιθανότητες εκδηλώσεως και επιτυχίας σε χώρες μέσης τεχνολογικής-οικονομικής αναπτύξεως. Η υπέρμετρη ανάπτυξη, αν δε ματαιώνει, δυσχεραίνει στο έπακρο την εκδήλωση της Επαναστάσεως. Η πλήρης υπανάπτυξη αν δεν καθιστά αδύνατη δυσχεραίνει στο έπακρο την επιβίωση της νικηφόρας Επαναστάσεως.

β) Μήπως στις ΗΠΑ;

i) «Η β΄ Αμερικανική Επανάσταση»

Οι υποστηρικτές της θέσεως ότι επιτυχημένες επαναστάσεις είναι εφικτές μόνο στις πολύ αναπτυγμένες χώρες, έχουν και τους πιο προωθημένους εκπροσώπους τους. Αυτοί υποστηρίζουν ότι η «νέα παγκόσμια επανάσταση» θ' αρχίσει από τις ΗΠΑ. Ο κύριος εκπρόσωπος αυτής της απόψεως, Ζ.Φ. Ρεβέλ, με το έργο του «Ούτε Μαρξ ούτε Ιησούς», (1970), υποστηρίζει ότι «η νέα παγκόσμια επανάσταση άρχισε στις ΗΠΑ». Πρόκειται για «τη δεύτερη αμερικανική επανάσταση» (μετά από εκείνη για την ανεξαρτησία το 1776), η οποία θα εξελιχθεί σε «νέα παγκόσμια επανάσταση», που θα γεννήσει τη νέα πλανητική κοινωνία.

Το θέμα αξίζει να διερευνηθεί.

1. Αν ανατάμουμε τον όρο «παγκόσμια επανάσταση», όπως τον αντιλαμβάνονται ο Ζ.Ζ. Ρεβέλ και όσοι συμμερίζονται τις «θέσεις» του για τις ΗΠΑ σαν φορέα αυτής της επαναστάσεως, θα διαπιστώσουμε ότι εννοούν την επιβολή του Αμερικανικού Τρόπου Ζωής (ΑΤΖ) σ' ολόκληρο τον πλανήτη. «Επανάσταση», δηλαδή, είναι η ομοιομορφοποίηση της ανθρωπότητας με την καταστροφή κάθε συλλογικής ταυτότητας, την εκμηδένιση κάθε άλλου πολιτισμού και την προσαρμογή όλων στον ΑΤΖ. Γράφει ο Ρεβέλ:

«Η δεύτερη παγκόσμια επανάσταση (πρώτη θεωρεί το σύνολο των επαναστατικών μεταβολών, που γέννησαν τις αστικές δημοκρατίες) θα συνίσταται, λοιπόν, στη λήξη της έννοιας που αποτελεί τη φωλιά όλου του κακού: δηλαδή της έννοιας της εθνικής κυριαρχίας».

Και προσθέτει:

«Οι ομάδες που αποκαλούνται έθνη, είναι συμπτωματικά προϊόντα της ιστορίας». Άρα ας εξαλειφθούν!

«Εκείνο που θα είναι φυσικό, γράφει, θα είναι η διεθνής και όχι πλέον η εθνική κυριαρχία». Φυσικά, αυτή η «διεθνής κυριαρχία» θα συγκαλύπτει σχέσεις κυριαρχίας, ακριβώς όπως η δήθεν «ισότητα μπροστά στο νόμο» συγκαλύπτει το δίκιο του ισχυρότερου. Και η κυριαρχία θ' ανήκει στον ισχυρότερο: στις ΗΠΑ.

2. Ο Ρεβέλ λέγει ακόμη:

«Η επανάσταση είναι επίσης η δημιουργία νέων προτύπων πολιτισμών, στους οποίους έχουμε μεγαλύτερη επιθυμία να ζούμε απ' όσο σ' αυτούς που γνωρίζουμε». Άρα, συμπεραίνει, μαζί με τους άλλους θαυμαστές του ΑΤΖ, το πρότυπο του νέου παγκόσμιου (και ομοιόμορφου) πολιτισμού δεν μπορεί παρά να προκύψει από τις ΗΠΑ, αφού σ' αυτές είναι ήδη πιο ευχάριστο να ζει κανείς, απ' όσο σ' οποιαδήποτε άλλη κοινωνία. Είναι; Ίσως για εκείνους που πρωτεύον στη ζωή τους είναι η κατανάλωση, αν και στις ΗΠΑ υπάρχουν δεκάδες εκατομμύρια άνθρωποι που ζουν σε σχετική (προς τους ευημερούντες) ή και σε απόλυτη αθλιότητα. Για τους άλλους όμως;

3. Η νέα παγκόσμια επανάσταση μπορεί να προέλθει από τις ΗΠΑ, μόνον αν σαν επανάσταση εννοούμε τη διά μέσου της τεχνολογίας, της παραγωγής, κλπ., ομοιομορφοποίηση = εξαμερικανισμό του πλανήτη. Όπως μπορεί να προέλθει από την ΕΣΣΔ, μόνον αν σαν επανάσταση εννοούμε τη διά μέσου των τανκς, της πολιτικής αστυνομίας, κλπ., ομοιομορφοποίηση = σοβιετοποίηση του πλανήτη.

4. Για να στηρίξουν την άποψή τους ότι οι ΗΠΑ θα αναδειχθούν σε ορμητήριο της «παγκόσμιας επαναστάσεως», επικαλούνται.

- Την οικονομική ισχύ τους.
- Την τεχνολογική υπεροχή τους.
- Τη «δημοκρατία» τους.
- Το νεωτεριστικό πνεύμα τους.

Πιστεύω ότι στην πραγματικότητα αυτά τα στοιχεία επιτρέπουν στις ΗΠΑ να ασκούν την ηγεσία της «παγκόσμιας επαναστάσεως» μόνο αν μ' αυτόν τον όρο εννοούμε τη διεργασία, που αποβλέπει στην ολοκλήρωση της αστοποιήσεως του πλανήτη μας. Η «αμερικανική επανάσταση» είναι η αστοποιητική, όχι η **απο-αστοποιητική** επανάσταση, που χρειάζεται η ανθρωπότητα. Και φυσικά παρόμοια αστοποιητικές είναι και οι λεγόμενες κομμουνιστικές ή σοσιαλιστικές «επαναστάσεις», με μόνη τη διαφορά ότι βρίσκονται πολύ πιο πίσω από την αμερικανική,

δεν την προλαβαίνουν και η αποτυχία τους τις οδηγεί στον ολοκληρωτισμό.

5. Οι υποστηρικτές της Αμερικανικής Επαναστάσεως επισημαίνουν στις ΗΠΑ:

- Μία κριτική αξιών.
- Έναν πολιτισμικό πολυκεντρισμό.
- Ένα κίνημα αντικονφορμισμού.

Πράγματι, αυτά υπάρχουν. Όμως:

- Η «κριτική αξιών» είναι βασικώς όχι κριτική του εγκαθιδρυμένου συστήματος αξιών στο όνομα κάποιου καλύτερου, αλλά **απόρριψη κάθε αξίας**. Και εν πάση περιπτώσει πρόκειται για συναισθηματική-αυθόρμητη-ενστικτώδη και γι' αυτό **αρνητική στάση απογοητευμένων**, όχι για θετική πνευματική τοποθέτηση επαναστατών.
- Ο «πολιτισμικός πολυκεντρισμός» είναι επιφανειακός. Ο αμερικανικός λαός είναι ανομοιογενής. Είναι φυσικό ανάμεσα στους Αγγλοσάξονες και στους Μεξικανούς, στους λευκούς και στους μαύρους, στους προτεστάντες και στους καθολικούς, στους χριστιανούς και στους εβραίους, στους Σκανδιναβούς και στους Λατίνους, να υπάρχουν διαφορές. Κάθε «κοινότητα» διατηρεί κάποια πολιτισμικά χαρακτηριστικά της και κάποιους δικούς της τρόπους εκφράσεως. Όμως η κύρια πορεία είναι προς την ομοιομορφοποίηση του κοινού ΑΤΖ. Έτσι:

— Στο Πορτορίκο, η ισπανική κουλτούρα εκλείπει κάτω από τη συνεχή προέλαση του ΑΤΖ - αν οι Πορτορικανοί, που μετανάστευσαν στις κυρίως ΗΠΑ, διατηρούν στις γειτονιές τους τη γλώσσα και τα ήθη τους, αυτό είναι μόνο μία γραφικότητα περιθωριακής σημασίας.

— Οι μαύροι εκφράζονται με τη μουσική και το χορό και διαπρέπουν σ' αυτούς τους τομείς, όπως και στον αθλητισμό. Το Κατεστημένο προβάλλει υπερβολικά τους μαύρους ψυχαγωγούς και αθλητές σαν απόδειξη της ανυπαρξίας φυλετικών διακρίσεων. Όμως πραγματική μαύρη κουλτούρα δεν υπάρχει. Και κάθε απόπειρα για δημιουργία της (από συγγραφείς, κλπ.) ναυάγησε. Οι «πετυχημένοι» μαύροι (και όχι μόνον αυτοί) εγχειρίζουν τις μύτες και τα χείλη τους, χρησιμοποιούν ουσίες, για να λευκάνουν το δέρμα τους και να ισιώσουν τα μαλλιά τους -είναι «μαύροι με λευκή ψυχή».

— Ο «αντικονφορμισμός» είναι του τύπου των μπήτνινκς, χίππυς, κλπ., δηλαδή κονφορμισμός απ' την ανάποδη, που συμβάλλει στην εδραίωση του κατεστημένου κονφορμισμού.

- Η απουσία μονολιθικότητας είναι ολότελα επιφανειακή.

Ένα σύστημα σαν τον αμερικανικό φιλελεύθερο ιμπεριαλισμό, σε αντί-

θεση προς τον απλουστευμένο, ωμό, ολοκληρωτικό σοβιετικό ιμπεριαλισμό, είναι πάρα πολύ περίπλοκο. Γι' αυτό και δε συντονίζεται από έναν κεντρικό εγκέφαλο, έστω κι αν αυτός είναι συλλογικός. Το Πολιτικό Γραφείο της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΣΕ, με επικεφαλής τον εκάστοτε γεν. γραμματέα, είναι η υπέρτατη και στην ουσία η μόνη πηγή εξουσίας στο σοβιετικοκρατούμενο κόσμο. Ο Λευκός Οίκος δεν είναι το αντίστοιχό του[71]. Το αμερικανικό σύστημα έχει πολλές πηγές εξουσίας, παράλληλες, διασταυρούμενες, επάλληλες ή και αντιτιθέμενες. Λειτουργεί με ένα πλήθος επιμέρους αποφάσεων σε πολλαπλούς τομείς. Όλοι όμως συγκλίνουν σε τελική ανάλυση στον ίδιο σκοπό.

ii) Η Νέα Αμερικανική Επανάσταση

Ασφαλώς, στις ΗΠΑ, όπως και παντού, υπάρχουν ομάδες που υφίστανται καταπίεση ή εκμετάλλευση και άνθρωποι που είναι ηθικώς και ψυχολογικώς ανικανοποίητοι. Απ' αυτούς εκπηγάζουν η διαμαρτυρία, η αμφισβήτηση, η εξέγερση, που συνιστούν μιαν άλλη «Αμερικανική Επανάσταση». Αυτή δε θέλει να επεκτείνει το «Αμερικανικό Όνειρο» σ' όλο τον κόσμο. Το αμφισβητεί. Είναι για τους θαυμαστές της «η Νέα Αμερικανική Επανάσταση. Είναι;

1. Η λεγόμενη «Νέα Αμερικανική Επανάσταση» συνοψίζεται στα εξής:

- Καταδίκη της «ηθικής» της αποδοτικότητας-αποτελεσματικότητας (κυρίως οικονομικής).
- Απόρριψη της εκπαιδευτικής καταπιέσεως.
- Σεξουαλική απελευθέρωση.
- Φεμινισμός.
- Κατάργηση κάθε «φυλετισμού», με την έννοια των διακρίσεων σε βάρος οποιασδήποτε «ειδικής» ή «διαφορετικής» ομάδας, λ.χ. των μαύρων, των ομοφυλόφιλων, των ναρκομανών.
- Υιοθέτηση ενός τρόπου ζωής, που αντιτίθεται στον καθιερωμένο, στο ντύσιμο, στη μουσική, στη στάση απέναντι στα ναρκωτικά και στην εργασία («δικαίωμα στην τεμπελιά») και θεμελιώνεται στην καταστροφή του «καθωσπρεπισμού».
- Αναγνώριση της «πολιτικής αυτονομίας» για τους «αποικιοποιημένους του εσωτερικού», δηλαδή τους μαύρους, τους «σικάνος» (= ισπανόφωνους), κλπ. Έτσι το έθνος παύει να είναι μία «ενότητα» και μετατρέπεται σε «κοινότητα», ένα είδος ομοσπονδίας πολλών συλλογικών ταυτοτήτων.

2. Όπως βλέπουμε στο άμορφο κίνημα, που οι ενθουσιώδεις οπαδοί του ΑΤΖ σπεύδουν να ανυψώσουν σε «Επανάσταση», συμπλέκονται στοιχεία θετικά και αρνητικά–παρακμιακά. **Τα δεύτερα είναι τα ισχυρότερα**. Και βάζουν τη σφραγίδα τους και στα πρώτα. Έτσι:

- Η καταδίκη της «ηθικής», που κρίνει τα πάντα με την (οικονομική) αποδοτικότητα, εκπίπτει σε αρνητικό επίπεδο. Διότι απολήγει στη γενική άρνηση της οικονομίας-τεχνολογίας-παραγωγής, με αποτέλεσμα οι οπαδοί αυτής της τάσεως να ζουν ζητιανεύοντας τα ψίχουλα της αφθονίας, σαν παράσιτα σε βάρος των εργαζόμενων, πράγμα, βέβαια, που μπορεί να γίνει μόνο σε κοινωνίες με αξιόλογα περισσεύματα αγαθών. **Το θέμα δεν είναι η ολοσχερής απόρριψη της οικονομίας-τεχνολογίας-παραγωγής, αλλά η εκλογικευμένη και ηθικοποιημένη χρήση τους.**
- Η απόρριψη της εκπαιδευτικής καταπιέσεως εκφράζεται κυρίως με την απόρριψη της απαραίτητης ιεραρχικής σχέσεως διδασκώντων-διδασκομένων. Αυτή επιφέρει όχι την πνευματική πολλαπλότητα, αλλά την πνευματική διάλυση.
- Η απόρριψη του αστικού τρόπου ζωής, όταν φθάνει στην υιοθέτηση περιθωριακών τρόπων συμπεριφοράς (ναρκωτικά, κοινόβια, σεξουαλική αποχαλίνωση, απλυσιά), αποτελεί **παρακμιακή** εκδήλωση και **γελοιοποίηση** της επαναστάσεως.

Γι' αυτό το Κατεστημένο τρίβει τα χέρια του από χαρά, όταν δεν τα χρησιμοποιεί, για να χειροκροτεί αυτού του είδους τους «αμφισβητίες».

3. Από τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά της, η «Νέα Αμερικανική Επανάσταση» είναι **απολιτική**. Συνεπώς, απομακρύνει από τη λύση. Διότι **το πρόβλημα είναι κατεξοχήν πολιτικό**. Η απολιτική «επανάσταση» κρύβει το πρόβλημα και εξαφανίζει το κλειδί για τη λύση του. Το ερώτημα, στο οποίο έχει ν' απαντήσει η ανθρωπότητα, είναι: **«ποιος θα ασκεί την πολιτική εξουσία»**. Σ' αυτό το ερώτημα η Επανάσταση απαντά, παρουσιάζοντας τους υποψήφιούς της. Η δήθεν επανάσταση όμως μιλά για ομοφυλόφιλους, λεσβίες, ναρκομάνεις, ποπ-μιούζικ, γκουρού και άλλους παρόμοιους ή τριγυρίζει γυμνή τις Κυριακές στα δάση, παίζοντας κιθάρα και φλογέρα. Αυτό δεν είναι επανάσταση - είναι κινήσεις καταπιεσμένων, αγχωτικών, απροσάρμοστων, ηττοπαθών, ανώμαλων, αποτυχημένων, ειρηνιστών, κακοποιών, μυστικοπαθών, απογοητευμένων, επιδειξιών, που συμπλέκονται φύρδην μίγδην, συγκρο-

71. Υπήρξε πάντως περίοδος που το αμερικανικό σύστημα, διατηρώντας την επιφάνεια της πολλαπλότητας, λειτούργησε ουσιαστικώς κατευθυνόμενο από ένα κεντρικό υπερ-εγκέφαλο: το Φ. Ρούζβελτ και τους επιτελείς του.

τώντας μία υπο-κοινωνία ή αντι-κοινωνία, κυνηγώντας το τίποτα.

4. Χαρακτηριστικά αυτών των κινήσεων είναι:

• Η απουσία πραγματικού εσωτερικού επαναστατικού κινήτρου. Οι περισσότεροι οπαδοί τους αδιαφορούν για τα πολιτικά θέματα ή έχουν πρωτόγονα απλουστευτικές πολιτικές αντιλήψεις.

• Ιδεολογία δεν υπάρχει – μόνον ιδέες σκόρπιες, ασύνδετες, συγκεχυμένες, νεφελώδεις, αόριστες, που τις εισάγουν από δω και από κει, κατά τρόπο άτακτο και ανοργάνωτο. Οι «ιδέες» αυτές αποτελούν ένα απίθανο μείγμα κακοχωνεμένου ανατολικισμού, παρερμηνευμένου αρχαϊκού χριστιανισμού, παλαιού αναρχισμού, ινδουϊστικής λατρείας, αστρολογίας και διάφορων πριμιτιβισμών πασπαλισμένων με ψυχανάλυση και σουρεαλισμό. Ανακατεύουν Μαρξ και Ιησού, Μαρξ και Ζεν, Ιησού και ναρκωτικά, Λένιν και γιόγκα, Μάο και Βούδα, Γκεβάρα και θεϊσμό, Μαρκούζε και ποπ, μαύρους προφήτες και Φρόυντ, Τρότσκυ και Μπερντιάγεφ. Στην πραγματικότητα ούτε γνωρίζουν ούτε κατανοούν κανέναν απ' αυτούς[72].

• Ούτε Όραμα υπάρχει – οι πολλοί αρκούνται να υπάρχουν σαν παράσιτα από τα περισσεύματα της αφθονίας, που αποκηρύττουν. Έλλειψη όμως Οράματος, σημαίνει έλλειψη προοπτικής– άρα μη-μέλλον και μη-επανάσταση.

• Ούτε πρόταση για νέο τύπο σχέσεων υπάρχει. Η αντι-κοινωνία καταδικάζει κάθε «αυταρχική σχέση», χαρακτηρίζοντας σαν τέτοια **κάθε** σχέση ιεραρχίας. Δηλαδή, αρνείται την ίδια την κοινωνία και την Πολιτεία, αφού αυτές **δεν μπορούν** να υπάρχουν χωρίς ιεραρχημένες σχέσεις. Η κατάργησή τους, αν δεν ήταν ανέφικτη, θα εξαφάνιζε το ανθρώπινο είδος, αφού και οι πρωτόγονες φυλές, όπως και οι αγέλες ζώων, εξασφαλίζουν την ύπαρξή τους με την ιεράρχηση των εσωτερικών τους σχέσεων. **Οι επαναστάσεις δεν καταργούν τις διανθρώπινες σχέσεις–τις αλλάζουν.**

• Η αντι-κουλτούρα διεκδικεί την απόλυτη ατομική ελευθερία, εννοώντας κυρίως την κατάργηση κάθε ηθικού περιορισμού. Ζητά την ολοκληρωτική άρση κάθε ελέγχου στην ιδιωτική ζωή με κριτήρια ηθικής, -λ.χ. να επιτρέπεται η χρήση ναρκωτικών και η *«ελεύθερη διάθεση του σώματος»*. Δεν αναζητεί, λοιπόν, ελευθερία, αφού αυτής τον ενδότατο πυρήνα, που είναι **ηθικός**, ούτε που τον υποψιάζεται. Εκείνο που θέλει

72. Τα έργα των «θεωρητικών» της αντι-κοινωνίας είναι τελείως ασυνάρτητα λ.χ. το «Κάντε το!» (Δο ιτ) του Τζέρρυ Ρούμπυν ή το «Επανάσταση για την κόλασή της!» (Revolution for the hell of it») του Άμπι Χόφμαν.

είναι η **ασυδοσία**. Στόχος της δεν είναι η ανελευθερία–είναι η ηθική.

• Ούτε πίστη σ' επαναστατικό ιδεώδες υπάρχει – προσποιούνται απλώς ότι πιστεύουν στη δυνατότητα υπάρξεως μιας απόλυτης ατομικιστικής ελευθερίας, που μπορεί να εξασφαλιστεί με την απλή... αποχώρηση. Ποτέ όμως η αποχώρηση από μόνη της δε γεννά την επανάσταση. Η τελευταία προϋποθέτει την **επάνοδο**. Έτσι οι απόπειρες τους για απελευθέρωση δεν οδηγούν παρά σε μιαν άλλη μορφή δουλείας χειρότερη, επειδή τρέφεται από την ψευδαίσθηση της ελευθερίας. Και επίσης, επειδή εξευτελίζει τον άνθρωπο.

5. «Αντιπολιτική επανάσταση» δεν υπάρχει. Το σύνθημα είναι υποβολιμαίο. Στρώνει την οδό προς την απολιτική Πολιτεία, που ονειρεύεται ο Αστός[73].

Κάθε Επανάσταση είναι πάνω απ' όλα πράξη Πολιτική. Πολύ περισσότερο τούτο ισχύει για την Επανάσταση των Αρίστων, διότι αυτή:

• Δεν περιορίζεται ν' αλλάξει εκείνους που διαχειρίζονται τα κοινά, αλλά **μεταβάλλει το είδος των ανθρώπων, που διευθύνουν την Πολιτεία.**

• **Μεταβάλλει και τους σκοπούς της ίδιας της Πολιτείας.** Μεταβάλλει την αποστολή της και τα μέσα που χρησιμοποιεί για την εκπλήρωσή της. Γι' αυτό πρώτος σκοπός του Άριστου είναι η ενεργοποίηση της πολιτικής συνειδήσεως.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ:

1. Τη λεγόμενη «Αμερικανική Επανάσταση» θα έπρεπε να τη διαχωρίσουμε σε δύο ρεύματα: τη «Δεύτερη» και τη «Νέα».

• Το πρώτο είναι αυτό που αποβλέπει στην ολοκλήρωση του έργου της πρώτης αμερικανικής επαναστάσεως, επεκτείνοντας και επιβάλλοντας τις αρχές της, τον ΑΤΖ σ' ολόκληρο τον πλανήτη.

• Το δεύτερο είναι αυτό που αρνείται τον επίσημο ΑΤΖ και τον προκαλεί με φεστιβάλ τύπου Γούνστοκ, με ναρκωτικά, σεξουαλική ασυδοσία, βρωμιά, κοκ.

2. Το πρώτο ρεύμα είναι **αντεπανάσταση**. Το δεύτερο **υπο-επανάσταση**, που παράγει υπο-κουλτούρα, υπο-απασχόληση, υπο-νόηση, όλα «υπό».

73. Βλέπε το ομώνυμο κεφάλαιο στο βιβλίο μου «Η Άνοδος και Πτώση των Αστών».

3. Τα δύο ρεύματα αλληλοτροφοδοτούνται, αλληλοσυντηρούνται και σε τελευταία ανάλυση αλληλοσυμπληρώνονται. Όταν π.χ. η τραγουδίστρια της υπο-επαναστάσεως Τζόαν Μπαέζ δήλωνε πανηγυρικά ότι είναι ομοφυλόφιλη, έκανε πλήθος ανθρώπων να ενταχθούν στον επίσημο ΑΤΖ από απέχθεια προς τον υποθετικώς αντίθετό του.

Η ίδια πάλι βοηθούσε τον αμερικανικό ιμπεριαλισμό, όταν δήλωνε: *«Περιφρονώ όλες τις σημαίες και όχι μόνο την αμερικανικ.;. Μια σημαία είναι το σύμβολο ενός κομματιού γης, που θεωρείται σαν σπουδαιότερο από τους ανθρώπους που το κατοικούν. Πρέπει ν' απαλλαγούμε από την ίδια την ιδέα του έθνους».* **Απεθνοποίηση, λοιπόν! Κατάργηση του πατριωτισμού! Προς όφελος τίνος** θα λειτουργούσε αντικειμενικά, μέσα στις δεδομένες συνθήκες, μια τέτοια διεργασία; Μα προς όφελος του ΑΤΖ φυσικά, που διαθέτοντας συντριπτική υπεροχή μέσων θα μονομορφοποιούσε την ανθρωπότητα, φέρνοντάς τη στα μέτρα του και προσαρμόζοντάς τη στις αντιλήψεις του.

Καταλάβατε τώρα γιατί το Κατεστημένο «ανέχθηκε» (στην πραγματικότητα πρόβαλε) αυτήν την κυρία με την ωραία φωνή και το ανύπαρκτο μυαλό;

4. **Η επανάσταση ή είναι τέτοια ή δεν είναι**. Οι υπο-επαναστάσεις δουλεύουν για τα Κατεστημένα. Τα «μέτωπά» τους, όπως λ.χ. το *«μέτωπο για την απελευθέρωση των παιδεραστών»(!!), η «ομοφυλοφιλική κοινότητα», «η ένωση ομοφυλοφίλων γυναικών»*, κλπ., δεν είναι μέτωπα εναντίον του Κατεστημένου, αλλά εναντίον των εχθρών του.

5. Αν η «Αμερικανική Επανάσταση» υπάρχει πραγματικά και επικρατήσει, πού θα οδηγήσει;

• Με την πρώτη μορφή της στην αμερικανοποίηση του πλανήτη, στην ομοιομορφοποίηση της ανθρωπότητας, στην παραπέρα συνέχεια του ξέφρενου καλπασμού μιας ανεξέλεγκτης και μονομερούς τεχνολογικής και γι' αυτό καταστρεπτικής «προόδου».

Ενώ ο Ρεβέλ βλέπει τις ΗΠΑ σαν επαναστατικά καινοτόμο κοινωνία, ο Τζ. Φουλμπράιτ[74], ορθότερα, κατά τη γνώμη μου, τις χαρακτηρίζει: *«χώρα που τρομάζει εύκολα και σε υπερβολικό βαθμό από εκδηλώσεις διαφωνίας. Είμαστε βασικά μια συντηρητική κοινωνία. ...οι ΗΠΑ είναι έθνος βαθιά αντεπαναστατικό».*

Ο Λούις Χαρτς[75], γράφει ότι η έλλειψή ανοχής είναι μια γνωστή ιδιομορφία του εθνικού χαρακτήρα των Αμερικανών, που συγκροτούν μία κοινωνία, η οποία:

«τρομάζει μπροστά σε σοβαρή κριτική, γιατί την έχει γνωρίσει πολύ λίγο».

Ήδη ο Αλέξης ντε Τοκεβίλ παρατήρησε:

«Δε γνωρίζω καμιά χώρα που να έχει τόσο λίγη ανεξαρτησία σκέψεως και τόσο λίγη πραγματική ελευθερία συζητήσεως, όσο η Αμερική»[76].

Η διαφορά οφείλεται στο ότι ο Ρεβέλ κρίνει από τα όσα ισχύουν στην τεχνολογία και στην οικονομία, ενώ οι άλλοι διαπιστώνουν τα ισχύοντα στο χώρο του πνεύματος, της ιδεολογίας και της πολιτικής. Και φυσικά, αυτοί είναι που έχουν δίκιο.

• Στη δεύτερη μορφή της, η λεγόμενη (Νέα) «Αμερικανική Επανάσταση», αντί ν' αλλάξει το αντικείμενο κάθε επαναστάσεως (δηλαδή, την κοινωνία) θα το κατάστρεφε.

Η «επανάσταση» αυτού του τύπου, αν και προέρχεται από την πιο «αναπτυγμένη» κοινωνία (ή ίσως ακριβώς γι' αυτό), θα επέφερε την **υπανάπτυξη** κι έτσι θα κατάστρεφε και τον εαυτό της.

6. Οι «ηθικές» αξίες του Αστισμού πρέπει ν' αναθεωρηθούν. Όχι όμως με όργανα τη μαριχουάνα και το σεξ.

Η κουλτούρα του Αστισμού πρέπει να υποβληθεί σε αυστηρότατη κριτική. Όχι όμως στο όνομα της υπο-κουλτούρας.

Το σύστημα επιλογών πρέπει να μεταβληθεί. Όχι όμως στο όνομα της α-πολιτικής.

7. Γενικά: **η αλλαγή πρέπει ν' αποβλέπει στην αναβάθμιση – όχι στην υποβάθμιση του ανθρώπου**.

γ) Μήπως στην Ευρώπη;

1. Οι Ευρωπαίοι έχουν ωθηθεί έξω από τα παγκόσμια πράγματα. Αυτά τα χειρίζονται οι δύο Υπερδυνάμεις. Όμως οι δυτικο-Ευρωπαίοι δε ζουν άσχημα. Αντίθετα, από άποψη βιοτικού επιπέδου είναι σε καλύτερη κατάσταση, απ' όσο όταν η Ευρώπη ηγεμόνευε στον κόσμο. Γι' αυτό και **δεν αναπτύσσονται στη Δυτ. Ευρώπη δυνάμεις δυσαρέσκειας αρκετά ισχυρές, ώστε να προκαλέσουν ριζική αμφισβήτηση του Αστισμού.** Οι δυτικο-Ευρωπαίοι αμφιβάλλουν όχι για το Σύστημα, στο οποίο διαβιώνουν, αλλά για τον εαυτό τους. Γι' αυτό δέχονται παθητικά

74. «Η Αλαζονεία της Δυνάμεως» 1966.

75. «Η Φιλελεύθερη Παράδοση στην Αμερική», 1955.

76. «Η Δημοκρατία στην Αμερική».

τον υποδεέστερο ρόλο τους στο ιστορικό γίγνεσθαι και αρκούνται στην απόλαυση της υλικής ευημερίας τους.

2. Αντίθετα, στην αν. Ευρώπη οι άνθρωποι ζουν χειρότερα από παλιά. Επιπλέον νιώθουν την αβάσταχτη πίεση της απροκάλυπτης ανελευθερίας, της ωμής καταπιέσεως και της βίαιης απεθνοποιήσεως. Η αστική εξουσία, που εκεί έχει τη μορφή του συλλογικού Αστισμού οικονομικώς και του ολοκληρωτισμού πολιτικώς, αποκαλύπτεται σ' αυτούς χωρίς μάσκα, με το αληθινό της πρόσωπο. Γι' αυτό τη μισούν. Και όταν ακόμη για λόγους «τεχνικούς» δε βρίσκονται σε εξέγερση εναντίον της, βρίσκονται οπωσδήποτε σε εξανάσταση.

3. **Στη δυτική Ευρώπη η επαναστατική έμπνευση έχει στερέψει.** Όπου εκδηλώνεται κάποια επαναστατικότητα, αποτελεί επιβίωση του παρελθόντος, νοσταλγία παλαιών πράξεων και μίμηση αλλοτινών γεγονότων. Γι' αυτό:

- Τα «επαναστατικά» κείμενα είναι δογματικές επανεκδόσεις παλαιών προτύπων.
- Τα «επαναστατικά» οράματα είναι αντιγραφές εκείνων του άλλοτε.
- Οι «επαναστατικές» ενέργειες είναι ρομαντικές, θεατρικές, αναποτελεσματικές.

4. Όμως **η Επανάσταση είναι εξ' ορισμού πράξη θεμελιακά καινούρια**, πρωτότυπη, χωρίς προηγούμενο. Είναι πράξη που δεν ξανάγινε και που βγάζει την ιστορική πορεία από τις προπαρασκευασμένες κοίτες της. Είναι αδύνατο να συλλάβουμε την Επανάσταση, ξεκινώντας από παλιές αντιλήψεις. Διότι Επανάσταση είναι η δυναμική απόρριψη αυτών των αντιλήψεων. Είναι δημιουργία.

5. Ο «Μάιος του '68» στη Γαλλία, ήταν μία έκρηξη επαναστατικού αυθορμητισμού, που συντάραξε τα ιδεολογικά πολιτικά και οικονομικά κατεστημένα («δεξιά» και «αριστερά») και προκάλεσε πρόσκαιρη εμπλοκή των γραφειοκρατικών μηχανισμών του Κατεστημένου. Δεν πήγε παραπέρα, κυρίως επειδή της έλειπε το Πρότυπο.

6. Η δυτ. Ευρώπη έχει όλα τα προαναφερθέντα αρνητικά για την πραγμάτωση μιας αληθινής Επαναστάσεως στοιχεία, χωρίς καν τα θετικά της αμερικανικής κοινωνίας. Διότι η Ευρώπη, ακόμη και στο οικονομικό - τεχνολογικό πεδίο, απλώς **ακολουθεί** το ρεύμα, δεν το προκαλεί. Ο ρόλος της είναι **παθητικός**. Όσο για το πολιτικό πεδίο, εκεί πια ο δυτικο-Ευρωπαίος έχει περιαχθεί σε κατάσταση **παιδισμού**, εξαρτώντας ακόμη και την ίδια του την ύπαρξη από την αμερικανική προστασία. Αυτός ο παιδισμός της πολιτικής συνειδήσεως των δυτικο - Ευρωπαίων καλλιεργήθηκε συστηματικά μετά τη φρικτή δοκιμασία του πολέμου και με σύμμαχο την υλική ευημερία εγκαταστάθηκε σαν μόνιμο φαινόμενο.

7. Ακόμη: στη δυτ. Ευρώπη η όποια διάθεση για αλλαγή, η όποια δυσφορία, δυσαρέσκεια, επαναστατικότητα, απορροφάται εντελώς από την Αριστερά (σοσιαλιστικά και κομμουνιστικά κόμματα). Η ύπαρξη αυτής της Αριστεράς, που **είναι τόσο αστική όσο και η Δεξιά,** εγγυάται τη διαιώνιση του Αστισμού, αποτρέποντας κάθε αναζήτηση διεξόδου έξω από τα πλαίσιά του. Ειδικότερα τα ΚΚ, ενώ θεωρητικώς εξακολουθούν να επιδιώκουν τη (δική τους) «επανάσταση», (που οδηγεί απλώς σε μιάν άλλη μορφή οργανώσεως του Αστισμού), στην πράξη δεν τη θέλουν. Είναι στοιχεία του Κατεστημένου, που γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, όχι μόνον ανέχεται, αλλά και **επιζητεί την ύπαρξή τους και τη διευκολύνει**. Διότι με την παρουσία τους παγιδεύουν κάθε επαναστατική τάση, εμποδίζουν τη διαμόρφωση ενός γνήσια επαναστατικού κινήματος και εξασφαλίζουν στο Κατεστημένο τη διαιώνιση της εξουσίας του. Ψάξτε λίγο στην ιστορία οιουδήποτε ΚΚ. και θα διαπιστώσετε ότι αυτά έχουν εξειδικευθεί στην καταπολέμηση όχι του Κατεστημένου, αλλά των επαναστατικών κινημάτων. Τα ΚΚ υπονομεύουν, δυσφημούν, απορροφούν, υποτάσσουν και γενικώς εξουδετερώνουν αυτά τα κινήματα, χίλιες φορές πιο αποτελεσματικά απ' όσο το επίσημο Κατεστημένο.

Συμπέρασμα:

Η περίπτωση να προέλθει η Επανάσταση από τη δυτ. Ευρώπη, πρέπει να θεωρείται εξαιρετικά απίθανη.

Αντίθετα, η περίπτωση της αν. Ευρώπης πρέπει, μακροπρόθεσμα, να θεωρείται ότι συγκεντρώνει πολλές πιθανότητες.

δ) Από τη «δημοκρατία» ή από τον ολοκληρωτισμό

Η Νέα Πολιτεία θα αναπηδήσει από τη δήθεν «δημοκρατία» ή από τον ολοκληρωτισμό; Θα έλεγα ότι το δεύτερο είναι πιθανότερο. Βέβαια, στον ολοκληρωτισμό η καταπίεση είναι ωμότερη. Αλλά η «δημοκρατική» καταπίεση, αν και πιο εκλεπτυσμένη, δεν είναι λιγότερο αποτελεσματική στην εξουδετέρωση των Αρίστων. Στον ολοκληρωτισμό εξάλλου, συντρέχουν κάποιες συνθήκες που ευνοούν τη δυνατότητα ευχερέστερου μετασχηματισμού του σε Αριστοκρατική Πολιτεία. Τις παραθέτω:

1. • Στις «δημοκρατίες» φαίνεται να συμβαίνουν πολλά, στην ου-

σία δε συμβαίνει τίποτα. Διότι οι εξουσιαστές **έχουν επιτύχει την ουσιαστική σταθερότητα** των εγκαθιδρυμένων τους. Οι αλλαγές κυβερνήσεων είναι απλές εναλλαγές διαχειριστών, οι αλλαγές στους τρόπους συμπεριφοράς είναι απλοί συρμοί, οι οικονομικές αλλαγές είναι απλές ποσοτικές αυξομειώσεις. **Αλλαγή ποιότητας δεν υπάρχει.**

• Στις χώρες του ολοκληρωτισμού φαίνεται να μη συμβαίνει τίποτα, στην ουσία όμως εγκυμονούνται πολλά. Διότι οι εξουσιαστές έχουν επιβάλλει με την ωμή βία μίαν επιφάνεια μονολιθισμού. Αλλά **δεν πέτυχαν την ουσιαστική σταθερότητα των εγκαθιδρυμένων τους**. Απόδειξη ότι όλες οι αληθινές εξεγέρσεις της μεταπολεμικής εποχής σημειώθηκαν στο χώρο του ολοκληρωτισμού ή του Τρίτου Κόσμου, καμιά στο «δημοκρατικό».

2. Ένας λόγος, για τον οποίο η Νέα Πολιτεία είναι πιθανότερο να προβάλει από το χώρο του ολοκληρωτισμού, είναι ο αποκλεισμός των πολλών από τον πολιτικό βίο και τις κοινές υποθέσεις. Αυτός ισχύει και στις «δημοκρατίες» και στον ολοκληρωτισμό. Στις πρώτες όμως συγκαλύπτεται. Ενώ στο δεύτερο είναι φανερός. Έτσι στον ολοκληρωτισμό οι άνθρωποι είναι υπήκοοι χωρίς **αυταπάτες**, ενώ στις «δημοκρατίες» είναι υπήκοοι που ζουν στην παραίσθηση ότι είναι πολίτες κυρίαρχοι. Άρα στον ολοκληρωτισμό είναι πιο ώριμοι να δεχτούν την κατόπιν επιλογής, αλλά με αξιοκρατικά πλέον κριτήρια, συμμετοχή στα κοινά.

3. Άλλος λόγος: **η έλλειψη ασφαλιστικών δικλείδων**. Αυτές λειτουργούν στις «δημοκρατίες» σαν εκτονωτές της αντιθέσεως των καταπιεζομένων πολλών προς το σύστημα. Στον ολοκληρωτισμό δικλείδες δεν υπάρχουν. Έτσι η πίεση συσσωρεύεται. Και μπορεί κάποια στιγμή να ανατινάξει το όλο Σύστημα.

4. Ακόμη ένας λόγος: **ο ξεκάθαρος διαχωρισμός** σε δύο διαμετρικά αντίθετες τάξεις: υπήκοους και εξουσιαστές (ή προλεταριάτο και νομενκλατούρα). Αντίθετα, προς τα ισχύοντα στις «δημοκρατίες», ο διαχωρισμός είναι σαφής, χωρίς ενδιάμεσα κοινωνικά στρώματα, για να αμβλύνουν τη σύγκρουση. Στον ολοκληρωτισμό τα προνόμια των αρχόντων είναι «ντε γιούρε». Δεν αποτελούν, όπως στις «δημοκρατίες», «ντε φάκτο» αποτελέσματα της κατοχής πλούτου, αλλά προκύπτουν από τον ίδιο το ρόλο που έχουν σαν εξουσιαστές (ειδικά νοσοκομεία, καταστήματα, αναπαυτήρια, ειδικοί γιατροί κλπ.). Έτσι οι μάζες συνειδητοποιούν ευκολότερα και σαφέστερα την κατάστασή τους.

5. Σημαντικός παράγοντας, που διευκολύνει την εμφάνιση Νέας Πολιτείας, είναι και **η κατάρρευση των κάθε λογής ψευδαισθήσεων και προσδοκιών**, που χαρακτηρίζει τις ολοκληρωτικές κοινωνίες. Αυτό οδηγεί αμεσότερα στην αναζήτηση άλλων λύσεων.

6. Θα πρέπει να προσθέσω σαν παράγοντα διευκολυντικό για την εμφάνιση της Νέας Πολιτείας, την **αναγκαστική ενασχόληση με «ιδεολογικά» θέματα** και τη διαρκή επίκληση κάποιας Ουτοπίας (που η πραγμάτωσή της αναβάλλεται ατερμόνως), πράγματα που διευκολύνουν την πνευματική διαμόρφωση μιας ιδεατής Πολιτείας.

7. Τέλος, υπάρχει η **έλλειψη ανοχής**. Αυτή δεν περιορίζεται στον ιδεολογικό-πνευματικό και πολιτικό τομέα. Είναι καθολική. Γι' αυτό η διαφθορά είναι πολύ πιο περιορισμένη απ' όσο στις λεγόμενες «δημοκρατίες». Έτσι τα συμπτώματα της παρακμής δεν πλήττουν σε μεγάλη έκταση τις μάζες, όπως συμβαίνει στις «δημοκρατίες». Οι ολοκληρωτικές κοινωνίες είναι από τη φύση τους συντηρητικές και πουριτανικές. Ακόμη και η ιθύνουσα κάστα είναι υποκριτικά ηθική, προσέχει και φροντίζει να κρύβει τη διαφθορά της, αντίθετα προς τα «ανώτερα στρώματα» των «δημοκρατιών», που την επιδεικνύουν. Αποτέλεσμα: οι ηθικές αξίες αναγνωρίζονται πολύ περισσότερο στον ολοκληρωτισμό και εκείνοι που τις σέβονται και τις τηρούν είναι πολλαπλάσιοι απ' όσοι στις ανεκτικές κοινωνίες της «δημοκρατίας».

Σ' αυτό, βέβαια, συμβάλλουν αποφασιστικά και το χαμηλότερο βιοτικό επίπεδο, η έλλειψη αφθονίας και επικοινωνίας, η σκληρότερη εργασία. Πάντως το γεγονός προσφέρει ένα **ηθικό υπόβαθρο**, που είναι αναγκαίο για την ανέγερση νέας, ηθικότερης Πολιτείας.

Συμπέρασμα:

Τα παραπάνω, καθιστούν πιο πιθανό το πέρασμα στην Πολιτεία των Αρίστων ν' αρχίσει από το χώρο του ολοκληρωτισμού. Αυτό, εφόσον η ανατροπή του, όταν πραγματοποιηθεί, δε γίνει στο όνομα της αποκαταστάσεως της καπιταλιστικής ψευτο-δημοκρατίας, αλλά της οικοδομήσεως μιας ολότελα νέας Πολιτείας. Άλλωστε το πιο πυκνό σκοτάδι είναι λίγο πριν ξημερώσει. Και στην ολοκληρωτική αυτοκρατορία του ζόφου το σκότος είναι μέγα.

ε) Η Επανάσταση έχει πατρίδα;

1. Ο Α. Κέστλερ[77] διατείνεται ότι κάθε καινούργια κοσμοθεωρία πρέπει πρώτα να υιοθετηθεί από ένα έθνος, να γίνει *«εθνικό μονοπώλιο»*, να διατυπωθεί με όρους εθνικιστικούς, για ν' αρχίσει η παγκόσμια

77. «Σταυροφορία χωρίς Σταυρό».

εξάπλωσή της. Ίσως να είναι έτσι. Πράγματι:

• Ο Ελληνικός πολιτισμός διαδόθηκε με τις στρατιές της Μακεδονίας.

• Το Αστικό Δίκαιο με τις λεγεώνες της Ρώμης.

• Ο Χριστιανισμός ενσαρκώθηκε στην Αγία Ρωμαϊκή και στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία.

• Τα ιδεώδη της ανεξαρτησίας εκδηλώθηκαν με μιαν εθνική επανάσταση: την Αμερικανική.

• Της δημοκρατίας διαδόθηκαν από τις στρατιές της γαλλικής επαναστάσεως.

• Του κομμουνισμού με τα τάνκς της Ρωσίας.

Γράφει ο Κέστλερ:

«Ιδέες, που δεν ξεκίνησαν σαν ιδιοκτησία κάποιου έθνους ή κάποιας φυλής, απόμειναν στείρες ουτοπίες... Η Β΄ Διεθνής ξέφτισε, γιατί δεν είχε πατρίδα...»

Υπάρχει όμως και ο αντίλογος. Ότι η Γ΄ Διεθνής που είχε πατρίδα, την ΕΣΣΔ, έγινε όργανό της. Δεν είναι η ΕΣΣΔ, που υπηρετεί τον κομμουνισμό, αλλά το αντίστροφο.

2. Τι θα γίνει με τη Δημοκρατία των Αρίστων; Ασφαλώς, θα έχει πατρίδα. Διότι δεν μπορεί να επικρατήσει ταυτόχρονα, παντού. Θα επιβληθεί σε μία χώρα. Αν όμως η ιδέα της Δημοκρατίας των Αρίστων καταντήσει εργαλείο στην υπηρεσία του εθνικισμού ή ακόμη χειρότερα του επεκτατισμού αυτής της χώρας, τότε η Ιδέα καταστράφηκε.

3. «Για να κατακτήσει μια ιδέα τον κόσμο, πρέπει να υπάρξουν κατακτητές...» διατείνεται ο Κέστλερ με το στόμα κάποιου ναζιστή ήρωά του. Σωστά! Αρκεί μόνον οι κατακτητές να δρουν στο πεδίο των ιδεών, όχι σ' εκείνο των πλουτοπαραγωγικών πηγών. Πώς θα εξασφαλιστεί αυτό; μην ανησυχείτε. Αν αυτοί που θα επικαλεσθούν την Ιδέα των Αρίστων είναι Άριστοι, δεν υπάρχει φόβος.

στ) Πού λοιπόν;

1. Πού είναι πιο πιθανό να επικρατήσει για πρώτη φορά η Αξιοκρατική Πολιτεία; Πιστεύω ότι αυτό μπορεί να συμβεί σε κάποια χώρα:

— Χωρίς κατεστημένο ιδιαίτερα ισχυρό σε πλούτο, επάνδρωση, πείρα και παράδοση.

— Με μακρά ιστορική εμπειρία.

— Με λαό δημιουργικό και ικανό να αφομοιώνει νέους τρόπους ζωής.

2. Ένας πρόσθετος ευνοϊκός παράγοντας θα μπορούσε να είναι η

θέση της στις παρυφές των κόσμων, Βορρά-Νότου, Δύσης-Ανατολής. Διότι ο πολιτικός πειραματισμός είναι εφικτότερος σε σημεία τριβής, όπου οι κόσμοι-παραλλαγές της υλιστικής κοινωνίας αλληλοεξουδετερώνονται.

3. Χώρες που συγκεντρώνουν πλήρως ή μερικώς τις παραπάνω προϋποθέσεις μοιάζουν να είναι η Ουγγαρία, η Πολωνία, η Ελλάδα, το Ιράν. Υποψηφιότητα θα μπορούσαν να θέσουν και άλλες χώρες, όπως η Κύπρος, η Μάλτα, η Ιρλανδία, κάποιο τμήμα της Ινδίας ή μερικές λατινοαμερικανικές χώρες.

4. Οι χώρες αυτές έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό: το μικρό (ή σχετικώς μικρό) μέγεθος. Αυτό, εκ πρώτης όψεως, φαίνεται ότι θα διευκόλυνε την προσπάθεια. Διότι ο πολιτικός πειραματισμός είναι οπωσδήποτε ευχερέστερος σε μικρογραφία. Όμως, ταυτόχρονα, το μικρό μέγεθος της χώρας συνεπάγεται και την αδυναμία της να αντισταθεί σ' εξωτερικές επιθέσεις, που είναι πολύ πιθανόν να εξαπολύσει εναντίον της ο ανατολικού ή δυτικού τύπου Αστισμός, όπως ήδη έγινε σε τόσες περιπτώσεις. Γι' αυτό τελικώς μία μεγάλη και δυσπρόσβλητη χώρα έχει τις περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας, παρόλο που εσωτερικώς οι δυσχέρειες θα είναι περισσότερες.

5. Έτσι, τελικώς, στρεφόμαστε προς την Κίνα και την Ινδία. Ιδίως προς την πρώτη, που είναι αδύνατον να υποταχθεί έξωθεν. Σ' αυτήν άλλωστε υπήρξαν αξιοσημείωτα σπέρματα μιας προσπάθειας, που θα μπορούσε να εξελιχθεί στη σωστή κατεύθυνση. Πράγματι, ο «μαοϊσμός» δεν ήταν κομμουνισμός παρά μόνο στην ορολογία που χρησιμοποιούσε, δηλαδή στο λεκτικό του. Κατά τα άλλα επεδίωξε:

• Τη δημιουργία μιας αυτοκεντρωμένης αυτόνομης οικονομίας.

• Την απόκτηση μιας στέρεης, αυθύπαρκτης αμυντικής ικανότητας.

• Την απόκρουση της πολιτισμικής επιθέσεως των δυτικών (σ' αυτούς ορθώς κατέτασσε και τους σοβιετικούς). Η «πολιτιστική επανάσταση» ήταν μια δυναμική προσπάθεια για απόκρουση της δυτικοποιήσεως (=εκρωσισμού, εξαμερικανισμού ή εξευρωπαϊσμού) των Κινέζων, που εξωθήθηκε ως την ολική άρνηση του δυτικού (=αστικού) πολιτισμού.

• Τη διάδοση της επαναστατικής ιδέας για πλήρη καταστροφή του αστικού συστήματος και πολιτισμού (συμπεριλαμβανόμενου και του σοβιετικού) κυρίως μέσω της εξεγέρσεως των ασιατικών, αφρικανικών και λατινοαμερικανικών, δηλαδή των μη αστικώς αναπτυγμένων και ολοκληρωτικώς αστοποιημένων χωρών.

Η προσπάθεια είχε πολλά αρνητικά:

- Την ολοκληρωτική φύση του καθεστώτος.
- Την προσωποπαγή εξουσία (αρχηγική αρχή).
- Την τάση για εκμηδένιση του Προσώπου.
- Την πίστη στις μάζες και μάλιστα στις εξαθλιωμένες.
- Την άρνηση και της εθνικής πολιτισμικής παραδόσεως.

Τελικά, ανακόπηκε με το θάνατο του Μάο και τον «απομαοϊσμό» των επιγόνων του, που «δυτικοποιούν» τη χώρα τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι του «μαοϊσμού» είχε προηγηθεί μία ανάλογη προσπάθεια της αυτοκράτειρας Τσέου-Χι (1864-1908), που αγωνίσθηκε σκληρά για να εμποδίσει τη δυτικοποίηση της Κίνας και για να την ανανεώσει μέσα στα πλαίσια της δικής της ιστορικής ταυτότητας. Αυτό το προηγούμενο δείχνει ότι μέσα στην Κίνα υπάρχει εν δυνάμει τάση και μάλιστα ισχυρή για ένα μη αστικό (αστικό είναι και το σοβιετικό) σύστημα. Πηγή της είναι η μακρότατη παράδοση της εξουσίας των λογίων.

Γενικά Συμπεράσματα:

1. Η χώρα που προσφέρει τις μεγαλύτερες πιθανότητες για μια επιτυχή οικοδόμηση της Δημοκρατίας των Αρίστων είναι εκείνη που διαθέτει τα ακόλουθα γνωρίσματα:

i) Μέση οικονομική ανάπτυξη

ii) Αρκετή τεχνολογία, χωρίς να υπόκειται στην κυριαρχία της.

iii) Παράδοση ιστορική, πνευματική, πολιτισμική.

iv) Αξιόλογα κατάλοιπα παραδοσιακής ηθικής και ενός υπερχρονικού συστήματος αξιών.

v) Εθνική αυτεπίγνωση.

vi) Πολίτευμα αυταρχικό, καταπιεστικό, αποτυχημένο και καταδικασμένο στις συνειδήσεις.

2. **Η κατάληψη της εξουσίας και ιδίως η διατήρησή της, όταν γίνουν αντιληπτοί οι επιδιωκόμενοι σκοποί, είναι τόσο δυσκολότερη, όσο πιο περίπλοκη είναι η κοινωνική και κρατική συγκρότηση.** Στις ΗΠΑ π.χ. υπάρχουν τόσα σχετικώς αυτόνομα κέντρα εξουσίας, τόσες παράλληλες πηγές ισχύος, τόσο περίπλοκη κρατική και διοικητική διάρθρωση, ώστε δεν μπορεί κανείς να τους επιβάλει την εξουσία του απλώς και μόνον καταλαμβάνοντας το Λευκό Οίκο (ή μπαίνοντας σ' αυτόν) ή και κυριαρχώντας στην Ουάσιγκτον και στη Ν. Υόρκη. Αντίθετα, **οι πιθανότητες επιτυχίας της επαναστατικής ενέργειας αυξάνουν σε κοινωνίες με απλούστερη οργάνωση.** Αυτό δε σημαίνει ότι η ενέργεια πρέπει να γίνει οπωσδήποτε σε κοινωνίες με στοιχειώδη οργανωτική δομή. Διότι

αυτές μαστίζονται κατά κανόνα από άλλα προβλήματα, όπως η έλλειψη στελεχών, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, η οικονομική εξάρτηση, που μπορεί να οδηγήσουν σε αδυναμία επιβιώσεως σε περίπτωση δυσχερειών και αντιστάσεως σε περίπτωση εξωτερικών πιέσεων. Προτιμότερη, λοιπόν, επιλογή είναι μία χώρα όχι αρχαϊκής, αλλά ούτε υπερβολικά περίπλοκης **άρα μέσης, κοινωνιοκρατικής δομής.**

3. Υπάρχει η άποψη ότι σ' ένα τελειοποιημένο αστυνομικό-στρατοκρατικό καθεστώς, όπως τα σοβιετικού τύπου, η επαναστατική ενέργεια είναι αδύνατο να οργανωθεί και να επιχειρηθεί και εν πάση περιπτώσει να επικρατήσει, ανατρέποντας την εξουσία. Η άποψη είναι εσφαλμένη. Διότι σε τέτοια καθεστώτα, εφόσον, βέβαια, είναι κομμουνιστικού τύπου, που σημαίνει ότι η καταπίεση είναι καθολική και συνάγεται με διαρκείς στερήσεις, η αναγκαιότητα της επαναστάσεως συνειδητοποιείται από απείρως περισσότερους απ' όσο στα «δημοκρατικά». Το καζάνι βρίσκεται σε διαρκή υποχθόνιο βρασμό. Οι ασφαλιστικές δικλείδες λείπουν. Και όταν υπάρξει κάποια αφορμή-ευκαιρία-ρωγμή, η επανάσταση ξεσπά με όλη τη δύναμη και τον αυθορμητισμό ενός σχεδόν φυσικού φαινομένου. Το είδαμε στην Ουγγαρία του 1956, όπου το επιφανειακώς πανίσχυρο αστυνομικό κράτος κατέρρευσε πλήρως μέσα σε λίγες ώρες, κάτω από την οργή του λαού, που επικεφαλής του είχε διανοούμενους.

4. Πέρα απ' αυτό: Η Επανάσταση των Αρίστων είναι ειδικού τύπου επαναστατική ενέργεια, που δεν προϋποθέτει την «από τα κάτω» οργάνωση και δράση.

Κατά τη γνώμη μου, αυτή **η Επανάσταση είναι πιο πιθανή σε χώρες σοβιετικού παρά σε χώρες αμερικανικού τύπου, σε καθεστώτα ολοκληρωτικά, παρά σε καθεστώτα δημοκρατικά.**

5. Για να επικρατήσει η Επανάσταση, θα πρέπει να εκδηλωθεί σε μία κοινωνία και σε μία στιγμή που δεν υπάρχει εσωτερική συνδετική ομοφωνία. Σε μία κοινωνία οπού η μεγάλη πλειονότητα των μελών της και μάλιστα των δραστήριων, των ενεργών, των μη-περιθωριακών, προσφέρει τη συγκατάθεσή της στο Σύστημα, η Επανάσταση δεν μπορεί να επιτύχει. Γι' αυτό συγκεντρώνει περισσότερες πιθανότητες σε κοινωνίες όπου ο Αστισμός δεν κατόρθωσε να φέρει την υλική ευημερία και αφθονία, να ικανοποιεί τις ατομικές πρωτοβουλίες, να εμφανίζεται φιλελεύθερος – με άλλα λόγια στις κοινωνίες του αποτυχημένου συλλογικού Αστισμού, των στερήσεων και της φανερής καταπιέσεως. Σ' αυτές τις κοινωνίες ακόμη και ο δρόμος των μεταρρυθμίσεων εμφανίζεται κλειστός. Δεν αφήνουν στους αντίπαλούς τους καμία ψευδαίσθηση.

Πρέπει να προχωρήσουν στην πλήρη ρήξη με το Κατεστημένο, με μοναδικές εναλλακτικές προοπτικές τη νίκη ή το θάνατο.

VIII. Πότε και πώς;

«Όταν αυτοί που κυβερνούσαν, δεν κυβερνούν πια. Όταν αυτοί που θα τους διαδέχονταν, ήρθαν και χρεοκόπησαν. Τότε έρχεται η ώρα μας».

Β. Ι. Λένιν

α) Πότε;

1. Πότε θα έλθει το πλήρωμα του χρόνου;
Ο σοφός ξέρει να περιμένει. Όποιος ενεργεί εναντίον της φυσικής ροής των πραγμάτων αποτυγχάνει. Πρέπει ν' αφήσει, λοιπόν, τα πράγματα να βαδίσουν σύμφωνα με τη φύση τους. Τη δράση του να την προσαρμόζει σ' αυτήν την πορεία, όχι για να την ακολουθήσει ο ίδιος, αλλά για να μπορέσει να την κατευθύνει. Η αποφασιστική δράση πρέπει ν' αναληφθεί μόνο στην κατάλληλη στιγμή. Ως τότε, *«κάθισε ήρεμα, μην κάνεις τίποτα, η άνοιξη έρχεται, το χορτάρι φυτρώνει από μόνο του»*[78].

2. Υπάρχουν στην Ιστορία εποχές που και οι μεγαλύτερες ιδιοφυίες γίνονται ανίσχυρες. Ο Άριστος το ξέρει. Περιμένει την προσφορότερη εποχή. Ως τότε, εργάζεται για την ωρίμανσή της. Και κυρίως, φροντίζει να κρατά τη δάδα αναμμένη.

3. Ο Μάρξ πρόβλεψε την, σε οικονομικο-κοινωνικό επίπεδο, καταστροφή του «καπιταλισμού». Με τον τελευταίο όρο εννοούσε απλώς την κοινωνία των μέσων του 19ου αιώνα, αυτήν που είχε προκύψει από την πρώτη βιομηχανική επανάσταση (= των ατμοκίνητων μηχανών). Προφήτευσε την αντικατάστασή αυτής της κοινωνίας από ένα σύστημα, που στην πραγματικότητα, αντί να καταλύει τον καπιταλισμό, τον κορύφωνε. Άλλωστε ο Μαρξ υπήρξε μέγας θαυμαστής του καπιταλισμού, όπως μπορεί ν' αντιληφθεί όποιος ρίξει έστω και μια ματιά στα κείμενά του. Από τότε ο Αστισμός[79] επιβλήθηκε σε κλίμακα υδρογειοσφαιρική, σαν

78. «Ζεν»-βουδιστική σχολή. Φυσικά, το «ήρεμα» και το «τίποτα» δεν πρέπει να γίνουν νοητά με τις τρέχουσες δυτικές έννοιες. Σημαίνουν απλώς την αποφυγή κάθε πρόωρης ενέργειας που θα απέβλεπε στο διασμό των πραγμάτων.

79. Χρησιμοποιώ τον όρο **Αστισμός** διότι ο όρος «καπιταλισμός» (ή κεφαλαιοκρατία) αναφέρεται αποκλειστικώς στο οικονομικό πεδίο και έτσι περιορίζει τον Αστισμό

φιλελεύθερος, μικτός, κρατικός ή σοσιαλιστικός. Τώρα τα σημάδια λένε ότι η καταστροφή του επέρχεται. Αλλά δε θα είναι οικονομικο-κοινωνική. Θα είναι **συνολική**.

4. Με την επερχόμενη καταστροφή δε θα καταρρεύσει ένα συγκεκριμένο σύστημα παραγωγικών σχέσεων. Θα καταρρεύσουν τα πάντα. Και στα χαλάσματά τους θα θαφτεί ο πρώτος υδρογειοσφαιρικός «πολιτισμός» της Ιστορίας[80].

5. Τι θα επακολουθήσει; Αυτό εξαρτάται από την **επιλογή** και τη **δράση** του ανθρώπου. Σίγουρα, η επαναστατική κατάσταση στις μάζες, που προσδοκούσε ο Μαρξ, δεν υπάρχει, επειδή δεν μπορεί να υπάρξει. Άρα η μαρξιστική επανάσταση δε θα πραγματωθεί. Υπάρχουν όμως:

— Καθολική αποτυχία του Συστήματος.

— Εξανάσταση στις άξιες συνειδήσεις.

Η Επανάσταση ψάχνει κιόλας το δρόμο της.

Και είναι η αληθινή Επανάσταση. Διότι δεν προκύπτει από τις οικονομικές διεκδικήσεις αδικημένων ούτε από τις πολιτικές διεκδικήσεις καταπιεσμένων. Προκύπτει από εξανεστημένες συνειδήσεις.

β) Πώς;

1. Η Επανάσταση αρχίζει πάντοτε σαν κίνημα, που το συνθέτουν δύο στοιχεία: μία άρνηση και ένα πρόσταγμα.

- Το πρώτο συνίσταται στην κριτική αμφισβήτηση των ισχυόντων.
- Το δεύτερο συνίσταται σε θετικές προτάσεις για ένα διαφορετικό κόσμο.

Μόνον όταν αυτά τα στοιχεία συνυπάρχουν, έχουμε κίνηση επαναστατική. **Η Αμφισβήτηση μόνη της δεν αποτελεί Επανάσταση.** Διότι απ' αυτήν μπορεί να προκύψει και η υπο-Επανάσταση, δηλαδή η απλή άρνηση, που οδηγεί στην περιθωριοποίηση.

2. Όταν το επαναστατικό κίνημα κατορθώσει να αναλάβει τις τύχες της Πολιτείας και βάλει τις προτάσεις του για ένα διαφορετικό κόσμο σ' εφαρμογή, τότε αναδεικνύεται σε Επανάσταση.

3. Για να επιτύχει, λοιπόν, την αναβάθμισή του σε Επανάσταση, το

σ' αυτό. Στην πραγματικότητα όμως ο Αστισμός απλώνεται και κυριαρχεί παντού. Αν στην οικονομία είναι κεφαλαιοκρατικός, στην πολιτική είναι μετριοκρατία, στη φιλοσοφία υλισμός, στη θρησκεία α-θρησκευτισμός, στη βιοθεωρία ιδιοτελής εγωισμός και παντού και πάντοτε αναξιοκρατία.

80. Βλέπε το κεφάλαιο «Η Πάσχουσα Κοινωνία» στο βιβλίο μου «Η Άνοδος και η Πτώση των Αστών».

επαναστατικό κίνημα πρέπει να πάρει την εξουσία. Πώς; Με την επαναστατική δράση, που κορυφαία απόληξή της είναι η επαναστατική ενέργεια.

4. Η επαναστατική ενέργεια συνίσταται στο να μεταβάλεις την πραγματικότητα, προσεγγίζοντάς την προς ένα επιθυμητό ιδεατό πρότυπο. Πρώτη, λοιπόν, φάση αυτής της ενέργειας είναι **η κατασκευή του Προτύπου** – στην προκειμένη περίπτωση της Δημοκρατίας των Αρίστων. Πρότυπο των Αρίστων είναι η Δημοκρατία τους. Η επαναστατική ενέργειά τους αποβλέπει στη μεταβολή της πραγματικότητας, ώστε να προσεγγίσει αυτό το πρότυπο.

5. Η βαθιά πρωτοτυπία του Άριστου δε βρίσκεται στην άρνηση των Κατεστημένων. Βρίσκεται στους σκοπούς που προτείνει και στους μηχανισμούς που προωθεί για την επιτέλεση αυτών των σκοπών, που βρίσκονται στους αντίποδες του Αστισμού.

6. Προϋπόθεση για την ανάπτυξη της επαναστατικής ενέργειας, εκτός από την ύπαρξη του Προτύπου είναι και η ηθική μεταμόρφωση των φορέων της. Και σ' αυτήν τη μεταμόρφωση συμβάλλει αποφασιστικά **η ύπαρξη του Προτύπου**, που με την παρουσία του επενεργεί θετικά στην ψυχή και στο πνεύμα των οπαδών του. Χωρίς αυτό, ο εξεγειρόμενος εκπίπτει στην υπο-επανάσταση.

7. Ο πνευματικός άνθρωπος δεν εξεγείρεται μόνον ή κυρίως εναντίον της οικονομικής εκμεταλλεύσεως. Η εξανάστασή του είναι πολύ ευρύτερη-καθολικότερη. Αγανακτεί από τη διαφθορά, τον υλισμό, την αντιπνευματικότητα, την πολιτισμική καθίζηση και αποικιοποίηση. Εξανίσταται, όχι σαν οικονομικός άνθρωπος, αλλά σαν **ανθρώπινο ον**, εναντίον ολόκληρης της Παρακμής. Γι' αυτό η εξέγερσή του είναι απείρως βαθύτερη, συνεπέστερη και σθεναρότερη από εκείνην των πεινασμένων. Και σε αντίθεση προς ό,τι συμβαίνει μ' αυτούς, δεν την αμβλύνουν η απόκτηση αφθονίας αγαθών και υλικών ανέσεων ούτε το βόλεμμα και η όποια «αποκατάσταση». Έτσι βλέπουμε, λ.χ. στις ΗΠΑ να εξεγείρονται οι φοιτητές και οι πανεπιστημιακοί, όχι οι εργάτες και οι αγρότες. Στον Τρίτο Κόσμο ξεσηκώνονται οι φοιτητές και οι μορφωμένοι, όχι οι μάζες που λιμοκτονούν. Στην ΕΣΣΔ οι αντιφρονούντες δεν είναι προλετάριοι – είναι διανοούμενοι. Και στην αν. Ευρώπη οι επαναστάσεις αρχίζουν συνήθως από τα πανεπιστήμια, τις λέσχες συγγραφέων, τις ενώσεις καλλιτεχνών μέσα από το ίδιο το ΚΚ.

8. Η «αμφισβήτηση» πηγάζει κυρίως από τους φοιτητές, τους διανοούμενους, τους πνευματικούς ανθρώπους. Πρόκειται για έκφραση της ακαθόριστης δυσφορίας, που τους προκαλούν οι (αντι) αξίες και

αντιλήψεις, η υλιστική - ωφελιμιστική κοσμοθεωρία του Αστισμού. Στρέφονται εναντίον του (αστικού) Κατεστημένου, απορρίπτοντας τον υλιστικό ωφελιμισμό του, τις αντιλήψεις του για τη ζωή, την «ευτυχία», την «επιτυχία», αλλά δεν προχωρούν σε βάθος, δε βρίσκουν τη ρίζα του κακού – τον Αστισμό. Χωρίς Πρότυπο-οδηγό εκφυλίζονται στην επιδεικτική απόρριψη των τρόπων ζωής και στην υιοθέτηση άλλων τρόπων συμπεριφοράς, ντυσίματος, στεγάσεως, έρωτος. Η «αμφισβήτηση» αυτή είναι ακίνδυνη για τον Αστισμό. Γι' αυτό στη δυτική-δημοκρατική του μορφή την ανέχεται σαν περιθωριακή εκδήλωση, που μπορεί να υπάρχει ακριβώς επειδή το αστικό σύστημα διακατέχεται από «ανοχή» και εξασφαλίζει την «αφθονία» – η αμφισβήτηση είναι η καλύτερη απόδειξη και για τα δύο αυτά «προσόντα» του.

9. Ο Άριστος πρέπει να προσέξει ν' αποφύγει μια φοβερή παγίδα: το γλίστρημα από τη δικαιολογημένη εξανάσταση και τη θεμελιωμένη αντιεξουσιαστική στάση του στην **απολιτική** συμπεριφορά και στην **αντικοινωνική** στάση. Τότε θα ναυαγήσει στη στείρα άρνηση. Η θέση του πρέπει να παραμείνει σταθερά:

- Όχι στα κόμματα. Ναι στην πολιτική!
- Όχι στον αστισμό. Ναι στην κοινωνία!
- Όχι στην εκλογική παρωδία. Ναι στον πολιτικό αγώνα!
- Όχι στο παιγνίδι της εναλλαγής των κυβερνώντων «πλειοψηφιών». Ναι στην εξουσία των Αρίστων.

10. Ο επαναστάτης Άριστος πρέπει να είναι α-κυβερνητικός, α-κομματικός, αντι-εξουσιαστικός, αλλά **έντονα πολιτικοποιημένος**, α-κούραστος κήρυκας ιδεών, ανένδοτα αγωνιστικός. Ουσία της πολιτικής του:

- Όχι συμβιβασμός με τα κατεστημένα.
- Όχι συμβιβασμός με την εξουσία.
- Όχι συμβιβασμός με τον αστισμό.
- Όχι όμως και έκπτωση στην απλή άρνηση.

11. Σκοπός του Άριστου δεν είναι ούτε το περιθώριο ούτε η α-πολιτικοποίηση ούτε η μόνιμη εγκατάστασή του στην αντιπολίτευση ή και ευρύτερα στην αντιεξουσία. Σκοπός του είναι η εγκαθίδρυση ενός συστήματος, που οδηγεί στην άσκηση της εξουσίας από τους Αρίστους, που θα εξυψώσουν την πολιτική, θα ωφελήσουν την κοινωνία και θα περιορίσουν τον Αστισμό στο καθαρώς οικονομικό πεδίο.

12. Επαναστατικό μέσο είναι αυτό που χρησιμοποιείται για την επίτευξη της επαναστατικής μεταβολής. Αυτό μπορεί να είναι ή να μην είναι η βία. Και αυτή με τη σειρά της διακρίνεται σε πολλούς τύπους.

Το μέσο, που θα χρησιμοποιήσουν οι Άριστοι, θα είναι το πιο κατάλληλο, μέσα στις συγκεκριμένες χωροχρονικές συνθήκες, για την πραγμάτωση της προσεγγίσεως προς το Πρότυπό τους.

Ίσως εξαναγκαστούν να προσφύγουν στη βία. Ο Μικελάντζελο Αντονιόνι λέει: «Η βία των καταπιεσμένων έχει από καιρό αναγνωριστεί σαν νόμιμη – και στο διάβολο η ηθική» («Κείμενα και Συνεντεύξεις»). Θα πρόκειται όμως πάντοτε για **βία πολιτική, συγκεκριμένη, περιορισμένη, προσωρινή.** Δε θα τη χρησιμοποιήσουν κατά τρόπο καθολικό, γενικό, μαζικό, μόνιμο. Ο Άριστος δεν αρέσκεται στη βία. Απλώς ίσως να τη χρησιμοποιήσει κάποια στιγμή, για να μπορέσει ν' αντιμετωπίσει την πολύμορφη βία του Κατεστημένου. Και τότε θα το κάνει σε περιορισμένη κλίμακα και για συγκεκριμένο διάστημα χρόνου.

γ) Προς Εξανιστώμενον

Αποδέσμευσε:
την πολιτική κρίση σου από τις ψευτο-ιδεολογικές φαντασιώσεις, που σου καλλιεργούν τα διάφορα κόμματα, παρατάξεις, «*κόσμοι*» και στρατόπεδα. Η πολιτική, που ασκούν αυτά τα ποικίλα προσωπεία του ίδιου πράγματος, δεν έχει σχέση με ιδεολογίες. Οι διαφορές τους περιορίζονται στην ορολογία που χρησιμοποιούν και στο ύφος, με το οποίο απλώς διαχειρίζονται τη μη μεταβλητή στην ουσία της πραγματικότητα: τον Αστισμό της αναξιοκρατίας.

Συνειδητοποίησε:
την αλήθεια ότι μέσα από το παιχνίδι των κομμάτων και των παρατάξεων του Κατεστημένου δεν υπάρχει δίοδος προς το καλύτερο. Οι όροι του παιχνιδιού είναι δεδομένοι. Και δεν αφήνουν περιθώρια για αναζήτηση του καλύτερου ούτε δυνατότητες για πορεία προς αυτό. Τούτο ισχύει τόσο για τα πολλά κόμματα του δυτικού φιλελεύθερου, όσο και για το ένα κόμμα του ανατολικού ολιστικού Αστισμού.

Κατανόησε:
ότι κάθε όραμα για ουσιαστική ανακατάταξη των δομών της κοινωνίας και των θεσμών της Πολιτείας, είναι ξένο και αναγκαστικά εχθρικό τόσο προς την ισχύουσα «*δημοκρατία*», όσο και προς τον υπαρκτό «*κομμουνισμό*». Μόνον έξω απ' αυτό το δίμορφο Κατεστημένο υπάρχει το καλύτερο. Και μόνο εναντίον του μπορεί να πραγματωθεί.

Απαλλάξου:
από το τεχνητό και εκβιαστικότατο δίλημμα, που σε αναγκάζει να διαλέξεις το δήθεν «*μικρότερο κακό*». Ο θαρραλέος και έντιμος άνθρωπος δεν επιλέγει μεταξύ κακών. Απορρίπτει το ίδιο το Κακό.

Προχώρησε:
στην αποπαγίδευσή σου από τα κενά ρητορικά σχήματα των κομματικών ψευτο-ιδεολογιών. Πραγματοποίησε την έξοδό σου από το παιχνίδι που παίζουν σε βάρος σου προς την επανεύρεση της ελευθερίας και της προσωπικής σου αυτοτέλειας.

Μποϋκόταρε την κομματική αγορά.
Δηλαδή μετά απ' αυτά:

- Μη γίνεσαι μέλος κανενός κόμματος. Αν είσαι αποχώρησε.
- Μην αγοράζεις και μη διαβάζεις κομματικά ή παραταξιακά έντυπα.
- Μην παρακολουθείς κρατικούς ή κομματικούς ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς.
- Μην πηγαίνεις ποτέ σε προεκλογικές και άλλες κομματικές συγκεντρώσεις-εκδηλώσεις.
- Μην ενισχύεις κομματικούς εράνους.
- Μη συζητάς ποτέ, πουθενά, θέματα κομμάτων, αρχηγών και παρατάξεων, αφού δεν υπάρχει θέμα να επιλέξεις ανάμεσά τους.
- Γενικά αδιαφόρησε για την κομματική ψευτοπολιτική. Αγνόησε κι αυτήν και τους εκπροσώπους της. Απαγόρευσε τους κάθε επηρεασμό της σκέψης και του βίου σου.

Πρόσεξε:
Τα παραπάνω δε θα τα κάνεις στο όνομα μιας εγωκεντρικής και απολιτικής ιδιωτείας. Θα ενεργείς έτσι, στο όνομα μιας δυναμικής άμυνας, εναντίον της προσπάθειας των Κατεστημένων να σε υποτάξουν. Θα είναι η άρνησή σου ν' αλλοτριωθείς, παγιδευόμενος στις δήθεν διαμάχες των κομμάτων, στις δήθεν συγκρούσεις των «*κόσμων*», στη δήθεν μονομαχία των Υπερδυνάμεων. Θ' αρνηθείς την πολιτική τους όχι την Πολιτική γενικώς.

Αφιερώσου στη μεγάλη, στην αληθινή Πολιτική. Σ' αυτήν που:

- Κομίζει οράματα για Πολιτείες νέες και οι κατεστημένοι της αποβλακώσεως χαρακτηρίζουν «*ουτοπιστική*».
- Δεν υποτάσσεται στις κατεστημένες τάχα «*αναγκαιότητες*».
- Απορρίπτει την έκπτωση των ιδεολογιών και της ανθρώπινης υπάρξεως στις απαιτήσεις του δίμορφου (φιλελεύθερου-μαρξιστικού) Αστισμού για ορθολογικότερη οργάνωση της οικονομίας, μεγέθυνση της παραγωγής και της παραγωγικότητας, αύξηση της καταναλώσεως και των ανέσεων. Ο Αστισμός («δημοκρατικός» και «κομμουνιστικός») δεν υπήρξε ποτέ στ' αλήθεια ιδεολογία. Απλώς υπέταξε τις ιδέες και τις ιδεολογίες στον υλιστικό ωφελιμισμό του. Και οι υποταγμένες ιδέες δεν είναι παρά φαντάσματα νεκρών ιδεών. Οι ζωντανές ιδέες υπάρχουν

μόνον έξω από τον Αστισμό, μακριά από φιλελευθερισμούς (παλαιούς και νέους), σοσιαλισμούς και κομμουνισμούς.

Υπάρχει τέτοια Πολιτική;

Ναι! Υπάρχει! Αλλού εμβρυώδης και άμορφη, αλλού αυθόρμητη και βίαιη, αλλού απροσανατόλιστη και αναζητητική, αλλού συνειδητή και ξεκάθαρη. Υπάρχουν κινήματα «αμφισβήτησης». Μιλάει με το στόμα των «*αντιφρονούντων*». Εκδηλώνεται με τις εξεγέρσεις των απελπισμένων. Εκφράζεται με τις απόπειρες για την πραγμάτωση μιας Νέας Πολιτείας.

Υπάρχει τέτοια Πολιτική;

Ναι! Υπάρχει! Στα Πανεπιστήμια των ΗΠΑ. Στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και στα ψυχιατρεία της ΕΣΣΔ. Στην Ουγγαρία του 1956. Στην Τσεχοσλοβακία και στο Παρίσι του 1968. Στην Πολωνία. Στο Ιράν. Στα παράνομα γραφτά των διανοούμενων του κομμουνιστικού και στα υπόγεια γραφτά των διανοούμενων του δημοκρατικού κόσμου.

Υπάρχει τέτοια Πολιτική;

Ναι! Υπάρχει! Είναι η πολιτική των συνθημάτων που γράφονται στους τοίχους. Των τραγουδιών που δε γίνονται δίσκοι. Των βιβλίων που δε γίνονται «*μπεστ-σέλλερς*». Των συγγραφέων που δεν εισπράττουν βραβεία. Των επιστημόνων που δε γίνονται ακαδημαϊκοί. Των πνευματικών ανθρώπων που δεν καταλαμβάνουν πανεπιστημιακές έδρες.

Υπάρχει τέτοια Πολιτική;

Ναι! Υπάρχει! Είναι η πολιτική του κριτικού μποϋκοταρίσματος της κατατεστημένης απάτης. Είναι η πολιτική της λευκής ψήφου.

Το πρώτο βήμα.

Έτσι υπάρχει και έτσι εκδηλώνεται η Μεγάλη Πολιτική – για την ώρα. Διότι βρίσκεται μόνο στο πρώτο της βήμα. Αλλά μ' αυτό αρχίζει το μακρύ ταξίδι της μέσα στη νύχτα του Αστισμού. Για να φθάσει στην αυγή μιας Πολιτείας νέας.

Ελευθερώσου.

Η προσπάθεια γι' απαλλαγή από την κατεστημένη (μικρο) πολιτική και για ένταξη στην ασύμβατη Πολιτική είναι δυσκολότατη. Διότι σημαίνει απελευθέρωση από ψευδαισθήσεις, ψευδαπάτες, εξαρτήσεις και καταφυγές σε υποκατάστατα ιδεών, ελευθερίας, ευτυχίας, ζωής. Σημαίνει αποτοξίνωση από την πολιτική αποχαύνωση. Σημαίνει συνειδητοποίηση του κενού, της αποτυχίας, του αδιέξοδου. Σημαίνει σύγκρουση με τα Κατεστημένα. Μ' ένα λόγο: σημαίνει ελευθερία. Και η ελευθερία δεν είναι φυσική (= κατώτερη) κατάσταση του ανθρώπου – είναι **α-**

φύσικη(= ανώτερη). Είναι κατάκτημα, που προϋποθέτει φύση εκλεκτή και αγώνα τραχύ.

Απόκτησε Όραμα!

Κατακτώντας την ελευθερία σου από την ψεύτικη πολιτική, κάνεις το επόμενο βήμα: σφυρηλατείς μια σαφη εικόνα γι' αυτό που θέλεις ν' αντικαταστήσει τα Κατεστημένα. Διότι η Νέα Πολιτεία θα πραγματωθεί όχι εκεί όπου υπάρχει η μεγαλύτερη τεχνολογία ή το υψηλότερο βιοτικό επίπεδο, αλλά εκεί όπου υπάρχουν οι περισσότεροι απ' αυτούς που προβάλλουν σαφή βούληση στο μέλλον.

Εναντιώσου από μέσα!

Η απελευθέρωση από τα Κατεστημένα δεν πρέπει να σε οδηγήσει στον ιδιωτικό απομονωτισμό. Πρέπει να εργασθείς εναντίον τους, αλλά **μέσα στο Σύστημα.** Διότι έξω απ' αυτό υπάρχει μόνον το περιθώριο της γραφικής ψευτο-αμφισβήτησης ή της άγονης ιδιωτείας. Μη ξεχνάς άλλωστε ότι και μέσα στο Σύστημα υπάρχουν πολλά έμβρυα του μέλλοντος, που αναπτύσσονται εντός των κατεστημένων πολιτικών συνθηκών.

Τώρα αμέσως!

Τι μπορούμε να κάνουμε τώρα αμέσως; Η απάντηση είναι: Να κηρύξουμε το ευαγγέλιό μας. Να προπαγανδίσουμε τη φιλοσοφία μας. Να καταδείξουμε την αλήθεια μας. Να φωτίσουμε μυαλά. Να εγείρουμε συνειδήσεις. Και πίστεψέ με ένα τέτοιο έργο θέλει ηρωισμό-διανοητικό, ηθικό, κοινωνικό, ακόμη και φυσικό. Απαιτεί ιστορική συνείδηση και αίσθηση ευθύνης. Θέλει Άριστους!

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ

«Επιβάλλεται ο Λόγος, όχι μόνο να κυριαρχήσει μεταξύ των πολιτικών ανδρών, αλλά και να σταθεροποιηθεί μέσα στις συνειδήσεις των λαών».

Κ. Γιάσπερς
(«Εισαγωγή στη Φιλοσοφία»)

Ι. Σκοπός: Η από-αστοποίηση[81]

«Είτε σοσιαλιστικές είτε κεφαλαιοκρατικές είναι οι χώρες, ο άνθρωπος συντρίβεται από την τεχνική, αλλοτριώνεται από την εργασία του, αλυσοδένεται, αποκτηνώνεται. Όλο το κακό προέρχεται από το ότι πολλαπλασίασε τις ανάγκες του, ενώ θα έπρεπε να τις συγκρατήσει. Αντί να αποβλέπει σε μιαν αφθονία, που δεν υπάρχει και που δε θα υπάρξει ίσως ποτέ, θα έπρεπε να αρκεσθεί σ' ένα ζωτικό ελάχιστο... Όσο θα συνεχίζουμε να δημιουργούμε καινούργιες ανάγκες, θα πολλαπλασιάζουμε τις στερήσεις. Πότε άρχισε η κατάπτωση; Την ημέρα που προτιμήσαμε αντί της σοφίας την επιστήμη, αντί της ομορφιάς την ωφελιμότητα. Με την Αναγέννηση, με τον ορθολογισμό, την κεφαλαιοκρατία, τον επιστημονισμό...».

Σιμόν ντε Μπωβουάρ
(«Οι Ωραίες Εικόνες»)

1. Σκοπός της Επαναστάσεως των Αρίστων είναι η οικοδόμηση μιας κοινωνίας που θα έχει για βάση της αντί το χρήμα, τις αξίες, αντί

81. Για τον Αστισμό, τι είναι και πού οδήγησε τον άνθρωπο βλέπε στο βιβλίο μου «Η Άνοδος και η Πτώση των Αστών», εκδ. Σμυρνιωτάκη 1988.

για τον Αστό (= τον άνθρωπο της ύλης), τον Άξιο (= τον άνθρωπο των ηθικο-πνευματικών αξιών).

Άρα: πρώτη επιδίωξη είναι η απο-αστοποίηση του όλου ανθρώπινου βίου με την ανατοποθέτησή του σε νέες βάσεις.

2. Ο δυτικός Αστισμός έχει πετύχει υψηλά επίπεδα οικονομικής και τεχνολογικής αναπτύξεως. Μπορεί, λοιπόν, να παρέχει την υλική αφθονία και να επιτρέπει στον άνθρωπο ν' απολαμβάνει τα πάντα. Αρκεί αυτά να συμβιβάζονται με τους στόχους του Συστήματος και ο ίδιος ο άνθρωπος να δέχεται το ρόλο που του επιβάλλει η λειτουργία του Αστισμού.

3. Στον προηγμένο δυτικό Αστισμό άνθρωπος μπορεί:

• Να καταναλώνει άφθονα υλικά αγαθά. Πρέπει όμως να δεχθεί η συνολική ζήτηση αυτών των αγαθών να ρυθμίζεται από τις ανάγκες του Συστήματος.

• Να απολαμβάνει τα υλικά της παιδείας. Πρέπει όμως να δεχθεί το γεγονός ότι η ίδια η παιδεία είναι προσανατολισμένη προς την εξυπηρέτηση των αναγκών ενός υλιστικού Συστήματος.

• Να ασχολείται με την πολιτική. Οφείλει όμως να το κάνει μέσα στα πλαίσια του «*δημοκρατικού*» σκηνικού.

• Να επιδίδεται στις επιστήμες, στην τέχνη ή σ' οποιοδήποτε άλλο τομέα θέλει, αλλά οι προσπάθειες του πρέπει να υποβοηθούν το Σύστημα ή τουλάχιστον να μη συγκρούονται προς αυτό.

4. Με δυο λόγια: Στον προηγμένο Αστισμό ο άνθρωπος μπορεί να ζει με αφθονία, ασφάλεια, άνεση και «*ελευθερία*», εφόσον προσδεθεί στο άρμα των επιδιώξεων του Αστισμού και προσαρμόσει τη συμπεριφορά του και τις αντιλήψεις του προς αυτόν. Αν τούτο είναι πραγματική ελευθερία, αποτελεί άλλο ζήτημα.

5. Η Πολιτεία των Αρίστων αποδεσμεύει τον άνθρωπο από την πρόσδεση στο Αστικό Σύστημα. Έτσι:

• Τις ανάγκες του τις καθορίζει ο ίδιος, χωρίς τεχνητή όξυνσή τους, χωρίς παραπλανητική διαφήμιση, χωρίς παρότρυνση στην επίδειξη, χωρίς παγίδευση στο περιττό, χωρίς έμμεσο εξαναγκασμό του να μετατραπεί σε ισόβιο κυνηγό διαρκώς αυξανόμενων αναγκών.

• Η παιδεία αποβλέπει στην αρμονική ανάπτυξη του σώματος, της ψυχής και του πνεύματός του και όχι στην εξυπηρέτηση των απαιτήσεων της τεχνοδομής.

• Η πολιτική παύει να είναι σκηνικό, γίνεται ουσιαστική συμμετοχή στα κοινά.

• Επιστήμη, τέχνη και οι άλλοι ανάλογοι τομείς παύουν να είναι υπηρέτριες του Συστήματος.

6. Γενικά στη Νέα Πολιτεία η ζωή απο-αστοποιείται. Απελευθερώνεται από την ψύχωση της οικονομικής μεγεθύνσεως, τη μανία της καταναλώσεως και την προσήλωση στον πολλαπλασιασμό των εισοδημάτων. Η οικονομία ξαναβρίσκει τη φυσική θέση της: είναι απλώς το **όργανο**, που μας παρέχει έναν επαρκή όγκο πράγματι αναγκαίων αγαθών και υπηρεσιών.

7. Από τη στιγμή που οι στόχοι της κοινωνίας παύουν να είναι αποκλειστικώς ή πρωταρχικώς οικονομικοί, αυτομάτως και ο homo economicus, ο Αστός, θα παύσει να είναι η κυρίαρχη μορφή. Θα επανέλθει στη φυσική θέση του – να κινεί τον οικονομικό μηχανισμό: τίποτα παρακάτω, αλλά και τίποτα παραπάνω. Οπότε, αντί να θέτει τους άλλους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας στην υπηρεσία του, θα γίνει αυτός ο υπηρέτης τους – όπως αρμόζει.

8. Το Αστικό Σύστημα τείνει να υποτιμά τους τομείς της δραστηριότητας και τις κατηγορίες αναγκών του ανθρώπου, που δε συνδέονται με τα συμφέροντά του: Ενδιαφέρεται:

• Για την τεχνική κατάρτιση, αλλά όχι για την αληθινή παιδεία.

• Για τις θετικές, αλλά όχι για τις θεωρητικές και ανθρωπιστικές επιστήμες.

• Για την τεχνολογική, αλλά όχι για την καθαρά επιστημονική έρευνα.

• Για την οδοποιία, αλλά όχι για την πολεοδομία.

• Για την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, αλλά όχι για τη συνετή χρήση και διαφύλαξή τους.

• Για την οικοδόμηση, αλλά όχι για το πράσινο.

• Για τη μέγιστη λειτουργικότητα, αλλά όχι για την αισθητική.

• Για τον επαγγελματικό (= κερδοφόρο) (πρωτ.) αθλητισμό, αλλά όχι για τον πραγματικό αθλητισμό.

• Για την οικονομική μεγέθυνση, αλλά όχι για την προστασία του περιβάλλοντος.

• Για τη διαφήμιση, αλλά όχι για την τέχνη.

9. Οι υπηρεσίες, που δε σχετίζονται άμεσα με το συμφέρον του Αστισμού, παραμελούνται. Η δημόσια υγεία, οι βιβλιοθήκες, τα μουσεία, οι πινακοθήκες, οι συναυλίες καλής μουσικής (= μη κερδοφόρες), η έκδοση καλών βιβλίων, η αισθητική των δημόσιων μεγάρων, η δημιουργία πάρκων, η μεταφόρα των απορριμάτων, ο καλλωπισμός των πόλεων, η βελτίωση της ζωής των οικονομικώς ασθενέστερων στρωμάτων ή λαών δεν υποστηρίζονται και αρκετές φορές καταπολεμούνται από το Αστικό Σύστημα. Αυτό συμβαίνει όταν αντιστρατεύονται την επιδίωξή του για

κέρδη, όπως λ.χ. η προστασία του περιβάλλοντος, η δημιουργία χώρων πράσινου, η διαφύλαξη των φυσικών πόρων ή η προσπάθεια για την ανεύρεση τρόπων θεραπείας διάφορων ασθενειών (που θα ζημίωναν τις βιομηχανίες φαρμάκων, κλπ.). Είναι γεγονός ότι δαπανώνται περισσότερα για την παραγωγή αυτοκινήτων, παρά για την ανέγερση δημόσιων νοσοκομείων, για την παραγωγή άχρηστων ή επιβλαβών *«αγαθών»*, παρά για τη δημιουργία πάρκων.

10. Έτσι έχουμε μια ανισορροπία ανάμεσα στον όγκο αγαθών και υπηρεσιών, που προσφέρει ο τομέας που επιδιώκει το κέρδος και σ' εκείνον που προσφέρει ο μη-κερδοσκοπικός τομέας (δημόσιος).

Αυτό το **τρομακτικό φαινόμενο** έχει γίνει πλέον αποδεκτό σαν *«κανονικό»* από τη συντριπτική πλειονότητα των ανθρώπων. Διότι ο Αστισμός τούς έχει υποβάλλει σε πλύση εγκεφάλου και τους έχει εμφυτεύσει τις δοξασίες του. Και η κυριότερη απ' αυτές είναι ότι το χρήμα πρέπει να επενδύεται μόνο για να αποφέρει περισσότερο χρήμα.

11. Κορύφωση αυτής της νοοτροπίας είναι ο καλούμενος *«νεοφιλελευθερισμός»*, που, βεβαίως, δεν έχει τίποτε το *«νέο»* και τίποτε το πραγματικά *«φιλελεύθερο»*.

Ο *«νεοφιλελευθερισμός»* θέλει από την Πολιτεία ακόμη μικρότερο ρόλο και ακόμη λιγότερα αποτελέσματα, αρκεί να ξοδεύει όσο το δυνατόν λιγότερα χρήματα. Τις υπηρεσίες, που αυτή παρέχει, πρέπει να τις περιορίσει στο ελάχιστο, αφού δεν αποφέρουν κέρδος.

- Γιατί να φτιάχνουμε παιδικές χαρές ή να φυτεύουμε άνθη; Γιατί να πλένουμε τους δρόμους ή να φροντίζουμε τους φτωχούς, τους αρρώστους, τους γέρους, τους ανάπηρους;
- Γιατί να σκοτιζόμαστε τόσο πολύ με την αποκομιδή των σκουπιδιών ή με την αποχέτευση;
- Γιατί να ξοδεύουμε, για να μη μολύνονται θάλασσες, ποτάμια, αέρας;
- Τίποτε απ' όλα αυτά δεν είναι επικερδές – πολλά μάλιστα είναι *«αντιπαραγωγικά»*.

12. Αν προχωρήσουμε παραπέρα, θα διαπιστώσουμε ότι ο Αστός αναρωτιέται:

- Γιατί να μαθαίνουν τα παιδιά ιστορία;
- Γιατί να διδάσκονται τους αρχαίους;
- Τι χρειάζεται η λογοτεχνία ή η ποίηση;
- Γιατί να βασανίζονται με τα μαθηματικά τη στιγμή που υπάρχουν αριθμομηχανές;

13. Αποτέλεσμα: το επίπεδο της ποιότητας ζωής βρίσκεται σε α-

διάπτωτη καθίζηση. Επαναλαμβάνω **ο σύγχρονος πολιτισμός είναι κατώτερος απ' όλους τους πολιτισμούς της Ιστορίας.** Σε όλους τους μη καθαρά τεχνολογικούς – οικονομικούς τομείς η υποχώρηση είναι σταθερή και συχνά ιλιγγιώδης.

Παράδειγμα, η αισθητική οπισθοδρόμηση. Άλλοτε η αισθητική έπαιζε σπουδαίο ρόλο στη ζωή του ανθρώπου. Μια ματιά στις παλιές πολιτείες, με τους ναούς, τις πλατείες, τους πίδακες, τις κρήνες, τους κήπους, τις δεντροστοιχίες, τις στοές, τα κτίρια, τα γλυπτά συμπλέγματα, τις πύλες, τις τοιχογραφίες, τους εξώστες, τους πύργους, τις προσόψεις των κτιρίων, είναι αρκετή για να μας πείσει.

- Ποιος θα τολμούσε να συγκρίνει τη Φλωρεντία, τη Βενετία, την Μπρυζ, την Οξφόρδη, την Αβινιόν, το Τολέδο, το Κιότο, τη Σιέννα, το Αρέτζο, τη Σεβίλλη, την Άγκυρα, το Άγκορ-Βατ, την Κωνσταντινούπολη, τη Ρώμη, τη Βιέννη, την Πετρούπολη, την Πράγα, την Κρακοβία, το Σάλτσμπουργκ, τη Βαγδάτη, το Κάιρο και τα άλλα πανέμορφα κέντρα των προαστικών πολιτισμών με τα αποστήματα, που δημιούργησε ο Αστισμός επάνω στην επιφάνεια του πλανήτη;
- Τι είναι οι σύγχρονες εκκλησίες μπροστά στους αιγυπτιακούς ναούς, στον Παρθενώνα, στη Σαρτρ, στον Άγιο Μάρκο, στα Ντουόμο και στις κατεντράλ;
- Ποια σύγχρονη πόλη μπορεί να ισχυριστεί ότι είναι όμορφη;
- Πόσα σύγχρονα κτίρια παρουσιάζουν αισθητικό ενδιαφέρον;
- Ποιος άνθρωπος που ψάχνει για ομορφιά, θα τη γυρέψει στο Πίτσμπουργκ και στο Κλήβελαντ, στο Μαγκνιτογκόρσκ, στο Ντύσσελντορφ;
- Αν κάποιος επισκεφθεί στο Παρίσι, το Λούβρο, την Οραν̀ζερί ή το Ζε-ντε-Πομ και αμέσως μετά το μουσείο σύγχρονης τέχνης στην ίδια πόλη, θα έχει σαφή εντύπωση της τρομακτικής υποχωρήσεως.

Το συμπέρασμα είναι αναπόφευκτο: **Ο Αστισμός δεν ενδιαφέρεται για τις αισθητικές αξίες.** Αδιαφορεί γι' αυτές. Κι εκείνες ξεπερνούν τις δυνατότητές του. Συγκρούονται με το λειτουργικό ωφελιμισμό του.

14. Ο Αστισμός ορθώνει όλο και μεγαλύτερα βιομηχανικά συγκροτήματα. Και εξαλείφει σταθερά κάθε ομορφιά που δημιούργησε ο άνθρωπος ή και η φύση. Ανάμεσα σ' αυτήν και στους στόχους του Αστού υπάρχει το ασυμβίβαστο. Διότι *«πρόοδος»* γι' αυτόν είναι η προαγωγή της τεχνοδομής και η αύξηση της παραγωγής. Αν η επίτευξη αυτής της *«προόδου»* γίνεται ευκολότερα με την καταστροφή ενός τοπίου, τη μόλυνση του περιβάλλοντος, την κατεδάφιση ενός κλασικού μνημείου, για τον Αστό δεν υπάρχει καν δίλημμα: *«υπεράνω όλων η πρόοδος»!* Έτσι

ο Αστός επιβάλλει μια νέα «*αισθητική*». Αυτήν των ουρανοξυστών, των ατοκινητόδρομων, των βιομηχανικών εγκαταστάσεων, της χυδαίας αφίσας, της θορυβώδικης διαφήμισης, της κραυγαλέας «*μουσικής*», του πολύχρωμου έντυπου, του επιδεικτικού ντυσίματος, του εντυπωσικαού αυτοκινήτου – των χρυσών νιπτήρων και του «*λίφτινγκ*».

15. Σχεδόν όλα τα αξιόλογα έργα τέχνης σ' ολόκληρο τον κόσμο γεννήθηκαν σε προαστικές εποχές και σε μη «*δημοκρατικό*» περιβάλλον. Οι Έλληνες «*τύραννοι*», οι Φαραώ, οι Ασιάτες δεσπότες, οι βασιλείς της μινωϊκής, μυκηναϊκής, μακεδονικής και της ελληνιστικής εποχής, οι Κινέζοι, Μογγόλοι, Ινδοί, Ρωμαίοι αυτοκράτορες, οι πάπες, η μεσαιωνική εκκλησία, οι Άραβες χαλίφες, οι αναγεννησιακοί τύραννοι, οι φωτισμένοι μονάρχες, οι Ινδοί μαχαραγιάδες υπήρξαν οι προστάτες των γραμμάτων και των τεχνών, οι μαικήνες των καλλιτεχνών, οι άνθρωποι στους οποίους οφείλουμε τα μνημεία της ανθρώπινης πολιτιστικής πορείας. Ποιος Αστός «*δημοκράτης*» είτε κυβερνήτης χώρας είτε βαθύπλουτος επιχειρηματίας έπαιξε ποτέ το ρόλο ενός Πεισίστρατου, ενός Ραμσή, ενός Μέδικου, ενός Μεγάλου Πέτρου ή ενός Λουδοβίκου; Πόσους Αστούς με αισθητική καλλιέργεια, καλλιτεχνικά ενδιαφέροντα και καλαισθησία μπορεί ν' αναφέρει η Ιστορία;

16. Η οπισθοδρόμιση δεν πλήττει μόνον αισθητικές αξίες. Το ίδιο συνέβη με τις ηθικές, τις ανθρωπιστικές, τις πνευματικές, τις διανοητικές, τις θρησκευτικές αξίες. Σ' όλους αυτούς τους τομείς κυλήσαμε χιλιάδες χρόνια προς τα πίσω. **Η οικονομική ανάπτυξη έγινε συνώνυμο της ζωής και έτσι κατάντησε άρνηση της ποιότητάς της.**

17. Η αστική αντίληψη ταυτίζει την ευτυχία με την κατοχή όσο το δυνατόν μεγαλύτερων υλικών ανέσεων και με την κατανάλωση όσο το δυνατόν περισσότερων υλικών αγαθών. Η απόκτηση μιας τέτοιας «ευτυχίας» προϋποθέτει τεράστια σπατάλη των φυσικών πόρων του πλανήτη. Γι' αυτό:

- Οι πρώτες ύλες, που διαθέτει ο Τρίτος Κόσμος, σπαταλούνται ασυνείδητα από τις προηγμένες χώρες, που τις αρπάζουν σε γελοίες τιμές.
- Τα αποθέματα του πλανήτη σε μεταλλεύματα, πετρέλαιο, κλπ., λεηλατούνται με γεωμετρικώς αυξανόμενο ρυθμό.
- Το περιβάλλον μολύνεται, τα δάση εξαφανίζονται, οι καλλιεργούμενες εκτάσεις εξαντλούνται, τα άγρια ζώα χάνονται, οι θάλασσες πεθαίνουν.
- Η αστική ευτυχία στηρίζεται στη δυστυχία των άλλων, αλλά και των γενεών που έρχονται, για να ζήσουν σ' έναν πλανήτη υπονομευμένον από την εγκληματική αδιαφορία των Αστών εραστών της αφθονίας. Η αφθονία αυτή στην πραγματικότητα δεν υπάρχει. Η μεγάλη πλειονότητα της ανθρωπότητας στερείται και τα στοιχειώδη. Μέσα στις καταναλωτικές κοινωνίες ολόκληρα στρώματα υποφέρουν. Αν επιχειρηθεί μία δικαιότερη κατανομή των αγαθών, η αφθονία θα εξαφανιστεί αυτοστιγμή[82]. Και τότε οι ευδαίμονες κάτοικοι των λίγων κοινωνιών της ευημερίας θ' ανακάλυπταν ότι ζουν σ' ένα ψεύδος, ότι ο βίος τους στηρίζεται στο κενό.

18. Η Πολιτεία των Αρίστων αποκαθιστά την έννοια της προόδου στην ορθή βάση. Την αποδεσμεύει από την ταύτιση της με την ανάπτυξη της τεχνοδομής και την αύξηση της παραγωγής. Την απλώνει σε όλους τους χώρους: ηθικούς, αισθητικούς, πνευματικούς, πολιτικούς. Πολλές φορές θα προτιμήσει τη διαφύλαξη μιας φυσικής ή αισθητικής αξίας από τη βιομηχανική ή τουριστική «αξιοποίηση».

Με άλλα λόγια **το σύνολο της ζωής παύει να είναι προσαρμοσμένο στις ανάγκες του Αστισμού**. Η ζωή απο-αστοποιείται. Και ξαναβρίσκει τη χαμένη ποιότητά της.

19. Η Πολιτεία αντί να μεριμνά μόνο για την προώθηση της παραγωγής, φροντίζει για την ολική καλλιέργεια των νέων. Οι άνθρωποι αντί να μαθαίνουν να καταναλώνουν, μαθαίνουν ν' απολαμβάνουν. Πλάι στα κονδύλια, που διατίθενται για την προώθηση των θετικών επιστημών, της τεχνολογίας, της επαγγελματοτεχνικής καταρτίσεως, διατίθενται, έστω και σε βάρος των προαναφερθέντων, και κονδύλια για την ενίσχυση των καλών τεχνών, της μουσικής, της λογοτεχνίας, για παραγγελίες έργων τέχνης, βραβεία, υποτροφίες, εκδόσεις. Τομείς άκρως παραμελημένοι, όπως της πολεοδομίας, της αρχιτεκτονικής, της προστασίας της φύσεως, ξαναγίνονται κεντρικής σημασίας φροντίδες της Πολιτείας. Το κριτήριο της παραγωγικότητας περιορίζεται στο ειδικό πεδίο του. Παύει ν' αποτελεί το γενικό κριτήριο όλης της κοινωνικής δραστηριότητας. Και αποκαθίστανται κριτήρια, που λάμπρυναν προαστικές εποχές και που ο Αστός τα πέταξε σαν «άχρηστα», όπως τα ηθικά, τα πνευματικά και τα αισθητικά κριτήρια.

20. Φυσικά, η οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη δεν αναστέλλεται. Διότι, παρά την αντίθετη εντύπωση, δεν είναι αναγκαστικά συνδεδεμένη με την κυριαρχία του Αστού. Μπορεί να συνεχισθεί και χωρίς αυτήν και μάλιστα πολύ καλύτερα. Διότι:

---

82. Σύμφωνα με στοιχεία του ΟΗΕ, που δημοσιεύθηκαν το 1988, κάθε χρόνο 18 εκ. άνθρωποι πεθαίνουν από πείνα όχι λόγω ξηρασίας κλπ., αλλά επειδή απλούστατα δεν έχουν χρήματα ν' αγοράσουν τρόφιμα.

• Ο Αστός μεταχειρίζεται την οικονομική ανάπτυξη κατά τρόπο καταστροφικό. Ο Άριστος τη χαλιναγωγεί, την τιθασσεύει, την προσανατολίζει προς ορθές κατευθύνσεις.

• Ο Αστός, αρνείται (επειδή τις αγνοεί) τις προϋποθέσεις, που κατέστησαν δυνατή αυτήν την ανάπτυξη. Δηλαδή, την επιστήμη, σαν καθαρή περιέργεια, σαν ανιδιοτελή πράξη - ανάταση προς τη γνώση, χωρίς ωφελιμιστικά κριτήρια. Δέχεται μόνο την τεχνική γνώση, την ειδικότητα την πρακτική επιστήμη. Όμως αυτές προήλθαν από την καθαρή γνώση και επιστήμη, από την εποπτική θεώρηση. Συνεπώς, τελικά, η ίδια η πρόοδος, άσχετα από το ξεστράτισμά της, υπονομεύεται–είναι αμφίβολο αν θα συνεχισθεί για πολύ.

21. Στην αντίρρηση ότι ο Αστός είναι ο δημιουργός αυτής της προόδου και συνεπώς θα είναι αδύνατο να συνεχισθεί χωρίς τον ίδιον, η απάντηση είναι ότι **ο Αστός θα εξακολουθήσει να υπάρχει, αλλά θα περιορισθεί στον αποκλειστικό ρόλο του**: του επιχειρηματία. Δε θα έχει δυνατότητα να επηρεάζει τους εξωοικονομικούς τομείς, οι οποίοι θα ανεξαρτητοποιηθούν από τη δυνάστευσή του. Η φιλοσοφία γεννήθηκε από δουλοκτήτες. Δουλοκτήτες και δουλοκτησία δεν υπάρχουν πλέον. Η φιλοσοφία όμως συνεχίζει το βίο της. Έτσι και η οικονομική πρόοδος θα συνεχίζει το δρόμο της και όταν θα καταργηθεί η Αστοκρατία, με τη διαφορά ότι ο δρόμος της θα είναι απείρως ορθότερος.

22. Είναι σφάλμα να πιστεύουμε ότι η οικονομική - τεχνολογική - βιοτική άνοδος μπορεί να πραγματοποιείται μόνο με τον Αστισμό, σαν συνολικό κοινωνικό σύστημα, που διέπει τα πάντα. Ο Αστός μπορεί και πρέπει να χρησιμοποιηθεί σαν όργανο για την προώθηση της οικονομίας. Γι' αυτό θα του παραχωρηθεί και το κίνητρο του κέρδους. Όμως ο ρόλος του λήγει εκεί. Οι υπόλοιποι χώροι, οι εκτός εμπορικών αγαθών, πολιτική, παιδεία, τέχνη, επιστήμη, αθλητισμός, ψυχαγωγία, θρησκεία, ηθική, **απο-αστοποιούνται**.

23. Η Πολιτεία των Αρίστων με το παρεμβατικό Κράτος της μεριμνά για την προσαρμογή της οικονομικής μεγεθύνσεως σε νέες μη-αστικές κοινωνικές και πολιτισμικές καταστάσεις. Και στον ίδιο τον οικονομικό τομέα παρεμβαίνει, για να τον ελέγχει (όπως και το κέρδος) και να τον προσανατολίζει στην υπηρεσία ανώτερων σκοπών, όπως είναι η ανάπτυξη της παιδείας, η εφαρμογή πλατιάς και ορθής κοινωνικής πολιτικής, η επιστημονική έρευνα, η στήριξη της τέχνης κοκ.

Γενικά, η οικονομία θεωρείται σαν **εργαλείο** για την οργάνωση ενός κόσμου κατοικήσιμου όχι μόνον ή κυρίως από αστούς, αλλά από **ανθρώπους** σωστούς, με παιδεία, καλλιέργεια, αγωγή, ήθος. Έτσι τα

οικονομικά-τεχνολογικά επιτεύγματα των Αστών, αντί να βρίσκονται σε αντίθεση προς τον πραγματικό πολιτισμό, συμφιλιώνονται μ' αυτόν και μπαίνουν στην υπηρεσία του.

24. Η οικονομική πρόοδος δε σταματά. Όμως **χειραγωγείται**. Ελέγχεται από εκτός Αστισμού ανθρώπους, με μη-αστικά κριτήρια. Έτσι η οικονομική πρόοδος παύει να ενδυναμώνει τους ισχυρούς και να εξασθενεί τους αδύνατους. Η Νέα Πολιτεία αφαιρεί από τον πλούτο την ικανότητα να υποτάσσει όλες τις εκφάνσεις της ζωής στην επιδίωξή του. Αφαιρεί από την οικονομική πορεία τον τυφλό χαρακτήρα της. Της δίνει ηθικό υπόβαθρο και τη θέτει στην υπηρεσία ανώτερων στόχων. Εγκαθιστά, για πρώτη φορά, στο οικονομικό φαινόμενο την αρχή της δικαιοσύνης.

25. Η οικονομική και τεχνολογική αύξηση δεν είναι αυτοσκοπός. Στη Δημοκρατία των Αρίστων βρίσκει την πραγματική θέση της στο ιστορικό και κοινωνικό γίγνεσθαι, που είναι θέση **μέσου** για την πραγμάτωση άλλων σκοπών. Ο Αστισμός επέβαλε τη λατρεία της οικονομικής αυξήσεως. Την ανύψωσε σε θρησκεία. Και «αγίασε» τα μέσα της, όπως η ελεύθερη ή η κρατική επιχείρηση, η ιδιωτική πρωτοβουλία ή ο κρατικός σχεδιασμός, η νομισματική σταθερότητα ή η εκβιομηχάνιση, η βιοτική άνοδος ή η παραγωγική επέκταση. Έτσι, λησμονήθηκε ο άνθρωπος. Η Δημοκρατία των Αρίστων τον επαναφέρει στο κέντρο και του δίνει την οικονομία σαν εργαλείο για την ικανοποίηση ορισμένων αναγκών του. Η οικονομία και η τεχνολογία δεν είναι τίποτε παραπάνω απ' αυτό – εργαλεία που, όταν χρησιμοποιηθούν σωστά, επιτρέπουν την ικανοποίηση κάποιων αναγκών μας.

26. Η Πολιτεία των Αρίστων επιδιώκει ένα βαθμό αυτονομίας, την ευημερία των κατοίκων της, την κοινωνική δικαιοσύνη. Για να πραγματώσει αυτούς τους στόχους της, χρησιμοποιεί σαν μέσο την οικονομική μεγέθυνση. Πολύ περισσότερο που μία κοινωνία οικονομικώς και τεχνολογικώς στάσιμη περιέρχεται μοιραίως σε αδυναμία να ασκεί τα δικαιώματά της και να διαφυλάσσει την ανεξαρτησία και την αυθυπαρξία της. Διότι η οικονομική και τεχνολογική αδυναμία επιφέρουν τη δεσποτεία των έξωθεν πιέσεων.

27. Θέτοντας την οικονομία και την τεχνολογία στην υπηρεσία αυτών των σκοπών, η Δημοκρατία των Αρίστων δεν τις υποβαθμίζει. Αντίθετα, τις εξυψώνει, παρέχοντάς τους ενσυνείδητο ηθικό-εθνικό-ανθρωπιστικό προσανατολισμό. Έτσι αλλάζει και η ίδια η ποιότητά τους. Η μεγέθυνσή τους από απλή πρόσθεση, γίνεται υποκατάσταση, από απλή συσσώρευση, γίνεται όργανο ευρύτερων μετασχηματισμών.

• Ο Αστός μεταχειρίζεται την οικονομική ανάπτυξη κατά τρόπο καταστροφικό. Ο Άριστος τη χαλιναγωγεί, την τιθασσεύει, την προσανατολίζει προς ορθές κατευθύνσεις.

• Ο Αστός, αρνείται (επειδή τις αγνοεί) τις προϋποθέσεις, που κατέστησαν δυνατή αυτήν την ανάπτυξη. Δηλαδή, την επιστήμη, σαν καθαρή περιέργεια, σαν ανιδιοτελή πράξη - ανάταση προς τη γνώση, χωρίς ωφελιμιστικά κριτήρια. Δέχεται μόνο την τεχνική γνώση, την ειδικότητα την πρακτική επιστήμη. Όμως αυτές προήλθαν από την καθαρή γνώση και επιστήμη, από την εποπτική θεώρηση. Συνεπώς, τελικά, η ίδια η πρόοδος, άσχετα από το ξεστράτισμά της, υπονομεύεται–είναι αμφίβολο αν θα συνεχισθεί για πολύ.

21. Στην αντίρρηση ότι ο Αστός είναι ο δημιουργός αυτής της προόδου και συνεπώς θα είναι αδύνατο να συνεχισθεί χωρίς τον ίδιον, η απάντηση είναι ότι **ο Αστός θα εξακολουθήσει να υπάρχει, αλλά θα περιορισθεί στον αποκλειστικό ρόλο του**: του επιχειρηματία. Δε θα έχει δυνατότητα να επηρεάζει τους εξωοικονομικούς τομείς, οι οποίοι θα ανεξαρτητοποιηθούν από τη δυνάστευσή του. Η φιλοσοφία γεννήθηκε από δουλοκτήτες. Δουλοκτήτες και δουλοκτησία δεν υπάρχουν πλέον. Η φιλοσοφία όμως συνεχίζει το βίο της. Έτσι και η οικονομική πρόοδος θα συνεχίζει το δρόμο της και όταν θα καταργηθεί η Αστοκρατία, με τη διαφορά ότι ο δρόμος της θα είναι απείρως ορθότερος.

22. Είναι σφάλμα να πιστεύουμε ότι η οικονομική - τεχνολογική - βιοτική άνοδος μπορεί να πραγματοποιείται μόνο με τον Αστισμό, σαν συνολικό κοινωνικό σύστημα, που διέπει τα πάντα. Ο Αστός μπορεί και πρέπει να χρησιμοποιηθεί σαν όργανο για την προώθηση της οικονομίας. Γι' αυτό θα του παραχωρηθεί και το κίνητρο του κέρδους. Όμως ο ρόλος του λήγει εκεί. Οι υπόλοιποι χώροι, οι εκτός εμπορικών αγαθών, πολιτική, παιδεία, τέχνη, επιστήμη, αθλητισμός, ψυχαγωγία, θρησκεία, ηθική, **απο-αστοποιούνται**.

23. Η Πολιτεία των Αρίστων με το παρεμβατικό Κράτος της μεριμνά για την προσαρμογή της οικονομικής μεγεθύνσεως σε νέες μη-αστικές κοινωνικές και πολιτισμικές καταστάσεις. Και στον ίδιο τον οικονομικό τομέα παρεμβαίνει, για να τον ελέγχει (όπως και το κέρδος) και να τον προσανατολίζει στην υπηρεσία ανώτερων σκοπών, όπως είναι η ανάπτυξη της παιδείας, η εφαρμογή πλατιάς και ορθής κοινωνικής πολιτικής, η επιστημονική έρευνα, η στήριξη της τέχνης κοκ.

Γενικά, η οικονομία θεωρείται σαν **εργαλείο** για την οργάνωση ενός κόσμου κατοικήσιμου όχι μόνον ή κυρίως από αστούς, αλλά από **ανθρώπους** σωστούς, με παιδεία, καλλιέργεια, αγωγή, ήθος. Έτσι τα

οικονομικά-τεχνολογικά επιτεύγματα των Αστών, αντί να βρίσκονται σε αντίθεση προς τον πραγματικό πολιτισμό, συμφιλιώνονται μ' αυτόν και μπαίνουν στην υπηρεσία του.

24. Η οικονομική πρόοδος δε σταματά. Όμως **χειραγωγείται**. Ελέγχεται από εκτός Αστισμού ανθρώπους, με μη-αστικά κριτήρια. Έτσι η οικονομική πρόοδος παύει να ενδυναμώνει τους ισχυρούς και να εξασθενεί τους αδύνατους. Η Νέα Πολιτεία αφαιρεί από τον πλούτο την ικανότητα να υποτάσσει όλες τις εκφάνσεις της ζωής στην επιδίωξή του. Αφαιρεί από την οικονομική πορεία τον τυφλό χαρακτήρα της. Της δίνει ηθικό υπόβαθρο και τη θέτει στην υπηρεσία ανώτερων στόχων. Εγκαθιστά, για πρώτη φορά, στο οικονομικό φαινόμενο την αρχή της δικαιοσύνης.

25. Η οικονομική και τεχνολογική αύξηση δεν είναι αυτοσκοπός. Στη Δημοκρατία των Αρίστων βρίσκει την πραγματική θέση της στο ιστορικό και κοινωνικό γίγνεσθαι, που είναι θέση **μέσου** για την πραγμάτωση άλλων σκοπών. Ο Αστισμός επέβαλε τη λατρεία της οικονομικής αυξήσεως. Την ανύψωσε σε θρησκεία. Και «αγίασε» τα μέσα της, όπως η ελεύθερη ή η κρατική επιχείρηση, η ιδιωτική πρωτοβουλία ή ο κρατικός σχεδιασμός, η νομισματική σταθερότητα ή η εκβιομηχάνιση, η βιοτική άνοδος ή η παραγωγική επέκταση. Έτσι, λησμονήθηκε ο άνθρωπος. Η Δημοκρατία των Αρίστων τον επαναφέρει στο κέντρο και του δίνει την οικονομία σαν εργαλείο για την ικανοποίηση ορισμένων αναγκών του. Η οικονομία και η τεχνολογία δεν είναι τίποτε παραπάνω απ' αυτό – εργαλεία που, όταν χρησιμοποιηθούν σωστά, επιτρέπουν την ικανοποίηση κάποιων αναγκών μας.

26. Η Πολιτεία των Αρίστων επιδιώκει ένα βαθμό αυτονομίας, την ευημερία των κατοίκων της, την κοινωνική δικαιοσύνη. Για να πραγματώσει αυτούς τους στόχους της, χρησιμοποιεί σαν μέσο την οικονομική μεγέθυνση. Πολύ περισσότερο που μία κοινωνία οικονομικώς και τεχνολογικώς στάσιμη περιέρχεται μοιραίως σε αδυναμία να ασκεί τα δικαιώματά της και να διαφυλάσσει την ανεξαρτησία και την αυθυπαρξία της. Διότι η οικονομική και τεχνολογική αδυναμία επιφέρουν τη δεσποτεία των έξωθεν πιέσεων.

27. Θέτοντας την οικονομία και την τεχνολογία στην υπηρεσία αυτών των σκοπών, η Δημοκρατία των Αρίστων δεν τις υποβαθμίζει. Αντίθετα, τις εξυψώνει, παρέχοντάς τους ενσυνείδητο ηθικό-εθνικό-ανθρωπιστικό προσανατολισμό. Έτσι αλλάζει και η ίδια η ποιότητά τους. Η μεγέθυνσή τους από απλή πρόσθεση, γίνεται υποκατάσταση, από απλή συσσώρευση, γίνεται όργανο ευρύτερων μετασχηματισμών.

28. Η οικονομία στη Δημοκρατία των Αρίστων θα είναι σχεδιασμένη με σκοπό:

• Να υπηρετεί ευρύτερους στόχους τόσο στο οικονομικό-βιοτικό πεδίο, όσο και έξω απ' αυτό.

• Να περιορίζονται στο ελάχιστο δυνατό οι επιπτώσεις του συμφεροντολογικού ατομικισμού και του ιδιωτικού ανορθολογισμού.

• Να ελαττωθεί το τυχαίο. Άρα ο σχεδιασμός αυτού του είδους αποτελεί προσπάθεια όχι για περιστολή, αλλά **για αύξηση της ελευθερίας**.

29. Ο σχεδιασμός αυτού του τύπου διαφέρει ποιοτικά τόσο από το δυτικό, όσο και από τον ανατολικό.

• Ο δυτικός σχεδιασμός θεοποιεί την αγορά, γιατί έτσι ο ιδιώτης Αστός μένει ασύδοτος.

• Ο ανατολικός ανάγει το διευθυντισμό σε αυτοσκοπό, γιατί έτσι ο γραφειοκράτης Αστός γίνεται πανίσχυρος.

• Και οι δύο αστικοί σχεδιασμοί ασχολούνται με τα **μέσα** (αύξηση της οικονομίας, εκβιομηχάνιση) και με τις **μεθόδους** (ελευθερία αγοράς ή απόλυτος διευθυντισμός), παραμελώντας τους **σκοπούς**. Διότι ο Αστός δεν έχει σκοπούς εκτός από έναν: το κέρδος του.

Ο σχεδιασμός της Δημοκρατίας των Αρίστων, αντίθετα, καθορίζει με ακρίβεια τους σκοπούς, διευρύνοντάς τους και έξω από το καθαρώς οικονομικό πεδίο. Και παρέχει μεγάλη ελευθερία στον Αστό στην επιλογή των μεθόδων, με τις οποίες, με κίνητρο ένα ελεγχόμενο κέρδος[83], θα τους υπηρετήσει. Δυτικός και ανατολικός σχεδιασμός έχουν κωδικοποιήσει λεπτομερώς τα μέσα. Η Δημοκρατία των Αρίστων, απελευθερώνοντας στο μέγιστο βαθμό του δυνατού τα μέσα, κωδικοποιεί με σαφήνεια τους μεγάλους σκοπούς.

30. Η πολιτική αυτονομείται από την οικονομία. Άρα και **η πολιτική ισχύς αυτονομείται από την οικονομική**. Η κατοχή της δεύτερης, όχι μόνο δε συνεπάγεται, αλλά και **αποκλείει** την κατοχή ή και τον επηρεασμό της πρώτης. Ταυτόχρονα όμως και η ισχύς του διανοείσθαι (επιστήμη, φιλοσοφία, κλπ.) αυτονομείται τόσο από την οικονομική, όσο και από την πολιτική ισχύ δηλαδή από τον έλεγχό τους.

---

83. Στην έννοια «κέρδος», όπως την αντιλαμβάνεται ο Αστισμός, χωρούν τα πάντα: το λογικό κέρδος, το εισόδημα από κόπο-οικονομία-επένδυση, αλλά και το μονοπωλιακό κέρδος και το προϊόν κερδοσκοπίας, αισχροκέρδειας, εκμεταλλεύσεως. Γι' αυτό η Δημοκρατία των Αρίστων θα προσδιορίσει ποιο είναι το θεμιτό και άρα επιτρεπτό κέρδος και ποιο το αθέμιτο και άρα ανεπίτρεπτο.

Τέλος και η δυνατότητα του πληροφορείν αυτονομείται από την πολιτική εξουσία και από την οικονομική ισχύ.

ΙΙ. Κάθαρση-Προπαρασκευή-Εγκαθίδρυση

«Πρώτη τους δουλειά θα είναι η κάθαρση... το μόνο σημείο που δίνει αμέσως την υπεροχή στους φιλόσοφους είναι το ότι δε θα ήσαν διατεθειμένοι να (αναλάβουν) προτού παραλάβουν την πόλη καθαρή ή οι ίδιοι την καθαρίσουν».

Πλάτων
(«Πολιτεία»)

1. Από την ανατροπή της Αναξιοκρατίας ως την οικοδόμηση της Αξιοκρατίας, θα μεσολαβήσει, αναγκαστικά, μία περίοδος μεταβατική. Αυτή χωρίζεται σχηματικά σε τρεις φάσεις:

• **Κάθαρση.**

• **Προπαρασκευή του νέου συστήματος.**

• **Εγκαθίδρυση της Αξιοκρατίας.**

Η Κάθαρση μπορεί να θεωρηθεί σαν στάδιο εισαγωγικό.

Η Προπαρασκευή, σαν ενδιάμεσο.

Και η Εγκαθίδρυση και έναρξη λειτουργίας της νέας Πολιτείας σαν επιστεγαστικό της μεταβατικής περιόδου.

2. Η Κάθαρση είναι αναγκαία, διότι χωρίς αυτή δεν υπάρχει:

— Δικαίωση της εξουσίας του Ελευθερωτή.

— Δυνατότητα για μετάβαση στην Αξιοκρατία.

— Ασφάλεια ενάντια στον κίνδυνο παλινδρομήσεως προς την αναξιοκρατία.

3. Στο ενδιάμεσο-προπαρασκευαστικό στάδιο, θα επιδιωχθεί η πραγμάτωση των εξής στόχων:

α. Εξάλειψη των ισχυρών μονάδων και ομάδων με:

— Κοινωνικοποίηση του Τύπου.

— Συντεχνιακή οργάνωση των εργαζομένων (αντί για ταξική).

— Απολιτικοποίηση των οργανώσεων που δεν έχουν πολιτική αποστολή.

— Περιορισμό του μεγάλου κεφαλαίου.

— Απαγόρευση της αναμίξεώς του στην πολιτική.

β. Υποστήριξη του μικρομεσαίου κεφαλαιούχου-επιχειρηματία, καθώς και των ελεύθερων ιδιοκτητών-καλλιεργητών, επαγγελματιών, βιοτεχνών και επιστημόνων.

γ. Περιορισμός στην κλίμακα του πλούτου προς τα πάνω και της φτώχειας προς τα κάτω.

Δεν επιτρέπεται να υπάρχει ανθρώπινο ον, που να βρίσκεται κάτω από ένα όριο ανθρώπινης διαβιώσεως, που φυσικά αλλάζει στην πορεία του χρόνου και που πάντως περιλαμβάνει τα δικαιώματα:

— Της παιδείας.
— Της επαγγελματικής καταρτίσεως και σταδιοδρομίας.
— Της εργασίας.
— Της δίκαιης αμοιβής.
— Της κάθε είδους περιθάλψεως.
— Της αναπαύσεως.
— Της ψυχαγωγίας.
— Της εξασφαλίσεως της γεροντικής ηλικίας.

Επίσης, δεν επιτρέπεται ένα άτομο ή μια μικρή ομάδα ατόμων να συγκεντρώνουν υπέρμετρο πλούτο στα χέρια τους, συνιστώντας έτσι ένα στοιχείο κοινωνικής ανισορροπίας. Η ισορροπημένη κοινωνία είναι, βεβαίως, κλιμακωμένη σε διαστρωμάτωση. Αλλά οι διαβαθμίσεις της ξεκινούν από κάποιο ανεκτό κατώτατο όριο και φθάνουν ως ένα ανεκτό ανώτατο όριο.

δ. Προτεραιότητα στην πρωτογενή παραγωγή.

Η μεταποίηση ακολουθεί. Και τελευταίες έρχονται οι υπηρεσίες. Δηλαδή, επέρχεται αντιστροφή στην ανώμαλη κλίμακα, που διαμόρφωσε η τεχνολογική κοινωνία.

ε. Καταστολή της σπατάλης.

Εξάλειψη του άκρατου καταναλωτισμού. Όχι στέρηση, αλλά όχι και αλόγιστη κατανάλωση. Άρα, όχι:

— Παραγωγή απειρίας περιττών προϊόντων.
— Δημιουργία τεχνητών αναγκών.
— Διάδοση μανίας για κατανάλωση.
— Εξάντληση των πλουτοπαραγωγικών πόρων.
— Υποθήκευση του μέλλοντος.
— Επιβάρυνση των μεταγενέστερων.

στ. Διάσωση των αξιών – όσων απόμειναν από τη λαίλαπα της τεχνολογικής-καταναλωτικής κοινωνίας και του ολοκληρωτισμού και **παλινόρθωση** των βιώσιμων από εκείνες που σαρώθηκαν.

— Αποκατάσταση ηθών και εθίμων.
— Διαφύλαξη παραδόσεων.
— Προστασία του περιβάλλοντος.
— Διατήρηση τρόπων ζωής.

— Επαναφορά της ανθρώπινης αλληλεγγύης.
— Ανόρθωση της προσωπικής αξιοπρέπειας.

ζ. Αποτελεσματικό κράτος:

Κατάργηση της καταπιεστικής γραφειοκρατίας. Όχι περιττές διατυπώσεις. Λίγοι και ικανοί υπάλληλοι-υπηρέτες του συνόλου. Διοίκηση ευκίνητη και αποδοτική. Οι «φιλελεύθεροι» ζητούν **λιγότερο** και οι υλιστές **περισσότερο** Κράτος, ενώ το ζητούμενο είναι πρωτίστως ένα **άλλο** Κράτος.

η. Πάταξη της διαφθοράς:

Εξάλειψη όλων των ειδών της: Πορνογραφίας, ναρκωτικών, αλκοολισμού, πορνείας, ομοφυλοφιλίας, σωματεμπορίας, ψεύτικης διαφημίσεως, χαμηλής και χυδαίας ψυχαγωγίας, δωροδοκίας, δωροληψίας, νοθείας, εξαγοράς συνειδήσεων, καθώς και του ηθικώς και καλαισθητικώς κακού στον τύπο, κινηματογράφο, θέατρο, ραδιόφωνο, τηλεόραση, μουσική, κλπ.

θ. Αναμόρφωση της Παιδείας τόσο στο **τι**, όσο και στο **πώς** και από **ποιους** διδάσκεται. Αρχή από τους διδάσκοντες. Κύριος σκοπός η Αρετή και όχι η πρακτική σκοπιμότητα.

ι. Επεξεργασία και βαθμιαία έναρξη εφαρμογής των νέων θεσμών, συμφώνως προς τους οποίους θα θεμελιωθεί, θα διαμορφωθεί και θα λειτουργήσει η Πολιτεία των Αρίστων.

4. Έως ότου πραγματωθούν οι προαναφερθέντες στόχοι θα έχουν εισαχθεί και οι νέοι θεσμοί. Οπότε θ' αρχίσει να λειτουργεί το νέο σύστημα, που θα εξασφαλίζει την άσκηση της εξουσίας από τους Άριστους.

5. Πόσος χρόνος απαιτείται για τη Μετάβαση; Δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια. Διότι η ολοκλήρωσή της εξαρτάται από τις συγκεκριμένες συνθήκες του δεδομένου χώρου και του τότε χρόνου. Οπωσδήποτε, κατά τη μετατροπή μιας Ιδέας σε Πράξη, προκύπτουν αναρίθμητα εμπόδια. Είναι η αναπόφευκτη αντίσταση της αδράνειας σε κάθε μεγάλο τόλμημα. Απ' αυτήν προκύπτουν δυσχέρειες και καθυστερήσεις. Πάντως, εν όψει της καθολικής κρίσεως και σήψεως του σύγχρονου αναξιοκρατικού κόσμου, πιστεύω ότι ο χρόνος που θα απαιτηθεί για τη Μετάβαση δε θα είναι μακρύς και, με μέτρα ιστορικά, τελείως ασήμαντος.

6. Κατά τον Τόυνμπη, για τη διαμόρφωση νέας πολιτικής συμπεριφοράς απαιτούνται τρεις γενεές:

— Η πρώτη ζει στο παρόν, αλλά δεμένη με το παρελθόν.
— Η δεύτερη ζει στο παρόν, διατηρώντας κάποιους δεσμούς-μνήμες με το παρελθόν.

— Η τρίτη ζει ολοκληρωτικά στο παρόν.

Σύμφωνα μ' αυτήν την άποψη, η μεταβατική περίοδος θα έπρεπε να καλύψει τη χρονική διάρκεια τριών γενεών. Πιστεύω όμως ότι στην εποχή μας οι ρυθμοί έχουν επιταχυνθεί.

7. Άλλωστε, όταν η πορεία είναι σχεδιασμένη, η μεταβατική περίοδος συντομεύεται. Και ακόμη περισσότερο συντομεύεται όταν το νέο σύστημα είναι συντριπτικά ανώτερο από το παλαιό σε ηθικές-πνευματικές αξίες, σε θεσμούς που τις υλοποιούν και σε ανθρώπους που το διαχειρίζονται. Έτσι εκτιμώ ότι ο χρόνος μιας γενεάς θα ήταν αρκετός.

III. Το μεταβατικό κράτος

«Πενήντα χρόνια είναι αρκετά, για να αλλάξει ένας κόσμος και οι κάτοικοι του τόσο, που να είναι αγνώριστοι. Τα μόνα μέσα που χρειάζονται είναι μια καλή γνώση της κοινωνικής μηχανικής, μια καθαρή εικόνα του επιδιωκόμενου σκοπού και δύναμη».

Άρθουρ Κλαρκ
(«Το τέλος της παιδικότητας»)

Όσο η Πολιτεία των Αρίστων θα περιορίζεται σε μία μόνο χώρα, θ' αποτελεί το στόχο του διεθνούς Κατεστημένου. Φιλελεύθεροι και ολοκληρωτικοί Αστοί (= δημοκράτες και κομμουνιστές) θα κάνουν είτε χωριστά είτε από κοινού ό,τι μπορούν, για να την καταστρέψουν. Γι' αυτό, κατά τη μεταβατική ιδίως περίοδο, αλλά και μετά απ' αυτήν, όσο θα διαρκεί η απομόνωση, το Κράτος των Αρίστων θα είναι υποχρεωμένο να επαγρυπνεί διαρκώς για τη διαφύλαξη της ίδιας του της υπάρξεως. Αυτό σημαίνει ότι η ηγεσία του οφείλει να μεριμνήσει, ώστε η χώρα να διαθέτει το μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, ανεξαρτησίας αυτοτέλειας, αυτάρκειας και αυτονομίας. Παρακάτω παραθέτω τις βασικές θέσεις, που θα καθορίζουν την πολιτική του Κράτους των Αρίστων, όσο θα οικοδομείται και όσο θα είναι διεθνώς απομονωμένο.

α. Οικονομία:

Θα επιδιωχθεί η πληρέστερη εφικτή απαλλαγή από κάθε ξένη εξάρτηση. Αυτό θα πει: Οικονομία.

1. **Αυτοκεντρωμένη:** - όχι παράρτημα κάποιου διεθνούς οικονομικού συνασπισμού. Ούτε ΕΟΚ ούτε ΚΟΜΕΚΟΝ ούτε οτιδήποτε άλλο παρόμοιο, που καθιστά την εθνική οικονομία εξάρτημα ενός πλέγματος εξωεθνικών οικονομικών σχέσεων. Η οικονομία πρέπει να είναι επικεντρωμένη στη χώρα της, ν' ανταποκρίνεται πρωτίστως στις ανάγκες της.

Οι εξαγωγές αποτελούν απλό συμπλήρωμα.

2. **Που να παρέχει σχετική αυτάρκεια.** Φυσικά, δεν μπορεί να είναι πλήρως αυτάρκης, αλλά ακόμη και για μικρές χώρες είναι εφικτή μια ημιαυτάρκεια, θεμελιωμένη σε αυτάρκεια τροφίμων, βασικών ειδών και άμυνας.

Άρα όχι ξένες επενδύσεις ούτε δάνεια. Όχι παθητικά ισοζύγια πληρωμών. Και για να επιτευχθεί αυτός ο σκοπός, θα γίνουν θυσίες, όπως λ.χ. η βαριά φορολογία για τη χρηματοδότηση της εγχώριας βιομηχανίας.

4. **Όσο γίνεται πιο αυτόνομη**. Με εκδίωξη των πολυεθνικών, που διαβρώνουν την εθνική κυριαρχία και ανταγωνίζονται τις εγχώριες μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Και με εξάρθρωση των ξενοεπικεντρωμένων οικονομικών κυκλωμάτων.

5. **Κατευθυνόμενη**. Διότι διαφορετικά δε θα μπορέσει ποτέ να καταστεί αυτοκεντρωμένη, αυτάρκης, αυτοδύναμη και αυτόνομη. Για να γίνει τέτοια, θα πρέπει ν'απαλλαγεί από τη μοναδική επιδίωξη του κέρδους και ν' αποκτήσει τους παραπάνω σκοπούς, μπαίνοντας στην υπηρεσία του συνόλου.

6. **Ρυθμιζόμενη**, ώστε ν' αποφεύγονται οι κρίσεις και οι κλυδωνισμοί της φιλελεύθερης ή νεοφιλελεύθερης οικονομίας, με όλα τα δεινά που τις συνοδεύουν (ανεργία, πληθωρισμός, στασιμοπληθωρισμός, παθητικά ισοζύγια). Αν η οικονομία περνά από κρίσεις και κλυδωνισμούς, η χώρα δε θ' αντέξει στις εξωτερικές επιβουλές.

7. **Ελεγχόμενη**, ώστε ν' αποφεύγεται η υπερβολική συγκέντρωση πλούτου σε λίγα χέρια, να εξασφαλίζεται σε όλους το ελάχιστο αναγκαίο όριο για μιαν ανθρώπινη διαβίωση, να αποτρέπονται τα μονοπώλια και να αποκλείεται η ανάμιξη του πλούτου στην πολιτική.

8. Τα παραπάνω δε σημαίνουν κρατικοποίηση της οικονομίας. Το κράτος των Αρίστων είναι **υπέρ** της ατομικής και οικογενειακής ιδιοκτησίας και οικονομικής δραστηριότητας. Θέλει όμως αυτήν την ιδιοκτησία και αυτήν τη δραστηριότητα να την προσανατολίζει, να τη ρυθμίζει και να τη ελέγχει.

9. Επίσης, τα παραπάνω **δε σημαίνουν οικονομικό απομονωτισμό**. Το Κράτος των Αρίστων δεν αρνείται την οικονομική, όπως και κάθε άλλη σχέση, ανταλλαγή και συνεργασία με το μεγάλο κόσμο.

10.Επαγρυπνεί μόνον, ώστε η συνεργασία να μην οδηγεί στην υποδούλωση, η σχέση στην κηδεμονία και η συνεργασία στην εξάρτηση. Γι' αυτό και επιδιώκοντας τη βιομηχανική, αγροτική, εμπορική, τεχνολογική, κλπ., συνεργασία με όλες τις χώρες, ελέγχει το περιεχόμενο και τα αποτελέσματά της.

Και προτιμά να πραγματοποιεί την κάθε συνεργασία περισσότερο με μικρά μη-επεκτατικά έθνη παρά με Υπερδυνάμεις σαν τις ΗΠΑ και την ΕΣΣΔ ή με συνασπισμούς σαν την ΕΟΚ ή την ΚΟΜΕΚΟΝ.

β. Πολιτισμός.

1. Στόχος η πολιτισμική αναγέννηση, που θα στηρίζεται σε μιάν έντονη **ιστορική συνείδηση** και θ' αποβλέπει στη διαφύλαξη και καλλιέργεια της **ταυτότητας** του συγκεκριμένου λαού. Άρα:

• Καταπολέμηση του κοσμοπολιτισμού. Απόρριψη των ξένων τρόπων ζωής (ούτε εξευρωπαϊσμός ούτε εξαμερικανισμός ούτε εκρωσισμός).

• Διαμόρφωση ενός τρόπου ζωής σύμφωνου με τις παραδόσεις, την ειδική ψυχοσύνθεση, την ιστορία, τα βαθύτερα πιστεύω τού συγκεκριμένου έθνους.

2. Η διατήρηση - αναγέννηση της ταυτότητας δεν πρέπει να ταυτίζεται με το μικρο-εθνικισμό ούτε να οδηγεί σ' αυτόν. Ο σωβινισμός είναι τελείως ξένος προς τη νοοτροπία των Αρίστων, οι οποίοι πιστεύουν στο δικαίωμα κάθε λαού να έχει, να διατηρεί και να καλλιεργεί τη δική του ξεχωριστή φυσιογνωμία και μέσω αυτής να συμβάλει στον παναν-θρώπινο πολιτισμό.

3. Η διατήρηση-αναγέννηση της ταυτότητας δε σημαίνει, επίσης, αναδίπλωση στον εαυτό μας (κατά το Αλβανικό πρότυπο). Οι Άριστοι θα φροντίσουν απλώς ώστε το έθνος τους να ξεφύγει από τον αποπνικτικό εναγκαλισμό των Μεγάλων, που επιδιώκουν τη γενική ισοπέδωση με την επιβολή των δικών τους προτύπων ζωής. Δε θα κτίσουν όμως ούτε τείχη καταισχύνης ούτε θα ορθώσουν παραπετάσματα, για να κλείσουν το λαό τους πίσω απ' αυτά. Εκείνο που επιδιώκουν είναι να τον θωρακίσουν ιδεολογικά-πνευματικά-ψυχικά, ώστε να τον καταστήσουν ικανό ν' αντιστέκεται στους «πολιτισμούς» της Ντίσνεϋλαντ και του πάντσερ-κομμουνισμού.

γ. Εξωτερική πολιτική

1. Καμιά ανισομερής συμμαχία. Κανένα διμερές «σύμφωνο εγγυήσεως» με Μ. Δύναμη. Καμιά συμφωνία περιφερειακής συλλογικής ασφάλειας, που ελέγχεται από κάποια Δύναμη. Γενικά: καμία ένταξη. Διότι η ένταξη συνεπάγεται τη δέσμευση. Και αυτή ακολουθείται από περιορισμούς, όπως και από κινδύνους υπονομεύσεων και εξαρτήσεων. Το Σύνταγμα της Νέας πολιτείας θα απαγορεύει ρητώς οποιαδήποτε ένταξη-εξάρτηση.

2. Η μή-δέσμευση δε θα είναι άοπλη. Πρόκειται για **μη-δέσμευση ένοπλη**, θεμελιωμένη στην ισχυρότερη δυνατή ικανότητα για άμυνα:

πρότυπα η Ελβετία και η Γιουγκοσλαβία.

3. Κατά τον ίδιο τρόπο, η μη-δέσμευση **δε σημαίνει απομονωτισμό.** Η Πολιτεία των Αρίστων θα μετέχει ενεργά στη διεθνή ζωή και θα είναι παντού η «άλλη» φωνή, η πραγματικά ανεξάρτητη και αυτοδύναμη - η ίδια η συνείδηση των εθνών, που δυναστεύεται, παραμορφώνεται και φιμώνεται από τους ισχυρούς.

δ. Άμυνα[84]

1. Η Νέα Πολιτεία θα δώσει απόλυτη προτεραιότητα στην οργάνωση της άμυνάς της. Διότι έχει συναίσθηση του γεγονότος ότι για μεγάλο χρονικό διάστημα θα «ζει επικινδύνως».

2. Βασικές αρχές της άμυνας της Νέας Πολιτείας θα είναι: ο παλλαϊκός χαρακτήρας της· η σταθερή συνεργασία ενόπλων δυνάμεων - λαού· ο αποτρεπτικός προσανατολισμός· η αυτοδυναμία της.

3. **«Παλλαϊκός χαρακτήρας»** σημαίνει ότι η άμυνα είναι υπόθεση όλου του λαού. Τούτο εξασφαλίζεται μαζί με τα άλλα ιδεολογικά - πολιτικά- οικονομικά, κλπ. μέτρα και με ένα σύστημα επιστρατεύσεως κατά το Ελβετικό πρότυπο, ώστε να μπορεί μέσα σε λίγες ώρες να κινητοποιηθεί το σύνολο του ικανού για πόλεμο πληθυσμού, να έχει οπλισθεί και να βρίσκεται στις θέσεις του.

4. **«Σταθερή συνεργασία ενόπλων δυνάμεων-λαού»** σημαίνει ότι η άμυνα στηρίζεται σε δύο σκέλη:

• Σ' ένα σταθερό πυρήνα επαγγελματικού στρατού τέλεια εκπαιδευμένου, διαπαιδαγωγημένου και εξοπλισμένου.

• Οι ικανοί για στράτευση, αφού συμπληρώνουν τη βασική τους εκπαίδευση, παραμένουν σε διαρκή εν δυνάμει θητεία. Σε τακτά διαστήματα καλούνται για συμπληρωματική εκπαίδευση. Εκτελούν έργα εθνοφυλακής, μετέχουν σε ασκήσεις, κλπ. Ο υπόλοιπος πληθυσμός, επίσης, αναλαμβάνει διαφόρους ρόλους: παραγωγή, αεράμυνα, νοσοκομεία, συγκοινωνίες, κλπ. Η συνεργασία είναι σταθερή.

5. **«Αποτρεπτικός προσανατολισμός»** σημαίνει ότι η όλη οργάνωση έχει σαφώς αμυντικό χαρακτήρα. Σκοπός είναι μόνον η υπεράσπιση του εθνικού εδάφους, η απόκρουση ξένης επιθέσεως. Γι' αυτό ο οπλισμός είναι κυρίως αμυντικός (λ.χ. περισσότερα καταδιωκτικά, παρά βομβαρδιστικά αεροπλάνα· αντιαρματικά, παρά άρματα· πύραυλοι εδάφους - αέρος παρά αέρος - εδάφους· αντιαεροπορικά, κλπ.).

Το σύστημα στηρίζεται σ' ένα πυκνότατο δίκτυο ανιχνευτών - επι-

84. Σκέψεις γι' αυτό το θέμα άντλησα από το «Ασφάλεια και άμυνα στην Ευρώπη» του Ρ. Στοϋκέφς, στο 2ο εθνικό διάλογο του «ELEMENTS» 16 Νοεμβρίου 1986.

σημαντών, που κυριολεκτικά σφραγίζουν τα σύνορα της χώρας, προειδοποιώντας εγκαίρως για κάθε εχθρική επίθεση.

6. **«Αυτοδυναμία»** τέλος, σημαίνει τη στήριξη της άμυνας σ' ένα αυτόνομο στρατιωτικό-βιομηχανικό δυναμικό. Όσο γίνεται περισσότερο, τα μέσα άμυνας εξασφαλίζονται από εγχώριες πηγές. Και όταν η αγορά τέτοιων μέσων από το εξωτερικό είναι αναγκαία, προτιμούνται χώρες «ακίνδυνες», όπως η Σουηδία ή η Ελβετία.

7. Ένας επιπλέον λόγος, για τον οποίο απορρίπτω τον οικονομικό φιλελευθερισμό, είναι και οι ολέθριες συνέπειές του στον τομέα της εθνικής άμυνας. Το σύστημα αυτό, λειτουργώντας προς όφελος του διεθνούς χρηματιστηριακού κεφαλαίου, των πολυεθνικών και των Μεγάλων Δυνάμεων, εμποδίζει την ύπαρξη οικονομικής και συνεπώς και αμυντικής αυτονομίας.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

Ο ΑΡΙΣΤΟΣ

«εἷς ἐμοί μύριοι, ἂν ἄριστος ᾖ».
Ηράκλειτος

Οι «τάξεις» των ανθρώπων δεν είναι μόνον οικονομικού - παραγωγικού τύπου, όπως θέλει ο μαρξισμός, εμμένοντας σε μία διάκριση, που ξεπερνιέται όσο προχωρεί η αστοποίηση μιας κοινωνίας. Είναι και «τάξεις» ηθικές, φυλετικές, πνευματικές-μορφωτικές, θρησκευτικές, πολιτικές. Γι' αυτό κάθε «ταξική» επανάσταση είναι μονομερής. Άλλωστε ποτέ στην Ιστορία οι τάξεις με τη μαρξική έννοια δε δημιούργησαν μεγαλύτερες αντιθέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους, απ' όσο οι φυλετικές, εθνικές, θρησκευτικές και άλλες διαφορές (καταγωγής, κλπ.). Αυτό ίσχυε και στην εποχή του Μαρξ, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι αυτός δεν το είδε. Μπορούμε, λοιπόν, ανάλογα με το κριτήριο που χρησιμοποιούμε, να διακρίνουμε τους ανθρώπους σε διάφορες κατηγορίες.

Το ορθότερο όμως είναι οι άνθρωποι να διακρίνονται μεταξύ τους όχι από τον πλούτο, το επάγγελμα ή την κοινωνική θέση τους, αλλά από τις ***ατομικές τους ιδιότητες****, δηλαδή από τις* ***ποιοτικές****, αντί από τις πλασματικές και συμβολικές διαφορές τους.*

Τότε ξεχωρίζουμε τους κοινούς ανθρώπους που αποτελούν την ανθρωπομάζα και τους εκλεκτούς.

Οι τελευταίοι πρέπει ν' αποτελούν την ηγεσία, για το καλό της πρώτης. Όμως:

- *Ποιοι είναι οι εκλεκτοί;*
- *Με ποια συγκεκριμένα κριτήρια τούς επισημαίνουμε;*
- *Ποια είναι τα γνωρίσματά τους;*
- *Και ποιος ο ρόλος τους;*

Ι. Ποιος είναι

«Ξεχωριστή είναι η φύση των φιλοσόφων από των μη-φιλοσόφων».

Πλάτων

1. Ο Άριστος πρωτ' απ' όλα και πάνω απ' όλα είναι **Πρόσωπο**. Γι' αυτό μπορεί να θυσιάσει τη ζωή του, ποτέ όμως την προσωπικότητά του. Διότι σκοπός του βίου του είναι η πραγμάτωσή της, που σε ορισμένες περιπτώσεις της περνά μέσα από τη θυσία του ατόμου του. Το τελευταίο είναι κατηγορία βιολογική και κοινωνιολογική, που προέρχεται από το είδος και από την κοινωνία. Ενώ το Πρόσωπο είναι κατηγορία πνευματική και ηθική, που προέρχεται από το πνεύμα, την ψυχή και τον αγώνα.

Ο Αστισμός ποτέ δεν μπόρεσε να αντιληφθεί την έννοια του Προσώπου: Αντιλαμβάνεται μόνον την έννοια του ατόμου: στη βιολογική όψη του ο ιδιωτικός και στην κοινωνιολογική όψη του ο συλλογικός Αστισμός.

2. Ο Άριστος είναι Πρόσωπο. Δηλαδή:

— Ον με δικές του υπεύθυνες αντιδράσεις, όχι αγελαίο.

— Άνθρωπος γενικός, όχι ειδικοποιημένος.

Αυτός ο **προσωποποιημένος και γενικός άνθρωπος**, είναι ο μόνος ικανός να δημιουργήσει στο μη «πρακτικό» χώρο. Φυσικά, ανήκει στη μικρή μειονότητα, που *«πάντοτε σε κάθε κοινωνία συνιστούν οι δημιουργικές προσωπικότητες»*[85].

3. Ο Πλάτων ταύτισε τον προσωποποιημένο, γενικό και δημιουργικό άνθρωπο με το φιλόσοφο. Και διευκρίνισε ότι φιλόσοφος είναι όποιος:

— Τείνει με όλες τους τις δυνάμεις προς ολόκληρη την Αλήθεια. Γι' αυτό τρέφει έρωτα προς ό,τι μπορεί να του φανερώσει κάτι από αυτήν.

— Ανυψώνεται προς την Αλήθεια, διαχωρίζοντας το νοητό από το ορατό. Άρα συλλαμβάνει την πίσω από τις προφάνειες ουσία. Έτσι αγκαλιάζει το καθαρό ον.

4. Στην περίπτωσή μας όμως δε μας ενδιαφέρει ο απλός φιλόσοφος, αλλά ο «φιλόσοφος-βασιλεύς». Δηλαδή, εκείνος που έχει τη θέληση και την ικανότητα να εφαρμόζει τα παραπάνω στην πολιτική, προς όφελος της Πολιτείας. Για να ανήκεις σ' αυτήν την κατηγορία, δεν αρκεί να κατέχεις το αγαθό. Πρέπει και να το **υπηρετείς**. Τούτο είναι προνόμιο (ή

85. Τόυνμπη.

καταδίκη) ολίγων. Προϋποθέτει ορισμένα ψυχικά, πνευματικά και φυσικά προσόντα. Αυτά ο Άριστος τα διαθέτει εν δυνάμει, αλλά με άσκηση και πειθαρχία τα αξιοποιεί, ώστε ν' αποκτήσει υψηλή ηθική και πνευματική ποιότητα.

5. Οι πέντε αρετές του Άριστου, κατά τον Κομφούκιο, είναι:

- Της δικαιοσύνης.
- Της σοφίας.
- Της ειλικρίνειας.
- Της ευπρέπειας.
- Της ευμένειας.

6. Αναλυτικότερα ο «φιλόσοφος-βασιλεύς» πρέπει να είναι:

— Ελεύθερος.

— Γενναίος: φυσικά, ψυχικά και πνευματικά[86]. (Οι τρεις αυτές γενναιότητες διαφέρουν και η καθεμιά τους δε συνεπάγεται τις άλλες).

— Φιλαλήθης.

— Ειλικρινής[87].

— Δίκαιος.

— Κόσμιος.

— Απροσποίητος.

— Ευγενικός.

— Εγκρατής.

— Καλός.

— Τολμηρός.

— Συνετός.

— Τίμιος.

— Αποφασιστικός.

— Αδιάφθορος.

— Επιεικής («Συγγνωστικός»).

— Σταθερός.

— Ευφυής.

— Φιλομαθής[88].

— Εργαχικός.

86. «Η δειλή και ανελεύθερη φύση δεν μπορεί να έχει κανένα δικαίωμα επάνω στην αληθινή φιλοσοφία», δηλώνει ο Πλάτων. Και ο Δημόκριτος: «Οικήιον ελευθερίης παρρησίη» Απ.Β 226.

87. Η ειλικρίνεια κατά τον Καρλάυλ είναι το πρώτιστο χαρακτηριστικό του «Ήρωα».

88. Ο Πλάτων θέλει τους φιλοσόφους «προικισμένους με φιλία και συγγένεια προς την αλήθεια», καθώς και με «αψεύδεια».

— Υγιής και ανθεκτικός: φυσικά, ψυχικά και πνευματικά.

7. Ξεχωριστή σημασία έχει η Αφοβία, που πρέπει να διακρίνει τον Άριστο. Διότι, ο φόβος
«ξεχωριζώνει κάθε αρετή από την καρδιά του ανθρώπου»[89].
και «αφαιρεί από το μυαλό του την ικανότητα να δρα και να σκέπτεται»[90]

8. Ο Άριστος εφαρμόζει την εντολή:
«Να δίνεις όλη σου την προσοχή στην εκτέλεση του έργου και καμιά προσοχή στο όφελος, που μπορεί να έχεις απ' αυτό. Μην εκτελείς το έργο για το όφελος, που θα αποφέρει, αλλά και μην προσπαθείς να αποφύγεις το έργο»[91]

9. Ο Άριστος δεν έχει κίνητρα ωφελιμιστικά. Γι' αυτό δεν επιδιώκει τη δική του ωφέλεια, τον πλούτο ή την ασφάλεια. Αδιαφορεί για την προσωπική του ευημερία.

10. Απορρίπτει ο Άριστος τη λατρεία της υλικής ευτυχίας, που απαρτίζεται από ευμάρεια, άνεση, ασφάλεια. Δε θεωρεί αυτήν την «ευτυχία» υπέρτατο αγαθό. Πιστεύει ότι σκοπός της υπάρξεως δεν είναι η υλική ευζωία, αλλά η διεύρυνση της αληθινής γνώσεως και κυρίως η ενεργοποίηση της συνειδήσεως.

11. Ο Άριστος δε βλέπει την εξουσία σαν προσωπική ευκαιρία. Τη θεωρεί δημόσια παρακαταθήκη. Η εξουσία δεν είναι απολαβή. Είναι **όργανο για την επιτέλεση αποστολής**. Η άνοδος σ' αυτήν δε συνιστά ανταμοιβή και τέλος, αλλά αγώνα και αρχή.

Η γνώση και η εξουσία παρέχουν στον κοινό Άνθρωπο αίσθηση δυνάμεως. Στον Άριστο:

- Η πρώτη υπενθυμίζει το άπειρο της αμάθειάς μας.
- Και η δεύτερη, τους κινδύνους που ελλοχεύουν και απειλούν να σε ωθήσουν να αφήσεις την «τεθλιμμένη οδό», για να βαδίσεις σε λεωφόρο.

12. Δεν κάνει ο Άριστος ούτε για υπάλληλος ούτε για επιχειρηματίας. Δεν προκόβει στις θετικές ενασχολήσεις (τεχνοκρατικά, εμπορικά, βιομηχανικά επαγγέλματα και θετικές επιστήμες). Είναι εραστής των υψηλών και των ωραίων, όχι των πρακτικών και χρήσιμων.

13. Ο Άριστος δεν γίνεται πλούσιος[92]. Διότι ο πλούτος δεν τον προσελκύει αρκετά, ώστε να τοποθετήσει την απόκτησή του στο κέντρο των ενδιαφερόντων και της δραστηριότητάς του. Δεν ταυτίζει την ευτυχία με την ευμάρεια. Δεν είναι ασκητής. Απορρίπει όμως την τρυφηλότητα και τις επιπόλαιες υλικές ηδονές.

14. Ο Αριστοτέλης θεωρεί τη δημοκρατία σαν «την κυβέρνηση των φτωχών» - *«ένα καθεστώς όπου οι ηγέτες, είτε εκφράζουν τη μειοψηφία είτε την πλειοψηφία, ασκούν την εξουσία που χάρη στον πλούτο τους είναι ολιγαρχία»*[93].

Ο Αριστος δεν είναι ούτε φτωχός ούτε πλούσιος. Γι' αυτό η εξουσία του δεν είναι ούτε «δημοκρατία» ούτε ολιγαρχία, με την αριστοτελική τους έννοια.

15. Ο Άριστος δεν έχει για σκοπό της υπάρξεώς του την προσωπική του ευτυχία. Τον ενδιαφέρουν: οι άλλοι σαν προσφορά δική του προς αυτούς. Και ο εαυτός του σαν Συνείδηση-Κριτής του.

16. Ο «πετυχημένος» Αστός είναι ένας άνθρωπος κενός και δυστυχής. Κατέχει υψηλό βιοτικό επίπεδο, δυνατότητες να ικανοποιεί την επιδεικτική ματαιοδοξία του, να επιβάλει την κοινωνική «αναγνώρισή» του, να ασκεί εξουσία. Όμως δουλεύει πολύ περισσότερο από το κανονικό, αντιμετωπίζει διαρκείς εντάσεις, δε διαθέτει χρόνο για οικογενειακή ζωή, για διάβασμα, για χαλάρωση, για περισυλλογή, για επικοινωνία με τους ανθρώπους, για επαφή με τη φύση, για αισθητική και πνευματική καλλιέργεια, για ηθική εξύψωση, για πνευματικές ενασχολήσεις. Μ' ένα λόγο αύξησε τις υλικές του δυνατότητες, αλλά ελαχιστοποίησε την υποκειμενική ικανότητά του να απολαμβάνει τη ζωή.

Ο Άριστος δεν είναι «πετυχημένος» ούτε «ευτυχής» με τα αστικά κριτήρια. Νιώθει τη χαρά της ζωής, απολαμβάνοντας τα απλά πράγματα, που αυτή προσφέρει και βρίσκει το σκοπό της υπάρξεώς του στην Προσφορά.

17. Ο Άριστος διέπεται από μιαν εσωτερική ανάγκη. Να υπηρετεί την Πολιτεία, δηλαδή το σύνολο. Διακινδυνεύει την ύπαρξή του, για να οδηγήσει τους ανθρώπους, αντί να απολαμβάνει σε άνεση και ασφάλεια. τιμές. αξιώματα και ισχύ, αποβλακώνοντάς τους. Είναι **υπηρέτης** όχι μόνο της Αλήθειας, αλλά και των πολλών. Το κάνει επειδή είναι η εξαίρεση – ανωτερότητα.

Όπως είπε ο Ιησούς: *«ουκ ήλθον διακονηθήναι, αλλά διακονή-*

---

89. Ennius σε Κικέρωνα «Tusculanes» IV, 8.
90. Εδ. Μπούρκε: «Για το Υπέροχο και Ωραίο, (1756), B, II.
91. «Μπαγκιβάτ-Γκιτά»=Θεού Τραγούδι.
92. «Ου διαμειψόμεθα της αρετής τον πλούτον» είπε, κατά τον Πλούταρχο, ο Σόλων, διότι «πολλοί γαρ πλουτούσι κακοί». Και ο Πλάτων: « πας ο τ' επί γης και υπό γης χρυσός αρετής ουκ αντάξιος» («Νόμοι» Ε, 728α).
93. Πολιτικά, III, 1279 6 34-1280 α4.

σαι». Και πιο πριν ο βασιλιάς της Μακεδονίας, ο Αντίγονος Γονατάς μαθητής του Ζήνωνα, προς το γιο του Αλκυονέα, όταν τον είδε να φέρεται αυταρχικά: *«Ουκ οίσθαι ω παι την βασιλείαν ημών, ένδοξον είναι δουλείαν»*;

Όταν ο Ηρακλής έφθασε στη μυστηριώδη χώρα, όπου οι κήποι των Εσπερίδων, για να πάρει τα συμβολικά χρυσά μήλα, συνάντησε τις τρεις Εσπερίδες: την Αίγλη, την Ερύθεια και την Εσπερίδα. Η πρώτη τού είπε: *«Ο δρόμος που οδηγεί σ' εμάς πάντοτε, φέρει τη σφραγίδα της υπηρεσίας»*. Η δεύτερη τού πρόσφερε ένα μήλο, που πάνω του ήταν χαραγμένη με φως η λέξη *«υπηρεσία»*. Και η τρίτη τού είπε: *«Προχώρει και πρόσφερε υπηρεσία, βάδιζε και τώρα και πάντα στο δρόμο όλων των υπηρετών του κόσμου»*.

18. Ο Άριστος πάντα ευεργετεί. Δεν περιμένει ευγνωμοσύνη ή ανταπόδοση από τους ευεργετούμενους. Ξέρει ότι η φύση τους τούς το απαγορεύει. Και το δέχεται. Ο ίδιος παραμένει ευγνωμικός και για τα ελάχιστα και συγγνωστικός και για τα μέγιστα.

19. Αντιπαθεί ο Άριστος τη χρονοβόρα και φθοροποιό «κοσμική και κοινωνική» ζωή. Στο βάθος είναι μονήρης, εκλεκτικός, «απομακρυσμένος». Διότι όποιος προσπαθεί να ενεργεί με κριτήρια απόλυτα, έτσι πρέπει να είναι. Για να βλέπει το δάσος, μένει έξω από τα δέντρα.

20. Τον Άριστο έλκουν:

— Η Δημιουργία.

— Η Περιπέτεια (με έννοια δημιουργική-θετική, όχι τυχοδιωκτική).

— Η Ανεξαρτησία στο βίο, στην απασχόληση και προπάντων στη σκέψη.

— Ο Αγώνας, που υπηρετεί Σκοπό αγαθό.

21. Ο Άριστος είναι τύπος ιδιότυπα «αναρχικός». Δηλαδή:

— Ανυπόταχτος στα κατεστημένα και καθιερωμένα.

— Ασυμβίβαστος προς τα ισχύοντα και επιβαλλόμενα.

— Κριτικός προς κάθε κατεύθυνση.

— Μη ανεκτικός σε εξωτερικούς προσδιορισμούς, αλλά με εσωτερική πειθαρχία.

22. Από όσα ανάφερα, συνάγεται ότι ο Άριστος προορίζεται από τη φύση του για ένα βίο παράφορο, ορμητικό, ταραχώδη και περιπετειώδη, κυρίως στο πνευματικό, αλλά κάποτε και στο καθημερινό πεδίο.

23. Ο Άριστος δεν είναι ούτε ταπεινός ούτε αλαζονικός:

• **Δεν είναι ταπεινός**, διότι έχει συναίσθηση της αξίας του. Και αρνείται να παραιτηθεί απ' αυτήν, αφού έτσι θα πρόδινε τη φύση του.

• **Δεν είναι αλαζονικός**, διότι απαιτεί περισσότερα από τον εαυτό του, είναι πιο απαιτητικός απ' αυτόν, παρά από τους άλλους. Και πιστεύει ότι αυτός, σαν αξιότερος, οφείλει να υπηρετεί τους πολλούς και όχι το αντίστροφο.

Η ανωτερότητά του δεν έχει, λοιπόν, σχέση με την «ανωτερότητα» του κοινωνικώς προνομιούχου, του «καλύτερης καταγωγής», του πλουτοκράτη, του τύραννου, του προϊστάμενου, κλπ. Επειδή αυτή η ανωτερότητα δεν είναι τεχνητή, συμπτωματική, αλλά πραγματική, ανατρέπει την κατάσταση. Ο ανώτερος υπηρετεί τους πολλούς. Και μ' αυτόν τον τρόπο πραγματώνει την ανωτερότητά του.

24. Ο Άριστος είναι προορισμένος για βίον ευγενή. Δηλαδή, αφιερωμένον σε υψηλούς σκοπούς, αξονισμένον σε αξίες. Πρόκειται για *«ένδοξον δουλείαν»*.

• **«Δουλείαν»**, διότι ο Άριστος υπηρετεί: αξίες, ιδανικά, ιδέες, ιδεώδη - και τους πολλούς.

• Και **«ένδοξον»**, διότι είναι «δουλεία» εκούσια, όχι σε πράγματα, αλλά σε ιδέες, εξυψωτική και δικαιωτική της υπάρξεως, αφού την ανοίγει προς τον Κόσμο και προς το Θεό.

25. Η ζωή του κοινού ανθρώπου είναι κλεισμένη στον εαυτό της, περιστρέφεται σ' όλη της τη διάρκεια γύρω του και εκεί, σ' αυτήν τη διαρκώς ίδια, μονότονη τροχιά, τελειώνει κάποτε τις δίχως ιδιαίτερο νόημα περιφορές της.

Η ζωή του Άριστου είναι ανοιχτή προς πεδία αναπεπταμένα, κινείται ελεύθερα, ανοδικά, σαν μια προσπάθεια αέναη. Αυτό είναι ο Άριστος: άνθρωπος της χωρίς τέλος προσπάθειας.

Συμπερασματικά:

Οι Άριστοι είναι:

«πλάσματα απ' τη φύση τους ετερόδοξα, που δε συνδιαλλάσσονται με την πραγματικότητα της γύρω ζωής, που τη θεωρούνε ηθικά απαράδεκτη και «ασύγκριτα κατώτερή τους». Γίνονται «κριτές» και «διορθωτές» της Δημιουργίας. Την επιφαινόμενη νομοτέλεια του φυσικού σύμπαντος, την υλιστική, τη δίχως ηθική χροιά, την ηθικά αδιάφορη, την αιτιοκρατική, τη θεωρούνε σαν «ανάξια του ονόματος», σαν «άρνηση κάθε αληθινής νομοτέλειας». Αποδοκιμάζουνε τον αμοραλισμό της και τον ντετερμινισμό της. Τους τρώει πάντα η «μεταφυσική αγωνία». Τολμούνε και διατυπώνουνε στον Πλάστη ύψιστα ηθικά αιτήματα, «βάσιμα», «ορθά», «νόμιμα», «καυτερά» και έχουνε μια τάση «παράδοξη», να πληρώσουνε κείνοι το «αβυσσαλέο κενό», που η Δημιουργία έχει α-

φήσει πίσω της: στην τελική μεταθανάτια δικαίωση της αρετής, στη χρονική διάρκεια της προσωπικής ύπαρξης –όχι σχετικά με το σαρκίο, αλλά σχετικά με το στοιχείο της πνευματικής οντότητας– στην τελική επικράτηση του καλού, στην ύπαρξη ανώτερης ηθικής στον κόσμο Τάξης, στην κατανίκηση του κακού απ' το αγαθό, στην απόδοση δικαιοσύνης, στην ολοκλήρωση του προορισμού του ανθρώπου, στην ανταποδοτική εν γένει αποστολή της Θείας Πρόνοιας, στη συμπλήρωση της άχαρης και οριακής και χαμηλής κι άσχημης γύρω ζωής μ' έναν άλλον ωραιότερο και διαρκέστερο και τελειότερο κόσμο»[94].

Αν:

— Πιστεύεις ότι η δημιουργική ανάπτυξη προϋποθέτει την ανισότητα και συνεπάγεται τη διαφοροποίηση των μελών μιας κοινωνίας.

— Αρνείσαι σε όποια (δήθεν) πλειοψηφία και σε όποιο κομματικό δόγμα, το δικαίωμα να σου επιβάλουν τη θέλησή τους.

— Απορρίπτεις τη διαμεσολάβηση (δήθεν) «εκπροσώπων» ή «εκφραστών» σου στον πολιτικό τομέα.

— Θεωρείς πηγή δημιουργικής δράσεως και πρωταγωνιστή της Ιστορίας, όχι τη μάζα ή το κόμμα, αλλά το Πρόσωπο.

— Αποκρούεις την ένταξή σου σ' έναν κακά οργανωμένο κόσμο και αμφισβητείς τις δομές του.

— Νιώθεις αυθύπαρκτος και αυτόνομος, να μη χωράς σε σχήματα.

— Βλέπεις την προσωπική απελευθέρωση σαν προϋπόθεση της όποιας γενικότερης.

— Δέχεσαι τη ρήση του Ιησού: *«ουαί υμίν όταν οι άνθρωποι επαινέσουσιν υμάς»*.

— Αναγνωρίζεις ότι η ιθύνουσα μειονότητα πρέπει να αποτελείται από τις άξιες και δημιουργικές ευφυίες.

Αν αισθάνεσαι:

— Απέχθεια για τη σύγχρονη χυδαιότητα.

— Αποστροφή για τη νοοτροπία, την «καλαισθησία» και την «ηθική» της αγέλης.

— Μίσος για την υλιστική αντίληψη ζωής, που ματαιώνει κάθε ευγενική ροπή.

— Ανάγκη βασανιστική για δημιουργία, άσχετη προς κάθε ματαιολογία, ματαιοπραξία και ματαιοδοξία.

— Πάθος για ανάπλαση των πάντων.

94. Π. Ντήναχ: «Η κοιλάδα των Ρόδων».

Αν εμφορείσαι από:

— Καθολική αγάπη.

— Συναίσθηση αποστολής.

— Διάθεση απεριόριστης προσφοράς.

— Δύναμη για αγώνα.

Αν

— Διαθέτεις τις ευγενικές αρετές του θάρρους και της ειλικρίνειας.

— Δε σε τρομάζει η τεθλιμμένη οδός ούτε η ήττα, που ενεδρεύει σε κάθε διαδρομή της.

Τότε:

Μπορεί να είσαι ένας από τους Άριστους. Αλλά να θυμάσαι τα λόγια του Ιησού προς τον Πέτρο: *«Από εκείνον που του δόθηκαν πολλά, θα ζητηθούν και πολλά»*.

Αν είσαι έτοιμος να δώσεις πολλά, προχώρει:

Ο Σταυρός σε περιμένει.

ΙΙ. Η «βασιλική τέχνη»

«Βασιλείς δε και ου τους τα σκήπτρα έχοντας έφη είναι, ουδέ τους υπό των τυχόντων αιρεθέντας, ουδέ τους εξαπατήσαντας, αλλά τους επισταμένους άρχειν».

Ξενοφών

(«Απομνημονεύματα», 9,10)

1. Κατά τον Κομφούκιο, ο άνθρωπος που αναδεικνύεται σε **ανώτερον**, δηλαδή σε ηθικώς-ψυχικώς-πνευματικώς προηγμένον, διακρίνεται από τους **πολλούς** και χαράσσει στο βίο του το δρόμο που πρέπει ν' ακολουθήσουν οι άλλοι. Μόνον αυτός είναι κατάλληλος για τη διακυβέρνηση της Πολιτείας, αφού η ευπείθεια και η ευδαιμονία των υπηκόων εξαρτάται από την τελειότητα και αγαθότητα του άρχοντος. Διότι το γεγονός ότι αυτός μπόρεσε ν' ανωτεροποιηθεί ηθικώς-ψυχικώς-πνευματικώς, αποτελεί τεκμήριο της ικανότητάς του να οδηγήσει και την Πολιτεία σε πορεία ανοδική. Ευνομούμενη Πολιτεία είναι αυτή που διοικείται από άνδρα ανώτερο και ενάρετο. Αυτός είναι σαν τον πολιτικό αστέρα, που με τη σταθερότητα και τη λάμψη του προσανατολίζει όλους τους ανθρώπους (την ίδια παρομοίωση έκαναν και οι Αιγύπτιοι). Η κοινωνία θα προσλάβει την ορθή δομή και μορφή της και θα προοδεύει εν ειρήνη, μόνον όταν οι **ανώτεροι άνθρωποι** μπορέσουν να επεκτείνουν

τη χάρη και τη δύναμή τους σε κάθε μέλος της.

2. Με την έλευση του Αστισμού όμως, διαπιστώνει ο Ορτέγκα-υ-Γκασσέτ *«τη διακυβέρνηση της κοινωνίας την ανέλαβε ένας τύπος ανθρώπου, ο οποίος δεν ενδιαφέρεται για τις αρχές του πολιτισμού. Όχι αυτού ή του άλλου πολιτισμού, αλλά οποιουδήποτε πολιτισμού... Ο τύπος του ανθρώπου που κυριαρχεί σήμερα είναι ένας πρωτόγονος, ένας Naturmensch..., που χρησιμοποιεί τον κόσμο ωσάν να ήταν μια φυσική δύναμη».*

3. Η Επανάσταση των Αρίστων έχει για σκοπό της την **απο-αστοποίηση** του ανθρώπινου βίου, δηλαδή τη μετατόπιση της βάσεώς του από το χρήμα στις αξίες. Το έργο θ' αρχίσει από την απο-αστοποίηση της εξουσίας.

Η διακυβέρνηση της Πολιτείας θ' αφαιρεθεί από τους Αστούς, για να αναληφθεί από τους Άριστους.

4. Δεν αρκεί όμως η ηθική-ψυχική και πνευματική ανωτερότητα, για να αναδειχθεί κάποιος σε ικανό κυβερνήτη. Πρέπει, επίσης, να είναι και κάτοχος της «βασιλικής τέχνης», δηλαδή της επιστήμης τού κυβερνάν.

Το να θέλει κάποιος να πολιτεύεται, χωρίς να κατέχει την τέχνη της πολιτικής, είναι, έλεγε ο Σωκράτης, *«σαν εκείνους που θέλουν να διοριστούν γιατροί, χωρίς να έχουν σπουδάσει ιατρική». (Πλάτων, «Πολιτικός» 2,5)*

Και όταν ο Γλαύκων, αδελφός του Πλάτωνα, θέλησε να ασχοληθεί με την πολιτική, νεότατος, άπειρος και ακατάρτιστος, ο Σωκράτης τού έκανε διάφορες ερωτήσεις γύρω από τα ζητήματα της πόλεως και τον ανάγκασε να φύγει ντροπιασμένος[95].

Πολιτικός, λοιπόν, είναι:

— Στη δημοκρατία: όποιος κατέχει την τέχνη όχι του κυβερνάν, αλλά του εξαπατάν και καταφέρνει τις μάζες να τον ψηφίζουν. Τυφλός ο ίδιος, τυφλούς οδηγεί.

— Στον ολοκληρωτισμό: όποιος κατορθώνει να έχει τα σκήπτρα.

— Στην ορθή Πολιτεία: όποιος είναι φύση αγαθή (φιλόσοφος) και επιπλέον κάτοχος της υπέρτατης βασιλικής τέχνης, δηλαδή της τέχνης του κυβερνάν (βασιλεύς).

6. «Πολιτική είναι η τέχνη του κυβερνάν τους ανθρώπους».
Άρα είναι η μεγαλύτερη από όλες τις τέχνες. Διότι, βεβαίως, ο άνθρωπος στέκεται πιο πάνω από τα άψυχα, τα φυτά, τα ζώα ή το χρήμα.

95. Ξενοφών «Απομνημονεύματα», 6ο κεφ.

Όμως οι άνθρωποι διδάσκονται χρόνια ολόκληρα πώς να κυβερνούν:

— Τα άψυχα (μηχανικοί, ορυκτολόγοι, κλπ.).

— Τα φυτά (γεωπόνοι, βοτανολόγοι).

— Τα ζώα (κτηνίατροι, βιολόγοι).

— Το χρήμα (οικονομολόγοι, διαχειριστές, λογιστές).

Και δε διδάσκονται πώς να κυβερνούν τους ανθρώπους.

7. Αυτήν την υπέρτατη τέχνη:

— Κατά τη «δημοκρατία», την κατέχουμε όλοι (μόνον αυτήν και καμιάν άλλην, αφού όλες τις άλλες τις διδασκόμαστε) από γεννησιμιού μας! Συνεπώς, μπορεί να την ασκεί ο καθένας, χωρίς καμιάν ειδική προπαίδεια, σαν κι αυτήν που χρειάζεται, λ.χ. για να ασκείς την τέχνη του υδραυλικού, του ηλεκτρολόγου η του κηπουρού.

— Κατά τον ολοκληρωτισμό η κατοχή της είναι μονοπώλιο όσων συνέπεσε να πιστεύουν παρωπιδικώς στη συγκεκριμένη μορφή του καθεστώτος και να το υπηρετούν τυφλά.

— Η ορθή θέση είναι ότι με το ταλέντο για την κατάκτηση της «βασιλικής τέχνης» η φύση προικίζει μόνο μερικούς. Αλλά η ύπαρξη του ταλέντου δεν αρκεί. Απαιτείται και η αξιοποίησή του. Γι' αυτό κύριος σκοπός του όλου εκπαιδευτικού συστήματος της Πολιτείας των Αρίστων είναι να επισημαίνονται όσοι έχουν ταλέντο στην τέχνη τού κυβερνάν και όσοι απ' αυτούς επιλέγονται, τελικώς, να τη διδάσκονται συστηματικά και επίμονα σ' όλη τους τη ζωή.

8. Ο Άριστος προορίζεται για τέτοιος από τη φύση του.

Αυτή όμως πρέπει να επισημανθεί εγκαίρως. Και να αξιοποιηθεί με:

— Την ορθή αγωγή.

— Την κατάλληλη παιδεία.

— Την κατάρτιση στην υπέρτατη τέχνη τού άρχειν.

9. Η άγνοια της τελευταίας από τους τυχάρπαστους κυβερνήτες του σύγχρονου κόσμου, προβλημάτισε όλα τα μυαλά, που ασχολήθηκαν με πολιτικά θέματα. Η δέσμευσή τους όμως από «δημοκρατικές» ή ολοκληρωτικές προκαταλήψεις δεν τους επέτρεψε να φθάσουν ως τη λύση. Αναφέρω δύο παραδείγματα:

• **Ο Μπ. Ράσσελ:** Δέχεται το πρόβλημα, αλλά υποστηρίζει ότι είναι άλυτο. Αναγνωρίζει ότι πραγματικά κανείς δε θα διενοείτο να εκλέγονται τα μέλη μιας ποδοσφαιρικής ομάδας όπως εκλέγονται οι κυβερνήτες. Ισχυρίζεται όμως ότι:
«στα θέματα της διακυβερνήσεως είναι δύσκολο να γνωρίζει κανείς

ποιος διαθέτει τη μεγαλύτερη ικανότητα και πολύ δυσκολότερο να είναι βέβαιος ότι ένας πολιτικός θα χρησιμοποιήσει τις ικανότητές του προς το κοινό συμφέρον και όχι προς όφελος του ατόμου του, της τάξης του, του κόμματός του ή της ιδεολογίας του». Όμως αυτό ακριβώς το επιχείρημα στρέφεται εναντίον της δημοκρατικής αρχής της αδιάκριτης **εκλογής**. Και δικαιώνει την αριστοκρατική αρχή της **επιλογής**, που σημαίνει ανάδειξη με διαδικασίες συνεχών δοκιμασιών.

• Η **Barbara W. Tuchman**[96]: παραδέχεται και αυτή την ύπαρξη του προβλήματος και υποστηρίζει ότι η λύση του βρίσκεται:
«στην εκπαίδευση ή των αξιωματούχων ή του εκλογικού σώματος, ώστε αυτό να καταστεί ικανό να αναζητεί, να αναγνωρίζει και να επιλέγει τους καλύτερους». Φυσικά, το δεύτερο είναι ανέφικτο, ενώ το πρώτο οδηγεί σε ολοκληρωτισμό.

Πιστεύω ότι η λύση βρίσκεται στην ταυτόχρονη εκπαίδευση των υποψήφιων αξιωματούχων και του εκλογικού σώματος, αφού όμως:

• Στους πρώτους ενταχθούν όλοι όσοι έχουν φύση προικισμένη με τα αναγκαία για την τέχνη τού άρχειν προσόντα.

• Το δεύτερο περιορισθεί σε όσους ενδιαφέρονται για τα κοινά και προσφέρονται σαν φύσεις για την αναγκαία εκπαίδευση.

Με αυτό το σύστημα, ανήκει πια όχι η παιδεία στο Κράτος, αλλά το Κράτος στην Παιδεία.

10. Πυρήνας του ανθρώπινου προβλήματος είναι: να βρεθεί τρόπος, ώστε ν' αναλάβουν την ηγεσία του ανθρώπινου γένους οι Άριστοι, δηλαδή οι διεπόμενοι από το Λόγο.

11. Μερικοί υποστηρίζουν ότι είναι εφικτό να σταθεροποιηθεί ο Λόγος στις συνειδήσεις των λαών. Αν είναι έτσι, μπορεί να επιτευχθεί μόνον από την εξουσία εκείνων **που ήδη είναι** φορείς του Λόγου. Αν πάλι αυτή η σταθεροποίηση είναι ανέφικτη, οι λαοί με την εξουσία των Αρίστων θα ενεργούν τουλάχιστον **σαν** να κυριαρχούνται από το Λόγο.

12. Ας υποθέσουμε ότι έχουμε έναν «αντιπρόσωπο του λαού», που αποτελεί σπάνια εξαίρεση και διαθέτει οντότητα, μόρφωση και καλή θέληση.

Ας υποθέσουμε ακόμη ότι η χώρα του, αποτελεί, επίσης, σπάνια εξαίρεση και το εκλογικό της σύστημα τού επιτρέπει αξιόλογο βαθμό ανεξαρτησίας απέναντι στο κόμμα του, στην ηγεσία του, στον Τύπο, στους χρηματοδότες, στις ομάδες πιέσεως και στις ποικίλες ανεπίσημες και επίσημες πηγές εξουσίας.

96. Αμερικανίδα δημοσιογράφος-δημοσιολόγος.

Θα μπορέσει τότε να σταθεί στο ύψος της θεωρητικής αποστολής του; Θα μπορέσει, δηλαδή, να σκεφθεί, να μιλήσει και να πράξει σαν πραγματικός «αντιπρόσωπος του έθνους»; Η απάντηση είναι **όχι.** Διότι ακόμη και σ' αυτές τις ιδανικές συνθήκες θα υποχρεωθεί να φθείρεται με τα ζητήματα της ιδιαίτερης περιφέρειάς του· να αναλώνεται στα προβλήματα των ψηφοφόρων του· να προσφεύγει σε δημοκοπικές δημηγορίες· να κινείται διαρκώς ανάμεσα στο κέντρο και στην επαρχία του· να χρησιμοποιεί λαϊκή-εκλογική γλώσσα· να μεριμνά για την επανεκλογή του. Έτσι θα του είναι **αδύνατο** να ενασχοληθεί σε βάθος με τα πολλαπλά και πολύμορφα θέματα που έρχονται για συζήτηση στο κοινοβούλιο και ν' αποκτήσει την αναγκαία ειδική κατάρτιση στη «βασιλική τέχνη». Ακόμη και εάν, πριν εκλεγεί βουλευτής, ήταν κάτοχος αυτής της τέχνης, γρήγορα θα τη λησμονήσει.

Γι' αυτό δεν αρκεί η ύπαρξη του Αρίστου και η κατάρτισή του στη «βασιλική τέχνη». Απαιτείται και κάτι ακόμη: **η συγκρότηση Πολιτείας, που όλοι οι θεσμοί της να αποτρέπουν τον εκφυλισμό του Άριστου διά μέσου της εξαρτήσεώς του από την ανθρωπόμαζα.**

III. Η σκέψη του

«Ούτος με πανάριστος, ος αυτώ πάντα
νοήσει φρασσάμενος».
(Ησίοδος, «Έργα και Ημέραι» 293)

1. Ο Άριστος οπωσδήποτε πρέπει να είναι **ευφυής**[97]. Αλλά αυτό δεν αρκεί. Η σκέψη του πρέπει να έχει και ορισμένες συγκεκριμένες ιδιότητες. Και πρώτα από όλα πρέπει να είναι απαλλαγμένη από βασικά σφάλματα, που συνήθως διαπράττουν οι άνθρωποι, ανάμεσά τους και πάμπολλοι ευφυείς, στην εκτίμηση της ευφυίας και της σκέψεως.

Συγχέουν:

— Το περίπλοκο με το βαθυστόχαστο. Ενώ μπορεί απλώς να πρόκειται για δυσνόητη αμάθεια.

— Το σκυθρωπό με το σοβαρό. Ενώ μπορεί να πρόκειται απλώς για σκυθρωπή επιπολαιότητα[98].

97. «Στις δημόσιες υποθέσεις η βλακεία είναι πιο επικίνδυνη από την κακοήθεια», είπε ο Γούντροου Ουίλσον.

98. Η σοβαροφάνεια είναι τέχνη, στην οποία οι πολιτευόμενοι έχουν μεγάλην επίδοση.

— Την ικανότητα για συγκέντρωση με την ικανότητα τού διανοείσθαι[99].

— Το ασυνήθιστο με το ασαφές. Ενώ το πρωτότυπο, το τολμηρά καινό μπορεί να είναι και σαφέστατο.

2. Απαλλαγμένη από τις παραπάνω παρεξηγήσεις η σκέψη του Άριστου είναι:

— Βαθυστόχαστη και συνάμα απλή.

— Σοφή και ταυτόχρονα ευνόητη.

— Σοβαρή, αλλά όχι σκυθρωπή.

— Ευφυής, δίχως υπέρμετρη συγκέντρωση σε έναν ή μερικούς μόνο στόχους και άρα δίχως άκρα εξειδίκευση και κατατριβή με τις λεπτομέρειες.

— Πρωτότυπη, τολμηρή, ανακαινιστική, αλλά και σαφής.

3. Ο Άριστος:

• Δε δέχεται εκ των προτέρων κατεύθυνση στη σκέψη του. Απορρίπτει τους περιορισμούς και τους κανονισμούς στην πνευματική αναζήτηση και δημιουργία. Η σκέψη του είναι **αδογμάτιστη**. Διαθέτει το **«βλέμμα του Αδάμ»**[100]. Δηλαδή, δεν ακολουθεί πειθηνίως την προϋπάρχουσα γνώμη. Αντικρίζει τον κόσμο με τα δικά του παρθένα ματια, σαν πρωτόπλαστος. Υπάρχει διά του εαυτού του. Έτσι δεν ξεκινά από προκαθορισμένες αφετηρίες. Ούτε προσανατολίζεται προς προκαθορισμένα τέρματα. Διότι ξέρει ότι δεν υπάρχουν «σταθερές», που να προδιαγράφουν κάποιο αναπότρεπτο μέλλον[101].

4. Παράλληλα υιοθετεί τη **«στάση του Ροβινσώνα»**. Ενεργεί σαν να είναι μόνος του επί της γης. Δε δεσμεύεται από την κρατούσα γνώμη και γενικά από κανενός είδους κατεστημένο. Ακολουθεί τους δικούς του δρόμους, τους ανεξάρτητους και γι' αυτό μοναχικούς[102].

---

99. Ο Ε.Α.Πόε θέτει το ερώτημα αν ο καλύτερος σκακιστής είναι και ο ευφυέστερος των ανθρώπων ή απλά ο καλύτερος σκακιστής και τίποτε άλλο. Και διευκρινίζει: «Ο καλός σκακιστής έχει την ειδική ικανότητα να συγκεντρώνει την προσοχή του στο συγκεκριμένο παιγνίδι και να προσαρμόζει το πνεύμα του στους αυστηρούς κανονισμούς του. Ενώ το πραγματικά άξιο και άρα πρωτότυπο, δημιουργικό, αυθύπαρκτο μυαλό είναι εναντίον των αυστηρών πνευματικών περιοριστικών κανονισμών. Η πνευματική ικανότητα φαίνεται ακριβώς όταν βγούμε από τους κανόνες, σε πεδίο ελεύθερο, άγνωστο και δημιουργικό. Το δημιουργικό, πνεύμα δεν μπορεί να είναι ούτε «συνεπές» ούτε «πειθαρχημένο».

100. «Μη τας λεωφόρους βαδίζειν» έλεγε ο Πυθαγόρας.

101. «Η ανθρώπινη μοίρα δεν είναι οριστική» είπε ο Ισοκράτης.

102. Βλέπε κεφ.: «Για την Αλήθεια» στο βιβλίο μου «Προβληματισμοί: Φιλοσοφικοί-Πολιτικοί-Ιδεολογικοί-Κοινωνιολογικοί», εκδ. «Νέοι Ορίζοντες» 1974.

5. Προχωρεί **πέρα από τα φαινόμενα**: Γιατί όποιος πραγματικά θέλει να προσεγγίσει την Αλήθεια, οφείλει να απαλλαγεί από την αρχική εικόνα, την πλασματική όψη του κόσμου. Και να τολμήσει τη διείσδυση προς την Ουσία.

6. Είναι **αντιμονιστής**. Διότι δεν υπάρχει μόνον ένας τρόπος σκέψης, μια μόνο μέθοδος, που να μας οδηγεί προς την Αλήθεια[103]. Ξέρει ότι δεν ισχύει το «είτε τούτο είτε εκείνο, δεν μπορεί να είναι και τα δύο σωστά». Διότι η Αλήθεια μπορεί να είναι και τούτο και εκείνο και άπειρα άλλα.

7. Δεν απορρίπτει **προκαταβολικά** ό,τι φαίνεται σαν αδύνατο. Διότι τίποτα δεν αποκλείει το ακατόρθωτο να είναι μόνο φαινομενικώς ή παροδικώς τέτοιο. Γι' αυτό, αντί ν' απαρνηθεί το «ανέφικτο», προσπαθεί να βρει τους τρόπους να το καταστήσει **εφικτό**.

8. Δεν παρασύρεται από τις συμπτώσεις. για να προχωρήσει σε **γενικεύσεις**. Διότι συμφώνως προς τη θεωρία των πιθανοτήτων είναι δυνατόν να έχουμε όχι μόνο μία, αλλά ολόκληρη σειρά από «περίεργες» συγκυρίες.

Το αληθινά ερευνητικό πνεύμα θεωρεί τη **γενίκευση** σαν βαρύ πνευματικό αμάρτημα.

9. Δεν είναι δογματικά **ορθολογιστής**. Διότι ξέρει ότι συχνά το υποσυνείδητο και το ασυνείδητο, τα πάθη και τα συναισθήματα καθορίζουν τις ανθρώπινες πράξεις.

10. Δεν είναι δογματικά **ντετερμινιστής**. Διότι ξέρει ότι στο φυσικό κόσμο και ακόμη περισσότερο στην Ιστορία λειτουργούν και οι νόμοι της αβεβαιότητας, της απροσδιοριστίας και του τυχαίου[104].

11. Δεν είναι **επιστημονιστής**. Δεν αποκλείει το «θαύμα». Διότι ξέρει ότι πολλά αποτελέσματα παράγονται δίχως (προσιτή σ' εμάς) αιτία. Και ότι η διαίσθηση, η ενόραση, η αποκάλυψη-υπάρχουν.

12. Δεν είναι **αντικειμενιστής**. Διότι ξέρει ότι το προσιτό σ' εμάς σύστημα αλήθειας, όντας άπειρα πολυεδρικό, μεταβάλλεται συνεχώς, ανάλογα με τη γωνία από την οποία το αντικρίζουμε.

13. Ο Άριστος είναι **κυνηγός της Αλήθειας.** Ξέρει ότι στην Απόλυ-

---

103. Όπως είπε ο Αριστοτέλης: «Εις πάσαν ζήτησιν της Αληθείας δέον όλον θεωρήσαι και μη τι μέρος μόνον».

104. «Υπάρχουν δύο είδη αιτιότητας: Το ένα σύμφωνα με τους νόμους της φύσεως. Και το άλλο, σύμφωνα με τους νόμους της ελευθερίας». Εμ. Καντ, «Κριτική του Καθαρού Λόγου».

τη μορφή της, είναι άπιαστη. Όμως κατατείνει προς αυτήν. Διότι έτσι ο άνθρωπος εξυψώνεται και ολοκληρώνεται.

14. Δέχεται όλους τους δρόμους που οδηγούν προς την Αλήθεια.
— Αισθήσεις.
— Διάνοια.
— Έμπνευση.
— Ενόραση.
— Αποκάλυψη.

15. Έχει επίγνωση του περιορισμένου των δυνατοτήτων του **πεπερασμένου** ανθρώπινου όντος στον αγώνα του να συλλάβει το **ασύλληπτο** άπειρο. Για τον Άριστο η Αλήθεια τοποθετείται επάνω απ' όλα. Γι' αυτό στην αναζήτησή της δε δεσμεύεται από κανενός είδους κριτήρια. Ακόμη, πιστεύει, όπως ο Γκράμτσι, ότι *«η αλήθεια είναι πάντα επαναστατική»*.

16. Προχωρεί **πέρα από τα σχήματα**. Αρνείται την αναπαυτική ένταξη σ' αυτά. Είναι *«άνθρωπος των συνόρων»*[105]. Ζει πνευματικά σε καταστάσεις συνοριακές. Απορρίπτει τα δόγματα. Αμφισβητεί τις αυθεντίες. Υπερασπίζεται άγρια το δικαίωμα να κρίνει μόνος του. Ψάχνει διαρκώς μέσα στην ένταση των ορίων, σε χώρους που βάλλονται από όλους. Οι απυρόβλητες ζώνες δεν είναι το κλίμα του.

17. Έχει συνείδηση της **υπεροχής** του. Αλλά παραμένει πνευματικά **μετριόφρων**. Γνωρίζει ότι ανθρώπινη «σοφία» είναι τρέλα μπροστά στο Θεό[106]. Οι νόθοι φιλόσοφοι του ολοκληρωτισμού νομίζουν ότι κατέχουν την απόλυτη Γνώση. Ο Άριστος, φιλόσοφος γνήσιος, συμφωνεί με το Σωκράτη ότι αυτά που γνωρίζουμε είναι ελάχιστα. Δέχεται ότι **«η αμάθειά μας είναι άπειρη**[107].

18. Μετριοφροσύνη όμως δε σημαίνει ατολμία. Σημαίνει μόνο **έλειψη πνευματικής αυθάδειας** προς την αλήθεια αλήθεια – το Θεό.

19. Αναγνωρίζει ο Άριστος και στον εαυτό του και στους άλλους το **δικαίωμα τού πλανάσθαι**. Διότι η ηθική αξία δεν κρίνεται από την εμμονή σε κάποια πίστη, αλλά από την εναγώνια αναζήτηση και κατάκτησή της.

Ο Άριστος πιστεύει ότι η αυτόματη αποδοχή αληθειών και η ισόβια αυτεγκάθειρξη σ' αυτές πιστοποιεί ηθική **στειρότητα** και πνευματική μηδαμινότητα. Ενώ η ελεύθερη αναζήτηση αληθειών μέσα από

105. Χαρακτηρισμός που έδωσε ο Πάουλ Τίλιχ.
106. Κίγκεργκααρντ.
107. Καρλ Πόππερ.

σφάλματα και από πλάνες πιστοποιεί την ολοκλήρωση του ανθρώπου.

20. Η αναζήτηση της Αλήθειας είναι το πιο υπέροχο έργο, στο οποίο μπορεί να επιδοθεί ο άνθρωπος. Και η ανεύρεση οποιουδήποτε τμήματός της, σε οποιουδήποτε πεδίο, είναι υπέρτατη ευτυχία. **Μπροστά σ' ένα τέτοιο έργο, κάθε άλλο μικραίνει ως την εκμηδένιση**. Και μπροστά σε μια τέτοια ευτυχία, κάθε άλλη φαίνεται θλιβερή απομίμησή της. Κατά το Ζενινισμό, «Ζεν», δηλαδή Νικητής, είναι εκείνος που βρίσκει την Αλήθεια. Αυτή είναι η υπέρτατη νίκη.

Και για το Βουδισμό ο «Βούδας» δεν είναι ούτε ενσαρκωμένος Θεός ούτε θεάνθρωπος ή ημίθεος. Είναι ο άνθρωπος που έχει αφυπνισθεί με την εύρεση της Αλήθειας. Αυτή η εύρεση είναι καρπός δικών του μακροχρόνιων, επίπονων και οδυνηρών προσπαθειών. Είναι αποτέλεσμα μιας μάχης, της οποίας ο Αφυπνισμένος είναι ο νικητής.

IV. Η ηθική του

«Αγάπα τους ανθρώπους, υπάκουε στο Θεό... Και αρκεί να θυμάσαι πως ο Νόμος κυβερνά τα πάντα».
Μάρκος Αυρήλιος

α) Η Αρετή του Προσφέρειν

«ου δι' εμέ αύτη η φωνή γέγονεν, αλλά δι υμάς...».
(Κατά Ιωάννην, κεφ. 12, 30)

1. Η Άννυ Ραντ[108], η κατεξοχήν εκπρόσωπος του «νεο-φιλελευθερισμού», δηλαδή του πιο σύγχρονου και απόλυτου Αστισμού, θεμελιώνει όλες τις σκέψεις της στη θέση ότι **μοναδικός ορθολογικός στόχος του ατόμου είναι η αυτοσυντήρηση**. Απ' αυτόν το στόχο απορρέουν η ατομικότητα, η ελεύθερη οικονομία, ο επιχειρηματίας σαν παραγωγός πλούτου. Φυσικά, αυτή η στενότατα ωφελιμιστική - ατομικιστική (η Ραντ συγχέει την ατομικότητα = προσωπικότητα με τον ατομικισμό = στενό ιδιοτελή εγωισμό) αφήνει έξω από κάθε ερμηνεία όλες τις υπέροχες εκδηλώσεις του ανθρώπου και όλες τις μεγάλες πράξεις του. Διότι η επιδιώξη της αυτοσυντηρήσεως μπορεί να ερμηνεύει τις βιοποριστικές τέ-

108. Αμερικανίδα (1905-1982) θεμελιώτρια της «φιλοσοφίας του αντικειμενισμού» (objectivism). Κύρια έργα της «Η Αρετή του Εγωισμού» (1961-'63), «Τι είναι Καπιταλισμός» (1965) και ο «Καπιταλισμός: Το Άγνωστο Ιδεώδες» (1968).

χνες, τον εγωισμό, τον πλουτισμό, όπως βεβαίως και τη δειλία, τον καιροσκοπισμό, το ψεύδος, την υποκρισία, τη δουλική υποταγή, τον κονφορμισμό, αλλά πώς να ερμηνεύσει την αδάμαστη προσήλωση στην ελευθερία, την αυτοθυσία, την ανιδιοτελή επιστημονική έρευνα, τον ασκητισμό, τον εθελούσιο θάνατο για ιδανικά, την αγάπη; Ποιο στόχο αυτοσυντηρήσεως είχαν όλα τα μεγάλα πνεύματα, όλοι οι μάρτυρες, όλοι οι ήρωες; Η θέση, που ανάγει την αυτοσυντήρηση σε μοναδικό(!) στόχο του ανθρώπου, είναι πράγματι ικανοποιητικό όργανο για την κατανόηση του Αστού (=ο ζωώδης άνθρωπος) και του Αστισμού. Σε καμιά όμως περίπτωση αυτή η θέση δεν προσφέρει την παραμικρή δυνατότητα για προσέγγιση προς την Αρετή και τον Άριστο. (=ο αληθινός Άνθρωπος). Η *«αντικειμενική ηθική»* της Ραντ (και του Αστού) είναι αυτή που στοχεύει στην αυτοσυντήρηση, άρα στη **λήψη.** Η ηθική του Άριστου είναι το αντίθετό της: στοχεύει στην **προσφορά.**

2. Ο κόσμος του Αστού είναι ο της υλικής **απληστίας**. Σκοπός της υπάρξεως είναι η «επιτυχία», στην οποία προσδίδεται περιεχόμενο αποκλειστικά υλιστικό. Πρόκειται, δηλαδή, για κάτι απτό, αισθητό, που προσφέρει άμεση ικανοποίηση. Για τον Αστό είναι το χρήμα. Για το στρατιώτη, η νίκη. Για τον υπάλληλο, η προαγωγή. Για το ματαιόδοξο, η αναγνώριση.

3. Για τον ηθικό και πνευματικό άνθρωπο όμως δεν μπορεί να ισχύσουν τέτοια κριτήρια. Διότι:

— Αδιαφορεί για το χρήμα.

— Η αποστολή του περνάει μέσα από την ήττα.

— Δεν παίρνει προαγωγή (από ποιον;)

— Δεν επιδιώκει την αναγνώριση (από ποιους;) Ούτε και είναι δυνατόν να την έχει.

Γι' αυτό ο Άριστος έχει **δικό του** κριτήριο επιτυχίας: Είναι η συναίσθηση εκπληρώσεως της **αποστολής** του. Και αυτή μπορεί να κορυφώνεται στην πυρά (σαν τον Τζορντάνο Μπρούνο) ή στο Σταυρό, σαν τον Ιησού και το Μάνη.

4. Οι άνθρωποι υπακούουν σε διάφορα **κίνητρα**. Ο **βιολογικός άνθρωπος** (αυτός, που δεν έχει αρθεί πάνω από το επίπεδο του απλού βιολογικού όντος), ενεργεί ωθούμενος από το κίνητρο των αναγκών του. Στόχος του να εξασφαλίσει την ικανοποίησή τους: τροφή, στέγη, ρουχισμό, κλπ. Γι' αυτό και αναπτύσσει ανάλογη δραστηριότητα. Γίνεται γεωργός εργάτης, βιοτέχνης, υπάλληλος.

5. Οι ικανότεροι ή επιτηδειότεροι από τους βιολογικούς ανθρώπους γίνονται επιχειρηματίες, έμποροι, βιομήχανοι, εφοπλιστές. Σκοπός τους το **χρήμα**. Διότι μ' αυτό ικανοποιούν τις ανάγκες (αυτές που νιώθουν) και επίσης αποκτούν αίσθημα ασφάλειας.

6. Οι «πετυχημένοι» από τους παραπάνω κερδίζουν, βεβαίως, χρήματα πολύ περισσότερα από εκείνα, που απαιτούνται για την απλή ικανοποίηση των αναγκών τους. Αρχίζουν να τα συσσωρεύουν. Αυτό τους επιτρέπει να θεραπεύουν τις ανάγκες τους με τρόπο πολυτελή, να επιδείχνονται και ταυτόχρονα, τους παρέχει αίσθημα όχι πια απλής ασφάλειας, αλλά υπεροχής και δυνάμεως. Τότε **το χρήμα ανάγεται σε αυτοσκοπό**.

Μέτρο της επιτυχίας είναι πια ο πλούτος. Ήδη οι περισσότεροι Αθηναίοι θεωρούσαν *«την κατοχή του μεγαλύτερου πλούτου και της μεγαλύτερης δεξιοτεχνίας σαν το σπουδαιότερο αγαθό, που οι θεοί μπορούσαν να δώσουν»*[109].

Και ο Προτεσταντισμός, θρησκευτικο-ιδεολογικό προκάλυμμα του αγγλοσαξονικού καπιταλισμού, βιάζοντας ωμά τη διδασκαλία του Ιησού, διακήρυξε ότι ο πλούτος είναι η αμοιβή του Θεού στους δίκαιους, ενώ η φτώχεια, η τιμωρία Του στους άδικους! Άρα η ευσπλαχνία, η ελεημοσύνη, η ανθρώπινη αλληλεγγύη συνιστούν... ανυπακοή στο Θεό![110]

7. Ο **πνευματικός άνθρωπος** υπακούει σε κίνητρα πνευματικά και ηθικά. Αναπτύσσει δραστηριότητα όχι βιοποριστική, αλλά **αποστολική**. Δηλαδή, δρα για την εξυπηρέτηση κάποιας ευρύτερης αποστολής. Τομείς του δεν είναι η παραγωγή ή οι επιχειρήσεις. Είναι η επιστήμη, η τέχνη, η θρησκεία, η φιλοσοφία. Ο Κροίσος θέλησε να πείσει το Σόλωνα ότι είναι ο πιο «επιτυχημένος» άνθρωπος, αφού ήταν πάμπλουτος και ισχυρός βασιλιάς. Ο Πώλος υποστήριξε το ίδιο για τον Αρχέλαο της Μακεδονίας. Όμως ούτε ο Σόλων ούτε ο Σωκράτης πείστηκαν. Διότι **άλλα** ήταν τα δικά τους κριτήρια της επιτυχίας και της ευτυχίας.

8. Στον κόσμο του Αστού κανόνας είναι *«η επιτυχία με κάθε μέσον»*[111]. Ο δρόμος της επιτυχίας, είπε ο Θρασύμαχος, είναι εκείνος της *αδικίας*[112]. Φυσικά, αυτός ο κόσμος δεν είναι του Αρίστου. *«Το βασίλειό μου δεν είναι του κόσμου τούτου»*, δήλωσε ο Ιησούς. Γι' αυτό ο Καλλικλής δεν έπεισε τον Πλάτωνα ότι *«είναι φυσικό να βλάψεις τους*

109. Τ.Α. Σίνκλαιρ «Ιστορία της Ελληνικής Πολιτικής Σκέψεως».

110. Βλέπε κεφ. «Η θρησκεία του Αστού», στο βιβλίο μου «Η Άνοδος και Πτώση των Αστών», εκδ. Σμυρνιωτάκη 1988.

111. Το λέει ο ρήτορας Πώλος, στο «Γοργία» του Πλάτωνα.

112. Πλάτων: «Πολιτικά» Ι.

άλλους, όταν έχεις κάτι να κερδίσεις»[113]. Έτσι αυτός αντιστρέφει τη γνήσια αστική και αμερικανικότατη θέση ότι *«ο άνθρωπος, που με τη δική του προσπάθεια ανέβηκε ως την κορυφή, είναι ικανός να κυβερνά»* και λέει: «**βρείτε τον άνθρωπο που είναι κατάλληλος να κυβερνά και βάλτε τον στην κορυφή**»[114]. Θεμελιώδες γνώρισμα του κατάλληλου να κυβερνά είναι **η πλήρης έλλειψη ιδιοτέλειας, απληστίας και ματαιοδοξίας**. Το ολικό δόσιμό του στην Προσφορά.

10. Ο Αστός νομίζει ότι ευφυία και τιμιότητα είναι ιδιότητες ασυμβίβαστες. Ο Άριστος, με το βίο του, **διαψεύδει** αυτό το αστικό αξίωμα. Αναλώνει την ευφυία του στα του πνεύματος, αντί στα της ύλης. Θέτει τη διανοητική του ικανότητα στην υπηρεσία ηθικών αξιών. Και θεωρεί αυτήν την υπηρεσία καθήκον αδιαχώριστο από την αποστολή του.

11. Η ανθρώπινη φύση υπόκειται σε ορισμένους αρνητικούς συντελεστές, που αντιτίθενται στον πολιτισμό, στην τάξη και στην αρμονία. Τέτοιοι είναι τα πάθη, με κυριότερα το φθόνο και την ακόρεστη δίψα για πλούτη και δύναμη. Το τελευταίο είναι το αμάρτημα του «πλεονεκτείν», που εκφράζεται με την προσπάθεια να παίρνει κανείς περισσότερα απ' όσα του ανήκουν. Η πλεονεξία αποτελεί το κύριο γνώρισμα του Αστού, ο οποίος γι' αυτόν ακριβώς το λόγο διαμόρφωσε τον υλιστικότερο (και άρα χαμηλότερο) «πολιτισμό» της Ιστορίας. Άριστη φύση είναι η στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό **απαλλαγμένη** απ' αυτούς τους αρνητικούς συντελεστές. Γι' αυτό είναι η φύση που κατεξοχήν προορίζεται για τη δημιουργία υψηλού πολιτισμού.

12. **Άριστος είναι ο φορέας της Αρετής. Όμως τι είναι Αρετή; Είναι το σύνολο των ιδιοτήτων, που κάνουν τον αληθινό (τον ηθικό, πνευματικό και αγαθό) άνθρωπο, συν η ικανότητα τού κράττειν το καλό,** δηλαδή του προσφέρειν.

13. Η διάκριση σε Άριστους και σε πολλούς δεν είναι διάκριση κοινωνικών τάξεων, αλλά ανθρώπινων κατηγοριών, **ανθρώπινων ποιοτήτων**. Στην κατηγορία των Αρίστων ανήκουν αυτοί που έχουν την ικανότητα, αλλά και τη θέληση να υπηρετούν τους πολλούς, αυτούς που δε διαθέτουν την ποιότητα, που θα τους επέτρεπε να προσανατολιστούν στα σκοτάδια της άγραφης Ιστορίας.

14. Ο Άριστος, ενώ υπηρετεί τους πολλούς, βρίσκεται και σε αδιάκοπο πόλεμο μαζί τους. Διότι η μάζα αποστρέφεται το **διαφορετικό**. Ό,τι το ατομικό, το χαρισματικό, το εκλεκτό, επισύρει το φθόνο και το

113. Πλάτων: «Γοργίας».
114. Τ.Α. Σίνκλαιρ: στο ίδιο.

μίσος της. Θέλει να το καταστρέφει. Δεν ανέχεται τις κορυφές. Θέλει να τις ισοπεδώνει. Όποιος «δεν είναι όπως όλοι», για τη Μάζα είναι εχθρός.

Γι' αυτό οι δήθεν «χαρισματικοί ηγέτες», που κυβερνούν χώρες και λαούς, δεν είναι τέτοιοι. Διότι αν ήσαν, οι μάζες θα τους πολεμούσαν. Όπως πολέμησαν ανέκαθεν τους εκλεκτούς.

Οι μάζες προσποιούνται ότι αναγνωρίζουν κάποιους «χαρισματικούς» σαν ηγέτες τους: πολιτικούς, πνευματικούς, καλλιτεχνικούς, κ.ο.κ.

Όμως ξέρουν, από διαίσθηση, ότι δεν πρόκειται για τέτοιους, αλλά για **νόθους Άριστους**. Τους γνήσιους δε θα τους αναγνώριζαν. Διότι είναι διαφορετικοί. Ενώ οι νόθοι Άριστοι, σαν τους εκπεσόντες αγγέλους, είναι κατά βάθος όμοιοι με αυτούς που αποτελούν τις μάζες, αφού γκρεμίστηκαν από τα ύψη.

15. Ο Άριστος είναι υποχρεωμένος να μάχεται σ' όλο του το βίο, για να διαφυλάττει το Πρόσωπό του. Και επίσης, για να υπηρετεί τους πολλούς, παρά τη θέλησή τους.

β) Η Πολιτική Αρετή

«Όση κι αν είναι η ισχύς, που μπορεί κανείς ν' αποκτήσει, πρέπει πάντα να τη χρησιμοποιεί, για να πράττει το καλό».

Ανώνυμος του Ιαμβλύχου

1. Κατά την κλασικώς αστικήν αντίληψη, η κοινωνία δεν είναι τίποτε άλλο παρά απλό άθροισμα ατόμων! Στερείται, δηλαδή, κάθε συλλογικής ταυτότητας - πράγμα που φυσικά αφήνει ανεξήγητα θεμελιώδη φαινόμενα, όπως το έθνος, η εθνική συνείδηση, ο πατριωτισμός, η παράδοση. Σαν απλό **άθροισμα** (όχι σύνολο) ατόμων, η Πολιτεία δεν μπορεί να έχει ηθικό σκοπό ούτε πνευματική αποστολή. Και πράγματι, η Αστική Πολιτεία (φιλελεύθερη και κομμουνιστική) δεν έχει.

2. Για τον Άριστο όμως η Πολιτεία δεν είναι απλό άθροισμα ατόμων-είναι **σύνολο** ατόμων, που θεμελιώνεται σε ακατάλυτους δεσμούς, οι οποίοι συνθέτουν από τα χωριστά άτομα μίαν **υπερατομικήν** ενότητα. Τούτο:

- Δε σημαίνει κατάργηση της ατομικότητας, αλλά οπωσδήποτε σημαίνει απώθηση του ατομικισμού, δηλαδή της διαλυτικής για τις κοινωνίες τάσεως του ιδιοτελούς ατόμου.
- Δε σημαίνει εξαφάνιση του Προσώπου, αλλά οπωσδήποτε σημαίνει ότι αυτό αξιολογεί από την προσφορά του προς το σύνολο.

3. Η **Πολιτεία, θεμελιωμένη σε υπεραστικές και υπερχρονικές αξίες**, δεν είναι εταιρία εξυπηρετήσεως αμοιβαίων συμφερόντων. Είναι πρωτίστως **ηθικός οργανισμός** με αποστολή τη διατήρηση της συλλογικής ταυτότητας και τη συνεχή εξύψωσή της πρώτα στο ηθικό-πνευματικό-πολιτικό-πολιτισμικό πεδίο και μόνον μετά στο οικονομικό και βιοτικό. Άλλωστε, η ίδια η Ραντ, η χαρακτηριστικότερη σύγχρονη εκπρόσωπος της απόψεως περί της Πολιτείας ως απλού αθροίσματος ατόμων, γράφει ότι κάθε ζωντανός οργανισμός ακολουθεί έναν ορισμένο δρόμο δράσεως, που του τον υπαγορεύει η φύση του. Και ότι για τον άνθρωπο αυτός ο δρόμος είναι **ο της πνευματικής δράσεως**[115]. Η δράση, που η φύση του επιβάλλει στον άνθρωπο, είναι πρωτίστως πνευματική. Άρα ανάλογος πρέπει να είναι και ο προορισμός της Πολιτείας.

4. Η Πολιτεία, λοιπόν, κατά τον Άριστο, για να είναι ορθή, πρέπει να είναι συγκροτημένη και να λειτουργεί κατά τρόπο που να πραγματώνει κάποιο **ηθικό ιδεώδες**.

5. Το καλύτερο τέτοιο ιδεώδες είναι η **Δικαιοσύνη**. Που θα πει: **από τον καθένα, ανάλογα με τις ικανότητές του, στον καθένα ανάλογα με την αξία του και με την προσφορά του.** Το βάρος αυτής της αρχής δεν το τοποθετώ, όπως οι σοσιαλιστές, στον οικονομικό τομέα. Το επικεντρώνω στον τομέα της Πολιτειακής Ιεραρχίας.

6. Στο πονηρό ερώτημα των υλιστών επικριτών της Δικαιοκρατίας τι θα επιτύχει με τέτοια Πολιτεία[116], η απάντηση είναι: **Αξιοκρατία**

Και δι' αυτής τα πάντα όσα μπορεί να επιτύχει ο άνθρωπος.

7. Με τη διάθεσή του για προσφορά και με την παραπάνω θέση του για την ανάγκη να πραγματώνει η Πολιτεία κάποιο ηθικό ιδεώδες, ο Άριστος προσδίδει στην Πολιτική περιεχόμενο **ηθικό**. Διότι τη βλέπει σαν πεδίο προσφοράς. Και την αντιμετωπίζει σαν έργο επίπονο, που απαιτεί πέρα από την προικισμένη φύση και κατάρτιση, τάξη, αυτοπειθαρχία και αυτοθυσία[117].

---

115. Φυσικά, αυτό το δέχεται, για να φθάσει στο τρομακτικό συμπέρασμα ότι το ανθρώπινο πνεύμα πρέπει να βρίσκεται στην υπηρεσία του ενστίκτου της αυτοσυντηρήσεως. Δηλαδή, η πνευματική δράση αναπτύσσεται αποκλειστικώς και μόνον για να διατηρηθεί ο άνθρωπος στη ζωή!

116. Ο Μπ. Ράσσελ, σαν γνήσιος Αστός, θέτει το ερώτημα και απαντά ότι «τα μόνα επιτεύγματα» μιας τέτοιας Πολιτείας θα ήταν «η επιδεξιότητα στον Πόλεμο και το μπόλικο φαΐ...» («Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας»).

117. Ο «δημοκράτης» πολιτικάντης ανταποκρίνεται στην περιγραφή του Πλάτωνα: «Κάνει πολιτική, πηδώντας διαστικά στο βήμα και λέγοντας και κάνοντας ό,τι τύχει. Δεν ξέρει στη ζωή του τι θα πει τάξη και τι θα πει αναγκασμός».

8. Ο Άριστος πιστεύει ότι η Πολιτική:

— Χρειάζεται σοφία και ήθος.

— Είναι το κατεξοχήν έργο ιδιαίτερα προικισμένων προσώπων. Δηλαδή εκείνων που διαθέτουν τις αναγκαίες ηθικές και διανοητικές προϋποθέσεις.

— Αποτελεί σήμερα την τεθλιμμένη οδό, που βγάζει στην Πολιτεία του μέλλοντος.

— Είναι το κατεξοχήν πεδίον προσφοράς.

9. Γι' αυτό ο Άριστος:

— Αγωνίζεται για τη Γνώση.

— Είναι σταθερά τεταμένος προς το Σκοπό.

— Έχει Συνέπεια.

— Δεν υποκύπτει σε Επιθυμίες[118].

10. Δεν αρκεί όμως η προικισμένη με ήθος και ευφυία φύση. Χρειάζεται και:

— Η κατάλληλη αγωγή.

— Η επιβαλλόμενη παιδεία.

— Το κατάλληλο περιβάλλον.

— Η διαρκής ενασχόληση με τα κοινά (πείρα).

11. **Επάνω απ' όλα** όμως απαιτείται η ακατάπαυστη προσπάθεια για γνώση, ειδικότερα για **πολιτική γνώση.** Αυτή αποκτάται με τη μελέτη γενικώς και ειδικότερα της Ιστορίας, σε συνδυασμό με την παρατήρηση των πολιτικών φαινομένων και την εμβάθυνση στα κρυμμένα αίτια και στις επιπτώσεις τους.

12. Ο Σωκράτης κατέδειξε ότι οι πολιτικοί αγνοούν αυτό που κάνουν. Διότι, ανεξαρτήτως από την επιδεξιότητα και την ικανότητα του καθενός τους, κανείς τους δε θέτει τη Γνώση. Είναι ολοκληρωτικά δοσμένοι στο πώς θα κατακτήσουν την εξουσία. Έτσι λησμονούν ότι η πρώτη αρετή, που απαιτείται από ένα δημόσιο άντρα, είναι **να ξέρει να ξεχωρίζει το Καλό από το Κακό.** Γι' αυτόν το λόγο όλοι (ή σχεδόν) οι μεγάλοι πολιτικοί φιλόσοφοι συμφωνούν μαζί του ότι μόνον ένας αριθμός εκλεκτών, αποτελούμενος από εκείνους που έχουν υποβληθεί σε ειδική εκπαίδευση και εξάσκηση, μπορεί να κυβερνήσει[119].

13. Απ' όσα είπαμε, συνάγεται ότι η Πολιτική Αρετή, που μας εν-

---

118. Ο Πλάτων χρησιμοποιεί τους όρους «δημοκρατικός» και «ισονομικός», για να χαρακτηρίσει έναν άνθρωπο ευμετάβλητο -ασταθή- ασυνεπή και δούλο των επιθυμιών. Ο Άριστος είναι το αντίθετό του.

119. Τ.Α. Σίνκλαιρ, στο προαναφερθέν.

διαφέρει σε τούτο το βιβλίο, είναι κάτι **περισσότερο** από την απλή Αρετή. Διότι περιλαμβάνει την τελευταία, **συν** τις ιδιότητες που συγκροτούν τον καλό Πολίτη. Αυτός δεν αρκεί να είναι έντιμος, ηθικός, φιλαλήθης, γενναίος, κ.ο.κ. Πρέπει επιπροσθέτως να έχει και τις ειδικότερες ηθικές ιδιότητες και πολιτικά προσόντα, που συνθέτουν την **Πολιτική Αρετή.**

14. Οι ειδικές αρετές, που πέραν της γενικότερης Αρετής απαιτεί η Πολιτική Αρετή, είναι:

i) Ζωηρό και γνήσιο **ενδιαφέρον** για τα κοινά.

ii) Ικανότητα να **βρίσκεις** το πράγματι «καλό» για την Πολιτεία.

iii) Δυνατότητα να **πράττεις** αυτό το καλό, αδιαφορώντας για τις όποιες συνέπειες και θυσίες σχετικώς με το άτομό σου.

iv) Αποφασιστικότητα, γενναιότητα και ικανότητα να **υπερασπίζεσαι** αυτό το καλό.

15. Η Αρετή γενικώς και η Πολιτική Αρετή ειδικώς δεν είναι **κληρονομική** ούτε και **μεταδόσιμη** σε μη προσφερόμενες φύσεις. Γι' αυτό, όπως παρατήρησε ο Σωκράτης, η πείρα δείχνει ότι οι καλύτεροι δημόσιοι άνδρες δε βρήκαν το μέσον να εκπαιδεύσουν τους γιους τους κατά τρόπο που να τους μεταδίδει Αρετή παρόμοια με εκείνη των πατέρων τους[120]. Είναι, λοιπόν, απορριπτέο όποιο σύστημα αναγνωρίζει (φανερά, όπως το βραχμανικό ή De Facto, όπως το ολοκληρωτικό) κληρονομικά δικαιώματα στην εξουσία. Γι' αυτό ο Άριστος απορρίπτει κάθε σύστημα κάστας ή νομενκλατούρας. Η «δημοκρατία» τυπικώς δεν αναγνωρίζει τέτοιο δικαίωμα, αλλά όποιος κληρονομεί πλούτο, κληρονομεί και δυνατότητες δυνάμεως εξουσιαστικής.

16. Άλλο τόσο απορριπτέο είναι και όποιο σύστημα θεμελιώνεται στην **ψεύτικη** θέση ότι τάχα η Αρετή και μάλιστα η Πολιτική Αρετή, είναι ιδιότητα όχι ξεχωριστή, αλλά κοινή, που τη διαθέτουν όλοι. Συμφώνως προς αυτήν τη θέση, ο καθένας πέρα από τις όποιες άλλες επαγγελματικές του ασχολίες μπορεί να επιδίδεται και στην Πολιτική και να άρχει της Πολιτείας[121].

---

120. Πλάτων, «Πρωταγόρας».

121. Ο Πρωταγόρας, αν και υιοθέτησε τη θέση ότι «η πολιτική αρετή δεν είναι ξεχωριστή ιδιότητα, αλλά μια τέχνη που όλοι οι πολίτες μπορούν να **ελπίζουν** ότι θα την κατακτήσουν», δέχτηκε ότι αυτή η αρετή έχει διαβαθμίσεις. Και πρόσθεσε ότι κατά συνέπεια, υπάρχουν **ορισμένοι** από τους πολίτες, που με παιδεία και αγωγή μπορούν να αναδειχτούν σε αληθινούς πολιτικούς άνδρες. Σε τελευταία ανάλυση δέχεται ότι δεν μπορεί να δοθεί πολιτική παιδεία, παρά **μόνο** αν υπάρχουν τα απαιτούμενα ηθικά

17. Φορέας της Αρετής, γενικής και πολιτικής, απαλλαγμένος από τους αρνητικούς συντελεστές της ανθρώπινης φύσης, ο Άριστος χρησιμοποιεί όποιαν ισχύ τυχόν αποκτήσει, για να πράττει το καλό («εις αγαθά»). Και το κάνει, επειδή υπακούει όχι σε έξωθεν υπόδειξη, συμβουλή ή καταναγκασμό, αλλά σε **εσωτερική επιταγή**.
Δηλαδή, επειδή αυτό τού υπαγορεύει η φύση του.

18. Ο Άριστος διαθέτει **αυτόνομη ηθική**. Κριτής του είναι η Συνείδησή του, που, εφόσον ανήκει σ' έναν αληθινά Άριστο, είναι ο πιο άσφαλτος οδηγός για ορθές πράξεις προς το καλό όλων.

γ) Η Αρετή της Αγάπης

«Καλύτερα ν' αδικηθείς,
παρά ν' αδικήσεις».
Σωκράτης

1. Ο Άριστος βλέπει **τα πάντα** σαν εκφάνσεις του Θεού, σαν στοιχεία του Όλου. Σε όλα, από τα βότσαλα της παραλίας ως τους μακρινούς Γαλαξίες, από τα πετρώματα, τα φυτά, τα ζώα, ως το Σύμπαν και το Αντισύμπαν, από το μυρμήγκι ως τον άνθρωπο, νιώθει την ύπαρξη του Θεού. Γι' αυτό αισθάνεται **για όλα** και για όλους αγάπη. Αγαπά το κάθε έμψυχο και το κάθε (χαρακτηριζόμενο από εμάς σαν) «άψυχο». Σέβεται ολόκληρη τη Δημιουργία. Διέπεται από μιαν αγάπη, που θα μπορούσαμε να την ονομάσουμε Καθολική.

2. Κατά τον Κομφούκιο[122], ο άνθρωπος θα έπρεπε να ρυθμίζει τις σχέσεις του με τους άλλους ανθρώπους, έχοντας για πυξίδα του τον **Παγκόσμιο Νόμο.** Αυτός επιτάσσει την Ισορροπία (οι Έλληνες την καλούσαν **Αρμονία**). Άρα θα έπρεπε να στηρίζει τις σχέσεις του με τους άλλους ανθρώπους στη δική του φυσική **αγαθότητα** και να διέπεται πάντοτε από **καλή θέληση**. Ο άνθρωπος οφείλει να κυριαρχείται από την αίσθηση της **δικαιοσύνης** και από την επιδίωξη της πραγματώσεώς της. Η δικαιοσύνη έναν τρόπο έχει να εκφρασθεί: την **αγάπη** προς όλους τους ανθρώπους. Αυτό ακριβώς ακολουθεί ο Άριστος.

3. Ο Άριστος είναι κατά του ηδονισμού. Αυτό θα πει ότι δεν είναι κυνηγός «ηδονών», χωρίς να σημαίνει ότι είναι ασκητής. Ο Άριστος δεν απέχει από τις απολαύσεις , αλλά δε γίνεται δούλος τους. Δεν αρ-

---

προσόντα. Έτσι, μολονότι όλοι διαθέτουν ένα κοινό ελάχιστο όριο φυσικών χαρισμάτων, η παιδεία έχει σε άλλους μεγαλύτερη και σε άλλους μικρότερη επίδραση (Πλάτων, «Πρωταγόρας»).

122. «Ανάλεκτα».

νείται τη χαρά της ζωής. Απεναντίας, τη νιώθει μέσα του, είναι **ευτυχής** που ζει. **Αγαπά** τον κόσμο και τους ανθρώπους. Διότι, μόνον αν οδηγείται από αυτήν την αγάπη, μπορεί να προσφέρει το καλό. Ξέρει όμως ότι υπάρχουν αξίες υπέρτερες από την αγάπη προς τη ζωή και από την ίδια τη ζωή.

4. Ο Άριστος αγαπά την ανθρωπότητα γενικώς, αλλά και τον κάθε συγκεκριμένο άνθρωπο χωριστά. Κάνοντας το καλό νιώθει ευτυχής. Κυριαρχείται από **οικουμενική συμπάθεια**: προς τη φύση, τα ζώα, τον άνθρωπο. Βεβαίως, διαφυλάσσει άγρια την προσωπικότητά του και έχει τη γνήσια υπερηφάνεια του ανώτερου, αλλά ποτέ δεν προξενεί στα εκτός αυτού πόνο, χωρίς να υπάρχει υπέρτατη ανάγκη, γιατί κάτι τέτοιο το απεχθάνεται.

5. Παρά το βαθύτατο ανθρωπισμό του, ο Άριστος πρέπει να μπορεί, όταν είναι πραγματικά και στο βαθμό που είναι αναγκαίο, να δείχνεται **σκληρός**. Διαφορετικά δε θα μπορέσει να πραγματοποιήσει την Επανάσταση ούτε να φέρει σε πέρας την Κάθαρση, που είναι αναγκαία βήματα προς την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας των Αρίστων.

6. Για να πραγματωθεί η ανατροπή των συστημάτων της αναξιοκρατίας και να πυργωθεί η αξιοκρατική κοινωνία είναι απαραίτητο:

— Να γίνει Επανάσταση.

— Να επέλθει Κάθαρση.

— Να επιβληθεί Πειθαρχία.

— Να συντελεστεί Αναμόρφωση.

— Να διαφυλαχθεί η πορεία προς την ολοκλήρωση της δικαιοκρατικής Πολιτείας των Αρίστων.

Και αυτά χωρίς να χαθούν τα ως τώρα επιτεύγματα της ανθρωπότητας στους διάφορους τομείς.

Όποιοι θα κατευθύνουν αυτή τη δύσκολη διαδικασία είναι υποχρεωμένοι να ασκήσουν την αναγκαία βία, να φανούν στον απαραίτητο βαθμό σκληροί. Και μετά να κυβερνούν με πατρική αυστηρότητα, που είναι πάντοτε αναγκαία στη διοίκηση των ανθρώπων.

Παρά ταύτα, ο Άριστος δεν μπορεί να είναι στ' αλήθεια σκληρός. Αντίθετα είναι συμπονών και **συμπάσχων**. Και όταν από υπέρτατη ανάγκη δείχνεται σκληρός, υποφέρει.

7. Ξέρω: Θα μου πείτε ότι τέτοιου είδους αιτιολογίες (ή δικαιολογίες) πρόβαλαν οι «χριστιανοί» ιεροεξεταστές, οι «δημοκράτες» της λαιμητόμου, οι εθνικοσοσιαλιστές των στρατοπέδων συγκεντρώσεως και οι κομμουνιστές των εκκαθαρίσεων και των «γκουλάγκ». Όμως το κλειδί σ' αυτήν την περίπτωση δεν είναι τι είδος αιτιολογικό προβάλλεται, αλλά από **ποιον**. Το αποφασιστικό σημείο είναι η **ποιότητα** των ανθρώπων που προσφεύγουν στη σκληρότητα σαν σε μέσο για την επίτευξη του Σκοπού. Αφετηρία μου είναι ότι οι προσφεύγοντες είναι οι Άριστοι. Οπότε αποκλείεται η περίπτωση της καταχρήσεως στην άσκηση της βίας. Και αποκλείεται, επίσης, η συγχώνευση του μέσου με το αποτέλεσμα, που θα παραμόρφωνε το τελευταίο.

8. Ο Άριστος, διεπόμενος από αγάπη, αγαθότητα, καλή θέληση, δικαιοσύνη, δε διαθέτει την παραμικρή πονηριά, σε βαθμό που οι πονηροί να τον θεωρούν «αφελή». Διότι είναι φυσικώς, ψυχικώς και πνευματικώς **ανώτερος**, με την έννοια του καλύτερου. Και ακριβώς επειδή είναι καλύτερος ούτε φοβάται ούτε φθονεί. Η υπεροχή του έγκειται στο ότι είναι μεγάλος στην Αρετή, άρα **απονήρευτος** στα όσα δεν αφορούν στην Πολιτεία. Στο τέλος της ζωής του πρέπει να μπορεί να πει: «Είμαι περήφανος που οι απατεώνες με εξαπάτησαν. - Οι πονηροί με χαρακτήρισαν αφελή. - Οι ιδιοτελείς με κατηγόρησαν ότι δεν ξέρω να επωφελούμαι. Υπήρξα Δίκαιος».

9. Ο Άριστος, χωρίς να είναι αλαζονικός, είναι **υπερήφανος.** Που θα πει: έχει συναίσθηση της αξίας του, χωρίς να την υπερτιμά ούτε να παραγνωρίζει ή να υποτιμά την αξία των άλλων. Είναι **Αξιοπρεπής**, δηλαδή σέβεται τον εαυτό του χωρίς αυθάδεια, εγωπάθεια ή προκλητικότητα, αλλά και χωρίς ψεύτικη ταπεινοφροσύνη και προσποίηση[123].

---

123. Ο Αριστοτέλης γράφει σχετικά: στα «Ηθικά Νικομάχεια»: «... Η δικαιοσύνη δεν εξυπονοεί την ισότητα, αλλά τη σωστή αναλογία που ενίοτε μόνον είναι ισότητα... (ο Άριστος) πρέπει να είναι υπερήφανος και να μην υποτιμά την αξία του... Πρέπει να είναι ο πιο ενάρετος... Μα είναι και αγαθός. Η υπεροχή του έγκειται στο να είναι μεγάλος σε κάθε αρετή.... καθόσον αφορά τις μεγάλες τιμές, που του απονέμονται από σπουδαία πρόσωπα, αισθάνεται μέτρια χαρά, δεδομένου ότι του αποδίδονται δικαίως ή και είναι κατώτερες από την αξία του (γιατί δεν υπάρχει τιμή επάξια της τέλειας αρετής).... όσον αφορά δε τις τιμές, που θα του αποδοθούν από τον πρώτο τυχόντα ή για πράγματα ασήμαντα, θα αδιαφορήσει εντελώς (γιατί είναι κατώτερες της αξίας του) όπως επίσης και για την κατηγορία που τυχόν του προσάπτεται για την εκτέλεση μιας άτιμης πράξης (εφόσον στην περίπτωσή του δεν θα ήταν δίκαιη)... Δεν είναι τολμηρός με τους μικρούς κινδύνους..., αλλ' αντίθετα εκτίθεται στους μεγάλους κινδύνους... γνωρίζει να ευεργετεί, αλλά αισχύνεται να ευεργετείται... απέναντι των υψηλά ισταμένων και των πλουσίων τηρεί στάση αξιοπρεπή... αισθάνεται την ανάγκη να αποκαλύπτει με ειλικρίνεια τα μίση του και τη φιλία του, διότι η προσποίηση σημαίνει δειλία... είναι φιλαλήθης... δεν τον ενδιαφέρει ούτε να εγκωμιάζεται αυτός ούτε και να κατακρίνονται οι άλλοι... Και είναι περισσότερο διατεθειμένος να κατέχει ωραία και ανωφέλιμα πράγματα, παρά τα επικερδή και τα χρήσιμα...».

10. Ο Άριστος, επειδή αγαπά, είναι **δίκαιος**. Διότι η υγιέστερη και πιο καρποφόρα έκφραση της αγάπης είναι η δικαιοσύνη. Πιστεύει ότι **δίκαιο είναι να δίνεις στον καθένα εκείνο που του πρέπει**[124]. Γι' αυτό και εξεγείρεται εναντίον των όσων ισχύουν, τόσο στη δήθεν «δημοκρατία», όσο και στον ολοκληρωτισμό. Διότι:

— Στις «δημοκρατίες», δίκαιο είναι το συμφέρον των προνομιούχων του χρήματος.

— Στον ολοκληρωτισμό, «δίκαιο» είναι το συμφέρον των προνομιούχων της πολιτικής δυνάμεως, ιδιοκτητών του Κράτους.

Ο Άριστος είναι απόστολος της **δικαιοκρατίας**, που θα πει πραγματικά ίσες ευκαιρίες σε όλους. Και η Πολιτεία που θα οικοδομήσει, ωθούμενος από Αγάπη και επιδιώκοντας την Αρμονία, θα είναι **δικαιοκρατική**.

V. Η Βιοθεωρία του

«Η ζωή δεν παρουσιάζεται σαν ένα δώρο, που το χαιρόμαστε, αλλά σαν ένα καθήκον, ένα έργο, που πρέπει να επιτελέσουμε».

Σοπενχάουερ

1. Σε τελευταία ανάλυση δεν υπάρχουν παρά δύο τρόποι να βλέπεις τη ζωή.

• Σαν χώρο, από τον οποίο πρέπει ν' αντλήσεις το μέγιστο δυνατό των υλικών απολαύσεων. «Τρώγε, πίνε, γέλα, κάνε έρωτα - τα άλλα δεν αξίζουν τίποτε» - έγραψε κάποιος Ανατολίτης βασιλιάς στον τάφο του, πράγμα που προκάλεσε την περιφρόνηση του Αλέξανδρου.

• Σαν ευκαιρία για Δημιουργία.

2. Η πρώτη βιοθεωρία, η ωφελιμιστική - ηδονιστική λεγόταν στα αρχαία χρόνια **Ηφαιστειακή**. Η δεύτερη **Προμηθεϊκή**. Ο Ήφαιστος, αντιπροσώπευε τις πρακτικές τέχνες, την τεχνολογία. Ο Προμηθέας την αίσθηση της Ηθικής Αποστολής.

Ο Ήφαιστος διατηρούσε ακόμη αρκετά θετικά χαρακτηριστικά, δούλευε με μεράκι, έφτιαχνε ωραία πράγματα, όπως την πανοπλία του Αχιλλέα, δεν ήταν ιδιαιτέρως ιδιοτελής, αν και φυσικά τού ήταν αδιανόητο να καρφωθεί στον Καυκασιανό βράχο για χάρη των ανθρώπων ή στο όνομα της όποιας αποστολής.

Με την ανάπτυξη του Αστισμού τα έχασε. Γι' αυτό ο Β. Σόμπαρτ[125] αποκαλεί πλέον αυτήν τη βιοθεωρία **«εμπορική»**. Και της αντιπαραθέτει την **«ηρωική»**.

3. Η πρώτη «περιστρέφεται γύρω από το **συμφέρον**». Έχει για άξονά της το κέρδος και δι' αυτού στην «ευτυχία».

Η δεύτερη «περιστρέφεται γύρω από την Ιδέα». Έχει για άξονά της μίαν αντίληψη της ζωής ως **καθήκοντος**, που πρέπει να επιτελεσθεί διά της υπηρεσίας και του δοσίματος του εαυτού μας.

«Ουσία της εμπορικής νοοτροπίας είναι να ζητά. Ουσία της ηρωικής νοοτροπίας είναι να θυσιάζεται»

Με άλλα λόγια, λέγει, η εμπορική νοοτροπία θέτει στη ζωή το ερώτημα: «Τι μπορείς να μου δώσεις;». Ιδεώδες της είναι η πιο μεγάλη ποσότητα υλικής ευημερίας στο μεγαλύτερο δυνατό αριθμό ατόμων.

4. *«Ο Έμπορος και ο Ήρωας: αποτελούν τις δύο μεγάλες αντιθέσεις, τους δύο πόλους κάθε ανθρώπινου προσανατολισμού»*[126].

Η αντίληψη ότι η ζωή είναι καθήκον, οτι ο μόνος τρόπος να δικαιώσεις το πέρασμά σου απ' αυτήν είναι να πραγματώσεις κάτι αξιόλογο, να προσφέρεις, να **δημιουργήσεις**, είναι η ουσία της βιοθεωρίας του Άριστου. Και τον τοποθετεί στους αντίποδες του Αστού με την «εμπορική» νοοτροπία του.

5. Ο Άριστος βλέπει τη ζωή σαν μια ανένδοτη ευκαιρία να δημιουργήσει. Ένας μόνον τρόπος υπάρχει, για να δικαιώσει κανείς το φευγαλέο πέρασμά του απ' αυτήν: να προσφέρει κάτι αξιόλογο, κάτι θετικό στην ανθρωπότητα, κάτι με το οποίο θα βάλει τη σφραγίδα του στην πορεία της. Άρα περιεχόμενο της ζωής είναι η εκπλήρωση ενός καθήκοντος.

6. Για την εκπλήρωση αυτού του καθήκοντος απαιτούνται οι αρετές του *«δίδειν»*: το θάρρος, η τόλμη, η γενναιότητα, η φιλαλήθεια, η ειλικρίνεια, η αυτοθυσία, η αγωνιστικότητα και επάνω απ' όλα: η συναίσθηση αποστολής.

Συνεπώς, ο Άριστος καμιά μέριμνα δεν έχει για δική του προσωπική ανάδειξη. Η νόηση και η δράση του ακολουθούν το τρίπτυχο: *«Αγαπώ – Σκέπτομαι – Υπηρετώ»*.

---

124. «Μόνον γαρ νόμιμον το κατ' αξίαν ίσον και το έχειν τα αυτών» γράφει ο Αριστοτέλης («Πολιτικά» 1307). «τον καθένα αυτό που του ανήκει», επανέλαβε παλαιό Πρωσικό ρητό.

125. Βέρνερ Σόμπαρτ, Γερμανός οικονομολόγος και κοινωνιολόγος (1863-1941), που πρωταγωνίστησε στις υπέρ των εργατών μεταρρυθμίσεις.

126. Β. Σόμπαρτ «Handler and Helden» 1915.

7. Ο Άριστος νιώθει τη **Συμπαντικήν Αγάπη.** Κυριαρχείται απ' αυτήν. Και έτσι κυριαρχεί απάνω στον εαυτό του. Αγαπά τα πάντα και τους πάντες. Γι' αυτό γεύεται τη ζωή, ακόμη και όταν αυτή παρουσιάζεται με τις πιο δύσκολες για τον ίδιον πλευρές της. Διότι δεν παύει ποτέ ν' ακούει μέσα του μήνυμά της. Και δε χάνει ούτε στιγμή από μπροστά του το Σκοπό.

8. Ο Άριστος **αγαπά.** Δίδει την αγάπη του στους δικούς του, αλλά και πέρα απ' αυτούς, προς όλον τον κόσμο. Αγαπά τους συνανθρώπους του και ξέρει ότι αυτοί, ακόμη και όταν δεν το ξέρουν ή και όταν τον πολεμούν, του προσφέρουν πολλά. Τους το ανταποδίδει αγαπώντας τους και προσπαθώντας να τους υπηρετήσει.

9. Με οδηγό αυτήν την Αγάπη ο Άριστος αντιλαμβάνεται τα πάντα, κατανοεί τους πάντες, μετέχει σε όλα, είναι θετικός παράγοντας του Όλου.

10. Μ' αυτήν τη βιοθεωρία, ο γνήσιος Άριστος γίνεται πηγή **ήρεμης δυνάμεως,** ένας άσβηστος πυρσός στο χώρο του πνεύματος, που σκορπά το φως. Διδάσκει, χωρίς να καταπιέζει. Φωτίζει, χωρίς να καταναγκάζει. Κανείς δεν μπορεί ν' ακολουθήσει την ατραπό της Αλήθειας, αν ο ίδιος δεν το ποθεί. Γι' αυτό ο Άριστος αρκείται να δείξει την ατραπό, χωρίς ν' αναμειγνύεται στο βίο των άλλων. Μιλά σ' όποιον έχει ώτα ν' ακούσει. Ανοίγει την πόρτα του σε όποιον την κρούει. Αλλά δεν επιβάλλει το λόγο του ούτε παραβιάζει τις θύρες των άλλων. Απευθύνεται στον καθένα, χρησιμοποιώντας τη γλώσσα που αυτός κατανοεί και προσαρμόζοντας τη διδαχή του στο επίπεδο του δέκτη του. Αφήνει όμως τον καθένα ν' αποφασίσει **μόνος του** αν θέλει να γίνει ιππότης της Αλήθειας, αν προτιμά να ζήσει όχι για τον εαυτό του, αλλά για τον κόσμο και για το Σκοπό. Μόνος του ο καθένας θα κρίνει, όταν σαν τον Ηρακλή βρεθεί στο σταυροδρόμι, την οδό που θ' ακολουθήσει. Διότι αν ο άλλος διέπεται από την ιδιοτέλεια, τίποτα το πραγματικά υψηλό δε θα κατορθώσει να τον αγγίσει.

11. Ο ιδιοτελής είναι αυτεγκάθειρκτος στο μικρό κόσμο των συμφερόντων, του κέρδους, της συναλλαγής – ισοβίτης στην ειρκτή του υλιστικού ωφελιμισμού. Άρα, όσο κι αν προσπαθήσει ο Άριστος, είναι αδύνατον να τον απελευθερώσει – θα είναι μια περιττή σπατάλη φωτός.

12. Για τον Άριστο σκοπός του βίου δεν είναι η ευτυχία, με την αστική έννοια του όρου (απολαύσεις, ανέσεις, υλικά αγαθά). Είναι **η Δημιουργία,** στην οποία και βρίσκει την (πνευματική-ηθική-ψυχική) ευδαιμονία του. *«Τι με νοιάζει η ευτυχία;»* κραυγάζει ο Νίτσε. *«Μήπως και τη σκέπτομαι; Δε σκέπτομαι παρά το έργο μου.*

VI. **Οι εχθροί του**

«Σε κάθε περίπτωση ο δίκαιος βρίσκεται σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με τον άδικο».

Πλάτων

1. Στην Αγαθή Πολιτεία μπορεί να οδηγήσει μόνον ο **Αριστοκράτης-Αντάρτης.** Αυτός που:

— Επαναστατεί από ανάγκη εσώτερη.

— Επιδιώκει μιαν αλλαγή, που αναπροσανατολίζει την όλη πορεία του Ανθρώπου.

— Αδιαφορεί για την προσωπική του επιτυχία.

— Το πεπρωμένο του τον υποχρεώνει να δρα σαν Κυνηγός του Ακατόρθωτου.

Αυτός, ο Ιππότης των Μάταιων Σκοπών, είναι ο μόνος δημιουργός της Ιστορίας. Οι άλλοι, όσο σπουδαιοφανείς κι αν είναι, αποτελούν απλά μέσα της.

2. Ο Άριστος είναι ηγέτης, οδηγός, σωτήρας της μάζας. **Γι' αυτήν** πασχίζει. Μεριμνά του το καλό της. Ταυτόχρονα όμως είναι αναγκασμένος να μάχεται **εναντίον της**. Διότι η μάζα, υπακούοντας στους νόμους της αδράνειας και της βαρύτητας, θέλει να τον καθηλώσει. Ενώ αυτός οφείλει να προχωρεί σέρνοντάς την ξωπίσω του. Ολόκληρη η Ιστορία της ανθρώπινης προόδου, σε τελευταία ανάλυση δεν είναι παρά ένας ηρωικός, άνισος και συχνά Σισυφικός αγώνας των ολίγων να συμπαρασύρουν μπροστά τους πολλούς. Η αληθινή πρόοδος είναι καρπός αυτών των ολίγων, που αποσπάται παρά την αντίδραση των πολλών.

3. Η φυση του Άριστου εμπνέει ανεξάντλητη αφοσίωση, αλλά και σφοδρό μίσος. Την πρώτη την εμπνέει σε λίγους. Το δεύτερο, σε πολλούς. Μίσος για τον Άριστο νιώθει η μάζα. Αλλά ο χειρότερος εχθρός του δεν είναι αυτή. Είναι ο *«επιτυχημένος Αστός»*. Δηλαδή ο Μέτριος. Αυτός, σε αντίθεση προς τη μάζα, διαθέτει κάποια μάθηση, σκέψη και ικανότητα. Όμως η μάθησή του είναι μισή, η σκέψη του επιφανειακή, και υστερόβουλη, η ικανότητά του ειδική και περιορισμένη σε επιτηδειότητα. Έτσι αποτελεί στοιχείο **αρνητικότερο** και αντιδραστικότερο από τη μάζα, αλλά και πολύ πιο επικίνδυνο.[127]

4. Οι Μέτριοι δίνουν τα χέρια. Και επιζητούν να επιβάλουν την κυ-

127. Βλέπε κεφ. «Ο Μέτριος» στο βιβλίο μου «Η Άνοδος και Πτώση των Αστών», εκδ. Σμυρνιωτάκη 1988.

ριαρχία τους. Το κατορθώνουν σχεδόν πάντοτε. Τα διαλείμματα της εξουσίας των μαζών ή των εκλεκτών είναι εξαιρετικά σπάνια. **Ο κόσμος κυριαρχείται σταθερά από τους μέτριους.**

5. Χαρακτηριστικά του Μέτριου:
— Συμβατικότητα.
— Τυπολατρεία.
— Νωχέλεια διανοητική.
— Νεοφοβία.
— Αντιπνευματικότητα.
— Κακογουστιά.
— Ατομικισμός.
— Συμφεροντολογία.
— Ημιμάθεια.
— Επιτηδειότητα.
— Δουλικότητα προς τα πάνω.

6. Ο Μέτριος έχει για:
— Όνειρο: τη σταδιοδρομία.
— Ιδεώδες: την ασφάλεια.
— Πάθος: το χρήμα.
— Κίνητρο: το φθόνο, (για τους καλύτερους).
— Σκοπό ζωής: το βόλεμα.

7. Μέσον επιβολής του Μέτριου στις «*δημοκρατίες*» είναι η καθολική ψηφοφορία, που εξασφαλίζει την επικράτηση του επιτηδειότερου από τους αδίστακτους. Αυτός υποστηριζόμενος από τους Αστούς (που είναι κι αυτοί μέτριοι), οι οποίοι φοβούνται τους Άριστους, εκμεταλλεύεται τη **μοναχικότητα** του Άριστου, που φαντάζει σαν ακαταδεξία. Αξιοποιεί το **φθόνο,** που πηγάζει από το πλέγμα κατωτερότητας της μάζας προς τους καλύτερους. Και τους περιθωριοποιεί.

Όπως είπε ο Καλλικλής, «*εκεί όπου η μάζα διαθέτει τη νομοθετική εξουσία προσαρμόζει τους νόμους σύμφωνα με τα συμφέροντά της και με πρόδηλο σκοπό να εμποδίσει τους καλύτερους να επιτύχουν το μεγαλύτερο μερίδιο, για το οποίο η φύση τού παραχώρησε νόμιμο τίτλο*»[128]. Φυσικά, εμποδίζοντας τους καλύτερους παρέχει την ευκαιρία στους επιτηδειότερους, που αρπάζουν μερίδιο μεγαλύτερο από εκείνο που δικαιούνται. Έτσι βιάζεται η φύση και κυβερνά η αναξιοκρατία.

Μέσον επιβολής του Μέτριου στον ολοκληρωτισμό είναι ο μονοκομματισμός. Αυτός εξασφαλίζει την επιβολή του συμβατικότερου **εθελόδουλου**. Το επιτυγχάνει με τις αναξιοκρατικές διαδικασίες του ομόγνωμου δογματισμού, που φυσικά αποκλείουν το Πρόσωπο. «*Δημοκρατία*» και Ολοκληρωτισμός, είναι συστήματα φτιαγμένα στα μέτρα των Μετρίων.

8. Οι Μέτριοι είναι όντα «*κατώτερα*» ηθικώς, ψυχικώς και πνευματικώς. Όμως επικρατούν επειδή είναι:
— Περισσότεροι από τους Άριστους.
— Πιο εξοπλισμένοι (σε κατάρτιση και ικανότητες) από τις μάζες.
— Πονηροί, δόλιοι, πανούργοι, υποκριτές, αδίστακτοι και επιτήδειοι, μ' ένα λόγο ενεργούν ωθούμενοι από το ένστικτο της αυτοσυντήρησης.
— Και κυρίως: Επειδή υποστηρίζονται από τους Αστούς, ενσαρκώνοντας την Αστοκρατία.

9. Τα εγκαθιδρυμένα, (δημοκρατικά-δικτατορικά-ολοκληρωτικά καπιταλιστικά-σοσιαλιστικά), μισούν έως θανάτου τον Άριστο. Γι' αυτά ο Άριστος είναι ο ίδιος ο Σατανάς, η ενσάρκωση του κακού, το διαβολικό πνεύμα, Διότι:
— Διαπερνά τις απατηλές προσόψεις, που με περίτεχνη επιμέλεια όρθωσαν και αποκαλύπτει την κοινή αναξιοκρατική ουσία όλων των κατεστημένων.
— Φωτίζει όλα όσα αυτά θέλουν να κρύψουν.
— Απειλεί τα συμφέροντά τους σαν Διαμαρτυρόμενος, σαν Αμφισβητίας και ιδίως σαν **Ηθική Εξανάσταση.**

10. Μάζες, μέτριοι, εγκαθιδρυμένα: μ' αυτούς τους φοβερούς αντιπάλους και με την εγγενή αδυναμία του να τους μιμηθεί, εξομοιούμενος μ' αυτούς, ο Άριστος είναι **τρωτός**. Ο δρόμος του, μακρύς και απότομος, καταλήγει στο μαρτύριο. Αλλά τον ακολουθεί. Διότι τον καταναγκάζει η φύση του. Δεν μπορεί να κάνει αλλιώς, χωρίς να διαπράξει τη μόνη πραγματική προδοσία- την του εαυτού του[129].

---

128. Πλάτων: «Γοργίας». Ο Καλλικλής είναι και ο πρώτος θεωρητικός του υπεράνθρωπου, που τον αποκαλεί «υπερφυή».

129. «Λείη μεν οδός (προς κακότητα)... μακρύς δε και όρθιος οίμος εις αυτήν (προς αρετήν)», έγραψε ο Ησίοδος («Έργα και Ημέραι» 287).
Ο Πλάτων: «Κοπαδιαστά κι ακούραστα φτάνουμε στην κακία. Η στράτα είναι κοντινή και σκόνταμα δεν έχει. Δροτάρι μπρος στην αρετή έχει ο Θεός βαλμένο» («Πολιτεία»).
Και ο Ιησούς: «ευρύχωρος η οδός η φέρουσα εις την απώλειαν... και τεθλιμμένη η οδός η φέρουσα εις την ζωήν» («Κατά Ματθαίον» Ζ, 13).

VII. **Οι κίνδυνοι**

«Ουαί, υμίν όταν οι άνθρωποι επαινέσουσιν υμάς».

Ιησούς

1. Ο Άριστος βαδίζει **μόνος,** σ' ένα στενό μονοπάτι, ανάμεσα σε βάραθρα. Οι κίνδυνοι ενεδρεύουν. Όχι μόνον οι εξωτερικοί, αλλά και οι **εσωτερικοί.** Τους πρώτους τους αντιμετωπίζει όσο μπορεί και αν χρειαστεί πέφτει μαχόμενος – αποσπώντας έτσι την υπέρτατη νίκη μέσα από τη φαινομενική «ήττα». Οι δεύτεροι κίνδυνοι όμως, οι εσωτερικοί, είναι οι χειρότεροι. Διότι δε σταυρώνουν τον Άριστο. Τον **αλλοιώνουν.** Ο Άριστος μένει τέτοιος και πάνω στο Σταυρό. Ο Ιησούς σταυρώθηκε, αλλά έτσι νίκησε. Αν όμως είχε υποκύψει στον Πειρασμό, όταν τον αντιμετώπισε στην έρημο, θα είχε παύσει να είναι ο Χριστός. Και τότε φυσικά δε θα χρειαζόταν καν να τον σταυρώσουν τα κατεστημένα – θα τον είχαν νικήσει πραγματικά.

2. Οι από μέσα κίνδυνοι, που απειλούν τον Άριστο, πηγάζουν από τη φύση του. Ας μην το ξεχνούμε. **Κανένα σινικό τείχος δε χωρίζει το Καλό από το Κακό.** Και αυτές οι δυο έννοιες ούτε απέχουν ούτε διαφέρουν, όσο νομίζουμε. Ένας κακός είναι ένας εν δυνάμει Καλός και αντιστρόφως.

3. Ο Άριστος μπορεί να παγιδευτεί από: τη συναίσθηση της ανωτερότητάς του, αν τον ωθήσει στην **επίδειξη** της αρετής του. Τότε κυνηγά τον εντυπωσιασμό των άλλων, επιζητώντας το θαυμασμό τους. Οπότε κατρακυλά στο βάραθρο της **ματαιοδοξίας**.

4. Ένας άλλος κίνδυνος, που ενεδρεύει για τον Άριστο, είναι ο της **αυτο-ικανοποιήσεως.** Η ευφυία του, η μεγαλύτερη από το συνηθισμένο αντιληπτική του ικανότητα, η ευχέρεια να κατανοεί, να ερμηνεύει, να προβλέπει, μπορούν να τον σπρώξουν, χωρίς να το καταλάβει, σ' ένα άλλο βάραθρο: της **αυταρέσκειας.** Τότε νιώθει μακάριος στην ανωτερότητά του και οι νοητικές του ικανότητες, αντί να υπηρετούν νυχθημερόν το Σκοπό, τον επαναπαύουν. Παύει τότε ν' αναζητεί, ν' αγωνιά, να αμφιβάλει, να μάχεται. Ξεχνά το «*εν οίδα ό,τι ουδέν οίδα*».. Και γηράσκει όχι «*αεί διδασκόμενος*», αλλά αποβάλλοντας βαθμιαία τα όσα κάποτε εδιδάχθη.

5. Ακόμη, παραφυλάει να πλήξει τον Άριστο **η άμετρη φιλοδοξία** που μπορεί να προέλθει από την αίσθηση της πραγματικής υπεροχής του. Τότε δε θέλει πια να υπηρετήσει τους άλλους, αλλά να **κυριαρχήσει** επάνω τους. Και απολήγει στον κυριαρχικό άνθρωπο, κάτι αντίστοιχο

προς τον τυραννικό άνθρωπο του Αστισμού.

6. Κίνδυνος είναι και **η υπερβολική ευαισθησία.**

Ο Άριστος αγαπά. Και αυτό τον καθιστά ευαίσθητο. Οφείλει όμως να ελέγχει την ευαισθησία του. Διότι εάν δεν το κάνει, γίνεται ευμετάβλητος, ασταθής, χάνει το δρόμο του και το Σκοπό.

7. Όπλο του Άριστου, για την αποφυγή αυτών των κινδύνων, είναι: Η **τιμιότητα** απέναντι στον εαυτό του. Αυτή θα τον στρέψει προς την **αυτοπειθαρχία,** τη **μελέτη,** τους **αυτοπεριορισμούς,** που είναι απαραίτητες προϋποθέσεις, για να βαδίσει στο μονοπάτι με ευστάθεια, ηρεμία και δύναμη.

8. Ο Άριστος οφείλει να κυριαρχήσει επάνω στον εαυτό του. Αυτό θα πει ότι πρέπει να βάλει σε τάξη τη σκέψη του. Να ασκήσει το νου του, ώστε να λειτουργεί καθαρά και να εργάζεται σωστά. Προϋπόθεση είναι η απαλλαγή του από κάθε προκατάληψη, προδέσμευση, εξωτερικό προσδιορισμό. Η απόρριψη κάθε έξωθεν καταναγκασμού και η αποβολή των παρωπίδων. Το νοητικό του πεδίο πρέπει να μείνει **ελεύθερο,** δίχως φραγμούς, δίχως σύνορα, ν' απλωθεί προς το χωρίς όρια άπειρο. Ο νους του Άριστου δε δέχεται απαγορεύσεις και υπαγορεύσεις, ψεύτικες αξίες, σκοπιμότητες. Ελεύθερος εκτινάσσει τη ζωτικότητά του προς κάθε κατεύθυνση.

9. Ο Άριστος οφείλει να έχει πάντα κατά νου το «*γνώθι σ' αυτόν*». Να επιδίδεται στην **αυτοεξέταση** με εντιμότητα, στην αυτομελέτη με ειλικρίνεια και να κερδίζει την πολύτιμη αυτογνωσία. Και αυτό όχι εφάπαξ, αλλά διαρκώς, κάθε ημέρα, κάθε ώρα και κάθε στιγμή του γεμάτου ένταση βίου του. Διότι, γνωρίζοντας τον εαυτό του, γνωρίζει το δρόμο του και μπορεί να τον ξεχωρίζει ολοκάθαρα ανάμεσα στα ενεδρεύοντα βάραθρα.

10. Ο Άριστος φροντίζει ν' απαλλαγεί από την επιθυμία για **τα πέραν του απαραίτητου** αποκτήματα. Φροντίζει να μη ζει στην ανέχεια και στη στέρηση, διότι αυτές δημιουργούν εξαρτήσεις, περισπάσεις και υπονομεύουν την Αξιοπρέπεια. Ταυτόχρονα δεν επιδιώκει τα περισσότερα του δέοντος, διότι αυτά δημιουργούν δεσμεύσεις, άγονες ενασχολήσεις και υποσκάπτουν τη Δημιουργικότητα. Τα αποκτήματα απαιτούν χρόνο, φροντίδες, προσηλώσεις και εκτρέπουν τη ζωή από τον προορισμό της. Η διαρκής μέριμνα γι' αυτά σκοτώνει ή ατροφεί την ορθή μέριμνα του βίου: προς την ψυχική και πνευματικήν ανάταση. Ο Αστός δε χορταίνει αποκτήματα. Θέλει ν' αποκτήσει **όλα** τα πράγματα. Ο Άριστος όμως αρκείται στα **απαραίτητα.** Ποια είναι αυτά θα το κρίνει ο ίδιος, αν είναι πράγματι τέτοιος. Ο Λάο-Τσε είπε: «*Το να ξέρουμε*

πότε μας αρκούν αυτά που έχουμε είναι πλούτος και σοφία». Και ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος *«Πλούσιος δεν είναι εκείνος που είχε πολλά, αλλά εκείνος που του λείπουν λίγα»*.

Η επιθυμία για απόκτηση είναι έμφυτη στον άνθρωπο. Ο Αστός την ικανοποιεί, αποκτώντας πράγματα. Ο Άριστος αποκτώντας εμπειρία, γνώση, σοφία.

11. Ο Άριστος είναι κατεξοχήν **ελεύθερος.** Αυτό όμως δεν έχει την έννοια ότι κάνει ότι του αρέσει. Διότι, κατά τον Ηράκλειτο, οφείλει να **αυτοελέγχεται** και να μην παρασύρεται από τις επιθυμίες. Ξέρει ότι τίποτα δεν είναι πιο εχθρικό στην Αρετή, από την αδυναμία στον εαυτό μας. Αυτή *«καταντά το πνεύμα υγρό και πλαδαρό, ενώ πρέπει να είναι στεγνό και στιβαρό»*[130].

12. Το δελφικό *«γνώθι σ' αυτόν»* θυμίζει συνεχώς στον Άριστο τα όρια των δυνατοτήτων του ανθρώπου. Έτσι με το διαρκή αυτοέλεγχο, με τον αδιάπτωτο αγώνα κατά των επιθυμιών του, με την **έλλειψη αδυναμίας προς τον εαυτό του**, ο Άριστος αποφεύγει την Ύβρι. Δηλαδή, δεν υποπίπτει σε πράξεις που παραβιάζουν τη Θεία Τάξη = Δικαιοσύνη. Σαν σοφός που είναι έχει συναίσθηση της ασημαντότητάς του μπροστά στο Θεό. Δεν ξεχνά ποτέ ότι είναι βιολογικώς θνητός και απλός περαστικός από την Ιστορία. Διέπεται, λοιπόν, από τη φρίκη της Ύβρεως.

VIII. Ο νόθος «Άριστος»

«Στην εποχή μας, η Αλήθεια δεν
μπορεί να φθάσει στους ανθρώπους
παρά μεταμφιεσμένη σε ψέμα.
Μόνον έτσι μπορούν να τη συλλάβουν,
να τη χωνέψουν και να την αφομοιώσουν.
Η Αλήθεια ωμή θα ήταν δύσπεπτη τροφή
γι' αυτούς...»

Ζοφρουά ντε Σαρναί
(«Πολιτική Συναρχία» 1946)

1. Περιέγραψα, λίγο πιο πάνω, τους κινδύνους που ενεδρεύουν στη δύσκολη πορεία του Άριστου, για να τον παρασύρουν σε βάραθρα, όπως της ματαιοδοξίας, της αυταρέσκειας, της άμετρης φιλοδοξίας, της υπερβολικής ευαισθησίας, της κυριαρχικότητας, της αποκτήσεως πραγμάτων πέρα από τα απαραίτητα. Και έδειξα ότι, για ν' αποφύγει την πτώση, ο Άριστος έχει ένα όπλο: την τιμιότητα απέναντι στον εαυτό του. Αυτή τον οδηγεί στη συνεχή αυτοεξέταση, με την οποία αποκτά αυτοπειθαρχία, επιβάλλει τους αυτοπεριορισμούς του και ικανοποιεί την τάση προς απόκτηση όχι στο υλικό, αλλά στο πνευματικό επίπεδο. Τι θα συμβεί όμως αν ο Άριστος δε φανεί αρκετά τίμιος απέναντι στον εαυτό του; Αν δεν αυτοϋποβληθεί σε πειθαρχία και σε περιορισμούς; Αν δε στρέψει αποφασιστικά την επιθυμία της αποκτήσεως προς την απόκτηση πείρας, γνώσεως και σοφίας;

2. Όταν ένας πραγματικά ικανός, δυνατός, ευφυής άνθρωπος ολισθήσει και πέσει σε κάποιο από τα χαίνοντα βάραθρα, η Ιστορία χάνει έναν Άριστο. Και αποκτά ένα λαοπλάνο, ένα δικατάτορα, έναν ψευτοπροφήτη, έναν κίβδηλο *«δάσκαλο»*, ένα νόθο Άριστο.

3. Όσοι προκύπτουν από έναν εκφυλισμό του Άριστου, είναι άνθρωποι αξιόλογοι. Φυσικά, υπάρχουν αναρίθμητοι τσαρλατάνοι και απατεώνες της πολιτικής, του πνεύματος ή της τέχνης, που δεν είναι διόλου αξιόλογοι. Αυτοί, κανονικώς εχόντων των πραγμάτων ως ακίνδυνοι ελεγχόμενοι και εξαρτημένοι, έχουν την προτίμηση των πάσης φύσεως Κατεστημένων. Υπάρχουν όμως και οι περιπτώσεις εκτροπές του Άριστου. Τότε έχουμε ανθρώπους με έντονη προσωπικότητα, ισχυρή βούληση και πολλά χαρίσματα. Οι νόθοι Άριστοι είναι δραστήριοι, έμπειροι, ζωτικοί, δυνατοί.

Έτσι προκαλούν αγάπη, αφοσίωση, λατρεία προς το πρόσωπό τους. Αποκτούν φανατικούς οπαδούς-πιστούς, ακόμη και μέχρι θανάτου. Και φέρνουν καταστροφές.

4. Στον ινδουϊσμό ο διαχωρισμός ανάμεσα σε θεούς και δαίμονες δεν είναι σαφής. Μάχονται αιωνίως μεταξύ τους, αλλά έχουν και ομοιότητες. Γι' αυτό ο όρος *«ασούρα»*, που χαρακτηρίζει τους δαίμονες, χρησιμοποιείται συχνά και για τους θεούς. Οι δαίμονες έχουν πολλές από τις ιδιότητες των θεών και διαθέτουν δυνάμεις, που τους καθιστούν σχεδόν ακατανίκητους. Ο επίσημος ιερέας τους, ο Ουσάνα (ή Σούκρα) έχει γόητρο, που προσσεγγίζει εκείνο των θεών – το ίδιο και η ακτινοβολία του. Οι γνώσεις του είναι τόσο μεγάλες και η πείρα του τόσο πλούσια, ώστε ο ίδιος ο Μπρικασπάτι, ο επίσημος ιερέας των θεών, του στέλνει το γιο του, για να τον μορφώσει! Και η πολιτεία των δαιμόνων έχει ανεγερθεί από τον ίδιο αρχιτέκτονα, που σχεδίασε και την πολιτεία των θεών. Ουσιαστικώς η μόνη διαφορά θεών και δαιμόνων είναι ότι οι δεύτεροι ακολουθούν την οδό της **αντίστροφης αγάπης,** δηλαδή, του μίσους. Οι δαίμονες του Ινδουϊσμού είναι τυπικοί *«νόθοι Άριστοι»*.

130. στ, 117-118.

5. Οι παραστρατημένοι Άριστοι ασκούν σχεδόν ακατανίκητη έλξη σε πολλούς συνανθρώπους τους. Είναι φυσικό. Διότι:

• Ο γνήσιος Άριστος καταπολεμά τις ανθρώπινες αδυναμίες, ενώ ο νόθος **απευθύνεται** σ' αυτές.

• Ο γνήσιος Άριστος καυτηριάζει τα πάθη. Ο νόθος τα **εκμεταλλεύεται.**

• Ο πρώτος θέλει ελεύθερους συνεργάτες και οπαδούς. Ο δεύτερος απαιτεί **άκριτη, τυφλή πίστη.** Και του τη δίδουν. Διότι οι πολλοί, δε θέλουν να είναι ελεύθεροι. Προτιμούν την (ψευδ)αίσθηση ασφάλειας, που τους παρέχει η αυτοαπαλλοτρίωση του βουλητικού τους και η άνευ όρων υπακοή σ' έναν οδηγό-αρχηγό, που ουδέποτε υποπίπτει σε λάθος.

• Ο γνήσιος Άριστος απορρίπτει το μίσος. Ο νόθος το **εμπορεύεται.** Και υπάρχουν άνθρωποι που ασχολούνται περισσότερο μ' αυτό που μισούν, παρά μ' εκείνο που αγαπούν.

• Ο πρώτος σέβεται τις ελπίδες. Ο δεύτερος **κερδοσκοπεί** μ' αυτές.

• Ο γνήσιος είναι ειλικρινής. Ο νόθος **ψεύδεται.** Και οι πολλοί προτιμούν το ψεύδος, συχνά ακόμη και όταν ξέρουν ότι είναι τέτοιο.

• Ο γνήσιος τιμά τα όνειρα και τις ελπίδες. Ο νόθος τα **καπηλεύεται.**

• Ο πρώτος καλλιεργεί την κριτική και το διάλογο. Ο δεύτερος δεν τα ανέχεται. Και επιβάλλει την αρεστή σε πολλούς **μονοφωνία**.

6. Με την παραπάνω τακτική τους οι εκπεσόντες Άριστοι προσελκύουν πλήθη οπαδών, αλλά στην πραγματικότητα δημιουργούν γύρω τους το **κενό**. Διότι οι οπαδοί αυτοί δεν είναι παρά αντίλαλοι της δικής τους φωνής. Η ολική έκλειψη και έλλειψη κάθε κρίσεως και επικρίσεως τούς καθιστά ολοένα και χειρότερους, αλλά και **ισχυρότερους.** Στο τέλος πεθαίνει μέσα τους κάθε καλό. Και το σκοτώνουν και έξω τους.

7. Οι νόθοι Άριστοι υπνωτίζουν τα πλήθη. Και αυτά τους εκλαμβάνουν για γνήσιους Άριστους, ενώ δεν είναι παρά **απομιμήσεις** με πορεία αντίστροφη. Έτσι χρησιμοποιούν τις ανώτερες από τις συνηθισμένες δυνάμεις τους για το Κακό.

8. Αυτό το κακό, έχουν την ευκαιρία να το επιφέρουν σε πολύ μεγάλη έκταση, όταν τα Κατεστημένα τούς αναθέσουν τη διαχείριση των υποθέσεών τους. Αυτό συμβαίνει σε έκτακτες περιστάσεις, όταν τα πράγματα δε βαδίζουν καλά γι' αυτά. Τότε αναγκάζονται να παραιτηθούν από τους Μέτριους, που κατά κανόνα χρησιμοποιούν. Και απευθύνονται όχι, βεβαίως, στους Άριστους, αλλά στις εκτροπές τους, στους εκπεσόντες και στους νόθους.

9. Σύμφωνα με μια παλιά Θιβετιανή παράδοση, σε πανάρχαιες εποχές, εκεί όπου απλώνεται τώρα η έρημος Γκόμπι, άκμαζε ένας ανεπτυγμένος πολιτισμός. Κάποια καταστροφή (πυρηνική;) τον εκμηδένισε. Όσοι από τους «*φύλακες της γνώσεως*» σώθηκαν, κατέφυγαν σ' ένα σύστημα σπηλαίων κάτω από τα Ιμαλάια. Εκεί χωρίστηκαν σε δύο ομάδες: του δεξιού και του αριστερού χεριού. Η πρώτη ομάδα ζει στο Αγκάρθι, την κρυμμένη πόλη του Καλού, τόπο προσευχής και πνευματικής ανατάσεως. Η δεύτερη στο Σαμπαλάχ, το κρυφό κέντρο της υλικής ισχύος και της βίας. Η πρώτη ομάδα είναι οι Άριστοι. Η δεύτερη οι νόθοι Άριστοι, που έχουν γνώσεις και ικανότητες, αλλά τις χρησιμοποιούν για το Κακό.

10. Οι νόθοι Άριστοι συχνά «*νικούν*» τους γνήσιους. Διότι: Σε αντίθεση προς τους δεύτερους, **εντυπωσιάζουν** τις μάζες (και όχι μόνον αυτές), δείχνοντας πόσο σπουδαίοι είναι, τις προσελκύουν **κολακεύοντάς** τες, τις γοητεύουν με την επίδειξη των ικανοτήτων τους και τις χρησιμοποιούν χωρίς ηθικούς ενδοιασμούς.

Τα Κατεστημένα, όταν σε περιόδους κρίσεων δεν εξυπηρετούνται πλέον από τους Μέτριους, προσφεύγουν στις υπηρεσίες των νόθων.

11. Οι νόθοι Άριστοι είναι εγωπαθείς, αλαζονικοί, ιδιοτελείς, ματαιόδοξοι, σκληροί, αδίστακτοι, αχαλίνωτοι. Είναι οι εκπεσόντες άγγελοι, που γίνονται διάβολοι. Απ' αυτούς προήλθαν μερικές από τις πιο καταστρεπτικές ή τις πιο σατανικές μορφές της Ιστορίας. Τελικώς ο νόθος Άριστος είναι ο **αντι-Άριστος.**

12. Ο αντι-Άριστος μιμείται και προσποιείται τον Άριστο. Όμως η πραγματική του πρόθεση δεν είναι να τον μιμηθεί, αλλά να τον πολεμήσει. Η μίμηση έχει για μοναδικό σκοπό την **παραπλάνηση** των πολλών, που, όπως είναι γνωστό, προτιμούν τις απομιμήσεις. Υπάρχει ένα βασικό σημείο εμφανούς διαφορίμου του μη-Άριστου από τον Άριστο, που επιτρέπει σ' ένα μη-υπνωτισμένον παρατηρητή να ξεχωρίσει το γνήσιο από το πλαστό αντίγραφο: Ο μη-Άριστος δεν μπορεί να ενεργήσει πραγματικά ούτε στο ηθικό ούτε στο πνευματικό πεδίο. Γι' αυτό **πεδίο δράσεως του είναι το ψυχικό – το συναισθηματικό.** . Οι ύλες που χρησιμοποιεί είναι τα συναισθήματα, τα ένστικτα, τα ορμέμφυτα, τα πάθη, τα αποθέματα του ατομικού και ιδίως του συλλογικού υποσυνείδητου. Έτσι προκαλεί τις εκρήξεις ή τις αντιδράσεις που επιθυμεί. Έτσι εργάσθηκαν και εργάζονται οι μεγάλοι λαοπλάνοι, οι σημαντικοί δημοκόποι, οι διάσημοι ψευτο-προφήτες και ψευτο-μεσσίες, οι «*επιτυ-*

χημένοι» ψευτο-γκουρού και ψευτο-δάσκαλοι, οι δήθεν σωτήρες. Γι' αυτούς ισχύουν οι στίχοι του Ερρίκου Χάινε: *«ω σκαιοί απατεώνες! Ολοκληρώστε το έργο σας, βάλτε φωτιά στο μυαλό του λαού... ρίξτε τον στο δρόμο του φανατισμού. Μια μέρα κι εσείς οι ίδιοι θα γίνετε θύματά του. Δε θα ξεφύγετε τη μοίρα των μαθητευόμενων μάγων, που στο τέλος, μην μπορώντας να διευθύνουν τα κακά πνεύματα, που είχαν καλέσει, κατασπαράχθηκαν απ' αυτά».*

IX. Ο αρμονικός άνθρωπος

Ο Άραβας ιππότης έπρεπε να διαθέτει δέκα χαρίσματα: Αγαθότητα – Ανδρεία – Ευγένεια – Ποιητικό ταλέντο – Ευφράδεια – Δύναμη – Δεξιότητα στο κοντάρι – Δεξιότητα στην ίππευση – Δεξιότητα στο σπαθί – Δεξιότητα στην ασπίδα. Και επίσης, τέσσερις αρετές: Γνώση – Πίστη – Δικαιοσύνη – Αξία.

1. Απ' όσα ανάφερα, φαίνεται σαν ο Άριστος να πρέπει να διαθέτει **αντινομικές** αρετές.

Χρειάζεται να είναι ταυτοχρόνως:

— Τολμηρός και συνετός.
— Θαρραλέος και σώφρων.
— Σταθερός και επιεικής.
— Αποφασιστικός και ευγενικός.
— Υπερήφανος, αλλά όχι αλαζονικός.
— Αξιοπρεπής, αλλά όχι προκλητικός ούτε επιτηδευμένος[131].
— Εγωιστής, αλλά όχι εγωπαθής.
— Ευφυής, αλλά όχι πονηρός.
— Αποφασισμένος, αλλά όχι αδίστακτος.
— Άφοβος, αλλά όχι εκ συστήματος ριψοκίνδυνος.
— Θελληματικός, αλλά όχι σατραπικός.
— *«Μεγαλοπρεπής»*, δηλαδή ανεξίκακος, ξένος προς την εκδικητικότητα, το φθόνο και τη σκληρότητα, αλλά και, όταν όπου και όσο πρέπει, αλύγιστος.

2. Οι αντινομίες όμως είναι μόνο φαινομενικές. Διότι δεν πρέπει να ταυτίζουμε:

131. «Το σεμνόν απλάστως» Μάρκος Αυρήλιος «Εις εαυτόν». Βιβλ. 1, ν9.

— Τη δύναμη με τη σκληρότητα.
— Το σεβασμό στην Παράδοση με την αντίδραση στις νέες ιδέες.
— Τον ανδρισμό με την περιφρόνηση του Πνεύματος και της Τέχνης.

3. Ξέροντας τις παραπάνω αλήθειες, ο Άριστος ξεπερνά τις αντινομίες της επιφάνειας. Το κατορθώνει, διότι διαθέτει τη βασική ιδιότητα του φιλοσόφου: **Να περνά πέρα και πίσω από την πολλαπλότητα των φαινομένων και να βρίσκει την ουσία των πραγμάτων.** Δηλαδή, να ανάγει τα επιμέρους στο βασικό νόημα.

4. Ο Άριστος ξέρει ότι η πραγματικότητα είναι σύνολο αντιθέσεων που συνθέτουν την πίσω απ' αυτές ευρισκόμενη **Αρμονία**. Γι' αυτό δε φοβάται τις αντιθέσεις. Δεν επιζητεί την τεχνητή ομοφωνία. Δεν βλέπει την πορεία του μονοδρομική. Δεν επιδιώκει να είναι πάντα ίδιος. Όπως ο Ιησούς κάνει το Καλό, αλλά προχωρεί και πιο πέρα – πολεμά το κακό. Διδάσκει το ευ πράττειν, αλλά καταγγέλλει και το κακώς πράττειν. Είναι ήρεμος, ανεκτικός, μεγάθυμος, συγγνωστικός, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι ουδέποτε οργίζεται, ουδέποτε αντιστέκεται, ουδέποτε αντιδρά, ουδέποτε τιμωρεί.

5. Το ίδιο δίδαγμα, που έδωσε ο Ιησούς με λόγο και με πράξεις, το παρέχει και ο ινδουϊσμός με το δόγμα του. Ο υπέρτατος και στην ουσία ο μοναδικός θεός Ισβάρα (του οποίου όλοι οι αναρίθμητοι θεοί δεν είναι παρά οι επιμέρους εκδηλώσεις του) είναι **ταυτοχρόνως** δημιουργός (Βράχμα), Συντηρητής (Βισνού) και Καταστροφεύς (Σίβα). Η τελευταία από τις τρεις κύριες εκφάνσεις του, ο Σίβα, είναι **ταυτοχρόνως** ασκητικός και οργιαστικός, τρόμος των δαιμόνων, αλλά και των ανθρώπων (των οποίων είναι και βοηθός) καταστροφεύς, αλλά και αναδημιουργός του Σύμπαντος. Όταν χορεύει το χορό Ταντάβα, εκφράζει χαρά και δύναμη, καταστρέφει τον κόσμο και προκαλεί την ανακύκλωση των κοσμογονικών κύκλων (= δημιουργία – συντήρηση – καταστροφή – λύτρωση) διά της δημιουργίας!

6. Κατά τους Ταοϊστές, το απαραίτητο για την όλη ύπαρξη του Κόσμου στοιχείο είναι η **Ισορροπία.** Γι' αυτό ο σοφός αναγνωρίζει τη σχετικότητα των πραγμάτων και αγωνίζεται για τη διατήρηση της ισορροπίας τους. Ο μονόπλευρος δρόμος, λέγει ο Τσουάνγκ-Τσε, είναι άρνηση των φυσικών νόμων και του μέγιστου συμπαντικού νόμου της Ισορροπίας, που πηγάζει από την ύπαρξη πολικών σχέσεων.

Γι' αυτό ο Άριστος, συνδυάζοντας φαινομενικώς αντιτιθέμενες ιδιότητες, εφασφαλίζει την Ισορροπία (ή κατά τους Έλληνες Αρμονία).

7. Οι *«αντιφάσεις»* αποτελούν στοιχείο της ζωής και του ανθρώ-

που. Συνεπώς, δεν μπορούν ν' αγνοηθούν. Και ο Λόγος, όταν είναι τέτοιος, εμπεριέχει θέσεις, που για τους ανίδεους, που θέλουν τα απλουστευτικά σχήματα *«ή τούτο ή εκείνο»*, φαντάζουν για αντιθέσεις. Διότι αδυνατούν να συνειδητοποιήσουν τη διαλεκτική αλήθεια ότι **από τις αντιθέσεις πηγάζει η Ισορροπία** – Αρμονία. Ο Άριστος, εμπεριέχοντας αντιφάσεις και μη διστάζοντας να είναι συνθετικά αντιφατικός, εκφράζει την Ισορροπία – Αρμονία.

8. Ο Φιλόσοφος δεν παρασύρεται από τις παραπλανητικές μερικότητες. Έτσι δε διασπάται. Μένει συγκεντρωτικά τεταμένος προς το Σκοπό. Και φτάνει στο ύψος που επιτρέπει την εποπτική σύλληψη, η οποία αποτελεί προϋπόθεση για τη χάραξη της Ορθής Πορείας, δηλαδή σε μια επιλεκτική (όχι μαθηματική) συνισταμένη των αντιφατικών τάσεων και δυνάμεων.

9. Οι Επτά Κανόνες της Μέσης Οδού του Λαμαϊκού Βουδισμού ταιριάζουν απόλυτα στον Άριστο. Είναι:

Ορθές απόψεις = δίχως αυταπάτες και υποτέλεια.

Ορθές φιλοδοξίες = υψηλές προθέσεις και σωστοί στόχοι.

Ορθή διαγωγή = ευγένεια, τιμιότητα, συμπόνοια.

Ορθοί πόροι ζωής = όχι επιβίωση σε βάρος των άλλων.

Ορθές προσπάθειες = με αυτοέλεγχο, αυτοκριτική και άσκηση.

Ορθή πνευματική στάση = αναζήτηση της αλήθειας και υποστήριξή της δίχως σκοπιμότητες.

Ορθή αυτοσυγκέντρωση = διαλογισμός πάνω στην Αλήθεια.

Οι κανόνες αυτοί αποτελούν επτά βαθμίδες μιας ανώτερης αυτοπειθαρχίας.

10. Σύμφωνα με άλλη παραπλήσια εκδοχή (του νότιου Βουδισμού) οι κανόνες είναι οκτώ: Ορθές γνώμες, σκέψεις, προσπάθειες και πράξεις, ορθά λόγια, ορθή ζωή, ορθή στάση απέναντι στους άλλους, ορθή αυτοσυγκέντρωση.

11. Πηγή του Κακού, για τον Άριστο, είναι η έλλειψη Αρμονίας. Ο άνθρωπος, για να είναι υγιής και σωστός, πρέπει να είναι μια αρμονία σώματος – ψυχής – πνεύματος. Για να είναι ευτυχής, πρέπει να επιτύχει την αρμονία με τον εαυτό του, τους συνανθρώπους του, το Σύμπαν και το Θεό. Η έλλειψη αρμονίας προκαλεί αρρώστιες στο άτομο, αναταραχές στους λαούς, αστάθεια στις κοινωνίες, πολέμους μεταξύ των εθνών, δυστυχία στην ανθρωπότητα. Η επίτευξη και διατήρηση της Αρμονίας σε όλα τα επίπεδα είναι ο Σκοπός του Άριστου.

12. Στην Ανατολή, οι άνθρωποι, εσωστρεφείς, **διαλογίζονται,** αλλά δε δρουν.

- Στη Δύση, οι άνθρωποι, εξωστρεφείς, **δρουν**, αλλά δε διαλογίζονται.
- Οι πρώτοι διάγουν σε **εμπνευσμένη αδράνεια.**
- Οι δεύτεροι διάγουν σε **δίχως έμπνευση δράση.**
- Στην πρώτη περίπτωση παράγουν **απραξία.**
- Στη δεύτερη, **χάος**.
- Ο Άριστος συνθέτει αρμονικώς το διαλογισμό με τη δράση. Χαρακτηριστικό του: η **εμπνευσμένη δραστηριότητα.** Αυτή παράγει την **Αρμονία.**

Χ. Η Νέα Αριστοκρατία

«Πόσο το νιώθω βαθιά μέσα μου, σ' ό,τι λες και κάνεις, ότι ανήκουμε στο ίδιο σόι. Με καταλαβαίνεις περισσότερο απ' όσο οι άλλοι, γιατί καταγόμαστε από την ίδια γενιά».

Νίτσε
(Προς Στουλίνδη)

1. Συνοψίζω: Ο Άριστος έχει:

— Πνεύμα φιλοσοφικό.
— Ευφυία εξαιρετική.
— Μόρφωση εποπτική (όχι ειδική ή τεχνική).
— Σιδερένια θέληση.
— Δυνατή και αγαθή ψυχή.
— Καθολικήν αγάπη.
— Διάθεση να προσφέρει.
— Αρμονία σώματος – πνεύματος – ψυχής.

2. Με αυτά τα προσόντα:

— Βλέπει πίσω από τις προφάνειες.
— Αντιλαμβάνεται τα πάντα.
— Δρα με οδηγό τις καθολικές αρχές.
— Στέκεται επάνω από τις επιθυμίες, τους φόβους, τους θυμούς, τις επιρροές, τις αντιδράσεις και τις αντιξοότητες.
— Υπηρετεί το αγαθό.
— Αγαπά.
— Παράγει αρμονία.

3. Από την ίδια του τη φύση, όπως την περιγράψαμε, ο Άριστος δεν έχει καμμιά ροπή προς:

— Την ανελευθερία.

— Την απανθρωπία.
— Τη διαφθορά.
— Την αδικία.
— Τη φιλοχρηματία.
— Το φόβο.

4. Είναι:
— Ελεύθερος.
— Ελευθερόφιλος.
— Δίκαιος.
— Αδιάφθορος.
— Αφιλοχρήματος.
— Άφοβος.
— *«Μεγαλοπρεπής»*.
— Στέκεται επάνω από τις μικρότητες. Γιατί, όπως παρατηρεί ο Πλάτων, η *«μικρολογία είναι το μέγιστο εμπόδιο για την ψυχή, που μέλλει αδιάκοπα να απλώνεται, για να αγκαλιάσει το σύμπαν»*.

5. Ο Άριστος είναι οπλισμένος με το *«γνώθι σαυτόν»*. Γι' αυτό, θωρακισμένος τόσο κατά της κολακείας, όσο και κατά της εναντίον του πολεμικής, μένει αδιάφορος στους επαίνους και στους ψόγους, επιτυγχάνοντας αυτό που οι Αιγύπτιοι ιερείς απαιτούσαν από τους βασιλείς τους: *«άκαμπτος σαν αξίωμα, ακολουθεί, όπως τα ουράνια σώματα, την τροχιά του»*[132].

6. Βέβαια, όταν γίνεται απαρίθμηση των αρετών του Άριστου, πρέπει σε καθεμιά από αυτές να δίνουμε το περιεχόμενο που ταιριάζει με την περίπτωση στην οποία αναφερόμαστε. Δηλαδή:
— Σοφία για τον Άριστο είναι, πριν απ' όλα, η γνώση του τρόπου διακυβερνήσεως της Πολιτείας.

132. Κατά τον Πλάτωνα οφείλει να έχει αντοχή, ώστε να μην τον παρασύρει η πλημμύρα ενός ψόγου ή επαίνου και να μην τον κάνει να τρέχει μαζί με το ρεύμα, όπου κι αν αυτό πηγαίνει». Και στον «Κρίτωνά» του, βάζει το Σωκράτη να λέει: «Αλλά τι υμίν ούτω της των πολλών δόξης μέλει»; (τι μας νοιάζει εμάς για την γνώμη των πολλών). Ο Αιλιανός στην «Ποικίλη Ιστορία» (Β, 6) διαπιστώνει: «Σωκράτης την των πολλών εκφυλίζειν (περιφρονούσε) κρίσιν». Και στο ίδιο (Β,Ι) αναφέρει ότι όταν ο Αλκιβιάδης ένιωθε τρακ, επειδή θα μιλούσε στην εκκλησία του δήμου, ο Σωκράτης του είπε: «Δεν περιφρονείς τον τάδε κόπτη δερμάτων, τον δείνα κήρυκα της αγοράς, τον τάδε σκηνοράπτη; Λοιπόν, ο δήμος των Αθηναίων είναι ένα άθροισμα τέτοιων ανθρώπων και αν περιφρονείς τον καθένα από αυτούς σαν άτομο, πρέπει να τους καταφρονείς και σαν σύνολο».

— Ανδρεία, η σταθερή στάση έναντι όλων των αντίξοων και επικίνδυνων καταστάσεων και πραγμάτων.
— Σωφροσύνη, η επιβολή των ανώτερων τάσεών του επάνω στις κατώτερες.
— *«Δικαιοσύνη»*, η εξασφάλιση σε όλους των προϋποθέσεων για την πραγμάτωση της εν δυνάμει αρετής τους στο ανώτατο όριο που τους είναι εφικτό.

Συνοπτικώς ο Άριστος είναι αυτός που *«σκέπτεται, λέγει και πράττει ορθά»*[133].

7. Ο Άριστος δεν είναι αναγκαστικά λευκός ή μαύρος, άντρας ή γυναίκα, ξανθός ή μελαχρινός, νέος ή γέρος. Μπορεί να υπάρχει σε κάθε φυλή, φύλο, γενεά ή λαό. Το θέμα είναι να έχει τα χαρακτηριστικά που περιέγραψα. Οι εκλεκτοί όλων των εθνών, λαών και φυλών, αποτελούν είδος ξεχωριστό και στην ουσία του ενιαίο: το είδος των *«φιλόσοφων – βασιλέων»*[134].

8. Αυτό το είδος μπορεί και πρέπει να αναλάβει κάποτε τα ηνία της ανθρωπότητας. Μόνον αυτό μπορεί να την οδηγήσει στην Παγκόσμια Πολιτεία των Αρίστων. Διότι, όπως είπε ο Δημόκριτος, *«η αγαθή ψυχή έχει πατρίδα ολόκληρο τον κόσμο»*[135].

9. Ο Άριστος είναι **πατριώτης**. Αγωνίζεται για το έθνος του, για την πατρίδα του, έχει έντονη συναίσθηση για τις ρίζες του και συνδέει την αποστολή του με τη μοίρα του λαού, στον οποίον ανήκει. Όμως δεν είναι μισαλλόδοξος, σωβινιστής. **Δε μισεί τα άλλα έθνη.** Δέχεται ότι όλα μαζί αποτελούν τη μεγάλη ανθρώπινη οικογένεια. Γι' αυτό και είναι υπέρ των εθνών, που παλεύουν είτε για την ανεξαρτησία τους είτε για τη διάσωση της συλλογικής τους ταυτότητας. Συνεπώς είναι εχθρός του εξαφανιστικού αυτών των ταυτοτήτων *«δημοκρατικού»* κοσμοπολιτισμού και του εξίσου εξολοθρευτικού για τις εθνικές αυθυπαρξίες κομμουνιστικού *«διεθνισμού»*.

133. «Το ευ λογίζεσθαι, το ευ λέγειν και το πράττειν α δει», Δημόκριτος, Απ. Β. 2.

134. Στην «Αυγή των Μάγων», οι Λ. Πάουελς, Ζ. Μπερζιέ αναφέρουν σαν λόγια του Χίτλερ: «Χρησιμοποίησα για λόγους ευκαιριακούς την έννοια του έθνους, αλλά ήξερα ότι η αξία της ήταν παροδική. Θα 'ρθει μια ημέρα που ο εθνικισμός θα εκλείψει από παντού κι από την ίδια τη Γερμανία. Αυτό που θα υπάρχει επάνω σ' όλη τη γη θα είναι η αδελφότητα των δυνατών και των κυρίων». Αν πράγματι τα είπε, δείχνει ότι στο θέμα της πραγματικής διακρίσεως των ανθρώπων είχε προσεγγίσει την αλήθεια πολύ περισσότερο απ' όσο δείχνουν οι πράξεις του.

135. Δημόκριτος, Αποσπ. 247.

10. Δικό του όραμα είναι μια Οικουμένη της Αρμονίας, όπου θα συνυπάρχουν ειρηνικώς και θα συνεργάζονται για αμοιβαίο καλό όλα τα έθνη. Μια **Πανγαία των Πατρίδων,** η Ομόνοια των Ελλήνων. Ο Λάο-Τσε κήρυξε την Παγκόσμια Αγάπη, η οποία, όπως είπε, όταν είναι θεμελιωμένη στην Αρετή και στη Δικαιοσύνη, εξασφαλίζει την Ισορροπία, εναρμονίζοντας έτσι την πορεία της ανθρωπότητας με το Μέγιστο Συμπαντικό Νόμο. Αυτήν τη θέση υποστηρίζει ο Άριστος. Άρα γι' αυτόν η **ειρήνη μπορεί να υπάρξει και να διασφαλισθεί, μόνον όταν είναι δίκαιη, εν ισοτιμία, με αναγνώριση όλων των συλλογικών ταυτοτήτων και του δικαιώματός τους να υπάρχουν και να συνεισφέρουν στον πανανθρώπινο πολιτισμό.**

11. Είναι φανερό ότι, αν θέσουμε την Αρετή σαν κριτήριο της μεγαλοσύνης, η εικόνα, που μας προσφέρουν τα Κατεστημένα για την Ιστορία, *ανατρέπεται*. Διότι οι υπερφίαλοι, φιλοπόλεμοι, αιμοχαρείς, τυραννικοί, εκδικητικοί, πανούργοι, αδίστακτοι, ιδιοτελείς, κατακτητές, πολέμαρχοι, βασιλείς, αυτοκράτορες, κυβερνήτες, που απεκλήθησαν «μεγάλοι», «άγιοι», κ.ο.κ., δε θα συγκαταλέγονταν στους ευεργέτες, αλλά στους καταστροφείς της ανθρωπότητας. Αυτή άλλωστε ήταν πάντοτε η γνώμη των Αρίστων γι' αυτούς τους «μεγάλους». Έτσι, όταν ο Αλέξανδρος ρώτησε τον Κράτη το Θηβαίο, αν ήθελε για χάρη του να ξαναχτίσει τις Θήβες, που ο ίδιος μόλις είχε ισοπεδώσει, εκείνος απάντησε πικρά: *«Ποιο θα ήταν το όφελος; Πάλι κάποιος άλλος Αλέξανδρος θα τις ξαναχαλάσει»*.

Και ο αυτοκράτωρ-φιλόσοφος Ιουλιανός, συγκρίνοντας τον Αλέξανδρο με το Σωκράτη, αποφαίνεται: *«Εγώ πιστεύω ότι ο γιος του Σωφρονίσκου είναι μεγαλύτερος από τον Αλέξανδρο, διότι απ' αυτόν προήλθαν η σοφία του Πλάτωνος, η στρατηγική ικανότητα του Ξενοφώντος, η ανδρεία του Αντισθένη, η Ερετρική φιλοσοφία, η Μεγαρική, ο Κέβητας, ο Σιμμίας, ο Φαίδων και μύριοι άλλοι και έτσι δημιουργήθηκαν το Λύκειο, η Στοά, οι Ακαδημίες. Ποιος σώθηκε με τη νίκη του Αλέξανδρου;... Ποιος άνθρωπος έγινε καλύτερος; Θα βρεις, βεβαίως, πολλούς που έγιναν πλουσιότεροι, αλλά κανέναν που να έγινε σοφότερος... όσοι δε σώζονται τώρα από τη φιλοσοφία, σώζονται από το Σωκράτη»*[136]. Ταυτοχρόνως παίρνουν τη θέση που τους ανήκει μορφές σαν τον Πεισίστρατο, τον Κίμωνα, τον Άγι τον Δ΄ και τον Κλεομένη Β΄, (της Σπάρτης), το Μάρκο-Αυρήλιο, τον Ιουλιανό, τον Ασόκα. Και ακόμη ανώτερη θέση καταλαμβάνουν οι άνθρωποι του πνεύματος, οι δάσκαλοι της ηθικής, οι κήρυκες της αλήθειας, οι εκπαιδευτές της ανθρωπότητας.

136. «Προς φιλόσοφον Θεμίστιον», 10.

12. Η προϊστορία του ανθρώπου θα λήξει, μόνον όταν αφέντρα της γης γίνει αυτή η διεθνής Αριστοκρατία του πνεύματος, του ήθους και των ικανοτήτων[137], *«μια νέα αριστοκρατία, βασισμένη σε αυστηρή αυτοπειθαρχία, όπου η βούληση των φιλοσοφούντων κυβερνητών και των καλλιτεχνών τυράννων, με την ελληνική έννοια του όρου, θα σφραγίσει τις χιλιετίες»*.

137. Φ. Νίτσε.

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ

«Εμείς και οι δικοί μας, αφού όλοι γεννηθήκαμε αδέλφια από μια μητέρα, δεν ανεχόμαστε ούτε δούλος ούτε κύριος να είναι ο ένας του άλλου. Αυτή η κατά φάσιν ισογονία μάς επιβάλλει να ζητούμε ισοδυναμία κατά νόμο και σ' ένα μόνο να δίνουμε το προβάδισμα, σ' εκείνον που διακρίνεται για την αρετή και τη φρόνησή του».

Πλάτων
(«Πολιτεία»)

Το Όραμα: Το ιδεατό πρότυπο

«Θα αρκούσε ένας μόνος τέτοιος θεϊκός ζωγράφος να υπάρξει, για να πραγματοποιήσει όσα τώρα φαίνονται σαν απίστευτη ουτοπία».

Πλάτων
(«Πολιτεία»)

1. Θα ρωτήσετε: Ποιο είναι το πρότυπο της Δημοκρατίας σου; Απαντώ: Δεν υπάρχει πρότυπο! Καμιά χώρα, καμιά κοινωνία, δεν έχει ως τώρα πραγματοποιήσει το πρόταγμά μου. Αυτό δε σημαίνει ότι δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί. Αλίμονο αν μέναμε κολλημένοι στα εκάστοτε πραγματοποιημένα. Τότε δε θα είχε συντελεστεί ποτέ καμιά ανακάλυψη, καμιά εφεύρεση, κανένας νεωτερισμός. Η πρωτότυπη δημιουργία θα είχε πεθάνει. **Ό,τι δεν έγινε, δε θα πει ότι δεν μπορεί να γίνει.** Και ό,τι συλλαμβάνει το μυαλό, μπορεί να το πραγματώσει η πράξη.

2. Βέβαια, με τα παραπάνω, στην πραγματικότητα, αναφέρομαι όχι στην ύπαρξη του ίδιου του προτύπου, αλλά της εφαρμογής του. Διότι **το Πρότυπο καθεαυτό υπάρχει, άσχετα προς την εφαρμογή του.** Ο

Πλάτων κατέδειξε ότι οι υπαρκτές μορφές προκύπτουν από τα πρότυπα που υπάρχουν στον αόρατο κόσμο – στον κόσμο των ιδεών. Η σύγχρονη επιστήμη δέχεται την υπόθεση ότι υπάρχουν *«βιολογικά οργανωτικά πρότυπα»*, σύμφωνα με τα οποία οργανώνονται τα μόρια σε οργανική ύλη. Είναι λογικό να υποθέτουμε ότι τα πρότυπα αυτά δεν περιλαμβάνουν την ασθένεια. Αν είναι έτσι, τότε η ασθένεια αποτελεί παρέκκλιση από το πρότυπο και η εκδίωξή της επαναπροσέγγιση σ' αυτό. Άρα μπορούμε να διώξουμε την αρρώστια, αν βρούμε τρόπο να επανασυνδεθούμε με το πρότυπο.

Το Πρότυπο της τέλειας Πολιτείας υπάρχει.

Η μη-εφαρμογή του, η παρέκκλιση απ' αυτό, αποτελεί την αιτία, για την οποία νοσούν οι υλικά μορφοποιημένες Πολιτείες. Η εξυγίανσή τους θα επιτευχθεί με την επαναφορά τους στο Πρότυπο.

Ι. Οι αρχές της

«Οι εχεφρονούντες άνδρες έχουν να επιτελέσουν ένα γιγάντιο έργο: το καθάρισμα των σταύλων της πολιτικής».

Χ. Ουέλς
(«Παγκόσμια Ιστορία»)

α) Ο Γόρδιος Δεσμός

1. Κανείς δεν μπορεί ν' αμφισβητήσει στα σοβαρά την άποψη ότι **πρέπει να κυβερνούν οι Άριστοι**. Αυτό είναι άλλωστε και το συμφέρον των πολλών. Γιατί, αν τους κυβερνούν οι Άριστοι, τότε αυτοί θα μεριμνούν για των πολλών το καλό. Βέβαια, προϋπόθεση είναι ότι θα κυβερνούν οι πραγματικά Άριστοι. Δηλαδή, οι εκλεκτοί όχι από καταγωγή, πλούτο ή τις ιδιοτροπίες της μάζας, αλλά από την ίδια τη **φύση**, συμπληρωμένη με τη **παιδεία** και την **άσκηση**. Ιδεώδης, λοιπόν, Πολιτεία θα ήταν εκείνη όπου ο μηχανισμός προωθήσεως προς τα διάφορα αξιώματα θα λειτουργούσε κατά τρόπο που να εξασφαλίζει κατά κανόνα την ανάδειξη των καλυτέρων.

2. Τέτοια Πολιτεία μέχρι σήμερα δε βρέθηκε. Γιατί; «Διότι, μας λένε, το πρόβλημα της επισημάνσεως και προωθήσεως των πράγματι Αρίστων στη διακυβέρνηση της Πολιτείας είναι όχι απλώς δυσεπίλυτο αλλά κυριολεκτικώς άλυτο. Είναι κάτι δυσχερέστερο και από το διπλασιασμό του κύβου, την τριχοτόμηση της γωνίας ή τον τετραγωνισμό του κύκλου. Πραγματικός Γόρδιος Δεσμός. Κι έτσι, μια και όλες οι Πολιτείες είναι κακές, ας αρκεσθούμε να προτιμούμε το μικρότερο κακό».

3. Πρόκειται φυσικά περί ψεύδους. Ο μύθος του Γόρδιου Δεσμού κατασκευάσθηκε σκοπίμως από την Αναξιοκρατία, για να τη δικαιολογεί και για να την αναπαράγει. Η θεμελίωση της Πολιτείας σε θεσμούς που να εξασφαλίζουν την ανάθεση των τυχών της στους καλύτερους, δεν είναι ανέφικτη, αλλά ούτε καν δυσχερής. Αιτία της μη διακυβερνήσεως των ανθρώπων από τους καλύτερους δεν είναι ότι τάχα αυτοί δεν είναι δυνατόν ν' ανευρεθούν, να επιλεγούν και να προωθηθούν. Η αιτία είναι άλλη: ότι οι χειρότεροι **δε θέλουν** να γίνει κάτι τέτοιο. Αυτοί έφτιαξαν τεχνητά το Γόρδιο Δεσμό του τάχα άλυτου προβλήματος. Ξέχασαν όμως κάτι: οι Γόρδιοι Δεσμοί δεν είναι απαραίτητο να λυθούν. Συνήθως **κόβονται**.

4. Γιατί δεν κυβερνούν, λοιπόν, οι Άριστοι; Διότι:

— Στην τάχα δημοκρατία αντικαθίσταται η Ποιότητα από την ποσότητα και η Αρετή από την επιτηδειότητα – άρα οι Άριστοι εκτοπίζονται.

— Στα ολοκληρωτικά καθεστώτα την εξουσία νέμεται μια κάστα ανθρώπων, που διέθεταν τα μέσα να την καταλάβουν και είναι αρκετά αδίστακτοι, ώστε να τη διατηρούν με τη βία – άρα οι Άριστοι αφανίζονται.

5. Είναι, συνεπώς, αναγκαίο να βρεθεί ένα σύστημα *πέρα* και από τη «δημοκρατία» και από τον ολοκληρωτισμό. Ένα σύστημα που να διασφαλίζει τη φυσιολογική και απρόσκοπτη προώθηση των Αρίστων στη διακυβέρνηση της Πολιτείας: Οπότε όλα θα πάνε για όλους καλύτερα.

4. Πώς θα επιτευχθεί όμως κάτι τέτοιο;

— Η τάχα δημοκρατία διακηρύσσει δικαιώματα και ελευθερίες, που δεν παρέχει.

— Ο ολοκληρωτισμός καταργεί απροκάλυπτα και τα πρώτα και τις δεύτερες.

Η ορθή λύση – το κόψιμο του Γόρδιου Δεσμού, είναι **τα δικαιώματα και οι ελευθερίες να παρέχονται ανάλογα με την ικανότητα σωστής χρήσεώς τους**. Όσο πιο ικανό, ενάρετο και υπεύθυνο είναι ένα μέλος της κοινωνίας, τόσο μεγαλύτερες δυνατότητες πρέπει να έχει να προσφέρει στο σύνολο. Ένα τέτοιο σύστημα σχεδιάζω στις σελίδες, που ακολουθούν.

6. Ουσία του συστήματός μου είναι μια θεμελιώδης – κεντρική αρχή: **Άλλο άνθρωπος και άλλο Πολίτης.** Συνεπώς: **Άλλο «ανθρώπινα» και άλλο πολιτικά δικαιώματα.**

Για ν' αποκτήσεις τα δεύτερα, δεν αρκεί η ανθρώπινη ιδιότητά σου. Πρέπει ακόμη, να διαθέτεις προσωπική αρετή, **να ενδιαφέρεσαι για την Πολιτεία και να έχεις τη δυνατότητα να την υπηρετήσεις**. Όποιος διαθέτει αυτά τα προσόντα, επιλέγεται, προπαρασκευάζεται και προωθείται μ' ένα σύστημα παιδείας, δοκιμασίας και επιλογής. Το είδος της παιδείας, των δοκιμασιών και των επιλογών μπορεί ν' αλλάζει – η αρχή όμως όχι.

Μ' αυτό το σύστημα, η αριθμητική-ποσοτική αντίληψη για τον άνθρωπο αντικαθίσταται από την ποιοτική. Η πρώτη εξισώνει. Η δεύτερη σέβεται τις αναλογίες – είναι η εφαρμογή του *«κατ' αναλογίαν ίσου»* του Αριστοτέλη.

7. Η δημοκρατία» λέει: «Ένας **άνθρωπος** μία ψήφος».

Ο ολοκληρωτισμός: «Ένας **αρχηγός** μία ψήφος» (=δημοκρατία της μιας ψήφου).

Η νέα Πολιτεία: «Ένας **πολίτης** μία ψήφος».

Αλλά, παρά τους αντίθετους ισχυρισμούς της «δημοκρατίας», ο κάθε άνθρωπος δεν είναι και πολίτης, με την έννοια ότι η ανθρώπινη ιδιότητα από μόνη της δε συνεπάγεται αναγκαστικώς και το ενδιαφέρον, την ικανότητα κρίσεως, τις γνώσεις, το ήθος, την ανιδιοτέλεια και γενικώς τα προσόντα, που απαιτούνται, για να συμμετέχει κάποιος στα της Πολιτείας.

8. Φυσικά, κάθε ανθρώπινο ον έχει ικανότητα κρίσεως. Ο βαθμός κατοχής της όμως ποικίλλει αφάνταστα. Γι' αυτό και **δεν επιτρέπεται να υπάρχει ίση συμμετοχή στα κοινά**. Τούτο όμως δεν αφορά σ' όλα τα θέματα. Υπάρχουν ζητήματα, που κάθε άνθρωπος αντιμετωπίζει άμεσα, έρχεται μαζί τους σε συνεχή επαφή, τα ζει και τ' αντιλαμβάνεται. **Όλοι** οι κάτοικοι ενός χωριού λ.χ., ξέρουν αν χρειάζεται νέο σχολείο ή όχι, **όλοι** οι κάτοικοι μιας πόλεως υποφέρουν από κάποιο νέφος αιθαλομίχλης, **όλοι** οι κάτοικοι μιας περιοχής ξέρουν ότι η επικοινωνία τους με τον έξω κόσμο είναι ανεπαρκής. Για τέτοιου είδους θέματα, που ανάγονται σε άμεσα ***αισθητές πραγματικότητες*** μπορεί να κρίνει ο μέσος άνθρωπος. Θα πρέπει, λοιπόν, να μπορεί να το κάνει με μια ευρύτατη «καθολική» δημοκρατία, στις επαγγελματικές οργανώσεις, στην τοπική αυτοδιοίκηση, κλπ. Τα ευρύτερα όμως θέματα της Πολιτείας, όπως λ.χ. θέματα εξωτερικής ή αμυντικής πολιτικής, οικονομικού προγραμματισμού, προσανατολισμού της παιδείας και άλλα παρόμοια, απαιτούν υψηλότερο βαθμό κρίσεως, περισσότερες εμπειρίες, εκτενέστερες γνώσεις, βαθύτερα ενδιαφέροντα. Αυτά είναι **μόνον** για τους Πολίτες. Αυτοί θα τα κρίνουν ελεύθερα. Και αυτοί θα επιλέγουν με ελεύθερες δικασίες τους υπεύθυνους για τη διακυβέρνηση της Πολιτείας.

9. Όπως βλέπουμε, το σύστημα είναι απλό, σαν «το αυγό του Κολόμβου». Είναι, λοιπόν, τόσο ανόητοι οι επί αιώνες κυβερνώντες, ώστε να μην το σκέφθηκαν; Σίγουρα όχι. Ποιος όμως απ' αυτούς ανέχεται τους Κολόμβους και μάλιστα «αυγά φέροντας»;

10. Πρέπει να διευκρινίσω ότι το σύστημα, που λεπτομερειακά αναπτύσω παρακάτω, δεν το θεωρώ ούτε μοναδικό ούτε αμετακίνητο. Είναι απλώς αυτό που εγώ μπόρεσα να σχεδιάσω. Άλλωστε δεν είναι δυνατόν ένα σύστημα να ισχύσει για πάντα και για όλον τον κόσμο. Ασφαλώς, θα μεταβάλλεται ανάλογα με το χώρο και με το χρόνο. Εκείνο που ενδιαφέρει είναι η ουσία του, που συνίσταται σε μιαν *αμετάβλητη αρχή:* **Άλλο άνθρωπος και άλλο πολίτης – Συνεπώς, άλλο «ανθρώπινα» και άλλο πολιτικά δικαιώματα.**

11) Με άλλα λόγια: το βασικό, για να λειτουργήσει σωστά η νέα Πολιτεία δεν είναι οι συγκεκριμένοι θεσμοί αυτοί καθεαυτοί. Το βασικό είναι η ίδια η κοινωνία να είναι τέτοια, ώστε:

α) Στους κόλπους της να διαμορφώνονται αρκετοί Άριστοι (άρα θέμα παιδείας).

β) Αυτοί να αναγνωρίζονται και προωθούνται όσο και όπως τους αξίζει.

Γι' αυτό το κέντρο βάρους δε θα πρέπει να δοθεί μακροπρόθεσμα στις λεπτομέρειες των πολιτικών θεσμών, αλλά στην παιδεία, στην καλλιέργεια των αληθινών αξιών, στη σωστή πολιτιστική ανάπτυξη, μ' ένα λόγο στη διαμόρφωση μιας κοινωνίας με φυσική-ψυχική-πνευματική υγεία. Αυτή η κοινωνία είναι το θεμέλιο, απ' όπου θ' αναδεικνύεται η **πολιτική αριστοκρατία**, που θα θέτει σε λειτουργία το πολιτικό εποικοδόμημα.

12. Άλλωστε, ολόκληρη η Ιστορία αποδεικνύει ότι και οι καλύτεροι θεσμοί, τα σοφότερα συστήματα χρεοκοπούν και καταρρέουν, αν οι άνθρωποι, που τους ενσαρκώνουν και τα χειρίζονται, είναι ακατάλληλοι. Φυσικά, ισχύει και το αντίστροφο και οι πιο εξαίρετοι άνθρωποι μπορεί αν όχι να διαφθαρούν, πάντως να αποτύχουν, αν τοποθετηθούν σ' ένα πλαίσιο ακατάλληλων θεσμών και επικεφαλής ενός κακού Συστήματος. Όμως το δεύτερο ισχύει λιγότερο. Διότι αν οι εξαίρετοι άνθρωποι είναι και αρκετά μεγάλοι και οι συνθήκες ευνοϊκές, μπορούν ν' αλλάξουν τους θεσμούς και το σύστημα προς το καλύτερο. Ενώ οι πιο τέλειοι θεσμοί και τ' αποτελεσματικότερα συστήματα δεν μπορούν να μεταβάλουν τους ανίκανους σε ικανούς, τους διεφθαρμένους σε ενάρετους, τους κακούς σε καλούς. Η τέλεια εγγύηση είναι, λοιπόν, **και καλοί**

θεσμοί και καλοί ηγέτες. Αν όμως πρέπει να διαλέξουμε ανάμεσα στα δύο, τότε οφείλουμε να διαλέξουμε τους καλούς ηγέτες. Και το σύστημα που προτείνω σ' αυτό πρωτίστως αποβλέπει: στην εξασφάλιση καλών πολιτών, άρα και καλών ηγετών.

β) Ο Άνθρωπος

«Πολίτης δε γίνεται κανείς λόγω γεννήσεως..., αλλά μόνο λόγω αξίας».
(από το παρόν)

1. **Στη διάκριση του ανθρώπου από τον πολίτη, θεμελιώνω την αξιοκρατική Πολιτεία μου**. Φυσικά, το κριτήριο για την ανάδειξη ενός ανθρώπου σε πολίτη, διαφέρει από εκείνο των αρχαίων. Πολίτης γίνεται κάποιος όχι λόγω γεννήσεως (ελεύθερος=μη δούλος), καταγωγής (Αθηναίος, Σπαρτιάτης κλπ.), φύλου (άνδρας) κοκ., αλλά μόνο λόγω **αξίας**. Δεν υπάρχουν περιορισμοί στη δυνατότητα να γίνεις πολίτης. Ο καθένας δικαιούται, εφόσον **ενδιαφέρεται**, να ζητήσει την ιδιότητα του πολίτη. Και θα τη ζητήσει την ιδιότητα του πολίτη, εφόσον καταβάλλει την αναγκαία προσπάθεια και **αποδείξη** ότι είναι άξιος της. Άρα δεν είναι προνόμιο – είναι δυνατότητα προς αξιοποίησιν ή δικαιώμα προς κατάκτησιν.

2. Αρχή της Πολιτείας μου είναι: **Μόνον όσοι διαθέτουν το ήθος, την παιδεία, τη γνώση και τις ικανότητες, που απαιτούνται, είναι κατάλληλοι να κυβερνήσουν.** Μόνον έτσι θα τεθεί τέρμα στο χάος και στην ασυναρτησία, που διέπουν τα ανθρώπινα. Διότι και το ένα και η άλλη, είναι καρποί της αναξιοκρατίας. Με την εκτόπισή της, θα εκλείψουν Γι' αυτό τούτη η θεμελιώδης αρχή, η της αξιοκρατίας, δεν μπορεί να μεταβληθεί. Μπορούν όμως να βελτιώνονται συνεχώς (και φυσικά, να ποικίλλουν) οι τρόποι εφαρμογής της.

3. Στην Πολιτεία μου, τα δικαιώματα χωρίζονται σ' εκείνα που είναι κοινά για όλους τους ανθρώπους και στα ειδικά για τους πολίτες. Δηλαδή, **στα ανθρώπινα και στα πολιτικά δικαιώματα**. Τα πρώτα, είναι συνυφασμένα με την ανθρώπινη ιδιότητα. Και επειδή όλοι οι άνθρωποι αν και άνισοι και ανόμοιοι, έχουν αυτήν την ιδιότητα, πρέπει να έχουν και τα δικαιώματα, που απορρέουν από αυτήν. **Είναι, λοιπόν, κοινά για όλους**. Κάθε ανθρώπινο ον είναι αυτομάτως και φορέας τους. Η Πολιτεία μου του τ' αναγνωρίζει. Και μεριμνά, ώστε να του διασφαλίζει την απρόσκοπτη άσκησή τους.

4. Τα πολιτικά *δεν* περιλαμβάνονται στα γενικά ανθρώπινα δικαιώματα. Για να τ' αποκτήσει κάποιος, πρέπει:

- **Να τα ζητήσει.**
- **Να αποδείξει ότι είναι άξιος να τα ασκεί με κρίση, γνώση και υπευθυνότητα**.

Η απόδειξη γίνεται με την υποβολή σε σειρά από δοκιμασίες. Όποιος δε θέλει να τις αντιμετωπίσει ή δεν επιτύχει σ' αυτές, δε γίνεται Πολίτης. Συνεπώς, η μη κατοχή πολιτικών δικαιωμάτων οφείλεται είτε σε αδιαφορία είτε σε έλλειψη των αναγκαίων για την υπεύθυνη άσκησή τους προσόντων. Διότι, αν άνθρωποι αδιάφοροι ή δίχως κρίση-ευφυία-γνώση-υπευθυνότητα-ήθος μετέχουν στη λήψη ζωτικών για το σύνολο αποφάσεων, πολλαπλασιάζεται η πάντα υπαρκτή πιθανότητα του σφάλματος.

5. Πρέπει ν' αποσαφηνίσω ότι η ικανότητα θετικής συμμετοχής στα κοινά είναι **άσχετη** προς άλλες ικανότητες και άλλα προσόντα, που μπορεί να έχει ένα άτομο. Το να είναι κανείς ευφυής επιχειρηματίας, επιδέξιος τεχνίτης, καταρτισμένος επιστήμονας ή προικισμένος καλλιτέχνης, δε συνεπάγεται και το ότι αυτός ενδιαφέρεται για τα κοινά ούτε ότι κατέχει πολιτική σκέψη-γνώση-υπευθυνότητα ικανότητα. *«Έκαστος εφ' ω ετάχθη»*.

6. «Ανθρώπινα δικαιώματα», δηλαδή αυτά που τα έχει κάποιος, απλώς και μόνο επειδή ανήκει στο ανθρώπινο γένος, είναι:

— Το δικαίωμα στη ζωή, στη μόρφωση, στη δουλειά, στη δίκαιη αμοιβή, στην υγεία, στην ψυχαγωγία.

— Το δικαίωμα να διαλέγει το επάγγελμά του, τον τόπο της διαμονής του, τ' αναγνώσματα, τα θεάματα και τ' ακροάματά του.

— Να επικοινωνεί ανεμποδίστως με ανθρώπους και ιδέες.

— Να ταξιδεύει μέσα και έξω από τη χώρα του.

— Ν' αποκτά ιδιοκτησία και περιουσία και να τις διαθέτει κατά τη βούλησή του.

— Ν' αναπτύσσει την επαγγελματική του δραστηριότητα.

— Να δημιουργεί οικογένεια.

— Να επιδίδεται σε ελεύθερη επιστημονική έρευνα, καθώς και σε αλογόκριτη καλλιτεχνική και πνευματική αναζήτηση και δημιουργία.

— Να εκφράζει χωρίς περιορισμούς, σκέψεις, κρίσεις ιδέες.

— Να επιλέγει τη θρησκεία του (ή να μην έχει θρησκεία).

— Να συνεταιρίζεται και να συνέρχεται για οικονομικούς ή συνδικαλιστικούς σκοπούς.

Γενικώς: τα οικονομικά-κοινωνικά-πνευματικά δικαιώματα (και οι αντίστοιχες ελευθερίες) είναι κτήμα όλων, τόσο σε ατομικό, όσο και συλλογικό επίπεδο.

Μ' ένα λόγο, η Πολιτεία μου **εγγυάται σε όλους όλα τα δικαιώματα, εκτός από τα πολιτικά**. Διότι η συμμετοχή στα κοινά είναι δικαίωμα, αλλά δεν παρέχεται αυτομάτως – οφείλει κανείς να το κατακτήσει, (όπως λ.χ. το δικαίωμά να γίνει γιατρός, εκπαιδευτικός, αξιωματικός ή μηχανικός), αποδεικνύοντας ότι έχει τα αναγκαία προσόντα και ότι μπορεί να το ασκήσει ουσιαστικώς.

7. Οι μη-πολίτες δεν εμποδίζονται να μετέχουν στη λήψη **άλλων**, μη ζωτικής για την ύπαρξη της Πολιτείας, αποφάσεων. Στην Πολιτεία μου υπάρχει η ευρύτατη δυνατή **αποκέντρωση** σε όλα τα θέματα. Ό,τι μπορεί να κριθεί από τα μέλη μιας κοινότητας, ενός δήμου, μιας επιχειρήσεως κλπ. δεν απασχολεί το Κράτος. Τέτοια τοπικά, ειδικά και ανάλογα θέματα, κρίνονται με αντίστοιχες συνελεύσεις ή με ψηφοφορίες καθολικής συμμετοχής. Οι περισσότεροι δεν ενδιαφέρονται για υψηλή πολιτική, νοιάζονται όμως για το χωριό τους, τη συνοικία τους, για τις συγκοινωνίες, το περιβάλλον κ.ο.κ. Στη διαμόρφωση της μεγάλης πολιτικής μετέχουν όσοι νοιάζονται και μπορούν. Στις αποφάσεις για τα άλλα θέματα, μετέχουν όλοι οι έχοντες σχέση μ' αυτά, λ.χ. σαν εργαζόμενοι μιας επιχειρήσεως, κάτοικοι μιας περιοχής, κλπ.

γ) Ο Πολίτης

«Μόνο μια μειοψηφία των ανθρώπων έχει πολιτική σημασία».
(Από το παρόν κείμενο)

1) Στις «δημοκρατίες» τα πολιτικά δικαιώματα ενσωματώνονται στα γενικά ανθρώπινα. Έτσι, με φαινομενικά επιπόλαιη γεναιοδωρία, παρέχονται σε όλους: σε τίμιους και άτιμους, ευφυείς και βλάκες, ανιδιοτελείς και ιδιοτελείς, φιλαλήθεις και ψεύτες, μορφωμένους και αγράμματους, ώριμους και ανώριμους. Δηλαδή, τα πολιτικά δικαιώματα δίνονται πολύ πιο εύκολα από το δικαίωμα να κυνηγάς λαγούς ή να οδηγείς αυτοκίνητο. Γιατί άραγε; Απλούστατα, επειδή έτσι, ακριβώς, αυτά τα δικαιώματα **χάνουν κάθε ουσιαστικό περιεχόμενο. Με το να δίδονται σε όλους, αφαιρούνται από όλους**. Στην πραγματικότητα δεν παρέχεται παρά ένα «δικαίωμα»: της συμμετοχής στην απάτη των εκλογών.

Στις λεγόμενες «δημοκρατίες» τα πολιτικά δικαιώματα δίδονται και στους αδιάφορους και σε όσους δεν είναι σε θέση να τ' αξιοποιήσουν για ένα κύριο λόγο: για να βοηθήσουν με την αδιαφορία ή την πολιτική αναξιότητά τους τους επιτήδειους στην πολιτική **εξουδετέρωσηταν Αρίστων. Μ' αυτόν τον τρόπο εξαθλιώνεται** η πολιτική. Αποτέλεσμα: η **υποβάθμιση** και των φυσικών ανθρώπινων δικαιωμάτων, που είναι επόμενο να μην ευδοκιμούν σε αναξιοκρατικές Πολιτείες.

2. Στον ολοκληρωτισμό, τα πολιτικά δικαιώματα είναι *προνόμιο* της κομματικής κάστας. Αλλά και σ' αυτής τα μέλη παρέχονται με τον **όρο** της διαρκούς ομογνωμίας. Έτσι, στην πραγματικότητα, πολιτικά δικαιώματα δεν παρέχονται σε κανέναν. Στα στελέχη του μοναδικού κόμματος παρέχεται απλώς η δυνατότητα καταλήψεως διάφορων αξιωμάτων. Όσο για ανθρώπινα δικαιώματα, αυτά δεν υπάρχουν, αφού έχει συντελεστεί η ολική αλλοτρίωση του ατόμου.

3. Στην Πολιτεία μου, τ' ανθρώπινα δικαιώματα (οικονομικά-κοινωνικά-πνευματικά) είναι κτήμα **όλων**, τόσο σε ατομικό, όσο και σε συλλογικό επίπεδο. Τα πολιτικά δικαιώματα όμως παρέχονται **μόνο** σ' εκείνους, που θ' αποδείξουν ότι είναι άξιοι να τα κατέχουν. Δηλαδή, σε όσους αποδείξουν ότι ενδιαφέρονται πράγματι για τις ευρύτερες κοινές υποθέσεις και ταυτοχρόνως έχουν όλα εκείνα τα προσόντα (γνώσεις, κρίση, ήθος), που τους επιτρέπουν να ασκήσουν τα πολιτικά δικαιώματά τους κατά τρόπο ουσιαστικό και προς όφελος του συνόλου.

4. Πρέπει να διακρίνουμε τα πολιτικά δικαιώματα από τις πολιτικές ελευθερίες. Τα πρώτα, αναγόμενα συνοπτικώς στο εκλέγειν και στο εκλέγεσθαι, παρέχονται σε όσους ανακηρύσσονται πολίτες. Οι δεύτερες ανήκουν σε όλους. Διότι την ελευθερία να εκφράζει πολιτικές σκέψεις και να κρίνει εκείνους που ασκούν την εξουσία (τους ίδιους και τις πράξεις τους) την έχει ο καθένας.

5. Οι Πολίτες υποδιαιρούνται σε τρεις κατηγορίες:

i) Σ' εκείνους που έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν, αλλά όχι και του εκλέγεσθαι. Διότι άλλο είναι να μπορείς να κρίνεις και να επιλέγεις αυτούς που ασκούν την εξουσία και άλλο να μπορείς να την ασκείς ο ίδιος. Για το δεύτερο απαιτούνται περισσότερο ενδιαφέρον, μεγαλύτερη ωριμότητα και αυξημένες ικανότητες.

ii) Σ' εκείνους που δικαιούνται να εκλέγονται για κατώτερα και μεσαία λειτουργήματα.

iii) Σ' εκείνους που δικαιούνται να εκλέγονται και για ανώτερα και ανώτατα λειτουργήματα.

Το πέρασμα από τη μία κατηγορία στην άλλη επιτυγχάνεται με την ωρίμανση, την πείρα και την προσπάθεια.

6. Η ανακήρυξη κάποιου σε Πολίτη έχει σαν μοναδικό κριτήριο **τα προσόντα**. Η φυλή, το φύλο, το κοινωνικό στρώμα, η θρησκεία δεν παίζουν κανένα ρόλο. Οι πολίτες απαρτίζουν μιαν αριστοκρατία **φυσική**, όχι τεχνητώς «κατασκευασμένη» από κόμμα, καταγωγή, πλούτο,

φυλή, κλπ. Ο τρόπος επιλογής αναφέρεται στο σύνολο των ιδιοτήτων των μελών της, όχι σε κάποιο κριτήριο μεμονωμένο (λ.χ. χρώμα επιδερμίδας) ή γενικό (λ.χ. φυλετική προέλευση) ή περιοριστικό και μη προσδιοριστικό (λ.χ καταγωγή) ή άσχετο (πλούτος) ή εξωτερικό (ένταξη σε κομματική ή άλλη κοινότητα).

7. Είναι κοινός τόπος ότι *«η εκλογή παράγει τα καλύτερα αποτελέσματα της, σε ομάδες που προέβησαν σε προκαταρκτική επιλογή των μελών τους»*[138]. Για να επιλεγούν τα μέλη μιας αθλητικής εθνικής ομάδας λ.χ., προηγούνται πολλές προκαταρκτικές επιλογές μέσω **δοκιμασιών** και στο τέλος οι διάφορες εθνικές ομάδες **αγωνίζονται** σε προκριματικούς, ημιτελικούς και τελικούς αγώνες. Δηλαδή, η νικήτρια ομάδα αναδεικνύεται μέσα από μια σειρά δοκιμασιών-επιλογών. Αυτό το λογικότατο σύστημα, που εφαρμόζεται σχεδόν παντού όπου υπάρχει ελεύθερη εκλογή, αγνοείται στον πολιτικό τομέα, όπου εφαρμόζεται η καθολική ψηφοφορία όπως εκδηλώνεται στις γενικές εκλογές, **χωρίς** προηγούμενες προκαταρκτικές επιλογές, που θα έκριναν:

i) Ποιοι δικαιούνται να έχουν δικαίωμα ψήφου και ποια βαρύτητα θα έχει η ψήφος τους

ii) Ποιοι δικαιούνται να είναι υποψήφιοι και για ποια λειτουργήματα.

Στην Πολιτεία μου αυτός ο παραλογισμός καταργείται. Ο Πολίτης γίνεται και ολοκληρώνεται και ο Άρχοντας ανέρχεται **σταδιακώς** στα λειτουργήματά του, με αδιάκοπη σειρά προκαταρκτικών **επιλογών** μέσω **δοκιμασιών.**

8. Έχουμε, λοιπόν, μια κοινωνία, που την αποτελούν: **Ο Ιδιώτης και ο Πολίτης.**

i) **Ο Ιδιώτης:**

α) **Σαν άνθρωπος**, είναι κάτοχος όλων των δικαιωμάτων που συνδέονται μ' αυτήν του την ιδιότητα.

β) **Σαν Εργαζόμενος**, δικαιούται να μετέχει στη λήψη των αποφάσεων και στη διαχείριση των θεμάτων, που έχουν άμεση σχέση με αυτήν του την ιδιότητα. Δηλαδή, μετέχει στη διαχείριση θεμάτων, που αφορούν στην επιχείρηση όπου εργάζεται, δικαιούται να συνδικαλίζεται, να προβάλει διεκδικήσεις, κ.ο.κ.

γ) **Σαν Δημότης**, μετέχει στη διαμόρφωση της τοπικής πολιτικής που αφορά στα ζητήματα της περιοχής κατοικίας του.

δ) **Σαν εν δυνάμει Πολίτης**, δικαιούται ν' αποκτήσει αυτήν την ιδιότητα, καταβάλλοντας τις αναγκαίες προς τούτο προσπάθειες και υποβαλλόμενος στις συναφείς δοκιμασίες. Για την απόκτηση αυτής της ιδιότητας όλοι, ανεξαιρέτως και αδιακρίτως, έχουν ακριβώς τις ίδιες ευκαιρίες.

ii) **Ο Πολίτης:**

α) **Σαν Πολίτης**, έχει πέρα από τα δικαιώματα του ιδιώτη και τα πολιτικά.

Εάν πετύχει ν' ανέβει στη βαθμίδα του **Νομοφύλακα**, έχει επαυξημένα πολιτικά δικαιώματα.

Εάν κατορθώσει να φθάσει στη βαθμίδα των **Αρχόντων**, δικαιούται ν' αναδειχθεί στα ανώτερα λειτουργήματα της Πολιτείας.

9) Ιδιώτες και Πολίτες, διαφέρουν μόνον ως προς τα πολιτικά δικαιώματα. Σε όλους τους άλλους τομείς (οικονομικός, κοινωνικός, πνευματικός) έχουν τα ίδια δικαιώματα. Όσο για τις ελευθερίες και τις ευκαιρίες, αυτές είναι οι ίδιες για όλους.

10) Ο Νίτσε είπε ότι *«μόνο μία μειοψηφία της ανθρώπινης φυλής έχει ηθική σημασία»*. Δε λέω το ίδιο. Όλοι οι άνθρωποι έχουν ηθική, αλλά μόνο **μια μειοψηφία τους έχει και πολιτική σημασία**. Στην Πολιτεία μου αυτή η μειοψηφία έχει πολιτικά δικαιώματα που:

— Δεν είναι πλασματικά, όπως στις υπαρκτές «δημοκρατίες».

— Δε συνοδεύονται με τον όρο της ομοφωνίας, όπως στον ολοκληρωτισμό.

— Συνδυάζονται με πλήρεις πολιτικές ελευθερίες (δυνατότητα κριτικής, πολυκομματισμός, κλπ.).

11. Φιλοσοφία μου είναι:

Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι μια περιουσία, που αποκτήθηκε παθητικά, από την εύνοια της **τύχης,** που σ' έκανε άνθρωπο, χωρίς καμιά δική σου προσπάθεια. Δικαιούσαι να ζεις, επειδή **έτυχε** να γεννηθείς. Δικαιούσαι να μορφωθείς, να εργαστείς, να κάνεις οικογένεια, επειδή **έτυχε** να υπάρχεις σαν άνθρωπος. Έχεις δικαίωμα στην αξιοπρέπεια, επειδή **έτυχε** να είσαι ανθρώπινη ύπαρξη.

Τα πολιτικά δικαιώματα όμως είναι περιουσία **προς κατάκτησιν.** Η απόκτησή τους εξαρτάται από σένα, από τη δική σου προσπάθεια.

Τ' ανθρώπινα δικαιώματα είναι **απρόσωπα.** Τα πολιτικά, είναι **προσωπικά.** Τα πρώτα απλώς τα έχεις και διατηρούνται αυτομάτως. Τα δεύτερα τα κατακτάς και τα διατηρείς με συνεχή προσπάθεια.

12. Με τη διάκριση αυτή επιτυγχάνεται η *«κυβέρνηση των επιλέκτων»*, που ζήτησε ο Λ. Λυωτέ (Lyauté), αντιτιθέμενος σε μια δημοκρατία που ισχυρίζεται ότι ο καθένας είναι ικανός ν' ασχολείται με τα κοινά.

138. Ζυλιέν Σεβερνύ.

Ξεκινώ από την αρχή ότι για το καλό της κοινωνίας πρέπει ν' αναλαμβάνουν κάθε λειτουργία της οι κατάλληλοι γι' αυτήν. Δηλαδή, εκείνοι που διαθέτουν τα ειδικά χαρίσματα για τη συγκεκριμένη λειτουργία. Και περισσότερο από όσο για κάθε άλλη, τούτο ισχύει για την πολιτική λειτουργία.

δ) Η Ελευθερία

«Δεν υπάρχει φοβερότερο, από το να υπόκεινται οι πράξεις ενός ανθρώπου στη θέληση κάποιου άλλου».
Εμ. Καντ

1. Οι Έλληνες δεν έδιναν στην ελευθερία το νόημα που της δίνουν οι σύγχρονοι «δημοκρατικοί». Δεν την ταύτιζαν με την ιδιότητα του ανθρώπου (=το βιολογικό άνθρωπο). Και συνεπώς, δεν τη θεωρούσαν καθόλου σαν «δικαίωμά» του και μάλιστα «αναφαίρετο». Η ελευθερία γι' αυτούς δεν ήταν **δικαίωμα**. Ήταν μέγα **προνόμιο**. Διότι ελευθερία ήταν το σύνολο των πλεονεκτημάτων που απολάμβαναν οι **λίγοι** που είχαν την επίζηλη ιδιότητα του Πολίτη. Γι' αυτό θεωρούνταν φυσικό να υπάρχουν δούλοι (=μη κάτοχοι ελευθερίας), όπως και άνθρωποι που δεν ήσαν δούλοι, αλλά δεν ήσαν και πολίτες (μέτοικοι, γυναίκες). Για τον ίδιο λόγο, επειδή δηλαδή η ελευθερία δεν ήταν «δικαίωμα», αλλά «προνόμιο», μπορούσε και ν' αφαιρεθεί, όπως γινόταν λ.χ. με τον εξοστρακισμό.

2. Αυτή η ελευθερία-προνόμιο, ήταν **απείρως ουσιαστικότερη** από τη σύγχρονη πλασματική ελευθερία-δικαίωμα (αναφαίρετο, αναπαλλοτρίωτο κ.ο.κ.). Διότι ο Πολίτης μετείχε άμεσα, προσωπικά, όχι δι' «αντιπροσώπου», στα κοινά. Και είχε δυνατότητες ασύλληπτες για το σημερινό δήθεν πολίτη να εκφρασθεί, να επηρεάσει, αλλά και να καταλάβει κρατικά λειτουργήματα.

Στην Πολιτεία μου η ελευθερία υπάρχει για όλους. Η ιδιότητα του Πολίτη όμως κατακτάται μόνον από όσους την αξίζουν. Έχουμε, συνεπώς, ποσοτικό περιορισμό της. Έχουμε όμως και τεράστια ποιοτική αναβάθμισή της με την προσέγγιση του Πολίτη στην αρχαιοελληνική έννοιά του.

3. **Οι πολλοί δεν ενδιαφέρονται για τους πολλούς**. Ο καθένας απ' αυτούς ενδιαφέρεται για τον εαυτό του και για τους δικούς του. Αν όμως ο κάθε άνθρωπος επιδιώκει την προσωπική του ευημερία, ασφάλεια, ειρήνη, κλπ., πώς θα εξασφαλιστούν αυτά τ' αγαθά σε γενική κλιμακα; Θα ήταν αδύνατο, αν δεν υπήρχε εκείνος που δε νοιάζεται για το

δικό του, αλλά για το γενικό καλό. Ο Άριστος είναι εκείνος που το επιδιώκει, ακόμη και με θυσία του εαυτού του. Άρα η Πολιτεία που ευδοκιμεί, είναι εκείνη που του παρέχει τη δυνατότητα να φροντίζει για το γενικό καλό και ν' αναλωθεί σ' αυτό[139].

4. Το ιδεώδες των πολλών δεν είναι η ελευθερία. Είναι η ασφάλεια. Όσο πιο ασφαλής, τόσο λιγότερο ελεύθερος είσαι. Και αντιστρόφως. **Απόλυτη ελευθερία υπάρχει μόνο στην απόλυτη ανασφάλεια**. Ποιος τολμά να διακινδυνεύσει την απόλυτη ανασφάλεια; Μόνον ο Άριστος. Οι άλλοι ικανοποιούνται με την αφθονία, την ειρήνη, τη σταθερότητα, την τάξη και την ήρεμη απολαβή των οικονομικών, πνευματικών και γενικώς των ανθρώπινων δικαιωμάτων τους. Γι' αυτό ο Άριστος είναι **ο κατεξοχήν ελεύθερος άνθρωπος**. Και συνεπής προς τον εαυτό του είναι και ελευθερόφιλος (=αντιτυραννικός). Γι' αυτό η Πολιτεία του είναι κράτος ελευθερίας.

5. Στην Πολιτεία των Αρίστων υπάρχει η πιο πλήρης διανοητική ελευθερία και ανθίζει ο πιο ανεμπόδιστος στοχασμός. Αυτό τη διαφοροποιεί προς την Πολιτεία τόσο του ολοκληρωτισμού, όσο και του συνταγματικού κοινοβουλευτισμού. Η πρώτη είναι Πολιτεία αρνήσεως κάθε ελευθερίας. Ενώ η δεύτερη, η των προσποιητών αληθειών και ελευθεριών – το ίδιο της τ' όνομα («δημοκρατία») είναι μια προσποίηση.

6. Η Πολιτεία των Αρίστων δε διεκδικεί δικαιοδοσία επάνω σ' όλες τις πράξεις (και πολύ λιγότερο στις σκέψεις) των ανθρώπων. Διότι η **Πολιτεία είναι τόσο καλύτερη, όσο λιγότερο απόλυτη είναι η εξουσία της**. Ο άνθρωπος πρέπει να δικαιούται να υπάρχει (και να ενεργεί) όχι απλώς «κατά φύσιν», αλλά «κατά την εαυτού φύσιν». Αυτό αποκλείει την τυφλή υποταγή στους κατόχους της εξουσίας και μάλιστα όταν αυτοί την κατέλαβαν με την (δημοκρατική) απάτη ή με την (ολοκληρωτική) βία – δηλαδή με αναξιοκρατικές διαδικασίες.

Επαναλαμβάνω: Ο Άριστος είναι εχθρός και της δήθεν «δημοκρατίας» και του ολοκληρωτισμού. Διότι είναι πολέμιος του όποιου Κακού. Το Σωκράτη τον δολοφόνησε η «δημοκρατία». Είναι όμως βέβαιο ότι θα είχε άσχημα μπλεξίματα και με τους Τριάκοντα, αν το απολυταρχικό καθεστώς τους ήταν μακροβιότερο. Ήδη είχε συγκρουστεί μαζί τους. Και δεν αποκλείεται να πλήρωνε τελικώς τη διαφωνία του με τη ζωή του, οπότε θα μας τον παρουσίαζαν σαν «μάρτυρα της δημοκρατίας».

---

139. Ο Πλάτων βάζει τον Οδυσσέα να διαλέγει στη μετενσάρκωσή του τη ζωή ενός απλού ανθρώπου, δίχως έγνοιες και αξιώματα. Όμως ο Οδυσσέας ήταν πανούργος, έτσι σκέφτονται οι πανούργοι.

7. Η Πολιτεία μου, αντιθέτως προς εκείνην του ολοκληρωτισμού, δε θεμελιώνεται στο μονόλογο, στην ομοιομορφία, στην ομοφωνία, στο μονοκομματισμό. Αναγνωρίζοντας σαν Πολίτες μόνον τους Άξιους, αποβλέπει στην εξουδετέρωση όχι της ελευθερίας, αλλά του παράγοντα μάζα-όχλος, ακριβώς για τη διασφάλιση της ελευθερίας. Διότι ακόμη και τα κοινά σε όλους ανθρώπινα δικαιώματα κινδυνεύουν από την ανάμιξη των πολλών στην πολιτική, αφού αυτοί είναι ανεύθυνοι και ακατάρτιστοι περί τα πολιτικά. Τα δικαιώματα, οι ελευθερίες και τα συμφέροντα των πολλών διασφαλίζονται μόνον όταν τους κυβερνούν η Ευθύνη, η Γνώση και η Αρετή, – δηλαδή όταν εξουσιάζουν οι Άριστοι.

8. Η Πολιτεία μου παρέχει εγγυήσεις στον άνθρωπο και στον Πολίτη απέναντι στην εξουσία. Τέτοιες είναι:

— Η διάκριση των εξουσιών.

— Ο έλεγχος επί της εξουσίας.

— Οι περιορισμοί της από το νόμο.

9. Η Πολιτεία μου διαφέρει:

— Από τη δήθεν «δημοκρατία»: στο ότι οι εγγυήσεις είναι ουσιαστικές, αντί για απλώς τυπικές.

— Από τον ολοκληρωτισμό: επειδή εκείνος τις αγνοεί και θεωρητικώς και πρακτικώς.

10. Η Πολιτεία μου συντρίβει την κυριαρχία του πλούτου και της πολιτικής κάστας.

— Στη δήθεν «δημοκρατία» κυριαρχούν οι κάτοχοι πλούτου, οι ιδιοκτήτες μέσων μαζικής επικοινωνίας και οι ελέγχοντες τα όργανα πιέσεως ή επιρροής.

— Στον ολοκληρωτισμό κυριαρχούν οι κάτοχοι του μοναδικού πολιτικού μηχανισμού, που σε τελευταία ανάλυση δεν είναι παρά μηχανισμός επιβολής και καταπιέσεως.

Στην Πολιτεία των Αρίστων δεν επιτρέπεται:

— Η ανάμιξη του πλούτου στην πολιτική.

— Η ύπαρξη υπερμέτρως ισχυρών ατόμων (σε μέσα επιβολής επί του συνόλου).

— Η ύπαρξη «επιμέρους κοινωνιών», – ώστε ν' αποφεύγεται στο μέτρο του δυνατού η ομαδοποίηση των απόψεων και *«να μπορεί ο κάθε πολίτης να σκέπτεται για λογαριασμό του»*[140].

11. Στην Πολιτεία μου επιτρέπεται να υπάρχουν:

140. Ζ.Ζ. Ρουσώ.Την ίδια άποψη άλλωστε είχαν πριν από αυτόν και ο Λυκούργος και ο Μακιαβέλι. Και μετά από αυτόν, στην πρώτη φάση της, η Γαλλική Επανάσταση.

— Επαγγελματικά σωματεία, αλλά όχι πολιτικοποιημένα.

— Εκκλησίες, αλλά περιορισμένες στον ειδικό ρόλο τους.

— Ποικίλες οργανώσεις, αλλά όχι μυστικές ή μισομυστικές.

— Ιδιωτικές επιχειρήσεις, αλλά όχι τραστ ή μονοπώλια.

— Ομάδες κοινών ενδιαφερόντων, αλλά όχι πιέσεως.

Μόνες επιτρεπόμενες πολιτικές οργανώσεις είναι τα κόμματα.

12. Από τα παραπάνω, συνάγεται ότι η Πολιτεία μου *είναι Δημοκρατία* – αλλά των Αρίστων.

Βέβαια, **αν** όλοι οι άνθρωποι ήταν ευφυείς, έντιμοι, εργατικοί, υπεύθυνοι και γενικά είχαν όλα τα προσόντα, που απαιτούνται, για να μετέχει κανείς στη διαχείριση των κοινών υποθέσεων, δε θα υπήρχε ανάγκη η Δημοκρατία να είναι των Αρίστων – θ' αρκούσε η σκέτη. Όμως η πραγματικότητα είναι διαφορετική.

13. Η ελευθερία, που παρέχει ο φιλελεύθερος Αστισμός, είναι η **της επιλογής μέσα στο Σύστημα**. Είναι σαν να σου λένε ότι θα μεταβείς υποχρεωτικά από το α΄ σημείο στο β΄, αλλά κατά τη μετάβαση, έχεις την «ελευθερία» να επιλέξεις τη δεξιά, την κεντρική ή την αριστερή λουρίδα του δρόμου.

Ο ολοκληρωτικός Αστισμός δηλ. ο «κομμουνισμός» δεν παρέχει ούτε αυτήν την «ελευθερία» - σου ορίζει και τη λουρίδα.

Πραγματική **ελευθερία όμως δεν είναι η δυνατότητα επιλογής μεταξύ παραλλαγών του ίδιου συστήματος. Είναι η δυνατότητα αλλαγής αυτού τούτου του Συστήματος**

14. Ελεύθερος δεν είμαι όταν μπορώ να επιλέξω ανάμεσα σε προσφερόμενες προκατασκευασμένες ετοιμασμένες παραλλαγές, όπως π.χ. μεταξύ «δημοκρατικών» και «ρεπουμπλικανών» ή «φιλελεύθερων» και «σοσιαλιστών». Ελεύθερος είμαι όταν μπορώ να εφεύρω νέα, δική μου λύση και βρίσκω τη δύναμη ν' αγωνίζομαι γι' αυτήν, δηλαδή για κάτι διαφορετικο ούτε «δημοκρατικό» ούτε «ρεπουμπλικανικό» ούτε άλλο παρόμοιό του, αλλά για την εκ βάθρων ανάπλαση των πάντων. **Η πραγματική ελευθερία δεν είναι η της επιλογής. Είναι η της αναπλαστικής ενέργειας, της δημιουργικής δράσεως**. Και αυτή η ελευθερία ουδέποτε παρέχεται ή αναγνωρίζεται από κανένα ισχύον καθεστώς –κατακτιέται μέσα στον αγώνα.

15. Η ελευθερία επιλογής δεν οδηγεί πουθενά. Τελικά απολήγει στον αδιάφορο κονφορμιτισμό. Η αναπλαστική ελευθερία οδηγεί στην τελείωση του Προσώπου. Και τελικά, απολήγει στην ανάπλαση του κόσμου. Αυτή η ελευθερία είναι η του Αρίστου. Και δεν τη βρίσκει ούτε σε κάποιο άρθρο Συντάγματος ούτε σε κάποια «διακήρυξη δικαιωμά-

των» – τη βρίσκει μέσα του. Δεν τη ζητά από κάποιο δικαστήριο ή από κάποιαν «επιτροπή προστασίας κλπ.» αργόσχολων φαρισαίων – την πραγματώνει στον αγώνα του.

Ελευθερία δεν είναι να επιλέγω ανάμεσα σε προσφερόμενες (από άλλους ή από τις συνθήκες) δυνατότητες. Είναι να θέλω κι άλλες δυνατότητες, πέρα από τις προσφερόμενες. Και ιδίως, ελευθερία είναι ο αγώνας μου για την κατάκτηση αυτών των παραπέρα δυνατοτήτων. Γι' αυτό η απόλυτη ελευθερία, η πέραν των πεπερασμένων δυνατοτήτων, ανήκει μόνο στους Θεούς: *«Ελεύθερος γαρ ούτις έστι πλην Διός»*[141].

ε) Η Δημοκρατία

«Αν ήταν λαός θεών, το πολίτευμά τους θα ήταν δημοκρατικό. Τόσο τέλειο πολίτευμα δεν είναι για ανθρώπους».
Ζ.Ζ. Ρουσσώ

1) Η Πολιτεία μου είναι Δημο-κρατία. Διότι:
i) Σ' αυτήν υπάρχει πράγματι **«Δήμος»** – δηλαδή ένα σύνολο από πολίτες, που ενδιαφέρονται γνησίως για τις ευρύτερες κοινές υποθέσεις και διαθέτουν όλα τα προσόντα, που τους επιτρέπουν ν' ασχολούνται μ' αυτές προς όφελος της Πολιτείας. Είναι ένας «Δήμος» από ανθρώπους, που διαθέτουν μόρφωση, κρίση ενημέρωση, αίσθημα ευθύνης, ήθος, ενδιαφέρον.
ii) Ο «Δήμος» αυτός πράγματι **«κρατεί»,** αφού αυτός εκλέγει στ' αλήθεια (όχι πλασματικώς) τους κυβερνώντες από τους κόλπους του, τους ελέγχει ουσιαστικώς (όχι εικονικώς) και κρίνει τη λογοδοσία τους.

2. Εκτός από τα παραπάνω, η Πολιτεία μου:

— Αναγνωρίζει και κατοχυρώνει σε όλους τα ανθρώπινα δικαίωματα.

— Παρέχει σε όλους πλήρη οικονομική, κοινωνική και πνευματική ελευθερία σε ατομικό και σε συλλογικό επίπεδο.

— Λειτουργούν οι ελευθερίες ιδεών, συνειδήσεως, εκφράσεως, επικοινωνίας, έρευνας, αμφιβολίας, διαφωνίας, δημιουργίας, αιρέσεως, ελέγχου και κριτικής.

— Οι κυβερνώντες εκλέγονται. Η θητεία τους είναι χρονικώς περιορισμένη. Η εξουσία τους δεσμεύεται από το νόμο. Τα έργα τους ελέγχονται. Και οι ίδιοι κρίνονται και λογοδοτούν[149].

141. Αισχύλου «Προμηθεύς Δεσμώτης» στιχ. 50.

142. Στην αρχαιότητα υπήρχαν τα «εύθυνα», δηλαδή η λογοδοσία στο τέλος της αρχοντίας. Ο θεσμός πρέπει να επαναφερθεί και να ισχύσει.

3. Η Δημοκρατία μου θεμελιώνεται στην αρχή ότι η διαρκής (χωρίς εναλλαγή) άσκηση μιας απεριόριστης και ανεξέλεγκτης εξουσίας, όταν διαιωνίζεται, μπορεί να διαφθείρει και δημιουργεί τάσεις σφετερισμού, τυραννίας και καταπιέσεως. Γι' αυτό:
i) Η εξουσία δεν είναι μοναρχική, μονοκρατική, προσωποπαγής. **Δεν υπάρχει ο ένας**, ο μέγας αρχηγός, ο αδιαφιλονίκητος, ο αλάθητος, ο υπεράνω κριτικής, ο δικτάτορας. Το σώμα των Αρίστων από τη σύνθεσή του αποκλείει την ανάδειξη τέτοιου ανθρώπου. Η «αρχηγική αρχή» δεν έχει θέση στην αληθινή δημοκρατία.
ii) Δεν υπάρχει ένα κόμμα και μάλιστα μονολιθικό, δογματικό που να μονοπωλεί την εξουσία. Αντί γι' αυτό έχουμε **ένα σώμα πολιτών**, από το οποίο αναπηδούν διάφορα κόμματα σε μη προκαθορισμένο αριθμό. Το σώμα αυτό δεν έχει ούτε ιδεολογική, ούτε πολιτική ομοιογένεια. Αποτελεί «κοινότητα» μόνο με την έννοια ότι σ' αυτήν ανήκουν οι ικανότεροι και χρηστότεροι. Όμως η «κοινότητα» αυτή δε συγκροτεί κάστα, δεν είναι μονολιθικά οργανωμένη.
iii) Η εξουσία ανήκει σ' εκείνους που την κατακτούν μ' ελεύθερο ανταγωνισμό μεταξύ των ικανών.

4. Η Πολιτεία των Αρίστων βασίζεται στην αρχή ότι η πολυφωνία, η πολλαπλότητα στις ανθρώπινες εκδηλώσεις, η ποικιλία στη σκέψη, είναι στοιχεία **απαραίτητα** και τονωτικά της ζωής μιας κοινωνίας. Όμως όλα αυτά δεν είναι **ποσότητες** μετρούμενες μηχανικώς. Είναι **ποιότητες** εκφραζόμενες δια μέσου της Παιδείας και των Αρίστων.

- Ποιότητα αντί ποσότητα.
- Αποτίμηση αντί απαρίθμηση.
- Φιλοσοφία αντί αριθμητική.
- Επιλογή αντί εκλογή.

Αυτά είναι τα χαρακτηριστικά της Δημοκρατίας των Αρίστων και οι διαφορές της από την τυπική «δημοκρατία». Έτσι η αξιοκρατικώς αναδεικνυομένη ηγεσία της είναι σύνθεση διαφορετικών τάσεων, συνετών ελέγχων και ουσιαστικών ισορροπιών.

5. Η Πολιτεία όμως δεν είναι απλώς Δημοκρατία – είναι Δημοκρατία *των Αρίστων*, επειδή: Το πολιτικό σύστημα είναι διαρθρωμένο έτσι, ώστε με συνεχείς δοκιμασίες και επιλογές να προωθούνται προς την εξουσία οι καλύτεροι. Λαοί θεών δεν υπάρχουν. **Υπάρχουν όμως «θεοί» μέσα στους λαούς. Και αυτοί πρέπει να κυβερνούν**. – Οι μεγάλοι κερδισμένοι απ' αυτό θα είναι οι ίδιοι οι λαοί.

6. Ο Άριστος είναι φορέας ήθους, ευθύνης, γνώσεως και ικανοτήτων. Με την εξουσία του θα εξαλειφθούν ο τυχοδιωκτισμός και η ανευ-

θυνότητα, που χαρακτηρίζουν την πορεία της Ιστορίας. Για πρώτη φορά αυτή θα εκλογικευθεί και έτσι θα κυριαρχηθεί, στο βαθμό του δυνατού, από τον άνθρωπο.

7. Σκοπός της Πολιτείας μου δεν είναι η εξάλειψη των πολιτικών δικαιωμάτων και των ελευθεριών, που διακηρύσσει, αλλά δεν εφαρμόζει η «δημοκρατία» και που καταργεί ο ολοκληρωτισμός. Είναι **η άσκησή τους από εκείνους που θέλουν και μπορούν να εξυπηρετήσουν το σύνολο**.

8. Ο Μπ. Ράσσελ αναρωτιέται αν υπάρχει πολίτευμα, που να μπορεί να παραδόσει την κυβέρνηση στο σοφό. Απαντά αρνητικώς. Και συμπεραίνει: *«Έτσι, το πρόβλημα της επιλογής «σοφών» ανδρών και της αναθέσεως της κυβερνήσεως σ' αυτούς παραμένει άλυτο. Και αυτό αποτελεί και το τελικό επιχείρημα υπέρ της «δημοκρατίας»*[143]. Δηλαδή, αν το πρόβλημα λυνόταν, τότε κατά το Ράσσελ η «δημοκρατία» δε θα είχε λόγο υπάρξεως, δοθέντος ότι είναι αποδεκτή μόνον **αρνητικώς**.Πιστεύω ότι η λύση υπάρχει: είναι μια Πολιτεία της Παιδείας, όπου ένα σύστημα αγωγής, δοκιμασιών και επιλογών επιτρέπει την προώθηση στην εξουσία των Αρίστων. Αυτό το σύστημα δεν καταλύει τη «δημοκρατία» (αφού άλλωστε είναι ανύπαρκτη). Αντιθέτως: από τυπική την μετασχηματίζει σε ουσιαστική – σε δημοκρατία των Αρίστων.

9. Όλοι όσοι ασχολήθηκαν με την Ιστορία, δέχονται, αδιαμφισβήτητο γεγονός: η δημοκρατία αποτέλεσε πάντοτε την «εξαίρεση» στην πορεία της ανθρωπότητας, που για κανόνα της έχει τις μη-δημοκρατικές μορφές διακυβερνήσεως. Οι λιγότεροι ειλικρινείς μην μπορώντας ν' ανασκευάσουν το γεγονός, προσφεύγουν σε αναπόδεικτους «μεταφυσικούς» ισχυρισμούς του τύπου ότι αυτή εξαίρεση είναι τάχα *«καρπός μιας σταθερής ιδέας, η οποία είναι παρούσα σε όλα τα ευρωπαϊκά δόγματα, που διαμόρφωσαν την ευρωπαϊκή σκέψη»*[144]. Όμως:

- Όλες οι ιδέες για κάθε είδους πολιτικό καθεστώς είναι «σταθερές». Λ.χ. η ιδέα της βασιλείας, διαπερνά ολόκληρη την Ιστορία.
- Λιγότερο σταθερή από οποιαδήποτε άλλη ιδέα είναι η της δημοκρατίας, η οποία απουσιάζει τελείως από το μέγιστο μέρος της Ιστορίας και από το μέγιστο τμήμα της ανθρωπότητας.
- Η ιστορία της (μη-μεσογειακής) Ευρώπης, όπου αναγκάζονται να περιορίσουν τη δημοκρατική ιδέα οι θιασώτες της, αρχίζει μόλις τον 6ο μ.Χ. και παραμένει για αιώνες ιστορία βαρβάρων. Η «δημοκρατική ιδέα» παρουσιάζεται πολύ αργότερα.

143. «Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας».

144. Ζ.Ζ. Σερβάν Σρεμπέρ «Η Αμερικανική Πρόκληση».

10. Ως τώρα ίσχυε η ρήση του Ιούλιου Καίσαρα: *«Δημοκρατία δεν είναι τίποτα παραπάνω από μια λέξη»*.

Με το σύστημα που προτείνω, για πρώτη φορά γίνεται δυνατή η εφαρμογή μιας πραγματικής δημοκρατίας – ενός καθεστώτος, όπου στ' αλήθεια «κρατεί» ένας «δήμος» επιλέκτων.

στ) Η Αρμονία

> *«Όσοι άνθρωποι είναι φτιαγμένοι από χρυσό, πρέπει να είναι άρχοντες, όσοι από άργυρο, φύλακες· και όσοι από χαλκό, γεωργοί και χειροτέχνες».*
>
> *Πλάτων*

1. Η κοινωνία είναι ένας οργανισμός. Όσοι άνθρωποι είναι εντεταγμένοι σε μια συγκεκριμένη κοινωνία, αποτελούν τα μέλη αυτού του οργανισμού. Όμως για να είναι ένας οργανισμός υγιής και να λειτουργεί σωστά και αποτελεσματικά, τα μέλη του «εξειδικεύονται». Και το καθένα (μάτι, χέρι, αυτί, κλπ.) εκτελεί κάποιο **συγκεκριμένο προορισμό.** Αλίμονο αν αυτή η συνεργασία – ισορροπία κλονισθεί. Όταν λ.χ. τα χέρια δεν υπακούουν στον εγκέφαλο ή τα νεύρα δε μεταφέρουν σ' αυτόν τα αισθητήρια ερεθίσματα, ο οργανισμός ολόκληρος νοσεί. Έτσι και ο κάθε άνθρωπος πρέπει να τοποθετείται μέσα στον κοινωνικό οργανισμό στη σωστή, δηλαδή αρμονική προς τις ικανότητες, τις διαθέσεις και τα ταλέντα του, θέση.

2. Ο Σωκράτης και ο Πλάτων δίδαξαν ότι ο κάθε άνθρωπος πρέπει να έχει θέση ανάλογη προς την αξία του[145].

Όταν αυτό δε γίνεται, ο κοινωνικός οργανισμός πάσχει από δυσαρμονία και αρρωσταίνει από την αδικία. Η Πολιτεία των Αρίστων επιδιώκει να δώσει στον κάθε άνθρωπο την **πραγματική** δυνατότητα να καταλάβει μέσα στους κόλπους της τη θέση, που του ταιριάζει και που γι' αυτό του ανήκει.

3. Ο Άριστος πρέπει να κατέχει θέση ανώτερη απέναντι στο μη Άριστο, όχι όμως και απέναντι στον άλλον Άριστο. Αυτό είναι δικαιοσύνη. Και αυτή οδηγεί στην Πολιτεία της αρμονίας.

4. Τα άτομα έχουν **ανόμοιες** και **άνισες** ικανότητες. Γι' αυτό:

- Οι τομείς, στους οποίους μπορούν να επιδοθούν, είναι **ανόμοιοι**.
- Και το σημείο, ως το οποίο μπορούν να αναπτυχθούν οι δρώντες στον ίδιο τομέα, είναι **άνισο**.

145. Ο Πλάτων βάζει εξάλλου το Θερσίτη στη μετενσάρκωση του να γίνεται μαϊμού. Μπορούν να κυβερνούν οι μαϊμούδες; Και όμως, σήμερα «μπορούν».

• Η ανομοιομορφία και η ανισότητα των ανθρώπων δεν είναι κακό. Αντιθέτως, αποτελούν ευτυχείς και γόνιμες πραγματικότητες. Πλουτίζουν τη ζωή με πολλαπλότητα, πολυμορφία και πολυφωνία. Της δίνουν ποικιλία. Την κάνουν πολυδιάστατη. Και εξοβελίζουν την ανία και τη στασιμότητα. **Η ανομοιομορφία και η ανισότητα είναι αστείρευτη πηγή της προόδου**. Γι' αυτό η Πολιτεία μου απορρίπτει τις αφύσικες, άγνωστες στη ζωή και αντιδραστικές έννοιες της ομοιομορφίας και της ισότητας.

6. Η ανομοιομορφία και η ανισότητα δε σημαίνουν ότι δεν πρέπει να σεβόμαστε τον κάθε άνθρωπο. Διότι, όσο χαμηλό κι αν είναι το επίπεδο αναπτύξεώς του, όσο περιορισμένες κι αν είναι οι ικανότητές του, δεν παύει να είναι οι άνθρωπος. Δηλαδή, δεν παύει να είναι τελείως διαφορετικός από τα άλλα όντα, να ανήκει στο ίδιο βιολογικό είδος με τα πιο εξελιγμένα άτομα και να έχει μέσα του τη σπίθα του Θεού. Παραγνώριση αυτής της βασικής αλήθειας οδηγεί στη βαρβαρότητα.

7. Γι' αυτό η Πολιτεία μου απορρίπτει τη μονοκρατορία, την απολυταρχία, την ανελευθερία, την καταπίεση, καθώς και τις **όποιες διακρίσεις δεν αντανακλούν το συγκεκριμένο επίπεδο αρετής και αξίας του κάθε ατόμου.** Αυτές οι διακρίσεις δε συνιστούν αδικία, αλλά δικαιοσύνη. Αποτελούν την αναλογικήν ισότητα, που δίνει στον καθένα αναλόγως προς το τι αξίζει και τι προσφέρει.

8. Με την περί *«συμβολαίου»* θεωρία, η Πολιτεία υποβαθμίζεται σε ένα είδος εμπορικής εταιρίας[146].

Η Πολιτεία μου είναι πολύ παραπάνω από *«εμπορικό συμβόλαιο»*. **Έχει ηθικό προορισμό.**. Την εξασφάλιση ορθής (δηλαδή δίκαιης) ζωής. Και αυτή θεμελιώνεται στην Αναλογική Ισότητα.

9. Πρόκειται, λοιπόν, για Πολιτεία εύτακτη και **«φιλική»**, σύμμορφη προς το θεό και κατοικήσιμη από ανθρώπους. Αυτή είναι η Πολιτεία της Αρμονίας.

10. Αρμονία δε σημαίνει ούτε έλλειψη αντιθέσεων και συγκρούσεων ούτε απουσία κινήσεως και εξελίξεως. Σημαίνει όμως ότι:

• Οι αντιθέσεις οδηγούν σε συνθέσεις.
• Οι συγκρούσεις ξεπερνιούνται θετικώς.
• Η κίνηση είναι ομαλή.
• Η εξέλιξη ανοδική – βελτιωτική.

146. Βλέπε κεφ.: «Το ψεύδος του Συμβολαίου» στο βιβλίο μου «Τα Κατεστημένα: Δημοκρατία και Ολοκληρωτισμός».

ΙΙ. Τα θεμέλια της

«Ούτε το χρώμα ούτε οι πρόγονοι μπορούν
να φτιάξουν έναν άξιο βραχμάνο... Για
να γίνει επίσημος διορισμός, εξετάζεται απαραίτητα
η εργατικότητα, ο χαρακτήρας και η αξία –
η κάστα και η οικογένεια δεν ενδιαφέρουν».

Σονκρασάρια
(«Νιτισάρα» 10ος μ.Χ. αιώνας).

Θεμέλια της Πολιτείας των Αρίστων είναι:
Η Αγωγή.
Η Ενημέρωση.
Η Επιλογή.
Η Συμμετοχή.
Η Εξουσία της Αρετής.
Η Εξελικτικότητα.

1. **Αγωγή.** Αποβλέπει στην ολοκληρωτική ανάπτυξη όλων των δυνατοτήτων και ικανοτήτων του κάθε ατόμου. Έτσι αυτό θα αναδείξει την προσωπικότητά του. Θα μπορέσει να πάρει τη θέση που του ταιριάζει στην κοινωνία, ν' αναλάβει το ρόλο που του αρμόζει στην Πολιτεία και να συμβάλει δημιουργικά στο καλό του συνόλου.

2. **Ενημέρωση.** Καταργούνται η ατομική και κυβερνητική ιδιοκτησία στα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Η ενημέρωση **κοινωνικοποιείται** και αποδεσμεύεται. Έτσι, πραγματοποιείται συνεχής και αψευδής πληροφόρηση για όλα. Και ο Δήμος θα μπορεί να κρίνει *«εν γνώσει»*. Διότι μόνον όταν έχεις Γνώση, μπορείς να έχεις και Γνώμη.

3. **Επιλογή.** Είναι σύστημα συνεχούς αξιοκρατικής προωθήσεως και αναδείξεως των Αρίστων σε όλους τους τομείς. Ταυτόχρονα, αποτρέπεται η διαμόρφωση ιθύνουσας κάστας. Διότι υπάρχει αέναη ανανέωση με την άνευ άλλων όρων, εκτός από την ικανότητα και το ήθος του επιλεγομένου, αδιάκοπη ροή νέου αίματος. Η επιλογή -προώθηση-ανάδειξη σε όλα τα πεδία της Πολιτείας γίνεται με συνεχείς και διαδοχικές εκπαιδεύσεις και δοκιμασίες. Με τον ίδιο τρόπο γίνεται και η επάνδρωση και ιεράρχηση του όλου κρατικού μηχανισμού, με βάση τα ουσιαστικά προσόντα και την απόδοση, όχι την αρχαιότητα. Το σύστημα των κλιμακωτών διαγωνισμών, που εφάρμοσαν οι Κινέζοι, εμποδίζει αποτελεσματικά την ευνοιοκρατία, την οικογενειοκρατία και τη

γραφειοκρατική απολίθωση. Στον κρατικό μηχανισμό έμπαινε μόνο όποιος είχε τις απαραίτητες γνώσεις και ικανότητες, ασχέτως καταγωγής ή πλούτου. Και με το ίδιο κριτήριο ανέβαινε στην κλίμακα της ιεραρχίας. Η κομφουκιανή παιδεία των δημόσιων υπαλλήλων και αξιωματούχων αποτελούσε την εγγύηση για το σεβασμό τους προς την ιδιότητά τους και για τη δίκαιη (πατρική, αλλά όχι χαλαρή) στάση τους απέναντι στους διοικούμενους. Η νόθευση, παραμέληση και παραβίαση αυτού του συστήματος, σε συνδυασμό και με την παραμόρφωση του από τον τυπολατρικό σχολαστικισμό, επέφεραν την αποτελμάτωση της Κίνας από το 16ο μ.Χ. αιώνα και μετά.

4. **Συμμετοχή:** *«Η έννοια κλειδί στο δημοκρατικό καθεστώς δεν είναι ούτε η επιβολή του αριθμού ούτε η εκλογή ούτε η αντιπροσώπευση, αλλά* ***η συμμετοχή*** *(...) Είναι η πολιτική μορφή όπου κάθε πολίτης βλέπει να του αναγνωρίζεται το δικαίωμα να μετέχει στις δημόσιες υποθέσεις»*, υποστηρίζει ο Αλ Ντε Μπενουά[147]. Αν είναι έτσι, και εγώ συμφωνώ ότι είναι, τότε η Πολιτεία των Αρίστων είναι η γνήσια δημοκρατία. Διότι σ' αυτήν:

i. Κάθε άνθρωπος βλέπει να του αναγνωρίζεται το δικαίωμα να γίνει Πολίτης.

ii. Όταν το επιτύχει, γίνεται **Πολίτης πραγματικός,** όχι εικονικός, όπως στις γνωστές *«δημοκρατίες»* και συμμετέχει στ' αλήθεια, όχι υποθετικά στις δημόσιες υποθέσεις.

Αν το *«μέγιστο της δημοκρατίας»* συμπίπτει με το μέγιστο της συμμετοχής, κατά την επιτυχή διατύπωση του Μπενουά, τότε η Πολιτεία των Αρίστων είναι η μέγιστη Δημοκρατία, διότι παρέχει το *«μέγιστο»* της ουσιαστικής συμμετοχής, αρκεί αυτό το *«μέγιστο»* να το αντιληφθούμε όχι ποσοτικά, αλλά ποιοτικά. Δηλαδή, να μην κρίνουμε το μέγεθος της συμμετοχής από τον αριθμό των ψηφιζόντων, αλλά από το βαθμό της πραγματικής κυριαρχίας τους.

5. **Εξουσία της Αρετής.** Εξασφαλίζεται με το όλο σύστημα αγωγής και επιλογής, που λειτουργεί έτσι, ώστε να φθάνουν στα ανώτερα και ανώτατα λειτουργήματα της Πολιτείας μόνον όσοι διαθέτουν την ηθική, πολιτική και πνευματική αρετή[148].

α) **«Ηθική Αρετή»** = θάρρος, (ηθικό σθένος), εγκράτεια, δικαιοσύνη, πίστη, ελπίδα, αγαθοεργία.

147. «Δημοκρατία - το πρόβλημα» 1985.

148. Ο Αριστοτέλης διακρίνει την αρετή του πολίτη από εκείνην του ανθρώπου γενικά, αν και πιο ειδικά λέγει ότι «σε μερικές πολιτείες ο καλός άνθρωπος και ο καλός πολίτης είναι το ίδιο».

β) **«Πολιτική Αρετή»** = θάρρος, (ψυχική γενναιότητα), φρόνηση, δικαιοσύνη, κατανόηση, πίστη. Η ύπαρξη αυτής της Αρετής είναι προϋπόθεση για την εκπαίδευση κάποιου στη *«βασιλική τέχνη»* τού κυβερνάν.

γ) **«Πνευματική Αρετή»** = θάρρος, (πνευματική ακεραιότητα και τόλμη), σύνεση, δικαιοσύνη, σοφία, κατανόηση, πίστη.

Άριστος, είναι εκείνος που διαθέτει τις παραπάνω τρεις Αρετές και έχοντας, λόγω ικανοτήτων, ήθους, χαρακτήρα, **αυξημένες υποχρεώσεις** απέναντι στο σύνολο, αναλαμβάνει με **ευθύνη** την εκπλήρωσή τους.

6. **Εξελικτικότητα** της Πολιτείας. Αυτή διασφαλίζεται με:

- Την έλλειψη ενιαίου επισήμου δόγματος.
- Την πολλαπλότητα σε όλους τους τομείς ιδεολογίας, πνεύματος, τέχνης πληροφορήσεως, πολιτικής (πολυκομματισμός, κλπ.).
- Την ελεύθερη έρευνα και κριτική με σκοπό τη βελτίωση του συστήματος, που είναι *«ανοιχτό»* και *«εξελισσόμενο»*, όχι κλειστό και στατικό (όπως τα ολοκληρωτικά).

7. Κάθε Πολιτεία στηρίζεται σε μια βασική αρχή.

— Η Δημοκρατία στην **ελευθερία**, (θεωρητικώς).

— Η Δεσποτεία, (δικτατορία, ολοκληρωτισμός) στο **φόβο.**

— Η Πολιτεία των Αρίστων στην **Αρετή.**

Η υλική δύναμη και ο φόβος αυτονοήτως απορρίπτονται σαν θεμέλια μιας ορθής Πολιτείας. Απομένουν, λοιπόν, να αντιπαραταχθούν η Αρετή και η Ελευθερία.

Αρετή είναι η ενέργεια, που αποβλέπει στην πραγμάτωση του Αγαθού. Χωρίς αυτήν κάθε καλή έννοια γίνεται ψεύδος, έπαρση και απάτη. Γι' αυτό και στη χωρίς αρετή *«δημοκρατία»* ο όρος *«ελευθερία»* δεν είναι παρά ένα απατηλό προπέτασμα. Πίσω του καλύπτεται η ολιγαρχία του πλούτου. Αυτός κυριαρχεί (διά της δήθεν ελευθερίας) εναντίον της Αρετής.

Αντιθέτως, όταν θεμέλιο της Πολιτείας είναι η Αρετή, τότε είναι βέβαιο ότι θα υπάρξει και η Ελευθερία. Διότι ο ενάρετος δεν μπορεί παρά να είναι φύση ελευθερόφιλη και αντιδεσποτική.

8. Η Πολιτεία των Αρίστων συνδυάζει την Ελευθερία με την Αξιοκρατία. Ουσιαστικοποιεί για όλους τα ιδεώδη της ελευθερίας και της ατομικότητας. Το όλο σύστημα είναι τέτοιο, ώστε να εξασφαλίζεται η ανάδειξη των Αξιών, ενώ στις τυπικές *«δημοκρατίες»* δεν υπάρχει καμιά εγγύηση ότι οι πολλοί θα επιλέξουν τους Άξιους, αφού σχεδόν πάντοτε

λόγω αντικειμενικών και υποκειμενικών συνθηκών, προτιμούν τους μη άξιους[149].

9. Ο λαός δεν μπορεί να εκλέξει τους Άξιους να τον κυβερνήσουν, αφού δε διαθέτει τα προς τούτο κριτήρια. Δεν είναι σε θέση να τους κρίνει ή να διαιτητεύει στις μεταξύ τους διαφορές και διαφωνίες. Δεν μπορεί, λοιπόν, η (υποτιθέμενη) γνώμη των πολλών να είναι κριτήριο της Πολιτείας, αφού δεν είναι δυνατόν οι μη γνωρίζοντες να κρίνουν τους γνωρίζοντες. Συνεπώς, δεν επιτρέπεται να εφαρμόζεται το σύστημα της **εκλογής**, που το προϊόν της είναι ποσοτικό αποτέλεσμα συμπτώσεων, πιέσεων και τεχνασμάτων. Το σωστό σύστημα είναι το της **επιλογής,** που το προϊόν της είναι υπεύθυνο και ποιοτικό αποτέλεσμα υπεύθυνων διαδικασιών και δοκιμασιών.

10. Αν αντιπαραθέσουμε τις (δήθεν) αξίες της υπαρκτής «*δημοκρατίας*» με τις (πραγματικές) αξίες της Πολιτείας των Αρίστων, έχουμε την ακόλουθη αντιπαράθεση:

Υπαρκτή «*Δημοκρατία*»	**Δημοκρατία των Αρίστων**
Ποσότητα	Ποιότητα
Ισότητα (ψεύτικη)	Ιεραρχία
Δημοκρατία (= συνταγματικός κοινοβουλευτισμός = ανάδειξη μιας ιεραρχίας επιτήδειων λαοπλάνων)	Δικαιοσύνη (= ο καθένας καταλαμβάνει στην κλίμακα της Ιεραρχίας τη θέση που του αρμόζει)
Ανοχή (= ασυδοσία των ισχυρών)	Ελευθερία (των πράγματι «*εν φύσει ελεύθερων*»).
Λαός	Πολιτεία
Μάζα	Πρόσωπο
Εξίσωση (τυπική)	Διάκριση
Κίνηση	Πρόοδος (= κίνηση βελτιωτική)
Τεχνική εξέλιξη	Ανάπτυξη (= ποιότητα τρόπου ζωής)
Σχήματα (= ένταξη σε προϋπάρχουσες ομάδες)	Εκλεκτικότητα (= επιλογή με κριτήρια αξιοκρατικά)
Εκλογή	Επιλογή

11. Σκοπός της Πολιτείας των Αρίστων είναι η **Δικαιοσύνη.** Η έννοια αυτή είναι ευρύτερη από κάθε άλλη, που χρησιμοποιήθηκε ή χρη-

149. Βλέπε κεφ. «Οι εκλεκτοί του λαού» στο έργο μου «Κατεστημένα: Δημοκρατία-Ολοκληρωτισμός».

σιμοποιείται, για να καθορίσει τους σκοπούς μιας Πολιτείας. (Ελευθερία, κοινωνική δικαιοσύνη, δημοκρατία, ισότητα, αδελφότητα, εθνική ανεξαρτησία, κλπ.). Διότι περιλαμβάνει **όλα τα νόμιμα** δικαιώματα των ατόμων και του συνόλου στην αμοιβαία τους αλληλεξάρτηση. Και νόμιμα δεν είναι τα δικαιώματα, που καθορίζονται από κάποιον τεχνητό και αυθαίρετο ανθρώπινο νόμο, ο οποίος έρχεται και παρέρχεται. Είναι εκείνα που απορρέουν από την Ανώτερη (= θεϊκή) τάξη. Δηλαδή, από τη φύση και την Αλήθεια.

12. **Νόμιμο** είναι το αυτονόητο (= φυσικό) δικαίωμα του περισσότερο ενάρετου και ικανού να μετέχει στα κοινά περισσότερο από το λιγότερο ενάρετο και ικανό. Η εξομοίωση του αξιότερου με τον λιγότερο άξιο, του εξαιρετικού με τον κοινό άνθρωπο, έστω και αν τη θεσπίζει κάποιος ανθρώπινος νόμος, είναι **παράνομη**. Διότι παραβιάζει την Παγκόσμια Τάξη, αδικώντας τον αξιότερο. Τέτοιοι «*νόμοι*» αδικούν τους αξιότερους . Αλλά, επίσης, βλάπτουν και τους υπόλοιπους στερώντας τους τις υπηρεσίες και την προσφορά των καλύτερων. Δεν ωφελούν παρά τους επιτηδειότερους των Μετρίων.

13. Κάθε ον έχει τη δική του σφαίρα. Αυτήν που του ορίζει η Παγκόσμια Τάξη. Η παραβίαση της ανατρέπει την Αρμονία και συνιστά **αδικία**. Γι' αυτό «*ισότητα*» και «*δικαιοσύνη*» είναι έννοιες διαφορετικές και συχνά αντίθετες. Η ανισότητα αποτελεί σταθερή πραγματικότητα στη φύση και στη Θεία Τάξη. Το ίδιο και σ' όλες τις ανθρώπινες κοινωνίες – το θέμα, εδώ, είναι να εξετάζεται κάθε φορά αν αυτή η ανισότητα είναι **δίκαιη ή άδικη**.

- Δίκαιη είναι η ανισότητα όταν απορρέει από τη φύση.
- Άδικη, όταν την παραβιάζει.
- **Αδικία είναι να κυβερνά ο ανάξιος τον άξιο**.
- Δικαιοσύνη, όταν συμβαίνει το αντίστροφο, πράγμα που εξυπηρετεί πρώτιστα τα συμφέροντα του κυβερνωμένου.

14. Δικαιοσύνη, λοιπόν, είναι ο καθένας να παίρνει το μερίδιο, που φυσιολογικώς του ανήκει στην Παγκόσμια Τάξη, δηλαδή το αντίστοιχο προς την αρετή, την αξία και την προσφορά του.

15. Δικαιοκρατική είναι η Πολιτεία, στην οποία ο καθένας κατέχει θέση και αναλαμβάνει ρόλο, ανάλογο προς την αρετή, την αξία του και την προσφορά του και δε στερείται κανένα από τα δικαιώματα που ανήκουν στη φύση του. Η Πολιτεία, που εφαρμόζει την Αξιοκρατία, πραγματώνει τη Δικαιοσύνη.

16. Η Πολιτεία των Αρίστων δεν είναι ούτε στενά εθνικιστική ούτε φυλετιστική. Διότι η σοφία και η αρετή δεν αποτελούν προνόμια κάποι-

ου έθνους ή κάποιας φυλής. Ο Άριστος πιστεύει σε μια Πανανθρώπινη Πνευματική και Ηθική Αριστοκρατία. Αυτή, όταν μπορέσει να αναλάβει τις τύχες των λαών, θα συνενώσει, χωρίς να τα καταργήσει, όλα τα έθνη της γης σε αρμονικό σύνολο. Θα εξαλείψει τους πολέμους. Και θα οδηγήσει την ενωμένη ανθρωπότητα (αλλά όχι ισοπεδωμένη και αμορφοποιημένη) σε καλύτερα πεπρωμένα.

17. Ο Άριστος έχει συνείδηση της ενότητάς του με το Σύμπαν. Νιώθει και ενεργεί σαν στοιχείο της Παγκόσμιας Θεϊκής τάξης ωθούμενος από τη Συμπαντική Αγάπη. Σαν τον Επίκτητο λέει: «*Είμαι πολίτης του Σύμπαντος*».

Σαν συμπαντικό ον και κατεξοχήν Άνθρωπος, ο Άριστος δεν μπορεί παρά σαν τους Στωϊκούς να θέλει μια μόνο «*πόλη*» για ολόκληρη την οικουμένη, την «*κοσμόπολη*», που οραματιζόταν ο Χρίσιππος τον 3ο π.Χ. αιώνα[150]. Αυτή η «*Κοσμόπολη*» θα είναι μια Οικουμένη των Πατρίδων.

18. Η Πολιτεία των Αρίστων ενέχει αταξικές αρχές, διότι αποβλέπει στην αδιάκριτη επισήμανση και ανάδειξη των Αρίστων.

19. Η Πολιτεία των Αρίστων είναι εναντίον της κοινοκτησίας, του κοινόβιου και πάνω απ' όλα της ομοφροσύνης.

20. Βάση αυτής της Πολιτείας είναι η καθολική, γνήσια Παιδεία. Αυτή θεωρείται σαν λειτουργία προπάντων ηθοπλαστική. Και επίσης, σαν μέσο για την αξιοκρατική αντιμετώπιση του πολιτικού προβλήματος. Ακόμη, η Παιδεία, οδηγώντας στην επίλυση του πολιτικού, επιφέρει την ορθή αντιμετώπιση και του κοινωνικού προβλήματος.

150. «Περί Ομονοίας». Και ο Ζήνων δίδασκε ότι «αληθινή Πολιτεία είναι ο Κόσμος», ενώ ο Διογένης ο Οινοάνδας κήρυττε ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν μία πατρίδα, τη γη και ότι ο κόσμος πρέπει ν' αποτελεί μια Πολιτεία. Πολύ αργότερα (1775) ζήτησε και ο Καντ μια «διεθνή κυβέρνηση» («Περί Μονίμου Ειρήνης»).

III. Τα χαρακτηριστικά της

«Το πρόβλημα ενός μόνιμου (= σταθερού, με δυνατότητες ανανεώσεως) και ικανοποιητικού (= διαρκώς βελτιωμένου) συστήματος, μπορεί να λυθεί μόνο με το συνδυασμό της σταθερότητας της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και του ιδεαλισμού της Αυγουστινιανής «Πολιτείας του Θεού». Και για να επιτευχθεί αυτό, θα χρειαστεί μια νέα (Πολιτική) Φιλοσοφία».

Μπ. Ράσσελ
(«Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας»)

1. Στην Πολιτεία των Αρίστων συνθέτω στοιχεία από διάφορα πολιτεύματα.

α) Από τη «*δημοκρατία*» παίρνω τις αρχές ότι η εξουσία πρέπει:

- Να περιορίζεται από το νόμο.
- Να ελέγχεται από τους εκτός αυτής ευρισκόμενους.
- Να διακρίνεται σε τρεις ανεξάρτητες, ισότιμες, αλληλοπεριοριζόμενες εξουσίες (νομοθετική – εκτελεστική – δικαστική).
- Να ασκείται από εναλλασσόμενους και λογοδοτούντες φορείς.

β) Από την ολιγοκρατία υιοθετώ την αρχή της μη ίσης συμμετοχής στις κοινές υποθέσεις. Διαφοροποιώ όμως το κριτήριο της επιλογής, που παύει να είναι η καταγωγή ή η ένταξη σ' ένα ομοιομορφοποιητικό ολιστικό σχήμα και γίνεται η αξία.

γ) Από την τυραννία ενστερνίζομαι την ύπαρξη ισχυρής και σταθερής εξουσίας.

γ) Από την παλιά αριστοκρατία (του αίματος) παίρνω τη συνέπεια και συνέχεια (παράδοση), που πρέπει να χαρακτηρίζουν την άσκηση της εξουσίας.

2. Την Πολιτεία των Αρίστων τη στηρίζω σ' ένα νέο οικονομικοκοινωνικό σύστημα, που δεν είναι **ούτε καπιταλιστικό ούτε κολλεκτιβιστικό**. Σ' αυτό:

α) Δεν υπάρχουν ούτε ο υπέρμετρος πλούτος ούτε η πενία[151]. Και τα δύο αυτά στοιχεία συνιστούν αδικία και ταυτόχρονα απειλή για την Πολιτεία. Τούτο δε σημαίνει ούτε κοινοκτημοσύνη ούτε ισοπέδωση. Ση-

151. «Ο πλούτος, γράφει ο Πλάτων, γεννά διάθεση ανατρεπτική και η πενία επιφέρει κατάπτωση του ηθικού και χειροτέρευση στην αποτελεσματικότητα της εργασίας».

μαίνει μόνο ότι δεν υπάρχει εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο (ούτε οικονομικής ούτε πολιτικής ή όποιας άλλης φύσεως).

β) Η ατομική ιδιοκτησία υπάρχει και προστατεύεται.

γ) Το ίδιο και η ιδιωτική πρωτοβουλία. Τη θέση όμως του ασύδοτου κεφαλαιοκράτη, παίρνει ο ελεγχόμενος κεφαλαιούχος. Ούτε βέβαια υπάρχει ο εκμεταλλευτής – γραφειοκράτης κομμουνιστικού τύπου.

δ) Υπάρχει κοινωνική διαστρωμάτωση, αλλά χωρίς ταξικές αντιθέσεις, με συνεργασία των διάφορων κοινωνικών στρωμάτων μέσα στα πλαίσια του ενιαίου κοινωνικού οργανισμού.

3. Στον Καπιταλισμό σκοπός της οικονομίας είναι το κέρδος.

Στον Ολοκληρωτισμό η ισχύς του Κράτους.

Στην Πολιτεία των Αρίστων ο άνθρωπος.

Γι' αυτό υπάρχει ο έλεγχος της Πολιτείας, η οποία είναι ο τελικός υπεύθυνος για την κατανομή του γενικού εισοδήματος και για τη διαμόρφωση της εισοδηματικής κλίμακας. Σε κανέναν δεν επιτρέπεται να συγκεντρώνει τόση οικονομική δύναμη, ώστε να μπει επάνω από το σύνολο. Ούτε και να είναι τόσον ασθενής οικονομικώς, που να χάνει την ανθρωπιά του.

4. Η Πολιτεία μου προγραμματίζει την οικονομική δραστηριότητα σαν προσδιοριστής των κοινωνικών αναγκών. Η ανάπτυξη όμως αυτής της δραστηριότητας αφήνεται στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Μονοπώλια και τραστ απαγορεύονται, όπως και η οποιαδήποτε ανάμιξη του πλούτου στην πολιτική.

5. Πρόκειται για **κοινωνία αρμονίας,** που είναι ταυτόχρονα μετακαπιταλιστική και μετακομμουνιστική. Απορρίπτει τον άκρατο καπιταλισμό, αλλά δεν πέφτει στον κολλεκτιβισμό. Απελευθερώνει τον εργαζόμενο, όχι με την κατάργηση των μισθωτών σχέσεων, αλλά με την εφαρμογή των **δικαιοκρατικών** αρχών. Πάνω σ' αυτές τις αρχές εδραιώνει την αρμονική συνύπαρξη εργαζόμενου και εργοδότη. Είναι βασικά σύστημα ελεύθερων, αλλά συντονισμένων παραγωγών.

6. Η Πολιτεία των Αρίστων στρέφει την προσοχή της στο **συγκεκριμένο και σημερινό άνθρωπο**. Γιατί ο Άριστος ξέρει ότι δε δικαιούται να θυσιάζει το συγκεκριμένον άνθρωπο στο βωμό του αφηρημένου. Και ότι όταν αρνείται το σημερινό, αρνείται και το μελλοντικό άνθρωπο.

7. Το ιδανικό είναι η ελεύθερη πόλη με την άμεση δημοκρατία. Φυσικά, δε θα επανέλθουμε στο σύστημα των ανεξάρτητων (και αντίπαλων) πόλεων. Θα επιδιωχθεί όμως να ζει ο άνθρωπος σε πόλεις **μικρές** και στο μέγιστο δυνατό βαθμό **αυτοδιοικούμενες** για όλα τα τοπικά θέματα. Οι μικρές πόλεις εξασφαλίζουν: ανθρώπινα μέτρα, ισορροπία με

το περιβάλλον, αρμονικότερη συμβίωση και απείρως περισσότερες δυνατότητες για μεγαλύτερη και πραγματικότερη συμμετοχή στα κοινά.

8. Η Πολιτεία των Αρίστων δεν αρνείται την τεχνολογία. Αρνείται όμως την υποταγή του ανθρώπου σ' αυτήν. Επιδιώκει μια ζωή:

- Πιο ήσυχη, πιο λιτή, πιο φιλοσοφημένη.
- Με λιγότερο άγχος και ανταγωνισμό.
- Με λιγότερη σπατάλη, κατανάλωση, μόλυνση.
- Με περισσότερο ελεύθερο χρόνο, περισσότερες ανθρώπινες σχέσεις, περισσότερα βιβλία, περισσότερη ψυχαγωγία.

Γι' αυτό αντιτάσσεται στη «*βιομηχανοκρατία*». Δεν καταργεί, βεβαίως, τις βιομηχανίες. Τις τοποθετεί όμως στη σωστή τους θέση μέσα στην οργάνωση του συνόλου. Και κυρίως, αντίθετα προς τον καπιταλισμό και τον κολλεκτιβισμό, δεν τις χρησιμοποιεί σαν πρότυπα για τον κοινωνικό και πολιτικό βίο.

9. Ο πολιτισμός της Νέας Πολιτείας είναι πρώτ' απ' όλα **πνευματικός.** Γι' αυτό:

α) Ιδιαίτερη προστασία παρέχεται στους ασχολουμένους με το Πνεύμα και με την Τέχνη σ' όλες της μορφές τους. Αυτό, ανεξάρτητα από την ιδεολογία ή την τεχνοτροπία που ακολουθούν, αφού δεν υπάρχει επίσημη και υποχρεωτική κοσμοθεωρία ή αισθητική αντίληψη. Δεν ασκείται κανενός είδους πολιτικός έλεγχος στα καλλιτεχνικά και στα πνευματικά δημιουργήματα.

β) Μεγάλη ενθάρρυνση δίνεται, επίσης στους επιστήμονες, τόσο για την έρευνα, όσο και για την εφαρμογή.

γ) Οι τεχνοκράτες χρησιμοποιούνται για να προωθούν την τεχνολογική εξέλιξη. Αποκλείεται όμως κάθε απόπειρα για υποδούλωση του όλου βίου στην τεχνική και απορρίπτεται η τεχνολογική αντίληψη των ανθρώπινων φαινομένων, που επέβαλε ο Αστισμός, με καταστρεπτικά αποτελέσματα.

10. Σε ό,τι αφορά στο Κράτος, τίθεται θέμα όχι καταργήσεως του, αλλά **αλλαγής της ταυτότητάς του και του προορισμού του.** Σκοπός του είναι να προστατεύει:

α) Το Πρόσωπο από τις δυνάμεις του χρήματος.

β) Το Λαό από τους επίδοξους τυράννους του.

γ) Το Έθνος από τους πιθανούς εχθρούς του.

δ) Και να διασφαλίζει τη διαχείριση των κοινών υποθέσεων από τους Άριστους.

11. Καμιά ειδωλολατρεία του Κράτους. Ο άνθρωπος παραμένει κύριος του εαυτού του, αλλά με κοινωνικό προορισμό. Η διάκριση των

εξουσιών, που καθίσταται πραγματικότητα, ο έλεγχος και η εναλλαγή εκείνων που ασκούν τη νομοθετική και την εκτελεστική εξουσία, καθώς και ο περιορισμός τους από το νόμο και η λογοδοσία τους εγγυώνται τη μη παντοδυναμία του Κράτους. Παράλληλα αναπτύσσονται και ουσιαστικοποιούνται θεσμοί αποκεντρωτικοί.

12. Στο παλιό δίλημμα: να υπάρχει το Κράτος για τους πολίτες (όπως υποστηρίζε ο Λοκ) ή ο πολίτης για το Κράτος (όπως ήθελε ο Χέγκελ) απαντώ: **Πρέπει να υπάρχει το Κράτος για τους πολίτες και οι πολίτες για το Κράτος**. Γιατί χωρίς Κράτος δεν μπορεί να υπάρχουν πολίτες. Και χωρίς πολίτες δεν μπορεί να υπάρχει Κράτος.

13. Το Κράτος έχει ζωή ανεξάρτητη από εκείνην των εκάστοτε πολιτών του, αφού είναι κάτι πέρα απ' αυτούς, κάτι ποιοτικώς διαφορετικό από ένα απλό άθροισμά τους. Το Κράτος εκφράζει και τις γενεές των πολιτών που πέρασαν και εκείνες που θα έλθουν, καθώς και τους μη πολίτες (ανήλικους, κλπ.). Και αυτό πρέπει να αντανακλάται στους θεσμούς του και στους τρόπους λειτουργίας του.

14. Το εκλεκτό άτομο έχει τη δική του ανεξάρτητη ζωή, πολλές φορές παρά, σε πείσμα ή και εναντίον του Κράτους με την έννοια της εξουσίας. Γι' αυτό η λύση είναι η κατά το δυνατότερο αρμονικότερη συνύπαρξή τους, πάνω στην αρχή ότι: **Κράτος είναι το μέσο με το οποίο πραγματώνεται η αρετή του πολίτη**.

15. Η υπαρκτή *«δημοκρατία»* και ο *«ολοκληρωτισμός»* (υπαρκτός και θεωρητικός) χαρακτηρίζονται από τη διάσπαση και διάσταση δυνάμεως και πνευματικότητας. Οι φορείς της πνευματικότητας, οι *«φιλόσοφοι»*, δεν αποκτούν δύναμη. Και οι φορείς της δυνάμεως (κυβερνώντες) δε φιλοσοφούν. Αυτή η διάσπαση – διάσταση ξεπερνιέται στην Αξιοκρατική Πολιτεία. Διότι με την προώθηση των Αρίστων στην εξουσία η τελευταία πνευματικοποιείται, ενώ η φιλοσοφία δυναμικοποιείται.

16. Βεβαίως, όπως είπε ο Πλάτων *«φιλόσοφον πλήθος αδύνατον είναι»*[152]. *Μπορεί όμως, αν* υπάρξει το κατάλληλο σύστημα, το πλήθος να μάθει να στέκεται με φιλικό σεβασμό απέναντι στους φιλοσόφους, που ασκούν αξιοκρατικώς και επαξίως μια δικαιοκρατική εξουσία.

17. • Ο μαρξισμός σαν συλλογικός Αστισμός θεμελιώνεται σε κατώτερες *«αξίες»*. Βλέπει τον άνθρωπο σαν *«ζώο που παράγει εργαλεία»*, σαν απλή *«παραγωγική δύναμη»*. Και τον μεταχειρίζεται σαν εργαλείο για τους σκοπούς των ιθυνόντων.

152. «Πολιτεία» 494 Α.

• Ο καπιταλισμός, δηλαδή ο ιδιωτικός Αστισμός, θεωρεί σαν υπέρτατη αξία το χρήμα. Βλέπει και μεταχειρίζεται τον άνθρωπο σαν μέσο για την απόκτηση πλούτου.

• Η Πολιτεία των Αρίστων θεμελιώνεται σε ανώτερες αξίες (δικαιοσύνη – αξιοκρατία). Και βλέπει και μεταχειρίζεται τον άνθρωπο σαν δημιουργό Ιστορίας.

18. Στις παλιότερες κοινωνίες ο ιερέας-σοφός, ο φιλόσοφος, ο κληρικός, ο στρατιωτικός, ο επιστήμονας, ο καλλιτέχνης, στεκόταν πολύ ψηλότερα από τον παραγωγό. Μετά από τις αστικές επαναστάσεις όμως επικράτησε το οικονομικό μονοδιάστατο. Αποτέλεσμα: η ανατροπή της φυσικής ιεραρχίας, δηλαδή της φυσικής κοινωνικής τάξης προς όφελος του οικονομισμού. Έτσι, τόσο στην κεφαλαιοκρατική *«δημοκρατία»*, όσο και στον (μαρξιστικό) ολοκληρωτισμό, δηλαδή και στις δύο μορφές του Αστισμού, επίκεντρο είναι ο άνθρωπος-παραγωγός πλούτου και ισχύος = ο ατομικός ή συλλογικός κεφαλαιοκράτης.

19. Η Αξιοκρατική Πολιτεία αποκαθιστά τη φυσική τάξη στα ανθρώπινα πράγματα, ιεραρχώντας σωστά τις αξίες και τους ανθρώπους που τις ενσαρκώνουν. Και το κάνει, παραχωρώντας την πρωτοκαθεδρία στον ηθικό-πνευματικό-εποπτικό-δημιουργικό άνθρωπο.

20. Από τα παραπάνω συνάγεται ότι τόσο στον πολιτικό, όσο και στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα, η Πολιτεία των Αρίστων **συνθέτει** στοιχεία από τα υπάρξαντα ή υπάρχοντα συστήματα, αλλά ταυτοχρόνως τα **ξεπερνά**. Γι' αυτό βρίσκεται **πέρα** από τη *«δημοκρατία»* και από τον ολισμό – αποτελεί όχι την άρνησή τους, αλλά την **υπέρβασή** τους. Έτσι φθάνει σ' ένα νέο, όχι αρνητικό, αλλά θετικό πεδίο – στην **πραγμάτωση** της Ουτοπίας.

IV. Η Παιδεία

«Όταν αυτοί τελειοποιηθούν με την επίδραση της Παιδείας και την ωρίμανση της ηλικίας, μπορείς αποκλειστικά σ' αυτών τα χέρια να παραδώσεις την πόλη».

Πλάτων
(«Πολιτεία»).

α) Φύση και Παιδεία

«Είναι φανερό ότι ο παράγοντας της φύσεως δεν εξαρτάται από εμάς, αλλά σαν αποτέλεσμα κάποιας θεϊκής αιτίας είναι παρών σ' εκείνους που πράγματι είναι τυχεροί».

Αριστοτέλης

1. Οι αρετές, που ανάφερα σαν ιδιότητες του Άριστου, δεν αρκεί να υπάρχουν σε «*φυσική κατάσταση*». Πρέπει ακόμη, να γίνει:
i) Η συστηματική καλλιέργεια τους με την Παιδεία.
ii) Η στερέωση και ανάπτυξη τους με την Πείρα.

Όταν συμπέσουν Φύση, Παιδεία και Πείρα, παράγουν τον αρτιώμενον Άριστο, που μπορούμε να του εμπιστευθούμε την Πολιτεία.

2. Τονίζω ότι είναι απαραίτητο να συμπέσουν και οι τρεις παράγοντες (φύση-παιδεία-εμπειρία). Κανείς απ' αυτούς μόνος του δεν αρκεί. Μερικοί έχουν την τάση να υπερβάλουν τη σημασία της Παιδείας σε βάρος του παράγοντα της Φύσεως. Αλλά ο Πλάτων απέτυχε να εκπαιδεύσει το Διονύσιο, ο Σωκράτης τον Αλκιβιάδη, ο Αριστοτέλης τον Αλέξανδρο, ο Σενέκας το Νέρωνα, ο Μάρκος Αυρήλιος τον Κόμμοδο. Οι δάσκαλοι ήσαν υπέροχοι. Οι μαθητές τους όμως δεν είχαν τη φύση του Άριστου.

3. **Ο Άριστος πρέπει να προορίζεται για τέτοιος από τη Φύση.** Αυτήν όμως πρέπει να την επεξεργαστεί κατάλληλα η Παιδεία. Και αυτή να τη συμπληρώσει η Πράξη, δηλαδή η δοκιμασία, η σκέψη, η αυτοπειθαρχία και η πείρα. Προϋπόθεση για την αρτίωση της φύσεως είναι η σχόλη. Διότι μόνον η μη απορρόφηση από τα βιοτικά θα της επιτρέψει να αποκτήσει σοφία και κρίση, ώστε ν' ανυψωθεί τελικά στην ποιότητα του Άριστου. Συνεπώς, ο άνθρωπος που κυνηγά τα πλούτη ή που επιδίδεται υπερμέτρως σε βιοποριστικές ενασχολήσεις, δεν έχει την ευκαιρία ν' αρτιώσει την τυχόν προδιαθετιμένην για αρτίωση φύση του.

4. Για να υπάρξει ο Άριστος, πρέπει να έχουμε σύμπτωση:

- Φύσεως αγαθής.

- Διδασκαλίας κατάλληλης.
- Ασκήσεως εναρμονισμένης προς το Σκοπό.

Ο πρώτος απ' αυτούς τους παράγοντες είναι ανεξάρτητος από τη θέλησή μας.

Οι άλλοι δύο όμως εξαρτώνται από εμάς. Και η εξασφάλισή τους στις εκλεκτές φύσεις είναι η ουσία του συστήματος, με το οποίο θα επισημαίνονται και θα προωθούνται οι Άριστοι.

5. Ο άνθρωπος είναι σώμα-ψυχή-πνεύμα.
i) Στους απείρως πιο πολλούς δεσπόζει το πρώτο. Είναι οι άνθρωποι των αισθήσεων και των ενστίκτων, των φυσικών αναγκών, τάσεων, επιθυμιών και ικανοτήτων. Ζουν βασικώς στο φυσικό κόσμο. Και επιδίδονται σε επαγγέλματα βιοποριστικά. Γίνονται (ή πρέπει να γίνονται) γεωργοί, εργάτες, έμποροι, βιοτέχνες, υπάλληλοι, επιχειρηματίες, τεχνικοί, τεχνοκράτες, θετικοί επιστήμονες.
ii) Σε πολύ λιγότερους δεσπόζει η ψυχή. Είναι οι άνθρωποι του συναισθήματος. Ζουν πρωτίστως στο συγκινησιακό κόσμο του θυμικού και του πάθους. Και γίνονται (ή πρέπει να γίνονται) καλλιτέχνες, λογοτέχνες, ποιητές, κ.ο.κ.
iii) Σ' ελάχιστους δεσπόζει το πνεύμα. Είναι οι άνθρωποι της φιλοσοφίας, οι αναζητητές της αλήθειας, οι ενάρετοι και αγαθοί. Ζουν κυρίως στον κόσμο του πνεύματος. Και πρέπει να γίνονται γνήσιοι επιστήμονες-ερευνητές, φιλόσοφοι και «*βασιλείς*».
iv) Τέλος, εμφανίζονται, σαν σπάνια μετέωρα, κάποιοι-άνθρωποι που κυριαρχούνται από το καθαρό πνεύμα. Αυτοί είναι οι μεγάλοι μεταμορφωτές.

6. Στην παραπάνω ορθή διάκριση των ανθρώπων στηρίχθηκε η διαστρωμάτωση της βραχμανικής κοινωνίας. Διαπράχθηκε όμως το λάθος να μετατραπούν οι κατηγορίες σε κάστες κληρονομικές. Έτσι η ένταξη, αντί να είναι θέμα του κάθε συγκεκριμένου ατόμου, έγινε θέμα καταγωγής. Αποτέλεσμα ο εκφυλισμός. Συνεπώς, στη νέα Πολιτεία θα πρέπει να ληφθεί όλη η αναγκαία πρόνοια, ώστε να αποτραπεί η διαμόρφωση μιας τάξεως ιθυνόντων, που θα εξασφαλίζουν τη διαδοχή τους από τους κόλπους της. Και η Παιδεία θα συμβάλλει αποφασιστικώς σ' αυτό, λειτουργώντας σαν σύστημα επισημάνσεως, εκπαιδεύσεως και προωθήσεως χωρίς διακρίσεις των Άξιων.

7. Αποτελούμενος από σώμα – ψυχή – πνεύμα, ο άνθρωπος είναι άρτιος και υγιής, όταν τα τρία στοιχεία, που τον συνθέτουν, βρίσκονται σε αρμονική συνύπαρξη. Αυτή τού επιτρέπει να υπάρχει και να ενεργεί σαν ενιαίο όλον. Έτσι ακριβώς πρέπει να βλέπει η Παιδεία τον άνθρω-

πο και να στοχεύει στην ανάπτυξη όχι ενός τμήματος του, αλλά του ενιαίου τριαδικού είναι του ως συνόλου. Ο αρμονικός άνθρωπος έχει:

- Σώμα υγιές.
- Ψυχή ενάρετη.
- Πνεύμα αληθόφιλο.

Και τις τρεις συνυποστάσεις του οφείλει να τις καλλιεργεί, να τις ασκεί, να τις αρτιώνει.

Η Παιδεία πρέπει να εμφυτεύει στον άνθρωπο την επιθυμία γι' αυτήν την καλλιέργεια – άσκηση – αρτίωση και να του δείχνει τους τρόπους, με τους οποίους θα επιτύχει την αρμονία της τρισυπόστατης υπάρξεώς του. Δηλαδή πώς θα αποκτήσει:

Σώμα γερό με την εκγύμναση και τη συνετή εγκράτεια.

Ψυχήν ενάρετη.

Πνεύμα ευρύ, δημιουργικό, θρεμμένο με αλήθεια.

Αν σ' αυτά προσθέσουμε και την **ισχυρή θέληση,** τότε έχουμε τον Άριστο.

6) Παιδεία και Πολίτης

«Ούτε οι απαίδευτοι ούτε όσοι περνούν τη ζωή τους ως το τέλος στην παιδεία, θα μπορούσαν να διοικήσουν με ικανοποιητικά αποτελέσματα την πόλη. Οι πρώτοι, επειδή τους λείπει ο σκοπός, που πρέπει να τους προσανατολίζει σε κάθε πράξη. Και οι δεύτεροι, επειδή εκουσίως δε θα φθάσουν σε πρακτική ενασχόληση, φρονώντας ότι από ζωντανοί έχουν μεταφερθεί και ζουν στα νησιά των μακάρων».

Πλάτων
(«Πολιτεία»)

1. Η Παιδεία

- **Επισημαίνει τις προϋπάρχουσες έμφυτες τάσεις και ικανότητες στο κάθε άτομο.**
- Τις **αναπτύσει** και τις αναδεικνύει, καλλιεργώντας τα σωματικά, ψυχικά και πνευματικά προσόντα του καθενός.
- **Επιδιώκει** οι νέοι ν' αποκτούν: Σώμα γερό, ήθος κόσμιο, ψυχή ελεύθερη, πνεύμα καλλιεργημένο, να είναι εφοδιασμένοι με όλες τις αναγκαίες γνώσεις και ιδίως με την ικανότητα της κρίσεως.
- **Φροντίζει** να ασκεί το κάθε άτομο ανάλογα με τα ταλέντα του. Του δημιουργεί τις κατάλληλες συνήθειες. Και το περνά από τις αναγκαίες δοκιμασίες επιλογής και ισχυροποιήσεως.
- Τέλος, **προωθεί** προς την κατάκτηση της πολιτικής επιστήμης (= της τέχνης τού κυβερνάν) τους άξιους γι' αυτήν. Έτσι διαμορφώνει αυτούς, που ο Πλάτων χαρακτηρίζει *«επιστημονικώς κατηρτισμένους εργάτες της Πόλεως»*.

Αυτοί που θα διαμορφώνονται σε τέτοιους *«εργάτες»*, θα είναι λίγοι. Διότι, κατά τη ρήση του Πλάτωνα *«όποιου η δύναμη δε φθάνει γι' αυτά πρέπει να τον αποκλείσουμε»*.

Και ο Ιάμβλυχος[153] μας λέει:

«Ο Πυθαγόρας αποκάλυψε πολλούς δρόμους της Παιδείας (μονοπάτια σοφίας) και έδινε στον καθένα το μερίδιο που του έπρεπε σύμφωνα με τη φύση του και ανάλογα προς τη πνευματική του δύναμη».

2. Ο Πλάτων στους «Νόμους» του περιγράφει πως πρέπει να επιλεγεί ο υπεύθυνος (υπουργός θα λέγαμε σήμερα) για την Παιδεία.

«...μένει να μιλήσουμε για τον επιμελητή της παιδείας, στο σύνολό της, των κοριτσιών και των αγοριών. Ένας ας είναι που θα τα κυβερνήσει και αυτά, κατά τους νόμους. Να μην είναι νεότερος από πενήντα χρονών και να έχει γνήσια παιδιά δικά του, αγόρια και κορίτσια ή τουλάχιστον ένα από τα δύο. Και ας το συλλογισθούν, και ο ίδιος που θα προκριθεί και αυτός που θα τον προκρίνει, ότι μέσα στις ανώτατες αρχές της πολιτείας αυτή είναι η πιο σημαντική, με διαφορά μεγάλη.

Βλέπεις, στο κάθε φύτρο η πρώτη βλάστηση, αν καθοδηγηθεί σωστά, μπορεί περισσότερο από καθετί άλλο να οδηγήσει στην τελείωση την αρετή, που έχει από τη φύση του φυτό ή ζώο, ήμερο ή άγριο ή ο άνθρωπος. Ο άνθρωπος πιστεύουμε πως είναι ήμερος. Ωστόσο, αν του τύχει καλό φυσικό και σωστή παιδεία, τότε συχνά θα γίνει το πιο θεϊκό και το πιο ήμερο ανάμεσα στα ζωντανά· αντίθετα, αν δεν ανατραφεί αρκετά και καθώς πρέπει, τότε γίνεται το πιο άγριο από όσα γεννιούνται στη γη.

Γι' αυτό και ο νομοθέτης πρέπει πρώτη του έγνοια να έχει την ανατροφή των παιδιών – μην την αφήσει ποτέ να πέσει σε δεύτερη μοίρα ή να θεωρηθεί πάρεργο. Και πρώτα-πρώτα πρέπει αυτός που θα τα φροντίσει όλα αυτά να εκλεγεί με σωστό τρόπο: όποιος είναι σε όλα ο καλύτερος μέσα στην πόλη (...) αυτός να ορίζεται επιμελητής. Λοιπόν, όλες οι αρχές, εκτός από τη Βουλή και τους πρυτάνεις της, ας συγκεντρωθούν στο ιερό του Απόλλωνα και ας ψηφίσουν με μυστική ψηφοφορία από τους νομοφύλακες εκείνον που ο καθένας τους πιστεύει ότι θα κυ-

153. «Πυθαγορικός Βίος».

βερνήσει καλύτερα τα θέματα της παιδείας· και όποιος πάρει τις περισσότερες ψήφους ας δοκιμαστεί από τους άλλους άρχοντες, που τον εξέλεξαν (...) και ας κυβερνήσει πέντε χρόνια. Τον έκτο χρόνο, με την ίδια διαδικασία, να εκλέγεται άλλος στο ίδιο αξίωμα».

3. Ένα ακόμα στοιχείο, που απαιτείται για την ανάδειξη των «*εργατών της Πόλεως*», πέρα από την εκλεκτή φύση και την ορθη παιδεία είναι ο χρόνος. Διότι αυτός:

- Ξεχωρίζει τον «***απλό***» από τον «***πολεμικό***» φιλόσοφο. Ο πρώτος έλκεται από την «*καθαρή γνώση*» και παραμένει σ' αυτήν. Ο δεύτερος χρησιμοποιεί τη γνώση, για να εξαγάγει τους δεσμώτες από το σπήλαιο.
- Ξεχωρίζει το «***γνήσιο***» από το «***νόθο*** Ἀριστο. Ο πρώτος είναι αδιάφθορος, υπηρέτης του συνόλου. Ο δεύτερος, παρά τη διάθεσή του για ενασχόληση με τα κοινά, την ευφυία και τις ικανότητές του, μπορεί να διαφθαρεί από την εξουσία και να τη χρησιμοποιήσει για δικό του όφελος σαν δημοκόπος ή τύραννος.
- Φέρνει την απαραίτητη ωρίμανση της ηλικίας.
- Επιτρέπει την άσκηση και τη δοκιμασία.

4. Στις σχολές Πολιτών-Νομοφυλάκων-Αρχόντων, όπου φοιτούν όσοι προορίζονται για Πολίτες, η εκπαίδευση αποβλέπει σε υψηλούς πνευματικούς και ηθικούς σκοπούς. Φυσικά, παρέχεται πλήθος γνώσεων, που αφορούν την πολιτική, την εξουσία και τις τεχνικές τους. Διότι οι ασχολούμενοι με τα κοινά οφείλουν να γνωρίζουν ή μάλλον να κατανοούν τα πάντα. Και ιδίως, ιστορία, κοινωνιολογία, ψυχολογία, οικονομολογία, όπως και τις τεχνικές της ενημερώσεως, του διαλόγου, της διοικήσεως, της διαχειρίσεως, της διπλωματίας, κ.ο.κ. Βάση όμως κάθε παρεχόμενης γνώσεως θα είναι η **θεμελιώδης γνώση του καλού**[154]. Διότι η τεχνική της εξουσίας αυτή καθεαυτήν δεν είναι ούτε ηθική ούτε ανήθικη. Τέτοια την καθιστά ο άνθρωπος που τη χρησιμοποιεί.

5. Σήμερα, η διάσταση Ηθικής και Πολιτικής είναι πλήρης. Οι «*καλύτεροι*» από τους πολιτικούς διαθέτουν επιδεξιότητα, επιτηδειότητα πονηριά, καμιά φορά ακόμη και ευφυία. Έχουν ορισμένες ικανότητες. Κατέχουν την τέχνη της πειθούς, την τεχνική των κοινοβουλετικών διαδικασιών, των δημόσιων συγκεντρώσεων, των προεκλογικών εκστρατειών. Δε διαθέτουν όμως Αρετή. Γι' αυτό βλέπουν τις όποιες ικανότητες και γνώσεις τους σαν μέσα για την προσωπική τους επιβολή. Έτσι η τεχνική της πολιτικής στα χέρια τους στερείται ηθικού περιεχομένου. Χρησιμοποιούν λ.χ. την τέχνη του λόγου, για να πείσουν. Αλλά ποιους και για ποιο σκοπό; Απάντηση: τους ψηφοφόρους, για να τους υποστηρίξουν. Δε διαπαιδαγωγούν το πλήθος, το κολακεύουν. Δεν το ενημερώνουν, το παραπλανούν[155].

Χάος χωρίζει, λοιπόν, τον ηθικό άνθρωπο από τον πολιτευόμενο στις εγκαθιδρυμένες Πολιτείες. Φιλόσοφος και πολιτικός βρίσκονται σε αντίθεση. Από εδώ ο Σωκράτης, από εκεί οι πολιτευόμενοι - δήμιοί του. Ο πρώτος είναι «*διδασκαλικός*», οι δεύτεροι «*πειστικοί*» μόνον.

6. Στις σχολές της Πολιτείας μου, οι ειδικές γνώσεις και τεχνικές της πολιτικής παρέχονται σε ανθρώπους, που έχουν ήδη αποδείξει ότι είναι φύσεις καλές, τείνουσες προς την Αρετή. Δηλαδή, στο είδος των ανθρώπων που δε θα δεχθούν ποτέ να πράξουν κάτι αντίθετο προς το γενικό συμφέρον. Η παροχή αυτών των γνώσεων συνδυάζεται με τη συνεχή ηθική διαπαιδαγώγηση. Διότι **από την ηθικοποίηση της πολιτικής εξαρτάται το μέλλον της ανθρωπότητας.** Και ηθικοποίηση της πολιτικής σημαίνει ότι η ανάδειξη ενός πολιτικού θα πρέπει να εξαρτάται πρώτα από τη γνώση του του Υπέρτατου Αγαθού και την Αρετή του και δευτερότερα από την κατάρτισή του στην πολιτική τέχνη, στην τεχνική τού κυβερνάν. Πρώτη, λοιπόν, φροντίδα όλου του εκπαιδευτικού συστήματος, αλλά και των πολιτικών σχολών είναι η «*επιμέλεια της ψυχής*».

7. Ο Πολιτικός της Αξιοκρατικής Πολιτείας πρέπει:

- Να είναι πρωτ' απ' όλα άνθρωπος υψηλότατου πνευματικού επιπέδου και βαθύτατα ηθικός.
- Να έχει συνείδηση αποστολική και φύση διδασκαλική.
- Να βρίσκει την ευδαιμονία στην εκπλήρωση του καθήκοντος.
- Οι άλλες γνώσεις, οι ειδικές, οι τεχνικές, όσον αναγκαίες και αν είναι, έρχονται μετά.

---

154. Ο Δημόκριτος θεωρούσε την Πολιτική «τέχνην μεγίστην», που προσπορίζει «τα μεγάλα και λαμπρά στους ανθρώπους» Απ. Β. 157.

155. Ο Πλάτων καταδικάζει όλους τους Αθηναίους πολιτικούς, επειδή δε δίδαξαν τον λαό, αλλά θέλοντας να του γίνουν αρεστοί, τον εκολάκευσαν. Ο Περικλής, ο Θεμιστοκλής, κλπ. δεν μπόρεσαν να μεταδιδάσουν την πολιτική αρετή στους γιούς τους, επειδή οι ίδιοι δεν την κατείχαν. Είχαν ορισμένες ορθές ιδέες, αλλά όχι την ολική γνώση («Μένων» 99Β).

Φυσικά, αυτό μπορεί να είναι ορθό για τον Περικλή και το Θεμιστοκλή, αλλά και αν ακόμη διέθεταν την ολική πολιτική αρετή, αυτό δε σημαίνει ότι οπωσδήποτε θα τη μετέδιδαν στα παιδιά τους, αφού ο βασικότερος παράγοντας είναι πάντα η φύση των τελευταίων. Ο Πλάτων επηρεάσθηκε από το γεγονός ότι ο ίδιος μετέδιδε την Αρετή, αλλά δεν είχε να κάνει με συμπτωματικά (φυσικά) τέκνα του, αλλά με πνευματικά παιδιά του (μαθητές).

Ανάλογος, λοιπόν, θα είναι και ο όλος προσανατολισμός της Παιδείας και ακόμη περισσότερο των ειδικών σχολών, που θα διαπλάθουν και θα καταρτίζουν στους Πολίτες.

8. Ο άρχων της Αξιοκρατικής Πολιτείας δεν αρκείται στο να κυβερνά. Φροντίζει και:

- Να **διδάσκει** με τα έργα του, το παράδειγμά του και το λόγο του.
- Να υποστηρίζει τις αρετές. Να τιμωρεί τις κακίες.
- Να χρησιμεύει σαν πρότυπο στους πολλούς, που από τη φύση τους είναι μιμητές.

9. Άρχοντες πρέπει να γίνονται μόνον οι γνήσιοι δημιουργοί: τα πρότυπα. Οι απομιμητές αυτών των προτύπων, ανάλογα με το βαθμό επιτυχίας στη μιμητική τους προσπάθεια, θα γίνονται Πολίτες έως Νομοφύλακες. Αλλά ένας απλός απομιμητής – μη δημιουργός δε θα γίνεται Άρχων.

Όπως έλεγε ο Αρίστιππος ο Κυρηναϊκός, οι κυβερνώντες οφείλουν να εργάζονται σκληρά και να θυσιάζουν ένα μέρος από τις απολαύσεις τους. Γι' αυτό *«το να εκτελεί κάποιος δημόσια λειτουργία είναι σκλαβιά»*[156]. Όταν έτσι ηθικοποιηθεί η πολιτική, πόσοι από τους σημερινούς μνηστήρες της θ' επέμεναν; Πόσοι απ' αυτούς θα μπορούσαν να σταθούν σαν δάσκαλοι ήθους;

10. Στην Αθηναϊκή δημοκρατία δεν υπήρχε θέση για ένα Σωκράτη. Σε κανένα αρχαίο καθεστώς δεν υπήρχε θέση για έναν Πλάτωνα. Σε κανένα σύγχρονο πολίτευμα δεν υπάρχει θέση για τον Άριστο. Όμως μόνο όταν αυτός κυβερνά, η άσκηση της εξουσίας γίνεται υπέρ των κυβερνωμένων αντί των κυβερνώντων. Άρα πρέπει να οικοδομήσουμε μιαν άλλη Πολιτεία. Αυτήν όπου ο Άριστος θα είναι όχι μόνον κυβερνήτης, αλλά και δάσκαλος-οδηγός.

11. Με την ανάληψη της διακυβερνήσεώς της από τους Άριστους, η Πολιτεία παύει να είναι ένα απλό άθροισμα διοικητικών δραστηριοτήτων. Αποκτά ηθικήν αποστολή. Γίνεται διδάσκαλος. Θεμελιώνει την ύπαρξή της στην Παιδεία. Γίνεται το Κράτος της Παιδείας, που διαδραματίζει στον κοινωνικό οργανισμό το ρόλο που διαδραματίζει το Πνεύμα ως προς το Σώμα.

156. Γι' αυτό ο ίδιος δήλωσε ότι δεν επιθυμούσε να κυβερνήσει, αφού «έχει κανείς τόσα πολλά να κάνει φροντίζοντας τον εαυτό του, ώστε να μη χρειάζεται ν' αναλάβει να φροντίζει και για τους άλλους πολίτες». Ο δρόμος που οδηγεί στην ευτυχία, είπε, είναι η ελευθερία. Και αυτήν την έχεις μόνον αποφεύγοντας τα αξιώματα (Ξενοφώντος «Απομνημονεύματα» 1.1.18).

12. Ο χαρακτήρας του ανθρώπου προσδιορίζεται από το ποιο τμήμα του δεσπόζει. Τα ίδια ισχύουν και για τις Πολιτείες.

- Στους Αστούς δεσπόζει το σώμα-ύλη το ίδιο και στις Πολιτείες τους. Γι' αυτό και έχουμε τις καταναλωτικές κοινωνίες του υλιστικού *«πολιτισμού»*.
- Στην Αξιοκρατική Πολιτεία μου κυβερνούν οι άνθρωποι, στους οποίους δεσπόζει το πνεύμα. Άρα αντίστοιχη θα είναι η Πολιτεία: θα έχει πρωτίστως χαρακτήρα ηθικό και πνευματικό, με ανάλογη συγκρότηση και αποστολή. Γι' αυτό η Παιδεία δε θα αποτελεί μια επιπλέον διοικητική λειτουργία πλάι στις άλλες της Πολιτείας, αλλά το βάθρο της, την πνοή και την ψυχή της. Η Παιδεία σπέρνει. Και *«ο γαρ εάν σπείρη άνθρωπος τούτο και θερίσει»*[157].

γ) Τι είδους Παιδεία;

«Αν τα σχέδιά σου είναι για ένα χρόνο, σπείρε σιτάρι.
Αν είναι για δέκα χρόνια, φύτεψε ένα δέντρο.
Αν είναι για εκατό χρόνια, μόρφωσε το λαό».
Κουάν-Τζου
(6ος π.Χ. αιώνας)

1. Από τα προαναφερθέντα συνάγεται ότι η Παιδεία πρέπει να επιστρέψει στην Ελληνική αντίληψη για το μέτρο, την ισορροπία και την αρμονία. Τότε η Παιδεία αποκρυσταλλώνει σε τέλειο συνδυασμό τις περιπτώσεις όπου ένα υγιές μυαλό εδρεύει σ' ένα υγιές σώμα. Γι' αυτό τιμούσαν το λησμονημένον από τον κόσμο μας Μίλωνα τον Κροτωνάτη, (6ος π.Χ. αιώνας), που αναδείχθηκε επτά φορές νικητής στους αγώνες των Πυθίων και έξι φορές νικητής στους Ολυμπιακούς, ενώ ταυτοχρόνως ήταν από τους καλύτερους μαθητές του Πυθαγόρα, που θα πει ότι ήταν μια από τις πιο ενάρετες ψυχές και ένα από τα πιο διαλεκτά πνεύματα της εποχής του.

2. Η εκπαίδευση θα κατατείνει προς την ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας και όχι μόνο των ικανοτήτων, που χρειάζονται για την επαγγελματική απασχόληση, όπως κάνει η αστική παιδεία. Αυτή έχει για σκοπό της την προσαρμογή του ανθρώπου στην οικονομική δραστηριότητα και στις ανάγκες της. Η Παιδεία στη Δημοκρατία των Αρίστων, σκοπεί στην κατανόηση του κόσμου, στην άνθιση ολόκληρης της προσωπικότητας και στην εδραίωση προσωπικής, πνευματικής αυτονομίας. Γι' αυτό κινείται μακριά από τα ιδεολογικά μαυσωλεία, δια-

157. Παύλος: «Γαλατ» Στ! 7.

Ανάλογος, λοιπόν, θα είναι και ο όλος προσανατολισμός της Παιδείας και ακόμη περισσότερο των ειδικών σχολών, που θα διαπλάθουν και θα καταρτίζουν στους Πολίτες.

8. Ο άρχων της Αξιοκρατικής Πολιτείας δεν αρκείται στο να κυβερνά. Φροντίζει και:

- Να **διδάσκει** με τα έργα του, το παράδειγμά του και το λόγο του.
- Να υποστηρίζει τις αρετές. Να τιμωρεί τις κακίες.
- Να χρησιμεύει σαν πρότυπο στους πολλούς, που από τη φύση τους είναι μιμητές.

9. Άρχοντες πρέπει να γίνονται μόνον οι γνήσιοι δημιουργοί: τα πρότυπα. Οι απομιμητές αυτών των προτύπων, ανάλογα με το βαθμό επιτυχίας στη μιμητική τους προσπάθεια, θα γίνονται Πολίτες έως Νομοφύλακες. Αλλά ένας απλός απομιμητής – μη δημιουργός δε θα γίνεται Άρχων.

Όπως έλεγε ο Αρίστιππος ο Κυρηναϊκός, οι κυβερνώντες οφείλουν να εργάζονται σκληρά και να θυσιάζουν ένα μέρος από τις απολαύσεις τους. Γι' αυτό *«το να εκτελεί κάποιος δημόσια λειτουργία είναι σκλαβιά»*[156]. Όταν έτσι ηθικοποιηθεί η πολιτική, πόσοι από τους σημερινούς μνηστήρες της θ' επέμεναν; Πόσοι απ' αυτούς θα μπορούσαν να σταθούν σαν δάσκαλοι ήθους;

10. Στην Αθηναϊκή δημοκρατία δεν υπήρχε θέση για ένα Σωκράτη. Σε κανένα αρχαίο καθεστώς δεν υπήρχε θέση για έναν Πλάτωνα. Σε κανένα σύγχρονο πολίτευμα δεν υπάρχει θέση για τον Άριστο. Όμως μόνο όταν αυτός κυβερνά, η άσκηση της εξουσίας γίνεται υπέρ των κυβερνωμένων αντί των κυβερνώντων. Άρα πρέπει να οικοδομήσουμε μιαν άλλη Πολιτεία. Αυτήν όπου ο Άριστος θα είναι όχι μόνον κυβερνήτης, αλλά και δάσκαλος-οδηγός.

11. Με την ανάληψη της διακυβερνήσεώς της από τους Άριστους, η Πολιτεία παύει να είναι ένα απλό άθροισμα διοικητικών δραστηριοτήτων. Αποκτά ηθικήν αποστολή. Γίνεται διδάσκαλος. Θεμελιώνει την ύπαρξή της στην Παιδεία. Γίνεται το Κράτος της Παιδείας, που διαδραματίζει στον κοινωνικό οργανισμό το ρόλο που διαδραματίζει το Πνεύμα ως προς το Σώμα.

156. Γι' αυτό ο ίδιος δήλωσε ότι δεν επιθυμούσε να κυβερνήσει, αφού «έχει κανείς τόσα πολλά να κάνει φροντίζοντας τον εαυτό του, ώστε να μη χρειάζεται ν' αναλάβει να φροντίζει και για τους άλλους πολίτες». Ο δρόμος που οδηγεί στην ευτυχία, είπε, είναι η ελευθερία. Και αυτήν την έχεις μόνον αποφεύγοντας τα αξιώματα (Ξενοφώντος «Απομνημονεύματα» 1.1.18).

12. Ο χαρακτήρας του ανθρώπου προσδιορίζεται από το ποιο τμήμα του δεσπόζει. Τα ίδια ισχύουν και για τις Πολιτείες.

- Στους Αστούς δεσπόζει το σώμα-ύλη το ίδιο και στις Πολιτείες τους. Γι' αυτό και έχουμε τις καταναλωτικές κοινωνίες του υλιστικού *«πολιτισμού»*.
- Στην Αξιοκρατική Πολιτεία μου κυβερνούν οι άνθρωποι, στους οποίους δεσπόζει το πνεύμα. Άρα αντίστοιχη θα είναι η Πολιτεία: θα έχει πρωτίστως χαρακτήρα ηθικό και πνευματικό, με ανάλογη συγκρότηση και αποστολή. Γι' αυτό η Παιδεία δε θα αποτελεί μια επιπλέον διοικητική λειτουργία πλάι στις άλλες της Πολιτείας, αλλά το βάθρο της, την πνοή και την ψυχή της. Η Παιδεία σπέρνει. Και *«ο γαρ εάν σπείρη άνθρωπος τούτο και θερίσει»*[157].

γ) Τι είδους Παιδεία;

«Αν τα σχέδιά σου είναι για ένα χρόνο, σπείρε σιτάρι.
Αν είναι για δέκα χρόνια, φύτεψε ένα δέντρο.
Αν είναι για εκατό χρόνια, μόρφωσε το λαό».
Κουάν-Τζου
(6ος π.Χ. αιώνας)

1. Από τα προαναφερθέντα συνάγεται ότι η Παιδεία πρέπει να επιστρέψει στην Ελληνική αντίληψη για το μέτρο, την ισορροπία και την αρμονία. Τότε η Παιδεία αποκρυσταλλώνει σε τέλειο συνδυασμό τις περιπτώσεις όπου ένα υγιές μυαλό εδρεύει σ' ένα υγιές σώμα. Γι' αυτό τιμούσαν το λησμονημένον από τον κόσμο μας Μίλωνα τον Κροτωνάτη, (6ος π.Χ. αιώνας), που αναδείχθηκε επτά φορές νικητής στους αγώνες των Πυθίων και έξι φορές νικητής στους Ολυμπιακούς, ενώ ταυτοχρόνως ήταν από τους καλύτερους μαθητές του Πυθαγόρα, που θα πει ότι ήταν μια από τις πιο ενάρετες ψυχές και ένα από τα πιο διαλεκτά πνεύματα της εποχής του.

2. Η εκπαίδευση θα κατατείνει προς την ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας και όχι μόνο των ικανοτήτων, που χρειάζονται για την επαγγελματική απασχόληση, όπως κάνει η αστική παιδεία. Αυτή έχει για σκοπό της την προσαρμογή του ανθρώπου στην οικονομική δραστηριότητα και στις ανάγκες της. Η Παιδεία στη Δημοκρατία των Αρίστων, σκοπεί στην κατανόηση του κόσμου, στην άνθιση ολόκληρης της προσωπικότητας και στην εδραίωση προσωπικής, πνευματικής αυτονομίας. Γι' αυτό κινείται μακριά από τα ιδεολογικά μαυσωλεία, δια-

157. Παύλος: «Γαλατ» Στ! 7.

μορφώνοντας πνεύματα ελεύθερα, ανοικτά, ερευνητικά, απροκατάληπτα.

3. Η Πολιτεία οφείλει να φροντίζει και για το σώμα και για την ψυχή και για το πνεύμα των πολιτών της, ιδιαίτερα των παιδιών και των νέων, με σκοπό:

i) Να διαπλάθει ανθρώπους **ολοκληρωμένους**, με την αρμονική ανάπτυξη και των τριών υποστάσεών τους.

ii) Να επισημαίνει το **είδος,** στο οποίο ανήκει ο καθένας, ώστε να τον προσανατολίζει ανάλογα και να τον βοηθά να βρει τον εαυτό του. Έτσι του επιτρέπει να είναι αυτό που είναι και να αναλαμβάνει το ρόλο που του ταιριάζει: επαγγελματικώς, κοινωνικώς, πολιτικώς.

4. Η Παιδεία οφείλει να μεριμνά.

• **Για το σώμα:** με τη *«γυμναστική»*, δηλαδή, με καθετί που αφορά το φυσικό άνθρωπο (υγιεινή, διαιτολογία, αθλητισμός, κλπ.).

• **Για την ψυχή:** με τη *«μουσική»*, δηλαδή, με καθετί που καλλιεργεί και αναπτύσσει ψυχικά τον άνθρωπο (αισθητική, καλές τέχνες, φυσιολατρεία, κλπ.).

• **Για το πνεύμα:** με την *«αριθμητική»*, δηλαδή, με όλα εκείνα που ανυψώνουν, διευρύνουν και βαθαίνουν τη διάνοια, με κορυφαία τη φιλοσοφία[158].

5. Στόχος της Παιδείας είναι η **αρμονική ανάπτυξη και συνύπαρξη** και των τριών στοιχείων, που συγκροτούν τον άνθρωπο. Άρα πρέπει να παρέχει μικτή και διόλου μονομερή (θεωρητική, αισθητική, πρακτική-τεχνική) μόρφωση και αγωγή.

6. Αποβλέποντας ταυτόχρονα στην ανάδειξη υγιών και ισχυρών σωμάτων-ψυχών-πνευμάτων η Παιδεία της ορθώς συγκροτημένης Πολιτείας περιλαμβάνει:

• Σωματική αγωγή: γυμναστική και γενικότερα αθλητισμό. Επαφή με τη φύση και αγάπη προς αυτήν. Διδασκαλία της ορθής δίαιτας, της υγιεινής και γενικώς του σωστού τρόπου ζωής, με σκοπό την εσωτερική ισορροπία και την υγεία του ατόμου.

• Ηθική σφυρηλάτηση.

• Αισθητική καλλιέργεια.

• Ανάπτυξη ανθρωπιστικών τάσεων.

158. Μιλώντας για την «αριθμητική» (=την καλλιέργεια του πνεύματος) ο Σωκράτης λέγει ότι πρέπει «να μη σπουδάζουμε σαν τους αμαθείς, που μένουν στη θεώρηση των σωματικών αριθμών, αλλά να φθάνουμε στην κατανόηση της ουσίας των αριθμών», Πλάτων.

• Εμφύτευση της αγάπης για τη ζωή, τους ανθρώπους, τα ζώα, τη φύση και το σύμπαν.

• Δημιουργία μεγάλων ερωτημάτων και ανάταση προς τη Μεταφυσική.

• Καλλιέργεια της τάσεως προς μάθηση και διδασκαλία της μεθόδου για την απόκτησή της.

• Παροχή εποπτικών γνώσεων για τη διαμόρφωση ανθρώπων με οικουμενική αντίληψη.

• Διδασκαλία όλων των αναγκαίων πρακτικών γνώσεων.

• Επαγγελματικό προσανατολισμό, αναλόγως προς τη φύση του κάθε νέου.

7. Είναι καθήκον μας να συντηρούμε στην καλύτερη δυνατή κατάσταση το σώμα μας, γιατί διαφορετικά εκτός από τα άλλα, δεν έχουμε και πνεύμα διαυγές και δυνατό.

Φυσικά, η σωματική αγωγή πρέπει να στραφεί προς τα αθλήματα που πράγματι αναπτύσσουν την αρμονική διάπλαση, τη δύναμη και την ευλυγισία του κορμιού, αλλά και την ευγένεια της ψυχής και το θάρρος. Τέτοια είναι: το τρέξιμο, η πάλη, το άλμα, η δισκοβολία, η κολύμβηση, η ξιφασκία, η ιππασία, η πεζοπορία, η ορειβασία, οι χιονοδρομίες, η ποδηλασία. Και να παραμερισθεί ο δήθεν αθλητισμός της βαρβαρότητας, του εντυπωσιασμού και της κερδοσκοπίας. Λιγότερος συλλογικός, περισσότερος ατομικός και διόλου επαγγελματικός αθλητισμός.

δ) Σκοπός της Παιδείας

«Η ανώτατη αρετή είναι σαν το νερό·
το νερό κι η αρετή έχουν τούτο το κοινό·
απλώνουν την ενεργητική τους παρουσία
πάνω σ' όλα τα όντα...».

Λάο-Τσε

1. Πρώτη επιδίωξη της Παιδείας είναι η Αρετή. Η παροχή γνώσεων, η γενική μόρφωση, έρχεται δεύτερη.

Και η κατάρτιση για πρακτική χρησιμότητα, τελευταία.

2. Η Αρετή καλλιεργείται με την αναζήτηση της Αλήθειας.

Ο Καρτέσιος[159] ισχυρίσθηκε ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν ίση ικανότητα να ξεχωρίζουν την αλήθεια από το ψέμα. Νομίζω πως έτσι διατύπωσε ένα από τα μέγιστα ψεύδη στην ιστορία του ανθρώπινου πνεύματος. Εκτός αν ήθελε να πει ότι αυτή η ικανότητα ενυπάρχει σε κάθε άν-

159. «Λόγος περί Μεθόδου».

θρωπο, διότι είναι εγγενής στη φύση του. Όμως ενυπάρχει μόνο σαν **δυνατότητα**. Η αξιοποίησή της, δηλαδή η ανάπτυξη της ικανότητας για διάκριση της αλήθειας από το ψέμα διαβαθμίζεται σε κλίμακα απέραντη. Η αναζήτηση της αλήθειας είναι έργο που, περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο, προσιδιάζει στον άνθρωπο. Ταυτόχρονα όμως είναι και το **δυσχερέστερο**. Είναι έργο που **εξανθρωπίζει,** αλλά στο οποίο επιδίδονται **ελαχιστότατοι.** Διότι ο άνθρωπος δεν είναι μονοειδής ούτε αδιαβάθμητος.

3. Κύριος σκοπός της Παιδείας στη Δημοκρατία των Αρίστων είναι η καλλιέργεια του ενδιαφέροντος και της ικανότητας για αναζήτηση και ανεύρεση της αλήθειας. Διότι αυτή η ικανότητα αποτελεί την ουσία του ανθρώπου. Και αντίθετα προς τη θέση του Καρτέσιου, είναι ακριβώς η **ανισότητα** σ' αυτό το πεδίο, που πρέπει ν' αποτελεί το κριτήριο για διαβάθμιση των ανθρώπων. Γι' αυτο η Παιδεία της Ορθής Πολιτείας **βοηθά κατά ίσο τρόπο όλους** τους ανθρώπους ν' αναπτύξουν την ικανότητά τους στη διάκριση της αλήθειας και του ψεύδους και στην ανεύρεση της πρώτης. Τους βοηθά, διευρύνοντας συνεχώς τη νόηση και τη συνείδησή τους. Τους παρέχει **ίσες ευκαιρίες** να ευγενίσουν τη σκέψη τους και τη ζωή τους. Από εκεί και πέρα θα λειτουργήσει **ο σιδερένιος νόμος της διαφοροποιήσεως**. Ο κάθε άνθρωπος θα αξιοποιήσει με διαφορετικό τρόπο και σε διαφορετικό βαθμό αυτήν τη βοήθεια και αυτές τις ευκαιρίες. Έτσι θα φθάσει σε μια δική του, προσωπική βαθμίδα νοητικής και συνειδησιακής αναπτύξεως. Αυτήν τη βαθμίδα η Πολιτεία οφείλει να του την αναγνωρίσει και να του επιτρέψει να την καταλάβει. Αυτό είναι Δικαιοσύνη. Δηλαδή, εναρμόνιση προς τον Κοσμικό Νόμο, προς τη Θεία Τάξη.

4. Η Παιδεία αγωνίζεται να κάνει τον κάθε άνθρωπο τέλειο. Όμως η *«τελειότητα»* είναι **σχετική**. Σε κάθε είδος, άτομο και κατηγορία ατόμων αντιστοιχεί η δική του τελειότητα. Υπάρχει δηλαδή για τον καθένα ένα τέλειο πρότυπο, προς το οποίο κατατείνει. Και η επιτυχία του εξαρτάται από το βαθμό, στον οποίο έχει προσεγγίσει αυτό το πρότυπο. Ο προορισμένος από τη φύση του για τεχνικός δε θα συγκριθεί με τον προορισμένο για πολιτικό, αλλά και οι δυο θα συγκριθούν σε σχέση προς το **δικό του πρότυπο** τελειότητας ο καθένας και με κριτήριο το πόσο προσπάθησαν και κατόρθωσαν να το προσεγγίσουν. Ο άνθρωπος που προσπάθησε και κατόρθωσε να γίνει σχεδόν τέλειος γεωργός, ανταποκρίθηκε καλύτερα στον προορισμό του και άρα είναι *«ανώτερος»* από τον κακό επιστήμονα, τον ασήμαντο καλλιτέχνη ή το μέτριο πολιτικό.

5. Η Παιδεία στην Πολιτεία μου αποκτά χαρακτήρα **μόνιμο**. Λειτουργούν οργανισμοί διαρκούς εκπαιδεύσεως για κάθε ηλικία και για κάθε επάγγελμα. Παράλληλα γενικεύεται και μεταμορφώνεται η προσχολική παιδεία-αγωγή, με ιδιαίτερη προσοχή στις ζώνες πολιτιστικής φτώχειας (εργατικοί συνοικισμοί, καθυστερημένες αγροτικές περιοχές) με στόχο την έγκαιρη αφύπνιση και ανάπτυξη των διανοητικών ικανοτήτων.

Μ' ένα λόγο: η Παιδεία γίνεται το πρώτο, το κύριο, το θεμελιώδες θέμα της Πολιτείας, προς το οποίο κατευθύνονται οι μεγαλύτερες επενδύσεις σε χρήμα, στελέχη, μέριμνα.

6. Η συνεχής εκπαίδευση του Πολίτη είναι ζωτικό στοιχείο της Δημοκρατίας μου. Ο Πολίτης, αντί να χρησιμοποιεί σ' όλο του το βίο τις όποιες γνώσεις απέκτησε **κάποτε** στο σχολείο και να αρκείται στις πληροφορίες, που του παρέχουν τα συστήματα ενημέρωσης, ανανεώνει, συμπληρώνει και αυξάνει πολλές φορές στη διάρκεια της ενεργού ζωής του αυτές τις αρχικές γνώσεις, που θεωρούνται απλώς προκαταρκτικές. Έτσι πολλαπλασιάζει πολλές φορές τις ικανότητες και ειδικότερα την ικανότητά του να φέρεται σαν Πολίτης. Παράλληλα, πολλαπλασιάζονται και η ευθύνη του, η εμπιστοσύνη προς αυτόν και οι δυνατότητές του να προσφέρει στα κοινά. Η απόδοση, που θα έχει ένας άνθρωπος, που αποκτά διαρκώς και περισσότερες γνώσεις, εμπειρίες, δυνατότητες, πρωτοβουλίες και υπευθυνότητες, είναι κάτι που δύσκολα μπορούμε να φαντασθούμε μέσα στην παρούσα κατάσταση του Αστισμού.

7. Το όλο σύστημα εκπαιδεύσεως της Πολιτείας μου διαφέρει ουσιαστικώς από εκείνο της Σπαρτιατικής. Διότι πιστεύω ότι οι άνθρωποι και ακόμα περισσότερο οι πολίτες, πρέπει:

- Να διαπαιδαγωγούνται, αντί να δαμάζονται.
- Ν' αναπτύσσουν την προσωπικότητά τους, αντί να γίνονται *«όμοιοι»*.
- Να καλλιεργούνται, αντί να υπερσκληραγωγούνται.

Η στρατιωτικού τύπου εκπαίδευση παραμελεί την πνευματική παιδεία ή κατά τη γλώσσα του Πλάτωνα η *«γυμναστική»* υπερέχει κατά πολύ της *«μουσικής και της αριθμητικής»*. Αποτέλεσμα: ο Σπαρτιατικού τύπου άνθρωπος, που δίνει πρωτεύουσα θέση στην τιμή (όχι στο χρήμα), νιώθει αλληλεγγύη προς τους ομοίους του, είναι φιλόπατρις, γενναίος, λιτός, αλλά ταυτόχρονα, λατρεύοντας κυριολεκτικώς και μονομανώς τον αθλητισμό και το κυνήγι και όντας υπέροχος στον πόλεμο, στερείται από αισθητική καλλιέργεια και από πνευματική παιδεία.

Και φυσικά η Παιδεία διίσταται τελείως από τη σύγχρονη παιδεία,

που, υπακούοντας στον αστικό ωφελιμισμό, παραμελεί τελείως την ηθική διάπλαση, υποτιμά την αισθητική καλλιέργεια, αγνοεί τη μεταφυσική **πνευματικότητα** και παρέχει κυρίως πρακτική κατάρτιση.

V. Η Επιλογή

«Ελευθερία είναι το δικαίωμα του κάθε ανθρώπου να ασκεί όλες τις ικανότητές του, σύμφωνα με τη θέλησή του».

Ροβεσπιέρος

- Η *«δημοκρατία»* χρησιμοποιεί την **εκλογή** με καθολική ψηφοφορία, που επιτρέπει στους ισχυρούς να επιβάλουν τους προστατευόμενούς τους και στους επιτήδειους να επικρατούν.
- Ο ολοκληρωτισμός χρησιμοποιεί το **διορισμό,** που επιτρέπει στον Ένα να συγκροτεί την ιθύνουσα ομάδα από τους ευνοούμενούς του – κατά κανόνα όντα υπηρεσιακής νοοτροπίας.
- Η Δημοκρατία μου θεμελιώνεται στην **επιλογή,** που είναι η διαδικασία, η οποία επιτρέπει να φθάνουν μπροστά στο σώμα των πολιτών-εκλογέων οι καλύτεροι. Στο κεφάλαιο αυτό περιγράφω το μηχανισμό της επιλογής.

1. Η Παιδεία είναι υποχρεωτική. Και παρέχεται εντελώς δωρεάν σε όλους, ως την ηλικία που ορίζει κάθε φορά η Πολιτεία, αποκλειστικά από δημόσια σχολεία γενικής μορφώσεως. Ιδιωτικά σχολεία δεν υπάρχουν.

2. Οι απόφοιτοι των σχολείων γενικής μορφώσεως χωρίζονται:

- Σ' εκείνους που θα συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους σε καθαρώς τεχνικό-επαγγελματικό τομέα.
- Και σ' εκείνους που θα προωθηθούν στην ανώτερη παιδεία.

3. Η διαλογή γίνεται με βάση:

- Την επίδοση στα μαθήματα.
- Την επίδοση στις άλλες σχολικές και εξωσχολικές δραστηριότητες (αθλητισμός, μαθητικές κοινότητες, κατασκηνώσεις, συμμετοχή σε εργασία, κλπ.).
- Το χαρακτήρα.
- Το ήθος.
- Τα ταλέντα.
- Τις διαθέσεις του κρινόμενου.

4. Τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις οι νέοι τις εκπληρώνουν μετά

από το πέρας των τεχνικών, επαγγελματικών ή επιστημονικών σπουδών τους, ώστε οι Ένοπλες Δυνάμεις να τροφοδοτούνται με διάφορες ειδικότητες και με έφεδρους αξιωματικούς.

5. Στα 21 χρόνια του κάθε ψυχοπνευματικώς υγιής (άνδρας ή γυναίκα) ανακηρύσσεται ενήλικος. Αυτό σημαίνει ότι αποκτά ικανότητα να δικαιοπρακτεί και να ασκεί αυτοτελώς, απευθείας, όλα τα δικαιώματα, που απολαμβάνει κάθε ανθρώπινο ον.

6. Όποιος η όποια συμπληρώνει τα 25 χρόνια του, δικαιούται, αν συγκεντρώνει τις απαραίτητες προϋποθέσεις, να ζητήσει να γίνει **Πολίτης**, δηλαδή ενεργό μέλος της Πολιτείας, αποκτώντας δικαίωμα ψήφου.

7. Οι προϋποθέσεις, για να ανακηρυχθεί Πολίτης, είναι:

α) Να είναι ψυχοπνευματικώς υγιής.

β) Να έχει τελειώσει το γενικό σχολείο και μετά την τεχνική ή επαγγελματική σχολή ή να συνεχίζει κανονικώς τις ανώτερες σπουδές του (= πρώτη εκλογή).

γ) Να έχει εκπληρώσει τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις (= πρώτη δοκιμασία).

δ) Να έχει εργασθεί παραγωγικώς για δύο τουλάχιστον χρόνια (= δεύτερη δοκιμασία). Οι δύο τελευταίες προϋποθέσεις δεν ισχύουν για όσους σπουδάζουν σε ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και δικαιολογημένα δεν πρόλαβαν να τις εξασφαλίσουν.

8. Εφόσον κριθεί ότι ο αιτών ή η αιτούσα έδειξε ήθος, ευφυία, εργατικότητα, κλπ., εισάγεται στη *«Σχολή των Πολιτών»*, όπου συντηρείται με έξοδα της Πολιτείας. Εκεί φοιτά μερικούς μήνες, δίνει εξετάσεις και αν αποδειχθεί ικανός (κυρίως ότι διαθέτει ικανότητα κρίσεως), ανακηρύσσεται Πολίτης (= δεύτερη επιλογή).

9. Ο Πολίτης έχει το δικαίωμα να γίνεται μέλος του κόμματος που προτιμά, να μετέχει στις δραστηριότητές του και να εκλέγει. Κάθε Πολίτης δε θεωρείται πια απλό άτομο, αλλά (άμισθος) δημόσιος λειτουργός.

10. Όποιος από τους Πολίτες, όταν γίνει 30 ετών, το επιθυμεί, δικαιούται να ζητήσει να εισαχθεί στο *«Λύκειο των Νομοφυλάκων»*. Προϋποθέσεις:

α) Με τον ως τότε βίο του να έχει αποδείξει ότι διαθέτει τα απαραίτητα προσόντα.

- Εντιμότητα
- Εργατικότητα
- Φιλομάθεια
- Ευφυία

• Σωφροσύνη
• Επιμονή
• Γενναιότητα
• Ενδιαφέρον για τα κοινά (= τρίτη επιλογή).

β) Να πετύχει στις εισαγωγικές εξετάσεις (= τρίτη επιλογή).

11. Ο εισαγόμενος στο «*Λύκειο των Νομοφυλάκων*» διδάσκεται για ένα αξιόλογο διάστημα την επιστημονική τεχνική της διακυβερνήσεως. Εφόσον αποφοιτήσει με επιτυχία (= τέταρτη επιλογή), αποκτά το δικαίωμα να εκλέγεται (ή να διορίζεται) σε δημόσια λειτουργήματα τρίτου βαθμού (κατώτερα): κοινωνικά ή δημοτικά συμβούλια, κοινοτάρχης, δήμαρχος, νομάρχης, ανώτερος υπάλληλος, ανώτερο στέλεχος δημόσιων οργανισμών, κλπ.

Επίσης, από τους «*Νομοφύλακες*» εκλέγει η βάση (= Πολίτες) κάθε κόμματος τα στελέχη του.

12. Ο «*Νομοφύλακας*», που συμπληρώνει το 35ο έτος της ηλικίας του, εφόσον έχει ασκήσει για τρία τουλάχιστον χρόνια κάποιο δημόσιο ή πολιτικό λειτούργημα (= τέταρτη δοκιμασία), δικαιούται να ζητήσει την εγγραφή του στον κατάλογο των εκλογίμων β΄ βαθμού, δηλαδή για μεσαία λειτουργήματα. Αν η αίτησή του γίνει δεκτή (= πέμπτη επιλογή), μπορεί να εκλέγεται (ή να διορίζεται) μέλος της βουλής, διοικητής οργανισμών, γενικός γραμματέας υπουργείων, μέλος της διοικούσας επιτροπής του κόμματός του κλπ.

13. Ο «*Νομοφύλακας*», που είναι εγγεγραμμένος στον κατάλογο εκλογίμων β΄ βαθμού και έχει ασκήσει κάποιο από τα αντίστοιχα λειτουργήματα για πέντε τουλάχιστον χρόνια (= πέμπτη δοκιμασία), δικαιούται να ζητήσει την εισαγωγή του στην «*Ακαδημία των Αρχόντων*». Μια επιπλέον προϋπόθεση είναι να έχει αποκτήσει οικογένεια (γάμος). Αν γίνει δεκτός (= έκτη επιλογή) φοιτά, διδασκόμενος πρόσθετα στοιχεία σχετικά με τη διακυβέρνηση. Όταν αποφοιτήσει επιτυχώς (= έβδομη επιλογή) εγγράφεται στον κατάλογο των εκλογίμων πρώτου βαθμού, που μπορούν να διεκδικούν την ανάληψη ανώτερων λειτουργημάτων. Απ' αυτόν αναδεικνύονται τα μέλη της γερουσίας, της κυβερνήσεως, του ανώτατου δικαστηρίου και των εκτελεστικών επιτροπών των κομμάτων.

14. Όποιος από τους Άρχοντες συμπληρώνει το 50ο έτος της ηλικίας του, δικαιούται να ζητήσει να εγγραφεί στον κατάλογο των δυναμένων να αναλάβουν ανώτατα λειτουργήματα, όπως του αρχηγού κόμματος, του προέδρου της βουλής, της γερουσίας, της εκτελεστικής ή της δικαστικής εξουσίας και του Ανώτατου Άρχοντα του Κράτους. Η εγγραφή στον κατάλογο γίνεται μετά από δημόσια «*δίκη*», στην οποία όλα τα υπάρχοντα στοιχεία για την ως τότε πολιτεία του εξετάζονται (= έκτη δοκιμασία).

15. Για την ανάδειξη σε λειτουργήματα γ΄ και β΄ βαθμού ψηφίζουν όλοι οι Πολίτες. Για τα α΄ βαθμού ψηφίζουν μόνον οι Νομοφύλακες.

16. Η νομοθετική εξουσία αποτελείται από δύο σώματα: Βουλή και Γερουσία.

• Η πρώτη είναι πολυπληθέστερη, αποτελείται από «Νομοφύλακες» (εκλόγιμους β΄ βαθμού) και εκλέγεται από όλους τους Πολίτες.

• Η Γερουσία ολιγαριθμότερη, αποτελείται από «Άρχοντες» (εκλόγιμους α΄ βαθμού) και εκλέγεται από τους «Νομοφύλακες».

• Η Βουλή μελετά και ψηφίζει τους νόμους. Η Γερουσία τούς επικυρώνει, αφού τους αναγνώσει τρεις φορές με διαστήματα πέντε ημερών. Η ίδια αποφαίνεται αν ένα νομοσχέδιο είναι κατεπείγον, οπότε το επικυρώνει ή το ακυρώνει αμέσως.

• Η ανανέωση των βουλευτών και των γερουσιαστών γίνεται κατά το ένα πέμπτο κάθε χρόνο. Το ίδιο πρόσωπο μπορεί να εκλεγεί μόνο για τρεις θητείες συνολικώς.

17. Ο ανώτατος άρχοντας εκλέγεται από τη γερουσία για μία μόνο θητεία.

18. Η εκτελεστική εξουσία ανήκει στην κυβέρνηση. Ο πρόεδρος της εκλέγεται από τη βουλή (άρα κατά κανόνα είναι ο αρχηγός του πλειοψηφούντος κόμματος). Ο ίδιος εκλέγει τους υπουργούς, που το διορισμό τους επικυρώνει η γερουσία.

Οι βουλευτές και οι γερουσιαστές δε γίνονται υπουργοί. Οι τελευταίοι δε δικαιούνται να θέσουν υποψηφιότητα βουλευτή ή γερουσιαστή επί πέντε χρόνια μετά τη λήξη της υπουργικής τους θητείας. Πρωθυπουργός ή υπουργός μπορεί να διατελέσει κανείς για 15 χρόνια συνολικώς.

19. Η δικαστική εξουσία είναι τελείως ανεξάρτητη και αυτοδιοικούμενη. Δεν υπάρχει ούτε υπουργός ούτε υπουργείο δικαιοσύνης. Κεφαλή της είναι ο εκάστοτε Πρόεδρος του Ανώτατου Δικαστηρίου, ισότιμος με τους προέδρους Βουλής, Γερουσίας, Κυβερνήσεως.

20. Κυβέρνηση και Δικαιοσύνη, βουλευτές και γερουσιαστές ελέγχονται από το «Συμβούλιο των Σοφών», στο οποίο και λογοδοτούν μετά από τη λήξη της θητείας τους σε «δημόσια δίκη» (εύθυνα).

21. Το «Συμβούλιο των Σοφών» αποτελείται από όσους έχουν ασκήσει τα λειτουργήματα του Λυκειάρχη, του Ακάδημου, του προέδρου της Βουλής, της γερουσίας, της κυβερνήσεως, της δικαιοσύνης και του

κράτους (=έβδομη δοκιμασία). Προεδρεύεται από τον εκάστοτε Ανώτατο Άρχοντα. Τα μέλη του Συμβουλίου είναι ισόβια.

22. Οι κατηγορίες Ιδιώτης-Πολίτης-Νομοφύλακας-Άρχων δεν είναι οριστικές και η κατάσταση του κάθε ανθρώπου δε ρυθμίζεται εφάπαξ. Ο καθένας δικαιούται να ζητήσει, αν το παράλειψε, ή να ξαναζητήσει, αν απέτυχε σε προηγούμενη απόπειρα, να ενταχθεί σε πολιτικώς ανώτερη κατηγορία απ' αυτήν στην οποία ανήκει. Και αντιστρόφως: αν κάποιος φανεί ανάξιος, μπορεί να εκπέσει σε κατώτερη κατηγορία.

23. Με το σύστημα που περιέγραψα:

α) Το 100% του ενήλικου πληθυσμού απολαμβάνει όλα τα συνυφασμένα με την **ανθρώπινη ιδιότητα** δικαιώματα.

β) Η μεγάλη πλειοψηφία εκείνων που συμπληρώνουν το 25ο έτος της ηλικίας τους μπορεί να αποκτήσει την ιδιότητα του Πολίτη (του εκλέγειν και της πολιτικής δραστηριότητας).

γ) Ένα σημαντικό ποσοστό, εκείνων που συμπληρώνουν το 30ο έτος, μπορεί να αποκτήσει την ιδιότητα του «Νομοφύλακα», δηλαδή το δικαίωμα να εκλέγεται σε λειτουργήματα γ΄ και αργότερα β΄ βαθμού και να εκλέγει τη Γερουσία.

δ) Ύστερα από μία σειρά διαδοχικών δοκιμασιών και επιλογών οι αξιότεροι από τους «Νομοφύλακες» αποκτούν την ιδιότητα του «Άρχοντα», δηλαδή το δικαίωμα να εκλέγονται σε λειτουργήματα α΄ βαθμού. Το όλο σύστημα επιλογής τους εξασφαλίζει όσο είναι ανθρωπίνως δυνατόν, ότι θα πρόκειται πραγματικά για τους Άριστους. Έτσι εφαρμόζεται η αρχή ότι «δίκαιο είναι να έχει ο καθένας εκείνο που του πρέπει».

Κατά τον Πλάτωνα πρέπει: *«να προτιμηθούν οι θετικότατοι, οι ανδρειότατοι και στο βαθμό του κατορθωτού οι ωραιότατοι κατά τη μορφή. Κοντά σ' αυτά να έχουν και ήθος, που να δείχνει ευγένεια και να κρατά σε απόσταση. Και ακόμη, να έχουν τα φυσικά πλεονεκτήματα, που ευνοούν την παιδεία».*

Τα τελευταία είναι: ευφυία, ικανότητα για μάθηση, φιλομάθεια, μνήμη, εργατικότητα, επιμονή και πέρα απ' αυτά, σωφροσύνη και *«μεγαλοπρέπεια»*.

24. Στην Αξιοκρατική Πολιτεία κυβερνούν οι Άριστοι, αλλά αυτοί:

α) Δε συγκροτούν ένα μοναδικό, μονολιθικό κόμμα, αφού δεν είναι καθόλου υποχρεωτικό να συμφωνούν σε όλα μεταξύ τους.

β) Δε βρίσκονται υπεράνω της κριτικής, αφού υπάρχουν κοινή γνώμη (οι ελεύθερα ενημερωνόμενοι και εκφραζόμενοι πολίτες) και αντιπολίτευση.

γ) Δεν ασκούν αυθαίρετη εξουσία, αφού αυτή περιορίζεται από το νόμο, από τον έλεγχο και την τελική **λογοδοσία.**

δ) Δεν κατέχουν μονίμως τα αξιώματα, αφού η θητεία σ' αυτά είναι περιορισμένη χρονικώς.

ε) Δεν αυτοεπιβάλλονται, αφού δοκιμάζονται, επιλέγονται και εκλέγονται.

Αντιθέτως προς ό,τι συμβαίνει στις υπαρκτές «δημοκρατίες», το σύστημα επιλογών-εκλογών-δοκιμασιών-περιορισμών και ελέγχων είναι τέτοιο, ώστε οι Άριστοι ασκούν πράγματι δημοκρατική εξουσία και είναι αληθινοί υπηρέτες του λαού.

25. Πέρα από την ποιότητα των Αρχόντων, το ίδιο το σύστημα λειτουργεί έτσι, ώστε:

α) Να εμποδίζει κάθε αυθαιρεσία. Στην Αξιοκρατική Πολιτεία δεν μπορούν να υπάρξουν ούτε «κοινοβουλευτική» ή μη δικτατορία ούτε καισαρισμός (όπως συχνά συμβαίνει στις ψευτοδημοκρατίες) ούτε προσωπολατρεία.

β) Να συνδυάζει την ευρύτερη συγκατάθεση με τον ειδικό ρόλο, που πρέπει να διαδραματίζουν στην Πολιτεία οι ικανότεροι. Πρόκειται για σύστημα:

α) Δικαιοκρατικό.

β) Αξιοκρατικό.

γ) Ελευθερόφιλο, με τη σωστή έννοια του όρου. Δηλαδή:

• Με **αναγνώριση σε κάθε άτομο της ελευθερίας του**.

•• Με απόρριψη του ολοκληρωτισμού, τόσον αυτού που επιβάλλεται φανερά από τα πάνω, όσο και εκείνου που επιβάλλεται τάχα από τα κάτω (=δημοκρατία).

VI. Η πολιτική της απο-αστοποιήσεως

«Το βιομηχανικό σύστημα κρατάει την εξουσία διά μέσου των πολιτικών ανδρών, που είναι υπηρέτες του αντί να είναι κύριοί του».

Ζ.Ζ.Σ. Σρεμπέρ
(«Ουρανός και Γη»)

α) Απελευθέρωση από την οικονομία

«Όλα αυτά τείνουν να μετατρεψουν τον άνθρωπο σε μετάλλευμα εκμεταλλεύσιμο από τη βιομηχανία. Της χρειάζονται άτομα, που να είναι όχι μόνο πιο πλούσια, αλλά και πιο προσαρμοσμένα: όντα αρκετά κενά στο εσωτερικό τους, ώστε μέσα σ' αυτή τη θολούρα να βρίσκει το εμπόρευμα τις διεξόδους που ζητά».

Ζ.Ζ.Σ. Σρεμπέρ
(«Ουρανός και Γη», 1970)

1. Στη Δημοκρατία των Αρίστων η υπηρετική σχέση των πολιτικών προς τους κεφαλαιοκράτες καταργείται. Η σχέση, που εγκαθίδρυσε ο Αστός ανάμεσα στο Κεφάλαιο και στην Πολιτική, υπάγοντας τη δεύτερη στο πρώτο, αντιστρέφεται. Διότι το Κεφάλαιο ξέρει **μόνο** τους δικούς τους στόχους. Και τους επιδιώκει, ποδοπατώντας τα πάντα. Αντίθετα, η Πολιτική, όταν είναι σωστή και ασκείται από τους σωστούς ανθρώπους, έχει συνείδηση **όλων** των στόχων, που πρέπει να επιδιώκει η κοινωνία, και των μέσων, που πρέπει να συγκεντρώσει και να χρησιμοποιήσει, για να τους πραγματοποιήσει. Έτσι θα σχεδιάσει και θα εφαρμόσει ένα πρόγραμμα γενικής **απο-αστοποιήσεως.**

2. Οι αστικές κοινωνίες αυξάνουν συνεχώς την παραγωγή προϊόντων. Το κάνουν όμως σε βάρος των αγαθών και υπηρεσιών κοινωνικού χαρακτήρα. Παιδεία, υγεία, ψυχαγωγία, καθαρό περιβάλλον, φύση, οικογένεια παραμελούνται. Αποτέλεσμα: Οι ανισότητες, αντί να καταργούνται, απλώς μετατοπίζονται και ανανεώνονται. Και τα κοινωνικά χάσματα, αντί να στενεύουν, διευρύνονται.

Φυσικά, ο πλούσιος έχει τρόπους ν' αντιμετωπίζει την αθλιότητα των δημόσιων νοσοκομείων, σχολείων ή συγκοινωνιακών μέσων, τα προβλήματα της κυκλοφορίας, τη μόλυνση του περιβάλλοντος, κλπ. Προσφεύγει στις ιδιωτικές κλινικές, στα ιδιωτικά σχολεία, σε δικά του

μέσα μεταφοράς ή μετακινείται σε ώρες που διαλέγει ο ίδιος, ώστε ν' αποφύγει την κυκλοφοριακή συμφόρηση, κατοικεί έξω από τις πόλεις, για ν' αποφύγει τη μόλυνση, έχει τους κήπους του, για ν' αντικαθιστά τη φύση που καταστρέφει, κ.ο.κ.

Η Πολιτική, όταν απελευθερωθεί από την υποδούλωσή της στο Κεφάλαιο, θα συνειδητοποιήσει αυτά τα ουσιώδη προβλήματα. Και θα τα χειριστεί αδέσμευτη από τα συμφέροντα και τους μονομερείς στόχους του Αστού.

3. Βασικός στόχος της απο-αστοποιημένης Πολιτικής θα καταστεί η **απελευθέρωση του ανθρώπου από την οικονομία**. Διότι, όπως αποδείχθηκε με τις κοινωνίες που διαμόρφωσε ο Αστισμός, η τοποθέτηση της οικονομίας στο κέντρο της ζωής **υποβαθμίζει** όλες τις άλλες εκφάνσεις της, χωρίς καν να φέρνει την ισορροπία, τη γενική ευημερία και την ευτυχία (ούτε και την καθαρώς υλική). Αντί γι' αυτό, πολλαπλασιάζει τις αντιθέσεις, τις διαφορές, τις αντιφάσεις, τις συγκρούσεις, τις εντάσεις, την επιθετικότητα και γενικώς όλα τα ουσιαστικά στοιχεία της δυστυχίας.

4. Η απελευθέρωση του ανθρώπου από την οικονομία θα επιτευχθεί με τρεις τρόπους:

i) Με την απελευθέρωση της Πολιτικής από το Κεφάλαιο. Δηλαδή με το διαχωρισμό Πλούτου (υπόθεση των Αστών) και Πολιτικής (υπόθεση των Αρίστων).

ii) **Με την υιοθέτηση νέας αντιλήψεως για τους στόχους της κοινωνίας**. Η αντίληψη αυτή είναι καθολική, δεν περιορίζεται στον οικονομικό τομέα, αλλά διευρύνει τους ορίζοντές της προς κάθε κατεύθυνση.

iii) **Με την εισαγωγή του «μέτρου» στην καθαυτό οικονομική δραστηριότητα**.

5. Η αντίληψη του «μέτρου», που κυριάρχησε στους Έλληνες, ενσωματώνεται σε κάθε αναπτυξιακό πρόγραμμα της Νέας Πολιτείας, συμπεριλαμβανόμενου και του καθαρώς οικονομικού σχεδιασμού. Η χαρακτηριστική για τον Αστό έλλειψη μέτρου που βρήκε την κορύφωσή της στον ΑΤΖ, οδήγησε σε ιλιγγιώδεις ανισορροπίες, αντιθέσεις και εντάσεις, που συγκλονίζουν τη σύγχρονη κοινωνία.

Ας θυμηθούμε το Σωκράτη, που, βλέποντας τα εκθέματα κάποιου εμπορικού, συνέχαιρε τον εαυτό του, επειδή τίποτα απ' όσα έβλεπε δεν του ήταν αναγκαίο.

6. Με το «μέτρο» δεν αναστέλλεται η λειτουργία των μηχανισμών της αναπτυξιακής οικονομίας. Περιορίζεται όμως η αδηφαγία τους. Και ο άνθρωπος απαλλάσσεται από τη δουλεία του σ' αυτούς τους μη-

χανισμούς, που συνιστούν τη *«σύγχρονη μορφή της βίας»*[160].

7. Στις προαστικές εποχές ο άνθρωπος βρισκόταν κάτω από τον καταναγκασμό της φύσεως. Ο Αστισμός, αναπτύσσοντας την τεχνολογία και την παραγωγή, δημιούργησε τη **δυνατότητα** για την απαλλαγή απ' αυτόν τον καταναγκασμό. Όμως για το μεγαλύτερο μέρος της ανθρωπότητας αυτή η δυνατότητα έμεινε **αναξιοποίητη**. Και στο υπόλοιπο, το «αναπτυγμένο», η υποδούλωση στον καταναγκασμό της φύσεως αντικαταστάθηκε από την **υποδούλωση στον καταναγκασμό της οικονομίας**. Με τη Δημοκρατία των Αρίστων προχωρούμε σ' ένα άλλο στάδιο. Στην απαλλαγή από την υποδούλωση στην οικονομία διά της υπαγωγής της στην Πολιτική. Αυτή θα αξιοποιήσει πλήρως τη δυνατότητα που προσφέρει η τεχνολογική εξέλιξη για απαλλαγή από τον καταναγκασμό στη φύση, αποτρέποντας, ταυτόχρονα, την υποδούλωση στην τεχνολογία και στην οικονομία.

β) Ένας άλλος προγραμματισμός

> *«Η φύση μάς δίνει υπερβολικά μεγάλες ανάγκες. Και είναι τουλάχιστον μεγάλη απρονοησία να τις πολλαπλασιάζουμε χωρίς λόγο, βάζοντας έτσι την ψυχή μας σε ακόμη μεγαλύτερη εξάρτηση».*
>
> *Ζ.Ζ. Ρουσσώ*

1. Ένα από τα θεμελιώδη ψεύδη του δυτικού Αστισμού είναι και ο ισχυρισμός ότι τάχα η αγορά λειτουργεί ελεύθερα και ρυθμίζει τα πάντα με το παιχνίδι ζήτηση - προσφορά. **Το ψεύδος αυτό αποτελεί τη σπονδυλική στήλη του (νεο)φιλελευθερισμού**. Στην πραγματικότητα η ζήτηση ρυθμίζεται με ποικίλους τρόπους και μηχανισμούς, που διαθέτει ο Αστισμός. Και η αγορά λειτουργεί έτσι, ώστε να εξυπηρετεί τις ανάγκες όχι του καταναλωτή, αλλά του Αστικού Συστήματος. **Ελεύθερη αγορά δεν υπάρχει**. Ο προγραμματισμός είναι απαραίτητος για τη λειτουργία της σύγχρονης οικονομίας. Το θέμα είναι πώς γίνεται και ιδίως πού στοχεύει αυτός ο προγραμματισμός.

2. Στο δυτικό Αστισμό ο προγραμματισμός γίνεται περισσότερο με έμμεσους τρόπους, διατηρεί επιφάσεις και περιθώρια ελευθερίας και στοχεύει στην αποκλειστική εξυπηρέτηση των οικονομικών συμφερόντων του Αστού.

- Στον ανατολικό, ο προγραμματισμός είναι καθολικός, δογματικός και στοχεύει στην προώθηση των επιδιώξεων της νομενκλατούρας και στην αναπαραγωγή της εξουσίας της.

- Στην Πολιτεία των Αρίστων ο προγραμματισμός αποβλέπει στην ισόρροπη ανάπτυξη όλων των τομέων της κοινωνίας, στη χρησιμοποίηση της οικονομίας ως μέσου για τη γενικότερη πρόοδο, στη συνετή χρήση των φυσικών πόρων για την ικανοποίηση των υλικών αναγκών των ανθρώπων.

3. Η μελέτη των πρωτόγονων κοινωνιών αποκαλύπτει ότι η φυσική τάση του ανθρώπου είναι να εργασθεί όσο του χρειάζεται, για να καλύψει τις πραγματικές ανάγκες του. Θεωρεί, δηλαδή, ο άνθρωπος την ικανοποίηση των αναγκών του σαν κάτι το πεπερασμένο και σταματά την αντίστοιχη προσπάθεια μόλις πετύχει ένα ορισμένο επίπεδό της. Η αντίληψη αυτή κυριάρχησε σ' όλες τις προαστικές κοινωνίες. Ο Αστισμός την ανέτρεψε. Και την αντικατάστησε με την τάση για απεριόριστες οικονομικές φιλοδοξίες και άρα και προσπάθειες. Γι' αυτό:

- Διέδωσε είδη που προκαλούν φυσικό εθισμό – καπνός, οινοπνευματώδη, καφές, τσάι ναρκωτικά, ηρεμιστικά, διεγερτικά, χάπια, φάρμακα.
- Καλλιέργησε την επιθυμία για αγαθά επιδείξεως – ρούχα, καλλυντικά, κοσμήματα.
- Μεριμνά για τη συνεχή δημιουργία νέων αναγκών με την παραγωγή και διαφήμιση τεράστιας ποικιλίας προϊόντων, πολλά από τα οποία είναι περιττά.
- Εμφύτευσε την αντίληψη για συχνή αντικατάσταση των αγαθών με νέα – έπιπλα, αυτοκίνητα, ενδυμασία, συσκευές πρέπει να πετιούνται και ν' αντικαθίστανται, έστω και εάν εξακολουθούν να ικανοποιούν τις ανάγκες μας.

Έτσι, τελικά, δεν είναι η παραγωγή (=προσφορά), που προσαρμόζεται στην κατανάλωση (=ζήτηση) αλλά το αντίθετο. **Οι ανάγκες των ανθρώπων προσαρμόζονται συνεχώς στις ανάγκες του Συστήματος**. Χωρίς αυτήν την προσαρμογή των ανθρώπων στο Σύστημα, το τελευταίο δε θα μπορούσε να επιβιώσει.

4. Τελικά, δεν είναι η προσφορά που καθορίζεται από τη ζήτηση, όπως μας διαβεβαιώνουν οι «φιλελεύθεροι», παλαιοί και νέοι, αλλά το αντίστροφο. Όπως δεν είναι ο «κυρίαρχος» λαός, που διατάσσει τους δήθεν «εντολοδόχους» του, αλλά το αντίθετο, έτσι δεν είναι ο καταναλωτής που διευθύνει τον προσφέροντα, αλλά το αντίθετο - χωρίς, βεβαίως, αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχει και ως ένα σημείο προσαρμογή του Συστήματος στις πραγματικές ανάγκες του ανθρώπου, αφού αυτές

---

160. Ζ.Ζ.Σ. Σρεμπέρ «Ουρανός και Γη», 1970.

είναι απαραίτητο να καλυφθούν, για να υπάρξουν άνθρωποι άρα και Σύστημα.

5. Οι άνθρωποι εξαναγκάζονται είτε με τη βία (στον κομμουνισμό=γραφειοκρατικό Αστισμό) είτε με σύνθετες τεχνικές απάτης, παραπλανήσεως και ψυχολογικού κυρίως εκβιασμού (στον ιδιωτικό=φιλελεύθερο Αστισμό) να προσαρμόζονται στο Σύστημα, διότι διαφορετικά:

i) Το Σύστημα θα έπρεπε να προσαρμόζεται συνεχώς στις αυξομειώσεις και στις ιδιοτροπίες της ζητήσεως, πράγμα δύσκολο και επιζήμιο για το ίδιο.

ii) Θα ήταν δύσκολος αν όχι αδύνατος ο προγραμματισμός (επενδύσεις, αύξηση της παραγωγής, κλπ.) αφού αυτός προϋποθέτει προβλεπτή συμπεριφορά της ζητήσεως, η οποία για να είναι προβλεπτή, πρέπει να είναι **ελεγχόμενη**.

iii) Θα ήταν υποχρεωμένη η προσφορά άρα και η παραγωγή και τα κέρδη να κρατηθούν σε ορισμένα επίπεδα, διότι η μη τεχνητώς υποκινούμενη και διευρυνόμενη ζήτηση θα ήταν περιορισμένη - πεπερασμένη. Κάτι τέτοιο θα κατάφερε θανάσιμο πλήγμα στον Αστισμό, ο οποίος με ποικίλους τρόπους κατορθώνει να κάνει τους ανθρώπους να εξακολουθούν να εργάζονται σκληρά, ακόμη και όταν έχουν εξασφαλίσει την ικανοποίηση των αναγκών τους και να «ζητούν» αγαθά ακόμη και όταν διαθέτουν περισσότερα απ' όσα χρειάζονται.

6. Ο άνθρωπος, δούλος φανταστικών και αδιακόπως ανανεουμένων και διευρυνόμενων αναγκών, αναγκάζεται, παραμερίζοντας τη φυσική τάση του, να υποβάλεται σε παραγωγική προσπάθεια πολύ μεγαλύτερη από την απαιτούμενη για την κάλυψη των **πραγματικών** αναγκών του. Ο άνθρωπος, στον Αστισμό, (δυτικού και ανατολικού τύπου) έπαψε να εργάζεται και να καταναλώνει, για να ζήσει. **Ζει για να εργάζεται και για να καταναλώνει**. Η εργασία θεοποιήθηκε. Η κατοχή περιττών αγαθών καθιερώθηκε σαν σύμβολο κοινωνικής ανόδου και επιτυχίας. Φυσικά, όλα αυτά αποβαίνουν σε βάρος του ανθρώπου, ο οποίος εργάζεται και καταναλώνει υπέρμετρα, βλάπτοντας τη σωματική και ψυχική υγεία του και παραμελώντας την ανάπαυση, τη μόρφωση, την ψυχαγωγία, την επικοινωνία με τους συνανθρώπους του, την επαφή με τη φύση, την οικογένειά του, τη σκέψη, την τέχνη, το διάβασμα, την άθληση, την περισυλλογή.

7. Η Δημοκρατία των Αρίστων αποκαθιστά τη διαταραχθείσα ισορροπία. Κριτήριο της επιτυχίας μιας κοινωνίας δεν είναι ο ρυθμός αυξήσεως της παραγωγής, αλλά **ο βαθμός ικανοποιήσεως των πραγματικών αναγκών των μελών της, η ποιότητα ζωής, που τους εξασφαλίζει**

και οι επιδόσεις της στον πνευματικό και ηθικό τομέα. Η αξιοπρέπεια, η αδελφοσύνη, η γενναιοδωρία, η πνευματικότητα, η καλαισθησία, οι αξίες, που δίνουν στη ζωή τη γεύση της ευτυχίας, δε μετριούνται με αριθμούς συσκευών και ποσοστά αυξήσεως των οικονομικών μεγεθών.

8. Για να γίνει αυτό, καταρρίπτεται η αντίληψη που επέβαλε ο Αστισμός όλων των μορφών ότι η επιτυχία μιας κοινωνίας κρίνεται από το ρυθμό αυξήσεως των οικονομικών μεγεθών της. Ασφαλώς, η παραγωγική προσπάθεια δεν αναστέλλεται. Τίθενται όμως **όρια** σ' αυτήν. Παύει να της δίδεται πρωταρχική σημασία. Έτσι ανατρέπεται αυτομάτως και η προτεραιότητα, που παραχωρείται σήμερα στις ανάγκες του Αστισμού. Η συνέπεια αυτού του απλού μέτρου είναι ιλιγγιώδης: διότι η καταργούμενη προτεραιότητα συμπαρασύρει μαζί της ολόκληρο τον Αστισμό.

9. Ο Τζ. Κέυνες[161] πρόβλεπε ότι: *«για πρώτη φορά στην ιστορία του ο άνθρωπος θα βρεθεί αντιμέτωπος του... θεμελιώδους προβλήματος πώς να αξιοποιήσει την ελευθερία, που απέκτησε από την πίεση των οικονομικών φροντίδων, πώς να διαθέσει το χρόνο αναπαύσεως, που του εξασφάλισε η επιστήμη και τα έσοδα από τον ανατοκισμό, για να ζήσει συνετά, ευχάριστα και καλά»*. Όμως σκοπός του Αστισμού δεν είναι η συνετή, ευχάριστη και καλή ζωή, αλλά το όλο και μεγαλύτερο, όλο και περισσότερο κέρδος. Και για να εξασφαλίζεται αυτό, ο άνθρωπος εξαναγκάζεται με μύριους τρόπους, που πάνε από τη διαφήμιση ως τους εξοπλισμούς και από τη μόδα ως τα ναρκωτικά, να ζει όλο και πιο ασύνετα, παράλογα και κακά. Το «πρόβλημα», που πρόβλεπε ο Κέυνες, δεν ήρθε ποτέ. Ο Τζ. Γκαλμπραίηθ[162] αναφέρει ότι στην πρώτη μεταπολεμική εικοσαετία *«η μέση διάρκεια της πραγματικής εβδομάδας εργασίας αυξήθηκε ελαφρά. Μειώθηκε, βεβαίως, η διάρκεια της ελάχιστης εβδομάδας εργασίας. Αυξήθηκαν όμως η ζήτηση και η προσφορά για υπερωριακή εργασία»*. Ο Αστισμός κατέχει την τέχνη καθοδηγήσεως των ανθρώπινων αναγκών. Έχει δημιουργήσει ένα σύστημα καθοδηγήσεως της ζητήσεως. Σ' αυτό έχει υπαγάγει τη συντριπτική πλειονότητα των μελών των αναπτυγμένων κοινωνιών. Αυτά δεν εργάζονται πλέον για να ζήσουν. Ζουν για να εργάζονται, για να μπορούν να καταναλώνουν, ώστε να λειτουργεί ο Αστισμός. Και είναι χαρακτηριστικό ότι όσο προχωρούμε σε υψηλότερα εισοδηματικώς στρώματα, τόσο περισσότερους ανθρώπους βρίσκουμε, που εργάζονται εξουθενωτικά χω-

161. «Δοκίμια περί Πειθούς».

162. «Το Νέο Βιομηχανικό Κράτος».

ρίς λόγο. Η μείωση του χρόνου εργασίας και η αύξηση του χρόνου αργίας δεν ανήκει στους στόχους του Αστισμού. Αντιθέτως, είναι κάτι το αποφευκτέο. Γι' αυτό:

i) Υποβάλλει στον άνθρωπο την ιδέα ότι το σπουδαιότερο πράγμα στη ζωή είναι η απόκτηση όσο το δυνατόν περισσότερων αγαθών, ότι οι ανάγκες του είναι απεριόριστες και ότι όσο περισσότερο εργάζεται, τόσο πιο αξιόλογος είναι.

ii) Φροντίζει να μην υπάρχουν ενδιαφέροντες τρόποι, για ν' αξιοποιεί ο άνθρωπος τον ελεύθερο χρόνο του. Οι απάνθρωπες πόλεις, το κυκλοφοριακό χάος, η μοναξιά του σύγχρονου ανθρώπου, η ουσιαστική διάλυση της οικογένειας, της συγγένειας, της φιλίας, η περιφρόνηση της συζητήσεως και του διαβάσματος και άλλα ανάλογα χαρακτηριστικά της αστοποιημένης ζωής, σπρώχνουν τον άνθρωπο ν' αναζητά τη φυγή στην εργασία, αφού έξω απ' αυτήν νιώθει το κενό.

11. Η Πολιτεία των Αρίστων φροντίζει με την πνευματική καλλιέργεια των ανθρώπων, με την παροχή της κατάλληλης παιδείας, με τη δημιουργία στο μέγιστο βαθμό δυνατοτήτων ψυχαγωγίας και μορφώσεως, με τη διαμόρφωση κατάλληλου φυσικού και ανθρώπινου περιβάλλοντος, να παρέχει άπειρες ευκαιρίες για τη σωστή αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου. Ταυτόχρονα, σταματά την τεχνητή υποκίνηση αναγκών. Έτσι ο άνθρωπος έχει άλλα ενδιαφέροντα πέρα από τη διαρκή ανάπτυξη των υλικών αναγκών του και από την ακατάπαυστη συσσώρευση υλικού πλούτου. Βεβαίως, εργάζεται και καταναλώνει και οι ανάγκες του αυξάνονται, αλλά με μέτρο και οπωσδήποτε αυτά δεν αποτελούν σκοπό ζωής.

12. Η χειραφέτηση του ανθρώπου από την τεχνητή καθοδήγηση των αναγκών του θα τον εισαγάγει σ' ένα χώρο **νέας ελευθερίας** και θα του επιτρέψει να γίνει πιο άνθρωπος. Φυσικά, προϋπόθεση γι' αυτό είναι να του δοθεί η δυνατότητα να επιλέγει όχι ανάμεσα στην περισσότερη εργασία και στην ανιαρή τεμπελιά, αλλά ανάμεσα στην περισσότερη εργασία και σε άλλες γοητευτικότερες ενασχολήσεις, με τις οποίες θ' αξιοποιεί δημιουργικά τον ελεύθερο χρόνο του. Οι ελεύθεροι αρχαίοι Έλληνες δεν εργάζονταν ή εργάζονταν λίγο. Δεν εκτιμούσαν την εργασία για βιοτικούς σκοπούς. Γι' αυτό και την ονόμασαν α-σχολία, δείχνοντας ότι το κύριο ήταν η σχόλη (=μη ασχολία). Όμως δεν έπληττα.

Στο χρόνο της σχόλης τους δημιούργησαν όλες τις μεγάλες κατηγορίες της ανθρώπινης δραστηριότητας: επιστήμη, φιλοσοφία, τέχνη, πολιτική, ηθική, στις οποίες οι μετέπειτα δεν πρόσθεσαν τίποτα. Σύχναζαν στην αγορά, συναναστρέφονταν φίλους, συζητούσαν για τα πάντα,

ερευνούσαν τα μεγάλα ερωτήματα, φιλοσοφούσαν, πήγαιναν στο θέατρο, στα στάδια, στους αγώνες, δίδασκαν και διδάσκονταν, μαζεύονταν ν' ακούσουν τους σοφούς, τους ποιητές, τους δραματουργούς, ασχολούνταν με τα κοινά, δημιουργούσαν ή θαύμαζαν τα έργα τέχνης, μετείχαν σε θρησκευτικές ή άλλες γιορτές. Ο εκθαμβωτικός πνευματικός πολιτισμός τους γεννήθηκε από τη σχόλη και άκμασε μέσα στην υλική λιτότητα.

13. Δε θα επιστρέψουμε, ασφαλώς, σ' εκείνη τη λιτότητα. Όμως θα καταργηθεί η αντίληψη ότι κριτήριο της επιτυχίας της κοινωνίας είναι ο όγκος των εμπορευμάτων, που παράγει και της επιτυχίας του ατόμου ο όγκος του υλικού πλούτου, που συσσωρεύει και των υλικών αγαθών, που καταναλώνει. Διότι, όταν υπάρχει αυτή η αντίληψη, όλοι οι άλλοι τομείς **ατροφούν**. Απόδειξη ότι στον Αστισμό, δυτικό και ανατολικό, εκείνοι που επεξεργάζονται τα προγράμματα και καθορίζουν τους κοινωνικούς στόχους, συμπεριλαμβανομένων και των εκπαιδευτικών, επιστημονικών κλπ., είναι οι οικονομολόγοι. Δηλαδή, η οικονομία από **εργαλείο** για την ικανοποίηση άλλων στόχων, αναδεικνύεται σε **προσδιοριστή** των πάντων, που, αντί να τα εξυπηρετεί, τα υποτάσσει.

14. Η οικονομία υπάρχει για έναν και μόνο λόγο: για να παρέχει τα μέσα ικανοποιήσεως των αναγκών του ανθρώπου. Με τον Αστισμό ο λόγος υπάρξεώς της άλλαξε: υπάρχει για να παρέχει **κέρδος** στον Αστό. Απ' αυτήν τη διαστρέβλωση προέκυψε σειρά παραμορφώσεων. Η Πολιτεία των Αρίστων επαναφέρει την οικονομία στο λόγο υπάρξεώς της. Αυτό δε σημαίνει κατάργηση ούτε του Αστού ούτε του κέρδους.

15. Ο Αστός θα επιβιώσει μόνο στον τομέα του (των επιχειρήσεων), χάνοντας την κυριαρχία του επάνω στο σύνολο της κοινωνίας. Και για να λειτουργήσει σαν όργανο χρήσιμο στην οικονομική διεργασία, διατηρεί το κίνητρο του κέρδους, που κάτω από τον έλεγχο της κοινωνίας θα γίνει λογικό:

- Η οικονομία είναι το μέσο για την ικανοποίηση των υλικών αναγκών, αλλά εξασφαλίζει και όσα μέσα χρειάζονται για την ικανοποίηση **των άλλων αναγκών** του ανθρώπου.
- Η οικονομική μεγέθυνση δεν πραγματοποιείται σε βάρος άλλων, σημαντικότερων τομέων της ζωής, που συνιστούν την ποιότητά της.
- Η οικονομική ανάπτυξη δε γίνεται ποτέ σε βάρος της ελευθερίας του ανθρώπου (όπως με την τεχνητή παρόξυνση των ατομικών του αναγκών, την πίεσή του να εργάζεται πέρα από το απαραίτητο όριο, κλπ.).
- Σταματά η παραγωγή επιβλαβών ειδών (λ.χ. καρκινογόνων) ή και υπο-οριακής χρησιμότητας.

16. Ένα χαρακτηριστικό του ιδιωτικού Αστισμού είναι ότι ένα υπερβολικό ποσοστό κεφαλαίων επενδύεται για την παραγωγή (περιττών) καταναλωτικών αγαθών, σε σύγκριση προς εκείνο που διατίθεται για την εκτέλεση έργων συλλογικής εξυπηρετήσεως (υγεία, παιδεία, προστασία περιβάλλοντος, στέγαση, πολεοδομία, συγκοινωνίες).

• Στο γραφειοκρατικό Αστισμό το ίδιο και ακόμη μεγαλύτερο ποσοστό κεφαλαίων επενδύεται για την προώθηση των πολιτικών επιδιώξεων της νομενκλατούρας και την αναπαραγωγή της εξουσίας της (αστυνομία, στρατός, κρατικός μηχανισμός, προπαγάνδα, ενίσχυση διεθνούς κομμουνισμού, συντήρηση του μοναδικού κόμματος και των στελεχών του). Και τούτο σε βάρος των επενδύσεων τόσο σε έργα συλλογικής εξυπηρετήσεως, όσο και στην παραγωγή (αναγκαίων) καταναλωτικών αγαθών.

• Στη Δημοκρατία των Αρίστων η παραγωγή καταναλωτικών αγαθών είναι τόση, ώστε να εξασφαλίζεται πλήρως η κάλυψη όλων των πραγματικών αναγκών του πληθυσμού. Όμως η σπατάλη εξοβελίζεται. Δε δημιουργούνται τεχνητές ανάγκες. Ο κόσμος δεν εξωθείται στον άλογο καταναλωτισμό. Οι φυσικοί πόροι χρησιμοποιούνται με πνεύμα οικονομίας.

17. Ανάμεσα στην κοινωνία των στερήσεων του γραφειοκρατικού και σ' εκείνην της σπατάλης του ιδιωτικού Αστισμού υπάρχει η χρυσή οδός, που συνίσταται στη με επάρκεια κάλυψη όλων των πραγματικών αναγκών, χωρίς στέρηση και χωρίς σπατάλη. Έτσι ισορροπούνται οι οικονομικοί κλυδωνισμοί και ελαττώνεται η πίεση για κατανάλωση, που επιφέρει εξάντληση των φυσικών πόρων, πληθωρισμό και άλλα δεινά.

Ταυτόχρονα, πολλαπλασιάζονται οι επενδύσεις για τη συλλογική εξυπηρέτηση: για την παιδεία, την υγεία, την τέχνη, την επιστήμη, τις πολιτιστικές δραστηριότητες, την πολεοδομία, τη διαφύλαξη του περιβάλλοντος, την κατοικία, τις συγκοινωνίες, την ψυχαγωγία, τον αθλητισμό, τις βιβλιοθήκες, τα θέατρα, τα πάρκα, τη μελετημένη αξιοποίηση των φυσικών πόρων, τις επικοινωνίες, κλπ. Είναι αποκαλυπτικό το γεγονός ότι υπεραναπτυγμένες ή αναπτυγμένες χώρες πάσχουν από πρόβλημα σκουπιδιών (ΗΠΑ), τηλεφώνων (Γαλλία) και άλλα παρόμοια συμπτώματα της ανεπάρκειας των υπηρεσιών συλλογικής εξυπηρετήσεως.

18. Στον ιδιωτικό Αστισμό οι ανταγωνισμοί είναι πανίσχυροι και λειτουργούν κατά τρόπο καταλυτικό για το αίσθημα συμμετοχής.

• Στο γραφειοκρατικό Αστισμό οι ανταγωνισμοί καταργούνται πλήρως, με αποτέλεσμα την οικονομική αποτελμάτωση.

• Στη Δημοκρατία των Αρίστων οι ανταγωνισμοί δεν καταργούνται. Γίνονται όμως λιγότερο ισχυροί από το αίσθημα συμμετοχής σε μία αρμονική κοινωνία.

19. Η υγιής λειτουργία της ιδιωτικής πρωτοβουλίας επιτυγχάνεται με:

• Αυστηρή εφαρμογή των αντιμονοπωλιακών νόμων.

• Απόλυτο σεβασμό των κανόνων του υγιούς ανταγωνισμού.

• Σωστό φορολογικό σύστημα, με σκοπό την ανάπτυξη των μέσων συλλογικής εξυπηρετήσεως.

• Μέτρα για τη μείωση της διαφοράς μεταξύ των περιουσιών.

20. Όταν μία κοινωνία αφήσει πίσω της τη φτώχεια, **μπορεί και οφείλει να μεταβάλει τόσο τα κριτήρια, όσο και τα κίνητρά της για κοινωνική άνοδο. Και ν' αντικαταστήσει τα οικονομικά κριτήρια και κίνητρα με άλλα.**

γ) Νέα κοινωνική πολιτική

«Ο άνθρωπος εκτιμάται γι' αυτό που συνολικά είναι».

1. Έχουμε:

• Πολυτελή γραφεία επιχειρήσεων και άθλια νοσοκομεία.

• Υπέροχες εξοχικές επαύλεις και κάκιστα σχολεία.

• Θαυμάσιες θαλαμηγούς και επικίνδυνα ακτοπλοϊκά σκάφη.

• Ιδιωτικά αεροπλάνα και ουρές στις κοινωνικές ασφαλίσεις.

• Τέλεια μηχανήματα και κακούς δασκάλους.

• Υπερσύγχρονα εμπορικά κέντρα και φτωχογειτονιές.

• Αριστοκρατικές λέσχες και «γκέτο».

• Και παντού, σ' όλο τον κόσμο, παρατηρείται σταθερή εξαθλίωση των κοινωνικών υπηρεσιών.

Όλα αυτά εκλείπουν στη Δημοκρατία των Αρίστων. Όργανα γι' αυτήν την εξάλειψη είναι ο νέος τύπος προγραμματισμού, στον οποίο περιλαμβάνεται και μία εντελώς νέα κοινωνική πολιτική.

2. Ριζική είναι στη Νέα Πολιτεία η μεταρρύθμιση του όλου συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων, που σήμερα ευνοεί εκείνους που στον ενεργό βίο της είχαν σταθερότερη εργασία, υψηλότερες θέσεις και μεγαλύτερες απολαβές. Η αλληλεγγύη της κοινωνίας πρέπει να στραφεί περισσότερο προς τους άλλους.

3. Στη Δημοκρατία των Αρίστων θα εξαλειφθεί το σκάνδαλο της «αθλιότητας μέσα στην αφθονία». Αυτό γίνεται με τη συστηματική

φροντίδα για τους απροσάρμοστους, τους ανειδίκευτους, τους άνεργους, τους εκτοπιζόμενους από την τεχνολογική εξέλιξη, κλπ.

Η φροντίδα δεν έχει χαρακτήρα φιλανθρωπικό. Δεν εκτρέφει τον παρασιτισμό με επιδόματα. Έχει χαρακτήρα θετικό, με την απασχόληση όλων των ικανών να εργασθούν, την αξιοποίηση κάθε ταλέντου, τη μετεκπαίδευση και τη θεσμοποιημένη κοινωνική αλληλεγγύη.

4. Η ανακατανομή του πλούτου, από οριζόντια που είναι κατά κανόνα στον Αστισμό, μετατρέπεται σε κάθετη. Δηλαδή πραγματοποιείται όχι μέσα στο ίδιο κοινωνικό στρώμα, αλλά από τους πλουσιότερους προς τους λιγότερο εύπορους.

• Ένα μέτρο γι' αυτόν το σκοπό είναι η καθιέρωση ενός εγγυημένου ελάχιστου εισοδήματος για κάθε μέλος της κοινωνίας.

• Άλλο μέτρο είναι η κατάργηση του φορολογικού λαβύρινθου και η αντικατάστασή του από ένα απλό, σαφές, καθαρό φορολογικό σύστημα, με βάση τα εισοδήματα του καθενός.

5. Ο γέρος, που άλλοτε ήταν ο σεβάσμιος άρχοντας της οικογένειας, μετατράπηκε από τον Αστισμό σε βάρος και απόρριμα. Ο αστικός ωφελιμισμός, μετρώντας τα πάντα με την υλική αποδοτικότητα, τον βλέπει σαν «αποσβεσθέν υλικό». Το θέμα δεν είναι στενά οικονομικό. Είναι περισσότερο ηθικό και κοινωνικό[163]. Η απόρριψη του γέρου εξασθενίζει την οικογένεια, σπάζει τη συνέχεια των γενεών, στερεί το παιδί από τον παππού και τη γιαγιά, αφαιρεί από την κοινωνία την πείρα και τη σοφία, υποβαθμίζει το σπιτικό, καταστρέφει την παράδοση, εκτρέφει τον ατομικιστικό εγωισμό, τη σκληρότητα, την απανθρωπιά. Ο τρόπος για την αντιμετώπιση του προβλήματος, που προκάλεσε ο Αστικός αγριανθρωπισμός, είναι σύνθετος: εκπαιδευτική, πολεοδομική - στεγαστική, κοινωνική, πολιτική πρέπει να συνεργασθούν, για να το λύσουν. Και η λύση βρίσκεται αυτομάτως σ' έναν κόσμο, όπου:

Ο άνθρωπος δεν έχει αποκλειστικώς οικονομικό προορισμό και μονομερή οικονομική μοίρα.

Ο άνθρωπος παύει να θεωρείται μηχάνημα, που όταν παλιώσει, πετιέται.

Το κριτήριο της οικονομικής αποδόσεως θα είναι δευτερεύον.

Ο άνθρωπος εκτιμάται γι' αυτό που συνολικά είναι.

---

163. Είναι εύγλωττα τα στοιχεία, που αναφέρουν ότι στη Γαλλία, απ' αυτούς που μπαίνουν στα γηροκομεία, το 8% πεθαίνει σε 8 ημέρες, το 29% μέσα στις πρώτες εβδομάδες, το 46% μέσα σε 6 μήνες! Και αυτό στην προοδευτική Γαλλία!

δ) Η ζωή είναι ωραία

«Δε θα γίνεται καμιά συναλλαγή με σκοπό το κέρδος».

Αριστοτέλης
(«Νόμοι» 847 Δ)

1. Οι αστικού τύπου Πολιτείες είναι οργανισμοί συμφερόντων, που διέπονται από συμφεροντολόγους και όπου επικρατούν τα συμφέροντα των ισχυροτέρων. Η Δημοκρατία των Αρίστων δεν είναι τέτοιος οργανισμός. Υλοποιεί τη θέση του Αριστοτέλη, που συμμεριζόμενος την αντίληψη των Ελλήνων φιλοσόφων, οι οποίοι έβλεπαν υποτιμητικά την εμπορική δραστηριότητα και περιφρονούσαν τις αστικές «αξίες», απέρριπτε την εξουσία του χρήματος. Βέβαια, δεν είναι δυνατόν *«να μη γίνεται καμιά συναλλαγή με σκοπό το κέρδος»*, αφού αυτό θα επέφερε εγκατάλειψη της ευρείας παραγωγικής διαδικασίας και της οικονομικής εξελίξεως. Όμως **το κέρδος μπορεί και πρέπει να χαλιναγωγηθεί.** Η οικονομία να δαμαστεί. Και το χρήμα να εκτοπιστεί από το ρόλο του θεμέλιου της ανθρώπινης κοινωνίας. Αυτά κάνει η Δημοκρατία των Αρίστων.

2. Η οικονομία αδυνατεί να διαχωρίσει τις θετικές από τις αρνητικές πλευρές της εξελίξεως. Αυτό είναι έργο της Πολιτικής. Αυτή, απελευθερωμένη από τα κεφαλαιοκρατικά δεσμά της, θα καθορίσει:

• Τις προτεραιότητες στην ανάπτυξη, λ.χ. τεχνολογία ή Παιδεία; Έργα παραγωγικά ή πολιτιστικά;

• Το είδος της αναπτύξεως, λ.χ. πόλεις για οικονομική απόδοση ή κατοικήσιμες από ανθρώπους;

• Τον τύπο της μορφώσεως, που θα παρέχει η εκπαίδευση. Ανάπτυξη των οικονομικών ικανοτήτων ή διαμόρφωση ολοκληρωμένων ανθρώπων;

• Το είδος της στεγάσεως, λ.χ. πολυκατοικίες ή οικογενειακές κατοικίες;

• Την αξία του περιβάλλοντος, λ.χ. τι προέχει: η αύξηση της βιομηχανίας ή ο καθαρός αέρας, η πρόοδος των υπερηχητικών αεροπλάνων ή τα αυτοκίνητα δίχως καυσαέρια;

• Τη χρήση του ελεύθερου χρόνου: Με δουλειά; Με ποδόσφαιρο; Με εκδρομές; Με αθλητισμό; Με κατώτερη ή με καλή ψυχαγωγία;

Με αυτήν την αλλαγή στις προτεραιότητες θ' αλλάξει η ποιότητα του βίου μας. Η ζωή θα γίνει όμορφη.

3. Ο Αστισμός είναι δυσμενής για την πνευματική και καλλιτεχνική

δημιουργία. Διότι αυτή τη δημιουργία δεν την προάγουν οι κανόνες της ελεύθερης αγοράς του ιδιωτικού Αστισμού, ενώ τη σκοτώνουν οι ολοκληρωτικοί κανόνες του συλλογικού Αστισμού.

Η λύση είναι μια Πολιτεία που ν' αναγνωρίζει αυτήν τη δημιουργία σαν παραγωγό δημοσίων αγαθών και να τη στηρίζει, χωρίς να την υποδουλώνει.

4. Μερικοί[164] πιστεύουν ότι αυτή η εξέλιξη θα επιφέρει την κατάργηση της *«αυστηρής ιεραρχήσεως»* ή και γενικώς της *«ιεραρχίας»*. Διότι κατά τη γνώμη τους, αυτή προήλθε από την «ένδεια». Σφάλλουν. Διότι η Ιεραρχία προέκυψε από λόγους, που συνδέονται με τη **φύση του ανθρώπου** και όχι μόνον ή κύρια από την οικονομική του δραστηριότητα. Η ιεραρχία προκύπτει από:

i) Τη φυσική ανισότητα και την αναπόφευκτη κοινωνική διαφοροποίηση των ανθρώπων.

ii) Τον ατομικιστικό εγωισμό.

iii) Την απειλή των μαζών.

iv) Τις υλικές, αλλά και τις άλλες ανάγκες του ανθρώπου (λ.χ. άμυνα, τάξη, θρησκεία, υγεία, παιδεία)[165].

Συνεπώς, η Ιεραρχία θα παραμείνει. Αλλά στη θέση της ιεραρχίας του χρήματος θα έρθει η ιεραρχία της Αξίας.

5. Έχετε αντιληφθεί ότι ο κόσμος γύρω μας είναι όμορφος; Ότι ο ουρανός, τ' αστέρια, οι θάλασσες, οι πηγές, τα βουνά, τα λουλούδια, τα λιβάδια, το φεγγάρι, τα δέντρα, είναι μια θεϊκή συμφωνία υπέρτατης αρμονίας; Ότι υπάρχουν η μουσική, η ποίηση, η ζωγραφική, η γλυπτική, η λογοτεχνία, η αρχιτεκτονική, η φιλοσοφία. Ότι οι πρόγονοί μας μάς άφησαν πανέμορφες πολιτείες, πλατείες, κρήνες, εκκλησίες, γέφυρες, αψίδες, τοιχογραφίες; Θυμάστε ακόμη ότι μας περιβάλλει το κάλλος; Όλα αυτά ο Αστισμός τα εκτόπισε. Η Δημοκρατία των Αρίστων θα τα αποκαταστήσει εντός μας. Η ζωή θ' αποκτήσει άλλο νόημα.

---

164. Ζ.Ζ. Σρεμπέλ-Μ. Αλμπέρ «Ριζοσπαστικό Μανιφέστο» 1970.

165. Βλέπε περισσότερα στο βιβλίο μου «Κατεστημένα: Δημοκρατία-Ολοκληρωτισμός».

VII. Η Αποζημίωση

«Οι μάζες, εξ' ορισμού, ούτε πρέπει ούτε μπορούν να κατευθύνουν την προσωπική τους ύπαρξη και ακόμη λιγότερο να κυβερνήσουν την κοινωνία εν γένει».

Ορτέγκα-υ-Γκασσέτ
(«Η Εξέγερση των Μαζών»)

α) Μάζα και Εκλεκτοί

«Η κυριαρχία των μαζών. Ιδού το φοβερό γεγονός της εποχής μας».

Ορτέγκα-υ-Γκασσέτ
(«Η Εξέγερση των Μαζών»)

1. Ποιος είναι μάζα; Είναι ο άνθρωπος που **δε διαφέρει** σε αξιόλογο βαθμό από τους άλλους. Αυτός που επαναλαμβάνει στον εαυτό του ένα γενετικό τύπο. Ο άνθρωπος-είδος. Ο άνθρωπος-μη πρόσωπο. Ο μη ατομικός άνθρωπος με το **κοινοτοπικό** μυαλό. Μ' ένα λόγο: ο μέσος άνθρωπος.

2. Ποιος είναι Άριστος; Είναι ο άνθρωπος που **διαφέρει** από τους άλλους. Είναι αυτός που δεν επαναλαμβάνει ένα γενετικό τύπο, διότι έχει **μοναδικότητα**. Δεν είναι είδος-είναι **ο εαυτός του**. Είναι **Πρόσωπο**. Είναι ο **εξατομικευμένος** άνθρωπος με το **μη-κοινοτοπικό μυαλό**. Μ' ένα λόγο: ο εκλεκτός άνθρωπος.

3. Αφού ο Άριστος είναι μοναδικότητα, δεν μπορεί να ταυτίζεται ούτε με τη μάζα, αλλά ούτε και με τις άλλες μοναδικότητες. Οι Άριστοι αποτελούν μία μειοψηφία σε σχέση με τη μάζα. Όμως ο καθένας τους διαχωρίζεται απ' αυτήν με την προσωπικότητά του. Συνεπώς, το ότι ανήκει στην «ίδια» μειονότητα με τις άλλες προσωπικές περιπτώσεις, είναι **παράγωγο της μοναδικότητάς του**. Αυτό ισχύει για όλα τα «μέλη» της εν λόγω μειονότητας. Έτσι τη συγκροτεί ένας αριθμός όντων όχι ταυτοσήμων, όπως τη μάζα, αλλά προσωπικών. Άρα **διαφέρουν και μεταξύ τους.** Οι Άριστοι συμπίπτουν όχι όπως οι μέσοι άνθρωποι, αλλά στο ότι **δεν συμπίπτουν** με άλλους, δηλαδή ούτε και μεταξύ τους.

4. • Ανήκει στη μάζα εκείνος που σκέπτεται, αντιδρά, αισθάνεται, συμπεριφέρεται **«όπως όλοι»** και είναι ευτυχής που δε διαφέρει.

• Δεν ανήκει σ' αυτήν εκείνος που σκέπτεται, αντιδρά, αισθάνεται, συμπεριφέρεται προσωπικά με τρόπο **δικό του**, όχι μιας άλλης, έστω και πολύ μικρής, ομάδας.

5. Συνεπώς, δεν είναι δυνατόν οι Άριστοι να αποτελούν ομοιόμορφη ομάδα. Ο καθένας τους είναι περίπτωση ατομική. Τους χαρακτηρίζω Άριστους ακριβώς γι' αυτή τους την ιδιότητα, που τους επιτρέπει, σε αντίθεση προς τη μάζα, να σκέπτονται. Η σκέψη του καθενός τους είναι δική του. Άρα δεν ταυτίζεται με τον άλλο. Οι Άριστοι διαφέρουν σαν σύνολο από τη μάζα, επειδή διαθέτουν προσωπικότητα. Αυτό τους κάνει να διαφέρουν και μεταξύ τους, σαν άτομα.

6. Δεν είναι δυνατόν ν' αποτελέσουν οι Άριστοι ένα ομόφωνο πλήθος, έστω και «εκλεκτών». Οι Άριστοι δεν μπορεί ποτέ να καταργήσουν το διάλογο, τη διαλεκτική αντιπαράθεση, τη σύγκρουση. Δεν μπορεί να γίνουν ομόφωνοι, ομόψυχοι, πειθαρχικοί, υπάκουοι. Δεν μπορεί ν' αναγνωρίζουν αλάνθαστους αρχηγούς, πνευματικές αυθεντίες, κόμματα υπερκείμενα των ανθρώπινων. Οι Άριστοι δεν προσκυνούν. Δε «σέβονται». Δε γονατίζουν. Δεν παραιτούνται ποτέ από το δικαίωμά τους να κρίνουν, να επικρίνουν, να διαφωνούν, ν' αναζητούν, να βρίσκουν. Γι' αυτό ο ολοκληρωτισμός και ο μονοκομματισμός είναι ό,τι πιο αντίθετο μπορεί να φανταστεί κανείς προς τη Δημοκρατία των Αρίστων.

β) Οι μάζες κυριαρχούν;

1. Γράφει ο Ορτέγκα-υ-Γκασσέτ:

«Κατά το 18ο αιώνα, κάποιες μικρές ομάδες ανακάλυψαν πως κάθε άνθρωπος, από το γεγονός και μόνον ότι γεννήθηκε και χωρίς να χρειάζεται οποιαδήποτε ειδικά προσόντα, κατέχει ορισμένα θεμελιώδη πολιτικά δικαιώματα, τα ονομαζόμενα δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτου και περαιτέρω πως τούτα, τα κοινά σε όλους δικαιώματα, είναι τα μόνα που υπάρχουν.

Κάθε άλλο δικαίωμα που προκύπτει από ειδικά χαρίσματα, καταδικάζεται ως προνόμιο. Τούτο στην αρχή ήταν απλή θεωρία, η ιδέα ολίγων ανθρώπων. Ύστερα αυτοί οι ολίγοι άρχισαν να εφαρμόζουν την ιδέα, να την επιβάλουν και να επιμένουν σ' αυτήν.

Η κυριαρχία του ατάλαντου ατόμου, του ανθρώπινου όντος ως τοιούτου, επειδή γεννήθηκε άνθρωπος, από ιδέα ή νομικό ιδεώδες, που ήταν, έγινε τώρα ουσιώδες περιεχόμενο της κοινής συνείδησης του μέσου ανθρώπου»[166].

166. Ορτέγκα-υ-Γκασσέτ «Η εξέγερση των μαζών».

2. Πού οδήγησε αυτή η εμφανέστατα παράλογη θεωρία; Κατά τον υ-Γκασσέτ, στην κυριαρχία των μαζών. Κατ' εμέ, στην κυριαρχία μιας ολιγοκρατίας **επιτήδειων** σε βάρος των μαζών.

3. Ο Γκασσέτ θλίβεται επειδή *«ζούμε κάτω από τη βάναυση κυριαρχία των μαζών»*.

Πιστεύω ότι η κυριαρχία αυτή υπάρχει μόνον εξωτερικώς, για να κρύβει την κυριαρχία κάποιων άλλων, αυτών που έχουν, βέβαια, τα χαρακτηριστικά των ανθρώπων της μάζας (σε πνευματικότητα, ήθος, ηθική) αλλά διαθέτουν επιπλέον τις ιδιότητες, που τους επιτρέπουν να κυριαρχούν επάνω σ' αυτές.

4. Ο ίδιος φιλόσοφος γράφει: *«Σήμερα είμαστε μάρτυρες του θριάμβου μιας υπερδημοκρατίας, στην οποία η μάζα ενεργεί άμεσα, έξω από το νόμο, επιβάλλοντας τις φιλοδοξίες και τις επιθυμίες της, με μέσο τις υλικές πιέσεις»*.

Εκτιμώ ότι ο υ-Γκασσέτ, οδηγούμενος από την άποψη του *«για μια ριζικώς αριστοκρατική ερμηνεία της ιστορίας»*, την οποία συμμερίζομαι ανεπιφυλάκτως, παρασύρθηκε από τα φαινόμενα της «δημοκρατίας» και παγιδεύτηκε στις απάτες της. Με την «υπερδημοκρατία» οι μάζες δεν κυριάρχησαν. Έγιναν πιο υπόδουλες από ποτέ.

Άλλωστε ο ίδιος, στη συνέχεια του ίδιου βιβλίου του («Η Εξέγερση των Μαζών») διαπιστώνει: *«Με την καθολική ψηφοφορία οι μάζες δεν αποφασίζουν, ο ρόλος τους συνίσταται στο να υποστηρίζουν την απόφαση της μιας μειοψηφίας ή της άλλης»*.

5. **Θέση μου είναι ότι η δήθεν κυριαρχία των μαζών είναι η πρόσοψη που κρύβει την ολιγοκρατία των ισχυρών του πλούτου και των πολιτικών υπηρετών τους. Γι' αυτό η απο-μαζοποίηση του ανθρώπου οδηγεί στην κατάρρευση αυτής της ολιγοκρατίας.**

γ) Πόλεμος κατά της μάζας

«Ο μη-μαζάνθρωπος είναι υποχρεωμένος να μάχεται διαρκώς εναντίον της μάζας».

1. **Η μάζα, σαν τέτοια, είναι ανεπίδεκτη αγωγής**. Αυτή η ανεπιδεκτικότητα είναι θεμελιώδες γνώρισμά της, συνυφασμένο με τη φύση της. Γι' αυτό η Παιδεία και η Αγωγή, στη Δημοκρατία μου, αποβλέπουν στην απομαζοποίηση του ανθρώπου.

2. Η ανεπιδεκτικότητα της μάζας στην αγωγή πηγάζει από τη διανοητική της ανεπιδεκτικότητα. Αυτό ισχύει σε όλους τους τομείς της δραστηριότητας έξω από εκείνον που αποβλέπει στην ικανοποίηση υλι-

κών και ενστικτωδών αναγκών. Έτσι οι μάζες αδυνατούν όχι ν' αναπτύξουν, αλλά ακόμη και να συντηρήσουν το όποιο επίπεδο πολιτισμού. Η τάση τους είναι να το καταστρέψουν. Το άγριο δάσος τείνει πάντοτε να ανακαταλάβει τους καλλιεργούμενους αγρούς, τους κήπους, τους δρόμους, τα χωριά, τις πόλεις. Ο άνθρωπος είναι υποχρεωμένος να μάχεται διαρκώς, για να το συγκρατήσει. Κατά τον ίδιο τρόπο, η μάζα τείνει πάντοτε να ανακαταλάβει τους χώρους που δημιούργησε ο πολιτισμός. Και να τους επαναφέρει στο βαρβαρισμό της.

Ο μη-μαζάνθρωπος είναι υποχρεωμένος να μάχεται διαρκώς εναντίον της μάζας, για να διαφυλάξει τις νησίδες του πολιτισμού και αν μπορέσει, να τις διευρύνει. Πάντα με πόλεμο-εναντίον της μάζας.

3. Ο μαζάνθρωπος οδηγεί αυτοκίνητο, χρησιμοποιεί πλυντήριο, πατά τα κουμπιά της τηλεοράσεως, χειρίζεται τους υπολογιστές, καταναλώνει σαπούνι και οδοντόπαστα, διαβάζει εφημερίδα. Μ' ένα λόγο έμαθε να χρησιμοποιεί τα προϊόντα, ακόμη και τους μηχανισμούς του πολιτισμού. Όμως δεν έχει ιδέα από τις αρχές του. Αγνοεί τις αξίες του. **Δεν επικοινωνεί με την ουσία του**. Γι' αυτό, αν πάρει στα χέρια του την τύχη του, θα τον καταστρέψει.

4. Αυτό σημαίνει ότι ο μαζάνθρωπος, ο μέσος άνθρωπος της εποχής μας, είναι **ακατάλληλος για την πολιτική**. **Δεν είναι πολιτικό ον**. Και όλοι οι πολιτικοί μηχανισμοί κάθε Πολιτείας, ανεξαρτήτως καθεστωτικού τύπου, φροντίζουν να τον κρατούν έξω από την πολιτική, μακριά από τη διαδικασία λήψεως των πολιτικών αποφάσεων.

Αυτό στον ολοκληρωτισμό γίνεται φανερά. Στον κοινοβουλευτισμό με περίτεχνες συγκαλύψεις. Μ' αυτές, ο μέσος άνθρωπος εξαπατάται και φθάνει στην αυταπάτη ότι τάχα διαθέτει γνώμη-ψήφο-δύναμη. Στην πραγματικότητα:

i) Είναι εφοδιασμένος «άνωθεν» με έτοιμες, προκατασκευασμένες γνώμες, που τις εκλαμβάνει για δικές του.

ii) Η ψήφος του τηλεκατευθύνεται και το αποτέλεσμά της προκαθορίζεται.

iii) Η δύναμή του είναι πλάσμα.

5. Ο Άριστος όμως επεξεργάζεται **μόνος του** τις γνώμες του. Δεν αποδέχεται τις έτοιμες ιδέες. Αρνείται να ικανοποιηθεί μ' αυτές και να θεωρήσει τον εαυτό του διανοητικώς πλήρη. Δεν εγκαθίσταται ποτέ οριστικώς σ' ένα χώρο ακίνητων ιδεών. Ούτε ζητά από τους άλλους, «απ' έξω», την επιβεβαίωση της αλήθειας των ιδεών του.

6. Ο Μέτριος δέχεται «για πάντα» τα ιδεολογικά κατασκευάσματα του Κατεστημένου: προκαταλήψεις, έτοιμες γνώμες, κοινότοπες αντιλήψεις, στρεβλώσεις ιδεών. Ο Άριστος όλα αυτά τα απορρίπτει. Αφετηρία της πορείας του είναι **η άρνηση της κοινοτοπίας**.

7. Ο κοινός άνθρωπος στην πραγματικότητα δεν έχει ούτε ιδέες ούτε γνώμες. Έχει συνήθειες, ανακλαστικά, αυτόματες συμπεριφορές, εμπειρίες, προκαταλήψεις, πίστεις. Μ' αυτές λειτουργεί. **Απλώς λειτουργεί**. Ούτε ψάχνει ούτε βρίσκει ούτε δημιουργεί.

8. Η Δημοκρατία των Αρίστων καταργεί την ψευδαίσθηση της κυριαρχίας των μαζών, διαχωρίζοντας τον άνθρωπο-Ιδιώτη, από τον άνθρωπο - Πολίτη και αναθέτοντας τη διαχείριση της Πολιτείας στον δεύτερο.

9. Η Δημοκρατία των Αρίστων αγωνίζεται με όλα τα μέσα για την απο-μαζοποίηση του ανθρώπου. Παιδεία, ενημέρωση, ψυχαγωγία, πολιτική, τρόπος ζωής, θεσμοί, όλα αποσκοπούν στην ανάδειξη της μοναδικότητας, που εμπεριέχεται στον κάθε άνθρωπο.

10. Ο πόλεμος της Δημοκρατίας των Αρίστων εναντίον της μάζας, είναι πόλεμος υπέρ της ανθρώπινης ουσίας, δηλαδή υπέρ του πνεύματος και της ελευθερίας. Όπως λέει ο Ν. Μπερντιάγιεφ, *«η προμηθεϊκή - τιτανική φιλοσοφία είναι πάντοτε φιλοσοφία του πνεύματος»*.

VIII. Ο Παγκοσμισμός της

«Μια ιδέα που δεν πραγματώνεται, δε σημαίνει πως αποδείχθηκε ψευδής ή χαμένη. Μια ανάγκη, επειδή αναβάλλεται η εκπλήρωσή της, δε γίνεται λιγότερο απαραίτητη. Μόνο τα ιδεώδη, που δεν εφθάρησαν ή δε συμβιβάσθηκαν πραγματούμενα, ξαναζούν σε κάθε γενεά σαν ηθική παρόρμηση».

Στ. Τσβάιχ
(«Έρασμος»)

α) Η Ομόνοια

1. Ο Άριστος:

— Είναι ο κατεξοχήν άνθρωπος.

— Ωθείται από τη Συμπαντικήν Αγάπη.

— Πιστεύει στην Παγκόσμια Θεία Τάξη.

— Προσπαθεί να επιτύχει παντού την Αρμονία με τον εαυτό του, με τους συνανθρώπους του, με τη φύση, με τον Κόσμο και ιδίως με τη Θεία Τάξη.

Από τα παραπάνω γεννιέται ένα ακόμη χαρακτηριστικό του: ο **Παγκοσμισμός** του.

2. Παγκοσμισμός είναι η ακόλουθη διπλή αντίληψη:

• Ο τρίμορφος βίος του ανθρώπου (φυσικός-ηθικός-πνευματικός) αποτελεί στοιχείο του Κοσμικού Όλου.

• Αυτός ο βίος είναι ορθός μόνον όταν πραγματώνεται με επίγνωση της παραπάνω αλήθειας.

Δηλαδή, ο άνθρωπος οφείλει να κατατείνει στην εναρμόνιση και των τριών τρόπων υπάρξεώς του, τόσο μεταξύ τους, όσο και με τον Κοσμικό Ρυθμό, τη Συμπαντική Τάξη, το Θείο Νόμο-το Λόγο.

3. **Παγκοσμιστής** ο Άριστος, ενεργεί σύμφωνα προς το Λόγο και τείνει αδιακόπτως στην ένωσή του μ' Αυτόν. Εναρμονίζει, δηλαδή, τον ευατό του προς τους νόμους του Όλου. Ο βίος του διέπεται από την αρχή ότι θετική δράση, φυσική - ηθική - πνευματική, είναι εκείνη που στοχεύει σ' αυτήν την εναρμόνιση. Η επίτευξη της συνιστά την τελείωση του ανθρώπου, που έτσι βρίσκει τη θέση του μέσα στο Παν και τελικώς ενώνεται με αυτό.

4. Παγκομισμός είναι, λοιπόν, η **συνειδητοποίηση** της «συμπάθειας» και η **βίωσή** της. «Συμπάθεια», κατά τον Ποσειδώνιο, είναι η δύναμη που συνενώνει τα καθέκαστα με το Όλον. Άρα ο παγκοσμιστής είναι «συμπαθών» με όλα και με όλους.

5. Η «συμπάθεια» του Άριστου, στο επίπεδο της συνυπάρξεως των ανθρώπινων όντων, εκδηλώνεται με την επιδίωξη της **Ομόνοιας**. Αυτή είναι η αρμονική συμβίωση όλων των ανθρώπινων κοινωνιών. Μια τέτοια συμβίωση δεν επιτυγχάνεται με την ισοπεδωτική ομοιομορφοποίηση ούτε με την καθυπόταξη στην ισχυρότερη από τις ανθρώπινες ομάδες. Τέτοιες συνενώσεις αποτελούν όχι εναρμόνιση, αλλά παραβίαση του Κοσμικού Νόμου - συνιστούν Ύβριν. Η «Ομόνοια» πραγματοποιείται με τον αμοιβαίο σεβασμό όλων των συλλογικών ταυτοτήτων και τη συνεργασία τους στα πλαίσια του πανανθρώπινου οργανισμού.

6. Πρέπει να νοήσουμε το ανθρώπινο γένος σαν έναν «*οργανισμό*», που απαρτίζεται από πολλά μέλη - τις ποικίλες ανθρώπινες κοινωνίες. Κάθε μέλος (φυλή, έθνος λαός, πολιτισμός) έχει το ρόλο του, την αξία του, τη θέση του και τη συνεισφορά του στην ευρύτερη ανθρώπινη προσπάθεια, στον ευρύτερο ανθρώπινο πολιτισμό. Η αρμονική συνύπαρξη, συνεργασία αυτών των «μελών» εξασφαλίζει την υγεία του γένους των ανθρώπων. Διότι το εναρμονίζει με το Λόγο-Νόμο. Οι αντιθέσεις, η μη συνεργασία, οι πόλεμοι των «μελών» προκαλούν νόσο ολόκληρου του «οργανισμού». Διότι τον θέτουν εκτός Λόγου-Νόμου.

7. Η Ομόνοια επιστεγάζεται και κατοχυρώνεται με μία **Παγκόσμια Πολιτεία**. Αυτή μπορεί να έλθει με τρεις τρόπους: τον ομοιομορφοποιητικό, τον ισοπεδωτικό και τον αρμονικό. Φυσικά, μόνον ο τρίτος επιφέρει την Ομόνοια. Ο πρώτος επιφέρει την έξοδο από την Ιστορία[167] και ο δεύτερος την Ύβριν.

8. Ο **ομοιομορφοποιητικός** τρόπος επιβολής της Παγκόσμιας Πολιτείας συνίσταται στη **συγχώνευση** φυλών-λαών-εθνών-πολιτισμών σ' ένα νέο ενιαίο σύνολο. Μέθοδος είναι η **μονομορφοποίηση**. Και αποτέλεσμα ένας καινούριος λαός. Ο τελευταίος θεμελιώνεται σ' έναν κοινό τρόπο ζωής. Κλασικό παράδειγμα και πρότυπο αυτής της μεθόδου είναι το αμερικανικό έθνος. Αυτό γεννήθηκε με την **ομοιογενοποίηση** ποικίλων λαών, οι οποίοι **απέβαλαν** τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και **απαρνήθηκαν** τις προγενέστερες συλλογικές ταυτότητές τους. **Ξέχασαν** τη γλώσσα τους, την ιστορία τους, τις παραδόσεις τους, τα ήθη και έθιμά τους, τους προγόνους τους. **Δε θέλουν να θυμούνται** την καταγωγή και προέλευσή τους. Έβρασαν σ' ένα κοινό καζάνι-αναμικτήρα όπου μαγειρεύθηκε ένας νέος λαός. Έτσι έγινε και γίνεται ακόμη (η διαδικασία δεν τέλειωσε) στις ΗΠΑ. Σ' αυτήν τη **μεμονωμένη** περίπτωση το φαινόμενο έχει θετικά στοιχεία, που ίσως να είναι περισσότερα από τα αρνητικά. Στο κάτω-κάτω ήταν (και είναι) ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον ιστορικό πείραμα-φαινόμενο, που σε κάποιους τομείς έδωσε εντυπωσιακά αποτελέσματα. Αν όμως εφαρμοσθεί, σε παγκόσμια κλίμακα, τότε το αποτέλεσμα θα είναι **μέγιστη καταστροφή**: η εξαφάνιση της συλλογικής ανθρώπινης ποικιλομορφίας, που ακολουθείται από τον αφανισμό και της ατομικής, θα επιφέρει **τον ουσιαστικό τερματισμό του ιστορικού γίγνεσθαι**.

9. **Ο ισοπεδωτικός τρόπος** για επιβολή μιας Παγκόσμιας Πολιτείας, συνίσταται στη διά της ισχύος ανάληψη και διατήρηση της διακυβερνήσεως όλων των λαών από μια χώρα, που συνέπεσε κάποια στιγμή της Ιστορίας να έχει τη δύναμη να επικρατήσει. Πρόκειται, δηλαδή, για **υποδούλωση**. Και οι αρνητικότατες συνέπειες μιας τέτοιας καταστάσεως είναι προφανείς.

10. **Ο αρμονικός τρόπος** διαμορφώσεως της Παγκόσμιας Πολιτείας συνίσταται στην οργάνωση των λαών-εθνών-πολιτισμών σ' ένα υπερεθνικό σύνολο με τη μέθοδο της ομοσπονδοποιήσεως. Οι ποικίλες συλλογικές ταυτότητες διατηρούν και αναπτύσσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Καλλιεργούν τη γλώσσα τους. Τιμούν την ιστορία τους. Διαφυλάττουν τις παραδόσεις τους. Συνεχίζουν τα ήθη και έθιμά τους. Θυμούνται τους προγόνους τους. Σέβονται τον εαυτό τους και τους άλ-

167. Βλέπε το ομώνυμο κεφάλαιο και άλλα συναφή στο έργο μου «Η άνοδος και Πτώση των Αστών».

λους. Κάθε συλλογικη ταυτότητα παραμένει αυτόνομη. Συνεργάζεται όμως με τις άλλες για την πραγμάτωση των κοινών στόχων του ανθρώπινου είδους, όπως είναι η ειρήνη, η διάσωση του πλανήτη, η εξασφάλιση των μεταγενέστερων γενεών. Τότε έχουμε την ειρήνη με ελευθερία, δικαιοσύνη και ισοτιμία.

11. Η ομοιομορφοποιητική μέθοδος, θα μπορούσε ν' αποκληθεί και **αμερικανική**–είναι η των Λωτοφάγων.

Η ισοπεδωτική θα μπορούσε ν' αποκληθεί και **ρωσική** – είναι η των τάνκς.

Η αρμονική, θα μπορούσε ν' αποκληθεί και **ελβετική** – είναι η (βασικώς) ορθή.

12. Με τον αμερικανικό τρόπο οι συλλογικές ταυτότητες παύουν να υπάρχουν. Η ανθρωπότητα μετατρέπεται σε απλό άθροισμα ατόμων. Κάθε άνθρωπος είναι μέλος της ανθρωπότητας, χωρίς ν' ανήκει πουθενά αλλού - σ' ένα λαό, σ' ένα έθνος, σ' έναν πολιτισμό. Είναι η αποθέωση του αστικού ατομικισμού, που συνεπάγεται τη διάλυση όλων των οργανικών κοινοτήτων και εξαρτήσεων. Η ανθρωπότητα ενώνεται στη βάση της εξαφανίσεώς τους. Θεμελιώνεται σ' ένα **ιστορικό και πολιτισμικό κενό**. Είναι ο κακός κοσμοπολιτισμός, που ενσαρκώνουν στην εποχή μας οι χωρίς πατρίδα, γλώσσα, πατριωτισμό, παράδοση άθλιοι ατομικιστές της «ανώτερης διεθνούς κοινωνίας», οι απαρνητές κάθε ρίζας τους.

13. Με το ρωσικό τρόπο οι συλλογικές ταυτότητες συντρίβονται. Η ανθρωπότητα μετατρέπεται σε άμορφη μάζα δούλων. Ο άνθρωπος ανήκει μόνο στο πανίσχυρο Κράτος-υποδουλωτή. Είναι η αποθέωση του συλλογικού Αστισμού, όπως τον ενσαρκώνει στην εποχή μας η αποτελματωμένη κοινωνία της σύγχρονης δουλοκτησίας: η σοβιετική.

14. Με τον ελβετικό τρόπο η ανθρωπότητα αποτελεί σύνολο συλλογικών κοινοτήτων-ταυτοτήτων εν ομονοία. Κάθε άνθρωπος είναι πρώτα μέλος ενός λαού, ενός έθνους, κληρονόμος μιας ιστορίας, μιας παραδόσεως, ενός πολιτισμού και μετά μέλος του συνόλου ανθρωπότητα. Άλλωστε, η τελευταία αποκτά πραγματικήν υπόσταση και ουσιαστικό ρόλο μόνο αν γίνει αντιληπτή σαν σύνολο τέτοιων συλλογικών υπερατομικών όντων.

15. Ο Άριστος είναι υπέρ της Παγκόσμιας Πολιτείας με την έννοια όχι της εξαφανίσεως των εθνικών ιδιαιτεροτήτων και των ποικίλων συλλογικών ταυτοτήτων, αλλά της Ομόνοιας των εθνών και λαών επάνω στη βάση της διαπιστώσεως ότι όλοι πρέπει να συνυπάρξουμε αρμονικώς στον ίδιο πλανήτη.

β) Η Οικουμένη της Πολλαπλότητας

1. Στην Οικουμενική Πολιτεία των Αρίστων δε μονομορφοποιούνται οι ποικίλοι τρόποι ζωής. Κάθε λαός, έθνος, πολιτισμός διαφυλάσσουν και καλλιεργούν τις αξίες τους. Οι συλλογικές ταυτότητες δεν ισοπεδώνονται. Αυτό δε σημαίνει απολίθωση σε ξεπερασμένους τρόπους ζωής. Η εξέλιξη δε θα σταματήσει. Αλλά δε γίνεται μονοδρομικά. Η πρόοδος μπορεί να επιτελείται με πολλούς τρόπους και να πορεύεται σε πολλούς δρόμους. Η κάθε πολιτισμική κοινότητα θα εξελίσσει τα ήθη και έθιμά της, τους τρόπους ψυχαγωγίας της, τη γλώσσα της, τη λογοτεχνία της, τη μουσική της, όλες τις μορφές εκφράσεώς της, όχι με βάση ένα κοινό και υποχρεωτικό για όλους πρότυπο, αλλά ελεύθερα, δημιουργικά, σύμφωνα προς τις δικές της τάσεις.

2. Άλλωστε, η ελευθερία γεννά αναποτρέπτως την πολυμορφία – η ομοιομορφοποίηση μπορεί να επιβληθεί μόνο με την ανελευθερία, φανερή ή κρυφή. Η μονομορφοποίηση προϋποθέτει τη στέρηση του δικαιώματος πρωτοτυπίας, εφευρέσεως, δημιουργίας και εκλογής. Η αποδέσμευση από κάποιο γενικό υποχρεωτικό για όλους πρότυπο απελευθερώνει από τη μίμηση και επιτρέπει την ελεύθερη διάπλαση ποικίλων τρόπων ζωής.

3. Υπάρχει μια τάση που αρνείται την ομοιομορφοποίηση, που επιφέρει ο τεχνοτροπικός τρόπος ζωής στο όνομα, αποκλειστικά και μόνο, των παραδοσιακών τρόπων ζωής, κοινωνικής και παραγωγικής οργανώσεως. Η στάση αυτή είναι δέσμια του παρελθόντος. Εμποδίζει την ελεύθερη δημιουργία νέων τρόπων ζωής, οργανώσεως, συμπεριφοράς. Είναι μία προσκόλληση στο χθες, με τρόπο που δεν του επιτρέπει να γίνει αύριο. Αυτή η στάση οδηγεί ακριβώς στο αντίθετο από το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Διότι οι πολιτιστικές ταυτότητες, όταν απομονώνονται, απολιθώνονται και ξεκόβουν από το ιστορικό γίγνεσθαι, δε διασώζονται, πεθαίνουν. Και επιβιώνουν, στην καλύτερη περίπτωση, σαν γραφικοί αναχρονισμοί και θέαμα για τουρίστες.

4. Οι Άριστοι δε μηδενίζουν το παρελθόν, όπως κάνουν οι ισοπεδωτικοί ομοιομορφοποιοί. Ο άνθρωπος δε γεννήθηκε στο τώρα μέσα από το τίποτα. Ήρθε στο τώρα, ξεκινώντας από το απέραντο χθες. Δεν είναι προϊόν αιφνίδιας παρθενογενέσεως. Είναι κληρονόμος-συνεχιστής της Ιστορίας του γένους τους. Ο σεβασμός προς την παράδοση σημαίνει παραδοχή αυτού του γεγονότος. Η άρνηση της παραδόσεως υποδηλώνει την απουσία ιστορικής συνειδήσεως. Αλλά και δεν προσκολλώνται παθιασμένα σ' αυτό, δηλαδή σε μία από τις φάσεις του χθες, όπως κάνουν

οι αρνητές του μέλλοντος. Αντλούν από όλες τις φάσεις του, για να εμπνευσθούν στο φωτισμό του μέλλοντος. **Άλλο είναι ν' αρνείσαι τη μονομορφοποίηση του αύριο και άλλο ν' αρνείσαι το ίδιο το αύριο.** Το παρελθόν βοηθά, εμπνέει, φωτίζει, αλλά δεν πρέπει να του επιτρέπουμε να καθηλώνει. Η ομοιομορφοποίηση θ' αποφευχθεί όχι τόσο στο όνομα του παρελθόντος, όσο στο του μέλλοντος. Ενός μέλλοντος γεμάτου πολλαπλότητα. Αυτή θα γονιμοποιήσει και το παρελθόν, που δε θα είναι τουριστικό αξιοθέατο, αλλά πηγή δημιουργικότητας - άρα ζωντανό, μέσα σε πολλαπλές μορφές υπάρξεως. Η διαφύλαξη του παρελθόντος δε γίνεται με την ίδια τη διαφύλαξη, αλλά με τη χρησιμοποίησή του στη διάπλαση του μέλλοντος.

5. Φυσικά, παράλληλα προς τη συλλογική αναπτύσσεται και η ατομική πολυμορφία.

- Οι εθνικιστές ολιστές απορρίπτουν την ομοιομορφοποίηση με την αναγωγή σ' ένα ενιαίο για όλους πρότυπο. Ορθό. Ταυτόχρονα όμως θέλουν την ομοιομορφοποίηση όλων των ατόμων στους κόλπους της κάθε συλλογικής ταυτότητας.
- Ο εθνικιστικός ολισμός, οι ποικίλοι τοπικισμοί, οι μονομερείς ερασταί του χθες, θέλουν την πολλαπλότητα των πολιτισμών, σε συνδυασμό με την ομοιομορφοποίηση των ατόμων.
- Ο φιλελεύθερος Αστισμός θέλει την ομοιομορφία των τρόπων ζωής σε συνδυασμό με το στενό και ιδιοτελή ατομικισμό.
- Ο Άριστος θέλει την πολλαπλότητα στο επίπεδο και των συλλογικών και των προσωπικών ταυτοτήτων.

6. Οι Άριστοι δέχονται τον πολιτισμικό πολυκεντρισμό. Κάτω από την ηγεσία τους η βιομηχανική – τεχνολογική ανάπτυξη παύει να παίζει ρόλο μονομορφοποιητικού οδοστρωτήρα. Οι ποικίλοι τρόποι ζωής και πολιτισμοί αναγνωρίζονται μαζί με το σεβασμό των διάφορων συλλογικών και ατομικών ταυτοτήτων. Έτσι οι πολιτισμικές ανταλλαγές αποβάλλουν τον καταστροφικό χαρακτήρα που έχουν σε βάρος των πολιτισμών, που δε διαθέτουν ισχυρή οικονομική - τεχνολογική υποδομή. Γίνονται ανταλλαγές θετικές, που συμβάλλουν στην αλληλογνωριμία των λαών-όχι στη μονομορφοποίησή τους. Η έννοια των θετικών ανταλλαγών εμπεριέχει και το στοιχείο της ευγενικής άμιλλας, που συντελεί στην παναθρώπινη πρόοδο. Η Οικουμένη, κυβερνώμενη από τους Άριστους θα είναι μία εθνική και πολιτιστική πολυφωνική αρμονία. Διότι, διατηρώντας την πολλαπλότητα των εθνικών και πολιτισμικών αξιών της, θα λειτουργεί σαν ευρύτερο ενιαίο σύνολο για την αντιμετώπιση των μεγάλων πλανητικών προβλημάτων, για την απάντηση στις κοινές για ολόκληρη την ανθρωπότητα «προκλήσεις».

7. Το θέμα δεν είναι ν' αντιταχθούμε στις ΗΠΑ ή στην ΕΣΣΔ ή και στις δύο, επειδή θα θέλαμε ν' ασκήσουμε εμείς την παγκόσμια ηγεμονία αντί γι' αυτές, όπως έκανε ο ντε-Γκολ[168] και κάνουν διάφοροι εθνικιστικοί ή αριστεροί κύκλοι. Το θέμα είναι να μην υπάρχει παγκόσμια ηγεμονία. Και αυτό θα επιτευχθεί μόνο με τον Οικουμενισμό, που θα διαμορφωθεί από μίαν Επανάσταση, που δε θα είναι ούτε αμερικανική ούτε ρωσική ούτε σωβινιστική.

8. Το 1985, εξήντα μεγάλες εταιρίες είχαν συνολικές ετήσιες συναλλαγές πάνω από 1 τρισεκατομμύριο δολάρια. Οι επικεφαλής αυτών των εταιριών είχαν ο καθένας τους ετήσιες συναλλαγές μεγαλύτερες από ολόκληρο τον προϋπολογισμό κρατών, όπως η Γαλλία. Δηλαδή, ο καθένας τους, από άποψη χρηματοδοτικής ισχύος, ήταν σπουδιαότερος από τη Γαλλία. Από αυτές τις εταιρίες, οι 50 ήσαν αμερικανικές, που έχουν επεκτείνει τις επιχειρήσεις τους σε πλανητική διάσταση. Ποιος προστατεύει τα κράτη, τους λαούς, τα άτομα απ' αυτούς τους γίγαντες; Απάντηση: Σήμερα κανείς. Υπάρχει δυνατότητα άμυνας; Ασφαλώς. Ποια είναι; Η Παγκόσμια Συμπολιτεία των Αρίστων.

9. Η Οικουμενική Κυβέρνηση θα μετέτρεπε τη «βοήθεια», που παρέχουν ορισμένες ευημερούσες χώρες σε άλλες, χρησιμοποιώντας την σαν εργαλείο της εξωτερικής τους πολιτικής, σε πλανητικής διαστάσεως πρόγραμμα για τη σχεδιασμένη μεταβίβαση πλεονάζοντος πλούτου από ευημερούσες σε φτωχές κοινωνίες, δηλαδή σε κάτι αντίστοιχο προς την προοδευτική φορολογία, με την οποία ένα μέρος του εισοδήματος των ευποροτέρων μεταφέρεται στους λιγότερο εύπορους. Θα εδημιουργείτο δηλαδή ένα διεθνές δημοσιονομικό σύστημα, με το οποίο τα πλουσιότερα έθνη θα βοηθούσαν τα φτωχότερα, χωρίς να τα ταπεινώνουν, να τα εκβιάζουν, να τα υποδουλώνουν και να τα υποχρεώνουν να συμμορφώνονται προς τις υποδείξεις τους και τον τρόπο ζωής τους.

10. Η Οικουμένη των Εθνών θα στηρίζεται σ' ένα πλανητικό δίκαιο, που θα εξασφαλίζει:

- Την αυτοτέλεια κάθε έθνους.
- Το σεβασμό όλων των συλλογικών ταυτοτήτων.
- Τη συνύπαρξη όλων των κρατών.
- Τη συνεργασία όλων των πολιτισμών.

---

168. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο ντε-Γκωλ δε μίλησε ποτέ για «**Ευρώπη των Εθνών**». Μιλούσε πάντα για «**Ευρώπη των Κρατών**», που φυσικά είναι τελείως διαφορετικό πράγμα, αφού σημαίνει μία Ευρώπη χωρίς τις συλλογικές ταυτότητες των Βάσκων, των Βρετόνων των Κορσικανών, των Ουκρανών, των Εσθονών, Λεττονών, Λιθουανών, Σλοβάκων, κλπ.

• Και θ' αποκλείει τους πολέμους, τη χρήση βίας και του αυτοκρατορισμού (=ιμπεριαλισμού).

IX. Αναφορά στον Πλάτωνα

«Αν τεθούν οι νόμοι κι εφαρμοσθούν οι αποφάσεις, τα υπόλοιπα θ' ακολουθήσουν από μόνα τους».

Άγιος Αυγουστίνος
(«Το Κράτος του Θεού»)

α) Γενικά

1. Όποιος σχεδιάσει μια Πολιτεία, που να την κυβερνούν οι καλύτερο προς όφελος όλων, είναι υποχρεωμένος να ανατρέξει στον «Ηγεμόνα των Φιλοσόφων». Αυτό έκανα κι εγώ.

Η Πολιτεία μου έχει θεμελιώδεις αρχές κοινές με εκείνην του Πλάτωνα. Έχει όμως και αρκετές διαφορές. Επιβάλλεται, λοιπόν, μία επισήμανση και των πρώτων και των δεύτερων.

2. Οι πολιτικές θέσεις του Πλάτωνα διαποτίζουν ολόκληρο το έργο του. Τις βρίσκουμε σ' όλους τους διαλόγους του. Κυρίως πολιτικά έργα του όμως είναι:

- «Η Πολιτεία»
- Ο «Πολιτικός»
- Οι «Επιστολές»
- και οι «Νόμοι».

3. Το σχέδιο για την «Πολιτεία» βρίσκεται στο ομώνυμο έργο του. Εκεί σχεδιάζεται το ιδανικό Κράτος. Ένα παρόμοιο σχέδιο βρίσκεται και στους «Νόμους». Πρόκειται για παραλλαγή του πρώτου. Στην «Πολιτεία» έχουμε το ιδανικό κράτος. Στους «Νόμους» το σχετικώς καλύτερο από τα πρακτικώς εφικτά κράτη. Το σχέδιο των «Νόμων» είναι λιγότερο ιδανικό και ευχερέστερα πραγματοποιούμενο. Προσεγγίζει την «Πολιτεία», αλλά δεν τη φθάνει. Αποβλέπει και αυτό σε ένα Κράτος δίκαιο, δηλαδή θεμελιωμένο στην αναλογική ισότητα. Εξασφαλίζει στους κατοίκους του ορθή ζωή, ευταξία, σταθερότητα και ενότητα. Όλα αυτά όμως σε επίπεδα χαμηλότερα από της «Πολιτείας». Τούτο οφείλεται στην πικρή εμπειρία, που συσσώρευσε με το πέρασμα των χρόνων ο μεγάλος φιλόσοφος, στις απογοητεύσεις του, στην προχωρημένη ηλικία του και στην επιθυμία του να δει, πριν πεθάνει, μια εκκίνηση προς το καλύτερο Κράτος, στο μέτρο των δυνατοτήτων των συγχρόνων του.

Σκοπός μου όμως δεν είναι η ανάλυση του Πλατωνικού έργου. Γι' αυτό θα θεωρήσω το εν λόγω έργο σαν ενιαίο και θα επισημάνω τις ομοιότητες και τις διαφορές της Πολιτείας μου από εκείνην του Πλάτωνα, αναφερόμενος συνολικά στις αντιλήψεις του για το καλύτερο Κράτος.

β) Ομοιότητες

Η Πολιτεία μου έχει τα παρακάτω κοινά χαρακτηριστικά μ' εκείνην του Πλάτωνα:

1. **Πρέπει να κυβερνούν οι καλύτεροι**. Η Αρετή οφείλει να άρχει επάνω σε όλους και σε όλα.

2. **Οι καλύτεροι προσδιορίζονται από τη φύση.** Διαπλάθονται από την **παιδεία** και την **αγωγή**. Διαμορφώνονται με την **άσκηση** και με τη **δοκιμασία**. Και ολοκληρώνονται με την **πείρα** και με την **ωριμότητα**.

3. Οι κυβερνώντες οφείλουν να είναι κάτοχοι της «βασιλικής τέχνης τού άρχειν».

4. Οι πολλοί δεν έχουν το ενδιαφέρον ή την ικανότητα να αναμιγνύονται στα κοινά. Δε διαθέτουν την απαιτούμενη αρετή. Ούτε μπορούν να εκμάθουν τη «βασιλική τέχνη». Γι' αυτό η πολιτική είναι έργο μιας μειοψηφίας. Αυτή επιλέγεται με διαδοχικές δοκιμασίες έτσι, ώστε ν' αποτελείται απ' αυτούς που ανταποκρίνονται θετικά σε μια μακρόχρονη ηθική και διανοητική αγωγή και άσκηση.

5. Οι ασχολούμενοι με το κέρδος δεν είναι δυνατόν να ασχολούνται και με τα της Πολιτείας. Διότι, όποιοι αναμειγνύονται στα της Πολιτείας πρέπει να θέτουν τα ηθικά και πνευματικά υπεράνω των υλικών. Να βρίσκονται πέρα από την ιδιοτέλεια. Γι' αυτό πολιτική και πλούτος πρέπει να είναι τελείως χωριστά πεδία.

6. Ο υπέρμετρος πλούτος, όπως και η πενία, καταστρέφουν την Πολιτεία. Γι' αυτό η τελευταία οφείλει να μεριμνά, ώστε να μην υπάρχουν.

7. Η Πολιτεία, πέρα από πρακτικούς σκοπούς, έχει πρωτίστως **αποστολή ηθική και πνευματική**. Κριτήριο για την ορθότητά της είναι ο βαθμός ανταποκρίσεώς της σ' αυτήν την αποστολή.

γ) Διαφορές

i) Αίτια

1. Η Πολιτεία μου διαφέρει σε αρκετά σημεία από εκείνην του Πλάτωνα. Διότι εκείνος σχεδίασε την Πολιτεία του σε χώρο και σε χρόνους όπου:

• Δεν είχαν ακόμα αναπτυχθεί οι ανθρωπογνωστικές επιστήμες.

• Στη θέση των μηχανών υπήρχαν οι δούλοι.

• Οι τεχνικές της παραγωγής, της συγκοινωνίας και της επικοινωνίας δεν ήσαν αναπτυγμένες.

• Στη θέση του σύγχρονου εκτεταμένου κράτους βρισκόταν το κράτος-πόλη.

• Δεν είχε διαμορφωθεί η οικουμενικότητα του πολιτισμού και των προβλημάτων.

• Το κράτος δεν είχε αναλάβει το σύγχρονο ρόλο του (παρεμβατισμός, κράτος-πρόνοια, κλπ.).

• Η άμεση δημοκρατία ήταν λειτουργήσιμη.

• Η φιλοσοφία άκμαζε.

• Οι Άριστοι ήταν, αναλογικά, απείρως πολυαριθμότεροι.

2. Στον καιρό του Πλάτωνα υπήρχε απλώς **διάσταση** της εξουσίας με τη σοφία. Ο σύγχρονος κόσμος κατρακύλησε πιο χαμηλά. Έχουμε **ταύτιση** της εξουσίας με την ανοησία. Συχνά οι κυβερνώντες πάσχουν από έλλειψη ακόμα και κοινού νου. Και όχι σπανίως, είναι ψυχικώς ή διανοητικώς άρρωστοι-συνήθως παρανοϊκοί.

3. Άλλαξαν, λοιπόν, τα δεδομένα. Απ' αυτό προκύπτει μια σειρά από αναγκαίες διαφοροποιήσεις, ανάμεσα στο τότε και στο τώρα σχέδιο για την ιδεώδη Πολιτεία.

ii) Σημεία διαφοράς

Οι κυριότερες διαφορές της Πολιτείας μου από του Πλάτωνα είναι:

1. • Ο Πλάτων, όπως και όλοι σχεδόν οι αρχαίοι πολιτειολόγοι, έδινε πρωταρχική σημασία στη **σταθερότητα.** Η τελευταία είχε αναχθεί, περίπου, σε **αυτοσκοπό**, θεωρούμενη σαν αυτοτελής αξία. Γι' αυτό στην Πολιτεία του το καθετί είναι **αμετάβλητο** και αιώνιο. Φθάνει ως το σημείο στους «Νόμους» του ν' απαγορεύει τη μεταβολή των παλαιότερων νόμων. Ζητά από τους κυβερνήτες να περιορίζονται στην αντιγραφή ή μίμηση των καθιερωμένων. Ονειρεύεται ένα λαό, που *«απολαμβάνει τη θεία τύχη να ζει, από γενεά σε γενεά, κάτω από τους ίδιους νόμους, σε σημείο που κανένας να μη θυμάται και ούτε να έχει ακούσει να γίνεται λόγος για άλλους κανόνες»*[169]. Έτσι ξεπερνούμε τον απλό συντηρητισμό. Απολήγουμε στην ακινησία.

• Στη δική μου Πολιτεία η σταθερότητα δεν είναι αυτοσκοπός-ούτε καν σκοπός. Αν υπάρξει, θα προκύπτει από την καλή λειτουργία της κοινωνίας και του κράτους.

169. «Νόμοι» 798δ.

Η ακινησία θεωρείται κακό. Όλα εξελίσσονται ελεύθερα και όλα **αναπροσαρμόζονται**, όταν αυτό επιβάλλεται. Μία και μόνον αρχή παραμένει σταθερώς αμετακίνητη: να κυβερνούν οι Άριστοι.

2. • Επειδή δίνει πρωταρχική σημασία στη σταθερότητα, ο Πλάτων επιδιώκει την «**ομοδοξία**». Θέλει η Πολιτεία να θεμελιώνεται σε κοσμοθεωρία, μοναδική και ενιαία. Αυτή διέπει τα πάντα, φθάνοντας ως ενα μοναδικό πρότυπο αισθητικής. Και είναι υποχρεωτική για όλους.

• Στην Πολιτεία μου δεν υπάρχει ενιαία, μοναδική και υποχρεωτική κοσμοθεωρία. Η φιλοσοφική σκέψη, η επιστημονική έρευνα, η θρησκευτική συνείδηση, το ταλέντο **δε δεσμεύονται.** Η Πολιτεία δεν παρεμβαίνει σ' αυτούς τους τομείς, παρά μόνο για να υποστηρίξει ή να προστατεύσει την ελευθερία και τη δημιουργικότητά τους.

3. • Προυποθεση της σταθερότητας είναι η **ενότητα**. Γι' αυτό ο Πλάτων την επιδιώκει με όλα τα μέσα. Ταυτίζει την ενότητα με την ομογνωμία, ακόμα και με την ομοιομορφία. Εχθρεύεται την ποικιλία, που, διασπώντας την ενότητα, υπονομεύει τη σταθερότητα. Φθάνει στο σημείο να θέλει όλα τα παιδιά να παίζουν τα ίδια παιγνίδια. Μ' αυτόν τον τρόπο η ενότητα συνεπάγεται την ολοκληρωτική εξάλειψη κάθε αποχρώσεως, διαφωνίας ή και απλής ετερογνωμίας. Τούτο επιφέρει την εξάλειψη της ατομικότητας και συνεπώς και της προσωπικότητας. Αποτέλεσμα: η αναστολή της προόδου και η αστάθεια από τις εκρήξεις, που αναπόφευκτα θα προκαλούσε μια τέτοια απόπειρα μονολιθισμού, όπως ορθώς παρατήρησε ο Αριστοτέλης, γράφοντας ότι η υπερβολική επιθυμία για ενότητα και ομοιομορφία καταλήγει να καταστρέψει, αντί να συντηρήσει την Πολιτεία[170]. Διότι καταστρέφει την ποικιλία, που είναι ουσιώδες γνώρισμα της πόλεως και επιβάλλει έναν ανασταλτικό της προόδου κονφορμισμό.

• Η δική μου Πολιτεία δεν επιδιώκει την ομοιομορφία και την ομογνωμία. Αντίθετα: επιδιώκει την **ποικιλία**, το διάλογο, τη σύγκρουση των αντιθέσεων, με σκοπό τη σύνθεση. Αρνείται το μονοκομματισμό. Και προϋποθέτει τη συνεχή κριτική των κυβερνώντων.

4. • Για χάρη της ενότητας, της ομοδοξίας και της σταθερότητας στην Πλατωνική Πολιτεία ασκείται αυστηρή **λογοκρισία** στην πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία.

• Στη δική μου δεν υφίσταται **κανένας περιορισμός** στην επιστημονική έρευνα, στην πνευματική αναζήτηση, στην καλλιτεχνική δημιουργία, στην έκφραση στοχασμών.

170. «Πολιτικά» II, Κεφ. I,II.

5. • Συναφής προς την επιδίωξη της σταθερότητας (που προϋποθέτει ομοδοξία, ενότητα, λογοκρισία) είναι και η θέση για αφανισμό της κάθε είδους διαφωνίας. Ο Πλάτων θέλει την «Πολιτεία» του **δίχως καμιάν ανοχή**. Σ' αυτήν δεν υπάρχει χώρος για διαφωνούντες αμφισβητίες, αιρετικούς. Όλοι αυτοί υποβάλλονται σε πλύση εγκεφάλου από το ανατριχιαστικό «Νυκτερινό Συμβούλιο». Το τελευταίο προσπαθεί *«να ξαναφτιάξει το πνεύμα τους»*. Αν σε πέντε χρόνια ο αιρετικός δεν έχει διαμορφωθεί, εξοντώνεται.

• Στην Πολιτεία μου δε διώκονται ούτε η αίρεση (=με την έννοια της διαφορετικής αντιλήψεως) ούτε η αμφισβήτηση. Αντιθέτως: θεωρούνται **στοιχεία συντελεστικά της προόδου**. Υπάρχει ελευθερία όχι ασυδοσία. Και δε φοβάμαι την επανάσταση. Διότι πιστεύω ότι όταν και όσο υπάρχει ορθή διακυβέρνηση, ένας τέτοιος κίνδυνος είναι **μηδαμινός**. Και πάντως, είναι προτιμότερος από τον εκφυλισμό του συστήματος, που μοιραία θα επέφεραν πρακτικές σαν του «Νυκτερινού Συμβουλίου».

Η Πολιτεία μου επιδιώκει την ενότητα-μέσα στην ποικιλία. Και τη διάρκεια-μέσα στην αέναη κίνηση.

6. • Το πάθος για σταθερότητα οδηγεί τον Πλάτωνα σε μια Πολιτεία **θεοκρατική.**

Στους «Νόμους» θέλει μία ενιαία, δογματική, καθολική θρησκεία, συνενωμένη με την Πολιτεία. Ο κάτοικος του Κράτους είναι υποχρεωμένος να δέχεται ένα αυστηρό σύνολο θρησκευτικών δοξασιών. Η θρησκευτική ορθοδοξία είναι στοιχείο της κρατικής υποστάσεως. Η παραβίασή της συνιστά έγκλημα. Τελικώς, το ίδιο το κράτος γίνεται αντιληπτό σαν θρησκεία.

• Στη δική μου Πολιτεία δεν τίθεται ζήτημα ταυτίσεως του Κράτους με τη θρησκεία. Ασφαλώς, δε θίγονται οι υφιστάμενες θρησκευτικές πρακτικές, που καταρχήν παίζουν κοινωνικά ωφέλιμο ρόλο. Όμως δεν επιβάλλεται υποχρεωτική συμμόρφωση προς κάποια θρησκευτική ορθοδοξία. Υπάρχει **ελευθερία θρησκευτικής συνειδήσεως**. Μ' ένα λόγο η Πολιτεία μου δεν έχει δομή θεοκρατική και φυσικά, η εξάσκηση των κυβερνώντων δεν είναι θεολογική.

7. • Για να μη δυσκολευθεί η ομοδοξία, να μην κινδυνεύσει η ενότητα και να μην υπονομευθεί η περιπόθητη σταθερότητα, στην Πολιτεία του Πλάτωνα οι άρχοντες υποτίθεται ότι είναι προικισμένοι με την υπέρτατη σοφία και ότι διαθέτουν την **αλάθητη** γνώση. Κανείς δεν μπορεί να τους αμφισβητήσει αυτές τις ιδιότητες. Γι' αυτό αποκτούν **απόλυτη εξουσία**.

• Στην Πολιτεία μου, η εξουσία των αρχόντων δε θεμελιώνεται σε

τέτοιες υποθέσεις. Σε καμιά περίπτωση **δεν είναι απόλυτη**. Και ο καθένας (ιδιώτης ή Πολίτης) μπορεί ν' αμφισβητήσει και τη σοφία και τη γνώμη και την εντιμότητα και τις ικανότητες των αρχόντων.

8. • Αφού στην Πλατωνόπολη οι άρχοντες (υποτίθεται ότι) διαθέτουν την υπέρτατη σοφία και την αλάθητη γνώση, όταν αναλάβουν τα αξιώματά τους, τα ασκούν **ισοβίως**.

• Στη δική μου Πολιτεία οι άρχοντες εκλέγονται στα αξιώματά τους για ορισμένο χρονικό διάστημα (**θητεία**). Μετά λογοδοτούν («εύθυνα»). Και στην επανεκλογή τους υπάρχουν περιορισμοί.

9. • Στην Πλατωνική Πολιτεία παίζει ρόλο η **κληρονομικότητα**. Ο Πλάτωνας πρόβλεπε, βέβαια, και προώθηση παιδιών της «τρίτης τάξεως» ή υποβιβασμό παιδιών των ανώτερων τάξεων. Πίστευε όμως ότι βασικώς η κάθε τάξη θα εξασφάλιζε τη συνέχειά της μέσα από τους κόλπους της.

• Στη δική μου Πολιτεία δεν παραχωρείται κανένας ρόλος στην κληρονομικότητα. **Όλοι, χωρίς καμία εξαίρεση, ξεκινούν από την ίδια αφετηρία.** Έχουν τις ίδιες ευκαιρίες. Και ο καθένας φθάνει ως εκεί που του επιτρέπουν οι δυνάμεις του. Το τι ήταν οι γονείς του δεν έχει την παραμικρή σημασία.

10. • Στην Πλατωνική Πολιτεία υπάρχουν ουσιαστικά δύο διαφορετικά συστήματα εκπαιδεύσεως. Το ένα για την αριστοκρατία (=πολίτες) που σχεδόν γίνεται κληρονομική ηγετική τάξη και το άλλο για το λαό (=ιδιώτες).

• Στη δική μου Πολιτεία το σύστημα εκπαιδεύσεως είναι **ενιαίο**. Υπάρχει ένα μόνον είδος γενικού σχολείου, που είναι κοινό και υποχρεωτικό για **όλα** τα παιδιά, ανεξάρτητα από το επάγγελμα, τον πλούτο ή το αξίωμα των γονέων τους.

11. • Στην Πλατωνική Πολιτεία οι πολίτες δε διδάσκονται κανένα επάγγελμα. Η επαγγελματική απασχόληση είναι αποκλειστικότητα των ιδιωτών.

• Στην Πολιτεία μου **όλοι αρχικώς είναι ιδιώτες**. Και φυσικά, ασκούν κάποιο επάγγελμα. Από τους ιδιώτες, που συμπληρώνουν το 25ο έτος ηλικίας, αρχίζει η επιλογή των πολιτών. Και στην επιλογή αυτήν ένα από τα κριτήρια είναι η επαγγελματική τους επίδοση (όχι ο πλούτος αλλά η επιστημονική, τεχνική, κλπ. απόδοση).

12. • Ο Πλάτων ήθελε την Αρμονία. Αυτή προβαίνει από την Ομόνοια. Και αυτή από την Ομοιογενειοποίηση. Γι' αυτό και πρόβλεπε την κοινοκτημοσύνη για τους Άρχοντες. Την ήθελε επειδή επεδίωκε όχι την ισοπέδωση, αφού ήταν ενάντιος της, αλλά την Ομόνοια.

• Όμως εκτιμώ ότι λάθευε. **Η Ομόνοια δεν προκύπτει από την Ομοιογενειοποίηση.**

Ο Αριστοτέλης αντελήφθη ότι η Πολιτεία αποτελείται από ανόμοιους ανθρώπους. Άρα Ομόνοια προκύπτει όχι από την ομοιογενειοποίηση, αλλά από την **Αλληλεγγύη**, δηλαδή από την ανάγκη για αλληλοσυμπλήρωση των μελών της Πολιτείας, που διαφέρουν μεταξύ τους.

Μ' αυτήν την έννοια ο Αριστοτέλης είναι ο θεωρητικός της **πολλαπλότητας** (πλουραλισμού-πολυφωνίας), που αποτελεί θεμελιώδες γνώρισμα της Δημοκρατίας, η οποία νοείται μόνο σαν πλουραλιστική.

13. • Στην «Πολιτεία» οι άρχοντες δεν έχουν ούτε ιδιοκτησία ούτε οικογένεια. Ο γάμος δεν ισχύει γι' αυτούς. Η ζωή τους είναι **κοινοβιακή**. Τα παιδιά τους παραδίδονται σε βρεφοκομικούς σταθμούς. Έτσι, ο Πλάτων, όπως παρατήρησε ο Τ. Σίνκλαιρ, *«αρνείται στους καλύτερους πολίτες την ικανοποίηση της ανάγκης ενός παιδιού για τη μητέρα του και μιας γυναίκας για το παιδί της»*. Το έκανε, επειδή ήθελε τους άρχοντες αφοσιωμένους αποκλειστικά στην Πόλη.

Θεωρούσε, λοιπόν, κάθε άλλη αφοσίωση (προς την ή το σύζυγο, τα παιδιά, τους γονείς, κλπ.) σαν υπονομευτική της ολοκληρωτικής αφοσιώσεως προς το κράτος.

Τα παραπάνω περιγράφονται στην «Πολιτεία».

Στους «Νόμους» οι άρχοντες δεν καλούνται ν' απαρνηθούν την οικογενειακή ζωή και την ιδιοκτησία, αλλά παραμένουν πολλοί περιορισμοί, που τις περιβάλλουν.

• Στην Πολιτεία μου κανείς δε στερείται το δικαίωμα του για απόκτηση ιδιοκτησίας ή οικογένειας. Η ύπαρξη οικογένειας μάλιστα είναι **προϋπόθεση** για την εκλογιμότητα στα ανώτερα αξιώματα. Διότι πιστεύω ότι όποιος κυβερνά πρέπει να έχει έντονο το συναίσθημα της **συνέχειας**. Και όταν αφήνει πίσω του παιδιά, δυσκολότερα υποκύπτει στον πειρασμό του «Apres moi le deluge».

Η ύπαρξη ιδιοκτησίας (όχι υπερβολικά μεγάλης), χωρίς να είναι απαραίτητη, θα πρέπει επίσης να θεωρείται σαν θετικό στοιχείο κατά την εκλογή των Αρχόντων.

Διότι και αυτή παρέχει επίσης σταθερότητα στις σκέψεις και πράξεις του κυβερνώντος.

14. • Υπάρχει ακόμη, στον Πλάτωνα, ο χωρισμός των πολιτών σε τέσσερα κλιμάκια ανάλογα με τις περιουσίες τους έτσι, ώστε οι δύο πλουσιότερες τάξεις να απολαμβάνουν εκλογικά προνόμια. Αυτό είναι πράγματι πολύ περίεργο διότι ο Πλάτων υποστήριξε την ορθή άποψη

ότι *«οι πλούσιοι δεν είναι καλοί πολίτες»*[171].

• Στην Πολιτεία μου ο πλούτος δεν παρέχει πολιτικά προνόμια. Αντιθέτως, ορθώνει εμπόδια στον κάτοχο του προς το πεδίο της πολιτικής.

15. • Η έμμονη ιδέα για σταθερότητα ωθεί την Πλατωνική Πολιτεία σε **ξενοφοβία**. Ο Πλάτων επιθυμεί ένα Κράτος αποκομμένο σχεδόν από τον έξω κόσμο μ' ένα είδος παραπετάσματος.

• Τέτοιο πράγμα δεν υπάρχει στη δική μου Πολιτεία. Αντιθέτως, αυτή επιδιώκει **τις ευρύτερες δυνατές επαφές** με τις άλλες κοινωνίες, σίγουρη ότι τα επιτεύγματά της θα ασκήσουν επάνω τους ισχυρή έλξη.

16. • Η Πολιτεία του Πλάτωνα περιορίζεται στα πλαίσια της Ελληνικής φυλής. Δεν έχει πανανθρώπινες προεκτάσεις.

• Η δική μου αποβλέπει στην **Παγκοσμιότητα**. Είναι η «Κοσμόπολη» των Στωικών, η «Μεγαλόπολη» του Φίλωνα του Αλεξανδρινού. Ο Παγκοσμισμός της όμως διαφέρει από τον κοσμοπολιτισμό των Κυνικών. Διότι ο τελευταίος ήταν ατομικιστικός και διαλυτικός. Δεν απέβλεπε θετικώς στην ενότητα της ανθρωπότητας, αλλά αρνητικώς στην κατάργηση των πατρίδων.

Ο δικός μου «Παγκοσμισμός» κηρύσσει τη συνεργασία των εθνών, τη δημιουργική συνύπαρξη των εθνικών ιδιαιτεροτήτων, την ενότητα των πατρίδων, που δεν καταργούνται, αλλά πραγματώνουν τη μεταξύ τους «ομόνοια».

171. Νόμοι 743 C.

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟ

ΟΙ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΙΣ

«Η πόλη της οποίας τη θεμελίωση περιγράψαμε, είναι μια πόλη τοποθετημένη στην περιοχή των λόγων, αφού θαρρώ πως δεν υπάρχει σε κανένα μέρος της γης. Ίσως όμως να είναι τοποθετημένη ψηλά στον ουρανό σαν παραδειγματικό πρότυπο, για να τη βλέπει όποιος θέλει και να κανονίζει τη διοίκηση του εαυτού του. Το αν κάπου υπάρχει ή θα υπάρξει δε φέρνει καμιά διαφορά. Γιατί αυτός θα κοιτάξει να συμμερίζεται τα θελήματα και τη μοίρα μονάχα εκείνης και όχι κάποιας άλλης οποιασδήποτε».

Πλάτων
(«Πολιτεία»)

Ι. Το ανεφάρμοστο

«Οι φιλοσοφικές ιδέες δεν εφαρμόζονται.
Όμως χωρίς αυτές δεν υπάρχουν άνθρωποι».
Κ. Γιάσπερς
(«Εισαγωγή στη Φιλοσοφία»)

Η πρώτη και βασική αντίρρηση που αντιτάσσεται σε προτάσεις σαν τη δική μου είναι πως αυτές μπορεί να είναι (ή να μην είναι) ωραίες, αλλά οπωσδήποτε είναι μη εφαρμόσιμες και άρα άχρηστες – μια περιττή σπατάλη χρόνου και πνευματικής ενέργειας. Απαντώ:

α) «Πρακτικά» επιχειρήματα

1. Η πλεύση σωμάτων βαρύτερων από το νερό και η πτήση σωμάτων βαρύτερων από τον αέρα, το τηλέφωνο και η τηλεόραση, το ηλεκτρικό φως και η διάσπαση του ατόμου, οι πύραυλοι και τα διαστημικά ταξίδια, είναι μερικές μόνον από τις ιδέες, που απέρριψαν σαν απραγματοποίητες οι «θετικοί» άνθρωποι και οι μη «αιθεροβάμονες» ειδήμο-

νες. Όμως **διαψεύσθηκαν**. Γιατί να μη συμβεί το ίδιο και με την Αξιοκρατική Πολιτεία; Όποιος λέει: «Αυτό δεν έγινε χθες. Δεν είναι εφικτό σήμερα. Άρα δεν μπορεί να γίνει ούτε αύριο», είναι ανιστόρητος. Και ίσως η μεγαλύτερη **απορία** του μέλλοντος να είναι το ότι κάποτε η Αξιοκρατία εθεωρείτο ανέφικτη.

2. Το πραγματώσιμο ενός **πολιτικού** σχεδίου ορίζεται κυρίως από τα κριτήρια, που το καθιστούν **πολιτικώς αποδεκτό.** Η Αξιοκρατική Πολιτεία όμως δεν είναι απλώς αποδεκτή-είναι **απαραίτητη**. Άρα είναι και πραγματώσιμη, έστω και αν δεν την αποδέχονται οι σύγχρονοι εξουσιαστές.

3. Η αστική επιστήμη, διεπόμενη από υλιστικόν ωφελιμισμό, εφαρμόζει μία «πραγματιστική» μέθοδο. Αφετηρία της είναι η Παρατήρηση. Ακολουθεί η Επαλήθευση, με το Πείραμα. Έπεται η Γενίκευση. Έτσι φθάνουμε στην Αφαίρεση και τελικώς στη Θεωρία.

Οι Έλληνες ακολουθούσαν άλλη μέθοδο. Αφετηρία τους ήταν η Ιδέα. Η επαλήθευσή της γινόταν πάλι με Ιδέες. Έτσι γεννιόταν η Θεωρία. Ποτέ δεν προσπάθησαν να προσαρμόσουν τη Θεωρία στο Φαινόμενο και δεν εκτιμούσαν το Πείραμα. Αν στα εξοικειωμένα με τη σύγχρονη μεθοδολογία μυαλά αυτή η μέθοδος φαίνεται αντιεπιστημονική, η απάντηση είναι: μ' αυτήν οι Έλληνες συνέλαβαν καταπληκτικές ιδέες για τη φύση και τον κόσμο, έφθασαν ως το άτομο (που σήμερα το λέμε με το όνομα που εκείνοι του έδωσαν) και διατύπωσαν κοσμολογικές θεωρίες, που μοιάζουν ν' ανήκουν στο μέλλον. Και ανάλογα κολοσσιαία επιτεύγματα στην προσέγγιση της Αλήθειας σημείωσαν όλες οι αρχαίες ενορατικές φιλοσοφίες. Αντιθέτως, η αστική μεθοδολογία, παρά τα μεγάλα τεχνολογικά επιτεύγματά της, γέννησε μιαν επιστήμη στενόμυαλη, χωρίς φαντασία, δοσμένην σε μονομερώς τεχνολογικές μέριμνες ή περιορισμένη σε περιγραφή και ονοματολογία. Η «ορθολογιστική» αντίληψη επιτρέπει μόνο τη γνώση των σχετικών και περιορισμένων και καθιστά απρόσιτο το Απόλυτο και το Απεριόριστο. Έτσι τα ουσιώδη τής διαφεύγουν. Τελικώς, έχουμε:

— Κατασκευάσματα αντί για Πραγματικότητες
— το Απλό αντί για το Πολύπλοκο
— το Μονοδιάστατο αντί για το Πολυδιάστατο
— το Στατικό αντί για το Κινούμενο
— τη Μηχανή αντί για το Ον.

Μια τέτοια «επιστήμη» της ωφελιμιστικής και «πραγματώσιμης» γνώσεως αδυνατεί να συλλάβει, να περιγράψει και ακόμη περισσότερο να ερμηνεύσει την πέραν των επιφαινομένων πραγματική Πραγματικότητα. Όπως είπε ο σημειολόγος Άλφρεντ Κορζύμπσκι, *«ο χάρτης δεν είναι το έδαφος»*. Τα Κατεστημένα είναι ο *«χάρτης»*. Η Δημοκρατία των Αρίστων είναι το πραγματικό *«έδαφος»*. Η Δημοκρατία αυτή **είναι Ιδέα.** Και η **επαλήθευσή της μπορεί να γίνει μόνο με Ιδέες**. Αν στο πεδίο των Ιδεών είναι ορθή, τότε έχουμε τη θεωρία περί Ορθής Πολιτείας. Και δε θα προσαρμόσουμε σαν μίζεροι Αστοί τη θεωρία στα πράγματα, αλλά σαν γνήσιοι Φιλόσοφοι οφείλουμε να προσαρμόσουμε τα κακώς κείμενα πράγματα στην ορθή θεωρία.

4. Η Πολιτεία μου **αποτελεί ήδη παρόν**. Διότι ό,τι αποδειχθεί θεωρητικώς σαν εφικτό, αποτελεί πλέον στοιχείο του παρόντος, εφόσον αυτό συντίθεται και από πράγματα, αλλά και από ιδέες. Τούτο ισχύει πολλαπλασίως στην πολιτική, όπου η πραγματοποίηση των σχεδίων μπορεί να επηρεάζεται, αλλά δεν καθορίζεται από το βαθμό της τεχνολογικής εξελίξεως, όπως συμβαίνει με άλλου είδους σχέδια (λ.χ ταξίδι έξω από το ηλιακό σύστημα).

5. Και αν ακόμη δεν μπορεί να υπάρξει η Ιδεώδης Πολιτεία, μπορούν να υπάρξουν Πολιτείες, που να την προσεγγίζουν. Και όποια την πλησιάσει περισσότερο, θα είναι η σχετικώς τελειότερη υπαρκτή Πολιτεία.

β) «Θεωρητικά» επιχειρήματα

1. Κριτήριο της Αλήθειας για τους υλιστές είναι η Πράξη. Για τους μη υλιστές το Πνεύμα. Ανήκω στους δεύτερους. Γι' αυτό πιστεύω ότι η Πράξη δεν επαληθεύει τις Ιδέες-δεν είναι το κριτήριο της ορθότητάς τους. Οι **Ιδέες είναι ή δεν είναι ορθές αυτές - καθεαυτές, όχι ανάλογα με το εφαρμόσιμό τους**.

Άλλωστε, κατά μίαν έννοια, καμιά ανώτερη Ιδέα δεν είναι πλήρως εφαρμόσιμη. Όμως χωρίς αυτές τις ιδέες πού θα ήμασταν[172];

2. **Μέτρο αξίας μιας Ιδέας δεν είναι το εφαρμόσιμό της,** αλλά το αν βελτιώνει ηθικώς την ανθρωπότητα, την πλουτίζει πνευματικώς και ανυψώνει τη συνείδησή της. Μία Ιδέα μπορεί να ασκεί αυτές τις επιδράσεις ακόμη και όταν δε γίνεται Πράξη. Ο κόσμος βελτιώνεται ηθικώς-πνευματικώς-συνειδησιακώς, κυρίως με τις ιδέες. Οι πράξεις είναι δευτερεύουσες. Το ίδιο ισχύει και για την ανανέωση του κόσμου. Παρά τα φαινόμενα, ούτε αυτή συντελείται με πράξεις. Αιτία της είναι πάντα οι

172. Ο Αριστοτέλης τονίζει ότι «δεν αρμόζει σ' εκείνους που είναι ελεύθεροι και που το πνεύμα τους έχει ανυψωθεί ως τον ανώτερο βαθμό να ζητούν σε κάθε περίπτωση την ωφέλεια από κάθε πράγμα».

(ουτοπικές) Ιδέες. Διότι και μόνον κρατώντας το ανθρώπινο πνεύμα σε εγρήγορση, η Ιδέα προσφέρει ήδη περισσότερα από την όποια Πράξη.

3. **Η Πράξη υπόκειται στην εφημερότητα. Η Ιδέα την ξεπερνά.** Διότι η Ιδέα-όνειρο δεν πεθαίνει μαζί μας. Σαν το φως από αστέρια που έσβησαν πριν από εκατομμύρια χρόνια, συνεχίζει το δρόμο της στο άπειρο. Περικλείει σπέρματα, που κάποτε, στο μάκρος του χρόνου, μπορεί να βλαστήσουν. Ο Ασόκα εμπνεύστηκε από το Βούδα, που έζησε διακόσια χρόνια πρωτύτερα. Ο Μάρκος Αυρήλιος φωτίστηκε από το στωικό Παναίτιο, που είχε πεθάνει πριν από τριακόσια χρόνια. Όσοι ονειρευόμαστε καλύτερες Πολιτείες, οδηγούμαστε από τον Πλάτωνα, τον Άγιο Αυγουστίνο, τον Καμπανέλλα, το Μορ, που έτσι ξαναζούν. Κάποτε θα υπάρξουν οι κατάλληλες περιστάσεις. Και ταυτόχρονα, θα υπάρξει και η ιδιοφυία, που θα ενσαρκώνει την Πανάρχαιη Ιδέα. Τότε αυτή θα πάψει να είναι ουτοπία.

4. **Κινητήριες δυνάμεις της Ιστορίας είναι οι Ιδέες.** Δε χρειάζεται καν να είναι ορθές ή εφαρμόσιμες, για να παίξουν αυτόν το ρόλο. Ακόμα και εσφαλμένες ιδέες αποδείχθηκαν θαυμάσια καύσιμη ύλη για την ιστορική κίνηση. Παραδείγματα οι ιδέες-μύθοι για «ελευθερία-ισότητα-αδελφότητα», «λαϊκή κυριαρχία», «κατάργηση της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο», κλπ.

5. Το **Απόλυτο προηγείται της Ουτοπίας**. Η δεύτερη, είναι μόνον εκείνο που εμείς οι άνθρωποι, μπορούμε να φαντασθούμε και να επιδιώκουμε και που προκύπτει από το πρώτο. Το Απόλυτο φέρνει στο φως την Ουτοπία. Και αυτή γίνεται **Σκοπός**, προς τον οποίο κατατείνουμε με τον **Αγώνα**. Μπορεί να μη φθάσουμε ποτέ στην πλήρη πραγμάτωση του Σκοπού, όμως η ανάταση προς αυτόν είναι η μόνη ενέργεια που μέχρι σήμερα έχει εξανθρωπίσει τον άνθρωπο. Έχουμε, λοιπόν, μια κλιμάκωση.

- Το Απόλυτο γεννά την Ουτοπία.
- Η Ουτοπία, τον Αγώνα.
- Ο Αγώνας την κατάκτηση της εκάστοτε προσιτής βαθμίδας προς το Τέλειο.

Αυτή είναι η «εφαρμογή» της Ουτοπίας.

6. Ο κατασκευαστής ουτοπιών δεν υπόκειται σε όρια, διότι τότε δε θα ήταν ελεύθερος. Σαν τέτοιος διατυπώνει την Ιδέα, η οποία ωρίμασε μέσα του, με την πεποίθηση πως **αρκεί που κάποιος σκέφθηκε κάτι και αυτό δε θα χαθεί.** Γι' αυτό και ο Πλάτων, απαντώντας στο ερώτημα για το πραγματοποιήσιμο της Πολιτείας του, τόλμησε το μεγάλο λόγο *«αυτό είναι ζήτημα που δεν έχει σημασία»*.

γ) Ιστορικά επιχειρήματα

1. Οι χριστιανικές αξίες, αλλά ακόμη και τα ιδεώδη της κοινής δημοκρατίας, του κομμουνισμού ή του σοσιαλισμού πραγματώθηκαν; Και γιατί η Δικαιοκρατική Πολιτεία να είναι λιγότερο υλοποιήσιμη από την κοινή δημοκρατία ή τον κομμουνισμό;

2. **Πολιτεύματα, που ο πυρήνας τους προσεγγίζει σ' εκείνον της Πολιτείας μου, υπήρξαν.** Και κράτησαν χιλιετίες. Τέτοια ήσαν τα συστήματα των μανδαρίνων στην **Κίνα**, των βραχμάνων στην **Ινδία**, των «ομοίων» στη **Σπάρτη**, κ.ά. Το σύστημα όμως που ήρθε κοντύτερα, από όποιο άλλο, στην Πολιτεία των Αρίστων ήταν το **Αιγυπτιακό**. Εκεί κυβερνούσαν οι ιερείς-φιλόσοφοι. Και το σύστημά τους έζησε με κανόνα τη σταθερότητα και ειρήνη πάνω από 5.000 χρόνια. Ποιο άλλο σύστημα άντεξε τόσο;

Και ποιο άλλο, αφού έπεσε (με την εισβολή των Υκσώς), παλινορθώθηκε ακριβώς όπως ήταν πριν, για να ζήσει άλλα 1000 χρόνια;

Στην Κίνα εξάλλου με οδηγό τον Κομφουκιανισμό, η δυναστεία Χαν αντικατέστησε την αριστοκρατία του αίματος μ' εκείνην της μορφώσεως με θαυμάσια αποτελέσματα. Το σφάλμα ήταν ότι η μεταβολή περιορίστηκε στη δημόσια διοίκηση, με αποτέλεσμα να εκφυλιστεί βαθμιαία σε κανόνες δημοσιοϋπαλληλικής εθιμοτυπίας.

3. Φυσικά, η Πολιτεία μου διαφέρει απ' αυτές που ανάφερα. Έχει όμως μία βασική ομοιότητα μαζί τους: τη διαχείριση των κοινών από τους **επίλεκτους, για το καλό των πολλών**. Και εδώ που τα λέμε, όλα τα πολιτεύματα, ως τα τέλη του 19ου αιώνα, με ποικίλους (και συνήθως απαράδεκτους) τρόπους απέκλειαν φανερά και επίσημα τους πολλούς από τις κοινές υποθέσεις. Η λεγόμενη καθολική ψηφοφορία δεν άρχισε να εφαρμόζεται σταδιακώς στις χώρες όπου (υποτίθεται ότι) ισχύει παρά από τον περασμένο αιώνα.

- Το Σύνταγμα της Γαλλικής Επαναστάσεως (1792) εκήρυττε την «ισότητα», αλλά έδινε ψήφο μόνο στους φορολογούμενους. Η καθολική ψηφοφορία δεν καθιερώθηκε στη Γαλλία παρά το 1848, για να καταργηθεί σχεδόν αμέσως από το Ναπολέοντα Γ' και να επανέλθει μετά την πτώση του.
- Το ίδιο έτος καθιερώθηκε η καθολική ψηφοφορία στην Ελβετία, όχι όμως και για τις γυναίκες, που απέκτησαν δικαίωμα ψήφου μόνον 130 χρόνια αργότερα.
- Στην Αγγλία τέλος, η καθολική ψηφοφορία άρχισε να εισάγεται το 1832, επεκτάθηκε το 1867 και ολοκληρώθηκε μόνον το 1884.

4. Ακόμη όμως και εκεί όπου ισχύει η καθολική ψηφοφορία, ο συν-

ταγματικός κοινοβουλευτισμός, που αυτοτιτλοφορήθηκε «δημοκρατία», εξακολουθεί με ποικίλους κρυφούς και ανεπίσημους τρόπους να αποκλείει την ουσιαστική συμμετοχή των πολλών στις υποθέσεις που χαρακτηρίζονται «κοινές»[173]. Γιατί, λοιπόν, να είναι ανέφικτο ένα σύστημα θεμελιωμένο σε αρχή που **ίσχυσε** σ' ολόκληρη σχεδόν τη διάρκεια της ανθρώπινης ιστορίας και ισχύει (με λάθος κριτήρια φυσικά) και σήμερα στο 80% της ανθρωπότητας;

δ) «Μεταφυσικά» επιχειρήματα

1. Και αν παρόλα αυτά η αξιοκρατική Πολιτεία δεν πραγματωθεί ποτέ; Αυτό θα δείξει μόνον ότι ο άνθρωπος στάθηκε ανίκανος να την πραγματώσει. Διότι, για να καρποφορήσει μία Ιδέα, δεν αρκεί να είναι ορθή. Πρέπει να βρει και τους σωστούς αποστόλους της. Αλλά ούτε και αυτό αρκεί. Πρέπει και οι **καιροί να είναι ώριμοι** να τη δεχθούν. Δεν αρκεί να ζητά η Ιδέα την πραγμάτωσή της. Πρέπει και η πραγματικότητα να ζητά την εξιδανίκευσή της. Πιστεύω ότι οι καιροί, που θα είναι έτοιμοι να δεχτούν την Πολιτεία των Αρίστων, ωριμάζουν. Ο 21ος αιώνας θα είναι δικός της. Και αν δεν είναι; Τότε το όραμα της «άλλης» Πολιτείας θα δείχνει ότι ο άνθρωπος μπορούσε να σωθεί, αλλά δεν το έκανε – θ' αποτελεί αυτό που ο Γιάσπερς χαρακτηρίζει «το μόνο τιμητικό άλλοθι».

2. Όποιο κι αν είναι το μέλλον, ο οραματισμός δε βλάπτει. Αντίθετα, είναι **αναγκαίος**. Αν δεν καταφέρνουμε να φθάσουμε σ' ένα πρότυπο, αυτό δε σημαίνει ότι φταίει το πρότυπο ούτε ότι είναι άχρηστο. Γιατί και μόνο που υπάρχει, ασκεί επάνω μας επίδραση βελτιωτική: Μειώνει τις κακίες μας. Αυξάνει τις αρετές μας. Μας υποχρεώνει, έστω και αθέλητα, έστω και υποσυνειδήτως, να τείνουμε προς αυτό κι ας μην το πιάνουμε ποτέ.

3. Ότι ως τώρα δεν έγινε φαίνεται απίστευτο και ακατόρθωτο. Όμως αυτό δε σημαίνει ότι δεν μπορεί να γίνει. Μέχρι σήμερα δεν είχαμε τη σύμπτωση όλων των παραγόντων, που θα οδηγούσαν στην Αξιοκρατική Πολιτεία. Δηλαδή, δεν είχαμε ταυτόχρονα:

- Έναν στ' αλήθεια Άριστο των Αρίστων, που η εξουσία του να συγκεντρώσει όλη την αναγκαία για τη διαμόρφωση της Νέας Πολιτείας δύναμη.
- Ένα επιτελείο Αρίστων, που να τον περιβάλει.

173. Γι' αυτούς τους κρυφούς και ανεπίσημους, αλλά πολύ αποτελεσματικούς τρόπους, βλέπε στο βιβλίο μου «Κατεστημένα: «Δημοκρατία-Ολοκληρωτισμός».

- Την εύνοια των περιστάσεων.
- Το απαραίτητο για την εκπλήρωση του έργου μάκρος του χρόνου[174].

Υπήρξαν βασιλείς που προσέγγισαν το ιδεώδες του Αρίστου. Αλλά ή δεν το ολοκλήρωσαν ή τους έλειψαν οι υπόλοιπες προϋποθέσεις.

Ποιος μπορεί να βεβαιώσει ότι δε θα υπάρξουν ποτέ;

4. Οι καιροί μας, καιροί των *«σκαιών απατεώνων και ηλίθιων κάθε είδους»*[175], είναι καταδικασμένοι σε πνευματική στειρότητα. Δεν μπορούν να σωθούν παρά από ένα γεγονός εξαιρετικό, που θα συμπέσει με την ύπαρξη και θα καταστήσει δυνατή την ανάδειξη ενός πολύ εξαιρετικού ανθρώπου. Το πράγμα είναι εξαιρετικά δύσκολο, μια και οι άνθρωποι, στη συντριπτική πλειοψηφία τους, στο σύνολό τους σχεδόν, είναι όντα ασήμαντα.

Εξαιρετικά δύσκολο όμως δε θα πει και «αδύνατο».

5. Γιατί να απελπιζόμαστε; Το μέλλον είναι ατελεύτητο, αδιάγνωστο και μη προαποφασισμένο. Γι' αυτό όλες οι προβλέψεις, όλα τα σχέδια, όλες οι προφητείες, όλες οι ουτοπίες, επιτρέπονται. **Οριστική οργάνωση του κόσμου δεν υπάρχει, δε θα υπάρξει**[176].

Συνεπώς, κάθε σχέδιο για την καλύτερη οργάνωσή του είναι «νόμιμο» στο παρόν και θεωρητικώς «εφαρμόσιμο» μέσα στο άπειρο του μέλλοντος.

6. Αν μια ομάδα Αρίστων συγκεντρώσει κάποτε, σε κάποια προσφερόμενη για την πραγμάτωση του ιδεώδους τους χώρα, όλην την αναγκαία αναμορφωτική δύναμη, είναι τότε βέβαιο ότι θα επιτύχει την οικοδόμηση της Νέας Πολιτείας; Όχι δεν είναι. Διότι θα βρεθούν αντιμέτωποι με δυσκολίες πολλές και με την αντίδραση των διεθνών κατεστημένων. Όμως όσο δυσχερές κι αν είναι το έργο, **δεν είναι αδύνατο.** Κι αν δεν επιτύχει την πρώτη φορά, θα επιτύχει τη δεύτερη ή τη δέκατη ή την εκατοστή. Το βασικό είναι να υπάρχουν κάποιοι, έστω και ελάχιστοι, που να οραματίζονται το Μέγα Έργο[177]. Να συντηρείται η Ουτοπία ως

174. Γράφει ο Τ.Α. Σίνκλαιρ: «Πολύ συχνά έλειψε η δύναμη, που θα έκανε αποτελεσματική τη θεωρία-τόσο η υλική όσο και η πολιτική δύναμη, η ευκαιρία επιβολής, με τον καταναγκασμό ή με την πειθώ ενός πολιτικού πλαισίου».

175. Του Ε. Χάινε.

176. Ο Χ.Α.Λ. Φίσερ στην «Ιστορία της Ευρώπης» γράφει: «Μόνον ένας ασφαλής κανόνας υπάρχει για τον ιστορικό: ότι θα πρέπει να αναγνωρίζει στην εξέλιξη των ανθρώπινων πεπραγμένων το παιχνίδι του απρόβλεπτου και του αβέβαιου».

177. Κ. Γιάσπερς, «να είσαι άνθρωπος σημαίνει να μη βρίσκεις τη γαλήνη παρά σε κάτι που το αναζητάς, αλλά δεν υπάρχει».

το πλήρωμα του χρόνου. Αυτή είναι η μεγάλη ιστορική αποστολή των προδρόμων και των προφητών, ώσπου να έρθει η ώρα για την έξοδο από το σπήλαιο των κατεστημένων.

Συμπερασματικά:

Όσοι κρίνουν τις ουτοπίες «έξω από την πραγματικότητα», το κάνουν επειδή αντιλαμβάνονται την τελευταία μόνο μέσα στα όρια των εμπειρικών δεδομένων. Δεν αντιλαμβάνονται ότι αυτή δεν αποτελείται μόνο από όσα υπάρχουν, αλλά και από όσα υπήρξαν, όσα θα υπάρξουν και όσα μπορούν να υπάρξουν. Κυρίως δεν αντιλαμβάνονται ότι «πραγματικότητα» δεν είναι μόνο, ούτε κυρίως, τα πράγματα. Είναι και, κυρίως, οι ιδέες. Η πραγματικότητα είναι «ιδεϊκή», διότι πίσω από κάθε όψη της υπάρχει η ιδέα που τη γέννησε και που δρα μέσα της.

Ακόμη, οι «πραγματιστές» κρίνουν τη σημασία και την αξία των δημιουργιών του πνεύματος με βάση τα άμεσα αποτελέσματά τους. Όμως η προβληματική του Πνεύματος είναι τελείως διαφορετική.

ΙΙ. Η Καστοποίηση

«Το βραχμανικό σύστημα (της διακρίσεως των ανθρώπων σε κατηγορίες με διαφορετικά δικαιώματα) όσο διάστημα παρέμεινε ανοιχτό, δυνάμωνε το κοινωνικό σύστημα.... κράτησε τη ζωή σε υψηλό επίπεδο επί εκατοντάδες χρόνια. Δεν εμπόδισε τη φυσιολογική ανάπτυξη. Αντίθετα, τη βοήθησε»[178].

Π. Νεχρού
(«Σελίδες Ιστορίας»)

178. Προχωρώντας πέρα από τον πανάρχαιο διαχωρισμό των ανθρώπων σε τάξεις και κάστες ο Βουδισμός πρότεινε άλλον, ουσιαστικότερο διαχωρισμό: υπάρχουν οι «ευγενείς υιοί», που προορίζονται για την αφύπνιση και οι «κοινοί άνθρωποι», που δεν έχουν τη δυνατότητα να κατανοήσουν ό,τι είναι ιερό και ευγενικό, για τους οποίους η αληθινή διδασκαλία είναι απρόσιτη.

Η δεύτερη σοβαρή αντίρρηση στο σύστημα των Αρίστων είναι ο κίνδυνος να εκφυλιστεί σε καθεστώς με κάστες. Δεν υπάρχει αμφιβολία: ένα σύστημα που εκχωρεί μονίμως την εξουσία σε μια ιθύνουσα ομάδα, η οποία εξασφαλίζει τη διαδοχή της μέσα από τους κόλπους της, οδηγεί στην παρακμή. Διότι τα κληρονομικά προνόμια φέρνουν οίηση και αδράνεια, με αποτέλεσμα ακαμψία, αποστέωση, αδυναμία για ανανέωση και δημιουργία. Ταυτόχρονα, η κλειστή, μη-ανανεούμενη ομάδα, παρ.κμάζει ακόμη και βιολογικώς.
Αποτέλεσμα: η γενική παρακμή, που έπληξε το βραχμανικό σύστημα και στη σύγχρονη εποχή το κομμουνιστικό[179].

Το σύστημα της κάστας είναι χαρακτηριστικό όλων των στατικών κοινωνιών, που (όπως εκείνες των μυρμηγκιών ή των μελισσών) απολιθώνονται σε κάποιο στάδιο της αναπτύξεώς τους.

Παράδειγμα η Αίγυπτος: Δημιούργησε ένα λαμπρό πολιτισμό, το σταθερότερο και διαρκέστερο της Ιστορίας. Στηρίχθηκε όμως στις κάστες. Έτσι προσκολλήθηκε στην αυτοεπανάληψη. Το δημιουργικό πνεύμα ατόνησε. Οι αξίες της από κινητήριες κατάντησαν μούμιες. Και ο έξοχος αυτός πολιτισμός πέθανε από μη-ανανέωση. Το ίδιο συνέβη και στην ινδική βραχμανική κοινωνία και στην Κίνα.

Απαντώ: Οι παραπάνω παρατηρήσεις δεν ισχύουν για τη Δημοκρατία των Αρίστων, διότι:

1. **Η εξουσία δεν εκχωρείται ούτε ισοβίως ούτε κληρονομικώς ούτε μονίμως**. Ασκείται από τους εκάστοτε επιλεγόμενους και εκλεγόμενους για ορισμένη χρονική θητεία. Στη διάρκεια της περιορίζονται από το νόμο. Και μετά λογοδοτούν.

2. **Οι Άριστοι δε συνιστούν ομάδα ομόφρονη.** Δεν είναι οργανωμένοι σε ενιαίο κόμμα ή ιερατείο. Ούτε υπάρχει επίσημο υποχρεωτικό κοσμοθεωρητικό, βιοθεωρητικό ή πολιτικό Δόγμα.

3. **Οι Άριστοι υπερτερούν μόνο σε πολιτικά δικαιώματα και καθήκοντα,** που τα αποκτούν, αλλά και τα διατηρούν, υποβαλλόμενοι σε διαρκείς διαδικασίες δοκιμασίας, επιλογής και εκλογής. Κοινωνικώς, όπως και οικονομικώς, δεν είναι προνομιούχοι ούτε διαθέτουν περισσότερα δικαιώματα στον πνευματικό τομέα. Όλοι οι άνθρωποι έχουν τις ίδιες κοινωνικές, οικονομικές και πνευματικές ελευθερίες και τις ίδιες πολιτικές ευκαιρίες.

179. Ο Τόυνμπη παρατηρεί ότι όλοι οι «ανακοπέντες πολιτισμοί» χαρακτηρίζονται από κάστα και ειδικοποίηση.

4. **Οι πολιτικές κατηγορίες της Πολιτείας των Αρίστων δεν αποτελούν σταθερές τάξεις**. Το παιδί του Άριστου δε διαθέτει καμιά παραπάνω ευκαιρία, αφού οι διάφορες πολιτικές κατηγορίες δεν κληροδοτούν τα πολιτικά τους δικαιώματα. Η ιθύνουσα ομάδα ανανεώνεται συνεχώς. Διότι τα μέλη της επιλέγονται διαρκώς από **ολόκληρο** το κοινωνικό φάσμα, με διαδικασίες αντικειμενικές, χωρίς εκ των προτέρων αποκλεισμούς ή προτιμήσεις[180]. Η Παιδεία είναι **ενιαία** και στον ίδιο βαθμό **προσιτή** σε όλους (στις τάχα «δημοκρατίες» ούτε ενιαία ούτε εξίσου προσιτή είναι και παντού λειτουργούν αναρίθμητες εκ των προτέρων προτιμήσεις). Και απ' αυτήν κυρίως, αλλά και από το Στρατό, την Εργασία, την Άσκηση και τη Δοκιμασία κοσκινίζονται **όλοι** χωρίς εξαίρεση και χωρίς διάκριση, για να καταταγούν τελικά από ένα απρόσωπο και εκτεταμένο σύστημα **συνεχούς επιλογής** στις διάφορες πολιτικές κατηγορίες. Το σύστημα αυτό λειτουργεί ουσιαστικά **σ' ολόκληρη** τη διάρκεια του βίου του κάθε ανθρώπου, με σκοπό να δίνει στον καθένα **το ρόλο που του ανήκει κάθε φορά**. Έτσι ο Άριστος δεν επιλέγεται εφάπαξ και για πάντα. Ο καθένας παίρνει ό,τι αξίζει και το κρατά για **όσο διάστημα** το αξίζει. Διότι αυτό ακριβώς είναι Δικαιοσύνη[181].

5. Πολλοί προτάσσουν ένα επιχείρημα, που το θεωρούν «συντριπτικό»: «Ποιος, λένε, θα επιλέξει τους Άριστους»; Εννοούν ότι η επιλογή θα γίνει από κάποια συγκεκριμένα πρόσωπα, που μοιραία θα ενεργήσουν κατά τα συμφέροντα ή τις υποκειμενικές προτιμήσεις τους, άρα καστοποίηση. Το επιχείρημα είναι μάλλον αφελές, αλλά χρησιμοποιείται και από κατά τεκμήριον μη-αφελείς. Έτσι ο Μπ. Ράσσελ γράφει: *«Η αρετή είναι δύσκολο να μετρηθεί και αποτελεί αντικείμενο κομματικής αντιδικίας. Γι' αυτό το οιοδήποτε είδος δικαιοσύνης, που διαφέρει από την απόλυτη ισότητα στην πράξη, θ' ανταμείψει μια οποιαδήποτε ιδιότητα, εκτός από την αρετή και συνεπώς πρέπει να καταδικαστεί».*

Το επιχείρημα θα στεκόταν αν επρόκειτο να μαζέψουμε, σε κάποια δεδομένη στιγμή, όλους τους ανθρώπους και να μετρήσουμε την αρετή τους, κατατάσσοντάς τους αμέσως σε κάποια κατηγορία (ιδιώτη-πολίτη-νομοφύλακα-άρχοντα). Τότε, πραγματικά, κάποιοι θα ζύγιζαν την αρετή του καθένα και θα τον ενέτασσαν αναλόγως. Οπότε οι κριτές θα ενεργούσαν αυθαίρετα, υποκειμενικά και ασφαλώς θα επηρεάζονταν από τις κομματικές, θρησκευτικές, κοσμοθεωρητικές ή άλλες αντιλήψεις και -γιατί όχι;- από τα συμφέροντά τους. Θα ενεργούσαν, δηλαδή, σαν ομάδα ειδικής νοοτροπίας και ειδικών συμφερόντων, που θα έτεινε προς την καστοποίηση.

Δεν προτείνω όμως κάτι τέτοιο. Η πρότασή μου αφορά όχι μια καταμέτρηση της αρετής από συγκεκριμένους κριτές σε συγκεκριμένη στιγμή, αλλά ένα νέο οικονομικό-κοινωνικό και ιδίως πολιτικό σύστημα, που οι θεσμοί και οι μηχανισμοί του λειτουργούν έτσι ώστε να επισημαίνουν, να επιλέγουν και να προωθούν τους καλύτερους. Αυτό δε γίνεται στιγμιαία, εφάπαξ από κάποια επιτροπή, αλλά διαρκώς, κατά τρόπο σταθερό, από θεσμούς μόνιμους και μηχανισμούς απρόσωπους. Άρα η αντίρρηση δεν ευσταθεί.

III. Η Ταξική Καταπίεση

«Το παν συνωμοτεί, για να αφαιρεθεί από έναν άνθρωπο, στον οποίον ανατίθεται εξουσία επάνω στους άλλους, η αίσθηση της δικαιοσύνης και της λογικής».

Ζ.Ζ.Ρουσσώ

«Η τρίτη αντίρρηση, που μπορεί να προβληθεί, είναι ότι η απόπειρα για εγκαθίδρυση της Αξιοκρατικής Πολιτείας θα οδηγήσει σ' ένα ολοκληρωτικό σύστημα με κύριο γνώρισμά του την ταξική καταπίεση. Αν οι Άριστοι, ασκώντας την εξουσία, διαφθαρούν - και είναι γνωστό ότι Corrupto Optimi Pessima est (η διαφθορά των καλύτερων είναι η χειρότερη), θα μετατρέπονταν σε τάξη εκμεταλλευτών, που θ' απομυζούσε και θα καταπίεζε τις υπόλοιπες.

Απαντώ:

1. Αυτό που αναφέρεται σαν **πιθανός** κίνδυνος, **υφίσταται ήδη** τόσο στην υπαρκτή «δημοκρατία», όσο και στον «κομμουνισμό». Και στις δύο περιπτώσεις έχουμε την ταξικώς καταπιεστική εξουσία των κεφαλαιοκρατών (ιδιωτών στην πρώτη, συλλογικών ιδιοκτητών του κράτους και δι' αυτού των πάντων στη δεύτερη).

2. Μπορεί το ίδιο να συμβεί και στην Πολιτεία μου; Σε κάθε σημαντική προσπάθεια ενεδρεύει πάντοτε ο κίνδυνος αποπροσανατολι-

180. Γράφει ο Πλάτων: «Αν από τους Φύλακες γεννηθεί κάποιο παιδί χωρίς αξία, πρέπει να το ρίχνουν στις άλλες τάξεις. Και αν απ' αυτές, κάποιο που να αξίζει, να το φέρνουν στους Φύλακες... Οφείλουν οι άρχοντες τον καθένα από τους άλλους πολίτες να τον τοποθετούν στην εκτέλεση του έργου, για το οποίο τον έχει κάνει η φύση ικανόν».

181. Ο Πλάτων παρατηρεί ότι ο δίκαιος θέλει να έχει πλεονεκτήματα μόνο απέναντι στον ανόμοιό του, ενώ ο άδικος και στον ανόμοιο, αλλά και στον όμοιό του.

σμού της. Αλλ' αυτός δεν είναι αναπότρεπτος. Η Επανάσταση των Αρίστων μπορεί να οδηγήσει σε αποτελέσματα διαφορετικά ή ακόμη και αντίθετα από τα επιδιωκόμενα (όπως έγινε με τόσες επαναστάσεις). Μπορεί όμως να οδηγήσει και στα επιδιωκόμενα.

3. Αν η ύπαρξη κινδύνων ματαίωνε την προσπάθεια, που συνδέεται μ' αυτούς, δε θα είχε γίνει τίποτα αξιόλογο στην πορεία του ανθρώπου. Ή πιο σωστά δε θα υπήρχε καν τέτοια πορεία. Διότι κάθε βήμα προς τα εμπρός, στο χώρο του άγνωστου, συνιστά μία **διακινδύνευση**.

4. Ειδικότερα στην περίπτωση που εξετάζουμε, ο κίνδυνος για εκτροπή σ' ένα σύστημα ταξικής καταπιέσεως είναι σχετικά μικρός. Διότι οι Άριστοι δεν έχουν ταξική συνείδηση.

Ο Άριστος νιώθει διαφορετικός, έξω και πάνω από **όλες** τις τάξεις. Και υπηρετεί όχι ένα μέρος των ανθρώπων, αλλά **όλους.** Διότι τον άνθρωπο δεν τον βλέπει σαν πλέγμα κοινωνικών σχέσεων και συσχετισμών (=μαρξισμός) ούτε σαν ποσότητα-αφαίρεση (=«δημοκρατία») αλλά σαν ατομική ποιότητα, σαν ουσία. Υπηρετώντας αυτήν την ουσία, υπηρετεί όχι το επιμέρους, αλλά το Όλον. Ανεπηρέαστος απ' το συμφέρον ο Άριστος ζει για έργα Ουσίας.

5. Κάθε ιθύνουσα τάξη έχει τις αντιλήψεις της και διέπεται από κάποια βασική αρχή. Η τελευταία ανάγεται σε θεμελιώδη αρχή ολόκληρης της κοινωνίας, επάνω στην οποία ασκεί την εξουσία της η συγκεκριμένη τάξη. Έτσι:

- Οι ελεύθεροι επέβαλαν σαν θεμέλιο της κοινωνίας την καταγωγή.
- Οι ευγενείς την «τιμή».
- Οι αστοί το «τίμημα» (χρήμα)
- Οι προλετάριοι την «ισότητα».

Όλες αυτές οι αρχές είναι «επιμέρους». Άρα άδικες. Διότι ευνοούν τους από γέννηση ελεύθερους, τους ευγενικής καταγωγής, τους πλούσιους ή τους βραδυπορούντες αδύνατους (το τελευταίο μόνο θεωρητικώς).

- Αρχή των Αρίστων είναι η αναλογική δικαιοσύνη: «Στον καθένα εκείνο που του αξίζει». Άρα δεν έχουμε επιβολή μιας μερικής (ταξικής) αρχής στο κοινωνικό σύνολο, αλλά εφαρμογή μιας **συνολικής (διαταξικής)** αρχής. Από τις ταξικές περνούμε στην **πανανθρώπινη αρχή.**

6. Κάθε άρχουσα τάξη επέβαλε την κινητήρια αρχή της, τη δική της υπέρτατη αξία σ' ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο. Φυσικά, αυτή η αρχή ευνοούσε τη συγκεκριμένη άρχουσα τάξη. Έτσι δεν ήταν δυνατόν κάτω από συνθήκες ταξικού συστήματος να πραγματώσει ο άνθρωπος την ουσία του. Και αυτοπραγμάτωση δεν είναι ούτε η ισχύς του κράτους (ολοκληρωτισμός) ούτε η τεχνολογική ανάπτυξη (καπιταλιστική «δημοκρατία») ούτε η βιοτική ευημερία (σοσιαλισμός). Αυτοπραγμάτωση είναι:

- Ελευθερία
- Ισορροπία
- Αρμονία
- Πίστη
- Προσφορά
- Δημιουργία
- Μη στέρηση

7. Τα παραπάνω πηγάζουν από τη Δικαιοσύνη, που σημαίνει:

- Ισονομία
- Ισηγορία
- Αναλογική ανταπόδοση

Αυτές οι τρεις αρχές διαμορφώνουν και τη μόνη πραγματική Δημοκρατία, αυτήν που δεν υπάρχει πουθενά. Αυτήν που θα υπάρξει στην Πολιτεία των Αρίστων. Διότι στο κάτω-κάτω, σε αντίθεση προς τον Αστό του ιδιωτικού καπιταλισμού ή της κομμουνιστικής νομενκλατούρας, ο Άριστος δεν έχει τίποτα να χάσει (αντιθέτως έχει πολλά να κερδίσει, αν το θέσουμε σ' αυτήν τη βάση) με την ισότητα απέναντι στο νόμο και στις ευκαιρίες, με την ισότητα στις πραγματικές δυνατότητες εκφράσεως και με την «κατ' αναλογίαν ισότητα» (=στον καθένα αναλόγως προς την αξία του και την προσφορά του).

Η πραγματική εφαρμογή όμως της Ισονομίας, της Ισηγορίας και της Αναλογικής Ανταποδόσεως αποτρέπει την απειλή της επιβολής ενός καταπιεστικού και εκμεταλλευτικού συστήματος.

8. Οι Άριστοι δε θα επιφέρουν μιαν απλή οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ή πολιτική μεταβολή και ανακατάταξη. Θα πραγματοποιήσουν τη μεγαλύτερη επαναστατική αλλαγή απ' όσες έγιναν ποτέ: **την πραγμάτωση της ανθρώπινης ουσίας**. Θα το επιτύχουν, επειδή δεν ενδιαφέρονται για μία τάξη, αλλά για τη δικαιοκρατική οργάνωση και λειτουργία του συνόλου. Το σύνολο το αποτελούν άτομα άνισα και ανόμοια, που το καθένα τους πρέπει να έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει πλήρως την προσωπικότητά του.

9. Η εξασφάλιση της παραπάνω δυνατότητας συνιστά την **πραγματική κατάργηση της εκμεταλλεύσεως ανθρώπου από άνθρωπο**. Διότι **η εκμετάλλευση δεν είναι έννοια αποκλειστικώς ούτε καν κυρίως οικονομική**. Είναι, και μάλιστα πολύ περισσότερο, έννοια ηθική, πνευματική και πολιτική. Συνίσταται στη στέρηση της δυνατότητας να αναπτύσσεις

πλήρως την προσωπικότητά σου, να αξιοποιείς τις ικανότητές σου και τα ταλέντα σου και να αναλαμβάνεις μέσα στην κοινωνία τη θέση και το ρόλο που σου ανήκουν, συμφώνως προς το βαθμό και το είδος της αξίας σου. Η στέρηση αυτή είναι η μέγιστη εκμετάλλευση, αφού επέρχεται, επειδή εξυπηρετεί τα οικονομικά, κοινωνικά, πνευματικά ή πολιτικά συμφέροντα κάποιων άλλων. Στο κάτω-κάτω, το να με εκμεταλλευθεί κάποιος, αρπάζοντάς μου ένα ποσοστό από το ημερομίσθιο, που δικαιούμαι, είναι μικρότερο κακό από το να μου αρπάξει τη θέση που μου αξίζει στην κοινωνική, πνευματική ή πολιτική ιεραρχία. **Είναι χειρότερη εκμετάλλευση το να με παραγκωνίζει ο κατώτερός μου, να με εκτοπίζει ο λιγότερο άξιός μου, να με κυβερνά ο χειρότερός μου.** Αυτές οι μορφές εκμεταλλεύσεως καταργούνται με την Πολιτεία των Αρίστων, που ουσία της είναι «στον καθένα ό,τι του αξίζει» όχι μόνον οικονομικώς, αλλά **γενικώς**.

10. Από όσα ανάφερα, συνάγεται ότι η Αξιοκρατική Πολιτεία είναι σύστημα που παρέχει πολύ περισσότερες και ιδίως πολύ ουσιαστικότερες εγγυήσεις, απ' όσες η τυπική - υπαρκτή «δημοκρατία» εναντίον του κινδύνου εκτροπής προς τον ταξικό και κάθε άλλον ολοκληρωτισμό. Οι εγγυήσεις της κατεστημένης «δημοκρατίας» δεν είναι μόνον ανεπαρκείς. Είναι και τυπικές-πλασματικές. Στη Δημοκρατία των Αρίστων οι εγγυήσεις **ουσιαστικοποιούνται**, έστω και από μόνο το γεγονός ότι το εκλογικό σώμα περιοριζόμενο αριθμητικώς ανυψώνεται **ποιοτικώς** στο επίπεδο ενός ενήμερου, καταρτισμένου και υπεύθυνου «δήμου».

Έτσι ο κίνδυνος του ταξικού ή όποιου άλλου ολοκληρωτισμού, όπως και της κάθε τυραννίας, περιορίζεται στο κατώτερο απ' όλα τα είδους δυνατά επίπεδά του.

11. Τα άκριτα πνεύματα θαυμάζουν τη «δημοκρατική ισότητα» της επιφάνειας. Εκλαμβάνουν για πραγματικότητα την οφθαλμαπάτη, πίσω από την οποία κρύβεται η αδυσώπητη μηχανή του Συστήματος. Αυτή συντρίβει τους πολλούς κάτω από τη φτέρνα των ολίγων-ισχυρών. Και κατά κανόνα προωθεί στην εξουσία τους ηθικώς χείριστους. Αντιθέτως, στην Πολιτεία των Αρίστων η μηχανή του συστήματος λειτουργεί κάτω από άπλετο φως. Και προωθεί τους καλύτερους, κυρίως μέσα από μία Παιδεία ανοικτή σε όλους.

12. Η Παιδεία αυτή έχει:

- Έμβλημα: την ατομικότητα.
- Σκοπό: τη διαμόρφωση αυτεξούσιων Προσώπων.
- Διδασκαλία: ότι το να θεωρείς τον εαυτό σου αδύνατον είναι αμάρτημα.

Συγκρίνετε με την ισχύουσα παιδεία. Και απαντείστε ποιο σύστημα παρέχει τις περισσότερες και αυθεντικότερες εγγυήσεις εναντίον της πιθανότητας εκτροπής προς την ταξική ή όποιαν άλλη καταπίεση.

IV. Η Τυραννία

«Αλίμονο αν ονειρευόμασταν μόνο τα
εφικτά κι επιχειρούσαμε μόνο τα σίγουρα».
Κ. Γιάσπερς
(«Εισαγωγή στη Φιλοσοφία»)

Τέταρτη αντίρρηση: Η Πολιτεία που περιέγραψα θα μπορούσε να απολήξει στην τυραννία ενός ή ολίγων προσώπων. Απαντώ:

1. Όπως λέγει ο Τόυνμπη *«μια ελευθερία που παρέχει τη δυνατότητα για δημιουργία, ανοίγει μ' αυτόν τον τρόπο τη θύρα στην αμαρτία»*. Άρα ο κίνδυνος υπάρχει. Όμως:

α) Η τυραννία **υφίσταται** ουσιαστικώς σ' όλες τις υπάρχουσες Πολιτείες, ενώ το 80% των ανθρώπων ζει **και τυπικώς** κάτω απ' αυτήν. Συνεπώς, ό,τι για την Πδλιτεία μου είναι υποθετικός κίνδυνος, για τις άλλες Πολιτείες είναι σταθερή **πραγματικότητα**.

β) Οι Άριστοι από τη φύση τους παρέχουν τις μέγιστες δυνατές υποκειμενικές εγγυήσεις εναντίον αυτού του κινδύνου.

γ) Η Πολιτεία τους είναι δημοκρατική, με την έννοια της υπάρξεως ενός πλέγματος θεσμών-αντικειμενικών εγγυήσεων, αποτρεπτικών της τυραννίας. Το πλέγμα αυτό, όπως ήδη ανέλυσα, είναι πολύ ουσιαστικότερο και αποτελεσματικότερο από της υπαρκτής «δημοκρατίας», (στον ολοκληρωτισμό φυσικά δεν υπάρχει τίποτα το αντίστοιχο).

2. Κάθε απαίδευτο ή τυποποιημένο και στενό πνεύμα ρέπει προς το δόγμα, τις αυστηρές διακρίσεις εννοιών και την έλλειψη ανοχής. Αυτό το πνεύμα είναι που γεννά την Τυραννία. Εξ' ορισμού όμως αποτελεί την απόλυτη αντίθεση προς το πνεύμα του Άριστου. Δεν είναι τυχαίο ότι όλα τα καταπιεστικά συστήματα από τη Χριστιανική Εκκλησία και το φανατικό Μουσουλμανισμό, ως τον Αστισμό (φιλελεύθερο, μαρξιστικό, φασιστικό και ναζιστικό) βρήκαν σαν προσφορότερο όργανο ιδεολογικής επιβολής και συλλογικής σκέψεως την τυπική, σχηματική, αντιδιαλεκτική Αριστοτελική μέθοδο.

Τον Πλάτωνα είπαν «ολοκληρωτικό» και πράγματι η «Πολιτεία» του περιέχει σοβαρά στοιχεία ολισμού, αλλά τελικώς κανένας ολοκληρωτισμός δεν τον προτίμησε. Γιατί; Διότι ο Πλάτων πίστευε στον Άριστο. Δηλαδή σ' εκείνον που για όλα τα κρίσιμα προβλήματα αναρωτιέ-

ται **υπεύθυνα** σαν οντότητα ατομική, σαν Πρόσωπο. Και αυτός ο άνθρωπος ούτε γίνεται τύραννος ούτε υποκύπτει στον όποιον τύραννο.

Τελικώς, **η ποιότητα των κυβερνώντων αποτελεί την κυριότατη εγγύηση κατά της τυραννίας.** Και ο Άριστος ποιοτικώς είναι ο αντίποδας του «τυραννικού ανθρώπου».

3. Η Πολιτεία των Αρίστων δεν είναι δεσποτικό καθεστώς, αφού αντιτίθεται στην αυθαίρετη τυραννία και στην προσωπική δικτατορία. **Είναι η συλλογική, δημοκρατική και ελευθερόφιλη εξουσία της πνευματικής και ηθικής αριστοκρατίας.** Όσοι ασκούν κάθε φορά για ένα διάστημα την εξουσία, έχουν εκπαιδευθεί, δοκιμαστεί και επιλεγεί γι' αυτόν το σκοπό. Δεν είναι ούτε ανεύθυνοι ούτε ανεξέλεγκτοι, αλλά ελεγχόμενοι, υπεύθυνοι και απολύτως υπόλογοι.

4. Πάντα υπήρχαν οι «εκλεκτοί», οι «μυημένοι», οι «ιερείς», οι «άρχοντες». Πάντα υπήρχαν η αλήθεια για τους πολλούς και η αλήθεια των ολίγων. Και η Ιστορία δείχνει πως η τυραννία αποσοβήθηκε μόνον εκεί, όπου και για όσο διάστημα κυβερνούσαν οι καλύτεροι, λ.χ. ποτέ δεν υπήρξε δικτατορία στη Σπάρτη, ακριβώς επειδή το πολίτευμά της ήταν ισορροπημένο και κατοχυρωμένο με ουσιαστικές εγγυήσεις κατά της μονοκρατορίας. Απ' αυτήν την πλευρά το σπαρτιατικό πολίτευμα υπήρξε δημοκρατικότερο από της Αθήνας, που γνώρισε τόσες τυραννίες φανερές ή κρυφές (όπως του Περικλή).

Στη Σπάρτη η εξουσία δεν ήταν αυταρχική, αλλά μικτή, επιμελώς εξισορροπημένη *«σύμμεικτος και μέτρον έχουσα»*[182]. Υπήρχαν:

- Δύο βασιλείς κληρονομικοί από διαφορετικές οικογένειες.
- Τριακονταμελής γερουσία, που την εξέλεξε ο δήμος, αλλά μόνο από ηλικιωμένα μέλη αριστοκρατικών οικογενειών.
- Πέντε έφοροι, που εκλέγονταν ουσιαστικώς με κλήρωση, χωρίς διάκριση.
- Η Απέλλα (εκκλησία του Δήμου), που ψήφιζε μόνο «ναι» ή «όχι» και που οι αποφάσεις της υπόκειντο στην επίκυρωση της γερουσίας.

Είχαμε, δηλαδή, συνδυασμό κληρονομικών, αιρετών, αριστοκρατικών και λαϊκών θεσμών και οργάνων, που οδηγούσαν την ισορροπία.

Στην «Ιστορία της Ελλάδας» ο Μπέρρυ περιγράφει τη Σπαρτιατική Πολιτεία σαν *«οικοδόμημα αυστηρής και λιτής ομορφιάς μια δωρική πόλη, επιβλητική σαν δωρικός ναός..., όπου οι άνθρωποι ήσαν γενναιότεροι, καλύτεροι, πιο απλοί και αμόλευτοι από τον πλούτο»*.

Πρέπει να σημειωθεί ότι, σε αντίθεση προς ό,τι ίσχυε στην Αθήνα,

182. Πλάτων: «Νόμοι 692 Α.

στη Σπάρτη η γυναίκα ήταν ελεύθερη και ίση με τον άντρα. Η «μη δημοκρατική» Σπάρτη **ουδέποτε γνώρισε την τυραννία.** Γοήτευσε και ενέπνευσε όλους τους μεγάλους πολιτικούς φιλόσοφους της αρχαιότητας, αλλά και το Ρουσσώ, το Νίτσε κ.ά. Εναντίον της στράφηκαν από τους αρχαίους μόνον ο Ηρόδοτος και ο Αριστοτέλης. Ο πρώτος όμως ήταν όργανο της Αθηναϊκής Πολιτείας, η οποία τον χρηματοδοτούσε, για να συγγράψει μια μεροληπτικότατη (από Αθηναϊκή σκοπιά) ιστορία των Μηδικών πολέμων. Και ο δεύτερος ήθελε να δικαιολογήσει τη Μακεδονική επικράτηση, παρουσιάζοντας και τη Σπαρτιατική πολιτεία παρηκμασμένη.

Παρά ταύτα η Σπάρτη δεν ήταν η ιδανική Πολιτεία. Διότι:

α) Στηριζόταν στην (κληρονομική) δουλεία των πολλών και στην (επίσης κληρονομική) ελευθερία των ολίγων.

β) Είχε αναγάγει σε υπέρτατη αξία τη στρατιωτική ικανότητα και γενναιότητα, δημιουργώντας ένα στρατοκρατικό σύστημα, που υποτίμησε τον πνευματικό πολιτισμό και αμέλησε τις καλές τέχνες. (Η παιδεία της τις υποτιμούσε).

5. Στις υποτιθέμενες «δημοκρατίες» ο κίνδυνος επιβολής και τυπικώς της ουσιαστικώς υφιστάμενης τυραννίας είναι **πολύ μεγαλύτερος** απ' όσο στη Δικαιοκρατική Πολιτεία των Αρίστων. Αυτός ο κίνδυνος οφείλεται:

α) Στην **ανηθικότητα** των ιθυνόντων.

β) Στην **ανωριμότητα** της εκλογικής μάζας. Αυτή ζει στην άγνοια: Είναι έρμαιο των αναγκών και των ενστίκτων της. Και γίνεται λεία της δημοκοπίας. Άρα προσφέρεται σαν ιδεώδες λίπασμα, που εκτρέφει κάθε λογής άνθη του κακού, ανάμεσά τους και τα τυραννικά παράσιτα.

6. Οι πολλοί δεν έχουν ούτε την ικανότητα σχηματισμού γνώμης και κρίσεως ούτε τα ειδικά ενδιαφέροντα και τις ειδικές αρετές, που απαιτεί η ενασχόληση με τα της Πολιτείας. Η ανθρωπότητα όμως αδυνατεί να πορεύεται ορθά δίχως γνώμες, κρίση, πολιτικά ενδιαφέροντα και πολιτικές αρετές. Γι' αυτό όσοι διαθέτουν την ανώτερη διανοητική ικανότητα, που είναι αναγκαία για το σχηματισμό γνώμης, πρέπει να διαθέτουν και τη λογικά επακόλουθη δυνατότητα ελεύθερης προβολής της γνώμης τους, την πραγματική ευχέρεια της μεταδόσεώς της στους άλλους. Αυτό ακριβώς αποφεύγει ο Αστισμός–δημοκρατικός και ολοκληρωτικός. Και το πραγματώνει η Δημοκρατία των Αρίστων. Έτσι σ' αυτήν οι πολλοί:

α) Δεν αυταπατώνται ότι τάχα έχουν γνώμη ούτε εξαπατώνται ότι αυτή η υποθετική («κοινή») γνώμη τους «κυριαρχεί», όπως συμβαίνει

στα καθεστώτα του δημοκρατικού Αστισμού.

β) Δεν αποδέχονται υποχρεωτικά την ομοειδή «γνώμη», που τους επιβάλλει άνωθεν το μονολιθικά μονόγνωμο κυρίαρχο κόμμα, όπως γίνεται στα καθεστώτα του ολοκληρωτικού Αστισμού.

Στη Δημοκρατία των Αρίστων, οι πολλοί παίρνουν «απ' έξω» γνώμες, μη-ομοειδείς, αλλά υπεύθυνες και μη-υποχρεωτικές. Απ' αυτές, αν θέλουν, επιλέγουν τη δική τους γνώμη.

7. Ο ολοκληρωτισμός απροσχημάτιστα και ο κοινοβουλευτισμός συγκαλυμμένα, έχουν καταργήσει το διάλογο. Ο Αστός, μαζί με τη «δημοκρατία», έφερε και το τέλος του διαλόγου, αφού απεχθάνεται κάθε είδος πνευματικής επικοινωνίας. Η Δημοκρατία των Αρίστων αποκαθιστά το διάλογο, ο οποίος, για να είναι πραγματικός, πρέπει να διεξάγεται ανάμεσα σε ανθρώπους που:

α) Δεν είναι τυφλοί και κουφοί.

β) Είναι ικανοί να σκέπτονται θεωρητικά, να δημιουργούν ιδέες γνήσιες, να αναζητούν την αλήθεια, δηλαδή διαθέτουν παιδεία.

Ο αληθινός διάλογος είναι κάτι πολύ παραπάνω από διασταύρωση λέξεων. Είναι **διερεύνηση των λόγων, που θεμελιώνουν τις ιδέες**. Δηλαδή, ύψιστη πνευματική επικοινωνία. Αυτή η επικοινωνία, ανύπαρκτη στα καθεστώτα του Αστισμού, βρίσκει τον παράδεισό της στη Δημοκρατία των Αρίστων, όπου τα πολιτικά δικαιώματα έχουν για φορείς τους ανθρώπους ανώτερους, μη-μέσους, μη-κοινότοπους, ερευνητικούς, δημιουργικούς, ελεύθερους και ταυτόχρονα, μη-ομοειδείς, μη-ταυτισμένους, διαφορετικούς μεταξύ τους, αφού ο καθένας τους είναι και «άλλος».

V. Η Στατικότητα

«Ούτε το χρώμα ούτε οι πρόγονοι μπορούν να φτιάξουν έναν άξιο βραχμάνο».

Σουκρασάρια
(«Νιτισάρα» 10ος μ.Χ. αιώνας)

Αντίρρηση πέμπτη: Όλες οι ιδανικές Πολιτείες σαν ουτοπίες είναι στατικές. Είναι σχέδια για κάτι το «τέλειο». Και ότι αυτοθεωρείται σαν «τέλειο», αρνείται να εξελιχθεί. Διακόπτει την παραπέρα κίνησή του. Και διαιωνίζεται σε μια κατάσταση αυτοθαυμασμού. Συνέπεια: τέρμα στην πρόοδο. Φόβος: το ίδιο θα συμβεί και στην Πολιτεία των Αρίστων ιδίως αν και όταν αυτή επικρατήσει σαν Αρμονική Κοσμόπολη της Ομόνοιας.

Πριν περάσω στην κυρίως απάντησή μου, θεωρώ σκόπιμο να εκθέσω μερικές σκέψεις μου για τη διαφορά ανάμεσα στην αστική και στην αριστοκρατική αντίληψη περί προόδου.

α) Αστική και Αριστοκρατική αντίληψη για την Πρόοδο.

«Δείξαμε πολλή εξυπνάδα στο φυσικό τομέα, στο να δημιουργούμε νέα και ισχυρά όργανα, επιστημονικά και τεχνολογικά. Δε δείξαμε ως τώρα αρκετήν ευφυία στο να τα χρησιμοποιήσουμε ενσυνειδήτως και συστηματικώς με σκοπό την οργάνωση του κοινωνικού ρόλου τους και το δάμασμα των συνεπειών τους».

Τζων Ντήουϊ (John Dewey)

Η Αστική αντίληψη για την «πρόοδο» είναι τελείως... αντιπροοδευτική. Διότι ο Αστός αντιλαμβάνεται την πρόοδο **περιοριστικά**, από πλευράς και περιεχομένου, κατευθύνσεως και χαρακτήρα χρόνου.

1. Ο Αστός δίνει στην πρόοδο:

i) **Περιεχόμενο υλικό** - οικονομικό, βιοτικό, τεχνολογικό. Τα πνευματικά στοιχεία τα ανέχεται στο περιθώριο. Και τα ηθικά τα εξοβελίζει τελείως, φθάνοντας ως το σημείο να εκλαμβάνει την πρόοδο και την ηθική σαν δήθεν αλληλομαχόμενες τάσεις.

ii) **Κατεύθυνση μονοδρομική**. Αντιλαμβάνεται το μέλλον σαν ποιοτική συνέχιση του παρόντος, σε ποσοτικώς συνεχώς μεγεθυνόμενη κλίμακα.

Η «πρόοδος» γι' αυτόν είναι απλή ποσοστική αύξηση, μία συνεχής προσθήκη μεγεθών στο εθνικό ή κατά κεφαλήν εισόδημα, στις ανέσεις, στα μέσα, στην υγεία, στην ψυχαγωγία, στις γνώσεις. Πρόκειται, δηλαδή, όχι για αληθινή πρόοδο, αφού αυτή σημαίνει **αλλαγές ποιότητας**, αλλά για απλή συνέχιση του προχωρήματος στον ίδιο δρόμο, προς την ίδια κατεύθυνση.

Όπως παρατηρεί ο Ορτέγκα-υ-Γκασσέτ:

«ένας τέτοιος δρόμος είναι σαν ένα είδος ελαστικής φυλακής, που ολοένα εκτείνεται, χωρίς ποτέ να μας αφήνει ελεύθερους»[183].

Έτσι ουσιαστικά το μέλλον υποβιβάζεται σε αδιαφοροποίητη παραγωγή του παρόντος.

iii) **Χρόνο μονοδιάστατο**. Ο Αστισμός, περήφανος για τα επιτεύγματά του, περιφρονεί το παρελθόν. Και επιδιώκοντας την ομοιομορφοποίηση του πλανήτη διά της εξαλείψεως όλων των συλλογικών ταυτοτήτων (πράγμα που το αποκαλεί «πρόοδο»), θέλει να ρίξει το συντηρητικό αυτών των ταυτοτήτων παρελθόν στη λήθη.

Το κακό επαυξάνεται από το φαινόμενο της άριζης αμερικανικής κοινωνίας, που, κυριαρχώντας στον πλανήτη, εξάγει και τη δική της «άρνηση των ριζών»[184]. Έτσι, η επέκταση του Αστισμού επιφέρει την αποκοπή των κοινωνικών-στόχων αυτής της επεκτάσεως από τις ρίζες τους. Κόβει την επικοινωνία τους με τις πηγές τους. Και όσο τα σύγχρονα αδιέξοδα επιβάλλουν τη μέγιστη άντληση εμπνεύσεων λύσεων από την Ιστορία, τόσο η επαφή μ' αυτή γίνεται δυσχερέστερη. Οι γραμμές συνδέσεως με τον κόσμο της καταστρέφονται συστηματικά. Ο σύγχρονος άνθρωπος αναγκάζεται να πορεύεται μέσα από ένα όλο και πιο ερημούμενο τοπίο, χωρίς δείκτες, χωρίς πυξίδα, χωρίς προσανατολισμό, αποκομμένος από αφετηρίες και σκοπούς. Περιπλανάται στο χώρο του μηδενός. Διότι το παρελθόν μηδενίζεται με τον αποσυσχετισμό του από το παρόν. Όσοι επιμένουν στη μελέτη του, κατηγορούνται για «παρελθοντολογία» και «παραδοσιοκρατία». **Αλλά και το μέλλον το ίδιο παθαίνει εξαιτίας της αντιλήψεως που το θέλει ποσοτικώς μεγεθυνόμενη ποιοτική συνέχιση του παρόντος.**

Τελικά, μηδενίζεται και το παρόν, αφού η ορθή αντιμετώπιση και επίλυση των προβλημάτων του είναι αδύνατη χωρίς την ενεργό συνεργασία τόσο του παρελθόντος, όσο και του μέλλοντος.

---

183. «Η Εξέγερση των Μαζών».

184. Βλέπε κεφ.: «Η Άριζη Κοινωνία», κλπ. στο βιβλίο μου «Η Άνοδος και Πτώση των Αστών».

iv) **Χαρακτήρα ανοδικό**. Ο Αστισμός θέλει να αυτοθεωρείται ανώτερος από τα προγενέστερα συστήματα. Και επίσης θέλει να δικαιώσει την ακατάπαυστη πορεία του προς όλο και μεγαλύτερα υλικά μεγέθη. Γι' αυτό ισχυρίζεται ότι η κίνηση στην ανθρώπινη κοινωνία έχει πάντοτε χαρακτήρα ανοδικό. Το καινούργιο είναι οπωσδήποτε καλύτερο από το παλαιό. Άρα ο Αστισμός είναι «άνοδος» σε σχέση με τα προαστικά συστήματα. Και κάθε νέο «επίτευγμά» του έχει οπωσδήποτε επίδραση βελτιωτική. Έτσι ο άνθρωπος περιέπεσε σε νοσηρή και **άκριτη νεοφιλία**.

Η αντίληψη ότι ο άνθρωπος προχωρεί σταθερά προς το καλύτερο, ότι κάθε μεταβολή είναι αυτομάτως και βελτιωτική και ότι κάθε καινούργιο είναι οπωσδήποτε ανώτερο από το προηγούμενο είναι ριζικώς εσφαλμένη. Μόνον εκ των υστέρων μπορεί κανείς να διαπιστώσει αν μια αλλαγή ήταν βελτιωτική ή όχι, αν το καινούργιο ήταν ανώτερο ή κατώτερο από το προγενέστερο. Αναρίθμητες αλλαγές έφεραν το χειρότερο. Αμέτρητα καινούργια ήσαν κατώτερα από τα παλιά. Αιώνες πορείας προς μία κατεύθυνση απέληξαν σε αδιέξοδα. Η Ιστορία δεν ακολουθεί κάποιαν προ-χαραγμένη ανοδική-βελτιωτική-εξυψωτική πορεία. Κινείται ελεύθερα προς τα πάνω ή προς τα κάτω, προς το καλύτερο ή προς το χειρότερο, προς το ανώτερο ή προς το κατώτερο.

Η παραπάνω ορθή θέση ισχύει ακόμη και για τα καθημερινά, υλικά, απτά «επιτεύγματα» της αστικής «προόδου».

Στη διατροφή λ.χ. η «πρόοδος» έφερε αφθονία ειδών, αλλά κατάστρεψε τη γευστικότητα και την υγιεινότητά τους. Ποιος προτιμά κοτόπουλο με ορμόνες, αυγά ορνιθοτροφείου, κρέας βουστασίου, δημητριακά, λαχανικά, φρούτα από λιπάσματα και φυτοφάρμακα; Συνθετικές τροφές, γάλα σκόνη, παγωτά από βαζελίνη με χρωστικές ουσίες; Η «πρόοδος» οδηγεί σε κρέας από σόγια ή ακόμη και από πετρέλαιο, σε τυριά, γάλα, αυγά, που θα προέρχονται κατά μέγα μέρος από βιομηχανικές πρώτες ύλες, κ.ο.κ. Πρόκειται στ' αλήθεια για βελτίωση;

Η «πρόοδος» καταστρέφει την ομορφιά, τη φύση, το περιβάλλον, την υγεία, την ποιότητα ζωής. Αξίζει η «πρόοδος» ένα τόσο βαρύ τίμημα;

2. Η μονομερής, μονοδρομική, μονοδιάστατη, νεοφιλική «πρόοδος» των Αστών μπορεί να είναι μεγέθυνση, αύξηση, εξέλιξη, ανάπτυξη, κίνηση, κλπ., αλλά πρόοδος οπωσδήποτε δεν είναι. Μ' αυτήν την «πρόοδο» ο κόσμος ευρύνεται διαρκώς σε έκταση και στενεύει σε βάθος. Πρόκειται για **εκτατική διεύρυνση,** που συνδυάζεται από προοδευτική **απώλεια της ποιότητας**. Ο κόσμος ευρύνεται μόνο χωροχρονικώς, όχι πνευματικώς ούτε ηθικώς.

3. Ο Αστός ενδιαφέρεται μόνον για το φυσικό κόσμο, δηλαδή μόνο για τις απνευμάτιστες όψεις του Κόσμου. Και αυτές κατακτά με την «πρόοδό» του. Έτσι η πολιτική, η τέχνη, η ηθική, η φιλοσοφία, η θρησκεία, οι κοινωνικές αντιλήψεις, η αισθητική, η αγάπη, η ανθρώπινη συμπεριφορά, η καλαισθησία, η νομική παρακμάζουν. Αντίθετα, οι ωφελιμιστικές τέχνες, οι θετικές-εμπειρικές επιστήμες ακμάζουν. Διότι αποφέρουν άμεσα, ωφελιμιστικά χρησιμοποιούμενα αποτελέσματα.

Ζούμε στην εποχή που ο υ-Γκασσέτ αποκαλεί του *«ανερχόμενου βαρβαρισμού»*.

4. Ο Αστός πραγματοποίησε τη βιομηχανική επανάσταση. Επέφερε έτσι ριζική μεταβολή στην τεχνολογία, που την έβαλε σ' ένα δρόμο συνεχούς και επιταχυνομένης αναπτύξεως. Όμως δεν επέφερε την ίδια μεταβολή στις γνώσεις μας για τον άνθρωπο. Δεν έβαλε τις ανθρωπογνωστικές επιστήμες σε δρόμο παράλληλης αναπτύξεως με της τεχνολογίας. **Ο Αστός νοιάζεται για τα πράγματα**. Γι' αυτό στους αιώνες της Αστοκρατίας, από την Αναγέννηση και πέρα, μάθαμε πάρα πολλά για τα αντικείμενα που μας περιβάλλουν, αλλά ελάχιστα για εμάς τους ίδιους. Πεδίο γνώσεως της Αστοκρατίας έγινε ο φυσικός κόσμος, ενώ για την Ελληνική φιλοσοφία ήταν ο ανθρώπινος και κατά προέκταση ο κόσμος της ψυχής του πνεύματος και των ιδεών, ο μεταφυσικός κόσμος του επέκεινα. Με την εγκατάλειψη αυτού του τομέα προκλήθηκε αντίθεση ανάμεσα στις τεχνολογικές και άλλες πρακτικές γνώσεις μας και σ' εκείνες που αναφέρονται σ' εμάς τους ίδιους.

Το αποτέλεσμα είναι ένα χάσμα ανάμεσα στις αληθινές ανάγκες μας και στη συμπεριφορά μας. Τα εργαλεία ευημερούν. Οι άνθρωποι δοκιμάζονται.

5. Ο Τζ. Φουλμπράιτ[185] περιγράφει αυτό που συμβαίνει στην ακρόπολη του Αστισμού, στις ΗΠΑ:

- Οι θετικές επιστήμες εκτοπίζουν τις κοινωνικές.
- Το ενδιαφέρον των πανεπιστημίων μετατοπίζεται σε τομείς με *«εμπορικότητα»*, ενώ παραμελούνται οι τομείς που αφορούν το γενικότερο προβληματισμό της ανθρώπινης υπάρξεως.
- Δε βρίσκουν θέση οι επιστήμονες, που θέλουν να συμβάλουν στην επιστήμη, αδιαφορώντας για την άμεση χρησιμότητα.
- Τα πανεπιστήμια ζητούν καθηγητές τεχνικά αρτίως κατηρτισμένους, αλλά χωρίς ευρύτερες ανησυχίες.
- Ο φοιτητής που εκτιμάται, είναι εκείνος που συμβάλλει στην

185. «Η Αλαζονεία της Δυνάμεως».

πρακτική έρευνα, όχι στην ιστορία ή στη φιλοσοφία.

6. Όσο προχωρούν τα αδιέξοδα και πολλαπλασιάζονται τα προβλήματα, τόσο περισσότερο η σύγχρονη (= αστική) επιστήμη αφοσιώνεται στα πράγματα, στα αντικείμενα, στο φυσικό κόσμο, στην τεχνική, στην οικονομία. Το κάνει σε σημείο που ν' αναρωτιέται κανείς μήπως αυτό το σχεδόν ολικό **μονομερές δόσιμο στα έξω-ανθρώπινα** αποτελεί την έκφραση ενός φόβου. Ποιου; Μα του φόβου που διακατέχει τον Αστό (όχι μόνο τον οικονομικώς, αλλά και τον πνευματικώς, επιστημονικώς, πολιτικώς Αστό) μήπως ξεσκεπαστεί η αποτυχία του και αποκαλυφθούν οι καινούριες ευθύνες του ανθρώπου. Διότι κάτι τέτοιο θα επέβαλε τον περιορισμό του Αστού στον καθαρώς οικονομικό τομέα (και εκεί κάτω από έλεγχο).

7. Η έρευνα συμπτύσσεται σε όλο και πιο περιορισμένα πεδία διανοητικής απασχολήσεως. Κανείς δεν απασχολείται πια για την καθολική ερμηνεία του κόσμου, που άλλοτε εκτιμούσαν, ορθώς, σαν τη μόνη προσπάθεια, που είναι άξια να καλείται *«επιστήμη»*. Η περιέργεια, που οδήγησε τον άνθρωπο στον πολιτισμό, ακρωτηριάζεται συνεχώς, τεμαχίζεται και εκφυλίζεται με αυτό που ο υ-Γκασσέτ χαρακτηρίζει *«βαρβαρισμό της ειδικεύσεως»*. Η γενική μορφολογία της γνώσης έχει εκτοπιστεί από την άκρως εξειδικευμένη γνώση. Ο κόσμος του πνεύματος αγνοείται. Το πείραμα υποκαθιστά την πνευματική αναζήτηση. Και όπως παρατηρεί ο υ-Γκασσέτ: *«η πειραματική επιστήμη προόδευσε κατά μέγα μέρος, χάρη στην εργασία ανθρώπων εκπληκτικώς μέτριων, ακόμη και κατώτερων από το μέτριο»*.

8. Πράγματι με την αστική *«πρόοδο»* η επιστήμη κατακομματιάζεται σε αμέτρητα μικροσκοπικά πεδία, όπου ο καθένας μέτριος μπορεί να κλειστεί, να αφοσιωθεί και να *«θαυματουργήσει»*. Φυσικά, έξω απ' αυτό το μικρό οικοπεδάκι του αγνοεί τα πάντα. Δεν ξέρει καν τα θεμέλια, το νόημα, τις συνέπειες και τις προοπτικές των επιτευγμάτων του. Στην ουσία αυτοί οι επιστήμονες είναι όντα σχεδόν μη-νοήμονα και οπωσδήποτε πάσχουν απο ακρισία (= ανικανότητα κρίσεως). Φυσικά, είναι αμαθέστατοι, αφού δεν ξέρουν από τη γνώση, παρά ένα απειροελάχιστο τμήμα της αποσυνδεδεμένο και αποσυσχετισμένο από όλα τα άλλα. Ο ειδικός ξέρει τέλεια το κελί του και αγνοεί τον υπόλοιπο απέραντο κόσμο. Ό,τι δεν αφορά στην ειδικότητά του, είναι γι' αυτόν γη άγνωστη, αλλά και διόλου ενδιαφέρουσα. Ο υ-Γκασσέτ τον ονομάζει *«μορφωμένον αγνοούντα»*. Και προσθέτει ότι είναι γεμάτος αλαζονεία, επειδή είναι αυθεντία στην ειδικότητά του. Τελικά, *«συμπεριφέρεται... όπως ακριβώς αυτός που δεν έχει κανένα προσόν: ο μαζάνθρωπος»*.

Επόμενο. Διότι αυτοί οι *«μερικώς μορφωμένοι»* έχουν την κύρια ιδιότητα του μαζάνθρωπου: *«να μην υποβάλλονται σε ανώτερες μορφές σκέψεως»*.

Έτσι, σήμερα, οι πράγματι *«πεπαιδευμένοι»* είναι ασυγκρίτως λιγότεροι απ' όσοι στους προηγούμενους καιρούς.

9. **Η θεοποίηση της *«προόδου»*,** η πίστη στην παντοδυναμία της, είναι ένα άλλο σφάλμα της αστικής σκέψεως. Αυτό οδήγησε στην πεποίθηση πολλών αφιλοσόφητων πνευμάτων ότι η πρόοδος μπορεί να ξεπερνά τη *«φύση των πραγμάτων»*, δηλαδή, να παραβιάζει τον Παγκόσμιο Νόμο, να ανατρέπει τη Θεία Τάξη, να αδιαφορεί για τη Συμπαντική Αρμονία. Μια τέτοια πίστη προδίδει απίστευτη ρηχότητα και συνιστά το, κατά τους Έλληνες, υπέρτατο αμάρτημα: την Ύβρι – που παράγει την καταστροφή.

10. **Η αριστοκρατική αντίληψη για την πρόοδο δεν είναι περιοριστική.** Βλέπει την πρόοδο:

- Όχι σαν αποκλειστική εξέλιξη των υλικών στοιχείων του ανθρώπινου βίου, αλλά σαν καθολική αρμονική ανάπτυξη του ίδιου του ανθρώπου – της ποιότητάς του και της ποιότητας της ζωής του.
- Όχι σαν μονοδρομική κίνηση, που συνίσταται σε συνεχή αναπαραγωγή του παρόντος, αλλά σαν μια μήτρα, όπου κυοφορούνται όλες οι δυνατότητες.
- Όχι σαν άρνηση του παρελθόντος, αλλά σαν συνεργασία παρελθόντος – παρόντος για την καλύτερη οδήγηση προς το μέλλον.
- Όχι σαν εξασφαλισμένα ανοδική κίνηση, αφού μια τέτοια κίνηση δεν είναι αυτόματη, αλλά αποτέλεσμα ενσυνείδητης ανθρώπινης προσπάθειας, που αρχίζει με την ορθή **επιλογή**.

11. **Η αριστοκρατική αντίληψη για την πρόοδο μετατοπίζει το κέντρο βάρους της προσπάθειας από τα πράγματα, στον άνθρωπο,** από την ποσότητα στην ποιότητα, από την έκταση στο βάθος, από τα υλικά στα ηθικοπνευματικά. Σ' αυτήν την πρόοδο, ο Αστός, ο ειδικός, ο τεχνοκράτης, έχουν το ρόλο τους, αλλά δεν κυριαρχούν. Εκείνος που κυριαρχεί είναι πραγματικά μορφωμένος, ο καθολικός πνευματικός άνθρωπος.

12. **Στην αριστοκρατική αντίληψη η πρόοδος δε θεοποιείται** και δεν οδηγεί στην Ύβρι.

β) Ποιος απαντά στην Πρόκληση;

«Η διανοητική ανωτερότητα είναι η μοναδική κινητήρια δύναμη της αληθινής αναπτύξεως».
(Από το παρόν κείμενο)

1. Η ανάπτυξη είναι αποτέλεσμα της επιτυχούς ανταποκρίσεως μιας κοινωνίας σε κάποια *«πρόκληση»*. Για να υπάρξει η θετική ανταπόκριση, πρέπει τα δημιουργικά στοιχεία της κοινωνίας να μπορέσουν να ενεργήσουν αδέσμευτα. Άρα ανάπτυξη έχουμε εφόσον η δημιουργική μειονότητα μιας κοινωνίας κατορθώσει ν' αναδειχθεί σε ιθύνουσα τάξη της.

2. Μπορεί να υπάρξει πρόοδος χωρίς τέλος ή διακοπές; Ο Τόυνμπη απαντά: *«Δε βρήκα κάποιον εσωτερικό λόγο, για τον οποίο η ενέργεια αυτή (σ.σ. των θετικών απαντήσεων σε διαδοχικές προκλήσεις) δε θα επαναλαμβανόταν επ' άπειρον»*. Η Ιστορία όμως τον διαψεύδει. Διότι όλοι οι πολιτισμοί κατέρρευσαν ακριβώς από την **ανικανότητα** των ιθυνουσών μειονοτήτων να απαντούν συνεχώς θετικά στην ατελεύτητη σειρά των προκλήσεων.

3. Παρά την αντίθετη άποψη του Τόυνμπη, ο **«εσωτερικός Λόγος»** για τη μη επ' άπειρον επανάληψη της θετικής απαντήσεως στην κάθε παρουσιαζόμενη πρόκληση υπάρχει: είναι **ότι οι ιθύνουσες μειονότητες δεν απαρτίζονται από τους Άριστους**. Αν μια κοινωνία κατόρθωνε να διαμορφώσει τους θεσμούς της έτσι, ώστε η ιθύνουσα μειονότητά της να απαρτίζεται σταθερώς από τους **εκάστοτε** Άριστους, τότε αυτή η μειονότητα δε θα έπαυε ποτέ να είναι δημιουργική. Οπότε θα αντιδρούσε θετικώς στην κάθε προκύπτουσα πρόκληση. Και η πρόοδος θα ήταν αέναη.

Συμπέρασμα: Η Πολιτεία των Αρίστων είναι η κατεξοχήν **αντισταστική.** Διότι κυβερνώμενη σταθερώς από **τα κάθε φορά** καλύτερα στοιχεία της κοινωνίας, έχει τη δυνατότητα να απαντά θετικώς σε κάθε *«πρόκληση»* εξωτερική ή εσωτερική, αντικειμενική ή υποκειμενική. Έτσι είναι σε διαρκή ανοδική κίνηση, σε ακατάπαυστη μετεξέλιξη.

4. Η πληρέστερη διατύπωση της αντιρρήσεως της στατικότητας είναι του Τόυνμπη, που γράφει: *«Οι ουτοπίες είναι στατικές εξ ορισμού..., διότι αποβλέπουν σχεδόν πάντοτε στο «κάρφωμα» μιας κοινωνίας σε κάποιο επίπεδο»*. Απάντηση: Υπάρχουν ουτοπίες στατικές και άλλες **μη-στατικές,** όπως ακριβώς και τα μη ουτοπικά, τα *«πραγματικά»* κοινωνικοπολιτικά συστήματα, μπορεί να είναι *«στατικά»* ή εξελικτικά.

5. Επιχείρημα του Τόυνμπη: **Οι ουτοπίες αρχίζουν να γράφονται σε μια κοινωνία, όταν τα μέλη της έχουν χάσει την προσδοκία για παραπέρα πρόοδο**. Άρα ο «**ο σκοπός είναι η αναστολή της προς τα κάτω κινήσεως μιας κοινωνίας σε παρακμή**». Απάντηση: Υπάρχουν «*ουτοπίες*» που δεν περιορίζονται σ' αυτόν το σκοπό. Θα έλεγα μάλιστα ότι οι αληθινές «*ουτοπίες*» είναι ακριβώς εκείνες που δεν αρκούνται στην αναστολή της καταπτώσεως, αλλά τη βλέπουν μόνο σαν πρόλογο για μια δεύτερη, πολύ σημαντικότερη φάση: Την της **ανοδικής κινήσεως.**

Σκοπός της πραγματικής «*ουτοπίας*» δεν είναι η αναστολή της παρακμής. **Είναι η Ακμή.** Δεν είναι η διάσωση ενός συστήματος, αλλά η κατεδάφισή του. Και η οικοδόμηση ενός νέου, που θα παρέχει στην ανθρωπότητα την ευκαιρία για ανανέωση.

6. **Η πραγματική «*ουτοπία*» είναι εχθρός της στατικότητας** και του «*καρφώματος*» της Ιστορίας σε κάποιο στάδιό της. Ο ινδικός πολιτισμός λ.χ. «*καρφώθηκε*» από το βραχμανικό σύστημα της κάστας, που η μακρότατη εφαρμογή του απέδειξε ότι δεν είναι διόλου ουτοπικό. Τι θα γινόταν αν τον 5ο π.Χ. αιώνα η «*ουτοπία*» του Βουδισμού κατόρθωνε να εκτοπίσει το βραχμανισμό και να επικρατήσει στην Ινδία; Ο πολιτισμός της θα είχε αποδεσμευθεί από το αποτρεπτικό κάθε εξελίξεως σύστημα της κάστας. Και οι θετικές συνέπειες αυτού του γεγονότος θα ήταν απροσμέτρητες για ολόκληρη την ανθρωπότητα.

7. Άλλο παράδειγμα: Μετά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο οι Έλληνες φιλόσοφοι (όχι μόνον ο Πλάτων, αλλά σχεδόν όλοι, ακόμη και ο «*πραγματιστής*» Αριστοτέλης στα δύο τελευταία βιβλία των «*Πολιτικών*» του) ζήτησαν τη σύζευξη του Αθηναϊκού πνεύματος με το Σπαρτιατικό πολίτευμα. Κατά τον Τόυνμπη: Οι Έλληνες φιλόσοφοι: «Είχαν χάσει την προσδοκία για παραπέρα πρόοδο της τότε κοινωνίας και ήθελαν την «*αναστολή της προς τα κάτω κινήσεώς της*». Ορθό. Ήθελαν όμως και το «*κάρφωμά*» της «*σε κάποιο επίπεδο*»; Δεν το νομίζω. Και ακόμη, ανεξάρτητως από το τι ήθελαν, αν αυτή η σύζευξη γινόταν πραγματικότητα, θα είχαμε απλώς αναστολή της παρακμής; Ή μήπως θα είχαμε νέα, πρωτοφανή ακμή, που θα πολλαπλασίαζε στο άπειρο το Ελληνικό θαύμα και θα καταύγαζε την ανθρωπότητα; Ποιος μπορεί ν' αρνηθεί ότι η δεύτερη προοπτική είναι η σωστή, όταν έχουμε υπόψη μας τι πέτυχε η Μακεδονική μοναρχία, που ήταν σχεδόν μια γελοιογραφία της πιο πάνω ουτοπίας;

Και η Πολιτεία των Αρίστων αυτό είναι: **Μια σύζευξη Αθηναϊκού πνεύματος και Σπαρτιατικού πολιτεύματος σε σύγχρονη βάση.**

8. Λένε ακόμα ότι η στατικότητα των «*ουτοπικών Πολιτειών*»

προέρχεται και από το γεγονός ότι ο σκοπός τους δεν είναι η ευτυχία του ατόμου, αλλά η σταθερότητα της κοινότητας. (Το «*μπόλικο φαΐ*» του Ράσσελ).

Απάντηση: Ο σκοπός αυτός δεν είναι διόλου υποχρεωτικός για κάθε «*ουτοπία*». Πρόκειται για καθαρώς αστικήν αντίληψη, που μεταφέρθηκε στις σοσιαλιστικού και κομμουνιστικού τύπου «*ουτοπίες*». **Μόνη ευτυχία του ανθρώπου είναι η πλήρης, ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.** Και αυτό ακριβώς είναι η ουσία της Πολιτείας μου.

Η καλή διακυβέρνηση, που εξασφαλίζεται με την ανάθεσή της στους Αρίστους, επιφέρει όχι τη στατική «*σταθερότητα*», αλλά τη **σταθερή πρόοδο** του συνόλου.

9. Ποια είναι η αιτία της διαφοράς ανάμεσα σ' έναν πολιτισμό που αναπτύσσεται και σε μια στατική κοινωνία; Την απάντηση δίνει ο Τόυνμπη: «*Μέσα στο σώμα του πρώτου κινούνται δυναμικώς ατομικές δημιουργικές προσωπικότητες*».

• Κινούνται τέτοιες προσωπικότητες στις σύγχρονες κοινωνίες; Όχι – ή τουλάχιστον όχι αρκετές.

• Θα κινούνται στην Πολιτεία των Αρίστων; Ασφαλώς, αφού χωρίς αυτές τις προσωπικότητες και την κίνησή τους, δεν μπορεί να υπάρξει τέτοια Πολιτεία.

10. Η Πολιτεία των Αρίστων προσφέρει μόνο ένα πλαίσιο. Δεν καθορίζει ένα πλήρες, οριστικό, τελειωμένο περιεχόμενο. Γι' αυτό, σε αντίθεση με όλους τους «... *ισμούς*», δε θέτει τέρμα – νέα αφετηρία προσφέρει στην πορεία των ανθρώπων, παρέχοντάς τους τη δυνατότητα για ορθότερη χάραξή της. Με την Αξιοκρατική Πολιτεία τίποτα δεν τελειώνει. Και **όλα αρχίζουν.** Διότι, αντιθέτως προς ό,τι διδάσκουν οι δογματικοί και οι ολοκληρωτικοί, **ο άνθρωπος βρίσκεται μονίμως καθ' οδόν**. Πορεύεται διαρκώς. Και πορεύεται ορθώς όταν επικεφαλής της πορείας είναι οι φυσικοί οδηγοί του – οι καλύτεροι.

Το όλο πλέγμα των θεσμών της Δημοκρατίας των Αρίστων είναι τέτοιο, ώστε εξασφαλίζει την αδιάκοπη αναπροσαρμογή της.

11. Η Πολιτεία των Αρίστων, σαν όλους τους Μεγάλους Σκοπούς, είναι έργο **δίχως τέλος.** Είναι μάλλον το **μέσον,** με το οποίο ο άνθρωπος βρίσκει τον εαυτό του. Διότι τον βοηθά να συνειδητοποιήσει και να πραγματώσει αλήθειες, που ήδη ζουν μέσα του.

12. Ουσία της Πολιτείας μου είναι η αντικατάσταση της επιβολής του πλούτου ή της υλικής ισχύος με την **επιβολή του πνεύματος**. Η αστική τάξη αντικατάστησε την ισχύ του ξίφους με την οικονομική (στη Δύ-

ση) και την οργανωτική (στην Ανατολή). Καιρός τώρα η οικονομική και οργανωτική ισχύς να παραχωρήσουν το έδαφος στη διανοητική ανωτερότητα. Αυτή η ανωτερότητα είναι η μοναδική κινητήρια δύναμη της αληθινής αναπτύξεως.

VI. Ή φιλόσοφος ή Βασιλεύς

«Η Ιστορία είναι... περισσότερο από ο,τιδήποτε άλλο, μια κλήση, μια προσφορά, που πρέπει ν' ακουστεί και να δεχθεί ανταπόκριση από ελεύθερα ανθρώπινα όντα».

F. LAMBERT

(«Η Αποκάλυψη της Ιστορίας»)

Ερώτημα: Ποιος πρέπει να κυβερνά;

Απάντηση:

Των μοναρχικών: ο νόμιμος (= κληρονομικός) κάτοχος της εξουσίας.

Των δημοκρατικών: Όποιος έχει τη συναίνεση των κυβερνωμένων (= ο αιρετός κάτοχος της εξουσίας).

Των ολοκληρωτικών: ο δυναμικότερος (= ο κατακτητής της εξουσίας).

Των θεοκρατικών: Ο εκπρόσωπος του Θεού (= ο εκλεκτός της Εκκλησίας).

Δική μου: Ο καλύτερος.

Νέο ερώτημα: Ποιος είναι ο καλύτερος;

Απάντηση: Ο *«βασιλικός άνδρας»*. Δηλαδή, εκείνος που συνταιριάζει τις ιδιότητες του φιλόσοφου (= ήθος και πνεύμα) και του βασιλιά (= ικανός στην τέχνη τού κυβερνάν).

3. Εδώ προβάλλει η έκτη αντίρρηση:

Ο φιλόσοφος ούτε μπορεί ούτε θέλει να γίνει βασιλιάς. Και αν το επιχειρήσει, θα αποτύχει. Το ίδιο και ο βασιλιάς: ούτε θέλει ούτε μπορεί να γίνει φιλόσοφος. Και αν το επιχειρήσει, θα αποτύχει. Διότι *«φιλοσοφείν»* και *«βασιλεύειν»* είναι τάσεις αλληλοαποκλειόμενες. Η φύση του φιλόσοφου και η φύση του βασιλιά, είναι αντιτιθέμενες. Άρα δεν είναι δυνατόν να συνενωθούν επιτυχώς στο ίδιο πρόσωπο.

Απαντώ:

Ο ισχυρισμός για το αλληλοαποκλειόμενο της βασιλικής και της φιλοσοφικής φύσεως στηρίζεται σε παρεξηγημένη αντίληψη ή του φιλοσοφείν ή του βασιλεύειν ή και των δύο. Όσοι τον προβάλλουν, αντιλαμβάνονται ή τη φιλοσοφία σαν απόσπαση από τα εγκόσμια ή τη βασιλεία σαν αφιλοσόφητη δραστηριότητα ή και τα δύο. Σφάλλουν. Και στις επόμενες γραμμές εξηγώ το γιατί:

α) Περί φιλοσόφου.

Υπάρχει οπωσδήποτε στη φιλοσοφία μια τάση αποσπάσεως. Ο φιλόσοφος «*θεάται*», «*θεωρεί*», «*διανοείται*». Άρα σ' αυτόν ενυπάρχει ο πειρασμός να υποτιμήσει ή και να περιφρονήσει την «*ενέργεια*» τη «*συμμετοχή*», τη «*δράση*». Για τους φιλόσοφους η «*δράση είναι μια ασθενέστερη μορφή της ενατενίσεως*»[186].

2. Δεν υποκύπτουν όμως όλοι στον πειρασμό. **Οι «*γνήσιοι*» φιλόσοφοι αντιλαμβάνονται ότι η πλήρης και διαρκής απόσπαση ισοδυναμεί με απανθρωπιά.** Διότι οδηγεί σε κατάσταση «*απάθειας*», δίχως οίκτο, αγάπη, δόσιμο. «*Ο σοφός (που έφθασε στην απάθεια) δε λυπάται για εκείνους που πέθαναν ούτε για εκείνους που δεν πέθαναν*»[187]. Συνεπώς, πιστεύει, μαζί με το Σενέκα, ότι «*ο οίκτος είναι διανοητική ασθένεια... (ενώ) ο σοφός δεν υπόκειται σε τέτοιους είδους διανοητικές αρρώστειες*». Αρνούνται την επάνοδο στο σπήλαιο, προτιμώντας να μείνουν οι ίδιοι στο φως, παρά να γυρίσουν στο σκότος, για να φωτίσουν τους δεσμώτες. Άρα η σοφία τους είναι στείρα. Διότι **μόνον η προσφορά γονιμοποιεί.** Ο Πλάτων ήθελε να δράσει πολιτικώς. Νέος τάχθηκε, όπως και οι άλλοι Σωκρατικοί, υπέρ των Τριάκοντα[188]. Τα έργα τους τον απομάκρυναν. Αυτή η απογοήτευση και ακόμη περισσότερο η δικαστική δολοφονία του δασκάλου του, τον απέτρεπαν από την πολιτική δράση. Σ' όλο του το βίο υπέφερε από την πάλη των δύο αντίθετων εσωτερικών του τάσεων (προς την απάθεια και προς τη δράση). Όμως ήταν **γνήσιος**, όχι ημιτελής φιλόσοφος. Γι' αυτό αναμίχθηκε στην ενεργό πολιτική. Προσπάθησε ξανά και ξανά, ως τα γεράματα του – ως το τέλος. Το ίδιο έκανε και ο Πυθαγόρας στον Κρότωνα και στους Λοκρούς. Και ο Πρωταγόρας στους Θουρίους. Και ο Αρχύτας στον Τάραντα. Και άλλοι αλλού.

3. Οι Έλληνες σοφοί έκαναν αυτό που οφείλει να κάνει κάθε φιλόσοφος: **δε διαιρούσαν τη γνώση και το στοχασμό σε κλάδους.** Οι επιφανέστεροι απ' αυτούς συνδύαζαν τους ρόλους φιλόσοφου, παιδαγωγού, ποιητή και πολιτικού. Οι «*εφτά σοφοί*» υπήρξαν φιλόσοφοι, αλλά και κυβερνήτες ή σύμβουλοι Πολιτειών. Στην εποχή τους θεσπίσθηκαν ορθοί νόμοι, οργανώθηκαν κράτη, δεν υπήρξαν εσωελλαδικοί πόλεμοι. **Όταν ο συνδυασμός φιλόσοφου-κυβερνήτη άρχισε να εκλείπει, άρχισε και η παρακμή.** Γι' αυτό ο Πλάτων διακήρυξε την ανάγκη να κυβερνήσουν οι φιλόσοφοι. Και την άποψή του υιοθέτησαν οι Στωικοί, ο Πλούταρχος και στη συνέχεια όλα τα μεγάλα φιλοσοφικά-πολιτικά πνεύματα.

Αλλά και ο Βούδας **επέστρεψε** στον κόσμο, για να τον φωτίσει.

Και ο Ιησούς **επέστρεψε** από την έρημο, για να διακηρύξει. «*Εγώ εις τούτο γεγέννημαι και εις τούτο ελήλυθα εις τον κόσμον, ίνα μαρτυρήσω τη αληθεία*».

4. Υπάρχουν, λοιπόν, δύο ειδών φιλόσοφοι. Αυτοί που αποσπώνται από τα εγκόσμια και ουδέποτε επιστρέφουν σ' αυτά. Και οι άλλοι, που αποσπώνται, για να βρουν την αλήθεια και μετά **επιστρέφουν**, για να μαρτυρήσουν γι' αυτήν. Οι δεύτεροι είναι οι «*γνήσιοι*», οι «*πολεμικοί*» φιλόσοφοι, οι «*φιλόσοφοι-βασιλείς*». Η Πολιτεία μου στηρίζεται σ' αυτούς.

5. Οι φιλόσοφοι, στην πλειοψηφία τους, είτε αποφεύγουν να αναμειχθούν στην πολιτική είτε απογοητεύονται και αποσύρονται απ' αυτήν, όταν ανακαλύψουν ότι κινδυνεύουν να καταβάλουν σαν τίμημα την ηθική τους ακεραιότητα, (αυτό έκανε ο Κομφούκιος). Όμως η πρόκληση είναι πάντοτε **«προσφορά από μέρους του Θεού της ελευθερίας εκλογής προς τις ανθρώπινες ψυχές»**[189]. Και θα υπάρχουν πάντοτε ανάμεσα στους φιλόσοφους οι πιο γνήσιοι. Αυτοί θα απαντούν θετικά στην Πρόκληση της Πολιτικής, εν γνώσει του κινδύνου που διατρέχουν. Διότι **η πίστη χωρίς κίνδυνο δεν αξίζει τίποτα.**

6. Δεν είναι βάσιμος ο ισχυρισμός ότι ο φιλόσοφος-βασιλεύς είναι καταδικασμένος ν' αποτύχει, επειδή επιχειρεί να συνενώσει δύο αντιτιθέμενες φύσεις. Απόδειξη:

Οι φιλόσοφοι πρόσφεραν ό,τι καλύτερο απέκτησαν ποτέ οι Πολιτείες σε νόμους και θεσμούς. Ο Σόλων στην Αθήνα, ο Πρωταγόρας στους Θουρίους, ο Κομφούκος στην Κίνα, κ.ά. καθώς και οι μυθικοί, Λυκούργος στη Σπάρτη, Μίνως-Ραδάμανθυς στην Κρήτη, Θωρ-Μενές στην Αίγυπτο κ.ο.κ.

7. Οι «*φιλόσοφοι-βασιλείς*» θανατώνονται, εξορίζονται, αγνοούνται όμως, ακόμη και τότε, ο αγώνας τους δε χάνεται. Το σπήλαιο παύει να είναι αυτό που ήταν-απλώς και μόνον επειδή κάποιος, που αντίκρισε το φως, είχε το θάρρος να επανέλθει σ' αυτό. **Μετά απο το πέρασμα ενός Πλάτωνα ο κόσμος δεν είναι πια ο ίδιος.**

β) Περί Βασιλέως.

1. Δεν ευσταθεί η άποψη ότι η «*βασιλεία*» μπορεί να υπάρξει μόνο

186. Πλωτίνος.
187. «Μπαγκαβατζίτα» ι, ΙΙ.
188. Πλάτων Ζ΄ Επιστολή 325 α-δ.
189. Τόυνμπη.

σαν αφιλοσόφητη δραστηριότητα. Αντιθέτως, για να υπάρξει ορθώς, **οφείλει να έχει τη φιλοσοφία για πυξίδα της.** Αν η Ιστορία δε γραφόταν με τόσο θαυμαστικό σεβασμό προς τους κάθε λογής «*επιτυχημένους*», θα προτιμούσε:

Τους εσταυρωμένους απο τους κατακτητές.
Τους μύστες από τους πολέμαρχους.
Τους δασκάλους από τους κενολόγους ρήτορες.
Τους φιλόσοφους από τους πολιτευόμενους.
Τους καλούς από τους κακούς.

Τότε η ανθρωπότητα θα βρισκόταν πολύ ψηλότερα στην κλίμακα του πραγματικού πολιτισμού και δε θ' αντιμετώπιζε τα σύγχρονα αδιέξοδά της.

2. **Η διάσταση ανάμεσα στο «*φιλοσοφείν*» και στο «*βασιλεύειν*» είναι φαινομενική.** Στην πραγματικότητα αυτές οι δύο τάσεις είναι συνυφασμένες. Η αντίληψη για το αντίθετο οφείλεται στο ότι δεν άφησαν τους γνήσιους φιλόσοφους ν' ασκήσουν εμπράκτως και τη δεύτερη όψη της ενιαίας τους φύσης, τη «*βασιλική*». Έτσι αναγκάστηκαν να επιδοθούν περισσότερο ή και αποκλειστικώς στη φιλοσοφική σκέψη (λ.χ. Μακιαβέλι).

3. Η τεχνητή διάσπαση δύο από τη φύση τους αδιαίρετων ιδιοτήτων επέφερε την αποτυχία του ανθρώπου ως πολιτικού όντος. Είναι η αιτία όλων των δεινών, που μαστίζουν τις Πολιτείες.

4. Ο πραγματικός, ο γνήσιος, ο πολεμικός, **ο πλήρης φιλόσοφος είναι ο μόνος άνθρωπος, που η φύση προόρισε για «*βασιλιά*».** Και όταν έλθει η *βασιλεία*» του, ο άνθρωπος θα πάψει να ταλανίζεται στην προϊστορία, για να μπει στην αληθινή Ιστορία.

ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ

«Ουσιαστικά δεν υπάρχει θάνατος..., κάθε Αφυπνισμένος εξακολουθεί να ζει απεριορίστως μέσα από τις πραγματώσεις του βίου του. Κάθε πέτρα που έριξε, κάθε σκέψη που έκανε, κάθε σταγόνα ιδρώτα που έχυσε και πάνω απ' όλα, κάθε έργο που πραγματοποίησε, κάθε καθήκον που εκπλήρωσε, αφήνουν ένα ίχνος. Έτσι ο άνθρωπος επιζεί και μετά το θάνατό του...»

(Τα παραπάνω λόγια ο Β. Γκερσόν, συγγραφέας του βιβλίου «Ο Ναζισμός Μυστική Εταιρία», τα αποδίδει στο Μ. Μπόρμαν. Δεν ξέρω αν πράγματι του ανήκουν. Ξέρω όμως ότι είναι ορθά.)

Ι. Πρόβλεψη

«Και όταν ακόμη δεν έχουν άμεσες πρακτικές συνέπειες, οι ιδέες των φιλοσόφων βρίσκονται συχνά πίσω από τις μεγάλες πολιτικές και οικονομικές αναστατώσεις».

Τ. Α. Σίνκλαιρ
(«Ιστορία της Ελληνικής Πολιτικής Σκέψης»).

1. Νόμος ιστορικού προκαθορισμού, γνωστός σ' εμάς, δεν υπάρχει. Γενικότερα, στην Ιστορία δεν υπάρχουν «*νόμοι*», υπάρχουν μόνον τα γεγονότα. Αυτά προσδιορίζονται από αντικειμενικούς, αλλά και από υποκειμενικούς συντελεστές. Διότι τα ιστορικά γεγονότα δε συνιστούν κάτι ανεξάρτητο από τη δική μας ενέργεια, από τη βούληση μας να τα διαμορφώσουμε και από την αντίληψη που έχουμε γι' αυτά. Οι άνθρωποι όμως διαφέρουν. Το ίδιο ισχύει και για τις ενέργειες, τις βουλήσεις και αντιλήψεις τους. Συνεπώς, ακόμη και αν έχουμε τις ίδιες αντικειμενικές συνθήκες, δεν έχουμε το ίδιο αποτέλεσμα. Τελικώς, η Ιστορία είναι ο κατεξοχήν χώρος του απρόβλεπτου. Διότι σ' αυτόν, αντιθέτως προς ό,τι συμβαίνει στο φυσικό χώρο, κάθε αίτιο και κάθε αποτέλεσμα είναι ανεπανάληπτο. Η Ιστορία δεν αντιγράφεται. Η πορεία της δεν είναι μονοδρομική, προκαθορισμένη και αναπότρεπτη. Συχνά δεν είναι

ούτε καν κατανοητή – αφού ανάμεσα στα γενεσιουργά αίτιά της περιλαμβάνονται σκοτεινές ορμές, ένστικτα, μαζικά υποσυνείδητα, ανθρώπινα πάθη. Όσοι την «*ερμηνεύουν*», χρησιμοποιώντας σαν κλειδί για την αποκρυπτογράφησή της την αιτιατή νομοτέλεια, απλώς κάνουν αντιστροφή της αιτιότητας. Δηλαδή, ξεκινούν από το φανερό αποτέλεσμα και προσαρμόζουν αναλόγως, εκ των υστέρων, το υποθετικό αίτιο.

2. Για τους παραπάνω λόγους, **η πορεία της Ιστορίας δεν είναι ελεγχόμενη.** Όσο ισχυρές και αν είναι διάφορες φανερές δυνάμεις, δεν ελέγχουν την ιστορική κίνηση. Το προσπαθούν. Αλλά το αποτέλεσμα των προσπαθειών τους είναι πάντοτε **αβέβαιο**. Οι προσπάθειες πρέπει να είναι συνεχείς αδιάπτωτες και να καταβάλονται ταυτοχρόνως σε όλα τα πεδία και σε όλους τους χώρους, διότι οι ιστορικές διεργασίες συντίθενται σαν συνισταμένες αναρίθμητων συντελεστών, δεν αναστέλλονται ποτέ. Άρα η έκταση και η ένταση των απαιτούμενων προσπαθειών είναι τέτοια, ώστε δεν υπάρχει καθεστώς που να είναι τόσο σοφά πανεπτοπτικό και τόσο ικανό, ώστε να μπορεί να τις πραγματοποιεί. Γι' αυτό ακόμη και στα πιο ολοκληρωτικά καθεστώτα αναπτύσσονται φυγόκεντρες δυνάμεις. Γι' αυτό ακόμη και τα πιο γερά κατεστημένα έχουν θεμέλια υπονομευμένα. Η Ιστορία δεν προβλέπεται, δεν ελέγχεται και δε σταματά.

3. Ο αυθεντικός κόσμος είναι, όπως γράφει ο υ-Γκασσέτ:

«Βαθύς, τρομερός, απρόβλεπτος, ανεξάντλητος, όπου το καθετί είναι δυνατό: το καλύτερο και το χειρότερο»[190].

Αυτόν τον κόσμο τον ανακαλύπτουμε όταν ξεφύγουμε από τον ψευδαισθητικά κλειστό κύκλο των δήθεν νομοτελειών της Ιστορίας. Σ' αυτόν βρισκόμαστε. Και σ' αυτόν παλεύουμε για το «*καλύτερο*», μέσα σε ορίζοντες πάντοτε ανοιχτούς σε όλα τα ενδεχόμενα. Ο κόσμος μας είναι πολλών δυνατοτήτων.

Αν η δυνατότητα ήταν μια, τότε θα συνέπιπτε με την αναγκαιότητα. Όμως τέτοια τυφλή αναγκαιότητα δεν υπήρξε ποτέ, από τότε που η Εύα προτίμησε τη δυνατότητα να γευθεί τον απαγορευμένο καρπό.

4. Μολαταύτα μπορεί κανείς να συλλάβει τον ήχο της μυστικής κυοφορίας του μέλλοντος. Μπορεί ν' ανακαλύψει πώς λειτουργούν οι μηχανισμοί του Κόσμου για την εξασφάλιση της Αρμονίας του. Έτσι μπορεί να προσδιορίσει και τι θα ήταν το καλύτερο. Μπορεί και ν' αγωνιστεί γι' αυτό. Αλλά βεβαιότητα για την πραγμάτωσή του δεν υπάρχει. Και πολύ περισσότερο δεν υπάρχει η αυτόματη ή αναπότρεπτη έλευση

190. «Η εξέγερση των μαζών».

στην οποία πιστεύουν οι μαρξιστές. Το μέλλον εκτείνεται άγνωστο, μυστικό, περιπετειώδες, ακατάκτητο, γεμάτο προσδοκίες, υποσχέσεις και ιδίως δυνατότητες. **Η Ιστορία είναι ως ένα βαθμό προβλέψιμη από λίγα διορατικά πνεύματα. Προκαθορισμένη όμως δεν είναι.** Το παν είναι δυνατόν σ' αυτήν.

5. Η Ιστορία σε κάποιο βαθμό είναι **προβλέψιμη.** Όχι με ακρίβεια, αλλά με **πιθανότητες.** Διότι, ενώ δε λειτουργούν «*σταθερές*», που να της επιβάλουν μια νομοτελειακώς προσδιορισμένη και μη ανατρέψιμη πορεία, λειτουργούν κάποιες «***μεταβλητές»,*** όπως και κάποιες **γενικές τάσεις** (κυκλικότητα, περιοδικότητα), που προσφέρουν **δυνατότητες** για διάφορες πορείες.

Με βάση, λοιπόν, κάποια δεδομένα, μπορεί κανείς να διακινδυνεύσει ορισμένες προβλέψεις, που είναι ως ένα σημείο **πιθανές,** πάντοτε βεβαίως μέσα σε ευρύτατα πλαίσια και με μεγάλα περιθώρια παραλλαγών και εναλλακτικών εξελίξεων.

Επάνω στη βάση των υπαρκτών δεδομένων και με τις επιφυλάξεις, που προανάφερα, διακινδυνεύω ορισμένες προβλέψεις.

α) Τα δεδομένα

«Κι αν οι ψυχρές δουλεύουν μηχανές,
Φίλε μου, μη φοβάσαι...
Όταν οι λογιότατοι μάς δίδασκαν
Τους άψυχους νόμους που το μέλλον ορίζουν
Είπαν οι ψυχές μας μυστικά:
«Μπορεί – μα και κάτι άλλο υπάρχει».

Τσέστερτον
(«Ναπολέων», 1898).

1. Ο άνθρωπος εδάμασε όλους τους φυσικούς αντιπάλους του. Ο μόνος φυσικός εχθρός του είναι πια **ο ίδιος** ο άνθρωπος. Γι' αυτό το πρόβλημά του είναι εσωτερικό – ενδοανθρώπινο. Πιο απλά: το παν από εδώ και πέρα εξαρτάται απο το κατά πόσον ο άνθρωπος θα αντιληφθεί ότι, αφού κυριάρχησε στην έξω απ' αυτόν φύση, έφθασε η ώρα να κυριαρχήσει και στη δική του, στην ανθρώπινη φύση. Το «*φυσικό στάδιο*» (= κυριαρχία στην άψυχη ύλη, στα φυτά, στα ζώα, στα τεχνικά προβλήματα) ο άνθρωπος το διάνυσε με σημαντικήν επιτυχία. Τώρα πρέπει να περάσει στο «*ανθρώπινο στάδιο*» (= αυτοκυριαρχία). Είναι υποχρεωμένος, για να αποφύγει την αυτοκαταστροφή του, **να δαμάσει τον εαυτό του.** Αυτό θα επέτρεπε την ορθή οργάνωση και αξιοποίηση του ανθρώπινου υλικού. Το πέρασμα από το κατώτερο (φυσικό) στάδιο της

Ιστορίας στο ανώτερο (ανθρώπινο), μπορεί να επιτευχθεί με νέα συγκρότηση της ανθρώπινης κοινωνίας, την **Αξιοκρατική.** Η προσχώρηση προς μια τέτοια κοινωνία είναι προϋπόθεση για την επιβίωση του ανθρώπου.

2. Μπροστά στην ανθρωπότητα ορθώνονται προβλήματα, που η λύση τους έχει σημασία ζωτική για τη μοίρα της. Το κλειδί των λύσεων έγκειται στη διαμόρφωση ενός λογικότερου συστήματος κοινωνικής και πολιτικής οργανώσεως. Αν αυτό γίνει, η αυτοκαταστροφή θα αποφευχθεί.

3. Γιατί θ' αποφευχθεί η καταστροφή; Διότι τότε θα γίνει εφικτή η θεσμοθέτηση ενός παγκόσμιου προγράμματος, που θα διασφαλίζει:

- Την κατάργηση των πολέμων
- Την αποκατάσταση της ισορροπίας ανθρώπου-περιβάλλοντος
- Την καλύτερη κατανομή των γήινων πόρων
- Το ισοζύγιο ανάμεσα στον αγροτικό-βιομηχανικό-πληθυσμιακό κύκλο
- Την προσαρμογή των δραστηριοτήτων στο γεγονός ότι ο φυσικός πλούτος και ο ζωτικός χώρος του πλανήτη έχουν όρια.

4. Θέματα σαν τα παραπάνω μπορούν να αντιμετωπισθούν μόνο σε ενιαία και πανανθρώπινη βάση. Γι' αυτό επιβάλλεται η Παγκόσμια Κυβέρνηση ή τουλάχιστον ο πλήρης συντονισμός των διάφορων κρατών σε κοινές γραμμές, στα πλαίσια μιας Ομοσπονδίας ανεξάρτητων εθνών.

5. Το συμπέρασμα είναι ότι τα προβλήματα του περάσματος από το *«φυσικό»* στο *«ανθρώπινο»* στάδιο σπρώχνουν όλα τα κατεστημένα συστήματα κρατικής και κοινωνικής οργανώσεως στο περιθώριο. Τα συστήματα αυτά αντιστοιχούν στο *«φυσικό»* στάδιο. Παρέρχονται, λοιπόν, μαζί του.

- Με την κεφαλαιοκρατική *«δημοκρατία»* π.χ., πραγματοποιήθηκε η οικονομική και τεχνολογική εξέλιξη. Γίνεται όμως έλεγχος του πληθυσμού;
- Με τον κομμουνιστικό ολοκληρωτισμό πραγματοποιείται βίαιη εκβιομηχάνιση. Γίνεται όμως αληθινή παιδεία ή πραγματική πνευματική ανάπτυξη;
- Επιτυγχάνεται με τα αντίπαλα εθνικά κράτη αποφυγή των πολέμων;
- Γι' αυτό η Παγκόσμια Πολιτεία δε θα είναι *«δημοκρατική»*, *«ολοκληρωτική»* ή *«δικτατορική»*. Θα είναι Αξιοκρατική.

6. Το πρόβλημα, που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα, είναι πολιτικό. Διότι η μεταβολή στην πορεία της, που είναι ζωτικώς αναγκαία,

μπορεί να πραγματοποιηθεί, εάν την ηγεσία της αναλάβουν οι ενδεδειγμένοι άνθρωποι. Και αυτό σημαίνει ότι αυτοί οι άνθρωποι πρέπει ν' αποκτήσουν την πολιτική εξουσία. Το θέμα δεν είναι η πραγμάτωση μεμονωμένων μεταρρυθμίσεων ή η αλλαγή μορφών και μεθόδων. Είναι η **γενική εκ βάθρων ουσιαστική αλλαγή του πολιτικού συστήματος και της ίδιας της έννοιας της πολιτικής, του πολιτικού και του πολίτη.**

7. Γι' αυτό η επερχόμενη Επανάσταση πρέπει να είναι πολιτική με σκοπούς:

- Την αξιοποίηση των εκλεκτών ανθρώπων, της ευφυίας, της ικανότητας και του ήθους τους.
- Την αποδέσμευση της πρωτοβουλίας των ικανών, που τώρα είναι αλυσοδεμένη από τους Μέτριους.
- Την εξασφάλιση μιας συνειδητής εκλογής του καλύτερου μέλλοντος και της πορείας προς την πραγμάτωσή του.

8. Η γέννηση πρέπει να έρθει. Δεν μπορούμε να της επιτρέψουμε να περιμένει για πολύ. Διότι τότε θα έλθει πολύ αργά. Θα τη φέρει μια νέα φυλή πολιτών. Η φυλή των Αρίστων. Πότε; Δεν μπορούμε να το ξέρουμε. Όμως αν είναι να έλθει, αυτό πρέπει να γίνει γρήγορα – μέσα στον επόμενο αιώνα.

9. Τότε την οδήγηση της ανθρωπότητας θα την αναλάβουν άνθρωποι άξιοι, αποφασισμένοι ν' αξιοποιήσουν την ευφυία και την ικανότητα τη δική τους και των άλλων. Και προπαντός, άνθρωποι αποφασισμένοι ν' αγωνισθούν ως τα έσχατα όρια των δυνατοτήτων τους. Αυτό είναι το μοναδικό κλειδί για την επανένταξη της ανθρωπότητας σε ορθή πορεία.

10. Η Δημοκρατία των Αρίστων έχει τα πάντα εναντίον της, εκτός απο ένα: ότι είναι η μόνη ορατή λύση των συσσωρευμένων προβλημάτων της ανθρωπότητας, η μόνη ορατή διέξοδος από τα αδιέξοδά της.

β) Προοπτικές

«Τα μελλούμενα γεγονότα ρίχνουν
τη σκιά τους στα παρόντα».
Γκαίτε.

1. Αν ο άνθρωπος δεν αυτοαφανισθεί, η Παγκόσμια Αξιοκρατική Πολιτεία θα επικρατήσει. Διότι χωρίς αυτήν το ανθρώπινο γένος θα καταστραφεί. Μόνο μ' αυτή βλέπω την Ιστορία του να έχει συνέχεια.

2. Η Αξιοκρατική Πολιτεία είναι το ίδιο το ανθρώπινο μέλλον – αυτό άσχετα προς τις όποιες πιθανές ατέλειες των συγκεκριμένων προτάσεών μου για το σύστημα αναδείξεως των Αρίστων. Το θέμα δεν είναι

η εξαρχής τελειότητα του συστήματος λειτουργιών της Αξιοκρατίας, αλλά η επικράτηση της αρχής της. Το σχέδιο Πολιτείας, που παρουσιάζω, δεν είναι το μόνο δυνατό. Όμως η νέα Πολιτεία θα πραγματωθεί για τους λόγους και θα θεμελιωθεί στις αρχές που ανάπτυξα.

3. Οι διαδικασίες αναδείξεως των αρχόντων μπορεί να μεταβάλονται, να τελειοποιούνται, να ποικίλλουν. Η θεμελιώδης αρχή όμως είναι μία: τα πεπρωμένα των ανθρώπων ανατίθενται στους καλύτερους του είδους τους. Η ανάγκη για μια τέτοια Πολιτεία και η θεμελιακή αρχή της εξουσίας των Αρίστων βρίσκονται πέρα απο τη συζήτηση.

4. Όλα πιστοποιούν ότι το μέλλον θα ασκήσει πιέσεις, που ελπίζω να σταθούν ικανές να αναγκάσουν τον άνθρωπο να δεχθεί την αρχή της Αξιοκρατίας. Ο υπερπληθυσμός, η άνιση κατανομή του γήινου πλούτου, η απειλή του ύστατου πολέμου, ο θάνατος του περιβάλλοντος και άλλα ανάλογα προβλήματα, θα κάνουν, όσους απορρίπτουν την ανάγκη να αναλάβουν οι Άξιοι τη διαχείριση της ανθρώπινης μοίρας, να θεωρούνται σαν άτομα καθυστερημένα ή απροσάρμοστα. Και όλοι θα βγουν κερδισμένοι απο την παραδοχή της αλήθειας ότι δεν είμαστε όλοι ούτε ίδιοι ούτε ίσιοι και ότι συνεπώς, **οι καλύτεροι πρέπει να μας οδηγούν**.

5. Από τη στιγμή που επιβληθεί η Αξιοκρατία, **δεν είναι ανατρέψιμη.** Δεν μπορεί να ξαναγυρίσει η ανθρώπινη κοινωνία στην προηγούμενη κατάστασή της. Δε θα μπορέσει πια να λειτουργήσει χωρίς τους Άριστους. Τυχόν ανατροπή της εξουσίας τους θα σημαίνει και τη διάλυση της ανθρώπινης κοινωνίας. Η επικράτηση της Αξιοκρατίας θα είναι μια από τις ουσιαστικότερες μεταβολές στην ανθρώπινη μοίρα – κάτι σαν την υιοθέτηση της όρθιας στάσεως από το ον, που έθετε υποψηφιότητα για άνθρωπος. Συνεπώς, είναι από εκείνα τα βήματα, **που απαγορεύουν** την επάνοδο στο προηγούμενο στάδιο.

6. Πότε θα σημάνει η ώρα της Δημοκρατίας των Αρίστων; Κανείς δεν μπορεί να το πει. *«Η πνοή της Ιστορίας είναι αργή»*[191]. Όμως τα προβλήματα συσσωρεύθηκαν κιόλας εκρηκτικά. Η ανάγκη πιέζει επιτακτικώς. Κι αν δε βλέπουμε φως, τούτο πιθανότατα οφείλεται στο ότι *«με όσο ταχύτερους ρυθμούς ζει μια εποχή, τόσο πιο μυωπική είναι. Διότι η έλλειψη διαλείμματος και διαστάσεως εμποδίζουν τις μακρόπνοες συντεταγμένες»*[192]. Αυτές όμως υπάρχουν. Και λειτουργούν.

7. Η Δημοκρατία των Αρίστων ήδη υπάρχει. Το φαινόμενο *«ύπαρξη»* δεν είναι μονοδιάστατο. Εκδηλώνεται σε πολλές διαστάσεις. Η ύπαρξη της Πολιτείας μου είναι προς το παρόν *«ασώματη»*. Αυτό όμως δεν την καθιστά ανύπαρκτη. Διότι υφίσταται στον κόσμο των ιδεών, που είναι και ο κυριότερος. Οι ιδέες υπάρχουν και ζουν πολύ περισσότερο από τις υλικές εκφάνσεις της υπάρξεως. Η σκέψη είναι ενέργεια. Και η ενέργεια δε χάνεται. Ό,τι συνέλαβε η σκέψη, μένει. Και **μπορεί** να γίνει και πράξη, με την έννοια της ενσώματης εκφράσεως[193]. Ο άνθρωπος είναι πνεύμα – ψυχή και σώμα – ύλη. Το ίδιο και οι Πολιτείες. Η Πολιτεία μου υπάρχει σαν πνεύμα – ψυχή. Απομένει να ενσαρκωθεί σε σώμα – ύλη.

II. Γενικό συμπέρασμα

«Όσα είπαμε για την πόλη... είναι, βέβαια, δύσκολα και όμως δυνατά από κάποιαν άποψη ... όταν δηλαδή, οι αληθινοί φιλόσοφοι, ένας ή περισσότεροι, παίρνοντας στα χέρια τους την πολιτική δύναμη... και λογαριάζοντας ως το σπουδαιότατο και αναγκαιότατο ανάμεσα σ' όλα το δίκαιο, οργανώσουν την πόλη τους κατά τρόπο, που να εξυπηρετείται και να πληθύνεται το δίκαιο».

Πλάτων
(«Πολιτεία»)

1. Ο συνταγματικός κοινοβουλευτισμός, που αυτοχαρακτηρίζεται *«δημοκρατία»*, είναι αφύσικο και απατηλό κατασκεύασμα. Διότι: Διακηρύσσει την **ισότητα των ανίσων.** Θεμελιώνεται τυπικώς σ' αυτήν. Και ουσιαστικώς την αγνοεί.

2. Ο ολοκληρωτισμός είναι κατασκεύασμα αφύσικο και τεχνητό. Διότι: Καταργεί την κλιμακωτή κοινωνική διαστρωμάτωση. Πολώνει την ποικιλία των ανθρώπων σε δύο κατηγορίες. Και επιβάλλει την κυριαρχία μιας **τεχνητώς ομόγνωμης** ομάδας ανθρώπων, που έχουν αυτοπαραιτηθεί απο την ελευθερία τους.

3. Η Πολιτεία των Αρίστων ανταποκρίνεται στην **πραγματική** κα-

191. Ζ. φον Λοχάουζεν: «Οι Αυτοκρατορίες και η Ισχύς».
192. Στο ίδιο.

193. Ο Τεόντορ Χερτσλ, όταν στα τέλη του 19ου αιώνα έγραψε «Το Εβραϊκό Κράτος», σημείωσε στο ημερολόγιό του: «Στη Βασιλεία (της Ελβετίας, όπου συνήλθε το ιδρυτικό συνέδριο του Σιωνισμού, το 1897) ΙΔΡΥΣΑ ένα Εβραϊκό Κράτος. Αν αυτό αποφάσιζα να το πω ανοιχτά, ένα παγκόσμιο χαχανητό θα ήταν η απάντηση. Όμως σε πέντε ίσως χρόνια και ασφαλώς σε πενήντα, όλος ο κόσμος θα έχει αναγνωρίσει αυτό το Κράτος».

τάσταση των ανθρώπων. Αντανακλά την ποικιλία, την ανομοιομορφία και την ανισότητά τους, χωρίς να τους στερεί την ελευθερία τους και χωρίς να αγνοεί την ανάγκη για κοινωνική αρμονία.

Είναι σύστημα δικαιοκρατούμενο, αφού εφαρμόζει την αρχή στον καθένα αναλόγως προς την αξία του και την προσφορά του και μεριμνά, ώστε ο καθένας να γίνεται αυτό, για το οποίο τον προόρισε η φύση του. Και είναι, επίσης, σύστημα **αξιοκρατικό**, αφού εναποθέτει την οδήγηση των ανθρώπων σ' εκείνους που είναι οι βέλτιστοι ανάμεσά τους.

4. Στην Πολιτεία των Αρίστων κυβερνούν οι ικανότεροι, οι ευφυέστεροι, οι ηθικότεροι. Και είναι αυτονόητο ότι έτσι εξυπηρετούνται καλύτερα από κάθε άποψη οι κυβερνώμενοι.

Η Πολιτεία των Αρίστων, παρέχοντας σε όλους πράγματι ίσες ευκαιρίες και εγκαθιδρύοντας τη διακυβέρνηση προς όφελος των κυβερνώμενων, είναι η μόνη δυνατή και αληθινή δημοκρατία.

5. Ο συνειδητός παράγοντας, το Πρόσωπο, διαδραματίζει ρόλο τεράστιο στην ιστορική κίνηση. Και η Πολιτεία των Αρίστων παρέχει στους καλύτερους **συνειδητούς παράγοντες** ένα απέραντο πεδίο για δράση. Αποτέλεσμα: Η δυνατότητα της κοινωνίας να απαντά συνεχώς, με τρόπο θετικό, στις διαρκώς προκύπτουσες προκλήσεις, με συνέπεια την εξασφάλιση της αέναης και αληθινής προόδου.

6. Φυσικά, απο μια σκοπιά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι σε τελευταία ανάλυση δεν υπάρχει θέμα **αποδείξεως** για το ποια είναι η καλύτερη Πολιτεία. Όπως ορθά παρατηρεί ο Θρασύμαχος[194]: *«δεν υπάρχει απρόσωπο κριτήριο, στο οποίο να προσφύγει κανείς, προκειμένου να κρίνει τους αγώνες για την εξουσία. Το θέμα είναι αν σου αρέσει το ένα ή το άλλο είδος της»*. Ο καθένας επιλέγει το είδος της Πολιτείας που του αρέσει και άρα του ταιριάζει. **Και έτσι αποκαλύπτει τον εαυτό του.**

III. Εξομολόγηση

«Το άστρο κάθε ανθώπου που δεν ονειρεύεται κάθε ημέρα και απο λίγο, θ' αρχίσει να σκοτεινιάζει».

Κ. Γιάσπερς
(«Εισαγωγή στη Φιλοσοφία»).

Γράφοντας την «*Πολιτεία*», ο Πλάτων, είχε συνείδηση ότι ξεπερνούσε την εποχή του και γι' αυτό οι σύγχρονοί του θα είχαν κλειστά τ' αυτιά τους στους λόγους του.

194. Στην «Πολιτεία» του Πλάτωνα.

Αυτό ισχύει για κάθε ιδέα, που ξεπερνά την εποχή της. Δηλαδή, για κάθε ανώτερη ιδέα. Τότε γιατί διατύπωσα την Ιδέα για την Πολιτεία μου; Δίνω το λόγο σε τρεις συνηγόρους μου, για ν' απαντήσουν:

α) **Πλάτων:** Ελπίζω όμως ότι θα με καταλάβουν *«οι τούτων υιείς και οι έπειτα, οι τ' άλλοι άνθρωποι*[195].

β) **Γκαίτε:** *«Ολέθριες θεωρίες ζητούν να κυβερνήσουν τον κόσμο. Η αταξία, παντοδύναμη, επικρατεί. Δεν έχω τίποτε πιο επείγον να κάνω, παρά να αναπτύσσω τις δυνάμεις, που μου απομένουν και να παλέψω εναντίον παντός ό,τι μέσα μου είναι κίβδηλο»*[196].

γ) **Κ. Γιάσπερς:** *«Το έργο που επιβάλλεται σήμερα στον άνθρωπο, που παραμένει άνθρωπος, έργο ανεφάρμοστο, αλλά ωστόσο το μοναδικό που έχει να κάμει, είναι: Καθώς στέκεται μπροστά στο μηδέν, να βρει με δικό του κίνδυνο και ξεκινώντας από τις δικές του πηγές, τα μέσα που θα μετατρέψουν τη ζωή του σε μια ολότητα, παρά τη διασπορά, την ανησυχία και τις παλινδρομήσεις, στις οποίες βρίσκεται εκτεθειμένος»*[197].

Το παρόν έργο, λοιπόν, γράφτηκε:

α) Με την ελπίδα ότι θα το ενστερνισθούν κάποιοι μεταγενέστεροι.

β) Για να δώσω τον αγώνα τον καλό προς τα έξω, αλλά και μέσα μου.

γ) Επειδή, μπροστά στο μηδέν των καιρών μας, ένιωσα ότι έπρεπε να βρω, με δικό μου κίνδυνο και ξεκινώντας από τις δικές μου πηγές, τα μέσα που θα μετέστρεφαν τη ζωή μου σε μια ολότητα. Τα βρήκα: είναι αυτά που συγκροτούν την Πολιτεία των Αρίστων.

Από τους πιο πάνω, ο τρίτος λόγος είναι ο κύριος.

Ανεξάρτητα από τα προαναφερθέντα πιστεύω ότι κάποτε η Πολιτεία μου θα υπάρξει. Διότι **«ό,τι μπορεί και πρέπει να υπάρξει, θα υπάρξει»**[198].

Όσο για την πρόβλεψή μου, αναφέρομαι στο Φ. Ντοστογιέφσκι, που στις 30 Αυγούστου 1880 έγραφε στο «Ημερολόγιο Ενός Συγγραφέα»:

«Έχω κάποιο προαίσθημα πως «ο κύβος ερίφθη». Ίσως το ξεκαθάρισμα των λογαριασμών να γίνει πολύ νωρίτερα απ' όσο θα μπορούσε κανείς να φανταστεί... Φοβερά συμπτώματα παρουσιάζονται. Ίσως

195. «Πολιτεία».
196. Προς Γουλιέλμο Ούμπολτ, 17 Μαρτίου 1837.
197. «Εισαγωγή στη Φιλοσοφία».
198. Φ.Χ. Μπράντλεϋ «Ηθικές Σπουδές».

να είναι κιόλας αρκετή για να προκαλέσει την αρχική δόνηση η προαιώνια, αφύσικη κατάσταση, που επικρατεί στα ευρωπαϊκά κράτη. Πώς θα μπορούσε, μα την αλήθεια, να χαρακτηριστεί φυσική μια κατάσταση ριζωμένη από αιώνες στο παμπάλαιο και στο τεχνητό»;

Η νύχτα περνά. Η ημέρα έρχεται. Τότε τ' αστέρια δεν είναι ορατά. Όμως υπάρχουν. Δε σβήνουν. Είναι εκεί. Και περιμένουν την ώρα τους. Το ίδιο και τα όνειρά μας...

Υστερόγραφο

«Νομίζω πως ένας καινούργιος θεός πρόκειται να γεννηθεί... Δόξασε τον αγέννητο θεό. Είμαστε οι τελευταίοι απόγονοι του ανθρώπου της Αναγέννησης...»

Α. Κέστλερ
(«Σταυροφορία χωρίς Σταυρό»).

1. Η Ιστορία ούτε υπαγορεύει ούτε απαγορεύει ούτε επιτάσσει ούτε επιβάλλει. Πολύ περισσότερο δεν (προ)καθορίζει. Μας παρέχει μόνο γενικές ενδείξεις, για τους στόχους που **εμείς μπορούμε** να θέσουμε και για τους τρόπους ενέργειας που **εμείς μπορούμε** να ακολουθήσουμε, καθώς και για τις πιθανότητες επιτυχίας ή αποτυχίας μας. Μ' άλλα λόγια μάς δείχνει τι θα μπορούσε ή μπορεί να συμβεί. Και η Επανάσταση των Αρίστων είναι κάτι που μπορεί να γίνει – το ίδιο και η οικοδόμηση της Νέας Πολιτείας.

2. Κάθε επανάσταση αρχίζει με την καταστροφή μέσα στο πνεύμα μας κάποιων «*ταμπού*». Και πρώτο έργο στην πραγμάτωση της επαναστάσεως είναι και η υλική καταστροφή αυτών των «*ταμπού*». Στην περίπτωση μας τα «*ταμπού*», τα οποία πρέπει να τολμήσεις ν' αγγίξεις, να ψηλαφήσεις, να εξερευνήσεις και αν τα κρίνεις άχρηστα και επιζήμια, να πετάξεις, είναι δημοκρατικά και ολοκληρωτικά. Στα δημοκρατικά ψεύδη ανήκουν αυτά που λένε ότι οι άνθρωποι γεννιούνται ίσοι και ελεύθεροι, ότι οι Πολιτείες αποβλέπουν στο «*γενικό καλό*» και θεμελιώνονται σε κάποιο «*κοινωνικό συμβόλαιο*», ότι η δημοκρατία είναι το πολίτευμα που χαρακτηρίζεται από «*αιωνιότητα*» και «*τελειότητα*» και «*καθολική αποδοχή*».

Στα ψεύδη του ολοκληρωτισμού ανήκουν τα του «*ολισμού*», της αρχηγικής αρχής, της τάχα αποτελεσματικότητας, της αυθεντίας, κλπ[199].

3. Αποτίναξε τα προκατασκευασμένα δεσμά, τα φτιαγμένα από εικονικά «*πιστεύω*», είδωλα ιδεών και φαντάσματα. Απελευθερώσου από

199. Βλέπε Γ. Γεωργαλά «Κατεστημένα: Δημοκρατία-Ολοκληρωτισμός», εκδ. Σμυρνιωτάκη, 1988.

επιβλημένες αυταπάτες. Ατένισε τον κόσμο με το βλέμμα του Αδάμ. Πάρε απέναντι του τη στάση του Ροβινσώνα. Ξεκίνα από την αρχή. Δε χρωστάς σε κανέναν τίποτα. Σε κανένα δεν υπακούς. Σκέπτεσαι μόνος σου. Βγαίνεις απο τις σοφά χαραγμένες λεωφόρους, όπου αμέτρητα χρόνια βαδίζουν τα τυφλά πλήθη. Μπορείς να ακολουθήσεις δρόμο δικό σου. Να πας όπου θέλεις. Άφησες τους νεκρούς να θάψουν τους νεκρούς τους. Ξέρεις ότι η αξία του ανθρώπου ένα μέτρο έχει: τον αγώνα του να βρει και να διαδόσει το φως. Μπορεί η οδός που οδηγεί σ' αυτό να είναι η τεθλιμμένη. Ακολούθα την. Μπορεί το φως να εδρεύει στην έρημο. Αγάπησέ την. Μπορεί εκεί να μείνεις μόνος. Μείνε! Έτσι εφαρμόζεις τη ρήση του Ηράκλειτου: *«Ου δει ώσπερ καθεύδοντες ποιείν και λέγειν»*. Και νόημα του βίου σου κάνεις την Έγερση!

4. Φιλοσόφησε!

Διότι *«η φιλοσοφία είναι η επιστήμη των ελευθέρων»*[200]. Αντί να προσπαθείς να προσαρμοστείς εσύ στον κόσμο, προσπάθησε να προσαρμόσεις τον κόσμο σ' εσένα. Το βασικό είναι η ανθρώπινη θέληση. Αν το θελήσεις αρκετά, μπορείς να κάνεις αυτό που σήμερα φαίνεται ανέφικτο: να οικοδομήσεις έναν κόσμο που δε θα βασίζεται στο χρήμα. Ένα σύστημα στην υπηρεσία των ανθρώπων, αντί για το αντίστροφο, που ισχύει σήμερα.

5. Για αιώνες πίστευαν ότι κάθε χρόνο, τα μεσάνυχτα της ημερομηνίας που αποφασίσθηκε η καταστροφή του Τάγματος των Ναϊτών, στην κρύπτη του Ναού τους στο Παρίσι εμφανιζόταν ένα φάντασμα. Φορούσε άσπρο μανδύα με κόκκινο σταυρό και κρατούσε ασπρόμαυρη ασπίδα και κοντάρι. Το φάντασμα ρωτούσε:

— Ποιος θέλει να ελευθερώσει την Ιερουσαλήμ;

Και η ηχώ απαντούσε:

— Κανείς!

Έτσι και σήμερα, κανείς δεν απαντά στο ερώτημα: *«ποιος θέλει να ελευθερώσει την ανθρωπότητα»;* Αλλά κάποτε, κάποιος θ' απαντήσει. Ας ελπίσουμε ότι *«η φυλή των βράχμαν έρχεται»*[201].

Κάποιος μπορεί να ρωτήσει: *«Κι εσύ που απάντησες τι κατόρθωσες»;* Απαντώ: Το τι μπόρεσα ή δεν μπόρεσα ανάγεται στους περιορισμούς, στους οποίους υπόκεινται τα γεγονότα και οι άνθρωποι – όχι οι Ιδέες. Οι αδυναμίες μου είναι δικές μου και της εποχής μου – όχι του Ιδανικού μου.

---

200. Πλάτων.

201. Στίχος του Ουίτμαν από το «Συνοδεία στην Μπρόντγουεϋ».

Δεν εφεύρα εγώ την Ιδέα. Την κράτησα όμως ζωντανή. Φεύγοντας, αφήνω αναμμένο το δαυλό με το σωτήριο πυρ. Αυτό αρκεί, για να δικαιώσει το πέρασμά μου απο τη ζωή.

Πεντέλη 1983-87

Βιβλιογραφία

Πλάτων: «Πολιτεία», «Νόμοι», «Επιστολαί», «Πρωταγόρας», «Πολιτικός», «Γοργίας».
Αριστοτέλης: «Πολιτικά», «Ηθικά Νικομάχεια».
Δημόκριτος: «Άπαντα».
Θουκιδίδης: «Ιστορίαι».
Ηράκλειτος: «Αποσπάσματα».
Ξενοφών: «Κύρου Παιδεία», «Τυραννικός», «Λακεδαιμονίων Πολιτεία», «Απομνημονεύματα».
Πλούταρχος: «Πολιτικά παραγγέλματα», «Λυκούργου βίος».
Ιάμβλυχος: «Πυθαγορικός Βίος».
Φιλόδημος Γαδειρίτης: «Περί καθ' Όμηρον αγαθού βασιλέως».
Αναξιμένης: «Ρητορική προς Αλέξανδρον».
Αγνώστου: «Επιστολή Αρισταίου».
Ψευδοξενοφώντος (Γερο-Ολιγαρχικού): «Αθηναίων Πολιτεία».
Κικέρων: «De Republica».
Μ. Αυρήλιος: «Σκέψεις», «Εις εαυτόν».
Ιουλιανός: «Άπαντα».
Κομφούκιος: «Ανάλεκτα».
Έρασμος: «Διαπαιδαγώγησις του χριστιανού ηγεμόνος».
Χομπς: «Λεβιάθαν».
Χιούμ: «Πολιτικές Διατριβές».
Ν. Μακιαβέλλι: «Έργα».
Καρτέσιος: «Λόγος περί Μεθόδου».
Τ. Παίην: «Τα δικαιώματα του ανθρώπου».
Τ. Καρλάυλ: «Περί Ηρώων, Ηρωισμού και του Ηρωικού στην Ιστορία».
Γκ. Χέγκελ: «Φιλοσοφία της Ιστορίας».
Χ. Άνταμς: «Η εκπαίδευση του Χ. Άνταμς».
Φ. Νίτσε: «Τάδε έφη Ζαρατούστρας».
Ζ. Σορέλ: «Διαλογισμοί επί της Βίας».
Β. Ι. Λένιν: «Κράτος και Επανάσταση», «Φληναφήματα περί Ελευθερίας» (από Άπαντα, γαλ. έκδ. τομ. XXV).
Α. Χίτλερ: «Ο Αγών μου».
Μαό-Τσε-Τουγκ: «Νέα Δημοκρατία».

Χ. Μαρκούζε: «Λογική και Επανάσταση».
Χ. Τζ. Ουέλλς: «Παγκόσμια Ιστορία».
Κ. Μαρξ-Φ. Έγκελς: «Η καταγωγή της ατομικής ιδιοκτησίας, της οικογένειας και του κράτους», «Η αγία οικογένεια».
Τ. Α. Σίνκλαιρ: «Ιστορία της Ελληνικής Πολιτικής Σκέψεως».
Αλ. ντε Τοκεβίλ: «Η Δημοκρατία στην Αμερική».
Γκ. Μόσκα: «Η Άρχουσα Τάξη».
Ε. Καρρ: «Σπουδές για την Επανάσταση».
Λ.Ζ. Τάλμον: «Πολιτικός Μεσσιανισμός».
Ι. Μπάμπιτ: «Δημοκρατία και Ηγεσία»
Χ. Κοχν: «Προφήτες και Λαός».
Ε. Φρομ: «Ο φόβος μπροστά στην ελευθερία».
Π. Σανς: «Όσπου οι Φιλόσοφοι γίνουν Βασιλείς».
Χ. Μπάτερφηλντ: «Το σχέδιο Πολιτείας του Μακιαβέλι».
Σ. Μπέηκερ: «Η Ουράνια Πόλη των Φιλοσόφων του 18ου αιώνα».
Ν. Μπερντιάγεφ: «Το νόημα της Ιστορίας», «Οι πηγές και το νόημα του ρωσικού κομμουνισμού».
Ζαν-Φρανσουά Ρεβέλ: «Ούτε Μαρξ ούτε Ιησούς», 1970.
Μίκαελ Χάρριγκτον: «Η άλλη Αμερική», 1962, «Τι απέγινε ή άλλη Αμερική;», 1969.
Αντρέ Στεφάν: «Ο κόσμος της Αμφισβητήσεως» 1969.
Ζ.Ζ.Σ. Σρεμπέρ: «Η Αμερικανική Πρόκληση»
» » : «Ουρανός και Γη».
Ελ. Κλήβερ: «Ψυχή στον Πάγο».
Κ. Σμιτ: «Θεωρία του Αντάρτη.
Κλ. Ζυλιέν: «Η Αμερικανική Αυτοκρατορία.
Ερ. Χόφερ: «Ο Αληθινός Πιστός».
Τζ. Φουλμπράιτ: «Η Αλαζονεία της Δυνάμεως», 1971.
Κρ. Μπρίντον: «Η Ανατομία της Επαναστάσεως», 1965.
Μπ. Πλοσού: «Γιατί δεν είστε χίππι;», 1970.
Λ. Χαρτς: «Η Φιλελεύθερη Παράδοση στην Αμερική», 1955.
Α. Κέστλερ: «Σταυροφορία χωρίς Σταυρό».
Ρ. Στοϋκέφς: «Ασφάλεια και Άμυνα στην Ευρώπη».
Κ. Γιάσπερς: «Εισαγωγή στη Φιλοσοφία».
Μπ. Ράσσελ: «Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας».
Α. Μπερξόν: «Οι δύο πηγές της θρησκείας και της ηθικής».
Α. Τόυνμπη: «Σπουδές Ιστορίας».
Τ. Ντ. Ουέλντον: «Λεξικό Πολιτικής», 1953.

Α. Ραντ: «Η Αρετή του Εγωισμού»
» : «Τι είναι Καπιταλισμός».
» : «Καπιταλισμός: το Άγνωστο Ιδεώδες».
Χ.Α.Λ. Φίσερ: «Ιστορία της Ευρώπης».
Γ. Μπέηκερ: «Αννίβας».
Τ. Κέυνς: «Δοκίμια περί Πειθούς».
Ράιτ Μιλλς: «Η Ελίτ στην Εξουσία».
Ορτέγκα-υ-Γκασσέτ: «Η Εξέγερση των Μαζών».
Ζ. Φον Λοχάουζεν: «Αυτοκρατορίες και Ισχύς».
Τζ. Γκαλμπραίηθ: «Το Νέο Βιομηχανικό Κράτος».
Ζ. ντε Σαρναί: «Πολιτική Συναρχία», 1946.
Α. ντε Μπενουά: «Δημοκρατία - το πρόβλημα», 1985.
Γ. Γεωργαλά: «Η κρίσις της καταναλωτικής κοινωνίας», 1970.
«Κατεστημένα: «Δημοκρατία» - Ολοκληρωτισμός», 1988. «Η άνοδος και η πτώση των Αστών», 1988. «Προβληματισμοί: Φιλοσοφικοί-Ιδεολογικοί-Πολιτικοί-Κοινωνιολογικοί», 1974.